

JOANNIS LAURENTII BERTI

FLORENTINI

FRATRIS EREMITAE AUGUSTINIANI

LIBRORUM

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

TOMUS V.

In quo agitur de VERBO facto Homine, & de mirabili humanæ Reparationis Oeconomia.

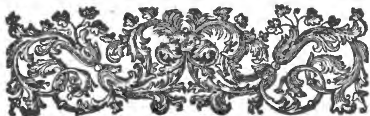

ROMAE APUD PANTHEON ANNO D. MDCCXL.

EXCUDEBAT ANTONIUS DE RUBEIS

SUPERIORUM PERMISSU.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS QUINTUS

Demonſtrans adverſus Judæos, & Gentiles divini Reparatoris adventum.

IVS illam Theologiæ partem ſpectemus, quæ virtutum, humanorumque Officiorum tradit inſtitutiones, & in qua perexiguas ingenii mei vires exercendo quartum conſcripſi Operis hujus volumen: ſive inſpiciamus partes ſcientiæ, atque ſapientiæ nobiliores, in quibus illuſtrandis, vindicandiſque verſatur præcipuum ſtudium clariſſimorum Theologorum: nulla res eſt propter argumenti dignitatem, amplitudinem, atque utilitatem præſtantior, nulla proinde, in quam intendere magis debeamus aſſiduam meditationem, mentiſque conatus, quam redemptionis noſtræ mirabilis Oeconomia, & divinæ *Incarnationis* altiſſimum, ſacratiſſimumque myſterium. Quid enim nobis ad formandos mores, ad vitam inſtituendam, ad ſingularum virtutum percipiendam normam, ac perfectionem poteſt majoris eſſe adjumenti, quam divinum reparandi homines conſilium, Dei erga nos caritas ineffabilis, æterni Verbi ex Virgine conceptio & nativitas, ſanctiſſima cum hominibus converſatio, exinanitio & obedientia uſque ad mortem crucis, glorioſa ad perennem vitam reſurrectio, & aſſumptæ in conſortium divinitatis naturæ humanæ ad Majeſtatis dexteram exaltatio? In his quidem apparet primum caritatis ordo, in quo dixi-

mus omnem sitam esse virtutem: quoniam in Christi *Incarnatione* demonstratum est homini, quem ipse locum teneat in rebus a Deo conditis, dum ita Deo conjungi potuit humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona: commonstratumque quomodo deceptores spiritus nequeant eo titulo, quod carent corpore, se nobis præponere, atque suadere, ut ipsis, tanquam immortalibus diis cultum exhibeamus, dum in carne mortali nasci dignatus est ipse Deus. Deinde gratia virtutum effectrix, & quæ nullis præcedentibus meritis rependitur, in ipso homine Christo summopere commendatur; quia nec ipse, ut tanta unitate Deo vero conjunctus una cum illo persona, & naturalis Dei filius fieret, ullis est præcedentibus meritis assecutus, recte propterea ab Augustino appellatus praeclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ. Præterea superbia hominis, quæ maximo impedimento est, ne rationalis animus Deo inhæreat, & ne sceleribus inquinatus atque depressus surgat ad pœnitentiam, per Incarnati Verbi humilitatem redarguitur, & sanatur, animadvertens quam longe recesserit a Deo, & quam affici debeat medicinali dolore, quando tali Mediatore indiguit, atque is ad peccatorum nostrorum expiationem subiit teterrimum crudelissimumque supplicium. In hoc autem perferendo factus obediens Patri usque ad mortem, etiam magnum obedientiæ præbuit nobis exemplum: ejusdemque obedientiæ præmium ubinam, quæso, melius ostendi potest, quam in tanti Mediatoris carne, quæ ad vitam resurrexit æternam, & in augustissimo, sanctissimoque Ipsius nomine, in quo omne flectitur genu, cælestium, terrestrium, & infernorum? Valde itaque affinis est præcedentis voluminis lucubrationibus hæc de Verbo facto homine pertractatio, qua edocemur præceptiones, adjumenta, exemplum, & retributionem virtutis. Atque his accedit tanta argumenti hujus dignitas & præstantia, ut illud præ ceteris trahat contemplantium mentes *in omnes divitias plenitudinis intellectus*, scribente ad Colossenses Apostolo, latere in Mysterio Christi Jesu thesauros omnes *sapientiæ & scientiæ*. Enimvero scientiam in iis, quæ Verbum caro factum temporaliter & localiter egit ac pertulit, sapientiam in iis, quæ sine tempore ipsi Verbo immortali, æterno, & ubique toti conveniunt, bene sapienterque Augustinus in tertiodecimo libro de Trinitate distinguit. Revera neque in rebus, quæ temporaliter fiunt, potest aliquid mirabilius excogitari, quam partus Virginis, Conditoris universorum nativitas temporalis, mors quam pertulit Auctor vitæ, ac tanto pretio soluta filiorum Adæ captivitas: neque in sempiternis divinisque aliquid difficilius inquiri, quam persistens in humilitate Virginei partus gloria antiquæ nativitatis, in corporis circumscriptione divinitatis immensitas, in carnis infirmitate potestas omnipotentiæ: ita nimirum differentes de Christo acquirunt scientiæ & sapientiæ thesauros, dum versantur in humanarum divinarumque rerum

rerum sublimiori contemplatione. Id vero ut nos majori cum voluptate assequamur, extra Scholarum fines per spatia Scripturarum sanctarum, per loca Patrum, historicorum, nec non impie dogmatizantium hæreticorum excurrentes curabimus divina intueri mysteria, fidem Orthodoxam exponere, hæreses profligare, & magnum opus recolere perfectæ Reparationis. At cum Judæis adhuc ducem suum præstolantibus videamur annuntiare *scandalum*, Gentibus autem ignorantibus mysteria Crucis prædicare *stultitiam*; cumque in qualibet disputatione primum in quæstionem veniat rei de qua agitur, veritas & extantia: institui priori hoc libro ipsorum Judæorum pervicaciam retundere, & gentium refutare perfidiam, demonstrans invictis argumentationibus advenisse juxta Prophetarum oracula prænuntiatum humani generis Redemptorem, & hunc esse eumdem Dominum Jesum Christum: in cujus Nomine, ut minimus filius Isai adversus Goliath, minimus & ego Augustini discipulus contra veritatis hostes certabo.

CAPUT I.

Demonstratur ex Vaticinio Jacob Genes. XLIX. *v.* 10. *venisse Messiam in lege promissum.*

ARDUAM principio hujus libri provinciam suscipio, Propheticum de Christo vaticinium omnium celeberrimum explicandi, & ad veram planissimamque reducendi intelligentiam. Illud namque primum pervicaces Hebræi interpretamentis compluribus tentarunt excutere, postmodum Christiani ipsi implexas instituendo disputationes obscurissimum reddiderunt. Animadvertentes enim sceptrum a domo Juda per longa temporum intervalla defecisse, præsertim tempore Babylonicæ captivitatis, & imperium tenentibus Hasmonæis, mirum est in quot opinationes deflexerint, ut probe tuerentur facto prophetiam cohærere. Quidam ideo de Juda sceptrum non defecisse propugnant, quod licet Hasmonæi paterno genere pertinerent ad tribum Levi, materno tamen essent ex Tribu Juda prognati: quas duas tribus Sacerdotalem, & regiam, idest, Tribum Levi, & Tribum Juda fuisse conjunctas liquet ex matrimonio Aaron, qui uxorem duxit filiam Aminadab, & ex Iojada, qui in matrimonium sibi copulavit filiam regis Joram. Hanc sententiam post Origenem tenuere complures, etiam Lyranus, Tostatus, & Dionysius Carthusianus. Ut facilius nodum hunc solverent Genebrardus & Baronius affirmarunt Machabæos ex Juda etiam paterno genere ortos, nonnullis Scripturæ verbis proculdubio decepti. At alii opinantes faciliori negocio difficultatem omnem posse expediri, si Ju-

si Judæ nomen ob singularem prærogativam ad universam Hebræorum gentem extendatur, conati sunt propugnare nunquam nisi Herodis tempore ablatum sceptrum de Juda; quod tenuerunt Justinus, Eusebius, Diodorus Tarsensis, Casaubonus, Pererius, & alii; qui diversam tamen rationem explicandi propheticum vaticinium adinvenere. Alii quippe causam proferunt, quod Tribus Juda ceteris fuerit gloria, & dignitate præstantior; alii quod ceteris tribubus nomen dederit; alii quod in Tribu Juda solium, sceptrumque perstiterit, etsi persona regia non semper ex eadem Tribu duxerit genus suum. Denique permulti Tribum Juda singulari prærogativa distinctam agnoscunt, sed non ita, ut Rector ac Princeps Judaici populi ex femore Judæ prodierit; sed, vel quia Tribus illa semper jus habuit ad regnum cum temporale, tum æternum instaurandum a Christo, ut docuerunt Cajetanus, & Daniel Huetius: vel quia ipsa Tribus Juda sponte Machabæis, quasi loco depositi Imperium contulit, ut inquit Melchior Canus: vel quia Principes regnaturi, etsi externo sanguine procreati, priusquam regni insignia capesserent, in tribum Juda adlecti erant, & jure hæreditatis, honore germinis, atque civitate donati, ut arbitratur Petavius: vel demum, quia sola tribus Juda fuit regno destinata, sola post captivitatem integra perseveravit, & de hac tribu erat major pars populi Regi Judæorum obtemperantis, in eadem tribu sedes Regni, Thronus, Magistratus, ac forma civilis regiminis, ita ut necessarium non sit ad demonstrandam sceptri Judaici in una Tribu Juda persistentiam, quod semper Moderator ac Princeps fuerint ex semine Judæ, sed sufficiat si una ex his conditionibus ad Messiam usque in ipsa Tribu perstiterit.

Quamquam vero hæc omnia a suis Auctoribus magna cum eruditione defendi videntur, unum est obvium, ac planissimum quod possunt Judæi pugnaciter contendere, promitti a Jacobo Legislatorem ac Ducem *ex femore Judæ*: quibus verbis & ego certissimum puto designari, non regionem, non thronum, non adlectum ex aliis tribubus Magistratum, sed virum aliquem Principem, & Jusdicentem vera & propria generatione ex lumbis Judæ progenitum. Quod verissimum esse paullo infra commonstrabo. Si ergo longe ante Jesum Nazarenum Persona hæc principatum tenens defecerit, poterunt Hebræi affirmare, etiam longe ante Christum Jacobi vaticinium fuisse completum; quandoquidem Machabæi, etiamsi dicantur de Tribu Juda ob genus maternum, si non sunt quoque ob paternum, nequeunt appellari *de femore*; & multo minus id competere potest aut Civitati, aut Throno, aut formæ Regiminis, aut Magistratibus ex omni Tribu conflatis: cum apertissima linguæ sanctæ expressione *Dux de femore* aliquam individuam personam principantem, & jus dicentem profectam carnali generatione ex lumbis Judæ, & nihil aliud designet. Hanc vero

vero personam cum in serie plurimorum Regum viri Eruditi minime invenerint, varias opiniones superius expositas promulgarunt: quibus singulis cum non assentiantur Catholici, frustra conabimur, ut subscribant Judæi. Postquam ergo literalem Prophetiæ sensum tradidero, demonstrabo ex ipsis Hebraicis monumentis, nunquam a Davide ad Christum defuisse Principem aliquem ex femore Judæ prognatum, qui judicia exerceret, leges ferret, & sceptri teneret auctoritatem. Diluam postea innumeras Hebræorum cavillationes, & illorum quoque Catholicorum, a quibus recedo, argumentationibus satisfaciam.

Vaticinium Jacob affertur et explicatur.

Vaticinium itaque his verbis continetur: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Ita Vulgata. Hebraica autem lectio habet: לֹא־יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים׃ *Non recedet virga de Juda, & Legislator de inter pedes ejus, usquequo veniat Silo, & illi congregatio populorum.*

Particula שֵׁבֶט *Scevet* vel significat sceptrum, & regiam auctoritatem, ut Ps. xliv. שבט מלכותך *Virga regni tui*. Item Num. xxiv. 17. & Ezech. xxi. 13. Vel significat Tribum, ut Judicum xviii. 19. & Esaiæ xix. 13. Ea enim vox שבט proprie significat baculum, ideoque vel accipitur per metonymiam signi pro indicio regiæ potestatis, & idem est ac sceptrum, vel per metaphoram pro stirpe a primo parente derivata, ut baculus germinat e radice, & idem est ac progenies vel tribus. Castigationem, & virgam tribulationis hoc loco significare contendunt Rabbinorum nonnulli. Verum apertissime revincuntur. I. Ipsorum Hebræorum testimonio: omnes enim veteres Rabbini, ipsumque Talmud *Scevet* pro Virga Dominationis accepere. II. Chaldæus pro שבט legit, עָבֵר שׁוּלְטָן׃ *faciens potestatem*. III. Nullibi particula illa *Scevet* si solitaria sit, & absque adjuncto epitheto afflictionem, imperiumque tyrannicum sonat; sed tantum ubi ponitur cum adjuncto exprimente furorem, & indignationem, ut Psal. ii. 9. & Isaiæ x. 5. IV. Cum illa particula conjungitur in cap. xix. Gen. altera demonstrans, ut mox dicam, Legislatorem, & quidem natum ex femore, ut nequeat intelligi Dominator exterus, & Tyrannus. V. Quæcunque Judæ promittuntur faustissima sunt, laus fratrum, victoria inimicorum, agrorum fertilitas, vindemiarum ubertas: perperam ergo fingitur infaustum aliquid prænuntiari. VI. A Davide ad Sedeciam, atque post solutam captivitatem usque ad Herodem non fuerunt Judæi sub virga tyrannici dominatus: ideoque non prædixerat Jacob perseveraturam usque ad Christum illorum servitutem & vexationem.

tionem. Non ergo virgam tyrannici imperii, sed sceptrum, atque proprii Principis regimen particula illa שבט demonstrat. Quod si eamdem particulam accipias pro ipsa Tribu, ita ut sensus sit, tribum Judam usque ad adventum Messiæ nunquam ablatum iri, quemadmodum contigit ceteris in longinquas regiones asportatis; infertur apertissime Messiam venisse, cum jam ipsa tribus Juda patria, penatibusque relictis dispersa, & ejecta experiatur miserabile ac diuturnum exilium.

Sequitur in Prophetico Oraculo Hebraica vox וּמְחֹקֵק Latine *Dux* & Græce ἡγούμενος. Auctore R. Kimchi significat *Dominatorem, qui legem sancit, & exercet judicia*. Juxta Rab. Salom. *Magnum Principem leges præscribentem*. Per Onckelon *Saphram*, idest, *Scribarum Magistrum*, vel *Doctorem*. Nequit hæc interpretatio in dubium verti. I. Ob communem Sapientum consensionem. II. Ob radicalem חקק, unde participium illud fluit, quæ idem est, ac *determinare, & præscribere*, unde a Græcis vertitur, ὁρίζειν, διαγράφειν, διατάττειν, *describere, & ordinare*. III. Ex apertissimo Scripturæ contextu, videlicet Judicum v. 15. ubi מחקקים Mechokekim, *Duces*, appellantur *Scribæ* Issachar. Quare apertissimus Prophetiæ sensus est, permansurum semper in familia, ac progenie Judæ Legislatorem ac principem, sive amplissima præditum auctoritate, qualem habent absoluti Monarchæ, ac Reges, sed quam minime hæc Prophetia in Tribu Juda diuturnam fore promittit; sive Dominatorem virgam tenentem, & civilem potestatem judicia etiam capitalia exercendi, atque Scribarum Præsidem; sive fungentem Legislatoris officio. Quem virum si præfuisse Judæis usque ad Christum adinvenerimus, & de illo vaticinatum Jacobum, non de Principe, qui semper Rex fuerit, & arma tractaverit, id enim neque prophetica verba, neque ipsi Hebræorum Magistri ullatenus exigunt, obstructæ erunt omnes cavillandi rimæ, neque aliquod erit perfugium perfidis obcæcatisque Judæis.

At proxima verba מבין רגליו *De inter pedes ejus* commonstrant hunc virum principem, judicem, ac legislatorem, futurum ex stirpe, germine, ac semine Judæ: ideoque nunquam revinci poterunt Judæi, si contendas salvari sensum propheticum vel per Thronum, vel per Urbem, vel per Jura Magistratuum, vel per Principes Tribui Judæ adlectos: quod probatur I. Quoniam illa circumlocutio, *De inter pedes ejus* significat posteritatem, & honesta phrasi genitalia ipsa describit, ut liquet ex Deut. XXVIII. 57. ubi de secundinis legitur: *Quæ egrediuntur de inter pedes ejus*. II. Ex Latina, & Græca versione, quarum illa habet *de femore*, hæc vero ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, *ex femoribus ejus*. III. Ex communi Doctorum interpretatione. Vertit enim Thargum, *A filiis filiorum ejus*: Jonathan, *De semine ejus*; R. Kimchi, *De medio pedum ejus*: Talmud Jerosolymitanum, *De filiis filiorum ortis ex semi-*

semine ejus. Habeo consentientes fere omnes Hebræos, Latinosque.

Observandum hoc loco quinam fuerit iste Princeps ex Judæ femoribus ortus *virgam* tenens, atque *legem* perscribens, & quomodo auctoritatem exercuerit ad Christum usque. Præcepit Dominus ad Moysen Num. XI. 16. ut congregaret *septuaginta viros de senibus Israel*, quibus judicandi potestas, & regimen populi commissum est. Posteriores Judæi Græco vocabulo Synedrion appellaverunt. Cum autem Deuter. XVII. 9. fiat mentio Sacerdotis, & Judicis, duos Magistratus institutos esse colligitur, Ecclesiasticum unum, politicum alterum: quorum primum Synagogam dixerunt, secundum, ut dixi, Synedrion. Præfuisse Synagogæ Principem Sacerdotum ex Tribu Levi nequit in dubium revocari. Synedrio præsidem fuisse ex Tribu Juda, & maximam ad Christum usque auctoritatem habuisse etiam tempore Machabæorum demonstro.

Ac primo de auctoritate hujus principis dicturus sum, & de ipsius genere, postmodum de duratione. Itaque in Chronico, quod inscribitur *Sepher Olam*, & extat ad calcem Genebrardi legitur: *In templo secundo hæc fuit consuetudo, ut Rex ex familia Hasmonæorum, & servis eorum filiis Herodis educeret & reduceret exercitum, curaretque omnia, quæ ad regnum pertinerent. Verum quæ ad legem spectabant statuta ac judicia ad os, seu mandatum Principis de domo David fuere facta*. R. Zemach fol. 33. *Nam mos erat Hierosolymis, quandiu esset regnum ex familia Hasmonæorum, & post eos ex familia Herodis, ecce semper fuit Princeps de domo David. Nam Rex curabat exercitum, & res bellicas; sed quæ ad legem pertinebant, statutaque, ac judicia ad nutum Pontificis, & Principis ex familia Davidis administrabantur*. In Bereschith Rabba ita explicatur Prophetia: *Non recedet*, &c. *Isti sunt sedentes Jabbet, docentes sententias in Sanhedrim magna ... Et quid est, Non recedet sceptrum de Juda? Hoc plane sibi vendicat, quod non est concessum Sanhedrim potestas judicandi judicia, nisi omni tempore, quo sedebant in camera dolata. Cum enim migraverunt inde ad locum alium, cessaverunt judicia animarum, sicut scriptum est Deut.* XVII. *v.* 10. Atque ne omnia exscribam, quæ legi poterunt apud Galatinum, Martinum Helvicum, Bartholaccium, Imbonatum, Raymundum Martini, aliosque; in Talmud Cod. Sanhedrim ita Prophetia explicatur, לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט: ומחקק מבין רגליו אלו בני בניו שלהלל שמלמדין תורה ברבים: *Non recedet Virga ex Juda: Hi sunt Capita captivitatis, ideft, qui sunt in Babylone, & regunt Israelem virga. Et legislator de inter pedes ejus: Hi sunt filii filiorum Hillel, qui multos docent legem*. De Principe ergo Synedrii judicia exercente accipiendum est oraculum Jacobæum: quem principem semper fuisse ex progenie Davidis liquet ex dictis, & manifeste fatentur

tur Hebræorum Chronologiæ, nec non Rabbini complures apud Helvicum, & Imbonatum.

Illustrissimus Daniel Huetius Demonst. Evangel. Prop. ix. respondet hanc sententiam ceteris esse infirmiorem, utpote ex Rabbinorum commentationibus derivatam. Sed primum quis facile sibi persuadeat concorditer Rabbinos omnes in sui perniciem tam splendide fuisse mentitos? Deinde apud Joseph Ben-Gorion lib. v. cap. 4. & Josephum Antiq. xiv. cap. 9. habetur oratio R. Sameas Principis Synedrii, qui compulit Herodem cædis accusatum ad dicendam causam coram Hircano. Ex qua oratione apparet Synedrium in judiciis etiam Capitalibus majorem habuisse auctoritatem, quam Regem. Vide orationem illam Tom. 1. Operum Josephi cum notis Hudsoni pag. 701. Præterea etiam Patres communiter docent usque ad Christum permansisse Sceptrum apud posteros David, quod nisi de Principe Synhedrii accipiatur, falsum erit omnino. *Davidica Sedes* (inquit Epiphanius H. xxix., quæ est Nazaræorum) *perpetua successione ad Christum usque permansit, cum nullo unquam tempore de Judæ tribu Principes defiissent, donec ille venit, cui reposita erant.* Tandem quem ex femore Judæ Principem ac dominatorem regnantibus Hasmonæis & Herode adinvenies, nisi sit ille Dux, Aechmalotarcha, & Caput Synhedrii?

Demonstrandum est jam hunc Ducem non defecisse nisi sub adventum Messiæ, idest, Christi. In Codice Jotta pag. 53. habetur sceptrum & honorem legis cessasse sub Gamaliele, quem Julius Bartholaccius Tom. 1. Biblioth. Rabbinicæ pag. 729. demonstrat obiisse ante Jerosolymitanum excidium an. 18. Hujus autem Gamalielis Epistolæ, & Decreta plenissimæ auctoritatis extant in Codice Synhedrim cap. 1. p. 11. & in eadem Bibliotheca Rabbinica loco nuper citato. In Berescith Rabba, ut vidimus, habetur permansisse usque ad migrationem Synhedrii in alium locum, quod contigit juxta Talmud Jerosolymitanum anno ante Templi excidium quadragesimo. Quod Petrus Galatinus lib. iv. cap. 6. ex communi Rabbinorum traditione confirmat. Et ne hæc quoque ad fabulas amandentur; certum est ex Josepho loco superius citato, atque ex Historicis aliis fide dignissimis, quod *Herodes regnum adeptus, omnes qui tum fuerant in Synhedrio, atque adeo Hircanum ipsum interfecit, excepto Samea: ipsum enim propter ejus justitiam magno habebat in honore; quod postea obsessa urbe ab Herode, & Sosio, populum monuisset, ut Herodem admitteret dicendo ipsos eum propter peccata effugere non posse.* Ita Josephus lib. xiv. Antiq. cap. 9. Recte ergo Galatinus ibidem: *Tunc proprie & vere de Tribu Juda regni sceptrum ablatum fuit, cum nemo de regio genere remansisse crederetur: tunc etiam judiciaria potestas ab eis amota est, cum omnes Sanhedrin Herodes ipse interimi fecit.* Sed revertendum ad textus expositionem.

Pro-

Proxima verba sunt עד כי יבא שׁילה, *Donec veniat Silo*. Quidam Hebræorum sic vertunt, *In æternum posteaquam venerit Messias*, ut sensus sit, nunquam sceptrum post Messiæ adventum de Tribu Juda defuturum. Hoc probat Rab. Bachai, ex quo sub particula עד *Aaad* sit accentus *Jethibh*, illam disjungens a sequenti vocula כי *Chi*. Sed revincitur apertissime. I. Ex cap. XVI. Genes. v. 13. ubi non alium sensum habet utraque particula, nisi latinæ *donec*, *usquequo*, aut consimilis. II. Ex communi aliorum interpretatione: Onkelos enim, Jonathan, Jerosolymitanus, Abenezra, aliique verterunt, *Donec*. III. Ex probata ab omnibus regula Davidis Levitæ circa accentus. Nam Hebraica scriptura sex distinctionis accentus connumerat, *Silluc*, *Athnach*, *Segoltha*, *Zakeph*, *Rebbia*, *& Jethibh*. Distinguit *Silluc periodum*: *Athnach*, & *Segoltha* periodi membra; reliqui accentus signa sunt minimæ distinctionis. Est autem in hoc textu ante particulam עד accentus *Athnach*; ideoque particula illa pertinet ad membrum consequens.

Restat postrema particula שׁילה *Silo*. Aliqui hanc derivant a שׁיל & affixo feminini generis ה, ita ut significet *Filium ejus*, ex femina tantum progenitum; idem est enim שׁיל ac operimentum, vel *secundina* mulieris: unde vertit Jonathan, *Donec veniat Messias, parvulus filiorum ejus*. Deducunt alii ab שׁלה, quod significat *felicem*, vel *sospitatorem esse*, ita ut idem sit שׁילה, ac *Salvator*, *& Auctor felicitatis*. Propterea vertit Sammaritanus, *Donec veniat Pacificus*. Permulti a relativo שׁ, ac pronomine לו ut sensus sit, *Donec veniat cujus est regnum*, ut habet Onkelos; sive, *Donec veniat cui repositum est*, aut, *Donec veniant quæ reposita sunt ei*, quomodo legerunt LXX. nec non antiquiores Ecclesiæ Patres, ut Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Eusebius, Cyrillus, & Augustinus. Arbitrantur permulti alii legendum esse שׁילח ab שׁלח quod est *mittere*, ut sensus sit, *Donec veniat qui mittendus est*, quemadmodum habet Latina Vulgata; atque hinc inferunt mendum irrepsisse in Codices Hebræorum Huntlæus, Salmeron, & Morinus. Sed Hebraicum Codicem facile est hoc loco defendere. Primo quoniam laudatæ Paraphrases antiquissimæ, & Græci, Latinique Interpretes videntur potius attigisse significationem שׁילה quam שׁילח Deinde quia non videtur Hebraicum Codicem habuisse hæc omnia verba אשר יש לה שלח *Qui mittendus est*. Tertio quia etiam participium *Missus*, non שׁילח scribendum videtur, sed שׁלוח. Nec proinde detrahitur Vulgatæ versionis auctoritati; quin maxime est commendanda, quod inter varias illius vocis שׁילה significationes elegerit propriissimum characterem Messiæ, qui Isaiæ XVI. 1. appellatur *Mittendus*: maxime, quod cum Vulgata consentiat etiam præclarissimus Doctor Hieronymus. Si tamen mavis scriptum olim שׁילח, probabo maxime, & Hæreticis Ro-

B 2 manos

manos arguentibus opponam Grotium in hunc locum, & in cap. IX. Joannis, & quod caput est, ipsa Evangelii verba, *Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur Missus.*

Verum quæcunque sit origo illius vocabuli *Silo*, certissimum est significare promissum in lege Messiam. I. Quia Onkelos reddidit *Donec veniat* משיח *Messias*; & Jerosolimitanus, *Donec veniat* מלכא משיחה *Rex Messias*. II. Quia *Silo* esse nomen Messiæ fatentur R. Johanan, & R. Schela cum ceteris innumeris, nec non ipsum Talmud Codice Sanhedrin cap. 11. fol. 98. III. Quoniam omnis allata Interpretatio Messiæ quadrat, cum ipse sit *parvulus*, ac *filius Virginis*, Isaiæ VII. 14. & IX. 6. Ipse *Dominator*, *& throni Davidici hæres*, Psalm. CXXXI. 11. & Daniel. VII. 14. *Ipse princeps pacis*, *& salvator populi*, Isaiæ IX. 7. & Micheæ V. 5. Ipse *venturus* olim, *mittendus*, ac *desideratus*, Habacuc II. 3. & Aggæi II. 8. De Messia ergo explicanda est particula שילה *Scilo*, undelibet derivata dicatur. Atque pro explicatione prophetici oraculi hæc dixisse sufficiat.

Propositio: Ex laudato vaticinio invicte demonstratur jam advenisse promissum in lege Messiam.

Jacobus enim prænuntiavit non recessurum Principem ac legislatorem, sive regia majestate fulgentem, nationemque Judaicam pleno regimine moderantem, sive Synhedrii Rectorem ac Præsidem ex successione ac germine Davidis, quoadusque veniret Silo, idest, desideratus cunctis gentibus, Princeps pacis, cujus potestas æterna, & regnum quod non auferetur. Hunc quippe sensum exhiberi præmisso vaticinio liquet ex positis notationibus, Scripturarum divinarum contextu, linguæ sanctæ proprietate, traditione Rabbinorum, cohærentia Versionum, aliorumque documentorum præsidio firmatis. Atqui jam ab annis plurimis, atque a Regno Herodis Ascalonitæ cessavit in Tribu Juda Dominator, Scribarum princeps, Synedrii Nasci, nec remansit aliquis ex Davidico genere, qui in posterum polleret auctoritate, & exerceret judicia; ut pariter demonstratum est. Ergo ab eo tempore Messias in lege promissus advenit.

CAPUT II.

Rabbinorum commenta dispelluntur.

Sunt quidem præcedenti capite interpretamenta quælibet Rabbinorum dispuncta: sed ut penitus refutentur, ipsos adversum nos argutantes æquo animo patiamur. Primum ergo eorum objectamentum est: Particula שבט *Scevet* Virgam significat, atque *Virgam* reddidere Pagninus, & alii, ideoque hunc sensum exhibet, Non recedet a Ju-

a Judæis afflictatio, Tyrannorum potestas, & calamitosa vicissitudo, quoadusque veniat Messias Sospitator, ac Dominator pacificus. At fuere Judæi ad hæc usque tempora captivi, dispersi, Gentiumque ludibrium sub virga illa gementes. Non ergo venit Auctor illorum felicitatis, atque repromissus Dominator.

Resp. falsam esse hanc illius particulæ שבט interpretationem; ut super argumentis pluribus demonstravi, 1. ex paraphrastis. 2. ex solitaria hujus particulæ positione. 3. ex adjuncta voce *Umechokek*. 4. ex prophetiæ contextu. 5. ex rerum eventu. Significat ergo ea vox vel Dominatorem, ut vertit Hierosolymitanus, *Non deficiet exercens dominium*, vel ducem scribarum, Synhedrii Magistrum, ut habet Berescith Rabba, *Non recedet Synhedrim*, & R. Rambam, *Non deficient Aechmalotarchæ*.

Deinde opponunt: Sensus prophetici oraculi est perpetuum futurum esse Sceptrum in Tribu Juda postquam Messias adveniet, cum particula עד a sequenti accentu divulsa sit, præsertim cum Messiæ regnum Esaias, & Daniel sempiternum fore prænuntient. At perenne illud ac faustissimum regnum nondum consecuta est Tribus Juda. Jure ergo præstolatur gloriosissimum illum Dominatorem.

Resp. a vero sensu particulam עד. detorqueri: quod pariter demonstratum est, 1. quod nullibi particula עד & כי reperiuntur ita divulsæ, ut una ad præcedens membrum, altera ad sequens sit referenda. 2. ex regulis accentuum. 3. ex veterum omnium interpretamentis. Explodenda est itaque illa Rab. Bachai commentatio, & somnium aliorum Judæorum expectantium perpetuum quoddam Imperium a Messia instaurandum, cum huic regnum spiritale, & alterius generis, ut post dicemus, fuerit repromissum.

Præterea objiciunt: Ad complexam illam particulam עד־כי sequitur verbum יבא, quod non significat *veniat*, ut communiter redditur, sed *destruatur*, ut liquet ex Psalmo LXXVIII. 61. *Et repulit tabernaculum Silo &c.*: ideoque sensus est, *Non auferetur Sceptrum de Juda, usque dum destruatur urbs Silo*, aut, *Transferetur sceptrum in Juda, postquam Silo vastabitur*. Non spectat igitur ad Messiam hæc Jacobi vaticinatio.

Resp. commentum istud ceteris esse deterius. 1. quia nusquam reperies verbum בוא pro *devastari*, aut *everti*. 2. quia Silo quando urbem significat, ac præsertim Psalmo ac versu citato, scribitur שילו non, שילה. 3. quia urbs Silo permansit etiam post Babylonicam captivitatem, ut liquet ex Jerem. cap. XLI. 5. Tandem quia, ut probatum est, nec Judæi inficiantur, ante dirutam urbem Silo regnarunt David; ejusque posteri, & post solutam quoque captivitatem ad Herodem usque imperarunt Aechmalotarchæ.

Quarto loco objiciunt: Particula עד *donec* non significat ubique

rei,

rei, de qua sermo est, intermissionem vel finem, sed frequentissime continuationem, ita, ut in propositionibus affirmantibus idem valeat ac *semper*, & in negantibus idem ac *nunquam*. Usurpatur pro *semper* Ps. cx. 1. *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Esaiæ XLVI. 4. *Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo*. Matthæi XXVIII. 20. *Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Act. III. 21. *Quem oportet cælum suscipere usque in tempora restitutionis eorum*. His enim locis perpetuum Christi regnum, perpetuam protectionem, perpetuum cælestе habitaculum designatur. E contra usurpatur particula *donec* pro *nunquam* Genes. VIII. 7. *Non revertebatur donec siccarentur aquæ*. II. Regum II. 23. *Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ*. Matth. I. 25. *Joseph non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum*. Certum quippe est nunquam corvum rediisse ad arcam, nunquam post mortem Michol peperisse, nunquam Deiparam fecisse jacturam virginitatis. Eapropter Helvidio hunc postremum locum objicienti respondet Hieronymus, *Scriptura quod factum non sit, ostendit*. Illa ergo particula *donec* in Vaticinio Jacobi demonstrat *nunquam* a Juda post adventum Messiæ sceptrum ablatum iri.

Respondeo eamdem particulam *donec* significare etiam terminum temporis, quo exacto evenit, quod ante illud tempus removetur; ut Gen. XIX. 22. *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*. Levit. XII. 4. *Non ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ*, aliisque in locis. Porro in Prophetia Jacob ea particula non idem valet ac *semper*, aut, *nunquam*, quoniam aliquando sceptrum ablatum est. Significat ergo terminum temporis. Deinde, etsi particula illa *donec* nihil affirmet vel deneget post terminum prænuntiati temporis, definit tamen dubium quod maxime scire ex ipsa oratione cupimus, circa tempus præcedens. Ex hac enim Oratione, *Corvus non revertebatur, donec siccarentur aquæ*, etsi non inferatur quod corvus ad arcam redierit exsiccatis jam aquis, deducitur tamen apertissime, nunquam corvum in arcam introiisse, priusquam aquæ exsiccarentur: quemadmodum ex altera enunciatione certo colligimus nunquam Michol peperisse; atque ex tertia perspicuum est Mariam semper virginitatem servasse ante partum. Quamquam ergo particula *donec* in prophetico Jacobi oraculo non enuntiaret quid de sceptro Judæ futurum sit post tempora adventus Messiæ, declarat tamen apertissime semper permansurum in domo Juda usque ad Messiæ adventum; ideoque si ablatum est, Messias jam venit. Omnia ergo allata exempla pervicaciam Judæorum redarguunt. Ad hæc supponit ista argutatio particulam *donec* idem valere ac *postquam*; quod refutatum est supra. Insuper etsi עד, *donec*, solitarium foret significationis ambiguæ, hic tamen conjunctum est cum כי, atque ad certum sensum

fum contractum. Præterea Rabbinorum omnium confenfu Jacobi fcopus fuit tempus futuri Reparatoris præfigere, certamque adventus ejus notam proponere. Prætermitto haberi in Hebræorum Codice de corvo Gen. VIII. 7. *Exiit exeundo, & redeundo*, יצא יצוא ושוב

Objiciunt rurfus Judæi: Tempore captivitatis Babylonicæ fceptrum a Tribu Juda receffit, atque poft captivitatem regnarunt ufque ad Herodem Machabæi, qui erant de Tribu Levi; nec tamen credunt Chriftiani eo tempore advenifle Meffiam. Non ergo præbet certum hujus adventus characterem prænuntiatio Jacobi.

Refp. Captivitatis tempore non folum Evilmerodachum iterum ad Thronum fublevaffe Regem Joachin, ut habetur poftremo capite librorum Regum, nec folum detento in carcere Joachimo conftitutum fuper Judam & Jerufalem a Nabuchodonofore Sedeciam Joachimi patruum, ut legitur in fine Paralipomenon; quod argumento eft Judæ fceptrum tunc imminutum fuiffe, non ablatum: fed præterea tam in captivitate, quam ea foluta habuerunt Hebræi legiflatorem, five Aechmalotarcham & Caput Synhedrii, in quo perftitiffe Judæ fceptrum, confentiunt, ut vidimus, Rabbini. De hac Sceptri continuatione explicat Targum ea verba, Cantic. VI. *Dilectus meus defcendit in hortum fuum ad areolam aromatum*, dicens, *Defcendit in Babyloniam ad fapientes Sanhedrim*. Atque hujus Senatus Principes fuiffe ex femore Juda ufque ad Herodem exploratiffimum eft apud Hæbræos. Et quidem ufque ad Nehemiam præfuiffe ex facris literis invenimus Zorobabelem filium Salathielis, de quo 2. Efdræ XII. 1. & Aggæi 1. 12. Commemoratur & Daniel, quem fuiffe *de filiis Juda* conftat ex cap. 1. v. 6. adeptum vero fummam auctoritatem & præfecturam Magiftratuum, ex cap. 11. v. 48. Nehemias autem Cap. v. 15. memorat alios ante fe *Duces*, eofque appellat vocabulo פחה defignante fupremum Præfectum. Ipfum Nehemiam fuiffe de Tribu Juda conftans eft opinio Hebræorum, a qua nec alieni funt Græcorum Hiftorici, fcribente Eufebio Cæfarienfi in Chronico: Νεεμίας ἐκ φυλῆς Ἰούδα, & Cedreno expreffius, Νεεμίας ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβίδ, *Neemias ex Tribu Juda, & ex femine David*. Qui enim Nehemiam adnumerant Sacerdotibus, ducuntur capite x. Efdræ, & 2. Machabæorum 1. 18. ubi videtur cum Sacerdotibus recenferi. At in lib. Machab. afferitur tantum Nehemiam ædificato templo facrificia obtuliffe, & aperte diftinguitur a Nepotibus Sacerdotum, quos mifit ad requirendum ignem: & in Efdra adnumeratur facerdotibus ut Princeps, & populi Rector, non ut unus eorum; fcribitur enim ibidem fœderis literas obfignaffe Principes, Levitas, & Sacerdotes. Sed & Scaliger refpondet plures fuiffe Nehemias, Principem unum, Sacerdotem alterum, & hunc laudari c. x. Efdræ probat ex adjuncto cognomine *Atherfatha*: quod mihi nulla ratione probatur, cum juxta Abenezram *Atherfatha* fignificet Pincernam

nam regis, vel Persica lingua Ducem ac Principem; idque colligitur etiam ex 1. Ezdræ 1. 8. & 11. 63. ubi eo vocabulo appellatur Zorobabel Princeps dubio procul ex Tribu Juda. Atque his magis corroboratur sententia nostra, quod Magistratuum Præfectus semper usque ad Herodem fuerit de Judæ femoribus: unde ait Rab. Salomo: *Scevet significat principatum inferiorem: suntque ii, qui gubernant populum indultu Regum Persarum*; & Rambam, *Aechmalotarchæ locum regis obtinent: iisque competit jus in populum dominandi, quia dictum est, Non auferetur sceptrum, &c.*

Præterea opponunt: Frustra detorquetur particula שילה *Scilo* ad significandum Messiam; cum potiori jure pluribus aliis conveniat. Ac primo designare potest Moysen, quem fuisse Legislatorem Hebræorum nemo ignorat. Competit & Sauli, is enim omnium primus regiam dignitatem obtinuit, cum in Silo servaretur sacrum oleum, & Arca. Propriissime etiam quadrat David, parvulo filio de tribu Juda, & minimo natorum Isai. Peculiari quoque charactere demonstrat Jeroboamum, a quo decem Tribus a regno Salomonis fuerunt discissæ: quod 3. libro Regum XI. 29. prædixit Ahias *Silonites* scindens in 12. partes pallium suum. Denique explicari potest Prophetia de externis Regibus missis ad Judæorum scelera punienda; quales fuerunt Nabuchodonosor, Pompejus, Herodes, Vespasianus.

Resp. Per vocabulum *Silo* non nisi Messiam significari probat omnis etymologia, omnis scripturarum collatio, omnis Rabbinorum consensio. Legant pervicaces Hebræi Targum, Onkelon, Jerosolymitanum, Talmudistas, & quos superius commemoravimus. Legant & Masorethas, nec non Gematricæ Cabbalæ Auctores, qui eumdem numerum 358. animadvertentes in יבא שילה atque in משיח, vel ipsis ineptiis traditionem universorum comprobarunt. Revera Sauli nulla ratione competit particula שילה I. quia ante Saulem non fuit sceptrum in Tribu Juda, sed ab ipso Saule pertransiit in Davidem. II. Sauli a Deo, a suis, a gentibus reprobato nequit competere speciosum illud cognomen *Expectatio gentium*. III. Saul inunctus fuit in Regem, ut habetur lib. 1. Regum IX. & X. in Masphath, non in Silo. IV. Tempore unctionis Saul Arcam Domini viri Cariathiarim asportaverunt in domum Aminadab. Neque *Silo* designare potest Moysen. I. Quia non est Moses de femore Judæ, sed Levi. II. Quia ante Moysen nulla fuit penes Judæ tribum sceptri auctoritas, vel potestas. III. Quia non principium dominationis, sed ablationem ac terminum Jacob prænuntiavit. IV. Quia ab illo prædicta sunt, quæ compleri debebant *in novissimis diebus*, & exitum de Aegypto non solius tribus Judæ, sed Hebræorum universorum jam prædixerat Deus Abrahamo Gen. XV. 14. Quid vero de David? In Davide transiit sceptrum ad tribum Juda, non inde divulsum est. Jeroboamus autem Judæ sceptrum dimi-

diminuit, non abstulit, neque in *Silo* unctionem Regis accepit, sed in *Sichem*, ut liquet ex III. Regum XII. I. Ineptissimum præterea est *Silo* scriptum שילה pro viro *Silonite* accipere, cum ex hisce literis nec urbem, nec urbis civem possimus deprehendere. Ceteri neque *de femore Judæ* dici possunt, nec *desiderium gentium*: atque, ut vidimus, per Nabuchodonosor sceptrum de Juda non fuit ablatum, quemadmodum nec per Pompejum, qui devicto Aristobulo constituit regem Hircanum, nec Magistratuum jura delevit. Imperante Vespasiano, atque sub Herode sceptrum defecisse dictum est supra.

Arguunt ulterius Rabbini יקהת עמים, quod Latini reddiderunt *Expectatio gentium*, significat gentium *contusionem*, atque *oppressionem*; est enim a radicali קהה quod est *obstupescere & contundere*, ut sensus sit adveniente Messia gentes omnes evertendas, & conterendas. Id vero nondum completum est, & consequenter promissus Messias non advenit.

Resp. non commentum istud esse, sed crassum somnium, & singularem dementiam. I. Quia litera *Jod* demonstrat derivatam vocem יקהת a radicali יקה, quod est *audire & obedientiam præstare*; unde nulla extat Versio, quæ illam vocem *Icbead* non expresserit hac alia *expectatio*, vel *aggregatio*, vel *obedientia*. II. Onkelos diserte vocabulum illud exponit sequentibus aliis וליה ישתמעון עממיא *Et illi obedient populi*. III. In Berescith Rabba, sive magna Expositione Geneseos ad illam dictionem legitur: *Futurum est, ut Gentes sæculi deferant munera Messiæ filio David*. IV. Cum de ablatione sceptri Judaici sermo fit, enuntiarentur pugnantia, si יקהת *oppressionem gentium* significaret, & non potius *aggregationem*.

Objiciunt alii: Si יקהת significat *obedientiam*, עמים non Gentes designat, sed Judæos. Expectandus est ergo Rex ad quem Hebræi omnes confluentes felicissimo, amplissimoque regno fruantur.

Resp. Judæos unum populum esse, non plures, ideoque appellari עם, non עמים, neque constare cum ablatione sceptri auspicium majestatis, & tribuum aggregationem.

Adhuc opponunt: Nondum de Juda sceptrum ablatum est; regnat quippe adhuc in Asia ortus de tribu Juda Aechmalotarcha: possident Judæi & regnum florentissimum in Syria ultra Sabbaticum flumen: ipse Turcarum Imperator aliique Principes maximi ex Judæorum populo originem trahunt. Extant alibi illustria Judaici regni insignia; & dato, quod nullibi regnarent, retinent jus ad regnum, eoque jure summa adhuc auctoritas perseverat.

Respondeo has recentiorum Judæorum fabulas etiam a suis irrideri. Refutantur autem I. Ex Talmude Jerosolymitano, cujus in libro Sanhedrim extat sincera confessio: *Væ nobis, quia ablatum est sceptrum*; & ex Rab. Bachai scribente, *Hodie non habemus regem, ne-*

que principem. II. Ex proloquio Hebræorum, quod *mentiri dicendus est, qui procul facit testes suos*. III. Ex quo universi Orientis Principes, licet exorti forent ex decem Tribubus a Salmanazare trans Euphratem adductis, neque servant Mosaicam legem, neque pertinere ullatenus possunt ad Tribum Juda, quæ permansit in terra Chanaan. IV. Quia similia Judæis somniantibus circa annum Christi XCV. imperator Domitianus undique conquisitos qui ex regia Davidis stirpe genus ducerent, duos tantum reperiit ex ipsa cognatione Christi, sed adeo pauperes, ut suis manibus arva colerent, ad tributa solvenda, & comparanda sibi ad vitam necessaria. De qua re vide Eusebium lib. III. H. E. cap. XX. V. Jus, quod jactant se habere ad regnum, cum tota stirps Davidica cessaverit, & universa gens Hebræorum dirutis Jerosolymis, Temploque everso per orbem dispersa sit, nonnisi crassum stultumque figmentum potest censeri: maxime quod talia comminisci poterunt usque ad mundi finem, si fas sit somnia istiusmodi venditari. Propheticum denique vaticinium Oseæ III. 4. ימים רבים ישבו בני ישראל אין מלך ואין שר *Dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe*, quandonam, nisi forte in tam diuturna captivitate, complebitur?

Insuper objectant: Plures sunt in sacris literis prædictiones, quæ ob hominum peccata minime implentur, atque hujus generis esse promissionem Reparatoris, regnique Judaici perpetuam instaurationem.

Respondeo quandoque ab invitis pectoribus erumpere veritatem. Judæi utique ob gravissimum aliquod crimen tot, tantisque calamitatibus premuntur. Sed gravius erit peccatum filiæ Sion flagitiis Patrum suorum, qui adoraverunt idola, ac dæmoniis natos suos immolarunt, quoniam superat præteritas clades atque infortunia postremum Jerosolymorum excidium, & præsens captivitas. Peccatum istud maximum est occidisse Christum Domini, cujus mortem juxta Danielis oraculum IX. 26. subsecuta est *vastitas*, *& post finem belli statuta desolatio*.

Ex his Judæorum effugiis colligimus, etiam oppositionibus suis ipsos damnari, & refelli. Dum enim coarctantur tam aperta de sceptro Judaico prophetia, reponunt non de sceptro regni, sed de virga afflictionis locutum esse Jacobum. Exploso hoc mendacio, Mosi vaticinium attribuunt. Refutati Saulem intrudunt. Implicati magis in scenam producunt nunc Jeroboamum, nunc alios, coacti ad proprios hostes confugere. Dum vexationem maximam experiuntur, somnia narrant de felicitate regni, ad quod prohibentur accedere. Quasi a somno excitati pœnam non denegant, sed pervicaciam non frangunt. Frustra ergo excutere argumenta nostra conantur. Erit fortasse qui dicat, Eccur tam manifestum signum adventus sui Christus non prædicavit? cur sceptrum jam ablatum minime ostendit? Id miseri propriis oculis spectabant, & persuasum singulis erat proximum esse Christum venturum, aut jam adventasse. Nam & Judæorum quidam se Messiam

Messiam esse ambitiose jactarunt, quidam alii Messiam latitare dixerunt. Etiam apud Gentiles percrebuerat fama egressurum eo tempore ex Judæa magnum Regem, qui rerum potiretur, ut inquit Hist. lib. v. Tacitus. In characteribus Messiæ dignoscendis decepta principio est Judaica superbia, quæ gloriosum, non humilem Regem præstolabatur, opibusque & armis clarissimum, non sanctitate & virtutibus. Propterea hortabatur illos piissimus Salvator, ut Moysi crederent, & scrutarentur scripturas, revocans, inquit Huetius Prop. IX. cap. IV. *in memoriam vaticiniorum ad se pertinentium*.

CAPUT III.

Respondetur Catholicis aliarum sententiarum auctoribus.

AT inquiunt quidam Catholici: Via ad revincendos Judæos magis expedita est, si dicamus usque ad Herodem sceptrum permansisse in Tribu Juda, quod ad ipsam Machabæi genere materno spectarent, & post ipsos regno potitus sit Herodes Ascalonita, sub quo idcirco regia potestas a Judæorum gente defecit.

Respondeo parum hac sententia urgeri Judæos. Nam I. Huetius demonstrat nullo numero apud Judæos ipsos maternam stirpem censeri. II. Incertum est, atque inverisimile omnes Sacerdotes mulierem de Tribu Juda in uxorem duxisse, spretis contribulibus suis nobilissimis. III. Quemadmodum Christus, licet Maria genere materno esset ex tribu Levi, non censetur nisi de Tribu Juda: ita Machabæi, licet materno genere ex Tribu Juda prognati, non possunt censeri, nisi de Tribu Levi. IV. Ea verba *De femore Judæ* paternam, non maternam stirpem commonstrant, cum designent generationis stipitem, rectamque posterorum germinationem.

Propugnemus, inquiunt alii, si prædicta sententia minus valida est, alteram longe probabiliorem, quod Machabæi ad tribum Juda paterna quoque linea spectabant. Nam id aperte deducitur ex libro I. Machabæorum cap. v. 63. ubi de Machabæis legitur: *Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel*.

Resp. hanc alteram opinationem nec tolerabilem esse. I. Quia hoc loco *Juda* non significat aliquam Tribum, sed est proprium Machabæi nomen, ut constat ex præcedenti versu 61. *Non audierunt Judam, & fratres ejus*; & ex seq. 63. *Et exivit Judas, & fratres ejus, &c.* II. Quia versus ille 65. ita habetur in Græco: Καὶ ἀνὴρ Ἰούδας, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, *Et vir Judas, & fratres ejus*. III. Quia Machabæi officio sacerdotali fungebantur, ut constat de Mathathia lib. I. cap. 2. I. *In die-*

 bus

bus illis surrexit Mathathias filius Joannis, filii Simeonis, Sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem : de tribu autem Juda *nullus* (inquit Paulus ad Hebræos cap. VII. 13.) *altari præsto fuit*. IV. Quia non hæreditario jure, sed ex populi electione Machabæi consecuti sunt regnum, ut constat ex 1. Mach. IX. 28. V. Quia etsi detur, quod falsum est tamen, Machabæos fuisse de Tribu Juda; quid de iis affirmabimus, qui ante Machabæos post solutam captivitatem, idest, ab anno mundi 3475. usque ad annum 3837. regnaverunt?

Ergo, dices, adhærebimus iis, qui tenent sceptrum non ablatum de domo David, quoniam ipsa Tribus Juda Assamonæos elegit, eisque quasi loco depositi proprium regnum asservandum commisit.

Resp. His nunquam Judæis satisfactum iri. I. Quia Sacerdotum Principes ante Mathathiam non electione Tribus Judæ, sed Regum Persarum concessione novum Templum atque res sacras curarunt. II. Quia Mathathias ipse Assamonæorum primus non electus a viris Juda thronum conscendit, sed collecto piorum exercitu, & cæso Antiochi præsidio, ut habetur cap. 2. prioris libri Machabæorum, versu 45. III. Quia Judas Machabæus, ut ibidem legitur v. 66., ab eodem Mathathia morti proximo constitutus est Dux belli, & Princeps militiæ: quæ provincia cap. IX. v. 28. commissa est Jonathæ ab omnibus amicis, & commilitonibus fratris sui, Simoni vero cap. XIII. 8. ab universo Exercitu, ac populo conclamante: *Tu es Dux noster loco Juda, & Jonatha fratris tui*. IV. Quia si defuit Tribui Judæ Contribulis ad regendum sceptrum idoneus, defuit dux מבין־רגליו, *De femore*.

Cum ita res se habeat, ais, amplectamur pervulgatam sententiam eorum, qui tradunt in vaticinio Jacobi nomine Tribus *Juda* ceteras etiam comprehendi, eo quod fuerit illa præ aliis filiorum numero, divitiarum copia, regnique gloria præstantior, ita, ut Hebræi omnes fuerint *Judæi* ab hac una tribu promiscue appellati.

Resp. neque hac via insistentes nos aberrantibus Judæis obviam ituros. I. Quia Ducis & Legislatoris nomine non gentis suæ multitudinem, sed singularem personam de femoribus Juda exeuntem designari contendunt. II. Quia reliqua omnia a Jacob de Juda prænuntiata ita uni Tribui conveniunt, ut ceteris nequeant esse communia. III. Quia Duces diversarum Tribuum dici non possunt ex femore uno progeniti. IV. Quia nec certum est semper Tribum Juda fuisse ceteris præstantiorem, soluta præsertim captivitate, quando vix ei remansit pristinæ dignitatis imago. V. Quia ideo Tribus Juda universæ Hebræorum genti de se nomen fecit, quia sola cum parte aliqua tribuum Simeon ac Benjamin, discisso sub Jeroboam regno, adhæsit Roboamo; non autem ob sceptri dignitatem, divitiarumque amplitudinem.

Accedamus itaque, asseris, ad scitum recentiorum affirmantium per ea verba, *sceptrum de Juda, & dux de femore*, significari vel perso-

personam Dominatoris, vel regiam urbem, vel thronum, vel formam regiminis, ita, ut, semper salvetur aliqua illius Tribus proprietas sub Assamonæorum imperio.

Respond. Neque hoc ariete frangi pervicaciam Judaicam. I. Quia neque urbi, neque throno, neque regimini, neque adlectis aliunde Magistratibus competit esse *de femore Judæ*. II. Quia vel hæc omnia Tribui Judæ conveniunt simul, & ablatum est sceptrum, cum pertransiit ad regiam alienæ Tribus personam; vel sat est si conveniant disjunctim, & sic neque ablatum est sub Herode: qui licet dicatur alienigena, quod non omnes consentiunt, Jerosolymis tenuit principatum, inter filios postea divisum; regnumque in familia Herodis permansit usque ad Agrippam illius generis septimum, qui obiit tertio Trajani anno. III. Quia in Prophetia Jacob nomen *Juda* significat duntaxat unum ex filiis ipsius Jacob, quem Patriarcha alloquitur, & cui fratrum laudes, & terræ Chanaan possessionem prænuntiat; & consequenter ea verba *de femore ejus* commonstrant solam illius viri legitimam posteritatem.

Itaque asserendum erit eo sensu sceptrum permansisse in Tribu Juda usque ad Christum, quod illa Tribus a Jure sceptri ad illa usque tempora non exciderit?

Resp. non obstrui juxta hanc sententiam os Judæorum. I. Quoniam de hoc ad regnnm jure etiamnum gloriantur. II. Quia, etsi modo per orbem dispersi jus ad sceptrum amiserint, fuerunt tamen usque ad annum Christi XCV., quo Domitianus Imperator jussit ad se adduci regiæ Judæorum stirpis reliquias, adinventi posteri quidam Davidis, penes quos comminisci poterunt extitisse jus sceptri. III. Quia etsi jus ad regnum sermonis consuetudine alicui tribuit Regis nomen ac dignitatem, quamvis regnum ipsum actu non administret; Hebraica tamen vocabula שׁבט & מחקק virum significant actu judicia exercentem, saltem juxta interpretationem veterum Rabbinorum.

Sed præmissa, inquis, de Synedrio sententia multiplici capite excutitur. Primum derivata est a Rabbinorum commentis. Deinde Synedrii Assessores non fuerunt ex una Tribu Juda selecti. Hi tandem, si Reges imperabant, sceptrum profecto non tenuerunt.

Resp. Sententiam nostram esse ceteris præferendam. Atque ad 1. dico facilius retundi Judæos, si pro nobis pugnet Magistrorum suorum auctoritas; quamquam non hæc sola nos movet, sed propria Jacobæi oraculi interpretatio, & reliquarum opinionum incohærentia. Ad alterum vero respondeo, non de singulis Assessoribus a nobis Vaticinium exponi, sed de Nasci, sive Aechmalotarcha, quem in Captivitate, & usque ad Nehemiam fuisse de Tribu Juda colligimus ex sacris literis; de subsecutis autem temporibus ipsa Judæorum convenientia arripimus testimonia. Ad postremum denique asserimus, neque verborum significatio-

ficationem, neque antiquos interpretes, neque Rabbinorum aliquem a nobis exigere, ut de sola Regia persona interpretemur nomina *Legislatoris ac Ducis*, ideoque etiam sub alienis Regibus potuit in Tribu Juda perseverare שבט, & מחקק, usque ad dispersionem Synhedrii.

CAPUT IV.

Refelluntur Judæi ex vaticinio Danielis Cap. IX. v. 24. & seqq.

PERDIFFICILEM aggredimur dissertationem de LXX. Danielis hebdomadibus, quarum præscriptio ut invictissime probat Messiam venisse, ita Chronologorum illas supputantium magnopere torquet ingenia. Revinci enim enuntiato oraculo recutitos Hebræos fere omnes propugnant, sed ubi eos ad Chronotaxin appellas, adeo discordant, & nutant, ut conciliari non valeant. Putandas hebdomades ab anno primo Monarchiæ Cyri docuit Eusebius lib. VIII. Demonstrationis Evang. ita ut septem priores hebdomadæ expletæ sint anno sexto Darii, & consummato Templi ædificio, reliquæ LXII. exierint cum Hircanus jugulatus est ab Herode, post quæ tempora advenit prænuntiata Redemptio, postmodum sempiterna abominatio urbis ac templi. Idem opinatur circa initium hebdomadarum Jo. Frischmuth, nec est, ut quidam putant, hæc sententia fidei Christianorum adversa, cum minime deneget prædictum a Daniele adventum Christi post exactum circulum hebdomadarum, quamvis ad ipsum Christum definita supputatio non referatur. Joseph Scaliger, & Protestantium multi septimanas supputant ab anno 2. Darii Nothi, & producunt usque ad urbis excidium, cum tamen ab illo anno Darii fluxerint hebdomades LXX. principio regni Herodis, ut contra Scaligerum demonstrat Petavius lib. XII. de Doctr. Temp. cap. 35. Numerant alii ab exitu divini sermonis, sive a revelatione facta Danieli, ut Paulus Burgensis, Lyranus, Galatinus. Sed missis aliis sententiis duæ sunt inter Recentiores magis receptæ: quarum una septimanas putat ab anno septimo Artaxerxis Longimani; cui subscribunt Jacobus, & Ludovicus Cappelli, Cornelius a Lapide, Nicolaus Abrahamus, Ayrolus, Gravesonius, noster Gulielmus Bonjour, & viri alii graves Chronologicæ disciplinæ peritissimi: altera supputat ab anno ejusdem Artaxerxis vicesimo cum Usserio, Huetio, Natali Alexandro, nostro Bouges, Lamy, aliisque viris gravissimis. Ab his omnibus discrepat Chronologia Hebræorum existimantium Monarchiam Persarum vix annis LIV. stetisse, nec alios post Balthasarem habuisse Reges præter Cyrum, Cambysem, Assuerum, & Darium. Statuimus in tanta opinionum varietate tria præstare:

ſtare: primum erit Judæos revincere ex prophetico oraculo, miſſis tricis Chronologorum: alterum illos magis urgere Chronologica illa ſupputatione, quæ nobis vibebitur magis exacta; tertium eos refutare ex propria etiam Chronologia, licet in multis falſa, ac merito reprobata.

Propositio. Ex Vaticinio Danielis conſtat Meſſiam jam veniſſe.

His verbis Prophetia comprehenditur. שָׁבֻעִים שִׁבְעִים נֶחְתַּךְ עַל־
עַמְּךָ וְעַל־ עִיר קָדְשֶׁךָ לְכַלֵּא הַפֶּשַׁע וּלְחָתֵם חַטָּאות ולכפר עָוֺן וּלְהָבִיא
צֶדֶק עֹלָמִים וְלַחְתֹּם חָזוֹן וְנָבִיא וְלִמְשֹׁחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים׃ וְתֵדַע וְתַשְׂכֵּל
מִן־מֹצָא דָבָר לְהָשִׁיב וְלִבְנוֹת יְרוּשָׁלַםִ עַד־מָשִׁיחַ נָגִיד שָׁבֻעִים שִׁבְעָה וְשָׁבֻעִים
שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם תָּשׁוּב וְנִבְנְתָה רְחוֹב וְחָרוּץ וּבְצוֹק הָעִתִּים׃ וְאַחֲרֵי הַשָּׁבֻעִים
שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם יִכָּרֵת מָשִׁיחַ וְאֵין לוֹ׃ וְהָעִיר וְהַקֹּדֶשׁ יַשְׁחִית עַם נָגִיד הַבָּא
וְקִצּוֹ בַשֶּׁטֶף וְעַד־קֵץ מִלְחָמָה נחרצת שֹׁמֵמוֹת׃ וְהִגְבִּיר בְּרִית לָרַבִּים שָׁבוּעַ
אֶחָד׃ וַחֲצִי הַשָּׁבוּעַ יַשְׁבִּית זֶבַח וּמִנְחָה׃ *Hebdomadæ ſeptuaginta deciſæ ſuper populum tuum, & ſuper civitatem ſanctitatis tuæ ad conſumendum prævaricationem, & ad ſigillandum peccata, & ad expiandum iniquitatem, & ad adducendum juſtitiam ſæculorum, & ad ſiggillandum viſionem, & prophetiam, & ad ungendum ſanctitatem ſanctitatum. Et ſcies, & intelliges ab exitu ſermonis ad reverti faciendum, & ad ædificandum Jeruſalaim uſque ad Unctum ducem, hebdomadæ ſeptem, & hebdomadæ ſexaginta & duæ: redibit, & ædificabitur platea, & foſſa, & in coarctatione temporum. Et poſt hebdomadas ſexaginta, & duas excidetur Unctus, & non ei: & civitatem, & ſanctitatem corrumpet populus Ducis venturi, & finis ejus in inundatione, & uſque ad finem belli deciſæ deſolationes, & roborabit pactum multis hebdomada una: & dimidio hebdomadæ ceſſare faciet ſacrificium, & munus, &c.*

Differt aliquantulum ab Hebraico Codice Latina vulgata. Primo legit pro *deciſæ*, *abbreviatæ ſunt* recte exprimens Græcam verſionem συντμήθησαν, ideſt, in unam ſummam contractæ, ac definitæ: unde parum, aut nihil occurrit hic diſcrepantiæ. Deinde habet pro *ſuper urbem ſanctitatis tuæ* Interpres noſter, *ſuper urbem ſanctam tuam*; nec aliquid eſt diſcriminis: nam familiare eſt Hebræis ſubſtantivum pro adjectivo adhibere, atque hoc idem extat Pſ. 11. 6. & 89. 21. Pro verbis illis, *ad ſigillandum peccata*, nos legimus, *ut finem accipiat peccatum*: quod idem profecto eſt, ut conſtat ex verbis proximis, *ut conſummetur prævaricatio*, *& deleatur iniquitas*; unde ipſi Majorethæ legerunt לחתם ad *conſumendum*, atque ita vertit etiam Aquila. Ubi legunt Hebræi *ad ungendum ſanctitatem ſanctitatum*, habent Latini, *ut ungatur Sanctus ſanctorum*, nulla ſane differentia, propter conſuetudinem nuper laudatam ſubſtantiva locandi pro adjectivis. Verba Hebraici Codicis, *ad reverti faciendum & ad ædificandum*

dum Jerusalem, nos reddimus, *Ut iterum ædificetur Jerusalem*; & profecto optime, nam infra reædificatio Urbis exprimitur iisdem verbis, *Redibit & ædificabitur platea*. שוב ergo hoc loco significat iterationem, & Vulgatæ consentit Syriaca quæ legit, *Ab egressu verbi usque ad reædificationem Jerosolymæ*. *Excidetur Unctus*, extat in Hebræo; in Latino autem, *occidetur Christus*; nam etsi Græcus reddit *Peribit unctio*, ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, יכרת denotat mortem, neque de arboribus dicitur, nisi dum exciduntur securi: ideoque prænuntiata est a Daniele mors Christi, cui solum respondet vocabulum משיח *Unctus*, phrasi consimili, ac apud Jerem. XI. 19. Quod sequitur in Vulgata, *Et non erit populus ejus, qui eum negaturus est*, apposite exprimit hebraicas particulas, *Et non ei*: quid enim potest his denotari, nisi quod *non erit ei auxilium*? aut, *non obediet ei populus*? aut, *non servabitur illi judicium*? At hæc omnia quadrant optime lectioni Vulgatæ, & cohærent cum citato Hieremiæ loco. Reliqua Prophetiæ verba, si discrepare videantur, constat sensum non immutare, immo, ut infra dicam, hebraica manifestius commentationes Rabbinorum infringunt.

Præmissa Vulgatæ cum hebraico textu cohærentia, observandum est non alias a Daniele numerari hebdomadas, nisi annorum. Quod primo fatentur omnes Hebræi cum Abenezra scribente: *Hebdomades hic intelliguntur de annis, ac si dixisset Angelus, Septuaginta sabbatici sunt decisi*. Et demonstratur primo, nam שבוע *septimana*, non significat hebdomadam dierum, nisi *dies* ipsi exprimantur, ut constet ex seq. cap. X. 2. & 3. atque ex Ezech. XLV. 21. Præterea Levitici XXV. 8. anni 49. appellantur *septem hebdomadæ*, sive שבע שבתת *septem sabbata*: ex quo apparet consuetum fuisse Hebræis supputare annorum hebdomadas. Insuper nil eorum, quæ Daniel prænuntiat, evenit intra dies 490. undecunque supputentur, cum sola Templi ædificatio spatio annorum viginti fuerit peracta, quamquam muri, & exteriores parietes fuerint excitati brevi temporum intervallo. Jubilæorum autem septimanæ, quas aliqui commenti sunt, nec ullibi a Scriptura recensentur, nec possunt in hoc vaticinio locum habere, cum a Daniele ad excidium templi impossibile sit connumerare annos MMMCCCCL.

Constat supputandas esse LXX. illas annorum hebdomadas ab *Exitu sermonis*; sed an per hæc verba intelligatur revelatio facta Danieli, an edictum Cyri, vel Darii, vel Artaxersis, res est, quæ aliquid habet difficultatis. Interim ergo incerta hæc prætermittimus, & adversus Judæos argumentum fabricamus. Prædixit Daniel ab exitu sermonis usque ad Christum prætерlapsuros annos 490. sive hebdomadas, aut annos sabbaticos LXX., post quas hebdomadas, seu complete exactas, seu percurrente postrema, erat Christus ipse occidendus. At certissimum est jam definitum illud annorum spatium præteriisse, neque

Christi

Christi nomine potest aliquis intelligi præter verum Messiam. Verus ergo Messias jam advenit. Probatur minor I. ex characteribus hujus Christi a Daniele prænuntiati: appellatur enim *Messias* absolute, & absque addito, quod nullibi, nisi de vero Messia scriptum adinvenitur. Dicitur & *Dux*, sive rector populi, quo nomine Messias appellatur apud Isaiam LV. 4. & Michæam V. 6. Vocatur *Sanctus sanctorum*, idest, summa sanctitatis excellentia præclarus, quod Messiæ scripturæ omnes attribuunt, Psalm. XI. 10. Is. XII. 6. XLV. 8. LXII. 1. Jerem XXIII. 6., &c.

Probatur II. ex adjunctis, quæ Daniel commemorat. Ait septimanis illis transactis consumendam prævaricationem, delendam iniquitatem, & expiandum peccatum: id vero de Messia prædictum Is. I. 18. & IV. 4. Psalm. CXXIX. 7. &c. Ait ipsum Messiam firmaturum esse *pactum*: quod pariter de Christo ac Redemptore nascituro ex stirpe Davidis prædixerat Psalmista Ps. LXXXVIII. 29. Eccl. XLV. 7. Is. LV. 3. Jerem. XXXII. 40. Bar. II. 25. Ait cessaturum eo tempore sacrificium, idque in textu Hebraico ita expressum est, ut ipse prænuntiatus Messias debuerit abrogare veteres expiationes; legitur enim pro *deficiet hostia & sacrificium* ישבת זבח ומנחה *Cessare faciet sacrificium & munus*: unde Syriaca, *Abolebit sacrificium & oblationem*. Hoc de promisso Liberatore prædictum quoque Is. I. II. Jerem. VI. 20. Amos V. 21. Ait denique tunc adducendam esse justitiam sempiternam; atque id Messiæ temporibus futurum prædixit Psalmista Ps. LXXI. 7. Is. LIII. II. & Jerem. XXXIII. 15.

Tertio probatur ex prænuntiata Christi morte. Occidendum enim Messiam prophetarunt David Ps. II. 2. Is. LIII. 8. Jer. XI. 9. Fore ut derelinqueretur a suis præmonuerunt Psaltes LXVIII. 21. Is. LXIII. 5. Zacch. XIII. 7. Immolandum pro peccatis nostris diserte prænarrarunt Isaias LIII. V. 4. & seqq. ac Jerem. Thr. IV. 20. Christus ergo, quem Daniel prædixit occidendum & deserendum a suis, est verus, atque olim expectatus Messias.

Insuper probatur ex desolatione, quam post Christi mortem Daniel prædixit, neque enim possumus aliam desolationem hic accipere, quam excidium Urbis sub Tito ac Vespasiano, juxta ipsius Domini expositionem Matth. XXIV. 15. Et probatur primo, quoniam desolationem Urbis post occisionem Christi prædixere etiam Isaias VI. XXV. 2. Zacch. XIII. 8. & XIV. 2. Confirmatur, quia statuta desolatio usque in finem perseveratura prædicitur, quod nonnisi de hac desolatione completur: ut Orat. III. contra Judæos aperte demonstrat Chrysostomus ex quo *tam diuturnum tempus jam elapsum nullum Judæis vestigium vel initium felicis mutationis ad hunc usque diem ostentet; cum tamen instaurare templum sæpius tentaverint. Hoc enim semel bis, ac tertio aggressi, sub Hadriano, & Constantino, & Juliano repressi sunt,*

tunc quidem a militibus, postremo tandem ab igne e fundamentis erumpente, & intempestive eorum conatus reprimente.

Accedit Rabbinorum confessio. Nam in Bereseit Rabba ad v. 18. cap. XIV. de Melchisedech, extat: *Rex Messias est, de quo scriptum Dan. IX. Ad adducendum justitiam saeculorum*. R. Moses filius Nachman Gerundensis in idem caput Dan. *Sanctitas sanctitatum est Messias sanctificatus de filiis David*. Idem tradiderunt Rabbini reliqui, quorum testimonia suppeditabit Raymundus Martini in Pugione Fidei P. II. cap. 3. n. XVI. Raymundi expilator Galatinus lib. IV. cap. VIII. Hadrianus Fini lib. V. cap. 5. &c. Sive ergo in vaticinio Danielis attendantur Christi characteres, sive praestanda ab eo beneficia, sive mortis ejus supplicium, sive subsecuta Jerosolymae desolatio, sive antiquorum Rabbinorum confessio, revincitur inde Judaeorum caecitas, ac pervicacia.

Dispelluntur Hebraeorum cavilli.

Objiciunt Hebraei: Messias de quo vaticinatus est Daniel, est Cyrus monarchiae Persarum Fundator: de ipso enim legitur apud Isaiam XLV. 1. *Haec dicit Dominus Christo meo Cyro, &c.*

Resp. facile retundi hanc Judaeorum insaniam. I. Quia Messias, de quo Daniel, est משיח נגיד *Messias principalis, & Dux Judaeorum*. Cyrus autem non est ille, cui Messiae nomen conveniat principaliter: II. Quia de Cyro citato cap. Isaiae v. 4. legitur, quod non cognoverit Dominum; ideoque non est ille *Sanctitas sanctitatum*, & Auctor *sempiternae justitiae*. III. Quia Cyrus, neque oleo Spiritus sancti, neque oleo corporali inunctus est. IV. Quia ab eversione primi Templi, unde septimanas Hebraei supputant, usque ad templum secundum, nequeunt enumerari septem, & sexaginta duae annorum hebdomadae, cum septem exactae jam fuerint postremo anno Evilmerodachi, reliquae tantum post monarchiam Persarum, atque Graecorum. V. Quia praeter allata Rabbinorum testimonia, Aben-Ezra Comment. in Danielem ait: *Opinio ejus, qui dixit Cyrum esse Messiam, non est congrua*. At cur Cyrus, inquis, apud Isaiam Messias appellatur? Aliud interroganti Catholico respondebimus, aliud Judaeo objicienti. Catholicis respondemus Cyrum dici Christum, sive *Unctum* allusione ad Reges Hebraeorum, qui unctione consecrabantur, & quoniam erat figura Christi, qui nos a spirituali Babylonis captivitate redemit. Hebraeis autem respondeo verba Isaiae explicari in Talmud, libro qui inscribitur *Megilla*; ut nullatenus ad Cyrum, sed ad solum Messiam referantur: quod tamen non probo propter ea, quae attulit in hunc locum Hieronymus. Septuaginta tamen, quos plures Patres sequuntur, reddiderunt & ipsi pro *Cyro*, κυρίῳ, *Domino*, quae versio nequit à Talmudistis refutari.

Obji-

Objiciunt 2. Dispescens Daniel septem hebdomadas a duabus & sexaginta, duos venturos Messias prædicit, unum post hebdomadas priores VII., alterum post hebdomadas LXII. Si autem quæras quinam sint duo illi Messiæ, diversa est, pro diversa supputatione hebdomadarum, responsio. Si supputandas censeas ab excidio templi prioris, juxta Hebræorum Chronicon, earum initium est repetendum ab anno M. 3338. quibus si addas septem annorum sabbata, erit annus M. 3387. ac primus Cyri. Si vero connumeras ab eodem anno M. 3338. hebdomadas 62. sive annos 434. pervenies ad annum M. 3772. cum Romani, qui templum vastarunt, Jerosolymam ascenderunt, & ad tempora Agrippæ, qui ante Urbis excidium occisus est. Ergo juxta hanc supputationem primus Messias erit Cyrus, alter Agrippa. Si vero supputes hebdomadas septem ab anno primo Darii, qui est in Chronologia Hebræorum an. M. 3389. pervenies ad tempora Josue & Nehemiæ, qui sub Artaxerse ad urbem reædificandam perrexerant, & ad annum M. 3438. Putatis autem ab eodem anno Darii septimanis LXII. sive annis 434. explebuntur in ipsa Jerosolymorum vastatione. Atque ita prior Messias erit vel Nehemias, vel Josue, posterior Agrippa filius Aristobuli.

Resp. hæc omnia esse portentosa mendacia. Ac I. de Cyro satis dictum supra. II. Juxta Chronicon Hebræorum, ut ostendam cap. 6., si hebdomadæ supputentur ab anno septimo Nabuchodonosor, si ab excidio templi, si a verbo quod egressus est de ore Hieremiæ, si a revelatione facta Danieli, si ab Edicto aut Cyri, aut Darii, aut Artaxerxis, neque divisim acceptæ, neque simul terminant sive in Cyro, sive in Nehemia, sive in Josue, sive in Hircano, sive in Agrippa, sive in postrema templi eversione. III. Illa Judæorum Chronotaxis erroribus, ut videbimus, scatet innumeris. IV. Expositi supra characteres Messiæ nequeunt commemoratis viris competere, non enim dici possunt vel Sancti sanctorum, vel Justitia sæculorum, vel Auctores novi fœderis, vel sacrificiorum veterum Abolitores; imo nec *Uncti*, cum non extiterit post primi templi eversionem apud Judæos oleum, vel chrysma. V. Repugnant etiam Rabbini, qui propheticum oraculum fatentur ad verum Messiam pertinere.

Objiciunt 3. Exactæ sunt septem ac sexaginta duæ annorum hebdomades, quomodo post Hebræorum perpaucos nititur demonstrare, Auctor Chronici Aegyptiaci Marshamus, in Antiocho Epiphane, quem Sacra Jerosolymorum profanasse narrat liber primus Macab. cap. 1.23. & seqq. Quod probatur ex Chronologia; nam a visione Danielis usque ad finem captivitatis fluxerunt anni 49. sive septem priores hebdomadæ. A templo autem a Chaldæis incenso usque ad Antiochum præteriere Sabbatici anni LXII. ideſt an.434.Nam templum a Chaldæis profanatum est anno P. J. 4107. M. 3397. quibus si addas annos 434. exur-

 get

get annus P. J. 4541. M. 3831. Post decennium autem, idest anno M. 3841. & P. J. 4551. Judas Machabæus pollutum ab Antiocho templum purgavit, & in medio utique hebdomadæ, idest, tribus post profanationem annis, ac sex mensibus.

Resp. plurimis ac validissimis argumentis expungi opinationem Marshami. I. Prædicit Daniel post hebdomadarum circulum, & ante abominationem desolationis, peccati finem, ac sempiternam justitiam: quemnam vero ex his, aliisque præmissis characteribus in viro sceleſtissimo Antiocho invenies? quam sanctitatem adduxit, quam expiationem fecit, quam iniquitatem delevit? II. Si Judas post dimidium hebdomadæ purgavit Templum ab Antiocho pollutum, neque a Chaldæis civitas eversa est, ac penitus diruta; quo pacto sub Antiocho defecit hostia, & post illatum ab ipso bellum erupit sempiternum urbis excidium? III. Non ad purgationem Templi, sed ad reædificationem Civitatis referenda sunt verba temere a Marshamo e proprio loco divulsa, *Et rursum ædificabitur platea*; neque in Danielis prophetia hebdomades LXII. præcedunt Urbis ædificationem, sed mortem Christi. IV. Prædixit Daniel plateam ac muros ædificandos, postea occidendum *Unctum*; ideoque non tantum sententia Marshami falsa est, quod reædificationem ad purgationem, Civitatem ad Templum, & sacrorum abolitionem ad profanationem detorqueat; verum etiam quod pervertens Angeli verba comminiscatur prius defecisse sacrificia, postmodum Urbem ædificatam, cum nequeat ante profanationem constitui peracta a Juda purgatio. V. Cum Angelus unum demonstret hebdomadarum initium iis verbis, *Ab exitu sermonis*; quare hebdomadæ septem a Visione Danielis supputandæ sunt, reliquæ autem LXII. ab invasione Chaldæorum, Templique incendio? VI. Unde in nos Marshami obtruditur Chronologia, cui, ut in proximo evincam, repugnant cum Hebræorum calculi, tum accuratæ recentiorum Chronologorum rationes?

Ob. 4. Ad Templi excidium spectant hebdomadæ Danielis, ac de Templo accipienda sunt ea verba *excidetur Christus*, tum quia unctio *Sancti*, vel *Sanctuarii*, de qua v. 24., proprie spectat ad Templi consecrationem: tum quia v. 26. ubi legimus, *Occidetur Christus*, sive, *Excidetur Unctus*, habent Græci, *Peribit unctio*, idest, Sacerdotum ministerium, & series Pontificum, quemadmodum interpretatur etiam Eusebius: tum demum, quia Christus Matth. XXIV. 15. & Marci XIII. 21. adhuc futuram ait abominationem desolationis, *quæ dicta est a Daniele Propheta*, ita ut referri nequeat, nisi ad eversionem Urbis ac Templi.

Resp. Non posse Danielis vaticinium ad Templi ruinas pertinere. I. Quoniam יכרת *Icbared* denotat supplicium mortis, ut diximus supra, & liquet ex collatione hujus loci cum Lev. XVII. 14. & III. Regum

gum xviii.4., ubi eodem verbo designatur mors per Judicis sententiam inflicta. Etiam Rabbini, quos vide apud Raym. Martini loco cit. tradunt notari verbo illo mortem infamem, ac turpem. II. Quoniam Templum nullibi appellatur *Unctum*, vel *unctio*; nulla autem ratione dici potest *Messias Nagbid*, Christus princeps. III. Quoniam repetitur Messiæ nomen v. 25. & v. 26. ac priori loco per Adversarios significat Cyrum, aut virum alium principem, ideoque non commonstrat secundo loco Templum, vel Urbem. IV. Quoniam secundum Templum unctione caruit, nec *Unctum* dici potest. V. Quoniam Sanctuarium sanctuarii non erat Templum, sed sola Tabernaculi pars interior. VI. Quoniam in excidio Templi non apparet peccati finis ac redemptio, sed supplicium, & pœna. Eusebium ergo in errorem impulit Græca versio, in qua debebat animadvertere positum hebraica phrasi nomen substantivum pro adjectivo, ut hic v. 23. *Desideria* חמודות pro *Cupidus*, sive *vir desideriorum*. Melius ergo Symmachus ἐκκοπήσεται χριστὸς, *Excidetur Christus*, & Aquila, ἐξολοθρευθήσεται ἠλειμμένος, *Peribit Unctus*: optime autem Vulgata, *Occidetur Christus*. Verum denique est, fuisse *abominationem desolationis* a Daniele prædictam literaliter completam in eversione Urbis ac Templi: sed hebdomadæ supputandæ sunt *usque ad Christum*; non usque ad inundationem Romani exercitus, & Jerosolymorum vastationem. Hanc prænuntiat Daniel recensita Christi occisione, & post hebdomadas jam exactas.

Ob. 5. Christus a Deo prænuntiatus est Onias summus Sacerdos, qui typus fuit Christi venturi; non ergo ad ipsum Christum, sed ad Oniam pertinent Danielis hebdomadæ. Antecedens probatur ab Harduino; qui tamen ad Christum prophetiam spectare non negat, etsi contendat in Onia, tanquam Christi typo literaliter fuisse completam. I. Quoniam post occisionem Oniæ populus desertus est, & Antiochus invasit Hierosolymam, Templumque expoliavit. II. Quoniam post Oniæ cædem profanato Templo *periit unctio*. III. Quoniam ipse Onias *pactum confirmavit*, nam eo tempore Mathathias ait 1. Machab. 11. 27. *Omnis, qui zelum habet legis, statuens Testamentum, exeat post me*. IV. Quoniam septimanæ supputandæ sunt ab *exitu sermonis*, scilicet a divina prædictione facta Jeremiæ de proximo fine captivitatis, idest, ab anno iv. Joakim, a quo usque ad Cyrum fluxerunt anni 49. & hebdomades septem; & rursus putatæ reliquæ septimanæ ab eodem anno 4. Joakim usque ad annum Græcorum 148. quo Judas constitutus fuit Dux populi, & pulso Antiochi exercitu Templum purgavit, anni sunt 441. sive hebdomades sexaginta tres. Templum, ut diximus, expoliatum ac profanatum fuerat ante dimidium hebdomadæ; Onias autem jugulatus ante integram hebdomadam anno Græcorum 141. Ita ergo omnia concordant adamussim; neque deest, neque redundat dies una: septuaginta hebdomades complentur in purgatione Templi, & in Juda Macha-

Machabæo: ſeptem in Cyro; ſexaginta duæ in occiſione Oniæ; dimidium hebdomadæ in Templi profanatione.

Reſp. Illud novum Harduini ſyſtema eſſe aliorum omnium quæ refutavimus monſtroſiſſimam compaginem; nam, ſi recte advertas, intrudit fere omnes Meſſias ab aliis confictos, Cyrum præſertim, ac Judam, ſimulque commentum Marshami de Templo, & de fine unctionis. In omnibus ergo ſuis partibus jam expunctum eſt & contritum. Addamus tamen in patrocinium veritatis aliqua. Ac primum detur Harduino Oniam geſſiſſe Chriſti typum; quamquam id neget P. Lamy in App. Chronolog. P. 2. cap. 4. propterea quod Onias non Jeroſolymis occiſus ſit, ſed in templo Apollinis ſecus Daphnem; non ſuorum livore, ſed inſidiis Menelai; non ab amicis, ſed ab Andronico; non derelictus a populo, ſed vindicta, & lacrymis honeſtatus. Verum non eſt neceſſe, ut omnia in Typis conveniant. Dicimus ergo quod poſt Oniæ cædem populus non fuit a Deo derelictus, cum paucos poſt annos ſurrexerit Judas, qui debellavit impios, templumque purgavit; neque ſub Antiocho defeciſſe ſacra, & irrupiſſe ſtatutam deſolationem cenſendum eſt, ſi illa reſtituit Machabæus; hæc autem paucis annis perduravit. Atque hæc ad primum, & ſecundum dicta ſunto. Nam quod ſequitur nullius eſt roboris, cum loquatur Daniel de *pacto* firmando per Chriſtum, & Mathathias de *zelo legis* demonſtrando per populum.

Unicum reſtat argumentum Chronologicum, in quo non uno tantum capite peccat Harduinus. Principio non ait Daniel ſupputandas hebdomadas *ab exitu verbi*, quod fortaſſis foret ambiguum, ſed ait, *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*. Neque enim verum eſt *exitum ſermonis*, ut Harduinus contendit, non poſſe ſignificare Regis decretum: cum verbum דבר ſignificet *ſermonem*, *rem, aliquid, cauſſam, negotium, præceptum, &c.* ut Pagninus, aliique demonſtrant ex 2. Reg. III. 12. Deut. IV. 36. Exodi XVIII. 16. XXXIII. 4. &c. atque in hoc loco omnem ambiguitatem tollant ea verba, *ad reverti faciendum, & ad ædificandum, &c.* quæ nequeunt intelligi niſi de Edicto Urbem reædificandi. Deinde ſi velit expendere ea tantum verba, *Ab exitu ſermonis*, ut ea detorqueat ad divinam revelationem; cur non potius refert ad revelationem factam ipſi Danieli, de qua Angelus eodem cap. IX. v. 23. inquit, *Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo?* Aut cur non ad revelationem Iſaiæ XLIV. 28.? Rurſus hoc idem Harduini ſomnium fuit quorumdam Hebræorum, quos confutarunt R. Aben-Ezra Comm. in Danielem, & R. Azarias in lib. Meor Enajim, eo quod non debeant anni captivitatis in deciſis ſeptimanis enumerari. Adde ſeptem & ſexaginta duas ſeptimanas ſimul a Propheta comprehendi, atque ad unum referri terminum. Corruit itaque fictitium illud initium hebdomadarum a prophetia Jeremiæ. Male etiam conſtituitur terminus ſeptem hebdomadarum in Cyro,

ro, pessime in exitu captivitatis, nam juxta Recentiorum Chronologiam annus IV. Joakim incidit in annum Mundi 3398. Cyrus Mediam occupavit an. 3466. & monarchia potitus est defuncto post biennium Dario Medo, anno 3468. qui est captivitatis postremus; itaut IV. annus Joakim sit servitutis primus, & primus Cyri, ut dixi, servitutis ultimus; ideoque ab anno IV. Joakim usque ad Cyrum non fluxerunt anni 49. sed 70. Quam Chronologiam si respuas, saltem annorum 70. intervallum debes admittere.

CAPUT V.

Statuitur Epocha Regni Artaxersis, & demonstratur Hebdomadum Danielis initium, ac finis.

LIQUET ex præcedenti hebdomadas Danielis supputandas ab Edicto Regis Persarum de urbe Jerosolyma reædificanda, & complendas in morte Christi, quam consignare necesse sit anno ab illarum hebdomadarum exordio 486. concurrente cum dimidio hebdomadæ septuagesimæ. Quatuor autem Regum Persarum pro Judæis decreta colligunt nonnulli ex Scripturis. Emanatum est primum initio Regni Cyri conditoris Persarum Monarchiæ, de quo Isaias cap. XLIV. 28. & Esdras cap. I. I. Promulgatum est alterum anno 2. Darii, quem Scaliger Nothum putavit, constat autem fuisse Hystaspidem: de quo edicto vide I. Esdræ IV. 24. & VI. I. Emissum est III. diploma anno Artaxersis VII. quo Esdras cum plena Regis facultate Jerosolymam ascendit, ut habetur eodem libro cap. VII. 6. & 7. Edictum postremum obtinuit Nehemias ejusdem Artaxersis pincerna anno Regis vicesimo, ut habetur 2. Esdræ cap. II. I. Nullum jam dubium est hunc Artaxersem fuisse Longimanum filium Xersis filii Darii Hystaspidis.

Conveniunt recentiores accurati Chronologi annos ante Christi nativitatem coarctantes ad 4000. fundatam a Cyro Monarchiam Persarum anno M. 3468. P. Julianæ 4178. ante Vulgarem Aeram, sive Natale Christi Dionysianum 536. & Darium Hystaspidem regno potitum an. M. 3483. P. Jul. 4193. ante Aeram Christianam 521. De Artaxerse autem nequeunt Chronologi convenire. Nam supputantes hebdomades Danielis ab anno ejus septimo, ajunt obtinuisse regnum an. M. 3540. P. J. 4250. ante Ae. Ch. 464. ita ut annus septimus sit M. 3547. P. Jul. 4257. ante Ae. Ch. 457. quibus si addantur anni 29. Ae. Dionysianæ, quo anno Christum affixum cruci Chronologi illi propugnant, resultat annus ab initio hebdomadarum 486. qui dimidium est hebdomadæ

madæ septuagesimæ. Qui autem septimanas putant ab anno Artaxersis vicesimo, contendunt regno potitum anno M. 3531. P. Jul. 4241. ante Ae. V. 473. ita ut annus xx. incidat in annum M. 3551. P. Jul. 4261. ante V. Ae. 453. Ab hoc autem anno usque ad 33. Ae. V., in quo statuunt Christi mortem, fluxerunt pariter anni 486. & rectissimè eadem hebdomadarum coalescit supputatio. Pendet ergo totius difficultatis enodatio ab Epocha Regni Artaxersis Longimani, quam figere modo constitui.

Propositio I. Artaxerses regno potitus est an. M. 3540. P. Jul. 4250. ante Ae. V. 464.

Demonstratur 1. Eusebius in Chronico, quem sequuntur Sigonius de Republic. Atheniensium, aliique complures, & quem in hoc non errare commonstrant proxima momenta, statuit principium regni Artaxersis Longimani an. 1. Olympiadis LXXIX. Annus 1. Olymp. LXXIX. omnium consensu est ante Ae. V. 464: & juxta supputationem, quam etiam Adversarii nostri sequuntur, M. 3540. Ergo hoc ipso anno regnum iniit Longimanus. II. Julius Africanus antiquissimus temporum supputator, ut ait Hieronymus in cap. IX. Danielis, scribit annum vicesimum Artaxersis esse *octogesimæ & tertiæ Olymp. annum quartum*. At si retro enumeras ab anno 4. Olymp. LXXXIII. viginti annos, pervenies ad ann. 1. Olymp. LXXIX. Igitur anno 1. Olymp. LXXIX. signandum est initium regni Artaxersis. III. Diodorus lib. XI. Biblioth. scribit Xersem patrem Artaxersis fuisse interfectum ab Artabano anno 4. Olymp. LXXVIII. At Artaxerses omnium Historicorum testimonio statim defuncto Patri successit. Fuit ergo regni ejus primus annus ineunte Olympiade LXXIX. IV. Idem Diodorus libro XII. inquit Artaxersem vita functum *anno 4. Olymp.* LXXXVIII., *cum regnasset annos quadraginta*. Atqui anni 40. non definunt in anno 1. Olymp. LXXXVIII., nisi supputentur ab anno 1. Olymp. LXXIX. Ab hoc ergo anno Regnum Artaxersis inchoandum est. V. Xerses Darii filius. & Artaxersis pater juxta accuratam recentiorum chronotaxim adeptus est regnum anno Mundi 3519. ante Ae. Vul. 485. At regnavit annis XXI., aut saltim XX. mensesque aliquot, ut tradunt Eusebius in Chronico, Severus Sulpitius lib. 2. Georgius Syncellus pag. 76. edit. Parisiensis, Diodorus Siculus apud Salianum, ad annum Mundi 3589. II. Sigonius in libro de Atheniensium Temporibus, aliique communiter. Computati autem anni XXI. aut XX. ab anno Mundi 3519. & ante Aeram Vulgarem 485. definunt in anno Mundi 3540. aut in postremos menses anni præcedentis. Anno ergo Mundi 3540. sive P. J. 4250. regnare cœpit Artaxerses Longimanus Xersis filius. Atque id, inquit doctissimus Gravesonius dissert. XV. de Myst. & An. Christi, paragrapho primo, *extra omnem dubitationis aleam positum esse debet*.

Propo-

Propositio II. Nullo pacto consignari potest annus vicesimus Artaxersis anno M. 3551. P. Jul. 4261. ante Ae. V. 453.

Demonstratur I. Initium regni Artaxersis est, ut vidimus, an. M. 3540. P. Jul. 4250. ante Ae. Ch. 464. Ergo annus vicesimus Artaxersis erit an. M. 3560. P. Jul. 4270. ante V. Ae. 444. & labitur nova Chronologia annis IX. II. Xerses occisus est, ut liquet ex dictis, anno 4. Olymp. LXXVIII. postquam regnaverat annis 21. regnum enim auspicatus est juxta probatam ab adversariis nostris Chronologiam anno M. 3519. a quo usque ad annum 3540. & ad 1. Olymp. LXXIX. fluxerunt anni 21. Igitur annus 20. Artaxersis est ann. M. 3560. III. Ut annus 20. Artaxersis statuatur an. M. 3551. vel, ut alii putant, anno proximo præcedenti, cum Xerses regnare cœperit an. 3519. consequens est, ut obierit anno 3531. vix exacto anno regni sui duodecimo. Atqui Xerses regnavit annos XXI. aut saltim XX. communi Veterum consensione. Ergo Xerses, ut etiam supra demonstratum est, obiit anno Mundi 3539. aut 3540. qui est annus 1. Regni Artaxersis. IV. Ut Adversarii nostri hunc nodum solvant, contendunt cum Usserio supputandum annum primum Artaxersis ab anno, quo Xerses omnes Græcos adversus se concitavit, & ante expeditionem ad Bellum Persicum designavit juxta patrias leges hæredem regni, ita ut Artaxersi regni sui anni 48. tribuendi sint, patri vix 12. At hoc unum Adversariorum nostrorum præsidium validissimis argumentis concutitur. Primo si fateamur Artaxersem jam ab anno XII. patris designatum fuisse Regni successorem: ergo ne ab eo anno regnavit? Deinde processit Xerses ad Bellum Persicum anno 1. Olymp. LXXV. regnare autem cœpit anno 3. Olymp. LXXIII. interfectus est anno 4. Olymp. LXXVIII. ut constat ex præcedenti propositione, & ex Sigonio de Republ. Athen. & Meursio de Archontibus Athenarum. Igitur si regnum Xersis perduravit duntaxat usque ad Bellum Persicum, quinque tantum annis regnavit, non 12. si vero ad annum 4. Olymp. LXXVIII. regnavit annis 21. quod nos cum probatissimis Chronologis affirmamus. Præterea detur usque ad Persicam expeditionem fluxisse Xersis annos XII., nequeunt ab anno XII. Xersis supputari anni Artaxersis 48. Vel enim asseris cum Pererio & Petavio a Xerse filium in regni communionem fuisse adscitum, vel cum Usserio detrahis ab annis Xersis annos 8. addendos annis 40. Artaxersis. Atqui Artaxerses non fuit a Patre assumptus in regni communionem, cum ex Justino lib. III. constet fuisse puerum cum Xerses occisus fuit ab Artabano. Quam ergo Artaxerses ætatem duxit vertente anno paterni regni duodecimo? Accedit quod Petavius sententiam suam nititur probare ex fuga Themistoclis, qui, ut demonstrat Huetius D. E. Prop. IX. cap. VIII., non Artaxersem, sed Xersem, nondum imperante filio, convenit: &, si ad Artaxersem scribunt aliqui confugisse, id factum narrant post mortem Xersis. Neque statuenda est Epo-

cha regni Artaxersis cum Usserio an. M. 3531. P. Jul. 4241. ant. V. Ae. 473. Nam Ptolomæus in Canone Math. Diodorus lib. XI. Bibl. Eusebius in Chron. & omnes veteres tribuunt Xersi annos XXI. Artaxersi XL. aut Artaxersi XLI. Xersi XX. Cur ergo uni XII. alteri XLVIII. tribuamus? Denique mortem Xersis incidere in annum 4. Olymp. LXXVIII. apertissime a nobis demonstratum est supra, ideoque perperam anni hujus Regis detruncantur.

Ex his colligitur emendandas esse tabulas Chronologicas, & supputationes Regum Persarum ad hunc modum:

Cyrus Monarchiam Persarum fundavit an.	3468. ante Ae. V.	536.
Cambises iniit regnum.	3475.	529.
Darius Hystaspis.	3483.	521.
Xerses.	3519.	485.
Artaxerses Long.	3540.	464.
Xerses II.	3580.	424.
Darius Nothus.	3581.	423.
Artax. Mnemon.	3600.	404.
Ochus.	3643.	361.
Arsen.	3666.	338.
Darius Codom.	3668.	336.
Regnavit annis 6.	3674.	330.

Cyro itaque tribuuntur anni VII. Cambisi VIII. in quibus comprehenduntur Magi 7. menses. Dario Hystaspidi XXXVI. Xersi XXI. Artaxersi Longimano XL. Xersi II. & Secundiano I. Ocho, qui & Darius Nothus, XIX. Artaxersi Mnemoni XLIII. Ocho XXIII. Arsen III. Dario Codomano VI. Hunc expugnavit Alexander Philippi Macedo.

Propositio III. Hebdomades Danielis initium ducunt ab an. VII. Artaxersis Longimani.

Demonstratur I. Annus Artaxersis VII. est annus M. 3547. ante Ae. V. 457. P. Jul. 4257. & annus 4. Olymp. LXXX. Ab hoc anno supputandæ sunt hebdomadæ Danielis. Ergo hebdomadæ Danielis supputandæ sunt ab anno VII. Artaxersis. Probatur minor. Christus, ut suo loco demonstrabitur, mortuus est anno Ae. V. 29. P. Jul. 4742. anno I. Olymp. CCII. mortuus est autem in medio hebdomadæ LXX. sive post annos 486. jam exactos ab hebdomadarum initio. Atqui si ab anno Ae. V. 29. P. Jul. 4742. & primo Olymp. CCII. retrocedas per annos 486. jam exactos, pervenies ad annum M. 3547. P. Jul. 4257. & ad an. 4. Olymp. LXXX., qui est VII. Artaxersis. Igitur ab anno VII. Artaxersis hebdomadæ Danielis supputandæ sunt. Demonstratur 2. Quoniam prædictæ hebdomadæ, ut constat ex capite præcedenti, referuntur ad mortem Christi. Si ergo Christus, ut nunc supponimus, mortuus est

est anno Ae. V. xxix. debent supputari ab anno ante Ae. V. 457. Nam si annis 457. addas annos 29. resultat dimidium hebdomadæ lxx., incidens in an. 486. Hæc in nulla alia Chronotaxi possunt convenire, nisi aut pervertas Epocham Regum Persarum, aut retrahas annum Passionis Christi.

Idem demonstratur revocando nos ab abaco rationali ad prophetiam Danielis. Supputandæ sunt hebdomadæ ab amplo Regum Persarum diplomate, atque a facultate Judæis facta redeundi in patriam, reædificandi templum, urbemque Jerusalem: id enim sonant verba Prophetæ, *Ab exitu sermonis ad reverti faciendum & ad ædificandum Jerusalem*. Atqui plena illa, & ampla facultas facta est anno Artaxersis Longimani septimo. Igitur ab hoc anno sunt prædictæ hebdomades supputandæ. Probatur minor. Decretum enim concessum Esdræ anno Regis septimo est: *A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat*. En facultas, ut omnes pro libito reverterentur. Sequitur decretum: *A facie enim Regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua*. En data Esdræ Αὐτονομία, & potestas utendi suis juribus. Sunt in regio diplomatè & hæc verba: *Libere accipe, & studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia, & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem. Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite*. En restitutus Dei cultus, & data facultas in quodlibet opus erogandi pecuniam: & postremo concessa est Esdræ immunitas ab omni tributo, & plenissima judicandi auctoritas. Vide regium Edictum lib. 1. Esdræ cap. vii. a v. 12. ad 28. Dedit ergo Rex Esdræ omnem, ac plenissimam facultatem, atque ut ibidem legitur v. 6., *omnem petitionem ejus*.

Qui repetunt hebdomadarum initium ab anno Artaxersis xx. inquiunt nullum in tam amplo decreto extare verbum de Urbe reædificanda. Non extat quidem expresse, sed, si diploma expendas, extat majori, quam si expressum foret, munificentia. Primo enim, quid est *dare omnem petitionem*, nisi supplicationibus Esdræ nihil penitus denegare? Deinde cui populo a vectigalibus & tributis immuni, consistenti in patria, atque facto αὐτονόμῳ, suique juris, urbem construendi facultas aut lege aliqua, aut consuetudine denegatur? Præterea si potuit Esdras insumere argentum in omni opere, quod ei placuisset, cur non potuit sumptus facere in mœnibus construendis? Ad hæc revera ab anno Artaxersis vii. cœpit Jerusalem ædificari; nam ideo Nehemias anno Artaxersis xx. novum de reædificanda Urbe diploma impetravit, quod veniens Hananus retulit Judæos in afflictione magna esse, & mu-

rum Jerusalem dissipatum, & portas combustas: quo accepto nuncio Nehemias amare flevit, & ad Artaxersem accedens doloris sui causam exposuit, obtinuitque facultatem proficiscendi in Judæam. Vide 2. Esdræ cap. I. & II. Sane non fuit hujus luctus, novique decreti caussa devastatio Urbis facta a Chaldæis sub Nabuchodonosore; cur enim de hac, quam noverat, Nehemias interogasset Hananum? cur audita dissipatione murorum fuisset tam acerbe contristatus? Iterum ergo ab iis, qui ægre ferebant prosperitatem Israel, sive Moabitæ fuerint, sive alii finitimi, ædificium cœptum ab Esdra fuit dissipatum. Hinc anno XX. Artaxersis potius Nehemias facultatem obtinuit proficiscendi in Jerusalem, & vi decreti ab anno jam septimo emanati ædificandi Urbem, quam decretum novum, & a præcedenti diversum. Legimus quippe lib. 2. Esdræ cap. II. 5. ita dixisse Nehemiam: *Si videtur Regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.* Legimus v. 6. Regem annuisse. Legimus v. 7. & 8. petiisse Nehemiam Epistolas Regis ad duces Regionis trans Flumen, ut nulla accepta molestia traduceretur in Judæam, & Epistolam ad Asaph custodem saltus, ut ei ligna concederet. Decretum non legimus, nisi promulgatum anno VII. Regis, & ad verbum in cap. VII. libri primi Esdræ enarratum. Vi ergo hujus Edicti Nehemias Jerosolymam ædificaturus a Rege Artaxerse discessit: aut si novum obtinuit diploma, fuit innovatio prioris.

Demum in sententiæ nostræ confirmationem accedit, quod præter exactissimam hebdomadarum supputationem & exitum in anno passionis Christi, ac præter literalem prophetiæ sensum, absque ullo nexu distinguitur facta a Daniele hebdomadarum partitio. Primo enim Daniel absolute connumerat septimanas LXX. Deinde ab Edicto de reædificanda urbe usque ad Christum VII. & LXII. Postea ait occidendum Christum post hebdomadas LXII. tandem inquit confirmandum a Christo *pactum* in hebdomada I. & in medio hebdomadæ esse occidendum. Revelavit quippe Danieli Gabriel Angelus decisa esse super populum & super urbem sanctam Jerusalem sabbata LXX. idest, a populo Israel in Urbe Jerosolyma celebranda fore LXX. Sabbata sabbatorum ante finem peccati, & humani generis Redemptionem. Atque tot celebrata revera sunt. Nam si primum sabbatum incipit anno ante Ae. V. 457. septuagesimum incipit anno Ae. V. 26. Posita ergo Judæorum *Autonomia* in anno VII. Artaxersis habes septuaginta hebdomadas decisas super populum Israel, & super Civitatem sanctam; nam proximo sabbato jam deleta erat iniquitas. Ab ea vero *Autonomia* usque ad manifestationem Christi, sive ab anno ante Ae. V. 457. usque ad annum XV. Tiberii Cæsaris Ae. Vulg. 26., quo Christus baptizatus est, sunt hebdomades VII. & LXII. idest anni 483. Si disjungas hebdomadas VII. ab LXII. illæ VII. comprehendunt annos 49. qui sunt inter unum & alterum Ju-

Jubilæum. Posito ergo primo anno sabbatico in anno VII. Artaxersis ante Ae. V. 457. Jubilæum erit anno ante Ae. Vulg. 408. Porro si Christus passus est an. Ae. V. 29., passus est post hebdomadas LXII. idest post annos 434. & in dimidio sequentis hebdomadæ. In ultima hebdomada confirmasse pactum, & in medio hebdomadæ fuisse affixum cruci, satis manifestum est. Igitur si constituas initium hebdomadarum anno Artax. VII. cohæret etiam illarum accurata sectio & partitio: & si hanc tribuere velis idiomati hebraico sæpe minorem numerum præponenti, adhuc habes ab anno VII. Artaxersis usque ad Christum præfixum annorum numerum, ut constat ex Chronologicis demonstrationibus paullo supra productis.

Respondetur Objectionibus.

Perpauca adversus productam Chronotaxin opponi possunt, eaque ex dictis facillime diluuntur. Oppones I. Cyrus omnium primus facultatem fecit urbem reædificandi, quemadmodum prædixerat Isaias XLIV. 28. & completum esse constat ex cap. I. libri primi Esdræ.

Resp. non posse ab anno I. Cyri initium ducere Danielis hebdomadas, sive spectata Chronologia, temporumque ratione, sive concessa ab eo facultate. Si expendas Chronologiam, ab anno I. Cyri usque ad Christi Passionem fluxerunt anni 565. cum Monarchiam condiderit anno ante Ae. V. 536. Christus vero cruci affixus sit anno ejusdem Aeræ 29. Si attendas factam a Cyrō facultatem, extenditur illa duntaxat ad Templi ædificationem, non ad muros urbis, ut apparet ex laudato cap. I. Esdræ v. 2. & 3. Nihilo tamen minus completum in Cyro est Isaiæ vaticinium, in quantum ipse facta Judæis potestate redeundi, fuit restaurationis Jerosolymorum primus auctor; & per ejus successores ac filios, quibus Prophetæ patronymice tribuere solent nomina patrum, ut Augustinus demonstrat octava ad Dulcitium quæstione, *completa est Dei voluntas*.

Opp. 2. Putabimus ergo septimanas cum Scaligero, & Drusio ab anno 2. Darii Nothi, quem dedisse eamdem facultatem Hebræis liquet ex cap. VI. libri I. Esdræ.

Resp. Scaligeri sententiam iisdem momentis everti; quippe non cohæret cum ratione temporum, quoniam annus 2. Darii Nothi est ante Ae. V. 422. ideoque ab anno 2. Darii usque ad annum 29. ejusdem Aeræ anni tantum 451. fluxerunt, & desunt usque ad complementum temporis prædefiniti a Daniele anni 35. Neque cohæret cum Prophetico Danielis oraculo, eo quod decretum Darii est idem ac decretum Cyri cujus autographum inventum est in Echatanis, spectatque ad solam ædificationem Templi, ut patet ex cap. 6. libri I. Esdræ v. 2. & 3. Addo absurditatem opinionis Scaligeri, ex qua sequitur Zorobabelem & Jesum

Jesum Josedecidem superasse humanæ vitæ diuturnitatem. Etenim Zorobabel anno I. Cyri, qui fuit annus M. 3468. erat dux Hebræorum: annus autem 2. Darii Nothi incidit in annum M. 3582. tenuerat ergo Zorobabel Judæorum principatum regnante Dario an. 114. Adde incertos annos, quibus Zorobabel vixerat antequam principatum iniret, & reverteretur in terram Judæ, annosque vitæ suæ post annum 2. Darii Nothi. Quod argumentum valet de Josue, cum & ipse cum Zorobabele reversus sit in Jerusalem anno I. Cyri, ut constat ex cap. 2. libri primi Esdræ, & superstes fuerit sub Dario, & Artaxerse; ut liquet ex lib. 2. cap. VII. Lapsus est ergo Scaliger, quod legerit cap. IV. lib. I. nomen Artaxersis, qui regnavit ante Darium, non animadvertens Artaxersem illum esse Cambisem, & Artaxersis nomen, quod significat *strenuum bellatorem*, Regibus Persarum fuisse commune. Debuit ergo pro anno 2. Darii Nothi statuere annum 2. Darii Hystaspidis, idest, annum M. 3484. ante Ae. V. 520. Verum & ab hoc anno usque ad annum 29. Ae. Dionysianæ fluxerunt plus quam LXX. hebdomadæ, & anni 549. atque decretum Darii nil addidit decreto Cyri, ut dictum est modo.

Opp. 3. Repetendum est hebdomadarum initium ab anno XX. Artaxersis Longimani, qui Nehemiæ dedit amplissimam ædificandi Jerusalem auctoritatem, ut habetur 2. Esdræ cap. II. 5. & 6. Non ergo ab ejusdem Regis anno septimo.

Resp. ab anno 20. Artaxersis ad annum 29. Aeræ Vulgaris fluxisse annos tantum 473. ut constat ex propositione I. haud recte alligari ab Usserianis vicesimum Artaxersis anno ante Vulg. Ae. 453., ut liquet ex propositione 2. falso supponi Esdram non obtinuisse anno Artaxersis VII. facultatem ædificandi Jerosolymam, ut apparet ex Prop. 3. non bene poni passionem Christi anno Vulg. Ae. 33. ut nunc supponimus.

Opp. ultimo. Daniel enumerat hebdomadas annorum Lunarium, ut post Africanum tenuerunt quamplures, præsertim Theodoretus, Zonaras, Pererius, Huetius. Nam hebræi annos numerant juxta cursum lunæ; & Propheta ait loqui se de hebdomadibus *abbreviatis*.

Resp. Hebræos juxta lunæ cursum numerare quidem menses, sed non annos. Etenim quotannis celebrant Pascha luna XIV. primi mensis, incipiunt autem annum suum a prima luna propinquiori Aequinoctio Verno; quod ni facerent, cum annus solaris superet annum lunarem diebus undecim, & lunæ cursus peragatur intra viginti novem dies, & sex horas: post certum annorum intervallum deberent in eodem anno bis Pascham facere: hoc autem incommodum devitant usu mensis embolismalis, sive intercalaris, quo luna complere possit annuam solis lustrationem. Præcepto etiam Exodi XXXIV. 22. singulis annis celebrant solemnitatem Tabernaculorum, *quando redeunte anni tempore cuncta conduntur*, & consequenter annum solarem observant; quoniam

niam festum Tabernaculorum singulis annis septimis aperiebat in Autumno sabbatum terræ. Igitur & Daniel solares annos spectavit, maxime quod lunares anni 490. nequeant præcise in annum Passionis Christi cadere, ut quisque ductis calculis deprehendet. *Abbreviatas* ergo Daniel appellavit hebdomadas LXX. quia numerus est *decisus* & definitus; neque in fine postremæ hebdomadis, sed *in dimidio* occisus est Christus. Subjiciam ad pleniorem hujus quæstionis intelligentiam numericum Hebdomadarum paradigma.

Incipit H.	I. Anno ante V. Ae.	457.	M. 3547.
	II.	450.	
	III.	443.	
	IV.	436.	
	V.	429.	
	VI.	422.	
	VII.	415.	
	VIII., & I. ex LXII.	408.	M. 3596.
	IX.	401.	
	X.	394.	
	XI.	387.	
	XII.	380.	
	XIII.	373.	
	XIV.	366.	
	XV.	359.	
	XVI.	352.	
	XVII.	345.	
	XVIII.	338.	
	XIX.	331.	
	XX.	324.	
	XXI.	317.	
	XXII.	310.	
	XXIII.	303.	
	XXIV.	296.	
	XXV.	289.	
	XXVI.	282.	
	XXVII.	275.	
	XXVIII.	268.	
	XXIX.	261.	
	XXX.	254.	
	XXXI.	247.	
	XXXII.	240.	
	XXXIII.	233.	
	XXXIV.	226.	

XXXV.		219.
XXXVI.		212.
XXXVII.		205.
XXXVIII.		198.
XXXIX.		191.
XL.		184.
XLI.		177.
XLII.		170.
XLIII.		163.
XLIV.		156.
XLV.		149.
XLVI.		142.
XLVII.		135.
XLVIII.		128.
XLIX.		121.
L.		114.
LI.		107.
LII.		100.
LIII.		93.
LIV.		86.
LV.		79.
LVI.		72.
LVII.		65.
LVIII.		58.
LIX.		51.
LX.		44.
LXI.		37.
LXII.		30.
LXIII.		23.
LXIV.		16.
LXV.		9.
LXVI.		2.
LXVII.	An. Aeræ Vulg.	5.
LXVIII.		12.
LXIX.		19.
LXX.		26.

Hoc anno baptizatus est Christus.

Dimidium H. sive anni III. 29.

Hoc anno Christus passus est.

CA-

CAPUT VI.

Refelluntur Hebræi ex propria, licet corrupta, illorum Chronologia.

HEBRAEI legentes in sacris Bibliis nomina Regum Persarum Cyri, Assueri, Darii, & Artaxersis, non attendentes narrari ibidem sacram duntaxat historiam, & commemorari Reges, qui ad hanc spectant, ceteris prætermissis; ignorarunt Xerses duos, Arsen, Ochum, alterum Artaxersem, aliumque Darium: quos tamen extitisse profanæ omnes historiæ testantur. Falsa hinc Judaica Chronotaxis deprehenditur. Ex ea tamen pervicaces possumus refutare, pugnantibus adversus mendacia mendaciis.

Ex Judæorum Chronicis apud ipsos pervulgatis, & ab unoquoque Rabbinorum receptis, quæ legi possunt apud Genebrardum in libro *Sepher Olàm*, sive Chronologia Hebræorum, & 2. volum. Biblioth. Rabbinicæ Julii Bartolocci p. 313. liquet Nabuchodonosorem expugnata Ninive imperium suum fuisse auspicatum anno mundi juxta hebraicum computum 3319. Is anno tertio regni Joakim desinente obsedit Jerusalem, & rex Judæ anno quarto regni sui factus est servus illius, ac sub ejus potestate stetit tribus annis. Anno tertio rebellionis Joakim, & septimo postquam a rege Nabuchodonosore subactus fuerat, octavo autem ipsius Nabuchodonosoris, idest anno M. 3327. Joachimus, sive, Jechonias filius Joakim, cum regnasset defuncto patre tribus duntaxat mensibus, IV. Regum 24. 8. ab ipso Nabuchodonosore in captivitatem abductus est: constituitque Rex Babylonis in Jerusalem regem pro Jechonia Matthaniam patruum ejus. Anno XII. Regis Nabuchodonosor, idest, Mundi 3331. Jeremias vaticinatus est finem captivitatis, cap. XXIX. 10. Anno Nabuch. XIX. ac Mundi juxta Hebræos 3338. a Nabuzardan principe exercitus Babyloniorum vastata est Jerusalem, templumque succensum, IV. Regum 25. 8. Regnavit autem Nabuchodonosor annis integris 45.

Post Nabuchodonosorem regnum obtinuit Evilmerodachus anno 3364. idest, tricesimo septimo a transmigratione regis Joachin, sive Jechoniæ, quem eduxit de carcere, & locavit in throno, 4. Reg. ult. 27. Regnavitque Evilmerodachus per annos 22. Ei successit anno M. 3386. Balthassar, de quo Daniel V. regnavitque tribus annis. Anno ergo 3389. obtinuit regnum Darius Medus, de quo idem Daniel cap. IX. Dario Medo successit Cyrus Rex Persarum proximo anno 3390. juxta communiorem hebræorum Chronotaxin, aut post biennium, ut placet nonnullis. Cyro successit Assuerus maritus Esther an. 3392. cum Cyrus nondum explesset regni annum tertium. Assuero autem tribuuntur

anni XIV. Regnavit post Assuerum Darius secundus filius Reginæ Esther annis 36. usque ad Alexandrum Macedonem, ideſt, ab anno 3406. usque ad an. 3442. Hujus Darii anno 2. ideſt, M. 3408. reassumptum est opus ædificationis templi, quod & completum est anno 6. Regni ejus, id. an. 3412. ut habetur 1. Esdræ VI. 15. Posteriores annos necessum non est enumerare, quum omnes Judæi fateantur secundum templum stetisse an. 420. Igitur juxta hebraicam Chronologiam,

Nabuchodonosor regnavit an.	XLV.
Evilmerodachus.	XXII.
Balthassar.	III.
Darius Medus.	I.
Cyrus.	III.
Assuerus.	XIV.
Darius ante consummationem Templi.	VI.

Discrepant Rabbini in computatione hebdomadarum Danielis; nam aliqui illas exordiuntur ab anno 7. Regni Nabuchodonosoris, quo venit Jerusalem, abduxitque in captivitatem Jechoniam: unde hi comprehendunt in hebdomadarum computo annos Nabuchodonosor 39. Incipiunt alii hebdomadas ipsas ab anno Nabuchodonosoris XII. quando Jeremias prædixit finem captivitatis; unde hi arripiunt annos ejusdem Nabuchodonosoris 34. Alii supputant a primo Cyri, alii a secundo Darii, templique structura; alii denique cum Rabbi Josè ab excidio templi prioris, sive ab anno Nabuchodonosoris XIX. omnesque completas autumant vel in excidio secundi templi, quod contigit anno 3828. vel in Hircano filio Aristobuli per Antigonum expulso an. 3721. vel denique in Agrippa occiso tribus annis ante excidium secundi templi, nempe anno 3825.

Itaque dicimus nullam ex supputationibus a Judæis excogitatis cum Prophetia Danielis consistere. Primo fieri nequit, ut Danielis hebdomadæ incipiant ab anno VII. Nabuchodonosoris, sive Mundi 3327. & absolvantur in excidio secundi templi, ideſt anno 3828. nam ab anno 3327. supputatis annis 490. pervenitur ad annum 3817., & a 7. anno Nabuchodonosoris ad Templi excidium sunt anni 501. Auctor Biblioth. Rab. Tom. 2. enumerat pag. 327. annos 511. at comprehendit annos ædificationis templi, & Evilmerodacho tribuit annos 23. Dario 3. quod non fecerat in præmissa Chronologia pag. 315. Si supputentur anni a XII. Nabuchodonosoris constat usque ad excidium urbis fluxisse annos 497. & juxta computum Julii Bartolocci 506. Quod si hebdomades septuagintæ supputentur ab anno 1. Cyri; ab hoc anno nonne vides fluxisse ad cladem Jerosolymitanam annos 438.? Supputabuntur ne a templi structura & ab anno 6. Darii? At usque ad excidium anni tantum 416. connumerantur. Ab anno septimo aut vicesimo Artaxersis? At regnavit ille post Cyrum, & anni nimium decrescent. Undecumque

cumque ergo computentur hebdomadæ Danielis, juxta Chronicon Hebraicum nequeunt terminari in vastationem Jerosolymorum, neque in proximam Agrippæ mortem.

Si dixeris completas hebdomadas in Hircano; iisdem supputationibus revinceris: sunt quippe ad Hircani expulsionem ab anno 4. Joakim an. 402. ab excidio templi an. 383. a Dario Medo an. 332. a Cyro an. 331. ab anno 2. Darii 313. ut manifestum est ex præmissis Epochis a Judæorum unoquoque receptis, & quibus eadem facilitate confutantur, qui hebdomadas referunt ad Antiochum, vel ad Herodem, cum Aera contractuum, sive Antiochi, fixa sit juxta Chronicon Hebræorum an. M. 3448. Herodiana autem anno 3724. In hos autem annos cadere nequit finis hebdomadarum sive ab anno 4. Joakim, sive a 12. aut 19. Nabuchodonosor, sive a Dario, vel Cyro supputentur.

Una remanet supputatio, quam Hebræorum nonnulli existimant expeditissimam. A templo, inquiunt, diruto, sive ab anno Nabuchodonosor XIX. usque ad finem captivitatis juxta præcedentem Chronologiam fluxerunt anni LXX. quos prædixerat Jeremias cap. XXIX. 10. stetit secundum templum annis 420. En numerus hebdomadarum LXX. sive spatium annorum 490. At commentum hoc postremum refellitur non solum Rabbinorum auctoritate, verum etiam ipsa ratione temporum. *Quomodo commiscebitur exilium cum Templo secundo?* ait R. Aben-Ezra. *Hæc commixtio aliena a veritate apparet*, inquit in lib. Meor-Enajim R. Azarias. *Manifestum est annos exilii haud contineri numero hebdomadarum* LXX. scribit R. Saadias. Vide Joan. Frischmuth in ea, quam hac de re instituit dissertatione, §. 2., & quæ nos diximus præced. cap. IV. ad 4. Objectionem. Sistendo autem in sola ratione temporum, & admissa Hebraica Chronotaxi, fateor inveniri LXX. hebdomadas prædictas a Daniele v. 24., idest annos 490. inter desolationem primi, & inter desolationem secundi templi: sed quomodo invenies hebdomadas 7. & 62. prædictas v. 25. quas non ambigue prædicit Daniel, ut fecit de LXX. versu præcedenti, sed ait supputandas ab *Exitu sermonis ad reverti faciendum, & ad ædificandum Jerusalem?* In his anni exilii, ut recte Rabbini observarunt, nequeunt comprehendi. Supputa autem unde vis hebdomadas illas 7. & 62. post libertatem restitutam, numquam protrahere poteris ad secundi templi demolitionem. At de calculis Hebræorum rectæ Chronologiæ, & Prophetici Oraculi intelligentiæ repugnantibus, hæc dicta sunto.

CAPUT VII.

Quædam alia adverſus Judæos proferuntur.

DUo, in quibus verſati ſumus, Prophetica Oracula ſufficiunt quidem ad refellendam Judæorum perfidiam; ſed plura ſunt tamen alia, quorum nonnulla ex Deuteronomio, ex Daniele, ex Michæa, & Aggæo Prophetis in medium afferam. Moyſes Deut. XVIII. 15. & 18. promiſit futurum aliquando Prophetam eximium, magnum, ſuique ſimilem. *Prophetam*, inquit verſ. 15., *de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies.* Et v. 18. *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui.* Hebraice : נָבִיא אָקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ Hunc locum recentiores Rabbini poſt Abenezram contendunt accipiendum eſſe de Joſue. R. Bechai de Jeremia: R. Abendena, & Lipmannus de omni propheta, prout opponitur Chananæorum præſtigiatoribus. Ac primæ ſententiæ fundamentum eſt, quod Joſue poſt Moſem fuerit dux & rector Iſraelitarum: altera ſententia hoc momento innititur, quod Jeremias tempore captivitatis magnæ fuerit exiſtimationis, & invicti animi, *Excelſus Domini* propterea dictus: tertia autem ſententia in eo fulcrum habet, quod ibidem Judæis præcipitur, ut devitent ariolos ac pythones. De omni propheta eumdem locum interpretantur etiam Chriſtianorum nonnulli, ut Toſtatus & Lyranus, qui tamen docent etiam Chriſtum ipſo vaticinio promitti, & hunc præcipue: quod & tenent ex hæreticis Calvinus, Fagius, Pareus. De Chriſto tamen expreſſe, & ſingillatim locutum Moſem propugnant ex Catholicis Bellarminus, Stapletonus, Paulus Burgenſis, atque ex heterodoxis Junius, Druſius, Rivetus: verſantque hoc teſtimonium præ ceteris Lorinus, Eſtius, & Calmet; quibus addendus ex Novatorum numero M. Georg. Meinhart.

Principio temeritatis nota ſuggillandus is foret, qui negaret Chriſtum hoc oraculo prænuntiari: deinde etiam mirandum eſt tam præclarum ac celebre vaticinium a Scholaſticis plurimis, qui data opera Judæos exagitant, prætermitti. Ad Chriſtum itaque Moſis promiſſa ſpectare, interpretem habemus Spiritum ſanctum Act. III. 22. ubi Petrus eodem Spiritu afflatus teſtatur a Moyſe Jeſum Chriſtum prænuntiatum iiſdem verbis Deuteronomii: quod & confirmat Stephanus eodem libro cap. VII. 37. In eumdem locum intendiſſe Chriſtum, dum ait de Moyſe Joan. v. 46. *De me enim ſcripſit ille*, affirmant Patres, ac Interpretes prælaudati. Ex Patribus legi poterunt Auctor qq. ad Orthodoxos inter opera Juſtini q. 101. Irenæus lib. III. cap. 12. Tertull. lib. IV. contra Marcionem cap. 22. Cyprianus lib. I. contra Judæos cap. 18. Cyrillus lib. III. cap. 7. contra Julianum, Athanaſius lib. 2. contra Arianos, & præſertim Auguſtinus lib. XVI. adverſus Fauſtum cap. 15. &

15. & seqq. Addamus Eusebium Cæsariensem lib. III. de Demonstr. Evangel. cap. 2. & lib. IX. cap. 11. Hi omnes, aliique a Joanne Lorino collecti tradunt Christum a Mose prædictum: nec aliter Bibliorum Correctores, qui Deuteronomii verba distinguentes grandiusculis literis, monent lectores ut illa expendant, & citato in margine cap. 2. Actor. legitimum Mosis sensum indigitant. Quare nequit absque temeritatis nota in dubium revocari, an Christum Prophetam magnum, optimumque legislatorem Moses prædixerit.

Adversus autem Hebræos illud primum urgere possumus, quod nec Josues, nec Jeremias, nec ullus alius ante Jesum Nazarenum propheta potuerit Moysi comparari: quod post Eusebium citatis locis demonstrant Interpretes nostri ex cap. XXXIV. ejusdem libri Deut. ubi versu 10. habetur: *Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses*. Præterea fuisse apud Judæos ætate Christi communem opinionem, venturum eximium aliquem Prophetam prænuntiatum a Mose evidentissime ostenditur: nam Sacerdotes & Levitæ permoti celeberrimo Joannis nomine eum interrogabant Joan. 1. 21. *Propheta es tu?* non vulgarem prophetam intelligentes, nam & etiam interrogabant, an esset Elias, an esset Christus? sed, ut dixi, prophetam ceteris digniorem, qualem ex ministratione baptismi suspicabantur esse Joannem. Notari hoc in loco insignem prophetam demonstrat etiam Græcorum articulus. Resuscitato quoque adolescentulo viduæ Naimi Judæi omnes Deum magnificantes dicebant, Lucæ VII. 16. *Quia propheta magnus surrexit in nobis*: & quinque panibus in deserto multiplicatis, dicebant omnes, Joan. VI. 14. *Hic est vere propheta, qui venturus est in mundum*. Indubitatum est ergo Judæos Christi tempore præclarum aliquem prophetam expectavisse. Imo Judæos Africanos vivente Aben-Ezra magnos excitasse tumultus, quod nunquam adventaret prænuntiatus a Mose propheta illi similis, notissima res est, & narrata a Paulo Burgensi in Scrutinio Script. D. VIII. cap. 4. Præterea quisnam Moysi Jesu Nazareno similior, eoque simul longe præstantior? Pauperrimis uterque exceptus cunabulis: utrique puerulo mors intentata: fugam uterque arripuit; servavitque uterque quadraginta dierum jejunium. Quod si futurorum typos diligentius inquiramus, nonne in duodecim Mosis exploratoribus duodecim Christi Apostoli, in septuaginta senioribus Discipuli, in duplici Mosis descensu de monte duplex Christi adventus, in splendenti illius facie, hujus in Thabor transfiguratio, & gloriosæ post resurrectionem apparitiones præfigurantur? Sed in hoc similitudo præcipua, quod uterque fuerit legumlator, populum a captivitate reduxerit, & facie ad faciem Deum viderit. Figuratam præterea in Petra, quam Moses percussit, Christi passionem, & in Mosis virga lignum Crucis, docet in 1. ad Corinth. Apostolus cap. x. 4. explanatque S. P. Augustinus citato libro XVI. contra Faustum cap. 17. At istud fortassis carna-

carnalium Judæorum captum superat. Christus ergo est eximius ille propheta prænuntiatus a Moyse: non Josues, non Jeremias, non quilibet Prophetarum.

Facile ex dictis diluuntur Rabbinorum cavillationes: ad quarum primam respondere etiam possumus cum Procopio locutum Mosem de Propheta in posterum suscitando, Josuem vero electum jam, declaratumque ducem populi supra cap. III. Deuteronomii. Ad alteram dicimus eamdem esse de Jeremia rationem, ac de Isaia, Daniele, ceterisque prophetis, quorum nullus aut legislatoris charactere, aut populi liberatione spectata, Moysi potest æquiparari. Ad tertiam respondemus inter prophetas, qui ab ariolis discriminantur, principem locum tenere Christum Jesum; & dato etiam quod in prædictione Mosis prophetæ comprehendantur omnes, unum tamen assignandum esse Mosi similem: quamquam Burgensis advertit repeti Mosis prænuntiationem, ut si priori loco accipiamus quemcumque prophetam annuntiantem futura, altero in loco nonnisi prophetam insignem, ac summum intelligere debeamus.

Si objicias, Quomodo Christus est similis Moysi, si ille Deus est, ex Virgine natus, & propria voluntate passus; hic autem homo, genitus ex concubitu, & jubente Domino mortuus in monte? Quomodo Christus propheta est, si prophetæ in ænigmate futura viderunt, Christus autem omnia apertissime intuebatur? Respondemus cum Augustino citato libro XVI. contra Faustum cap. 15. *Non ea tantum, quæ unius ejusdemque naturæ sunt, inter se esse similia, sicut gemini homines, vel filii parentibus, vel omnes homines omnibus hominibus, in quantum homines sunt, similes utique sunt: quod & in ceteris animalibus intueri facillimum est, velut olea oleæ, laurus lauro similis dicitur; verum etiam naturæ dispares esse, & dici multa similia, ut olivæ oleaster, & far tritico.* In quo autem Christi cum Moyse similitudo sita sit, facile ex dictis conjicitur. Nec ullius est ponderis objectio altera; enimvero *Qui propheta dicitur hodie, olim vocabatur videns*, ut legitur 1. Reg. IX. 9. unde Moses, quem novit *Dominus facie ad faciem*, Deut. XXXIV. 10. prophetas alios antecellit: Christus, qui est *Unigenitus* omnia *in sinu Patris* comprehendens, Joan. I. 18. est Mose, ceterisque præstantior. Sed de textu Deuteronomii hactenus.

In Daniele occurrit somnium Regis Nabuchodonosor enarratum cap. II. 32. & seq. explicatum vero versu 36. & seq. Somnium est visio statuæ, cujus caput aurum, pectus & brachia argentum, tibiæ ferrum, pedum pars erat ferrea, pars fictilis. Interpretamentum Prophetæ est, in auro designari Imperium ipsius Nabuchodonosor, quod extra Babyloniorum fines debellatis Aegyptiis, Assyriis, & superato etiam Euphrate, devictisque Judæis fuit mirifice propagatum. Tanta Assyrii ac Babylonii Regis fortuna, si illam ad invasionem Judææ referamus,

ramus, initium habuit anno M. 3398. P. Jul. 4108. ante Vulgarem Aeram 606.& desiit in infausta trucique morte Balthassaris trucidati a militibus Cyri anno M. 3466. P. Jul. 4176. ante Ae. V. 538. Secundum Regnum, quod Daniel appellat argenteum, fuit Medorum atque Persarum, & perduravit a Morte Balthassaris usque ad annum 6. Darii Codomani, quem debellavit Alexander Rex Macedonum anno M. 3674. P. J. 4384. ante V. Ae. 330., & pugna in Arbelis data omnino Monarchiam Persarum delevit. Regnum tertium ferreum est Regnum Græcorum fundatum ab ipso Alexandro: qui post victum Darium Babylonem quoque expugnavit, atque *pertransiit usque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium*, ut legitur in primo Machabæorum. Bene ergo de hoc regno ait Daniel imperaturum *universæ terræ*. Obiit Alexander anno Mundi 3681. P. Jul. 4391. ante Ae. V. 323. regnumque Græcorum inter pueros Regis divisum perduravit usque ad tempora Herodis, & Cleopatræ, ad annum scilicet M. 3958. P. Jul. 4668. ante Ch. Ae. 46. Quartum ergo Regnum est Regnum Romanorum, qui Occidentem, & Orientem domuerunt, & diversam formam regiminis tenuerunt: de quibus Livius, L. Florus, Eutropius, omnesque Historici.

Post quatuor Regnorum declarationem, inquit Propheta: וּבְיוֹמֵיהוֹן דִּי מַלְכַיָּא אִנּוּן יְקִים אֱלָהּ שְׁמַיָּא מַלְכוּ דִּי לְעָלְמִין לָא תִתְחַבַּל וּמַלְכוּתָה לְעַם אָחֳרָן לָא תִשְׁתְּבִק וְתָסֵר כָּל־אִלֵּין מַלְכְוָתָה וְהִיאתְּקוּם לְעָלְמַיָּא׃ *In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet universa regna hæc; & ipsum stabit in æternum*. Hoc loco inter Vulgatam, ac textum Hebreo-Chaldaicum nulla est discrepantia.

Ex hac Prophetia evidenter concluditur Messiam jam venisse, cujus regnum est spirituale, sempiternum, atque in sui obsequium trahens regna quælibet temporalia, virtute unius *Lapidis de monte abscissi sine manibus*, ut Daniel ibidem ait, idest, J. Christi, qui absque humana opera de Maria Virgine natus est. Enim vero jam quatuor illa regna consumpta sunt, & comminuta. Jam ergo viget Regnum Christi in tempore regnorum illorum a Deo suscitandum.

Quod opponunt persistere etiamnum Regnum Romanorum, nec Regnum Christi vi & armis ceteris prævaluisse; nihil omnino probat. Nam Romanorum Regnum vix stat modo nomine-tenus, cum in Occidente eversum sit Vandalorum, Gothorum, aliorumque incursionibus; subjectæ sint quoque diversis Principibus Galliarum, Hispaniarum, Angliæ, & Italiæ provinciæ: in Oriente autem discissum sit Paganorum, Turcarumque tyrannide. Profecto quod dicatur Augustissimus Imperator Rex Romanorum, non evincit quarti Regni usque ad nos persistentiam; nam hoc pacto neque Chaldæorum, neque Persarum,

rum, neque Græcorum præteriisset Monarchia, cujus nomine Turcarum auctoritas insignitur. Præterierunt tamen, cum fuit forma Regiminis immutata. At Christi regnum non ferro, sed spiritualibus armis cetera omnia comminuit, prædicatione Evangelii, & eversione idolorum: neque illud potuit unquam evertere aut temporalis potestas, aut Satanæ machinatio. Floruit utique aliquandiu post Christi adventum Romana Respublica, & regnat adhuc in Orbe plurimarum gentium iniquitas: sed non subacto domitoque, vigente adhuc quarto Regno Daniel venturum Christum prædixit; nec statim omnia regna subjuganda, sed in aliorum comminutione asseruit regnum ipsius Christi fore perpetuum. Nunc ergo statua confracta, regna quatuor comminuta, Christiani autem regni perennitas aperte declarant eventu somnium Nabuchodonosor, quod Daniel verbis Propheticis explicavit.

Alterum adventus Christi argumentum est, quod Propheta Michæas cap. v. 2. hoc de Bethlehem singulare oraculum protulit: וְאַתָּה בֵּית־לֶחֶם אֶפְרָתָה צָעִיר לִהְיוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה מִמְּךָ לִי יֵצֵא לִהְיוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל׃ וּמוֹצָאֹתָיו מִקֶּדֶם מִימֵי עוֹלָם׃ *Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressio ejus ab initio a diebus æternitatis.* Prædictus est a Michæa Dominator populi Israel de oppido Bethlehem exiturus. Is vero nequit esse nisi Messias: cumque oppidum Bethlehemi fuerit ab annis multis eversum; promissum Liberatorem jam venisse consequitur. Porro de Messia vaticinatum esse Michæam liquet ex specioso, neque ulli mortalium aptando charactere, *Et egressio ejus a principio a diebus æternitatis.* Idem probat Veterum omnium Rabbinorum traditio; Herodi enim sciscitanti *Ubi Christus nasceretur*, Sacerdotes omnes, & Scribæ responderunt, Matth. II. 5. *In Bethlehem Judæ; sic enim scriptum est per prophetam.* Et quidem Michæas nequit intelligi de Davide, aut Elimelech, aut alio antiquiori duce Bethlemitico, cum prophetaverit sub Joathan, & Ezechia, atque post annum M. 3246., prænuntiaveritque eo loci futurum quoque Jerosolymorum excidium. Neque ad Ezechiam, vel Zorobabelem referri potest vaticinatio, quibus convenire non potest proprietas æternitatis, nec in Bethlehem Juda nasci contigit, cum Ezechias natus sit Jerosolymis, Zorobabel Babylone.

Præteriri non debent quæ de secundo templo prædixit Aggæus cap. II. 7. & 10. futuram hujus templi gloriam ampliorem, quam templi a Salomone constructi, quod ad secundam Domum venturus foret Messias. *Et veniet*, inquit Propheta, *Desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus.* וּבָאוּ חֶמְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם וּמִלֵּאתִי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה כָּבוֹד & infra, *Magna erit gloria Domus istius novissima plus quam primæ:* גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָחֲרוֹן מִן־

מִן־הָרִאשׁוֹן Christus ergo, qui venturus erat ad Templum sanctum suum, ante hujus devastationem advenit. Recentiores quidam Rabbini detorquent vaticinium ad tertium templum Herodianum; sed nihil excogitari poterat magis ineptum; nam pronomine demonstrativo Aggæus domum a Zorobabele constructam designat, imo ipsum Zorobabelem adloquitur: ut mittam Templum Herodianum non esse diversum a secundo, nullius gloriæ titulo primum superasse, & illud etiam solo æquatum esse, atque eversum. Verum de his infra.

Gloriam secundi Templi Judæorum alii autumant esse, quod usque ad Titum perduraverit, diuturnitate, quam steterit primum, majori; aut, quod magis fuerit ornatum, ac muneribus & divitiis onustum: aut demum, quod stante hoc templo pacem habuerint tranquilliorem. Sed ridenda potius hæc sunt, quam refutanda. Etenim quænam gloria censenda est stetisse Templi molem annis, quot ipsi enumerant, 420., vix decem supra ætatem domus prioris? *At gloriam magnam*, & qua Templum *implendum* erat, legimus prænuntiatam. Falsum quoque est Domum novissimam fuisse ob opulentiam, sacramque supellectilem magis, quam fuerit prima, illustrem ac celebrem, præsertim cum neque extiterit in novo Templo Arca fœderis, neque ignis perpetuus, neque splendidiora domus primæ ornamenta. At pacem, nisi illam fateamur a Propheta enuntiatam, quam Christus attulit terris, qualem invenies in Templo sub Antiocho, Seleuco, Pompejo, C. Cæsare, ac Tito, omni profanationis specie polluto? Quomodo pacem dixeris prædictam a Daniele abominationem desolationis? Quam populi tranquillitatem in contrario bellorum exitu, in excidio Jerosolymarum, in clade, qua, aut fame, aut ferro absumpta narrantur Judæorum undecies centena millia, in captivitate, in quam venerunt devictorum reliquiæ?

Reponunt alii venisse ad hoc Templum invictissimum Regem Macedonum Alexandrum; sed inscite ac stolide tribuunt homini idololatræ, & se jactanti filium Hammonis speciosum Messiæ titulum חֶמְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם *Desiderium omnium gentium*: & impudenter atque audacter *magnam Dei gloriam* existimant, quam Rex ille Græcorum etiam Apollini exhibuit. Quid plura? *ad Templum sanctum suum* ait Malachias III. 1. venturum non Regem aut Græcorum, aut Persarum, aut Assyriorum, sed *Angelum testamenti, & Dominatorem*, quem Judæi ipsi expectabant. Id vero impletum dum Virgo mater sisteret Domino puerum Jesum, divini Spiritus revelatione agnoverunt, ut refert Lucas II. 25. & 36., justus Simeon, & Anna filia Phanuel prophetissa.

Sed oritur difficultas, quod Templum Christi ætate persistens, fuerit Herodianum ac tertium, ideoque non extructum a Zorobabele & secundum. Scribit enim Josephus lib. XV. Antiq. cap. XI. num. I. Herodem cogitasse de novo construendo Templo, quoniam *secundo deerant*

ad altitudinem cubiti sexaginta, tanto quippe altius erat a Salomone ædificatum. Addit n. 2. *Judæis anxiis ne si totum opus dissolveret, non satis opum haberet ad perficiendum*, dixisse, *non se prius templum diruturum, quam omnia quæ ad novum absolvendum pertinerent, præparasset*. Hoc pacto Judæis acquiescentibus Herodes, ut Historicus inquit num. 3. *sublatis veteribus fundamentis, & jactis aliis, templum super eis erexit in longitudinem cubitorum centum, in altitudinem totidem, & viginti amplius*. Si ergo Christus advenit ad Templum tertium ab Herode constructum, non poterunt Judæi prælaudato Aggæi vaticinio revinci.

Facillima esset hujus difficultatis expeditio, si quemadmodum tenent cum Villalpando Tom. 2. in Ezech. lib. v. cap. 68. Salianus ad annum M. 4305. num. 5. omnesque fere recentiores, Herodes ornasset tantum secundam domum a Zorobabele constructam, non alteram excitasset. Quod viri docti adversus apertissimum Josephi testimonium nituntur sequentibus momentis demonstrare. Principio, inquiunt, si fides habeatur Josepho, non erit juxta prophetæ prædictionem secundum templum glorificatum præsentia Salvatoris. Deinde Templum, quod vivente Christo Domino stabat, Jo. 11. 20. *quadraginta sex annis ædificatum est*: Herodianum vero constructum est annis novem, vel octo cum dimidio. Præterea Herodis reditus pares ad structuram tantam non erant, cum Regulus esset tenuissimarum opum, & in aliis amplissimis sumptibus thesauros exhaurierit, ut in Arce Antonia, ædibusque maximis prope fanum, magnificentissimo oppido in Samaritica regione, atque ædificiis aliis amplissimis. Tandem affirmant Patres venisse Christum ad Templum Zorobabelis, & de ipso accipienda Joannis verba paullo supra producta.

Ut verum fatear, non sunt hæc omnia tanti ponderis, ut valeant testimonium Josephi etiam a Gorionide, aliisque confirmatum evertere: nam prima, & postrema argumentatio, si cum Judæis disceptetur, videbitur esse, ut inquiunt Scholastici, petitio principii. Secunda nimis infirma est; quandoquidem sex illi & quadraginta anni non ad solam structuram parietum, sed etiam ad ornatum Templi debent referri: nec secundum Templum constructum fuit spatio annorum 46. ut nonnulli ex his Joannis verbis, falsisque supputationibus deduxerunt, sed annis viginti, quot fluxerunt ab anno P.J. 3468. ad an. ejusdem Periodi 3488. sive a primo Cyri usque ad sextum Darii Hystaspidis, quo consummatum templi ædificium liquet ex 1. Esdræ VII. 15. Nec urget quod opponitur de Herodianis reditibus; primum quia tot alia immensi operis ædificia demonstrant haud exiguam ei fuisse copiam divitiarum: deinde defuncto Zenodoro nova illi regio, amplissimique reditus accesserunt: ad hæc scribit Josephus lib. VI. de Bello cap. 6. insumptos in Templi ornatu *omnes thesauros, quos toto orbe missa Deo mune-*

munera repleverant: tandem negari non potest Herodianum fanum non dici a Tacito lib. v. Hist. cap. 8. *immensæ opulentiæ templum*. Hæc tamen opulentia non tanta fuit, quanta templi Salomonis, ut e confessione Rab. Azariæ demonstrat Mich. Boccius in *Templo tertio ficto*; ubi etiam probat ex cap. Messechet libri Joma in hoc gloriam fuisse primi Templi, quod in eo fuerunt *Urim & Tammim*, *cœlestis ignis*, *gratiosa præsentia Dei*, *& Arca fœderis cum propitiatorio & Cherubim*: quæ addo, ne quis audeat ob opulentiam ipsum primum templum postponere Herodiano.

Difficultatem ergo superius positam sic arbitror diluendam, quod licet Herodes domum Dei a fundamentis extruxerit, erat tamen hæc domus eadem cum secunda, quia Herodiana non ex ruinis excitata fuit, sed paullatim per partes innovata, ita, ut semper persisteret Sanctum sanctorum; cum nunquam sacer cultus, & sacrificia fuerint interrupta: quod non solum Ribera, aliique Catholici interpretes observarunt, sed etiam Grotius in cap. 24. Matth. & lib. v. de Verit. Rel. Christ. num. 14. Scaliger lib. vi. de Emendat. Temp. & in notis ad lib. xv. Antiq. Hudsonus. Profecto Judæi Herodianum Templum idem esse ac secundum ubique fatentur, nec eversum a Tito alio unquam vocabulo appellant, quam בית שני domum secundam. Videatur Talmud cap. ult. de Synedrio, titulo Joma, & titulo Rosch Haschana. Hoc ad Hebraicam pervicaciam frangendam videtur præcedenti opinione robustius.

CAPUT VIII.

Jesum Nazarenum esse Messiam in lege promissum.

ADvenisse promissum Mundi Redemptorem ante eversionem secundi Templi prædictorum argumentorum vi superati quidam Judæorum confessi sunt. At ne faterentur Messiam illum esse Jesum Crucifixum, maluerunt Messias alios intrudere, ut Dositheum, Simonem Samaritanum, Barchochebam, Davidem Eldavidem, ac Vespasianum ipsum suæ perditionis auctorem. Alii latitasse putarunt aut in hortis Eden, aut in nosocomiis urbis Romæ, aut in locis aliis reconditis, tanta manifestationis ejus fiducia erecti, ut ideo tentaverint Romanorum jugum excutere, quod ex eorum finibus profectus Dux inclytus Orbis terrarum habiturus esset imperium. Quod & Flavius scribit lib. vii. de B. J. Tacitus in v. Hist. in Vespasiano Suetonius, & ex Rabbinis Zemach David, Akiba, & Joannes, & Abraham Salmanticenses. Neque fallax fuit, quæ percrebuerat opinio, si potestatem spiritualem antiquis Prophetarum literis prænuntiatam intellexissent. At

 quoniam

quoniam temporalem præstolabantur, neque Christum verum Messiam agnovere, neque in Pseudoprophetis illis impletum oraculum restitutionis Regni Israel videre meruerunt. Quoniam ergo experientia edocti testantur impostores fuisse, qui Herodis & Hadriani temporibus venerunt sub Christi nomine; id unum superest demonstrandum talem non fuisse Jesum Nazarenum, qui & suæ missionis veritatem ostendit, & aliorum prædixit calliditatem.

Propositio: Jesus Nazarenus est verus Messias a Deo Prophetarum ore promissus.

Sequitur ex dictis. Ille enim verus Messias est, qui advenit dum sceptrum ablatum fuit de tribu Juda, dum quartum Regnum potestatem Græcorum confregit, dum staret templum a Zorobabele ædificatum, dum Danielis hebdomadæ ad finem vergerent; & ille Messias est, qui in his temporum adjunctis ortus est in Bethlehem ex regio semine David, instituit regnum spirituale & æternum, venit ad Templum sanctum suum, atque in medio postremæ hebdomadis, ut deleretur iniquitas, mactatus est. Hæc autem omnia in Jesu Nazareno fuerunt completa. Ipse ergo est Rex Israel, ipse Benedictus Davidis, ipse Sacerdos æternus, ipse denique diu expectatus Messias.

Confirmatur ex universis Jesu Nazareni, & Messiæ characteribus. Ex Davidis posteritate nasciturum Messiam prædictum est Ps. LXXXVIII. 4. & Jesum esse filium Davidis constat ex Matth. I. Concipiendum de Virgine prænuntiavit de Messia Ezech. XLIV. 2. & Isaias VII. 14. quod impletum in Christo liquet ex Luca cap. I. 26. Messiæ patria est Bethlehem apud Mich. V. 2. & Jesum natum Bethlehemi constat ex Matth. II. I. Ad Messiæ incunabula delaturos Magos aurum & thus ait Is. LX. 6., atque idem affirmat de Jesu citato loco Matthæus. Narrat ibidem Evangelista fugam Christi in Aegyptum prædictam ab Osea XI. I. nec non cædem perpetratam ab Herode, ac prædictam a Jeremia XXXI. 15. Ante Christi prædicationem Marci I. Joannes Baptista prædicavit pœnitentiam in deserto, juxta vaticinium Isaiæ XL. 3. Evangelicam prædicationem inchoatam in Galilæa narrat Matthæus IV. 12. quod & Propheta vaticinatus fuerat IX. I. Apostolos vocandos a captura piscium inquit Jeremias XVI. 16. idque de Christi Apostolis refertur ab Evangelista IV. 8. Fuerunt Christi discipuli illiterati ac rudes, ut vaticinatus fuerat Isaias XXIX. 14. in omnem tamen terram prædicarunt Evangelium juxta prædictionem Psalmi XVIII. 5. In Passione Christi omnia consummata sunt, quæ fuerant prænuntiata. Ingressus est Jerosolymam sedens super pullum asinæ, ut prædixerat Zacharias IX. 9. traditus fuit a discipulo, ut idem propheta vaticinatus fuerat XI. 12. nec non Psalmista LIV. 13. cæsus flagellis est, suffixus cruci, & reputatus cum sceleratis, juxta vaticinationem Isaiæ L. 6. LIII. 12. Revixit etiam, & in cœlum ascendit, ut in Psalmis III. 6. & LXVII. 19. fuerat prænuntiatum.

tiatum. Profecto in nullo alio singulas notas istas invenies. Atque his accedunt figuræ omnes cum personarum, tum sacrificiorum veteris Testamenti, quas in Jesu Nazareno completas diximus differentes de Legibus cap. 6. & 9.

Addunt argumento robur Christi miracula non eo tantum titulo, quod nequeunt fieri in confirmationem erroris, ut probatum est alibi, sed etiam quod Messiæ adventum notis indicant singularibus. Cæcos enim illuminavit, surdisque reddidit auditum, uti vaticinatus fuerat Isaias cap. xxxv. 4. 5. roboravit genua debilium, claudosque sanavit, ut prædixit eo loci propheta: revocavit etiam mortuos ad vitam juxta prædictionem ipsius Isaiæ xxvi. 19. Recte ergo interrogantibus discipulis Joannis an revera esset Christus, respondit Matth. xi. 4. *Renuntiate Joanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt.* Sunt prætereà plura miracula divinam Christi Missionem contestantia: stella quæ in oriente apparuit in ejus Nativitate haud obscure prænuntiata ab Isaia cap. lx. 3. visibilis Spiritus sancti descensus in Baptismate, de quo idem Isaias xi. 2. Solis obtenebratio in plenilunio, atque in meridie; quam innuit Amos viii. 9. Itaque Jesum Nazarenum esse verum Messiam evincunt miracula, probant legis typi, commonstrant vitæ mortisque illius adjuncta, confirmant promissi Reparatoris characteres, atque declarant Propheticorum oraculorum eventa.

Objectamenta eliduntur.

At objiciunt Judæi. Sunt potius venturi Messiæ characteres confirmare pactum, & legem Mosaicam, Danielis ix. 27. perpetuum reddere Sacerdotium Leviticum, Jerem. xxxiii. 13. conterere gentes Moab, & filios Seth, Num. xxiv. 17. debellare Gog & Magog Ezech. xxxix. 11. construere templum amplissimum, seq. cap. xli. denique non gentibus, sed populo Israel salutem afferre, Is. xi. 12. Igitur Jesus Nazarenus, qui nec legem Mosis perennem reddidit, neque Sacerdotium firmavit, neque armis debellavit Gentiles, neque amplissimum templum erexit, neque congregavit profugos Israel, verus Messias habendus non est.

Resp. spiritali sensu hæc omnia fuisse adimpleta, literali autem impleri non debuisse. Legem, Sacerdotium, victimas, in Evangelium, in Ordinem Melchisedech, in sacrificium incruentum transtulit Christus, deletisque futurorum umbris, attulit justitiæ perennitatem. Subvertendo Apostolorum suorum prædicatione Gentium idola, gloriosum reportavit de omni natione triumphum, & in Ecclesia, quam acquisivit sanguine suo, longe melioris structuræ Templum erexit. Offerens autem semetipsum in Ara crucis, salvavit Israel, & congregavit profugos,

fugos, atque fideles, qui reputantur in semine. Non alio sensu fas est promissa expectare, nisi velimus, quod ratio non sinit, credere repugnantia. Nam legem aliam *de Sion*, *& Verbum Domini de Jerusalem* ait promulgatum iri cap. II. 3. Isaias: *novum pactum* firmandum prædixit Jeremias XXXI. 32. *in corde*, non in tabulis, conscribenda esse præcepta, annuntiat eo loci propheta. Novam ergo legem, eamque spiritualem sacræ literæ spoponderunt. Ubique terrarum *oblationem mundam* summo Numini offerendam vaticinatus est I. II. Malachias: *Gentes* ad sacerdotale munus eligendas, inquit Isaias LXVI. 21. etiam *in Aegypto* erigendum *altare Domini*, tradit cap. XIX. 19. idem Propheta: abjicienda esse holocausta testis est cap. V. 22. Amos. Igitur non in sola Jerosolyma, non a solis filiis Aaron, non sola holocausta sanguine cruentata Domino Israel sunt immolanda. Secundi templi desolationem perpetuam fore ait Daniel; ideoque a Messia reædificandum non certa spes Judæorum, sed phantasma est somniosorum, maxime cum ædificium Zorobabelis literaliter prænuntiet Ezechiel. Messiæ arma *justitiam & æquitatem*, & instrumenta ad impios perdendos *virgam oris*, *& spiritum labiorum suorum*, non ensem & gladium esse, auctor est cap. XI. 4. & 5. Isaias. Venit Christus ad salvandum Israel natus in Bethlehem, oblatus in Templo, prædicans in Galilæa, & crucifixus in Golgotha: *pro ovibus Israel* se venisse affirmavit Matth. XV. 24., præcepitque Apostolis, *ne abirent in viam gentium*, X. 5. neque ad illas conversi sunt, nisi vi a Judæis expulsi, ut constanter dixerunt Act. XIII. 46. Paulus & Barnabas. Hanc vocationem Gentium Deus repromisit Abrahamo Gen. XXII. 18., prædefinivit Christo Ps. II. 8. & confirmavit per ora omnium prophetarum. Recidunt ergo adversus Judæos singulæ illorum objectationes.

Præterea opponunt Judæi: Repugnat gloriæ promissi Reparatoris humilis Nazareni fortuna, maxime mors contumeliosa, in quam omnes conspirarunt, viri etiam probi Synagogæ, & principes sacerdotum. Quis enim credat universos Regem suum ac ducem, illumque beneficum & optimum interfecisse?

Resp. & Jesum gloria & honore circumdatum. Excepit in cunabulis munera gentium, sedit puer in medio Doctorum, apparuit gloriosus in Thabor, fugit in montem ne raperetur ad thronum, percepit ex ore infantium hosanna, divites funus ejus curarunt, & factum est gloriosum sepulcrum ejus. Igitur gloria, quam de Messia literæ sacri fœderis nuntiant, humilis Nazarænus non caruit. Decipiuntur etiam Judæi, dum Christi duplicem adventum nolunt distinguere. Sed ut primus fuerit humilis; despectum & novissimum virorum appellaverat Isaias, percussum a Deo, & humiliatum, quasi agnum mactatione immolatum; *quoniam nos erravimus*, *& posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*. Legant miserrimi Judæi Prophetæ caput

caput tertium ac quinquagesimum; atque in ipsa Redemptoris humilitate Messiæ majestatem agnoscant. Si adversus illum *astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum*, prædixerat hoc David Psalmo II. 2. In hoc tamen est aliquid quod Judæi erubescant, Pilatum Ethnicum hominem nullam in eo adinvenisse mortis caussam. Sacerdotes quoque & Synhedrii principes adversus Regem suum stetisse, non est cur mirentur Judæi, si animum ad veterum vaticinia, atque facta præterita advertant. *In lapidem offensionis*, & in petram scandali domibus Israelis, atque in ruinam habitantibus Jerusalem, ponendum Christum, David & Isaias prædixere. Vide illum Ps. CVIII. & CXVII. hunc vero cap. VIII. Adde Jeremiæ Threnos cap. III. Reminiscantur præterea Judæi, majores suos etiam adversus Mosen seditiones fuisse molitos, rebelles fuisse Davidi, trucidasse Zachariam filium Jojadæ, Jeremiæ falso crimine mortem intentasse; sectum ab illis Isaiam membratim, Micheam traditum custodiæ, obrutos alios saxis. Ita illos, qui ad eam missi sunt, consuevit Jerusalem honoribus cumulare. Quid ergo mirum stetisse adversus Jesum Sacerdotes & Scribas, quos tunc temporis superasse majorum omnium flagitia narrat lib. XIV. & XVIII. Josephus, & ferina fuisse crudelitate fatetur R. Salomo in Synhedr. & Talmud De ponderibus.

Reponunt aliqui ob hæc peccata dilatum Messiæ adventum. Verum dormitant hi, vel delirant. Si enim propter iniquitatem delendam venturus erat Messias; cur peccata in caussa fuerunt quo minus tempore statuto adveniret? Si est, ut illum appellant, ISCH COPHER, *Placator*, & *Medicus*; quare post restitutam sanitatem, ac pacem appareat? Si denique ob Judæorum peccata post Messiæ adventum erat urbs exscindenda; qui fieri potest, ut venerit Justorum temporibus, non peccatorum? Dum ergo regnabat iniquitas, adstitit opportune Redemptor; & ipsa scelerum magnitudo perficiendam a Jesu Nazareno redemptionem demonstrat. Adde quæ cap. II. ad consimilem objectionem produximus.

Objiciunt denique adversus Jesu Nazareni miracula, primum hæc commentitia esse atque a Christianis conficta: deinde si vera sunt, fuisse patrata magicis artibus, & ope dæmonum: plura insuper Christum mirabilia fecisse sublato fraude de templo *nomine* quodam *arcano*: demum ab impiis quoque, & pseudoprophetis facta non semel mira ac stupenda.

Postremum hoc Judæorum præsidium absque operosa velitatione subvertitur. Sanioris mentis Rabbini patrata a Christo prodigia non denegant. Testem appellamus Josephum, de quo infra, libros Talmudicos Avoda Zara, & Midrasch Coholeth; & eos, qui Jesum accusabant, quod paralyticum sanaverit die sabbati. Accedit testimonium discipulorum Joannis, dæmonum quoque, ac perditissimorum hominum,

num, ipsiusque Juliani Apostatæ apud Cyrillum libro VI., nec non Mahumetis in Alcorano Azoara V. XI. XIII. Quænam præterea veritatis argumenta sunt in patratis a Moyse miraculis, quæ non habeantur in rebus a Christo gestis? Utraque literis consignata sunt, & perfecta coram multitudine populi. Imo, si hæc fas est reponere, facta Mosis ab ipso primum literis mandata sunt, Christi vero a quatuor Evangelistis. Plura ille gessit in Horeb, in Sina, in solitudine ab omnium conspectu segregatus; is omnia in templo, in urbe frequentissima, & universis, vel saltem inculpatæ vitæ plurimis spectatoribus. Facilius ergo est nobis prodigia Christi, quam Mosis tutari, licet utraque fateamur, neque valeant a Paganis ullatenus oppugnari.

Christi prodigia non esse perpetrata ope dæmonum, manifesto declarant notæ a nobis traditæ lib. X. cap. XX. præsertim quod ille dissolverit opera diaboli, unum Deum prædicaverit adorandum, & ejus discipuli idola confregerint, librosque Ephesiorum magicam artem continentes igne combusserint. Iisdem notis propugnamus veritatem miraculorum Moysis & Eliæ. Sed plura vide vicesimo capite laudato. Quod effutiunt de sublato a Jesu *Nomine Dei arcano*, principio hoc idem refellit, quod modo opponebant, probatque facta a Christo miracula in Dei virtute, non dæmonis. Fabulam tamen narrant mendaciter, impudenterque confictam, dum asserunt nomen illud arcanum inscriptum lapidi, cui imposita hærebat Arca, extitisse temporibus Reginæ Helenæ, & custoditum fuisse æreis canibus, aut leonibus. Nam, ut recte Grotius lib. V. de veritate Rel. Christ. n. IV. de re tam insigni, atque admiranda nec libri Regum, nec Paralipomenon, nec Josephus quicquam produnt, neque Romani, qui cum Pompejo Templum intrarunt ante Jesu tempora, tale aliquid invenerunt. Accedit Reginam Helenam Jerosolymam adiisse post regis Agrippæ obitum, & in fabulis istiusmodi insignem deprehendi ignorationem historiæ. Vide & Huetium Dem. Evang. Prop. IX. cap. XXXIX. num. V.

De miraculis, quæ patrata dicuntur ab Ethnicis, recole quæ scripsimus capite VII. libri primi.

CAPUT IX.

Autographum esse testimonium, quod de Christo perhibuit lib. XVIII. *Antiquitatum Flavius Josephus.*

ILLUD demum Judaicam perfidiam revincit, quod honorifice quoque de Jesu Nazareno mentionem fecerit Historicus Judæorum disertissimus Flavius Josephus: qui cap. IV. libri XVIII. de Judæorum Archæo-

Archæologia scribit: *Fuit autem hoc tempore Jesus, vir sapiens; si tamen virum illum oportet dicere: erat enim mirabilium operum effector, magister hominum qui vera libenter amplectuntur; & plurimos quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad se pertraxit. Hic erat Christus. Cumque eum a primoribus gentis suæ accusatum Pilatus ad crucem damnasset, ab eo diligendo non abstinuerunt, qui primum cœperant: nam post tertium diem redivivus ipse apparuit, cum divini Vates hæc aliaque quamplurima admiranda de eo prædixissent. Neque ad hanc diem defecit denominatum ab eo genus Christianorum.* Quoniam vero insigne istud Christianæ Religionis monimentum non Judæi tantum, sed etiam Christianorum permulti labefactare tentarunt; de illius autographia instititui hoc loco differere.

Propositio I. Testimonium hoc Flavianum genuinum est, non suppositum atque insertum.

Demonstratur. Autographus censendus est locus ille Josephi, si illum ex vetustis, nec interpolatis Mss. exceperint Patres, & Historici præclarissimi: si perpetua traditione usque ad annum MD. fuerit probatus: si demum suppositionis notæ, quas submorosi Critici afferunt, nullius sint roboris, ac firmamenti. Hujus generis est productum Flavii testimonium. Igitur est autographum. Probatur minoris pars prima. Antiquissimus omnium, qui data opera vetustos libros perlegit, & Bibliothecas, restituta per Constantinum Ecclesiæ pace, incredibili diligentia lustravit, est Eusebius Cæsariensis. At is testimonium illud profert lib. III. Demonstrat. Evangelicæ cap. 5. & lib. I. H. Eccl. cap. 10. Fatentur id Adversarii, & respondent aut Eusebium in Mss. interpolata incidisse, aut fraude insignem locum supposuisse. Verum somnia hæc sunt, solemnesque imposturæ. Principio Eusebius usus est antiquissimo Codice Jerosolymitano, quem depravatum immerito suspicantur. Deinde extat hoc testimonium in Mss. omnium antiquissimis Bibliothecæ Palatinæ, in asservato in Bibliotheca Cæsarea, & olim Constantinopoli comparatum ab Augerio Busbequio, in duobus Bibliothecæ Mediceæ, quæ sedula animadversione versarunt docti viri Isaac Vossius, & Emericus Bigotius, in eo quod legit Hieronymus, alio ab Eusebiano, ut demonstrat Carolus Daubuz; in illo, quod latinum reddidit M. Aurel. Cassiodorus, qui profecto non arripuit deterioris notæ exemplaria. Ex quibus immotum stat judicium Baronii ad annum Chr. XXXIV. verosimilius esse a Judæis fuisse expunctum, quam a Christianis insertum, quod Historiæ Ecclesiasticæ Parens nititur etiam probare ex vetustis membranis cujusdam Codicis ex Græco in Hebraicum translati, ubi liquet fuisse abrasum: quamquam illius hiulcæ periochæ ratio alia possit proferri, & Codex forte fuerit non Flavii, sed Gorionidis. Præterea si hunc textum supposuisset Eusebius, facillimum fuisset cum Judæis, tum aliis tam apertam fraudem convincere; erant

quippe tunc temporis ad omnium manus Codices probatissimæ antiquitatis. Postremo, ut ratiocinatur Valesius, cui bono Eusebius id confingere voluisset? An ex testimonio Josephi pendebat Christi divinitas? Priorem ergo partem corroborant argumenta satis obvia, & palmaria.

Pars altera per se constat; nam testimonium Flavianum laudarunt S. Hieronymus de Script. Eccles. Hegesippus lib. 2. de Excidio Judæorum cap. 12. Rufinus in Versione Eusebii edita per beatum Rhenanum, Isidorus Pelusiota lib. 4. Ep. n. 225. Sozomenus libro 1. H. Eccl. cap. 1. Nicephorus Callistus lib. 1. cap. 34. Zonaras lib. 1. cap. 4. Freculphus Tom. 2. Chronic. lib. 2. cap. 5. Vincentius Bellov. lib. VII. atque omnes alii usque ad Hubertum Gifanium, & Lucam Osiandrum, qui duo omnium primi communem hanc fidem conati sunt elevare. Posthac vero etsi varias fortunas subiit, & Osiandrum secuti sunt Salmasius, Blondellus, Tanaquillus, & alii: comprobarunt tamen vetustam sententiam Picus Mirandulanus, Sixtus Senensis, Bellarminus, Feuardentius, Possevinus, Huetius, nec non Centuriatores Magdeburgenses, Georgius Callistus, Schikardus, Vossius, Usserius, & alii innumeri, quos omnes collegit, & vindicavit Carolus Daubuz lib. 1. eruditi Operis de hoc argumento exornati. Nullus ergo ante sæculum sextum decimum de veritate Testimonii Flaviani nutavit.

Tertia pars ostenditur explodendo conjecturas Osiandri, Tanaquilli & Blondelli, quas etiam attulit in nova Bibliotheca Elias Dupinius. Prima petitur ex silentio Veterum. Neque enim Josephi testimonium urget adversus Tryphonem Judæum S. Martyr Justinus, neque S. Clemens Alexandrinus, qui plura ex eodem auctore in præsidium Fidei Christianæ produxit; neque Origenes, qui potius miratur in Commentariis super Matthæum perhibere Josephum magnificum de Jacobo testimonium, & Christum Dominum præterire silentio. Sed objiciunt maxime silentium Photii, qui cum omnia, quæ scripsit Josephus recenseat, de loco tam insigni nec verbum quidem.

Verum hæc prior argutatio facile revincitur. Nam primo negativum argumentum est, nec ad faciendam firmitatem idoneum. Deinde quantum ad Justinum attinet, ejus cum Tryphone concertatio, non erat an Jesus extiterit, patraveritque miracula, quod ultro Judæus fatebatur; sed an illi divini deberentur honores, cultusque latriæ: neque ullo profanorum Scriptorum testimonio Justinus impetit adversarium, sed illum provocat ad sola oracula Prophetarum. Ob priorem rationem illud prætermiserit S. Clemens Alexandrinus, cujus tamen opera complura deperierunt hoc fortasse testimonio minime destituta. Ea de caussa, quod priscis sæculis nulla Christianos inter, Judæosque verteretur quæstio de Christi existentia & patratis ab eo miraculis, sed de missione atque divinitate, ac tantum ageretur de sensu divi-

divinarum scripturarum, Tertullianus, aliique illud testimonium praetermiserunt. Origenes tam in comment. Matthaei, quam in primo adversus Celsum scribit Josephum noluisse credere in Christum, atque id mirum esse, quod cum describeret Urbis excidium, hujus caussam potius tribuerit neci Jacobi, quam ipsius Christi: quod arguit tantum Judaicam pervicaciam; nec elevat praecedens testimonium, sed potius corroborat. Sunt enim Graeca Origenis verba, quae Faber haud recte latine profert: καὶ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν οὐ καταδεξάμενος εἶναι Χριστὸν, οὐδὲν ἧττον Ἰακώβῳ δικαιοσύνην ἐμαρτύρησε τοσαύτην. Λέγει δὲ ὅτι καὶ ὁ λαὸς ταῦτα ἐνόμιζε διὰ τὸν Ἰάκωβον πεπονθέναι. *Atque illud mirandum est, quod Jesum nostrum noluerit fateri esse Christum, & tamen Jacobo testatus sit fuisse tam eximiam justitiam. Ait enim quod populus ratus est haec se propter Jacobum fuisse perpessum.* Et sane id mirum est; quoniam Josephus & Christi celeberrimum nomen audierat, & paullo ante de eo scripserat tam praeclara. Collustrat verba Origenis Theodoretus scribens in Comment. ad Danielem: Ἰώσηπος ὁ Ἑβραῖος τὸ μὲν χριστιανικὸν οὐ δεξάμενος κήρυγμα, τὴν δὲ ἀλήθειαν κρύπτειν οὐκ ἀνεχόμενος. *Josephus Ebraeus Christianam capere noluit professionem, & tamen veritatem occultare non potuit*: quae postrema verba summa fraude praeterierunt Adversarii, ut etiam Theodoreti nomine abuterentur,

Ad Photium quod attinet, sunt qui cum Hadriano Valesio censent illius Bibliothecam esse tertia saltem parte interpolatam. Sed vera est responsio, Photium sola librorum Flavii argumenta perscribere. Videtur etiam hoc testimonium non ignorasse, cum iisdem verbis de Christo loquatur Codice CCXXXVIII., quamquam Josephi eo loco non meminit. Sed quae ibidem addit de Iacobo omni proculdubio ex Josepho mutuatus est, quoniam is solus tradidit ob Jacobum evenisse Jerosolymitanum excidium. At id etiam Photius refert reticens nomen Historici. Quomodo ergo ex Flavio exscripsit quae habet de Jacobo, ita ex eodem Scriptore Christi testimonium excerpsit, ut collatis verbis eruditi Critici demonstrarunt. Itaque ex silentio Photii aut nullum deducitur argumentum, aut retorquetur in Adversarios. Sed inquiunt Codice XLVIII. abjudicat Photius Josepho librum *de Universo*, quod ibidem sermo sit de aeterna Christi generatione. Respondet in Epistola ad Sebaldum Snellium Adam Rupertus Photium cum excerperet libros Belli Judaici, & alterum suppostitium *de Universo*, nondum legisse libros Archaeologiae, in quibus extat celebre testimonium. Cur enim alii interpositi essent a Photio Auctores XXVII.? Addunt alii loqui Photium non ex propria sententia, sed aliena; inquit enim, *ambigendi fortasse cuipiam caussam praebeat*, &c. Ut meam non omittam opinionem; potuit Josephus credere in Christi sapientiam, virtutem, & resurrectionem, & non in generationem divinam, quae superat rationem omnem humanam. Ex quo ergo non potuerit homo

a fide alienus sempiternam Christi generationem edisserere; atque id sit certum indicium suppositionis libri *de Universo*, nequit inferri suppositum esse testimonium, in quo Jesus appellatur sapiens, & mirabilium effector, & ejus divinitas ambigue tantum innuitur illis verbis: ***Si tamen virum illum oportet dicere***. Peto deniqne qualem supra Eusebium Photius habeat auctoritatem, ut pluris hujus silentium, quam illius assertio, sit faciendum?

Reliquae notae suppositionis ab Adversariis confictae sunt, incredibile esse homini Christianae Religionis inimico tam singularem Christi commendationem excidisse. Primo, quia cum absolute hujus loci consarcinator scribat de Jesu Nazareno, ***Et hic erat Christus***; manifeste Christianum se prodit. Deinde ea verba, ***Si tamen virum illum oportet dicere***, Christi etiam divinitatem contestantur. Praeterea Josephus de Bello Judaico tribuit Vespasiano quae de Messia praedixerant sacri Vates: quomodo ergo potuit in libris Antiquitatum alium Christum celebrare?

Respondemus Josephum, etsi erat non solum Judaeus, verum etiam Pharisaeus genere, & a Christiana religione alienus, potuit, ac debuit de Christo honorifice loqui, ut boni Historici impleret partes, ut illum, cujus caussa tam mira contigerant, silentio non praeteriret, ut scribens hortatu Epaphroditi Liberti Neronis, qui nomen dederat Christo, hunc fama percelebrem reticendo non videretur religionis caussa, & studio partium rem notissimam, praeclarissimamque contemnere. Illius ergo, quomodo & praecursoris Joannis, & Jacobi, debuit meminisse. Quia tamen nou credebat in Christum, non ait illum non fuisse revera purum hominem, sed oratorio more, versutaque oratione inquit, ***Si tamen virum illum oportet dicere***. Propterea dum ait, οὗτος ἦν ὁ Χριστὸς, ***Is erat Christus***, subaudiendum est, λεγόμενος; ut sensus sit, ***Is erat, qui appellabatur Christus***. Resurrectionem Jesu permultis testibus comprobatam, & Christianorum multitudinem, quae sua aetate jam creverat, non poterat praeterire qui aut ingenuus erat, aut talis saltem apud Flavios, ceterosque haberi percupiebat. Quid insuper, si accessit singularis divini Numinis impulsus, quo & Caiphas, & Judas, & Pilatus, & etiam daemones testimonium Christo perhibuere? Vespasianum aut Messiam Josephus crediderit, aut eumdem adulatoria laudatione devinxerit, nostra nil refert. Fatemur quippe in Christum non credidisse, & de Jesu Nazareno celebrasse, quae attentis rerum circumstantiis non poterat occultare.

Postremae notae suppositionis sunt ex ipsis Flavianis Codicibus depromptae. Deest enim in quibusdam exemplaribus testimonium, de quo differimus. Et ne putes recentiora haec esse, opponunt perantiquum Ms. Mediceum ex Graeco in Hebraicum translatum, aliaque Hebraeorum volumina, in quibus desideratur. Addunt filum orationis interfecare.

secare, & loco prorsus alieno insertum esse. Objectant denique stili difformitatem & dissonantiam ab aliis Flavianis scriptis aberrantem.

Verum & hæc inania sunt, & insulsa. Quæcunque enim exemplaria proferant, nequeunt cum iis, quæ supra citavimus, comparari. Ms. Mediceum eo ipso, quod hebraice redditum est, Judæi Interpretis damnat fraudem. At Codicem hunc laudavit omnium primus Hebræus Auctor *Prop. Veritatis*, cujus judicium nemo unus receperit. Judæi quippe, dum Josephum laudant, solum Gorionidem intelligunt, hunc in manibus versant, huic præstant fidem: Flavium aut ignorant, aut despiciunt. Huic Gorionidi telis omnium Eruditorum confosso opponimus Græca autographa, Medicea etiam, quæ diximus versasse Bigotium & Vossium. Digressiones apud Josephum frequentissimæ sunt; quamquam hoc testimonium loco propriissimo aptatur, ubi de Pontio Pilato pertractat Historicus: passus est enim Christus hoc præside. Stili discrepantiam, quam nulli veterum subodorati sunt, negamus: imo cum stilus ipsius testimonii tam sit similis stilo librorum Archæologiæ, quam frater fratri, sive, ut inquiunt, ovum ovo, etiam ex stilo evincitur esse germanum. Cum itaque juxta præceptiones Criticorum a veteribus Mss. librisque editis nihil sit expungendum, nisi adsint conjecturæ liquidæ, certæ, atque exploratæ: & quas afferunt Osiander, Tanaquillus, Snellius, & alii, perleves sint, infirmæ, & ambiguæ; non debet testimonium illud Flavianum expungi.

Propositio II. Stilus prædicti Testimonii genuinus est, & per omnia phrasi Flavianæ conformis.

Demonstratur. Dignoscitur alicujus Auctoris stilus ex verbis, verborumque complexu. At sive attendantur verba, sive illorum complexio, stilus hujus testimonii redolet phrasim orationemque Josephi. Ergo stilus hujus Testimonii germanus est, ejusque, cui tribuitur, Auctoris. Probatur minor. In antiquioribus Græcis Codicibus Testimonium illud ad hunc modum se habet. Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ: *Fuit autem hoc tempore Jesus vir sapiens.* Utitur Josephus propositione hujus phraseos, Γίνεται δὲ, quotiescumque abrupto orationis stilo res alias inserit. Ita lib. XVIII. cap. 12. convertens orationem ad res Babylonicas exorditur, Γίνεται δὲ περί τινας ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, &c. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον idem est, ac κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν lib. XIII. cap. 9. & κατὰ δὲ τὸν χρόνον ταῦτον lib. XIII. cap. 21. Ἰησοῦς non ignotus Josepho, cum de Jacobo scribat fuisse fratrem Ἰησοῦ λεγομένου Χριστοῦ. Σοφὸς ἀνὴρ ejusdem generis est, ac δίκαιος ἀνὴρ lib. I. cap. VIII. & ἀγαθὸς ἀνὴρ lib. XVIII. cap. 7. Proximis verbis εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ. *Si tamen virum illum oportet dicere*, consimilia sunt, quæ habet de Mose lib. III. cap. 13. & de Eliseo lib. IX. cap. 9. Quæ sequuntur, ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, *Erat enim mirabilium operum effector*, conveniunt cum aliis lib. II. cap. 5. nec debent rejici ex quo Josephus non crediderit in Christum; cum similia

similia protulerint Pharisæi apud Joannem XI. 47. In iis, quæ subjiciuntur Διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, *Magister hominum, qui vera libenter amplectuntur*, perperam causantur putidam eloquentiam; sunt enim similia iis XVII. cap. 14. τῶν ἀνθρώπων τὸ ἡδονῇ δεχόμενον. Sequitur: Καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἑλληνικοὺς ἐπηγάγετο, *Et plurimos quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad se pertraxit*. Extat phrasis huic simillima in libro Vitæ suæ, & in II. contra Apionem. Verbum autem ἐπηγάγετο, quod Adversarios nonnihil movet, eodem sensu usurpatur lib. XIII. cap. 22. XVII. 14. & XVIII. 8.

Sequitur, ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. Nil hic difficultatis, si subintelligatur λεγόμενος, ut diximus; quo sensu scripsit Pilatus: ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. In subjectis verbis de Christi damnatione ad Crucem objectant aliqui phrasim ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, non animadvertentes eamdem haberi lib. XV. cap. 3. & de Bello Jud. lib. III. cap. 25. Quod sequitur οὐκ ἐπαύσαντο οἵγε πρῶτον ἀγαπήσαντες, *Nec deseruerunt qui primum diligere cœperant*, rejici non debet tanquam spurium, ob similem loquendi formulam lib. VII. cap. 10. & lib. VIII. cap. 6. Quæ ad Christi prodigia attinent τῶν θείων ταῦτα, καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ, *Hæc, aliaque plura admiranda de eo &c.*, inveniuntur partim lib. XVIII. Ant. cap. 10. partim in 2. contra Apionem. Postrema verba εἰς τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον: *Ad hunc usque diem non defecit denominatum ab eo Christianorum genus*, præseferre genuinam phrasim liquet ex libro 1. de Bello Judaico cap. 4. & lib. VI. cap. 13. Adeat, qui plura desiderat, librum secundum Daubuzii.

Opponit Faber: ait Auctor Testimonii Ἰησοῦς τις, *Jesus quidam*: cur utitur eo pronomine, si illum haud ignorabat? φῦλον vero, cum sit a φύω, *gigno*, convenire nequit sectæ hominum ex Judæis, gentibusque conflatæ. Cetera omnia præoccupavimus.

Resp. pronomen τις desiderari in pervetustis codicibus, & omitti ab Eusebio in Dem. Evang., Rufino, & aliis: quamquam si illud recipias, parum interest; cum idem pronomen a Josepho addatur Abrahamo lib. 1. cap. 8. Jeroboam lib. VIII. cap. 2. & Nehemiæ lib. XI. cap. 5. Τὸ φῦλον autem usurpatur etiam de Judæis, & Idumæis ab Hircano in unam gentem coactis lib. XIII. cap. 17. neque debemus in Scriptoribus unumquodque vocabulum ad originis etymon tantummodo expendere.

CA-

CAPUT X.

Quibus argumentis Gentiles ad credendum in Christum sint pertrahendi.

UT Pagani & Gentiles convertantur ad Christum eadem argumenta idonea sunt, quæ pro veritate Christianæ fidei in libro XXII. fuere producta. Si enim abjicienda est superstitiosa plurium Deorum religio, Mahumetis secta, & Judaica observatio, consequens est tenendam esse fidem in Christum. Sed alia nunc argumenta proponam, brevique contexam, quæ poterit Lectorum ingenium reddere ratiocinio, & dialectica arte ampliora.

ARGUMENTUM I.

Primo demonstratur ex ipsa Christi persona nil falsi de se prædicasse, & divinitus formatam legem tradidisse. Hunc Jesum inter Judæos vixisse imperante Tiberio, testantur lib. XV. Historiarum Tacitus, Suetonius in Claudio, Plinius junior lib. X. Epist. 97. Judæi omnes hostes in Christum infensissimi, & Scriptores cujusque ordinis. Constat natum in Judæa jam a Romanis subacta, regio quidem genere, sed parentibus pauperrimis, exiguo Bethlehemi pago. Nulla ipsi humanæ gloriæ amplitudo, non Regum ac principum favor & gratia, non copia divitiarum, non Sacerdotum, ac Sapientum consuetudo, non plebis obedientia. Mariæ filius fuit, Fabri proles appellabatur, socios sibi adscivit pauperculos piscium captura victitantes. Præside Pilato in cruce pependit, atque inter latrones efflavit animam. Post tale genus mortis, pauperes illi, quos in sui contubernium vocaverat, cum essent antea timore perculsi, ignari ac despecti, extemplo facti Evangelii præcones hominem illum Crucifixum prædicantes Judæorum, atque Gentilium innumeros ad eum pertraxerunt. Propitio aliquo potentissimo Numine hæc perfecisse omnis ratio suadet. Si enim prædicatores ipsos intuearis, neque humana virtute, neque armis, neque muneribus sectatores innumeros nacti sunt. Si inspicias confluentes ad ipsos, erant prius Crucifixi hostes acerrimi, invitabantur ad ignominiam ac mortem, derelinquebant parentes, filios, uxores, agros, & inditam a prima ætate religionem. Ad hoc sane non trahebantur institutis majorum, non rerum terrenarum cupidine, & voluptate, non vi educationis, non Apostolorum sæculari dignitate & imperio. Trahebantur itaque occulta veritatis vi, & unius Numinis potestate.

⁂

ARGU-

Argumentum II.

Sensim a conditione Personæ descendimus ad prædicationem Evangelii, qua Apostoli Jesum Crucifixum universo Mundo annuntiarunt. In hac Christi veritas, atque divinitas demonstratur ab Augustino lib. XXII. de Civit. Dei cap. 7. quoniam Apostoli eo tempore, quo maxime florebat eruditio, annuntiantes resurrectionem Christi, & ascensionem in cœlum, & mysteria quæ humana ratio non percipit, terrentibus etiam, & contradicentibus tam magnis, & tam multis persecutoribus, effecerunt, ut a viris sapientissimis Christus adoraretur, & firmissime crederetur secutura ad novum sæculum resurrectio, atque immortalitas carnis. Corroborat idem argumentum Ambrosius scribens in caput v. Lucæ divino consilio factum esse, ut Christus eligeret non sapientes aliquos, non divites, non nobiles, sed piscatores & publicanos, ne videretur aut prudentia, aut divitiis, aut potentiæ & nobilitatis auctoritate aliquos ad fidem suam traduxisse. Perpendit Chrysostomus in Oratione *Quod Christus sit Deus*, quod pro universi conversione Christi discipuli non moverunt arma, non impenderunt pecunias, neque exercituum multitudine usi sunt, sed verbo simplici, nudipedes & ignari potuerunt mutam reddere linguam Philosophorum, Rhetorum ora constringere, Principes ac Reges convertere, atque Barbaris Græcisque imperare. Addit divinum esse ad unam Religionem carni ac sanguini reluctantem pertrahere humanum genus absurdis moribus, atque malis innumeris irretitum. His accedit ratio D. Thomæ lib. 1. contra Gentes cap. 6. deprompta autem ex Augustino citato libro XXII. de Civ. Dei cap. 5., quoniam vel Apostoli res credibiles prædicarunt, & stolidi sunt atque inexcusabiles qui non credunt: vel prædicaverunt res incredibiles, atque ita jam aliquod incredibile admittitur, nempe Mundum tam firmiter illud credidisse, quod est incredibile.

Argumentum III.

Non solum, inquit eadem Oratione Chrysostomus, illud stupendum divinumque, quod per totum orbem illiterati, ineloquentes, obscuri, & facultatibus, robore corporis, præcellentia gloriæ, atque vehementia rhetorices privati ædificaverint Christianam Religionem; verum etiam quod illam invictam firmissimamque reddiderint. Quantumvis enim Romani usque ad Constantinum Imperatores, aliique Tyranni infestaverint Christi Ecclesiam; prævaluit semper adversus portas Inferi, ut recte ad Tyrannos scripserit Tertullianus cap. 1. Apolog. *Plures efficimur, quoties metimur a vobis*. In illis vero hostium machinationibus magis divina virtus apparet, si advertas victis, fugatis,

tis, & martyrio affectis Christi Apostolis & discipulis, Christianos perpaucos, timidosque indutos virtute ex alto evasisse studiosiores, & dum fluerent torrentes sanguinis suorum, redditos fuisse ferventiores. Illud etiam stuporem adauget, quod Christo nomen dederint persecutores, adversarii, carnifices, lictores ac milites Christianorum morti inhiantes. Tales fuerunt Paulus de cœlo prostratus, dum pergeret in Damascum adversus Christi fideles, Justinus Philosophus præstantissimus ad Christum conversus, dum spectaret martyres intrepide ad mortem deferri, Claudius Tribunus conversus ad Christum, dum Chrysanctum, & Dariam torqueret, Romanus in martyrio Laurentii baptismum flagitans, Evilasius idolorum sacerdos cum virgine Fausta obtruncatus, aliique propemodum infiniti. Crescunt portenta, dum recolimus etiam mimos, cum mysteria nostra irriderent, repente divinitus illuminatos pro illorum confirmatione subiisse martyrium: ut narrant de Ginesio sub Diocletiano, de Ardalione, & de Porphyrio sub Juliano Apostata. Tantum ergo fidei Christianæ incrementum in his circumstantiis, atque ex his principiis profectum Christi doctrinam, virtutem, divinitatemque corroborat.

Argumentum IV.

Invictissimum Christo testimonium perhibent miracula patrata ab ipso, & ejus discipulis: quæ a solo Deo fieri in confirmationem veritatis alibi demonstravimus. Narrantur complura in libris Evangeliorum, & in Actis Apostolicis. Facta non fuisse ope dæmonum, demonstratum est ex quo fuerint perfecta ad dissolvenda opera diaboli. Non fuisse præstigias & ludificationes sensuum, evincitur, quod patrata fuerint spectante omni populo, in urbe frequentissima, coram calumniatoribus ipsius Christi inimicis. Accedit, quod illorum nonnulla experimento comprobata sunt; nam Lazarus, quem e sepulcro quatriduanum Dominus suscitaverat, ne putaretur phantasma, coram omnibus loquebatur, & epulabatur, ut ad eum confluerent Judæi stupore perculsi. Vide Joannis caput XI. & Tractatus Augustini XLIX. & L. Cæcum quoque a nativitate illuminatum a Christo, de quo idem Evangelista cap. IX., post ipsius confessionem, ac testimonia parentum occultare non potuerunt Pharisæi. Conficta hæc, & alia plura a discipulis nulla ratione credi potest. Primo quia edita a Christo prodigia negare non audent inimici Christiani nominis, ut Celsus apud Origenem libro 2., & Julianus Apostata apud Cyrillum libro 6. Deinde quia Petrus commemorando Israelitis virtutes Christi, ut legimus in Act. Apostolicis cap. 2. & 4. convertit in una tantum concione tria millia virorum, in altera quinque millia: incredibile autem est, hos omnes fictis prodigiis fuisse commotos. Præterea cum Apostoli hæc prodigia narrarent, nunquam

tanquam mendaces a populis, inter quos evenerant, repulsi sunt, sed potius tanquam præstigiatores, atque malefici. Ad hæc Evangelistæ, qui Christi miracula mandarunt literis, non prætermittunt illius paupertatem, ignominias, odium apud Sacerdotes ac principes, probra, derisiones, extremumque supplicium; ut plane constet noluisse in Magistri gratiam mentiri. Tandem cui bono hæc discipuli confingere? Non utique ob temporale commodum, cum pro nomine Christi persecutiones, contumelias, & mala innumera paterentur; neque ob meritum, legisque suæ observationem, cum mendacium & falsum testimonium prohibeat omnis Religio, & præsertim Christiana.

ARGUMENTUM V.

Petitur firmissimum argumentum ex Christi resurrectione: quam tribuere non possunt contactui alterius corporis, quoniam Christus sepultus est in monumento, in quo nondum quisquam positus fuerat: nec affirmari potest sublatum Christi corpus per subterraneos cuniculos, cum fuerit monumentum illud excisum in petra: nec sublatum ex ostio, cum lapis signatus fuerit, & munitus custodibus. Quod vero custodes ipsi pecunia corrupti dixerint sublatum dum dormitarent, Judæorum pervicaciam fraudemque per se commonstrat. Quis enim, ut Augustinus ratiocinatur in Psalmum 63., *dormientes testes adhibet*? Nihil est quod huic argumento inimici veritatis reponant. Si enim dixerint Christum non fuisse mortuum, revincuntur ex guttis sanguinis & aquæ, quæ exierunt ex corde ejus lancea transfixo; nam impossibile est hominem, posteaquam sanguis totus effluxit, vivere corpoream vitam. Si resurrectionem ipsam pernegaverint, refutari poterunt nube testium; nam D. Paulus in 1. ad Corinth. cap. xv. 6. provocat ad quingentos. His addimus testimonium Flavii Josephi viri a Christiana Religione alieni. Adde quod Apostoli minime mentiti sunt, ut demonstravi superiori argumento. Discipulos ob simplicitatem credidisse rem falsam, nemo jure arbitrabitur, qui animadvertat diu & ipsos fuisse incredulos, donec vulnera Nazareni palparent. Corrupuisse illos pecunia militem custodem sepulcri, ut magistri famæ consulerent, & emortui corpus subripuisse, nullam habet imaginem veritatis. Si enim ipsos discipulos intueamur, suffixo cruci Magistro, dispersi, timidique aufugerant, nec potuerunt post tam immane supplicium, qui ad satellitum adventum, & ancillarum vocem trepidaverant, tantum facinus aggredi, a fastu etiam, nominisque gloria abhorrentes. Si vero ad Judæos animum convertamus, ii, annuente Pilato, *munierunt sepulcrum signantes lapidem cum custodibus*, cumque id fecerint quia Christus prædixerat se post tres dies resurrecturum, si Apostoli cadaver subripuissent, id facile comprobassent, eosque apud præ-

fidem

fidem accusassent de fracto, violatoque sigillo. Si denique rei inspiciamus eventum, cum mora sit furtis contraria, accedentes ad monumentum non explicassent sudarium & linteamina, quæ disjuncta in sepulcro inventa sunt, sed absque mora asportassent corpus sindone involutum & colligatum. Sed plura de hoc argumento in laudata Oratione Chrysostomus. Vide insuper Danielem Huetium Demonst. Evangelicæ Propos. IX. cap. 142. Thyrsum Gonzalez de Verit. Relig. Christ. lib. 1. cap. 7. & H. Grotium lib. II. n. 5.

ARGUMENTUM VI.

Proxima est argumentatio petita ex oraculis, quæ ab exordio mundi omni ætate Judaico populo Christum prænuntiarunt. Ea in præmissis disputationibus satis expendimus. Tam multa ac præclara habere solum Deum auctorem, qui solus futura omnia intuetur, neque comparanda esse cum ambiguis, & flexiloquis idolorum responsis, probatum est *de Angelis* capite XII. Nec Judæis tantum prænuntiatus est adventus Christi, sed etiam Gentibus, ut Moabitis a Balaam, & a Job Idumæis. Etiam in sui perniciem ex vaticiniis Prophetarum dæmones suam per Christum eversionem veritate cogente nuntiarunt. Proditurum ex Judæa dominatorem universi fuit, imperante Augusto, opinio tam pervulgata, ut de ea scripserint etiam profani scriptores Tacitus, & Suetonius, ut diximus capite libri hujus octavo. Orta hinc quorumdam opinatio Vespasianum esse Christum, sed quoniam in illum minime quadrabant oracula, his perlectis Jesum Nazarenum agnovere viri etiam percelebres, ut Verianus Pictor, & Marcellus Orator. Accedit ante Christum celebriora oracula obmutuisse, quod factum iri in signum adventus Messiæ prædixerat Zacharias XIII. 2. Hinc Apollo fertur Augusto causam silentii sciscitanti hoc dedisse responsum:

Παῖς ἑβραῖος κέλεταί με θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσων
Τὸν δὲ δόμον προλιπεῖν, καὶ ἀΐδην αὖθις ἱκέσθαι.
Λοιπὸν ἀπιθοιστῶν ἐκ δομῶν ἡμετέρων.

Me puer Hebræus Divos Deus ipse gubernans
Cedere sede jubet, tristemque redire sub Orcum:
Aris ergo dehinc taciti discedite nostris.

Vide Nicephorum lib. 1. Histor. cap. 17. Suidam in Augusto, & Baronium in App. Ab his se delusum queritur Hyacinthus Serry Exercit. XXXII. fidem mendacio dedisse aliquando. Etenim, inquit, jam ab ipsa Ciceronis ætate cœpit Delphicum oraculum esse minori in pretio, ut ait idem Cicero 2. de Divinat. perstitisse tamen etiam sub Trajano colligitur ex Plutarcho. Suetonius præterea narrat responsum datum Neroni, Philostratus Apollonio, Dio Chrysostomus Hadriano. Aliud oraculum festivissimum commemorat Spartianus. Eusebius denique

lib. II. de Vita Const. cap. 45. stetisse profitetur Oraculum Delphicum ad sua usque tempora. Ex quibus putant Critici complures falsissimum esse quod præmisimus de Augusto, quandoquidem longe ante Christum minore gloria erat oraculum Delphis, nec penitus post Christum obmutuit. Verum hæc, quæ putantur invictissima, nullius omnino sunt roboris. Nam etiam ab anno 3589. desierunt Prophetæ in Israel, quod signum erat non diu perseveraturam legem Mosaicam: atque ita nonnullis ante Christum annis cessavit apud Idololatras oraculorum celebritas in signum divini Verbi proxime nascituri. Et quemadmodum, posteaquam cessarunt celebriores Prophetæ, nonnulli singulari Dei munere prophetarunt, ut Simon, Anna, Agabus: ita, postquam desiit Delphici oraculi frequens rumor, & celebris existimatio, aliqui impii, occulto Dei judicio, dæmoniorum responsis decepti sunt.

ARGUMENTUM VII.

Accedunt testimonia non solum virorum sanctitate ac religione illustrium, sed etiam hostium Christiani nominis. De Celso Epicureo, Juliano Apostata, Flavio Josepho, & Mahumete dictum supra. Addimus Acta Pilati, quo Præside Christus Jesus affixus est Cruci. In his Romanus Præses tam insignia de Jesu Nazareno nuntiavit, ut Tiberius, de illius Apotheósi ageret apud Senatum. Haud me latet spuria & conficta hæc censeri a Criticis plurimis, quorum argumenta collegit in Apocryphis N. T. Fabricius, Clericus ad annum XXIX. n. 94. & Samuel Basnagius ad annum XXXIII. num. 192. & seqq. sed pugnant adversus istos perantiqui, & celeberrimi Ecclesiæ Patres. Ad hæc enim Acta Gentiles provocavit S. Martyr Justinus in altera ad Antoninum Apologia, Tertullianus in Apologetico adversus Gentes cap. 5. & 21., & Lucianus qui sub Decio martyr occubuit. Eadem firmissime receperunt Eusebius Cæsariensis lib. II. H. Eccl. cap. 2. Joannes Chrysostomus hom. 26. in Epistolam secundam ad Corinthios, Orosius lib. VII. cap. 4., & quotquot subsecuti sunt Historici ac Patres; ut merito scripserit Petavius in Animadversionibus ad Epiph. p. 87. contrariam suspicionem ne refutationem quidem mereri: & ipse Hyacinthus Serry tantæ in ventilando ambigua monumenta licentiæ, Exercitatione 64. non posse acta Pilati citra summam audaciam in dubium verti. Vindicat ea luculenter in Lect. in Act. sect. IV. Joannes Pearsonus. Occurram ego Basnagio, qui post Pearsonum edidit Politicos, Criticosque Annales.

Itaque Basnagius cit. num. 192. vellicat Tertullianum, quod cap. 21. Apologetici de Christi resurrectione scripserit, *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit*. At Pilatus non potuit Tiberium alloqui, cum Romam hoc jam defuncto pervenerit, ut liquet ex Josepho lib. XVIII. cap. I.

cap. I. Nuntiare autem non est scripto aliquem adire, sed verbis. Incredibile præterea est Pilatum narrasse Christi resurrectionem, quia tam Judæi, quam milites, apud Matth. XXVIII. 13., nuntiaverant fuisse illum discipulorum fraude sublatum. Hæc fusiori stilo Basnagius. Sed falsum primo est verbum *nuntiare* interdum non usurpari etiam latinissime pro narratione facta per literas, ut constat ex libro I. epist. 17. Ciceronis ad Atticum. Deinde quis ignorat Tertulliani stilum esse asperum & salebrosum, & ubique novatis verbis tumescentem? Quod attinet ad resurrectionem; si Præses milites interrogavit, & audivit cadaver Christi subreptum ipsis dormientibus, quod audito terræmotu, sparsoquetantæ novitatis rumore, proculdubio quæsivit; nonne statim illorum deprehendit malitiam, qui testes dormientes proferrent? Atque id reddidit Pilatum etiam propria conscientia perculsum in veritatis disquisitione sollicitum, atque in male curatas excubias severiorem. Non tamen affirmo Christianam fidem fuisse amplexatum, quandoquidem sua phrasi appellat Tertullianus *conscientia Christianum*, qui veritatem non denegat. Habes consimile exemplum eodem libro Apologetici cap. XVII. explicatum a nobis Tom. I. pag. 52.

Nititur Basnagius seq. num. 193. demonstrare, nunquam Tiberium postulasse a Senatu Christi apotheosim, primo quia in Judæos infensus erat. Deinde quia si postulasset, proculdubio obtinuisset: & Senatus minime id denegasset. Ultimo quia principes mortuorum non invident dignitati. Ab his vero facile me expediam. Ad primum enim dico Tiberium petendo Christi consecrationem non rem gratam fecisse Judæis, sed ingratissimam, quippe hi Christi dedecus & ignominiam optabant, non exaltationem & gloriam. Ad secundum & tertium dico non potuisse Senatum obtemperare Tiberio, quia Christus unum solum Deum coli mandavit, & Deos alienos, quos Romani colebant, coli prohibuit: est autem Socratis sententia, unumquemque Deum sic coli oportere, quomodo se ipse colendum esse præceperit. Vide Augustinum de Conf. Evang. lib. I. cap. XVIII. Adde divinum fuisse consilium, ne verus Deus haberet eumdem cum Idolis honorem, & ne Religio Christiana posset dici auctoritate Romani Senatus, & præsidio hominum propagata. Tertio argumento quid contendat Basnagius ignoro: nam petere apotheosim est honor erga mortuos, non invidentia; imo nec mortuo petebatur, sed redivivo.

Proximo n. 194. vellicat Basnagius epistolas Pilati ad Tiberium, & conatur probare suppositas. Urget autem hæc argumenta. Primo, inquit, Sixtina vernat floribus, quos non afferebat latinitas ævo Pilati. II. In utraque, tam Sixtina, quam edita ab Hegesippo esse apertissima falsitatis indicia, ac præsertim miraculum Resurrectionis. III. Nullibi Tiberium dici Claudium Tiberium, sed Tiberium Claudium. IV. Incredibile esse quod Pilatus scripserit a se cœlestem illum virum

rum cruci damnatum. Verum & hæc futilia sunt. Quæ circumferuntur Pilati epistolæ neque a me apocryphæ dicuntur, neque genuinæ. Habemus tamen tertiam editam a Florentinio in Notis ad Apostolorum indiculum, latinam, & sine vitiis, quæ opponit Basnagius. Aliæ sunt fortassis istius paraphases. Illud tantum contendo Pilatum facta Christi conscripsisse ad Tiberium. Quomodo potuerit de Resurrectione mentionem facere, dictum est paullo supra. Causam mortis Christi potuit refundere in Judæos, qui accusarunt Jesum Nazarenum, tanquam subvertentem populos, & prohibentem ne Cæsari tributa persolverentur.

Tandem Basnagius num. 196. adversus Acta Pilati insurgit tribus argumentis. Primum est, quod Justinus Martyr accipiendus est de gestis Christi in Evangelio enarratis: scribit enim, *Atque hæc ita esse cognoscere potestis ex Actis, quæ scripta sunt sub Pontio Pilato*: ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, inquit, non, ἀπὸ Πιλάτου. Alterum quod Præsides Provinciarum non scribebant ad Cæsares, quæ ad Religionem spectabant, sed quæ ad politicum regimen. Ultimum quod fuerunt Acta Pilati conficta primum a Maximino in contumeliam Christi, quibus opposuissent Catholici germana, si revera extitissent. At ad primum nego loqui Justinum de Evangelio: quis enim Gentiles ad istud provocet? Deinde Tertullianus nonne scribit hæc *acta* apud ipsos Gentiles extare, & Lucianus Martyr reperiri in Romanorum Annalibus? Præterea nullum Evangelium, Præside Pilato, scriptum est. Sed, si Basnagius fidem habet Joanni Millio, Matthæus Evangelium scripsit imperante Nerone, & anno V. Ae. LXI. si Scriptoribus aliis, paullo ante: ceteri Evangelistæ post Matthæum. At Pilatus accersitus est Romam, & Judææ administratione privatus anno XXXV. Recte autem inquit Justinus, ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου; non enim Præsides conscribebant Acta, sed Notarii. Ad alterum dico a Rectoribus provinciarum missos ad Cæsarem etiam rerum quotidianarum commentarios, ut constat ex libro Philonis de legatione ad Cajum, probatque ad annum XXIX. ipse Clericus. In *actis* præterea Pilati spectat ad politicum regimen detegere Judæorum fraudem atque machinamenta. Postremum diluitur dicendo ante Maximinum conficta ab inimicis Christi alia *Acta* Pilati, ut demonstrat ex Passione Sanctorum Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici Hen. Valesius in Animad. ad lib. I. cap. 9. H. E. Eusebii. Non poterant ergo Christiani objicere Maximino ab eo primum fuisse Pseudo-acta Pilati conficta. Plura ergo hujusmodi *acta*, etiam inter se pugnantia olim vulgata fuisse, verissimum est, & optime adnotatum a Cotelerio Tom. 2. PP. Apost. pag. 162. sed nunquam extitisse Acta genuina, ad quæ priscis sæculis a Patribus provocabantur increduli, nullum Basnagii momentum evincit.

ARGU-

ARGUMENTUM VIII.

In Christi denique commendationem plurimum facit, quod nulla imbutus doctrina hominum Religionem instituit ceteris omnibus sublimiorem. In iis enim, quæ spectant ad Dei cultum, nullum apud nos invenies sacrificium aut humano cruore pollutum, quale Jovi Latiali novimus immolatum; aut obscœnitate turpissimum, quo Gentes Cereri, Liberoque litarunt. Neque observamus circumcisionem & cæremonias legales institutas ad coercendam Judæorum licentiam, sed Deum adoramus in spiritu, & veritate. Nostra erga homines officia, usumque rerum temporalium, damnent, si forte possunt, aut Gentes, aut Mahumetani. Interdicta nobis latrocinia, ultiones, adulteria, polygamia, & quidquid speciem refert injustitiæ, vel turpitudinis. Plura de his Clemens in Protreptico, Athenagoras in Apologia pro Christianis, & Arnobius adversus Gentes. In sola etiam doctrina Christi repromissum est præmium, quo expleri possit ardentissimum hominis desiderium. Nil nobis vel propter voluptatem, vel propter terrenarum rerum affluentiam, vel propter inanem gloriam agendum est. Si quid commune haberet Religio Christi cum superstitione, moribusque idololatrarum, facile posset reprehendi; nunc, quoniam nihil habet commune, non potest. Si pravæ in nobis consuetudines irrepserunt, pugnant illæ cum exemplo Christi, præceptisque Evangelicis: idem est de erroribus, & dissidiis, quæ sparserunt Hæretici, vel Schismatici. Qui Christi instituta servarunt, dicti primum ab Ethnicis homines superstitionis maleficæ, sed illorum vita, ac religione diligentius inspecta, habiti moribus inculpatis atque integerrimis. Extant adhuc, quibus id comprobetur, Epistolæ Plinii ad Trajanum datæ ex Bithynia, Trajani ad Plinium, Hadriani ad Minucium Fundanum, & Servianum Consulem: quas eruditis Commentariis illustravit Joannes Gerardus Vossius. His itaque argumentis poterit quisque Christum etiam Paganis & incredulis annuntiare. Vide librum XXII. cap. 3.

CAPUT XI.

Quæ Gentiles objiciunt adversus Christi Incarnationem, breviter refutantur.

VERBUM Dei factum carnem petitis a Christi doctrina, & a Christiana Religione argumentis possumus quidem evincere; sed ipsius mysterii altitudinem obviis humanisque ratiocinationibus *positivo*, ut appellant, argumento demonstrare non possumus. Si enim ratio profe-

proferatur, non erit mirabile: si exemplum adsit, non erit singulare. Ergo adversus Infideles, ut nos Augustinus docet Epistola 137. ad Volus. num.15. fidem nostram propugnant ipse rerum ab initio gestarum ordo, & ipsa connexio temporum, præteritis fidem de præsentibus faciens, priora posterioribus, & recentioribus antiqua confirmans: completa in Christi ortu, vita, dictis, factis, passionibus, morte, resurrectione, ascensione omnia præconia Prophetarum: Apostoli, qui repente linguis omnium gentium loquuntur, arguunt fidenter errores, & numero exigui per mundum disseminantur, populos facilitate mirabili convertunt, inter inimicos augentur, persecutionibus crescunt, per afflictionum angustias usque in terrarum extrema dilatantur: templa denique, & simulacra dæmonum, quæ paullatim secundum dicta prophetica subvertuntur. Continentur contractis hisce Augustini sententiis, quæ supra fusiori stilo produximus. Ad ea autem, quæ fides nostra in mysteriis occultat, juxta traditum ibidem Augustini monitum, mens tardiuscula & inerudita non audet accedere. Objectantibus tamen incredulis, quod leves nos conjecturæ permoveant ad præbendum pugnantibus rebus assensum, tenemur rationem reddere demonstrando nihil credi a nobis impossibile, rationique repugnans: quod præstamus argumentationibus *negativis*, iis scilicet, quibus suppositæ repugnantiæ explicantur, & complanantur.

Julianus Apostata objecit, nihil fecisse Christum præstantius, quam fecerint Socrates, Lycurgus & Alexander. Addunt alii Vespasianum, & Apollonium. Objectant Jesum Nazarenum doctrinam suam persuasisse paucissimis, ac deterrimis, quos etiamnum potentiores oppugnant. Meliorem, inquiunt, subjisse fortunam Simonem Samaritam præstigiatorem, cui erecta fuit a Romano Senatu statua, cum epigraphe, SIMONI DEO SANCTO: & Mahumetem, ad quem tanta populorum multitudo confluxit.

His respondemus Socratem, auctore Porphyrio, fuisse hominem mulierosum & iracundum, & ejus doctrinam ab Atheniensibus refutatam: nihil vero in ea, quod humanam excedat philosophiam. Lycurgi leges finitimi populi repudiarunt, emandaruntque Spartani, ipso Auctore superstite; & vix apud eos leges istiusmodi viguerunt. Alexander domavit orbem potentia & militum copiis, non mysteriorum divinorum prædicatione: ejus morte corruit Græcorum Imperium. Ecclesia autem ab inermi, & exiguo Apostolorum numero propagata est, perseverat, fitque nece Martyrum amplior. Vespasianum & Apollonium vera patrasse miracula negant ipsi Gentiles: Christum in Bethsaida, & Bethania cæcos, claudosque curasse non ausus est negare Julianus. Simonem statua a Romanis honestatum negant plures, & inscriptionem in Insula Tiberina hanc profert Gruterus, SEMONI SANGO DEO FIDIO: hoc nomine inquiunt appellatum Herculem apud

apud Sabinos: deceptum vero hac inscriptione Justinum. Dubia tamen hæc sunt; nam potuit alia statua erigi Simoni, alia Deo Sabinorum Sango: nec facile demonstrabis Justinum Martyrem eadem cum Simone patria natum, qui, ut scribit Eusebius lib. IV. H. E. cap. XI. Romæ domicilium habuit, & cui assentitur cum aliis antiquioribus Tertullianus cap. 13. Apologetici, fuisse deceptum. Quare dicimus Simonem agnovisse discipulorum Christi virtutem Act. VIII. 18., nec diu illius cultum stetisse: ut interim omittamus Apostoli Petri cum Simone certamen. Mahumetes, Arabibus in Heraclii exercitu seditionem molientibus, vi armorum dilatavit imperium. Illum furti & latrocinii reum cives Mechæ ad mortem damnaverant: & suomet ore se in Alcorano impurissimum profitetur. Studuit vero ad sectæ propagationem indulgere omnium ingenio. Non male de Christo locutus est, ut gratificaretur Christianis: retinuit cum Judæis circumcisionem; & improbis, quorum populus major est, morem gerens permisit ultiones, polygamiam, & graviora flagitia; vetuit etiam, ne falsitatis convinceretur, divinorum exercitamenta studiorum. Christus innocens, & pauper abolitis Judaicis ritibus, & præscribens severiorem disciplinam firmavit Ecclesiam suam omnibus repugnantibus.

Objiciunt præterea: Nonne Jesus unus fuit ex subditis Cæsaris census sub Cyrenio, desertus a suis, & qui non potuit ad se amicos, & propinquos pertrahere? Quomodo ergo dicitur Deus? Si autem Deus, cur Deiparam Virginem appellamus? Si de Virgine Spiritus sancti virtute conceptus, quo jure filius Davidis, & de femore Juda exortus est? At quomodo fieri potuit, ut ipse Deus nasceretur ex muliere? Et si id potuit, quid absurdius, & Deo indignius, quam fieri servulum, & in cruce immolari? Quantum insuper æquitati repugnat insontem ac justum plecti morte pro sceleratis?

Respondemus & hoc esse summæ potestatis Christi argumentum, quod nulla majestate terrena redimitus, & tanta a propinquis amicisque perpessus, a Gentibus tali honore habeatur. Fuisse autem beneficum hostibus suis, & cognatos Judæos reprobasse, quid est aliud, quam opus misericordiæ eo majoris, quo confertur indignis, & justitiæ eo perfectioris, quo carnali non præpeditur affectu? Non unam in eo confitemur naturam, sed humanam, atque divinam: in illa natus sub imperio Augusti, & conceptus de Virgine; in ista Rex regum est, & Creator universorum. Propagata, quam assumpsit, humana caro ex regali progenie Davidis sat est, ut revera pertineat ad Tribum Juda. Potuit & Deus nasci in tempore secundum naturam illam humanam: secundum divinam æternamque non potuit. Nequaquam indignum est, Deum qui hominem condidit, hominum saluti prospicere, & Dei Verbum, quod mundum fabricavit, mundum redimere: sed opus est maximum, & divina majestate, ac justitia dignissimum. Dum

innocens non reluctans sanguinem fundit pro impiis; apparet, ut scribit Ep. 190. Bernardus, *Iniquitas malignantium, & pietas patientis.*

Arguunt insuper: Repugnat rationi, quod Verbum Dei descenderit in uterum Virginis. Si enim Deus ubique est, quomodo factus est præsens ubi non erat? Præterea si est immutabilis, quo pacto illi accessit, ut vere & substantialiter fieret homo? Quod si mirabili nexu divinitas, & humanitas in una Persona copulatæ sunt, quid aliud erit divinitas præterquam pars quædam unius Christi? Illud denique imperceptibile est, humanam naturam esse in Christo perfectam, & nihilominus propria carere subsistentia, in duplici natura subsistere personam unam, atque tam dispares substantias, hominem Deumque posse simul substantiali vinculo colligari.

Respondemus hæc quidem superexcedere acumen tardiusculæ mentis nostræ; sed ubi testimonia Domini credibilia facta sunt nimis, captivari in obsequium fidei ratio debet humana. Ne hæc repugnantia videantur, dicimus Deum ubique præsentem esse per immensitatem, non tamen ubique semper eadem, si effecta sola attendantur producere. Præsentia illa per immensitatem constat ratione, effectuum divinorum variatio constat experimento. Explicabat Theodorus Abacura, cujus Opera extant Tomo Bibl. PP. XVI., horum cohærentiam exemplo humanarum perceptionum, & idearum, quæ sunt quidem nobis intimæ, & fiunt tamen alia ratione præsentes, dum eas mente revolvimus reminiscentia. Fuit ergo a creatione Virginis ei præsens Dei Verbum immensitate, & in incarnatione factum est præsens assumptione humanitatis. Nec tamen subiit aliquam mutationem, quoniam nec in naturam humanam divina conversa est, neque huic accessit cujuspiam formæ acquisitio: sed tota mutatio tenet se ex parte naturæ humanæ assumptæ in divinæ naturæ consortium. Non igitur mutatus est Deus, quemadmodum nec mutatus est dum mundum condidit, & accessit ei per rerum productionem denominatio Creatoris, & Domini. Recole quæ diximus de Divina immutabilitate lib. II. cap. 4. At, inquis, nonne factum est Verbum vere, ac substantialiter homo? Ita quidem: sed factum est homo *non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum*; in qua assumptione Verbum Dei non perficitur, sed perficit: non immutatur, sed mutat; veluti dum sapientia humanam mentem irradians, *non ipsa mutatur*, inquit Augustinus quæst. 73. inter LXXXIII., *sed hominem mutat, quem de stulto sapientem facit.*

Nexus, sive unio duarum in Christo naturarum non est vinculum duorum, quæ se mutuo perficiant, sed quorum unum perficiatur ab alio: in quo sensu absurdum non est divinitatem uniri humanitati; neque illa est pars recipiens ab ista existentiam, & complementum, sed est ipsum Verbum, ac Persona divina humanitatem adsumens, ac pro-

propriam illi communicans subsistentiam. Neque per hoc quod natura humana propria subsistentia careat, imperfecta dicenda est; non enim subsistentia addit ad substantiam formam aliquam, vel *entitatem*: sed illud dicitur per se subsistere, quod est sui juris, & alteri incommunicabile. Melius est autem esse juris divini, quam humani, & uniri communicatione substantiali divino Verbo, quam ab illo divelli. Percipitur quodammodo eamdem Personam duas in se habere naturas, si illius summa virtus attendatur; nam & eadem veritas in pluribus voluminibus conscripta est. Ita absque ulla contradictione dispares substantiæ possunt uniri, si una regatur ab alia, uti nectuntur in homine anima rationalis, & caro. His lucem afferent, quæ diximus lib. VII. cap. 6., & quæ infra dicentur in H. Eutychiana.

Ultimo objiciunt Saraceni: Venit Christus, sed non est ille Propheta, ac summus legislator, quem arbitrantur Christiani. Si sanctificatus est a Joanne, quomodo erat in eo plenitudo sanctificationis, & gratiæ? Deinde dum venit Moses, damnatus est cultus idolorum: dum venit Christus abolita fuit lex Mosis. Ergo dum venit Mahumetes, cessavit lex Christi; ideoque Mahumetes est Propheta magnus missus a Deo in lucem gentium, & in salutem populorum.

Resp. Baptizatum fuisse Christum a Joanne, non ut sanctificaretur ab illo, qui ipsum Christum condigna laude celebravit, sed ut exerceret humilitatem, ut sanctificaret sui baptismatis elementum, ut proximæ prædicationis divinum resonaret præconium. Nec implicat contradictionem tingi eodem baptismate Dominum, ac servum, quemadmodum Saraceni eodem in balneo abluuntur a famulis. Christus adveniens post legem Mosis est verus Messias, quoniam ab ipsa lege Mosis, in qua viguit Spiritus veritatis, habet testimonium. Mahumed autem veniens post Christum nequit esse verus Propheta, quoniam in Evangelio Christi, in quo Spiritus sanctus locutus est, non prædicuntur nisi Pseudoprophetæ, a quibus ut caveamus præcipitur. Nam quod fingunt Turcæ dixisse Christum, *Mittam vobis Prophetam Mahumetem*, & hæc verba fuisse a nobis expuncta, facile revincitur provocando imperitos ad vaticinationes de perpetua Christi doctrina, & ad Codices ante tempora Mahumetis conscriptos. Debet autem, ut ajebat Abacura, quisquis producit chirographum adversus fœnoris debitorem, repelli a Judice, si nihil eorum inscripta sint, quæ poscuntur. Sed contra Saracenos disputatum est lib. XXII. cap. 2. Tom. IV. pag. 340.

CAPUT XII.

Messiæ, ut carnem sumeret, caussam fuisse peccatum Adæ humanique generis perditionem.

QUAERENTI cur divinum Verbum humanam induerit naturam, respondent una voce Theologi caussam fuisse Generis humani reparationem. Sed aliam quoque rationem Scotistæ assignant, ut scilicet magisterio suo, regimine, atque communione homines exornaret, atque ad consortium divinitatis eveheret. Imo prædefinitam arbitrantur Verbi *Incarnationem*, priusquam divino decreto statueretur productio hominum; postea vero prævisa Adami culpa definitum fuisse, ut filius Dei jam in mundum venturus universarum creaturarum Caput, & Princeps, adveniret assumpto mortali corpore, ut morte sua hominem perditum repararet. Amplexati sunt opinionem Scoti etiam Catharinus, Suarez, & Ysambertus; sed illam major pars Theologorum refellit, & etiam Nicolaus L'Herminier alias Scoti studiosissimus.

PROPOSITIO. Venit Christus ad redimendum humanum genus, nec advenisset, si Adam perseverasset in gratia.

Demonstratur I. Quoniam hanc unam Dominicæ *Incarnationis* caussam nobis divinæ Scripturæ proponunt. Legitur enim Matth. XVIII. 11: *Venit Filius hominis salvare quod perierat*. Et Joannes III. 17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum*. Item Lucæ V. 32. *Non veni vocare justos, sed peccatores*. Apostolus etiam ad Hebræos II. 14. inquit: *Quia ergo pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, idest, diabolum*. Joannes in I. Epistola III. 5: *Et scitis, quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleret*. Cujus generis extant in Scripturis innumera.

Respondere solent his locis assignari aliquam caussam adventus Christi, sed non principem, atque, ut appellant, *motivam*. Verum non videtur responsio hæc satis firma: nam in Cap. XVIII. Matth. explicat Christus caussam adventus sui exemplo pastoris dimittentis oves reliquas, ut quærat errantem in solitudine, affirmans se eadem ratione in mundum venisse, ne unus de pusillis suis pereat. Quemadmodum ergo non adiret pastor loca deserta, nisi ovis erraret, ita non advenisset Christus in mundum, nisi homo peccasset. Tertio Joannis capite commendatur Dei caritas propterea quod pro mundi salute Unigenitum suum dederit, non autem illum miserit ad exercendam potestatem, atque judicium. Salus ergo mundi fuit *Incarnationis* divini Verbi

Verbi princeps caussa ; ut etiam quotidie in Symbolo profitemur . Non enim existimandum est , dum nobis divina pietas , & fidei mysteria proponuntur , consectaria quædam argumenta prædicari , non autem prima , ac præcipua . Cap. Lucæ 111. Christus citatis verbis rationem reddit , cur publicanis , & peccatoribus familiariter uteretur , quia nempe non pro justis , sed pro illis advenerit : id vero non satis apte videretur dictum esse , si ob aliam caussam venisset , quam ob peccatorum expiationem . Paulus etiam , & Joannes non aliam ob caussam ajunt Verbum factum carnem , nisi ut destrueret diabolum , tolleretque peccata .

Demonstratur 2. ex Traditione Patrum . Nam Irenæus Lib. v. cap. 14. ait : *Si non haberet caro salvari , nequaquam Verbum Dei caro factum esset* . S. Athanasius Orat. 2. contra Arianos : *Verbum nequaquam homo factus fuisset , nisi caussam præbuisset hominum necessitas.* Nazianzenus Orat. 36: *Quæ humanitatis a Deo propter nos susceptæ caussa extitit ? Profecto , ut nobis salus pararetur . Quid enim aliud caussæ afferri possit ?* Origenes Hom. 24. in Num: *Si non fuisset peccatum , non necesse fuerat filium Dei agnum fieri , nec opus fuerat eum in carne positum jugulari : sed mansisset hoc , quod in principio erat , Deus Verbum* . Ambrosius lib. de Incarnat. cap. 6: *Quæ erat caussa Incarnationis , nisi ut caro , quæ peccaverat , per se redimeretur ?* Augustinus serm. 8. de Verbis Apostoli : *Si homo non periisset , filius hominis non venisset* ; & serm. 9: *Nulla caussa fuit veniendi Christo Domino , nisi peccatores salvos facere* . S. Leo serm. 3. Pentec: *Si homo ad imaginem , & similitudinem Dei factus in suæ honore naturæ mansisset , nec diabolica fraude deceptus a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset , Creator mundi creatura non fieret , neque sempiternus temporalitatem subiret , &c.*

His quidem testimoniis respondere nequeunt Scotistæ , a Patribus unam ex multis caussis , ob quas Deus humanam assumpsit naturam , proferri ; cum expresse affirment caussam reparationis humanæ esse adæquatam , ac principem , nullam aliam afferri posse , eaque sublata minime Christum fuisse venturum . Neque apposite respondent , dum afferunt non quidem in hypothesi quod Adam stetisset , venturum Christum in carne passionibus , suppliciisque obnoxia , sed in carne immortali . Enim vero si nullam aliam veniendi habuit caussam , nisi ut mundum redimeret , & salvos faceret peccatores ; profecto non est cur adsumeret corpus alterius conditionis , & morti minime obnoxium. Deinde in corpore illo impassibili , de quo Scoti asseclæ vaticinantur , Verbum Dei fieret ne caro ? Fieret ne homo ? Fieret ne creatura ? Id quidem certissime . Maneret ne tantummodo Deus Verbum , idest in illa natura , quam habebat a principio ? Nullo pacto istud dici potest . At laudati Patres tradunt , quod , nisi Adam peccasset , Dei Verbum factum

factum non esset caro, non homo, non creatura, non tempori subjectum, sed mansisset hoc, quod in principio erat, Deus Verbum. Igitur Patres diserte docent Deum, sublata caussa peccati, nullo modo in carne venturum fuisse.

Solvuntur oppositiones.

At argumentantur Scotistæ apud Frassen de Inc., & Mastrium, Hennum, aliosque. Christus prædestinatus est ante præscientiam peccati Adæ. De illo enim legitur VIII. Prov. 22: *Dominus possedit me in initio viarum suarum*. Appellatur in Epist. ad Coloss. cap. 1. 15. *primogenitus omnis creaturæ*. Dicitur in Epistola ad Romanos cap. 1.3: *Prædestinatus Filius Dei in virtute priusquam fieret ex semine David*. Vocatur ad Ephes. 1. 22: *Caput super omnem Ecclesiam*, ideoque ab illo est etiam gratia, & spiritualis vita Angelorum. In Ep. denique ad Hebr. cap. 1. Christus ut homo dicitur hæres universorum, rerumque omnium Creator. Ex quibus plures argumentationes subtilis Schola varie compingit.

Solvuntur tamen omnes recta prædictorum locorum explicatione. Verba itaque Proverbiorum VIII. accipienda sunt de divina Verbi generatione, ut ostendimus lib. VII. cap. 12. Et si accipienda contendas de temporali, explicanda erunt distributive, ut Christus quatenus Dei Verbum fuerit principium operum creationis, & quatenus Deus homo fuerit principium operum redemptionis. Dicitur autem ab Apostolo *primogenitus omnis creaturæ*, idest, inter omnes creaturas præexcelsus, ac præstantissimus, quod significat in sacris literis nomen Primogeniti, ut Psalmo LXXXVIII. 28. & Apocalyps. 1. 5. Nam Unigenitus est, neque ratione generationis comparari debet cum creaturis. Dicitur etiam Primogenitus in creatione nova, *quia habemus remissionem per sanguinem ejus*, ut inquit Apostolus versu præced nec non II. ad Corinth. v. 17. Dicitur etiam Primogenitus, quoniam secundum formam Dei ante omnes creaturas genitus est, ut in 1. de Trinit. cap. 12. explicat Augustinus. Atque hunc postremum sensum confirmant verba Apostoli eodem loco: *Primogenitus omnis creaturæ; quoniam in ipso condita sunt universa, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant*. In Epistola autem ad Romanos primo falsum est dici Christum prædestinatum priusquam fieret ex semine David, sed antea ejus origo secundum carnem commemoratur, postea prædestinatio. Deinde potuit prædestinatio, licet æterna, peccati Adæ supponere præscientiam. Præterea *Prædestinatus* hoc loco idem est, ac *manifestatus* virtute miraculorum, & gloriosa resurrectione; nam & ita vertit Syrus, & quadrat textus Apostoli: *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum*

tuorum &c. Denique videtur etiam plana; & literalis expositio Christum prædestinatum esse ut fieret homo in Dei virtute, & secundum spiritum sanctificationis, ut mundum redimeret, & segregaret sibi Ecclesiam, & gratiam peccatoribus impertiretur. In Epistola ad Ephesios dicitur Christus exaltatus super omnem Ecclesiam, omnemque principatum in hoc sæculo, & in futuro, quoniam Pater per redemptionem instauravit *omnia, quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso: ideoque suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus* exaltavit super omnem Ecclesiam, & militantem quam acquisivit sanguine suo, & triumphantem, quam instauravit; fuitque Caput hominum, & Angelorum omnia subjiciens sub pedibus ejus. Postremo in Epistola ad Hebræos demonstrat Apostolus Christum esse hæredem universorum, splendorem paternæ gloriæ, conditorem sæculorum, & filium Dei naturalem ratione divinæ substantiæ, cui in Incarnatione humana hypostatice conjuncta est: sed hujus Incarnationis Paulus ibidem hanc affert caussam: *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.* Addit Jesum gloria illa, & honore coronatum *propter passionem mortis*: quæ omnia si expendas, Scoti sententiam non corroborant, sed evertunt.

Rursus opponunt: Characteres Messiæ sunt esse Pastorem, ac Legislatorem, aliique ipsi congruentes etiam sublato peccato. Verum quid inde inferas? Ut sit Deus Pastor, ac legis Conditor, necessaria non est humanæ naturæ assumptio, quoniam & Israelitarum fuit Legislator, & ductor nondum assumpta carne: imo testantur divinæ literæ ut hominem Pastorem esse, quoniam missus fuit ad oves, quæ perierant, atque pro iis posuit animam suam.

Tertio objectant auctoritatem Patrum: quos inter Tertullianus de Resurrect. carnis cap. 6. ait in plasmatione Adami Christum fuisse præintentum, *cum limus exprimebatur.* Irenæus pariter scribit lib. III. cap. 33. *Adamum Christi futuri fuisse typum.* Augustinus libro I. de Nupt. & conc. in matrimonio Adami, & Evæ, Christi, & Ecclesiæ præsignatum fuisse sacramentum; similia Patres alii tradiderunt. Verum neque hæc quidquam probant: cum enim Deus prædefiniens Redemptorem statuerit, ut ea quæ in veteri creatura præcedere debebant, in nova sublimiori modo instaurarentur, dum in tempore formavit hominem, erant omnia signa ac sacramenta Ecclesiæ Christi, licet Christus fuerit prædestinatus post præscientiam peccati Adæ. Quod tam aperto exemplo demonstro, ut non percipiam, quid reponere possint Adversarii. Fatentur ii Christum non venturum in carne passibili, nisi Adam peccasset, & tamen per Augustinum, quem nobis opponunt, in sopore Adæ præfigurata fuit Christi mors, & in productione Evæ ex latere Adæ, ædificatio Ecclesiæ ex vulnere lateris Christi.

Lege

Lege sermonem II. de Resurrect. & Tract. cxx. in Joannem. Potuit ergo Christus præsignari in formatione Adæ innocentis, quamquam prædestinatus post prævisam Adæ prævaricationem.

Tandem urgent plura argumenta a ratione petita. Primum est, debuisse summam Dei bonitatem sese ad extra perfectissimo modo communicare. Alterum, derogari hujus mysterii excellentiæ, si dicatur statutum fuisse occasione peccati. Tertium, non salvari in hac sententia, quod Deipara a culpa originali fuerit immunis. Quartum, consequi ex illa præstantissimum medium ad finem ignobiliorem referri. Postremum, & illud consequens esse, quod de peccato Adæ gloriari possimus.

His breviter, atque ex ordine respondemus, primo argumento nihil probari, tum quia in iis, quæ spectant ad gratiam, nullum debitum excogitandum est; tum quia perfectissimo modo se bonum infinitum creaturis communicat, si modum attendas, in rerum singularum creatione, omnia ad perfectissimum finem infinita sapientia disponens. Ad alterum dico Incarnationem Dominicam opus esse misericordiæ, misericordiam vero exerceri occasione miseriæ, & eo esse præstantiorem, quo exhibetur indignioribus. Tertium argumentum probat in Virgine solum debitum contrahendi peccatum, non originarii peccati maculam; ideoque sententia nostra non derogat Deiparæ dignitati, sed magis in ea deprædicat privilegia gratiarum. Quod sequitur facilem pariter habet solutionem, nam finis *Incarnationis* est manifestatio divinæ misericordiæ, omnipotentiæ, justitiæ, & superabundantis gratiæ: quo fine nullus excogitari potest præstantior. Ad ultimum dicimus nobis non de peccato gloriandum, sed de divina misericordia, quæ novit de malo tanta bona facere, ob quam feliciter cessit in communem utilitatem communis ruina: atque hoc sensu exultat Ecclesia illis vocibus: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem!* Hæc sufficiant de quæstione tanto argumentorum apparatu, quamquam parum necessaria sit, a Scholasticis pertractata.

Neque in altera diu versabor, cur Christus tam sero venerit, si regnaverunt ab Adam mors, & peccatum. Scio caussas haud incongruas proferri, quod maximum beneficium diu fuerat expetendum, quod ob primi parentis superbiam longo tempore humiliandum fuerat humanum genus: quod ad singulare opus misericordiæ debuerat præcedere diuturnum nostræ calamitatis experimentum: quod tantæ Reparationis mysterium complendum erat post omnium scelerum atrocitatem, aliasque caussas istiusmodi; de quibus præclara Scholarum lumina D. Thomas III. P. q. I. art. 5. & D. Bonaventura in III. Sent. Dist. I. q. 4. Sed cum Patres alii diversa tradant, nolumus nos inscrutabilium consiliorum Dei altitudinem investigare. Certissimum nobis est, divinæ *Incarnationis* dilationem nullatenus obfuisse saluti electorum;

rum; quoniam, ut scribit Augustinus Epist. 102. *Salus vera nulli unquam defuit qui dignus fuit, & cui defuit dignus non fuit: & ab exordio propagationis humanæ usque in finem quibusdam ad præmium, quibusdam ad judicium prædicatur.*

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS SEXTUS

In quo præcipua circa divini Verbi Incarnationem dogmata propugnantur.

UDAEORUM pervicacia devicta, discussisque Ethnicorum erroribus, bellum nobis indicunt hæretici, eo inexpiabile magis, atque exitiosum, quo intentatum ab iis, qui exierunt ex nobis, domesticum dici potest, ac intestinum. Illud quippe ab Ecclesiæ incunabulis excitarunt Gnosticorum scientia tumidi, Valentini, Simonis, Basilidis, ac Saturnini discipuli, Christo tribuentes aerium, & umbratile corpus: inter quorum ineptias evanuerunt quoque Marcionis somnia, cæcutiitque delirus, & iners scriptor Apelles. Fugatis vero inanibus horum spectris, atque imaginibus, verissimamque Redemptoris carnem in utero Virginis procreatam Spiritus sancti virtute, necnon clavis perforatam, confossam lanceis, & post devictam mortem Apostolorum manibus contrectatam singulis fidelibus profitentibus; rationalem animam, partemque humanæ naturæ nobiliorem ipsi Reparatori ausi sunt denegare prodeuntes quidam ex Arianorum palæstris sub Apollinaris Laodiceni vexillis, homines iniquissimi, ac perditissimi. Fuerunt, & qui

qui rationalem animum adstruentes, propriis eumdem facultatibus, & naturali præsertim voluntate expoliarunt, appellati ea de causa Monothelitæ, Cyri, Sergii, Pyrrhi, aliorumque præsulum gratia, & auctoritate superbientes. Hi ergo omni imbutum odio bellum in corporis Christi, animique naturam ciere conati sunt. At divinam, proh superi, quanti hæreticorum pestilentissimi ab antiqua Ebionitarum origine ad serpentem adhuc fœdam, & veneficam Socinianorum contagionem tentarunt extremis viribus debellare! Verum ne hos iterum in scenam producam, humanæ divinæque naturæ indissolubilem nexum, quem sacer Theologorum cœtus appellat *unionem hypostaticam*, evertere curarunt, irrito licet conatu, virginei partus, & Deiparæ infensissimi hostes Nestoriani: pessime, imperite, sacrilege utramque naturam in unam commiscere tentavit pugnans adversus Nestorium summa audacia, ac factiosa lingua Eutychetis. Atque hos omnes, instructo veluti agmine, hac dissertatione excipere, ac propulsare debemus, eos primum, qui Christo denegant assumptam carnem, deinde qui rationalem animum, vel inditas facultates, eos demum, qui Deum, & hominem unam inficiantur personam, aut in una persona unicam comminiscuntur naturam. Dum autem juxta Philosophorum consuetudinem a partibus singillatim inspectis ad compositum progrediemur, & aliquam profligandarum hæresum rationem servabimus, haud verebimur illorum reprehensionem, qui de Verbo facto homine differentes diversam ab hac methodum tenuerunt. Profecto error Felicis, & Elipandi, & cetera, quæ vel Nestorianam, & Eutychianam hæresim, vel Catholicum de unione hypostatica dogma consequuntur, erunt alterius libri argumentum: nam hujus satis ampla materia est, nostrisque lucubrationibus, & lectorum ponderatione, studioque dignissima.

CAPUT I.

De Christi Incarnatione in utero intemeratæ Virginis peracta.

HOc itaque libro de ipsa dominicæ *Incarnationis* Oeconomia disputaturus principio differam de Virginis conceptione, & assumpta in ejus utero a Verbo Dei humana carne. Refellenda autem veniunt hoc in dogmate tria hæresum capita, horrenda admodum ac pestifera. Prima hæresis denegat intemeratæ Virginis integritatem: in quam conspirarunt Ebion, Cerinthus, Carpocrates. *Ebion*, inquit de ejus hæresi Epiphanius, *docuit Christum ex semine viri esse genitum*: Carpocrates pariter & Cerinthus natum tradiderunt *ex semine Joseph*, ait

ait in libro de Præscript. Tertullianus. Consentiunt his Judæi negantes nasciturum Messiam ex nesciente virum puella. Quidam quarto vertente sæculo Mariam saltem post Christum natum alios ex Josepho peperisse filios autumarunt, horumque agmen duxit Helvidius a magno Hieronymo refutatus. Hæc est ergo prior hæresis adeo in perpetuam Deiparæ virginitatem injuriosa.

Sequitur altera illorum, qui non ex Virgine carnem assumpsisse Verbum putarunt, sed illam traxisse de cœlo, ex æthere, aut elementis compactam. Formatum Christi corpus in cœlis, *& per Mariam, sicut per canalem aqua, transiisse* ajebant Valentiniani apud Irenæum lib. I. cap. I. necnon Basilidis, & Marcionis gregarii apud Athanasium in I. adversus Hæreses. His accesserunt Bardesanistæ, de quibus Origenes Dialog. IV. Apellejani dicti ab Apelle Marcionis discipulo affirmarunt Christi carnem *de sideribus, & de substantiis superioribus mutuatam*, ait in libro de carne Christi Tertullianus. Atque hæc est secunda hæresis adversus divini Verbi peractam in utero Virginis conceptionem.

Tertia verum ac solidum corpus Christo denegat, tribuitque duntaxat phantasticum, & umbratile: quæ hæresis, in quantum corpus phantasticum opponitur crasso, ac terreno, parum differt a præcedenti. Sed videntur aliqui discipuli Simonis Magi, præsertim Menander, & Saturninus eo processisse, ut assererent carnem Christi nequaquam fuisse solidum corpus, sed apparens, inane, & corporis speciem referens, quasi magica ludificatione. Conabantur enim *Incarnationis* sacramentum ludibrio hominum exponere, atque, ut inquit Eusebius lib. III. H. Ecc. cap. 26. *illud aspergere magicæ artis infamia*. Tria ergo de Christi conceptione sunt inquirenda: primum an Deipara ipsum ex virili semine conceperit: alterum an ex Virgine Christi caro formata sit, an cœlitus delapsa, aut aliunde compacta: tertium an caro vera, ac solida fuerit, an vero umbratilis, & apparens.

Propositio I. Christus de Virgine absque virili semine conceptus est.

Demonstratur ex prophetico Isaiæ oraculo cap. VII. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Negant Adversarii de Virgine incorrupta hunc locum esse exponendum, propterea quod Hebraicum vocabulum עלמה, *Halma* significet adolescentulam absconditam, a radice עלם, *Abscondit*. Sed refutatur commentum istud; I. quoniam hæc ipsa etymologia commonstrat vocabulum *Halma* significare illibatam, castissimamque puellam: ideo enim Virgo appellatur *Halma*, abscondita, quoniam sub custodia servatur a virorum aspectibus segregata: quod constat ex lib. II. Machab. III. 19. atque ex 2. Regum XIII. 2. ubi de Amnone legitur: *Ita ut propter amorem ejus* (Thamaris) *ægrotaret, quia cum esset virgo*,

go, difficile ei videbatur, ut quippiam inhoneste ageret cum ea. Cum ergo virgo apud Hebræos adeo detineretur occlusa, ut difficulter ad ipsam viris pateret accessus; merito dicebatur עלמה, *Abscondita*. II. Cum in aliis divinæ Scripturæ locis *Halma* designet virginem incorruptam, ut liquet ex Gen. cap. xxiv. 16. & Exodi 11. 8. ubi *Halmæ* appellantur Rebecca, & Maria soror Mosis, adhuc *incognitæ viris*, nec junctæ maritis; virgo quoque viro incognita designari debet citato textu Isaiæ. III. Demonstrat Buxtorfius in Lexico, & constat ex primo Regum xvii. 56. & xx. 22. עלם significare puerum cœlibem, & domi in parentum cura latitantem. Idem ergo de fœminino *Halmæ* dicendum est. IV. Tria tantum vocabula reperiuntur in lingua Hebræorum, quibus demonstrari possit mulier adolescentula, videlicet עלמה *Halma*, בתולה *Betula*, & נערה *Nahara*: at postrema duo non sunt propria nomina, quæ virginitatem significent; nam *Nahara* est nomen ætatis, & tribuitur etiam juveni conjugatæ; *Betulà* autem est nomen mulieris innuptæ, sive adolescentula virgo sit, sive aut ætate provecta, aut juvenis vidua, ut constat ex Joelis 1. 8. Igitur vocabulum solum *Halma* est illud proprium, quo denotatur adolescentula, & viro incognita. V. Constat hoc Esaiæ loco ad vocabulum *Halma* addi literam emphaticam ה demonstrantem singularem, ac spectabilem aliquam virginem. Inepte autem singularis, & inclyta diceretur aut fornicaria, aut adultera, aut a marito compressa. VI. Ut recte ait in hunc locum Hieronymus, non solum Judæi nequeunt ostendere hanc vocem *Halma* in Scripturis alicubi positam, ubi adolescentulam tantum designet, & non virginem; sed præterea virginem incorruptam significat ea vox lingua Punica, quæ de Hebræorum fontibus dicitur emanasse. Virginem quoque reddit Versio LXX. Chaldaica, Syriaca, & Arabica, nec repugnat in libro Radicum R. David Kimchi. VII. Denique Esaias loquitur de signo, ac prodigio, quod daturus erat Dominus domui Israel mirabilius, quam petere potuisset incredulus Achaz *in profundum Inferni*, sive *in excelsum supra*. At quod concipiat mulier virili ex semine, nullum signum, nullum prodigium est. Non ergo de adolescentula ex semine viri concipiente locutus est Esaias. Atque hæc prima argumentatio urget præsertim Hebræos.

Altera depromitur ex novo Testamento; nam Matth. Cap. 1. 18. ait: *Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto*: proximoque versu 20. ita Angelus sponsum Virginis adloquitur: *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Affert Evangelista versu 23. allatum supra Esaiæ vaticinium.

Plura sunt congruentiarum argumenta producta a Patribus, de quo-

quorum traditione nulla exoritur dubitatio, ideoque necesse non est, ut illorum colligere studeamus testimonia. Irenæus itaque probat lib. III. adv. H. cap. 29. Christum non esse genitum ex semine Joseph, quoniam non fuisset præstantior Davide, aut Salomone, ex eadem seminatione generatus. Item non fuisset hæres regni Davidis, quia Joseph filius ostenditur Joakim, & Jechoniæ, quorum semini regnum Juda non esse repromissum probat ex Jeremia. Addit Irenæus cap. 31. desumptam ex creatione Adami comparationem, demonstrans, quod sicut Adam de rudi, & adhuc virgine terra plasmatus est, ita oportebat Dei Verbum *recapitulationem* Adæ in semetipsum faciens ejusdem generationis habere similitudinem, ut eadem esset plasmatio creata, & plasmatio redempta. Profert etiam similitudinem inter originem peccati, ac redemptionis, affirmans, quemadmodum angelus Satanæ virginem Evam seduxit, atque inde initia habuit humana perditio, ita a Virgine assentiente Angelo Dei nuncio incœptam hominum reparationem. Has, aliasque antitheses adducunt etiam Tertullianus libro de Carne Christi cap. 17., & posteriores PP. complures.

Solvuntur objectiones.

Opp. I. Vaticinium Isaiæ nullo pacto de adolescentula virgine accipiendum est. Non ergo invicte probat Deiparæ integritatem. Prob. ant. nam vox *Halma* significat tantummodo mulierem absconditam, ut verterunt Aquila, & Symmachus. Eodem vocabulo Prov. XXX. 19. designatur scortum: ubi enim Vulgata habet, *Viam viri in adolescentia*, extat in hebraico בעלמה, *ad Halmam*: & versu proximo additur, *Talis est, & via mulieris adulteræ*. Halma itaque adulteræ comparata scortum est, non puella. Etiam Cantic. VI. 7. una cum uxoribus, & concubinis connumerantur עלמות, *Halmæ*, idest, adolescentulæ ad Regis voluptatem servatæ. Frustra itaque asseritur designari eo vocabulo non subactam viro mulierem.

Resp. nego ant. Ad probat. respondent aliqui Symmachum fuisse Ebionitam, Aquilam proselytum Judæorum; unde nil mirum, si reddiderunt pro *Halma*, ἀποκρύφην, *abditam*, vel *absconditam*. Verum Symmachi, Aquilæ, necnon Theodoctionis admissa Versione, nego virginem non dici propriissime *absconditam*, cum & virorum subtrahatur aspectibus, & *revelata non sit illius turpitudo*, qua phrasi explicat divina Scriptura viri cum muliere concubitum. In Proverb. XXX. בעלמה, significat *in adolescentia virginum*, & sensus est, perdifficile esse noscere quales futuri sint impuberes, qui sub parentum custodia delitescunt. Quid enim difficultatis præsefert viri ad scortum ingressus? Præterea haud recte appellatur *conclusa*, & *abdita* mulier faciens, etiam caute, sui copiam. Deinde gratis concedatur de corrupta

pta adolescentula sermonem fieri in Proverbiis. Prænotatum supra, non potuisse apud Hebræos ob arctam custodiam viros accedere ad virgines, ideoque Amnonem usum consilio Jonadabi, ut opprimeret Thamarem, Notantur ergo in Proverbiis machinationes, & insidiæ scortatoris, ut ingrediatur etiam ad virginem intra paternas ædes absconditam. Quare quocunque sensu hunc locum accipias, semper *Halma* significat *adolescentulam virginem*: atque id multo expressius in VI. Canticorum, Ibi enim עלמות diserte separantur a reginis, & concubinis, ideoque significatur hoc nomine chorus puellarum, quæ nec maritis junctæ sint, nec turpiter viris subactæ. Ob hæc, & quæ supra attulimus, repetendum cum Hieronymo Comment. in cit. locum Isaiæ. *Ostendant Judæi in Scripturis alicubi positum Halma, ubi adolescentulam tantum, non virginem sonet: & concedimus eis, illud quod in Isaia apud nos dicitur, Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, non absconditam virginem, sed adolescentulam significare jam nuptam.*

Opp. 2. Promittit Isaias signum Achaz, ut credat se liberandum fore a duobus Regibus, qui Jerusalem invaserant, Rasin rege Syriæ, & Phacee rege Israel. Atqui signum debet præcedere rem, quam promittit. Ergo signum, de quo Isaias loquitur, præcessit liberationem Jerusalem a duobus Regibus, neque ullatenus ad Christi conceptionem est referendum.

Resp. nego ma. Cum enim Achaz Deo diffisus, & incredulus, dum illum hortaretur Propheta ut peteret a Deo signum, respondisset, *Non petam, & non tentabo Dominum*; Isaias convertens ad omnes posteros Davidis sermonem ait: *Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis, & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet, &c.* His verbis arguit Propheta incredulitatem regis, quasi nollet etiam portentoso signo spem proximæ liberationis confirmare, & Isaias, quasi ariolus, vel nugator falso hujusmodi signum promitteret. Propterea inquit immerito hanc sibi injuriam molesta infidelitate irrogari, cum Dominus signum alterum, ac longe nobilioris reparationis sit domui Davidis præstiturus, ortum scilicet Emmanuelis ex Virgine. Atque iccirco hac reprehensione non *adjecit* Isaias *loqui ad Achaz*, sed ad domum Davidis, cujus semine procreata est Virgo genitrix Christi, sermonem dirigit. Falsa est etiam minor: nam dantur signa, quæ sunt completæ jam promissionis commemorationes, quale est illud Exodi III. 12., *Et hoc habebis signum quod miserim te: cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super montem istum.*

Opp. 3. Signum, de quo loquitur Esaias, est filius ab ipso genitus ex uxore, quam sterilem opinabatur: cap. enim sequenti v. 3. ait: *Et accessi ad Prophetissam, & concepit, & peperit filium.* Addit

dit Barnabel prædictum ab Esaia filium ipsius regis Achaz, ideſt Ezechiam, aut forte alium ab ipſo generatum ex inceſtu cum filia Achor, quam prægnantem eſſe ignorabat. De filio autem Mariæ non videtur locutus Propheta, quia nec appellatus eſt *Emmanuel*, nec de eo completum τὸ *Butyrum*, *& mel comedet*.

Reſp. nullius filii ex virili concubitu procreati partum Eſaiæ vaticinio portendi, cum prædicetur partus Virginis, partus Emmanuelis, partus divinæ promiſſionis ſignum ſingulare. Verſus 3. cap. VIII. nequit de filio Iſaiæ accipi, quoniam advocat teſtes ſui ad Propheticſſam acceſſus Uriam Sacerdotem, & Zacchariam filium Barachiæ: & Urias quidem vixit regnante Achaz ex lib. IV. Reg. XIV. 11. Sed Zacharias filius Jojadæ, quem Barachiam eſſe tradit Hieronymus, trucidatus eſt, cum regnaret Joas, II. Paralipp. XXIV. 21. Zacharias autem Propheta, qui & Barachiam patrem habuit, prophetabat circa an. M. 3485. annis poſt obitum Iſaiæ fere tercentis. Nequeunt ergo hæc literaliter intelligi de ipſo filio Eſaiæ, niſi velis hic memorari Zachariam illum, de quo II. Paralipp. XXVI. 5. Vix etiam percipi poteſt, quomodo auferenda eſſent ſpolia Samariæ, antequam puer, de quo Iſaias, *vocaret patrem*, *& matrem*, ſi puer ille eſſet filius ipſius Iſaiæ; cum Samaria everſa ſit anno VI. Ezechiæ, IV. Regum XVIII. 10. & Propheta narret quæ contigerunt ſub Achaz. Quare cogimur, ut in Prophetiis reliquis, nonnulla de Chriſto, nonnulla vero de rebus olim geſtis exponere, maxime quod hæ fuerunt ſymbola futurarum. Neque ullo pacto poteſt ad Ezechiam filium Achaz prophetia detorqueri; nam Ezechias jam decimum annum agebat, cum pater regnum obtinuit; quippe is *ſedecim annis regnavit*, IV. Regum XVI. 2. & Ezechias vigintiquinque annorum erat, cum regnare cœpiſſet, IV. Regum XVIII. 2. Filius ergo, qui regnante Achaz prædicitur naſciturus, nequit eſſe Ezechias. Ceteras Barnabelis fabulas mittimus.

Mariæ Virginis filius recte dicitur *Emmanuel*, ideſt, *Nobiſcum Deus*, cum, ex quo Verbum factum eſt caro, in nobis peculiari titulo Deus habitaverit. *Nomen autem* hoc loco, juxta conſuetudinem divinarum Scripturarum, ſignificat Chriſti attributa, ut dum legitur Lucæ I. 32. *Filius Altiſſimi vocabitur*; & apud eumdem Iſaiam IX. 6. *Et vocabitur nomen ejus Admirabilis*, *Conſiliarius*, *Deus*, *fortis*, *pater futuri ſæculi*, *princeps pacis*. Poſtrema verba, *Butyrum*, *& mel comedet*, myſtice ſignificant manſuetudinem, lenitatem, doctrinam, atque ſpiritualium donorum copiam, & ubertatem: literaliter autem demonſtrant, puerum Jeſum, etiamſi ſuperveniente Spiritu ſancto conceptum, & natum de Virgine, conſueto tamen Hebræorum more fuiſſe educandum favis mellis, & lacte. Sic divini Verbi humilitatem admiratur Eccleſia:

Et

Et lacte modico pastus est,
Per quem nec ales esurit.

Oppones ultimo: Apostolus ad Galatas IV. 4. inquit: *Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Significat autem *mulier* feminam a viro compressam: unde Cicero apud Quintilianum reprehensus quod senex duxisset virginem Publiolam ait: *Cras mulier erit.*

Resp. cum Tertulliano libro de Veland. Virginibus cap. 5. & 6. *Hujus vocabuli proprietatem ad sexum, non ad gradum sexus pertinere.* Et quidem Apostolus 1. ad Corinthios XI. 5. & 6. indiscriminatim ait, *Omnis autem mulier velet caput suum*: & 1. ad Timoth. II. 9. *Similiter & mulieres in habitu ornato, &c.* Etiam Cicero pro Mur. promiscue ait: *Mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt.* Quare *mulier*, etiamsi aliquando *virgini* opponatur, feminam tantum, non eam, quæ viro subacta fuerit, designat.

Propositio II. Nullius sunt ponderis argumenta, quæ adversus perpetuam Deiparæ virginitatem audacter, & sacrilege proferebat Helvidius.

Saltim post Christum natum Josephum virginitatem Mariæ delibasse, adstruere nefario ausu conabatur Helvidius sequentibus argumentationibus. Primo Matthæus, inquit, cap. I. 18. scribit: *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.* Quomodo ergo nemo de non pransuro dicit, *Antequam pranderet*; ita nemo dicet de iis, qui convenire non debeant, *Antequam convenirent.* Sed respondet Hieronymus apparere in hoc priori argumento Helvidii imperitiam simul ac temeritatem: non enim si quis dixerit, Antequam in portu pranderem ad Africam navigavi, non potest stare sententia, si non in portu prandendum quandoque fit: aut si dicamus, Paulus Apostolus antequam ad Hispanias pergeret, Romæ in vincula conjectus est: aut certe illud, Helvidius antequam pœnitentiam ageret, morte præventus est; statim aut Paulo post vincula ad Hispanias sit eundum; aut Helvidio pœnitentia agenda post mortem. Erasmus hoc addit exemplum, si dicat aliquis, Judices de caussa pronunciasse priusquam caussam cognoscerent, non hoc sentit, judices cognovisse caussam postquam tulerint sententiam: quod exemplum una cum aliis depromptis ex Virgilio, Cicerone, & Thucydide produxerat Laurentius Valla. At nos allatis a Hieronymo contenti erimus reponentes cum eodem in Comment. Mat. *Quod autem dicitur, Antequam convenirent, non sequitur ut postea convenerint: sed Scriptura quod factum non sit, ostendit.*

Alterum argumentum petitur ab Helvidio ex proximo v. 25. ejusdem cap. I. Mat. *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Ubi particula *donec* videtur demonstrare Mariam post

partum primogeniti alios ex maritali complexu filios genuisse: quod comprobat ipsa *Primogeniti* ratio dicens ordinem ad alios post primum genitos. At respondet primum Hieronymus posse verbum *cognoscere* ad scientiam, non ad actum conjugii referri, uti Lucæ II. 43. *Et non cognoverunt parentes ejus*. De alia utique cognitione a maritali congressu exponunt hunc locum Epiphanius H. 78. quæ est Antidicomarianitarum, & alii. At de cognitione carnali, sive maritali complexu loqui Evangelistam fatemur, propterea quod Hebræorum locutione ad linguas ceteras derivata *cognoscere* notat experimentalem tori consuetudinem, ut Gen. IV. I. XIX. 5. Num. XXXI. 17. Regum tertio I. 4. &c. Ita Horatius appellat puellam *Ignaram mariti*, & Plutarchus in Alex. *Aliam*, inquit, *mulierem non cognoscebat*. Verum particula *donec* negat tantum cognitionem ante partum, nihil definiens de tempore posteriori. Affert Hieronymus apertissimum illud exemplum Isaiæ 46. 4. *Usque ad senectam ego ipse*. Et Matth. XXVIII. 20. *Vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*. Consimile est exemplum II. Regum VI. 23. *Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ*: Psalmo CIX. I. & Matt. V. 19. de quibus alibi. Cur dicatur Christus Primogenitus explicatum est Tom. II. pag. 71. Addam ingeniosam Hieronymi observationem. Præcipitur Num. XVIII. 15., ut pro hominis primogenito offeratur post unum mensem siclus argenteus. Si primogenitus ille tantum diceretur, post quem alii filii nascuntur, *non omne masculinum quod aperit vulvam*; potuisset quilibet Genitor petentibus siclum respondere: *Quid me unius mensis constringis articulo? Expecta donec nascatur secundus. Nihil debeo Sacerdoti, nisi & ille fuerit procreatus, per quem is, qui ante natus est, incipiat esse primogenitus*. Hæc Hieronymus. Epiphanius H. 78. observat consulto Evangelistam dixisse *filium suum primogenitum*, non vero *filium primogenitum suum*; ut scilicet intelligamus dici Christum *primogenitum* dignitate respectu *omnis creaturæ*, ut inquit Apostolus ad Colos. I. 15. non generatione, nec respectu fratrum, quos Virgo pepererit.

Tertium argumentum Helvidii petitur ex locis ubi fratres Christi commemorantur, ut Matth. XIII. 53. *Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joses, & Simon, & Judas?* Similia occurrunt apud Marcum VI. 3. Vide & Matt. XII. 46. Marc. III. 31. & Joannis II. 12. At respondet Hieronymus *fratres* Domini appellari consobrinos ratione propinquitatis: cum Scriptura soleat fratres dicere *natura* quales fuerunt Esau, & Jacob: *gente*, quales ad Rom. IX. 3. appellantur omnes Israelitæ: *cognatione*, ut vocantur Genes. XIII. 8. Abraham, & Lot, & XXIX. Laban, & Jacob: & denique *affectu*; quo sensu ab Apostolo I. ad Corinth. V. II. omnes fideles dicuntur fratres. Eadem est sententia Augustini

stini libro XXII. contra Faustum cap. 35. Atque potest ex ipsa Scriptura demonstrari. Etenim inter fratres Domini commemoratur etiam Jacobus, de quo D. Paulus ad Galat. 1. 19. *Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini*. At liquet ex cap. x. Matth. 3. inter Christi Apostolos duos Jacobi nomine fuisse appellatos, quorum unus dicitur ibidem filius Zebedæi, & frater Joannis, alter filius Alphæi. Habemus itaque fratrem Domini, qui non fuit de Josephi progenie. Verum tamen est, quod Patres aliqui scripserunt fratres Domini esse filios Joseph ex alia uxore generatos, ut scribit citato loco Epiphanius, necnon alii apud Vossium Dissert. de Gen. Jesu Christi cap. 6. & Serry Exercit. de Christo XL. His tamen non assentior. Connumerant enim inter filios Joseph quatuor, quos Matthæus, ac Marcus describunt citatis locis, & quorum primus est Jacobus. Atqui Jacobus, ut dictum est modo, filius fuit Alphæi, quem esse Josephum nulla ratione poterit demonstrari. Matrem hujus Jacobi haud obscure colligimus esse Mariam Cleophæ filiam, & uxorem Alphæi: nam inter Mulieres, quæ patienti Christo adfuerunt, Marcus XV. 40. tres distincte commemorat his verbis: *Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Joseph mater, & Salome*. Matthæus autem ait Cap. XXVII. 56. *Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & Mater filiorum Zebedæi*. Joannes vero cap. XIX. 25. *Stabant juxta crucem Jesu mater ejus, & soror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene*. Ex quorum collatione deducitur Mariam filiam Cleophæ esse matrem Jacobi minoris, & uxorem Alphæi; & Mariam Salome esse matrem alterius Jacobi, & Joannis, atque uxorem Zebedæi: ideoque Deiparam fuisse Jacobi minoris, non novercam, ut quidam dixerunt, sed materteram. Potest commode in hac sententia propugnari etiam perpetua virginitas Josephi, quam tenet pia Fidelium devotio, quamquam firmari plenissima Traditione non possit. Nemo autem miretur me dixisse matrem Jacobi Mariam filiam Cleophæ, non uxorem. Quamquam enim nonnulli sic dictam putant a marito, atque ita etiam sentiat Theodoretus in cap. 1. ad Galatas; Hieronymus contra Helvidium sic nominatam censet, *sive a Patre, sive a Gentilitate familiæ*; in eamque sententiam præter auctoritatem Hieronymi tria me trahunt: primum, quod liquet ex cap. x. Matth. fuisse hanc Mariam uxorem Alphæi: alterum, quod versio Arabica Joan. XIX. 25. diserte habet, *Filia Cleophæ*: tertium quia tollitur hac sententia omne personarum discrimen. Sed hactenus contra Helvidium: cujus sententiam, ut Photius appellat, irreligiosam, & impiam quidam derivatam arbitrantur ab Apollinari Laodiceno, & traditam etiam ab Eunomio, ex Ecclesiastica Philostorgii Historia a Photio in compendium redacta.

COROLLARIUM.

Infertur ex dictis Josephum non esse Christi patrem, nisi hominum existimatione, ut inquit Lucas III. 23. *ut putabatur, Filius Joseph*. Et Hieronymus laudato adversus Helvidium libro: *Evangelistæ Patrem Joseph dicunt; non quod vere pater Joseph fuerit Salvatoris; sed quod ad famam Mariæ conservandam pater sit ab omnibus existimatus*. Speciali etiam titulo appellatus est *Pater Christi*, ut docet Augustinus lib. II. de Consensu Evang. cap. I. *ipsa copulatione conjugii*, nimirum, *quia ex ejus conjuge natus est*. Sed quod aliqui dicunt esse filium verum ac proprium, quoniam natus; & procreatus est *in fundo* Joseph, idest, in virginali corpore, in quod ille habebat jure conjugii potestatem, mihi quidem non probatur; quoniam jus aliquam infert proprietatem Domini, & Hæredis, at non Genitoris, ac Patris. Fuit ergo hoc titulo Christus specialiter filius Josephi, atque multo conjunctior, quam si ab eo esset aliunde adoptatus: at non verus, ac proprius.

CAPUT II.

Fuisse in Christo veram carnem, eamque non de cælo delapsam, sed in virginali Mariæ utero procreatam.

NUNC profliganda venit altera adversus Christi conceptionem Valentini, Basilidis, & Marcionis portentosa hæresis, nullum Christo attribuens corpus, nisi phantasticum: in quem errorem prolapsi sunt etiam Manichæi, refutati ab Augustino in libro de Fide contra Manich. cap. 32. & lib. XXVI. contra Faustum, atque aliis in locis.

PROPOSITIO I. Divinum Verbum veram, & corpoream assumpsit carnem.

Demonstratur I. ex Scripturis. Nam Joan. I. 14. legitur: *Et Verbum caro factum est*: atque in Ep. ejusdem Joannis I. cap. IV. 2. *Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, &c.* Huc spectant loca, quæ afferunt Christum natum, passum, mortuum, ac redivivum. Item ea, quibus constat discipulos aliquando opinantes Christum esse phantasma, ab ipso, qui falli non potest, nec fallere, fuisse reprehensos, atque etiam manducatione, corporisque contactu factos fuisse de veritate carnis certiores, ut Mat. XIV. 26. Lucæ XXIV. 39. & Joannis XX. 27. Idem probant ea omnia, quibus narrantur patrata a Christo humana, & corporalia opera; in quibus non potuit affectus nostros simulare, cum mentiri non possit.

Com-

Complura argumenta urget adversus Marcionem, & ceteros Phantasiastas Tertullianus: eaque collegit, notisque illustravit noster Moreau Tom. 2. titulo *Christi caro*, Scholiis XIII. Præcipua hæc sunt I. Deducitur a Tertulliano lib. De Carne Christi, ex ejus passione, quam prænuntiarunt Isaias LIII. 4. completam vero Evangelica narrat historia. Nam, *Tacentibus*, inquit Tertullianus cap. 9. *apud nos quoque Prophetis de ignobili adspectu ejus, ipsæ passiones, ipsæque contumeliæ loquuntur: passiones quidem humanam carnem, contumeliæ inhonestam. An ausus esset aliquis ungue summo perstringere corpus novum? Sputaminibus contaminare faciem nisi merentem? Quid dicis cælestem carnem, quam unde cælestem intelligas, non habes? Quid terrenam negas, quam unde terrenam agnoscas, habes? Esuriit sub diabolo, sitivit sub Samaritide, lacrymatus est super Lazarum, trepidavit ad mortem; Caro enim, inquit, infirma: sanguinem fudit postremo*. II. Promitur lib. IV. contra Marcionem cap. VIII. ex corporis attactu, quod Christus Lucæ IV. 40. omnes infirmos curaret *singulis manus imponens*, utique, ait Tertullianus, *sentiendas*. Et cap. ejusdem Operis 20. affert curationem mulieris a fluxu sanguinis, ex contactu fimbriæ vestimenti Salvatoris; de qua idem Lucas XIII. 44. demonstratque vestimentum corpori, non phantasmati adjacere, ideoque si verum fuit vestimentum, verum quoque fuit *inditum corpus*. Addit citato cap. 8. ex eodem Luca IV. 29. non solum Christi corpus admisisse contactum, sed contactum violentum, ac plenum, dum Christus *detentus*, *&* *captus ad præcipitium usque protractus est*; afferens quoque Lucretii sententiam,

Tangere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res:

atque acute observat, nunquam Christum Judæorum manus evasisse, eos per caliginem eludens, sed sedato tumultu, & *transiens per medium illorum*, ut eo loci scribit Evangelista. III. Eodem adversus Marcionem libro, cap. 43. veritatem corporis Christi demonstrat, ex quo hæsitantibus discipulis, & phantasma illum credentibus Luc. XXIV. 39. Dominus dixerit: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*. Redarguitque Marcionem hunc locum interpretantem, quasi dictum sit, *sicut me videtis non habentem ossa, sicut spiritus*, dicens: *Cur autem inspectui eorum manus & pedes suos offert, quæ membra ex ossibus constant, si ossa non habebat? Cur adjecit, & scitote quia ego sum, quem scilicet corporeum retro noverant? Aut si phantasma erat usquequaque, cur illos phantasma credentes increpabat? At quin adhuc eis non credentibus propterea cibum desideravit, ut se ostenderet etiam dentes habere*. Utitur consimili argumento Augustinus serm. LXXV., alias XXII. de diversis cap. 7. IV. Ingeniosa est argumentatio, quam Tertullianus nectit ex verbo *Exspiravit*, quo Lucas XXIII. 46. mortem indicat Salvatoris. Vel enim exspiravit

caro

caro spiritum, & caro utique fuit: vel si caro non fuit, sed phantasma carnis, cum phantasma nihil sit aliud, quam corpus umbratile confictum a spiritu; dum ipse spiritus exspirando discessit, necesse est, ut discederet etiam phantasma. *Nihil ergo*, inquit lib. IV. citato, cap. 42. *remansit in ligno: nihil pependit post exspirationem: nihil de Pilato postulatum: nihil de patibulo detractum: nihil sindone involutum: nihil sepulcro novo conditum. Atqui non nihil. Quid igitur illud erat? Si phantasma, adhuc ergo inerat & Christus. Si discesserat Christus, ergo abstulerat phantasma. Superest impudentiæ hereticæ dicere phantasma illic phantasmatis remansisse*. V. Postremo ratiocinatur Tertullianus in libro de Carne Christi cap. 16. ex verbis Apostoli ad Rom. VIII. 3. *De peccato damnavit peccatum carne*, quoniam nisi caro illa fuisset in Christo, cujus natura est in homine peccatrix, non recte diceretur peccatum in ipsa carne evacuatum. *Quid enim*, inquit Tertullianus, *magnum, si in carne meliore, & alterius, idest non peccatricis naturæ nævum peccati redemit?* Itaque caro Christi confossa vulneribus, condita tumulo, tentata contactu, atque eo fine assumpta, ut de peccato damnaretur peccatum, fuit caro vera & extensa, non autem phantastica ac spiritalis.

Hæc sane argumenta excuti nequeunt cavillis Phantasiastarum reponentium sacras literas, quas egregie tractat Tertullianus, exhibere duntaxat corpus apparens, in quo Christus humanos affectus simulando omnia specie tenus patraverit. Enimvero ne dicta repetamus, si fictum fuit corpus Christi apparentia mortuus est, nec vere resurrexit, nec genus humanum redemit: corruitque fides ac spes Christiana. Fuisset etiam Christus fallax mortis, & resurrectionis suæ prænuntiator, injustus discipulorum reprehensor, atque mendax, hominumque seductor. Si quis vero hæc ausus fuerit cogitare, ei respondebimus, quæ scribit Augustinus adversus Faustum pariter delirantem, lib. XXVI. cap. 8. *Homo pessime ac fallacissime, quomodo tibi ego credam, quasi vera dicenti, cum Christum dicas mortem potuisse mentiri? Ergo ille mentiebatur, quando dicebat, Oportet filium hominis occidi, & tertia die resurgere: & tu non mentiris, & dicis, ut tibi vera dicenti credamus? Veracior ergo Petrus, quando ei dixit, Absit Domine, non fiet istud; & unde meruit audire, Redi retro satanas? Et ille quidem non hoc infructuose audivit, qui eam postea veritate mortis Christi usque ad suam mortem correctus, perfectusque prædicavit. Verum si ille, quia tantum putavit Christum non moriturum, audire meruit, Satanas: tu quid mereris audire, qui non solum negas mortuum, sed etiam dicis mortem fuisse mentitum? Sed ideo, inquis, mortem quoque simulasse credendus est, quia omnes humanæ conditionis simulavit affectus. Quis enim tibi hoc contra Euangelium concessurus est, quod omnes humanæ conditionis simulavit affectus? Prorsus*

sus dixit Evangelista, Dormivit Jesus: dixit, Esurivit, contristatus est, exhilaratus est, & si qua talia omnia vera sunt, quæ ita narrata sunt, ut non eum simulasse, sed plane fecisse, vel exhibuisse conscripta sint, &c.

Propositio II. Dei Filius humanum corpus non aliunde, sed materna traxit ex carne.

Confirmat hæc propositio præcedentem: si enim Christus ex Virgine natus est, traxitque ex semine David originem, consequitur verum illi fuisse corpus, cujus Genitrix materiam subministraverit. Itaque propositio hæc probatur ex cap. I. Matthæi, in quo contexitur Salvatoris genealogia usque ad Joseph virum Mariæ: *De qua*, inquit Evangelista v. 16., *natus est Jesus, qui vocatur Christus*. Respondebant Hæretici hanc Genealogiam scriptam non fuisse a Matthæo: sed illorum temeritatem ita revincit Augustinus lib. XXVIII. contra Faustum cap. 2. *Cum cœpero Matthæi Evangelium recitare, ubi narratio nativitatis ejus tota contexitur, continuo dices illam narrationem non esse Matthæi, quam Matthæi esse dicit universa Ecclesia ab Apostolicis sedibus usque ad præsentes Episcopos certa successione perducta. Tu mihi quid contra lecturus es? Aliquem forte librum Manichæi, ubi Jesus negatur esse natus ex Virgine. Sicut ergo ego credo illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus vivebat in carne, per discipulos ejus certa successione præpositorum vestrorum ad vestra usque tempora custoditus atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vivit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione usque ad tempora ista perduxit. Et dic mihi, cui libro potius credere debeamus, ejusne Apostoli, qui Christo, cum adhuc in terra esset, adhæserat, an nescio cui Persæ, qui tanto post natus est?* Adde non Matthæum solum scribere Christum ex Virgine natum, sed & Lucam I. 35. referentem verba Gabrielis Angeli, *Quod nascetur ex te sanctum*: nec non Apostolum scribentem ad Rom. I. 2. *Factus est ei ex semine David secundum carnem*: & ad Galatas IV. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege*. Idem confirmat ea Christi appellatio *Filius hominis*, tam in Evangeliis frequens: non enim vere Christus filius hominis diceretur, *nisi originem haberet ex homine*, inquit lib. IV. in Lucam cap. 49. Venerabilis Beda. Vide etiam quæ de vaticinio Isaiæ VII. 14. dicta sunt capite præcedenti.

Objecta diluuntur.

Phantasiastæ opponunt I. Verbum nonnisi specie tenus humanum corpus gestasse Scriptura ac ratio demonstrat. Scriptura quidem scribente

bente ad Philipp. Apostolo II. 7. *In similitudinem hominum factus; & habitu inventus, ut homo*. Atque ad Rom. VIII. 3. *Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati*. Accedit quod I. ad Corinth. XV. 50. *Caro* damnatur his verbis: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*: & denique idem Apostolus 2. ad Corinth. V. 16. ait, *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Ratio autem multiplex afferri potest: ac primo, quod videatur Deo indignum humanam carnem induere, ac sese filiorum Adæ subjicere conditioni: tum quod absurdum sit putare Unigenitum Dei factum Angelicis spiritibus deteriorem: insuper quod assumptio carnis nequeat percipi absque adsumentis mutatione, cum tamen nulla mutatio possit in Deo excogitari. Accedunt his experimenta, cum enim corpus, Philosophorum sententia, sit natura sua extensum, ideoque impenetrabile ac solidum: corpus Christi, quod creditur in lucem editum non fracto virginali secreto, necnon ad vitam clauso monumento rediisse, ingressum januis clausis ad Apostolos, evanuisse ab eorum adspectu, gradiens super undas, in aera sublatum, neque ab hostibus, nunquam nisi quando ei placuit, deprehensum, hoc, inquam, corpus fuit diversæ a nostro naturæ.

Resp. Pauli ad Philippenses sensum esse, quod etiamsi Christus *in forma Dei* esset, ac posset gloriosam ducere vitam; cum tamen in mundum advenerit ad homines sanguine suo redimendos, dignatus est tanquam servum se gerere, & singulari obedientiæ exemplo humiliare *semetipsum usque ad mortem crucis*, ita, ut exteriori vitæ conversatione haberetur, sicut ceteri hominum, quamquam esset longe præstantior, nec mortis necessitati subjectus. Hortatur enim eo loci Apostolus, ut exemplo Christi nihil per contentionem & inanem gloriam operemur. Itaque quod Paulus ait, *In similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*, non ad carnis substantiam, sed ad vitæ consuetudinem, & vulgarem de Christo existimationem est referendum. Habes hujus phraseos exempla Judicum XVI. 7. in Psalm. LXXXI. 7. Etsi autem hæc responsio videtur mihi plana, ac certa; eas, quas alii tradunt, non prætermittam. Ac Tertullianus adversus Marcionem scribit Filium Dei factum in similitudinem hominum ratione conceptionis; quoniam probatur quidem filius Joseph, sed per Spiritum sanctum absque virili semine generatus est. Ambrosius autem, cui permulti subscribunt, *habitum ac similitudinem*, pro ipsa naturæ humanæ substantia interpretatur, scribens Epist. 46. ad Sabinum *Nec sibi blandiatur virus Apollinaris, quia ita legitur, Et specie inventus ut homo. Non enim negatus est homo Jesus; cum alibi ipse Paulus de eo dicat, Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus; sed confirmatus est. Id enim est usus & moris Scripturæ sic significare. Sicut & in Evangelio legimus: Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Pa-*

a Patre: *Sicut ergo quasi unigenitus Dei filius, ita quasi homo dicitur, & perfectio fuisse in eo hominis non negatur*. In Epistola autem ad Romanos dicitur Christus factus in similitudinem carnis peccati, quia ejus caro non erat caro peccati, non enim de traduce mortalitatis in Mariam per masculum venerat; quare cum mortuus sit, & de peccato sit mors, *habuit carnem non peccatricem, sed tamen similitudinem gerentem peccati*, inquit lib. contra Adim. cap. XXI. Augustinus. Recte ab eodem Augustino exponitur alter Apostoli textus ex priori ad Corinth., de vera Relig. cap. 12. ubi ait: *Per peccatum vita hominis carnalis & terrena efficitur, & ob hoc etiam terra & caro nominatur: & quandiu ita est, regnum Dei non possidebit*. Ita caro accipitur Genes. VI. 3. 12. Ps. LV. 5. & alibi. Præterea cum ibidem Apostolus loquatur de corpore resurgentium, per *carnem & sanguinem* intelligit corpus fragile ac fluidum, ut demonstrat idem Augustinus contra Adimantum cap. XII. In altera demum ad Corinthios docet Apostolus neminem existimandum esse *secundum carnem*, idest, secundum præsentem mortalium conditionem, quemadmodum Christus, qui exinanitionis tempore videbatur *despectus & novissimus virorum*, nunc gloria & honore coronatus est: ac simul admonet non habendam esse rationem consanguinitatis, cum simus in Christo *nova creatura*, neque illius sint hæredes, qui ei fuerunt carnali propinquitate conjuncti, sed qui novitate spiritus regenerantur. Accipitur ergo *cognoscere*, ut sola lectione liquet, pro *existimare*: quemadmodum Exodi I. 8. Prov. XXIX. 7. Joan. X. 27., & in priori ad Corinth. VIII. 3.

Rationes a Phantasiastis productæ nil prorsus probant. Ad primam namque dicimus non esse indignum Deo induere, quod manibus suis plasmavit, absque contagione peccati. *Si enim visibilia munda a visibilibus immundis contingi possunt, & non inquinari, quanto magis invisibilis & incommutabilis Veritas per spiritum animam, & per animam corpus suscipiens toto homine assumpto ab omnibus eum infirmitatibus nulla sui contaminatione liberavit?* inquit Augustinus de Agone Christiano cap. 18. Addit indigna & abjecta sentire potius de Christo Manichæos ipsos, ac Marcionitas; quoniam veritas mendacio inquinari potest, non carne: quod etiam animadvertit Tertullianus lib. contra Marcionem III. Cap. 7. Altera ratio exploditur, quoniam revera Filius Dei secundum assumptam humanitatem *paullo minus ab Angelis minoratus est*, ut inquit Psalm. VIII. 6. sed nulla hinc Dei filio contumelia, quia hæc assumptio non est in ipso necessitas conditionis, sed præconium humilitatis, qua consuluit humano generi, & nos propriæ gloriæ fecit consortes, non depressa divina natura per copulationem humanæ, sed exaltata natura humana per consortium divinæ. Ad tertiam rationem, quoniam eam solvimus

præcedenti libro cap. xi., nunc cum Tertulliano de Carne Christi cap. 3. reponimus ea tantum mutari & in aliam naturam converti, quæ dum uniuntur aut non permanendo pereunt, aut perfectionem, qua carebant, recipiunt. At Christus, ut etiam docet Augustinus lib. 11. de Actis cum Fel. Manich. cap. 19. *assumpsit humanitatem, non amisit divinitatem: neque in carne ipse deterior factus, sed caro in illo melior facta est.*

Experimenta philosophicis argumentationibus confirmata principio in Phantasiastas retorquentur; quippe si corpus est, quod extensionem habet, loco continetur, palpatur, ac tangitur; quomodo non est verum Christi corpus, pannis indutum, reclinatum in præsepio, funibus colligatum, flagellis cæsum, clavis confixum, lancea vulneratum, sindone involutum, sepulcro reconditum, & discipulorum manibus contrectatum? Prodigia vero enarrata habent in omni Philosophorum sententia facilem solutionem. Respondebit Peripateticus, cum gravitatem, tum penetrabilitatem corporum, imo extensionem ipsam localem, esse proprietates, quæ tolli divinitus possint, aut impediri. Qui in dimensione statuunt naturam corporis, dicent non esse arduum divinæ omnipotentiæ illam extendere, aut constringere. Contendent aliqui nutu Dei transferri, etiam non tacto medio, quodlibet corpus de una in aliam viciniam: verum hæc ad Philosophos.

Opp. 2. Nullum est argumentum ad probandum carnis Christi veritatem, quod ut homo apparuerit, atque se tractandum exhibuerit Apostolis. Primo enim indubitatum est, aut ipsum Dei Filium, aut Angelos in veteri Testamento hominibus apparuisse, cum tamen nullum verum corpus haberent, aut saltem non proprium. Deinde sentiunt complures, quod possint spiritus præstare effecta similia corporibus per solam circumstantis aeris motionem, ut explicavimus libro x. cap. 14. Insuper, si placeat Christo aliquando carnem adhæsisse, possumus negare fuisse ei propriam, ac natam, ut de specie columbæ, in qua Spiritus sanctus apparuit, scribit cap. 22. de Agone Christiano Augustinus. Postremo cur non dicamus cum Basilide apud Epiph. H. 24. & Mahumete Az. 6. non Christi corpus in ligno suspensum, sed Simonem Cyrenæum, aut Judam apostatam, sive cum Manichæis fuisse crucifixum, non Christum, sed diabolum, ideoque perire argumenta fere omnia, quæ ex Tertulliano & Augustino collegimus?

Resp. ad 1. cum Augustino libro xxix. contra Faustum cap. 4. potuisse quidem Dei filium loqui & apparere hominibus, quamvis in carne non natum, sed noluisse. *Hoc autem eum voluisse ideo certum est, quia hoc fecit: hoc vero eum fecisse ideo non dubitamus, quia non cuiquam hæretico, sed ejus Evangelio credimus.* Retorquemus etiam

etiam argumentum; quoniam corpora in quibus, sive Dei filius, sive Angeli olim apparuerunt, etsi assumpta, non nata, vera ac solida fuisse tradunt quamplurimi. Etiam reponimus demonstrasse ipsos Angelos se aeria, & subtilia gestare corpora affirmantes uti se tantum cibo invisibili, ut Raphael ait Tobiæ XII. 19. cum Christus se verum hominem exhibuerit. Atque ad secundum dicimus admissa ea Philosophorum sententia, secerni imaginariam spiritus apparitionem a vera, quod in illa corpus phantasticum non videtur indifferenter ab omnibus, sed ab iis tantum, in quibus radiorum flexione imaginaria visio excitatur: ideoque in veris corporibus apparuisse tam Angelos, qui a tota Abrahami, Lot, ac Tobiæ familia eodem sensu videbantur, quam Christum, quem omnes conspexerunt, tetigerunt, palparunt, affectum eadem oris forma, eadem extensione membrorum, eademque corporis soliditate: atque hunc maxime, qui, cum *veritas* sit, contestatus est se hominem esse, non spiritum: quod de nullo angelorum divina tradunt eloquia. Ad tertium responderi posset Spiritum sanctum non assumpsisse verum corpus columbæ, sed speciem, atque figuram, ut scribunt Chrysostomus Hom. XII. in Matth. Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 5., ac dubitare videtur Augustinus in IV. de Trinit. cap. 21. Neque eadem est ratio de Christo, quoniam de Spiritu sancto inquit Joan. cap. 1. 32. *Vidi Spiritum descendentem quasi columbam*, de Christo autem versu 14. *Verbum caro factum est.* Est autem versu 32. in Græco particula ὡσεὶ, *quasi*, ambiguæ significationis, ac versu 14. particula ὡς, *quasi*, ut appellant, ὁριστικὴ *definiens*. Verum dato, quod Spiritus sanctus in vera Columba apparuerit; cum Augustino eodem cap. 22. de Agone Chr. argumentum retorqueo, quia *sicut non oportebat, ut homines falleret filius Dei, sic etiam non oportebat ut falleret Spiritus sanctus*. Quare utrunque assumpsisse verum corpus docet S. Thomas III. p. art. 7. q. 39. & Doctores Scholastici communiter in dist. XIII. Libri primi. Quærenti autem, cur Christi corpus proprium, ac natum sit, & corpus columbæ assumptum tantummodo a Spiritu, respondet ibidem Augustinus citato capite XXII. de Ag. Chr., *Quia non columbos liberare venerat Spiritus sanctus, sed hominibus significare innocentiam, & amorem spiritalem, quod in columbæ specie visibiliter figuratum est.*

Crucifixum aut Simonem Cyrenæum, aut Judam, aut Diabolum, affirmare non possumus, quoniam istorum nemo est hominum Redemptor, ac Mediator, neque talem perpessos mortem Scriptura testatur. Antequam Simon tolleret crucem ejus, jam per urbem illam detulerat Christus, & jam incesserat flagellis cæsus, portansque spineam coronam. Frustra itaque fingitur crucifixus Cyrenæus, ne Filius Dei afficeretur ludibrio. Judas laqueo suspendit se, ut legimus Matth. XXVII. 4. & Act. Apost. 1. 18. Manichæis denique dicentibus crucifi-

xum principem tenebrarum respondet Augustinus de Fide cap. 33. *Miseri! non timetis ut dicatur vobis in judicio: Ego eos liberavi, pro quibus passus sum. Ite: ille vos liberet, cui meas adscribitis passiones?* At refutatur insignis error ipso signo Crucis, quo dæmon perterritus fugatur, atque confessione Martyrum, quorum vulnera dicuntur stigmata Christi, non diaboli.

Opp. 3. Ut demus Christo fuisse corpus aliquod, quod tanquam aqua per tubum, transierit per uterum Virginis, atque dici possit *in ea natum*, quemadmodum ait Angelus Josephum alloquens Matth. 1. 20. nulla ratione possumus affirmare fuisse hoc corpus ex Virgine procreatum. Enim vero negat ipse Christus Mariam esse matrem suam: nam ipsa interpellante, ut aquam in vinum verteret, tanquam feminæ nullo sibi carnis vinculo conjunctæ respondit, *Quid mihi, & tibi est mulier?* Joannis 11. 4. Cuidam ei dicenti, quod a Matre, ac fratribus suis inquireretur, inquit, *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Mat. XII. 48. Exclamante insuper pia muliere, *Beatus venter, qui te portavit*, inquit, *Quinimo beati, qui audiunt verbum Dei, &c.* Lucæ 11. 28. Ac demum in cruce moriturus stantem Virginem ita est allocutus, *Mulier, ecce filius tuus*; Joannis XIX. 26. Negat igitur Dominus se a Maria virgine generatum.

Resp. perperam hæc a Manichæis objici ad probandum Christum ex Virgine incarnatum non esse, *& ex ea factum, & natum*, uti expressum est in Scripturis paullo supra productis. Ad hæc vero, quæ opponunt, sit prior, ac generalis responsio tradita ab Augustino de Fide contra Manichæos cap. 23. aliquando Christum non appellasse Virginem nomine matris, *Quia exemplo suo docebat negandos esse terrenos parentes propter Deum. Opera enim divina facienti terrenos affectus obstrepere non debebant*. Deinde ad singula respondemus. Atque ad 1. dicimus Joannem eodem cap. 2. v. 1. 3. & 5. scribere Mariam fuisse Christi matrem. *Erat*, inquit, *mater Jesu ibi: Dicit mater Jesu ad eum: Dicit mater ejus ministris*. Itaque Manichæus *caveat ne cogatur credere Evangelistam fuisse mentitum, quia ait, Erat ibi mater Jesu: aut ipsum Christum falsa morte passum propter delicta nostra, & falsas cicatrices ostendisse propter justificationem nostram. Si enim falsa mater; falsa caro, falsa mors, falsa vulnera passionis, falsæ cicatrices resurrectionis*: ait Augustinus Tract. VIII. in Joan. num. 7. Respondet præterea idem S. Pater seq. num. 9. *Dominus Jesus Christus, & Deus erat, & homo: secundum quod Deus erat, matrem non habebat; secundum quod homo erat, habebat. Mater ergo erat carnis, mater humanitatis, mater infirmitatis, quam suscepit propter nos. Miraculum autem quod facturus erat, secundum divinitatem facturus erat, non secundum infirmitatem*. Quod profertur ex cap. XII. Matth. ita egregie refellitur a Tertulliano de Carne Ch. cap. 7.

Oro

Oro te, Apelles, vel tu Marcion, si forte tabula ludens, vel de histrionibus, aut aurigis contendens, tali nuntio avocareris, nonne dixisses, quæ mihi mater, aut qui fratres? Deum prædicans, & probans Christus, legem & prophetas adimplens, tanti retro ævi caliginem dispergens indigne usus est hoc dicto ad percutiendam incredulitatem foris stantium, vel ad excutiendam importunitatem ab opere revocantium? Solvit idem Tertullianus quod objicitur ex cap. XI. Lucæ dicens in 4. contra Marcionem, Christum *felicitatem ab utero, & uberibus matris suæ transtulisse in discipulos*: idque explicans magis Augustinus Tract. x. in Joan. num. 3. ita Christi verba interpretatur: *Mater mea, quam appellatis felicem, inde felix, quia verbum Dei custodit: non quia in illa Verbum caro factum est; sed quia custodit ipsum Verbum Dei, per quod facta est, & quod in illa caro factum est. Homines non gaudeant prole temporali, exultent si spiritu junguntur Deo.* Ultimum petitum ex cap. XIX. Joannis in adversarios retorquetur, tum quia ibidem v. 25. & 26. Evangelista demonstrat Mariam fuisse Christi matrem, dicens: *Stabat juxta crucem Jesu mater ejus: Cum vidisset ergo Jesus matrem*; tum etiam, quia Christus Virginem Joanni commendans agnovit *matrem moriturus, de qua fuerat mortaliter natus*, ut recte S. Pater Tract. CXIX. in Joannem; quia *humana patiens, ex qua fuerat factus homo, affectu commendabat humano*.

Opp. 4. Habuisse Christum cæleste, atque æthereum corpus, affirmat Apostolus in prima ad Corinth. cap. xv. 47. his verbis: *Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis*. Ut ergo corpus Adæ fuit terrenum, atque, ut appellat Tertullianus lib. v. contra Marcionem, *limaceum*: ita corpus Christi fuit spiritale, ac sidereum. Neque enim referri debent Apostoli verba ad corpus resurgentium, cum loqui ipsum de solo corpore Christi demonstrent Græci codices, qui habent, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ, *Secundus homo Dominus de cælo*.

Resp. revera Apostolum accipiendum de resurrectione, *in qua cælestis* homo erit, non quia corpus, quod de terra factum est, *non ipsum erit, sed quia dono cælesti jam tale erit, ut etiam cælo incolendo, non amissa natura, sed mutata qualitate conveniat*. Ita S. Pater lib. XIII. de Civit. Dei cap. 23. Hanc esse verissimam responsionem idem Augustinus demonstrat lib. XI. contra Faustum cap. 3. ex quo Apostolus præmittat v. 44. *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*. Verborum ergo, quæ objiciuntur, sensus est, primum homines habere corpus *animale*, ac morti obnoxium ob generationem ex Adam; at post resurrectionem corpus spiritale, & incorruptione donatum propter regenerationem in Christo. Quod attinet ad Græcam versionem respondet Bellarminus lib. II. cap. 27. fuisse a Marcione corruptam, quod probat etiam ex quinto adversus hunc hære-

hæreticum Tertulliani libro. Aegre hæc excipiunt hæretici, qui Græcum novi Testamenti Codicem Latino præferunt. Et tamen Erasmus ille, cujus judicium tanti faciunt, putat verbum *κύριος adscriptum a studioso*, probatque ex verborum antithesi lectionem Vulgatæ magis videri germanam. Idem censet cum aliis multis Vatablus. Ego minimum puto inter utramque lectionem, græcam, & latinam interesse discrimen: nec fortasse Marcion textum corrupit, cum similiter habeat Syriaca, & Arabica: quare idem est *secundus Adam*, ac *Dominus*, cujus imaginem portabit justus in corpore incorruptibili. Neque hinc consequitur corpus Christi fuisse cæleste; quoniam Apostolus loquutus est de Christo post resurrectionem, quam antea diserte proponit dicens: *Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam Christus mortuus est secundum Scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit secundum Scripturas.* Vide Augustinum citato libro XI. contra Faustum cap. 3. Tandem affirmo Christum dici hominem cælestem, *quia Filius Dei de cælo venit ad carnem, qua suscepta, & homo exterius fieret, & Deus interius permaneret*: atque ita idem Augustinus libro adversus Faustum 11. cap. 4. Hanc postremam responsionem confirmo ex ipsa, quæ opponitur, lectione Græca; nam hæc ubi legit Vulgata *cælestis*, habet tantummodo *ἐξ οὐρανοῦ*, *de cælo*, non refragante Syro, & Arabe interpretibus.

Oppones ultimo: Si voluisset Filius Dei veram carnem suscipere, illam prorsus ex nihilo creasset. Resp. cum Augustino libro XXVI. contra Faustum cap. 7. Potuisse filium Dei humanam veramque carnem formare unde formavit primo homini: potuisse corpus cæleste, & aereum commutare in humanæ carnis verissimam qualitatem: potuisse ex nihilo verum corpus producere: sed tamen ex Maria Virgine natum Christum, & vere natum, vere mortuum, ut scriptum est in Evangelio. Summa hujus consilii penes illum est. *Sive quia utrunque sexum, quem creaverat, etiam hoc modo commendandum honorandumque judicavit, assumendo formam viri, & nascendo de femina, sive aliqua alia caussa: quænam illa sit, non temere dixerim.*

CAPUT III.

De Christi Genealogia a Matthæo, & Luca Evangelistis descripta.

NON solum Manichæi, de quibus supra, verum etiam Porphyrius, Celsus, Julianus Apostata, aliique Christianæ Religionis hostes Christi genealogiam evertere conati sunt, propterea quod diversa ratione illam contexuerint Matthæus in primo Evangelii capite, & Lucas

& Lucas in tertio. Sed duorum Evangelistarum discrepantiam immerito adversus nos urgeri facile demonstratur ex diversorum Auctorum, quam nunc subjicimus, expositione.

Prima est, quam olim tradidit Augustinus libro II. de Consensu Evangelistarum cap. 3. & libro III. contra Faustum cap. 3. & seqq. Josepho duos fuisse patres, unum natura, idest Jacob, alterum adoptione, idest, Heli. Quamquam vero S. Pater perlectis postea libris Julii Africani præposuit in II. Retract. cap. 7. & 16. sententiam alteram, de qua proxime dicturus sum; expedita est tamen ad omnem contradictionem tollendam, atque etiam probabilis prior hæc Augustini expositio, quam nec penitus retractavit. Enim vero quod filii etiam adoptione dicantur, demonstrat idem Augustinus ex cap. XLVIII. 5. Genes. ex verbis Jacobi ad Joseph: *Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim, & Manasse, sicut Ruben, & Simeon reputabuntur mibi*. Accedunt haud leves conjecturæ: prima quidem, quia in tota majorum serie utitur Matthæus verbo *ἐγέννησε*, *genuit*, quod Lucas prætermisit, ideoque Matthæus significat Jacobum esse Patrem Josephi generatione, ac natura, filium vero Heli adoptione, etiamsi aliquo sensu filii quoque adoptivi geniti appellantur, idest, geniti caritate, non carne. Deinde Matthæus scribens Evangelium Hebræis debebat demonstrare quomodo Christus ex Abrahamo, & Davide, quibus fuit promissus, prognatus revera sit; ideoque ab Abrahamo consultò texit generationem: Lucas contra scribens Evangelium gentibus in Christi hæreditatem adoptandis, etiam patres adoptionis commemorat, & genealogiam perducit usque ad Adam, qui fuit Dei, ut ostenderet Redemptorem pro omnibus hominibus advenisse. Ob eamdem forte caussam narravit Matthæus Christi generationem initio Evangelii, ac de partu Virginis sermonem instituturus, & Lucas narrationem hanc distulit ad Christi manifestationem, atque baptismum, quandam veluti parasceven Ecclesiæ ex Gentibus congregandæ. Si quis igitur planam hanc viam tenere velit, objicientibus Matthæi a Luca dissonantiam respondere potest cum eodem Augustino, *duos patres habere potuisse Joseph, unum a quo genitus, alterum a quo fuerit adoptatus*.

Altera Julii Africani sententia est, Joseph fuisse natura filium Jacob, lege autem filium Heli. Docet enim Africanus in Epist. ad Aristidem apud Eusebium H. E. lib. 1. cap. 7. Mathan a Salomone prognatum genuisse Jacob, quo mortuo Melchi a stirpe Nathan profectus ab ea, quæ uxor erat Mathan, procreavit Heli. Uterini ergo fratres erant Heli, & Jacob. Heli absque prole moriente Jacob illi semen suscitavit, & genuit Joseph, natura sibi ipsi, lege autem Heli. Dicitur autem Joseph lege filius Heli, ex præscripto Deut. XXV. 5. *Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus*

tuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui. Reddit vero hanc sententiam valde probabilem. I. antiquitas Auctoris, qui vixit ducentesimo ac vicesimo post Christum anno. II. Quia attestatur Africanus se de his sermonem habuisse cum viris, qui etiamnum supererant ex Domini cognatione. III. Quoniam Augustinus ait in II. Retract. cap. 7. hoc in eorum literis contineri, *qui recenti memoria post ascensionem Domini de hac re scripserunt*. IV. Quia hæc opinio a Patribus communiter recepta est: ideoque videtur ob antiquitatem, ac sui, ut ita dicam, possessionem ceteris præferenda. Patitur tamen Africani sententia gravissimas difficultates, ac duas præsertim. Prima est, quod Africanus Melchin statuit tertium a Joseph, cum intermedii sint Mathat, & Levi: altera, quia si Jacobus sine liberis functus erat, prolem ei gignere debebat consanguineus, & proximus ejusdem stipitis, non uterinus. Sed ad primam respondemus Africanum prætermisisse intermedias illas generationes, quas certum est in omnibus Codicibus non extare, cum Irenæus lib. III. cap. 33. ab Adam ad Christum connumeret secundum Lucæ genealogiam generationes LXXII. non LXXV. tribus prætermissis, his scilicet duabus, & Cainan inter Arphaxad, & Salam. Quare nil mirum, si Africanus posuerit pro nepote proavum: aut respondemus Mathat fuisse binomium, & etiam Melchi nomine appellatum. Ad alteram vero objectionem, quam plurimi faciunt Grotius in Caput III. Lucæ, & Basnagius Tom. I. Annal. pag. 89. respondeo stirpem Davidis, quæ per Salomonem, & Nathan divisa fuerat, iterum in Zorobabelem fuisse conjunctam, ut constat ex cap. I. Matth. v. 12. & ex III. Lucæ v. 27. ac iterum sejunctam per Resam, & Abjud filios Zorobabelis, & unitam postea in Mathat Josephi avo; ideoque Heli prognatus ex Nathan, & Abiud, non solum fuisse fratrem Jacobi uterinum, sed etiam ex stirpe Davidica proximiorem.

Tertia sententia huic opposita est, Heli fuisse patrem Josephi naturalem, & Josephum dici a Matthæo filium Jacobi ratione hæreditatis: cujus fulcra sunt, quæ sequuntur. I. Certum est Jechoniam nullos genuisse liberos ex comminatione divina, Jeremiæ XXII. 30. cum igitur Matthæus scribat Jechoniam genuisse Salathielem, & Lucas hunc dicat filium Neri, videtur a priori Evangelista respici jus successionis, ab altero autem jus sanguinis. II. Lucas longe plures generationes enumerat; nam inter Salathielem, & Josephum Matthæus decem, Lucas novemdecim recenset: & Matthæus præterea tres hæredum classes distinguit, in quarum prima inter Joram & Oziam omittit Ochoziam, Joam, & Amasiam, consulens ordini memoriæ caussa instituto, & silentio transmittens generationes aliquot, ut faciunt, qui de sola successione juris loquuntur. III. Matthæus generationes in-

incipit ab Abraham, cui promissiones factæ sunt; Lucas ab Adam naturali omnium protoparente; ideoque hic generationes naturales contexit. Verum ad hæc argumenta, quæ urget Grotius in Comment. ad 3. caput Lucæ, respondeo Jechoniam non genuisse filios regni hæredes, idque a Jeremia prænuntiatum; genuisse tamen Asir, & Salathielem, ut liquet ex 1. Paralip. III. 17. nihilque referre, quod Matthæus generationes aliquas prætermittat, cum Ozias, sive Azarias, sit non solum successione juris, sed etiam sanguinis filius Joram, etiamsi ex Amasia immediate sit genitus: ab Abrahamo demum Matthæum subducere Christi generationem, Lucam ab Adam, quod ille Hebræis, iste Gentibus principaliter scripserit. Hæc itaque opinio minori nititur, quam superior, auctoritate.

Quarta opinio est, quam sequuntur Erasmus, Vossius, Basnagius, & recentiores quamplurimi, Matthæum describere genealogiam Christi ex Josephi proavis, Lucam vero genus Mariæ, ita ut Heli fuerit pater Virginis, socer Josephi, & avus Christi. Nec repugnat, inquiunt, de Joseph dici *Qui fuit Heli*, tum quia gener appellatur filius, ut probat Vossius de Christi Genealog. IV. 3. ex cap. 1. Ruth sæpius vocatæ Noemi filiæ, cum esset nurus; tum etiam, quia verba Lucæ, *Ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli*, videntur referenda ad Jesum, ut sensus sit, putabatur filius Joseph, cum esset filius Heli, idest Virginis filiæ Heli. Sed hæc opinio ceteris mihi videtur infirmior; nam etiamsi generi filii revera dicantur, incredibile est Lucam ea simplici phrasi τοῦ Ἠλὶ, *qui fuit Heli*, qua in tota illa generationum serie utitur ad filios designandos, voluisse nullo apposito signo discriminis generum demonstrare. Minus etiam credibile est ea verba τοῦ Ἠλὶ referri ad Christum, cum immediate præcedat *Joseph*, neque præcedat ἦν δὲ, *fuit autem*, aut similis phrasis opposita verbo ἐνομίζετο, *putabatur*. Addo Heli defunctum fuisse absque liberis ex allato testimonio Africani, & ex Joanne Damasceno lib. IV. de fide Orthodoxa cap. 15. quod licet non possit invicte demonstrari, nequit tamen aut auctoritate, aut ratione refelli. Cum itaque prior sententia, quæ olim fuerat Augustini, sit ab eodem fere retractata, tertia autem, & quarta repugnet Patribus, nec satis valido nitatur præsidio; restat ut teneamus opinionem secundo loco propositam, & dicamus Josephum natura filium Jacob, lege autem filium Eli, atque hoc pacto Manichæorum, atque aliorum Infidelium objectionem repellamus.

APPENDIX.

Samuel Basnagius ex hac postrema sententia infert falsam esse traditionem quod Mariæ parentes fuerint Joachim, & Anna. *Hinc cantata*, inquit, *traditio refellitur, quæ non Eli, sed Joakimum pa-*

trem Virginis dicit, repugnante Scriptura. Utitur eodem argumento Hyacinthus Serry Exercit. de Christo XVIII. num. 4. his verbis: *Certe quotquot Christi genealogiam a Luca descriptam Cap. 3. per Mariæ progenitores ductam existimant, (existimant autem bene multi) Deiparæ patrem Heli dictum opinantur*. At Joakimum fuisse patrem Virginis nos affirmamus, hanc ipsam de Genealogia progenitorum Mariæ sententiam rejiciendo. Porro Joakimum parentem Virginis facit non solum Damascenus lib. IV. Fidei Orthodoxæ cap. 15. verum etiam Epiphanius H. LXXVIII. & LXXIX. & Romana Ecclesia in Martyrol. XIII. Kal. Aprilis, necnon Græci in Menologio die IX. Septembris. Erat autem juxta Damascenum Joakim filius Barpantheris, filii Pantheris fratris Melchi, ita ut Jannes, de quo Lucas III. 24. genuerit Melchi, & Pantherem, Panther Barpantherem, Barpanther Joakim, Joakim Mariam: Melchi autem genuerit Levi, Levi Mathat, Mathat Heli patrem lege Josephi; atque ita Joseph, ac Maria fuerunt ex eadem agnatione, ac stirpe Davidica. Lubentius in hanc sententiam descendo, quod Celsus Epicureus, apud Origenem libro I. adv. eundem Celsum, Christum appellavit *Filium Pantheris*, quam opinionem hausit a Judæis idem asserentibus in Thalmud cap. XII. *Sabat*, quod opinor, gloriosissimum Virginis sponsum, quem putant concubuisse cum Maria, non proprio clarissimoque nomine, sed avi, familiæque distinxerint. Atque ita conveniunt omnia, Josephum fuisse filium Heli lege, Mariam filiam natura Joakim, ambo autem conjuges, propinquos sanguine, atque ex eadem tribu.

Sed ad refellendum Basnagium, & Serrium ipsa quoque eorum opinio deservit. Detur enim Mariam fuisse filiam Heli, & a Luca Mariæ progenitores recenseri. Atqui Heli, & Joakim idem omnino sunt, non mystica significatione, vel nominis pluralitate, ut idem Serry scribit Exercit. XLII. 5. sed nomine propriissimo, ac singulari. Joakim enim idem omnino est, ac Eliakim: nam liquet antepenultimum Regem Judæ, quem constat dictum Eliakim, appellari Joakim IV. Regum XXIII. 34. & 2. Paralip. XXXVI. 4. & Pontifex, qui Judith. IV. 5., appellatur Eliakim, cap. XV. 9. nominatur Joakim. Joakim ergo, & Eliakim idem omnino sunt. At Heli est ipsum nomen Eliakim contractum, ut demonstrat Vossius Differt. de Gen. Ch. cap. IV. 4. & Erasmus ad III. Lucæ. Idem ergo nomen sunt Heli, Eliakim, & Joakim, & Basnagius, ac Serrius ex suismet principiis refutantur. Nec tamen sequitur veram esse horum opinionem, & a Luca referri genus Mariæ, non Josephi: cum enim uterque essent iisdem atavis prognati, potuerunt etiam habere parentes ejusdem nominis, & qui proinde distinguerentur, attributo uni nomine contracto *Heli*, alteri nomine integro *Joakim*.

Verum Critici alias argumentationes producunt ad probandum no-

nomina Genitorum Deiparæ incerta esse; illasque urget ipse Serrius. Prima est, quod Hieronymus cap. 7. contra Helvidium existimat Mariam Cleophæ sororem Deiparæ, dictam non a marito, sed a patre, ideoque Cleophas, non Joakimus erat Pater Virginis. Sed hæc nimis levis est, atque inepta. Primo enim repugnat sententiæ, quam probabiliorem putat ipse Serry, narrari a Luca generationem Mariæ, & hanc filiam fuisse Heli. Si enim Heli quomodo Cleophæ? Deinde Hieronymus non illud vult Mariam denominatam a patre proximo, sed ab eo, qui familiæ nomen tribuerit; nam ait, *A patre, sive a Gentilitate familiæ*. Altera argumentatio est, quod Augustinus lib. XXIII. contra Faustum cap. IX. ait: *Quod de Generatione Mariæ Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Levi Sacerdotem quemdam nomine Joakim: quia canonicum non est, non me constringit*. Sed sciendum est, quemdam Manichæum, Seleucum nomine, ut refelleret caput primum Matthæi vulgasse apocrypham quamdam scripturam de Generatione Virginis ex tribu Levi, non ex tribu Juda. Negat itaque Augustinus patrem Virginis fuisse quemdam *Joakimum ex Tribu Levi*, non negat fuisse *Joakimum ex tribu Juda*. Verum est tamen quod Augustinus addit: *Sed etiamsi hoc crederem, ipsum potius Joakim dicerem aliquo modo ad David sanguinem pertinuisse, & aliquo modo ex tribu Juda in tribum Levi fuisse adoptatum, vel ipsum, vel aliquem ejus progenitorem*. Quibus videtur Augustinus dubitare an pater Deiparæ dictus sit Joakim: sed non ita est; planus enim, & expeditus horum verborum est sensus, etiamsi crederem Joakim in antiqua aliqua Scriptura dici Levitidem, existimarem pertinuisse ad tribum Levi adoptione, non sanguine. Quare Augustinus de progenie Mariæ disputat, de nomine autem patris ejus nihil penitus. Postrema argumentatio est, quod usque ad undecimum sæculum adeo dubia fuerint nomina genitorum Deiparæ, ut Petrus Damiani Serm. III. de Nativitate Virginis invehatur in illos, qui hæc nomina *studio superfluæ curiositatis inquirunt*. Sed in oppositum nos producimus Epiphanium in Hæresi Andicomarianitarum, & Collyridianorum, & dicimus Petrum Damiani locutum adversus illos, qui seriem progenitorum Mariæ probabant ex apocryphis scriptis, qualia sunt citatus liber Seleuci, & quæ antea Gnostici ediderant *de stirpe Mariæ*. Horum tamen nullam habuit rationem Epiphanius, nam librum *De stirpe Mariæ* H. XXVI., quæ est Gnosticorum, appellat πεπλασμένα γραφεῖα, *scripta commentitia*, ubi autem scribit parentes Deiparæ fuisse Joakimum, & Annam, addit ita παραδόσεις ἔχειν, *traditiones habere*. Standum ergo vulgatæ apud nos sententiæ, sic revera appellatos Mariæ semper Virginis Genitores.

De Beata Anna hoc tantum novi, a pluribus dici filiam Gaziri ex tribu Juda, & ex Judææ oppido Bethlehem: at ejus patrem fuisse Mathat sacerdotem scribit Nicephorus lib. II. cap. 3. qui & laudat anti-

quum scriptorem Hippolytum Portuensem. Illud tandem animadverto non probari quod nomina Joakim, & Annæ sint supposita, ex quo unum *Præparationem Domini*, alterum *Gratiam* significet; nullum quippe nomen proprium significatione sua caret: atque duo præfata nomina fuerunt aliis ex Judæorum gente communia.

CAPUT IV.

An in Genealogia Christi a D. Luca descripta nomen Cainan insitum sit, atque expungendum.

PROBLEMA Chronologicum, atque fere inextricabile proponimus de Cainane posito ab Evangelista Luca cap. III. 36. inter Arphaxad, & Sale, de quo cum non sit in Cap. X. & XI. Genes. in Hebræis, Latinisque Codicibus, eoque apposito videatur perturbari tota Chronologia Patriarcharum, quæritur an redundet in Evangelio, an desideretur in Genesi. Scriptorum atque Interpretum sententiæ sunt omnino discrepantes ac variæ. Nam aliqui contendunt falsatos esse libros veteris Testamenti a Judæis, ut seriem temporum immutarent, neque Messiæ adventus posset certa annorum supputatione deprehendi. Quidam e contra intrusum esse contendunt in Lucæ Evangelium, neque inscriptum sive ab Evangelista, sive a LXX. Int. in X. Genesis, quam sententiam omnes fere Critici recentiores amplectuntur. Nonnulli & a Septuaginta positum, & a Luca, qui LXX. secutus est vere scriptum, nec tamen novum Testamentum pugnare cum veteri Hebraico, atque hæc postrema sententia cum explicatu difficilis sit, diversa ratione a suis auctoribus expeditur, asserentibus aliis Mosen consulto generationem Cainanis prætermisisse, ut certas servaret decades, aliis Sale, & Cainan eamdem esse personam, aliis modeste cum Venerabili Beda in cap. 3. Luc. affirmantibus incompertum esse quid verum sit, cum etiam LXX. vetus Testamentum adornaverint divino Spiritu afflante.

PROPOSITIO I. Hebræi non abraserunt generationem Cainanis ex cap. X. Gen. 24. & ex cap. XI. 12.

Demonstratur primo, quoniam omnes Hebraici Codices hanc *Cainan* generationem omittunt: atque omnino incredibile est, Hebræos cujuslibet perversitatis, vel malitiæ tantum potuisse, ut Codices tam multos; ac tam longe dispersos corrumperent, ut cum Augustino diximus lib. XI. cap. 7. Insuper cum immaculata adhuc sint vaticinia de Christo, eaque Judæi minime violaverint, multo magis tenendum est illos citata loca Geneseos non depravasse. Enimvero certis signis adhuc in Scriptura expressis adventus Messiæ prænuntiatus est,

est, neque precise annus mundi, quo venturus erat, alicubi designatur. II. In nulla antiqua Bibliorum versione, si Græcam excipias, Cainan adinvenitur, non in paraphrasi Jonathanis, vel Onkelosii, non in Codice Samaritano, non in Syriaco, non in Arabico, ut liquet ex libris Regiis, & Waltonianis Tom. 1. pag. 40., & quod præcipuum est, desideratur etiam in Vulgata nostra Hebraico textui in Patriarcharum generatione, & chronologia exacte concordi. III. Omittit *Cainan* S. Hieronymus Quæst. in Genesim, & Epistola ad Evagrium, ubi Patriarcharum tractat genealogiam. Omittit Josephus lib. 1. Antiq. cap. VIII. omittit Berosus ab ipso Josepho productus: omittit Eusebius Cæsariensis in Chronico, tam in supputatione annorum juxta textum Hebraicum, quam juxta Samaritanum, & Græcum: ommittunt denique Scriptores alii, atque Patres quamplurimi. IV. Historici omnes tam profani, quam sacri concordissime scribunt vixisse Abrahamum decima post diluvium generatione. At non decima, sed undecima vixisset, si connumeraretur generatio *Cainanis* inter Arphaxad, & Sale. V. Neque in primo libro Paralip. cap. 1. 18. fit Cainanis mentio aliqua, quamquam hoc in libro prætermissa colligantur, & singulatim supputentur generationes: unde derivatum est nomen *Paralipomenon*, videlicet, *prætermissorum*. Assentiuntur huic propositioni, & hæc argumenta proponunt Natalis Alex. Hist. Eccl. vet. Testam. Aet. 11. differt. 4. Serry Exercit. XLIII. Grotius in cap. III. Lucæ, Usserius in differt. de Cainan, Cornelius a Lap. & Pererius in Genesim, Possinus de Genealog. Ch. cap. 9. Petavius lib. IX. de Doctrina Temp. cap. 17. Gerardus Vossius in differt. V. Chronologica cap. 2. Innumeri denique Scriptores cujusque ordinis, ac Religionis.

PROPOSITIO II. In Evangelio Lucæ Cainan insitus non est, & per errorem appositus, sed revera ab Evangelista scriptus, atque autographus.

Hæc propositio, quæ videtur repugnans præcedenti, ideoque a Criticis impugnatur, potest tamen cum illa concordare, & nullo certo argumento refellitur, probatur I. Perperam dicitur ex genealogia Salvatoris *Cainan* expungendus, si extet etiam in Versione Græca quam secutus ubique est Lucas Evangelista. At in versione Græca revera *Cainan* locum habet cap. x. Genes. v. 23. & cap. XI. 12. nec non in 1. Paralip. 1. 17. 26. Igitur non est *Cainan* expungendus a Christi genealogia. II. Septuaginta revera posuisse Cainanis generationem liquet ex innumeris Græcis exemplaribus hactenus per multa sæcula mire conspirantibus, & ex Romana Sixtina editione ad fidem antiquissimorum Codicum exacta: ex vetustissimo MS. Alexandrino, in quod Adnotat. edidit Junius, postremo Volumine Bibl. Waltonianorum, ex MSS. Oxoniensibus; ex emendatissimis Edit. Complutensi, & Aldina. III. Nunquam Patres de hac re dubitarunt. Ex Græcis enim solus

solus Epiphanius *κατὰ μελχισεδεκιανῶν Cainan* omittit enarrans Christi Genealogiam; nam quod illum in ætate Patriarcharum non enumeret Theophilus Antiochenus, Julius Africanus, & Eusebius, parum refert, ut postea explicabo. Ex Latinis autem Cainanis generationem scriptam a Luca agnoscit Ambrosius, Beda, Hieronymus, alii. IV. Laudatus Hieronymus Quæst. in Genes. affirmans Lucam inseruisse Cainan, propterea quod scribens gentibus non debebat *contrarium aliquod scribere adversus eam Scripturam, quæ fuerat in gentibus divulgata*, tanquam indubitatum supponit extitisse Cainan etiam in Græca illa veteris Testamenti versione, quæ obtinebat Apostolorum ætate. V. Invictum Critici reputant argumentum, quo probent in vetusto Hebræorum Codice veteris Testamenti locum non habuisse *Cainanem*, quoniam nec extat in antiqua alia versione, si Græcam excipias. At valet etiam de textu Lucæ similis argumentatio, quoniam *Cainanem* habet Genealogia a Luca descripta in omni prorsus versione, in Vulgata, in Græca, in Persica, in Arabica, in Aethiopica, ut liquet ex Bibl. Regiis Tom. v. pag. 252. & Walton. Tom. 5. p. 264. similiter in Complutensibus, & in Hebraica Romæ excusa anno 1668. VI. Tandem Vulgata Tridentini Concilii decreto authentica declarata est, & licet ejus auctoritati minime officiant leviora hujus generis menda, ut sentiunt viri Catholici, temere tamen dicitur scatere erroribus, ubi non occurrat apertissima demonstratio. Quamobrem censeo a doctis viris, qui mandante Romanæ Ecclesiæ Pastore corrigendæ Vulgatæ insudarunt, recte *Cainanem* non fuisse insertum veteri Testamento ob antiquorum Codicum concordantiam: recte quoque ob eamdem rationem non fuisse expunctum a novo, & utrobique esse Vulgatam, qua utimur, immaculatam.

SOLVUNTUR QUAEDAM IN CONTRARIUM ARGUMENTA.

Oppones 1. Debemus necessario unum, vel alterum fateri, aut mendum irrepsisse in Hebraicos, ac Latinos Codices V. T., aut in Evangelicum Lucæ textum; cum interposita generatione Cainanis, corruat Vulgatæ, & Hebraicæ lectionis Chronologia. Atqui hæc a nobis defenditur lib. xi. cap. 7. nec non probatur præcedenti propositione veritas Vulgatæ & Hebraicæ Scripturæ. Est ergo ab Evangelico textu Lucæ generatio Cainanis detrahenda. Resp. nego majorem. I. Quia etiamsi inter Hebræos, Græcosque Codices magna sit annorum discrepantia; exorta hæc est, ut Augustinus scribit lib. xv. de Civit. Dei cap. 13. non malitia Judæorum, aut errore Interpretum; sed potius Scriptoris, qui primus omnium ex Bibliotheca Ptolomæi codicem describendum accepit. II. Ex quo fateamur errorem in Chronologica Græcorum librorum supputatione, non sequitur etiam nomen *Caina-*

nis

nis fuisse insitum fraude Scriptoris; quoniam, ut animadvertit Genebrardus in Chronico ad annum M. 1659. potuit Arphaxad generare Cainan anno ætatis suæ XVIII. & Cainan generare Sale anno XVII. atque ita posita etiam generatione Cainanis cum LXX. & cum Evangelista defenditur quod Sale genitus sit anno XXXV. Arphaxad, ut habent Codex Hebraicus, & Vulgata. III. Etiamsi *Cainan* quoque non extaret in authographo scripto Alexandrino, ut contendit Usserius, erat tamen in Versione communi, quæ obtinebat temporibus Apostolicis, ut idem Usserius demonstrat ex Demetrio apud Eusebium lib. IX. Præp. Evangelicæ, ubi connumerantur ab Adam usque ad descensum Jacobi in Aegyptum anni 3624. in quibus manifesto continentur anni Cainanis cXXX. Atque hinc viri docti complures tenent Cainan utique non fuisse a LXX. Interpretibus positum, fatentur tamen extitisse in Versione, qua utebantur Judæi etiam ante Christi tempora: ideoque Lucas, ut scribit Hieronymus, noluit *Cainan* prætermittere, *adversus eam Scripturam, quæ fuerat in gentibus divulgata*; quemadmodum Act. VII. 14. ait ingressas in Aegyptum animas *septuaginta quinque*, juxta eamdem Græcam, vulgatamque lectionem, etsi in Genes. XLVI. 27. dicantur animæ tantum septuaginta.

Opp. 2. Asseritur Cainanem appositum a D. Luca, quoniam is secutus est versionem LXX. Interpretum. At in antiqua LXX. Interpretum versione *Cainan* non extitit. Itaque nec a D. Luca fuit appositus. Probatur mi. I. Quia Philo Judæus, Julius Africanus, Irenæus, Epiphanius, & alii, qui chronotaxim LXX. Interpretum sequuntur annos Cainanis omittunt. II. Idem evincunt Chronicon Eusebii, & monimenta alia, de quibus in præcedenti propositione. III. Idem liquet ex Origenis Hexaplis, & ex tertio libro Theophili Antiocheni ad Autolycum. IV. Desiderari *Cainan* in editione Romana Carafæ, & in Emendationibus Græcis scribunt Massæus, Pererius, & Vossius. V. Neque nunc extat *Cainan* in omnibus Græcis Codd. primo capite Paralipomenon, ut inquit citatus Vossius in Isagoge Chronolog. p. 17. & Grotius in III. Lucæ.

Resp. 1. nego consequentiam; quamvis enim detur LXX. *Cainanem* omisisse, potuit illum Lucas inserere secutus Græcam versionem communem ac divulgatam. Deinde respondeo negando minorem, cum revera LXX. *Cainanem* inscripserint, ut ex innumeris MSS. mirifice conspirantibus, ex omnibus Lucæ versionibus, atque ex ampliori Patrum numero comprobatur. Ad primam vero minoris probationem concedo Philonem, Julium Africanum, aliosque Græcam sequi Chronologiam, atque hanc etiam ab Hebraica discrepare, sed potest Cainan interponi inter Arphaxad & Sale, salva etiam Hebraica supputatione. Quod si tenere velimus opinionem Armachani, aliam fuisse Græcam versionem diversam ab ea, quam adornarunt Interp. LXX. illam-

illamque repositam in Bibliotheca Cleopatræ, dicemus Philonem, aliosque perpaucos hanc fuisse secutos. Id vero de Patribus Catholicis majori probabilitate affirmatur; quoniam etsi concedatur Valesio in Annot. Euseb. pag. 307. & seqq. falsam esse Usserii de duplici Græca Translatione sententiam; negari non potest, quin circa Origenis tempora plures obtinuerint Versiones Græcæ, ut liquet ex ejus Tetraplis. Hieronymus in Epist. ad Suniam & Fretellam Tom. 2. pag. 627. aperte distinguit versionem communem & Lucianæam, ab illa, quæ extabat in Origenianis Hexaplis, feliciter a se in Latinum sermonem conversa, & decantata in Hierosolymitana, & Orientalibus Ecclesiis. Addit communem illam dictam a plerisque Luciani, *pro locis, & temporibus, & pro voluntate Scriptorum veterum fuisse corruptam*. Similiter in Præf. ad lib. Paralip. Tom. 1. pag. 1022. scribit Alexandriam & Aegyptum in LXX. suis Hesychium laudare auctorem, Constantinopolim & Antiochiam probare Luciani Martyris exemplaria, & medias inter has provincias Palæstinæ legere Codices ab Origene elaboratos, atque ita universum orbem hac inter se varietate compugnare. Oportet ergo ut Adversarii demonstrent a Patribus qui Cainanem omiserunt, fuisse perlectam solam Versionem LXX. Interpretum immaculatam, non communem, & Lucianæam. Ad 2., ac 3. primum opponitur idem Eusebius de Præp. Evangelica IX. cap. 21. ubi ex Demetrio & Polyhistore in supputatione priscorum annorum etiam annos Cainanis includit. Deinde dicimus Eusebium, & Pamphilum secutos Origenem, qui inter se pugnantia exemplaria permiscuit, & in ipsa Versione LXX. quam Hieronymus in Epist. ad Suniam, & Fretellam vocat incorruptam, & immaculatam, apposuit etiam editionem Theodotionis, quod idem Hieronymus Præf. ad lib. Paralip. magnæ tribuit audaciæ. Nihil itaque certi ex Origene, & Eusebio inferre possumus. Perpaucis Versionibus cit. num. 4. & 5. opponimus innumeras alias, ac vetusta MSS., de quibus supra; omnesque Versiones Lucæ, eam quoque, quam ad fidem Græcorum Codicum emendavit Hieronymus. Fortassis versio librorum Paralipomenon, in qua desideratur *Caïnan*, aut est Græca communis, aut saltem interpolata. Verum desideratur in perpaucis Codd., atque in his etiam, quæ non habent Cainan in Paralipomenis, extat in Genesi; neque hi cum aliis Codicibus numero, vel antiquitate sunt comparandi.

Opp. 3. Si Moses Cainanem prætermisit, quomodo LXX. Interpretes illum intrudere potuerunt? Deinde generatio Cainanis, aut fuit Moysi nota, aut non: si nota fuit, eccur eam omisit? Si illam ignoravit, unde scire potuerunt Græci Interpretes? Hi ergo Cainanem non apposuere, ideoque nec Lucas, quemadmodum ex Codice Cantabrigensi docti quidam Critici demonstrarunt.

Resp. 1. non consequi prætermissum a Luca Cainanem, quod neque

que illius meminerint LXX. potuit enim etiam Apostolorum ætate irrepsisse in Græcam apud Gentes divulgatam versionem, quam auctore Hieronymo provide Evangelista secutus est. Codex autem Cantabrigiensis neque parem habet cum innumeris aliis auctoritatem, neque tantæ est, ut arbitrabatur Theodorus Beza, antiquitatis, neque demonstrari potest, quin illum ad variantes Græcas Vet. Testamenti Versiones sciolus Amanuensis corruperit. Præterea respondetur, nec invicte demonstrari quod LXX. Cainanem omiserint. Quamquam enim non extaret in Hebraicis Codicibus, potuerunt Septuaginta, qui non tam fuerunt Interpretes, quam paraphrastæ, illum addere ex certa traditione, vel ex libris Genealogiarum apud Judæos asservatis. Moses vero Cainanem prætermisit, vel ut generationum seriem usque ad Abrahamum in certas decades distribueret, vel ob aliam nobis incompertam rationem. Ita enim Matthæus cap. I. plures generationes omisit, sive numerare voluerit per *tessaradecades*, ut fert communis opinio, sive prætermiserit natos ex femina gentili, ut scribit in Matthæi cap. I. Hilarius. Ceterum aut LXX. Cainanis meminerint, aut non, aut per errorem in græcam versionem irrepserit, aut ei accesserit ex legitimis monumentis; si extabat in codicibus per orbem sparsis, recte illum Lucas apposuit, ne in re parva, atque ad fidem nullatenus pertinente suo dissensu turbaret nascentem Ecclesiam, ut ex Catholicis defendunt Sixtus Senensis, Steuchus, Genebrardus, Jansenius: ex aliis Franciscus Junius in Anal. Genesis, & in Parallelis.

Nota quod opinio asserentium Cainanem esse binomium, aut fratrem Arphaxad, vel Sale defendi non potest; nam Codices in quibus Cainanis fit mentio, tres aperte generatione distinguunt; legitur enim in Græcis cap. x. Geneseos 23. *Et Arphaxad genuit Cainan, & Cainan genuit Salam.*

CAPUT V.

Expediuntur nonnullæ circa Christi corpus quæstiones.

DE CHRISTI corpore, quod revera ex Virgine assumptum adversus Phantasiastas demonstravimus, quærunt Theologi an corruptibile dicendum sit, an membris omnibus, ac sanguine, nostrorumque corporum proprietatibus fuerit coagmentatum, atque elegantem formam habuerit, vel deformem potius & despicabilem.

Circa priorem quæstionem fuit olim hæresis Aphthartodocitarum, & Severitarum, ut appellatur a Nicephoro Callisto lib. XVII. H. E. cap. 28. qui a Juliano Halicarnasseo, & Gaino Eutychianæ sectæ progressi sub pietatis prætextu persuadere conati sunt fuisse assumptam

ex Virgine carnem ante passionem incorruptibilem. Hoc errore correptos scribit idem Historicus præclaros viros, qui honores ac magistratus gesserunt, primarios Hierarchas, Monachos vita illustres, atque ipsum etiam Imperatorem Justinianum. Hunc vero non solum tali opinioni plurimum adhæsisse, verum etiam voluisse per vim cogere omnes ubique Episcopos, ut eidem assentirentur, quamquam hi respondentes expectandam sententiam Anastasii Episcopi Antiochensis, Imperatoris impetum declinaverint, narrat etiam lib. IV. cap. 39. Evagrius. At Imperator, quemadmodum inquit eo loci Callistus, falsæ adhæsit opinioni, *non altius dogma tale investigans, sed verbi ipsius* (corruptionis) *significationi acrius insistens*.

Sciendum est autem *corruptionis* vocabulum duplicem habere sensum, quo explicato finita est controversia. *Corruptio* enim alia est, per quam anima a corpore divellitur, atque corpus ipsum subjicitur alterationi, unde fames, sitis, fatigatio, angor, & ceteræ passiones hujusmodi exoriuntur. Alia autem est *corruptio*, per quam corpus in elementa, ex quibus compositum est, dissolvitur, ac tabe macieque inquinatur.

Itaque dicimus juxta priorem significationem Christi corpus fuisse corruptibile, quemadmodum ex Scripturis, ex Patribus, atque ex ratione potest facile demonstrari. Nam Matth. IV. 5. legimus esuriisse, Joan. IV. 6. fatigatum fuisse ex itinere, Marci XIV. 33. cœpisse pavere, & tædere, Lucæ XXIII. 46. exspirasse; & in Epistola ad Hebræos IV. 15. fuisse *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*. Respondebant Julianus & Gainus, dum hæc illis Catholici opponebant, etiam post resurrectionem Christum manducasse ac bibisse; passum vero, & contristatum, non conditione carnis assumptæ, sed dispensatione divina. At ex adverso instabant Catholici post resurrectionem Christum manducasse ac bibisse œconomia quadam ac dispensatione, ut veritatem corporis sui commonstraret: sed antea id præstasse naturali affectione; quoniam nullibi Scriptura testatur Christum post resurrectionem suam manducasse esurientem, aut sitientem bibisse, sicut id affirmat de Christo ante passionem ac mortem. Naturaliter etiam fatigatum, contristatum, ac passum ipsa divina Scriptura testatur, docens fatigatum ex itinere, tristatum ob carnis imbecillitatem, atque *ex infirmitate crucifixum*, ut scribit Apostolus 2. ad Corinth. XIII. 4. Etsi ergo omnibus his affectionibus non invitus atque ex necessitate subjectus fuerit, cum posset omnipotentia sua omnes carnis defectus repellere; nihilominus volens carni & sanguini communicare, ac sinens humanitatem suos actus exercere, ex conditione naturæ esurivit, sitivit, aliasque sustinuit passiones. Vide Augustinum lib. I. de Pecc. meritis cap. 27. ubi affert testimonia Scripturarum, quæ Christo tribuunt nostras infirmitates; nec non lib. II. cap. 29. ubi docet Chri-

Christum perpeti voluisse etiam mutationem ætatis; atque inter illum ceterosque homines istud interesse discrimen, quod alii habentes carnem peccati motibus irrationabilibus perturbantur, neque hi semper ratione, vel imperio cohibentur: Christus vero, qui similitudinem carnis peccati obedientiæ voluntate suscepit, habuit corpus corruptibile ac mortale sine peccato. Similia docent alii PP. Accedit ratio, quam supra cap. 2. produximus, Christum de peccato damnasse peccatum in carne, ideoque dedignatus non est ad opus redemptionis perficiendum carnis peccatricis defectus assumere, iis exceptis, qui vitiosi sunt, qualis est sensuum perduellis commotio, & fomentum noxiæ cupidinis, & qui non communem naturam consequuntur, sed peculiarem secundarum caussarum deficientiam, ut cæcitas, surditas, & consimiles.

At si loquamur de corruptione juxta secundam atque communiorem significationem, dicimus sacrosanctum Christi corpus incorruptibile. Ita nimirum affirmant Scripturæ, ut pervulgatum illud Ps. xv. 10. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Docent similia Patres, Cyrillus lib. 9. de Adorat. *Incorruptibile est Christi corpus, & divinam in seipso naturam habet*. S. P. Aug. ep. 146. nunc 205. ad Consentium: *Constat, neque ullo modo dubitandum est, corpus Christi, quod licet corruptionem putredinis in sepulcro non viderit, unde scriptum est, Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, clavis tamen, & lancea perrumpi potuit, nunc omnino in incorruptione consistere*. Et Fulgentius in Epist. ad Rheginum cap. 4. *Christus non vidit corruptionem, quia nulla sensit caro ejus putredinem*. Proferri etiam possunt satis apertæ rationes tum ex celeritate resurrectionis, tum ex redemptione ipsa consummata in Christi morte, ad quam propterea necessaria non erat sacri corporis in cineres resolutio; tum denique ex decentia, ob quam viris sanctitatis eximiæ incorruptionis conceditur privilegium, multo minus denegandum carni immaculatæ ac purissimæ, quam divinum Verbum nec in triduo mortis dimisit. Salvatoris autem Sanguinem calice distributum non esse corruptibilem, recte scripsit in Epist. adversus Paulum Samosatensem Dionysius Alexandrinus. Argumenta in contrarium, quoniam singulariter excludunt a Christo doloris sensum, afferentur sequenti capite.

Altera quæstio ex superioribus soluta est. Ut enim Scriptura Christo verum tribuit corpus, ita etiam vera tribuit membra, pedes, manusque clavis perforatas, pectus super quod discubuit Joannes, caput spinea corona circumdatum, & latus apertum lancea. Fuit ergo dominicum corpus humanis membris instructum. Sanguinem pariter habuisse liquet ex sudore in horto, ex flagellatione in prætorio, atque ex crucifixione in Golgotha, affirmantibus etiam Apostolicis libris ipso sanguine emundari conscientiam nostram, ut legitur in Epistola ad Hebræos ix. 14. & in prima Joannis 1. 7.

Circa quæstionem tertiam de forma ac specie corporis Christi, videntur recentiores Critici ac Theologi in eam magis sententiam propendere, quæ asserit nec speciosum & insigniter venustum fuisse, neque facie turpi ac deformi, incertum tamen esse quam oris formam præsetulerit. Ita scribunt Hyacinthus Serry Exercit. XLVII. Juenin Dissert. V. de Incarnat. cap. 8. Tournely q. X. art. 4. aliique permulti. Alii tamen, etsi Christo denegant pulchritudinem illam muliebrem & affectatam, qua carnales oculi alliciuntur, sitam in rubore genarum, labiorum risu, illecebrisque oculorum, concedunt tamen illi singularem venustatem in apta partium dispositione, convenienti statura, ac temperato colore constitutam: cui opinioni præter veteres plurimos adhærent Calmet differt. in Isaiam, Sandinus in Hist. familiæ sacræ cap. XVII. & erudito Comment. in Aereum Nummum Musei sui Eques Florentinus Petrus Victorius.

Huic opinioni nos ultro ac lubenter subscribimus. I. quia Nicephorus Callistus lib. I. cap. 4. ut a Majoribus traditum refert Jesum Christum *egregio vividoque vultu fuisse: corporis statura ad palmos prorsus septem: cæsariem habuisse subflavam, nec admodum densam, capillos prolixiores, &c.* Rejiciunt quidam Nicephorum tanquam posterioris ævi scriptorem, sed nequit tamen apertæ falsitatis revinci, ac potuisse illum hæc accipere ex Veterum monimentis sequentia commonstrant. II. Negari non potest multa olim extitisse longe ante Nicephorum Christi simulacra, & imagines. Erectam illi statuam ab Hæmorrhoissa in urbe Paneade scribit Eusebius lib. VII. H. Ecc. cap. 18. Asterius Amasenus apud Photium Cod. 271. Gregorius II. in Epistola ad Germanum Episcopum Constantinopolitanum, aliique permulti laudati a Sandino, & Victorio. Atque hanc statuam Juliano Apostata imperante fuisse confractam, auctor est libro III. cap. XXI. Sozomenus. Aliam mulierem servasse apud se Christi simulacrum refert Calmet ex Lampridio. Idem de Alexandro Severo tradunt communiter Historici. Accedunt Imagines non manufactæ, non solum missa ad Abgarum, quam critici in dubium revocant, commemorant tamen Synodus VII. act. 5. & Damascenus lib. IV. de Fide Orthodoxa cap. 16. verum eti am Acheropeeta miraculis celeberrima & Romæ ad Scalam sanctam asservata, diversa, ut opinor, a Sudario Veronicæ, licet Sandinus illam cum ista pag. 280. confundat. Hæ autem imagines eamdem Christi referunt formam, quam describit Nicephorus. Quamquam vero prædictæ imagines non essent, ut creditur, divinitus efformatæ, cum perantiquæ sint, eamdemque Christi speciem exhibeant, demonstrant Nicephori traditionem revera a veteribus acceptam, non ab ipso confictam. III. Servatur adhuc Augustæ Taurinorum sacra Sindon, quam aliqui quidem rejecerunt eo quod non referat notas institarum, sed egregie defendit Chiffletius respondens ea Sindone non obvolutum

Chri-

Christi corpus jam unctum, & institis ligatum post pollincturam, sed cruentum, & recens e cruce depositum, unde non tantum exhibet notas quinque vulnerum, ut Vesontinum Sudarium, sed maculis sanguineis utramque corporis partem delineat. In hac ergo Sindone miraculorum celebritate, devotione sancti Caroli Archiepiscopi Mediolanensis, & Julii II. diplomate confirmata, omnia, quæ Nicephorus narrat, si unum excipias colorem, ipsis oculis conspiciuntur; statura sex pedum geometricorum minus tribus digitis, quæ eadem est ac septem palmorum, cæsaries prolixior, non admodum densa, & ad verticem discriminata, barba mediocriter promissa, frons plana, & nasus modico tractu diffusus.

Quamquam vero incerta esset hæc specialis Christi forma, non fuisse inelegantem & despicabilem colligimus ex sacris literis, ex Patribus, & ex ratione. Legimus enim Ps. XLIV. 3. *Speciosus forma præ filiis hominum*. Hunc quidem locum fatemur exponi a Chrysostomo, a Theodoreto, ab Augustino, ab aliis, de virtutibus animi, & gloria divinitatis; sed interior pulchritudo formam corporis non imminuit; imo hæc sæpenumero illius est argumentum. Etenim de pulchritudine corporis eumdem locum interpretatur idem Chrysostomus Hom. XXVIII. in Matthæum, quam pulchritudinem Christo nequaquam denegant S. Hieronymus in cap. 9. & 21. Matthæi, atque in Epistola ad Principiam, ubi affirmat in illius vultu *quiddam fuisse sidereum*, & Bernardus scribens serm. 1. de Omnib. SS. adhæsisse ei populos affatu pariter & aspectu ipsius delectatos: *cujus nimirum vox suavis, & facies decora*. Pro eadem sententia S. Thomas in Ps. 44. laudat Augustinum, additque rationem Theologicam, quod pulchritudo *maxime competebat ad statum, & reverentiam suæ conditionis*. Diximus paullo supra non assumpsisse Christum defectus ex peculiaribus causis proficiscentes. Sane quod membra humani corporis optimam & naturæ convenientem symmetriam non habeant, provenit ex defectu particularis caussæ. Fuit ergo in Christo aptissima omnium partium dispositio, ideoque eximia facies, & pulchritudo, maxime quod corporis ejus fabricator fuerit ac subministratam a Virgine materiam disposuerit Spiritus sanctus.

Pugnat adversus dicta 1. quod Origenes contra Celsum, Clemens Alexandrinus lib. III. Pedagogi, & Tertullianus de Idololatria, videntur Christo tribuere vultus obscuritatem. Augustinus etiam serm. XX. de Verbis Apostoli, nunc ordine XXVII. productis verbis Isaiæ LIII. 2. *Non est species ei, neque decor*, ait, quod speciem & decorem non habebat *ut homo*. II. Quod Eusebius Constantiæ Licinii uxori petenti ut ad se mitteret Christi imaginem, respondit exprimi illam non posse. III. Quod magis cedat in Dei gloriam, si dicatur cum Clem. Alexandrino libro VI. Strom. Christum, uti humilitate, ac paupertate, ita forma vili, & neglecta doctrinam suam feliciter promulgasse. IV. Demum

mum quod Augustinus VIII. de Trinit. cap. 4. haud male scribat Dominicam faciem a singulis, ut lubet, fingi & variari.

Verum facilis est ad hæc omnia responsio. Ad I. enim dicimus PP. loqui de Christo cruci appenso, & inter manus persecutorum, ut proculdubio loquitur cap. LIII. Isaias, & Augustinus citato serm. num. 6. & in Psalm. 127. num. 8. Aut denegant Christo pulchritudinem illam muliebrem, quæ allicit carnalium oculos, non gravem illam & cum majestate conjunctam, quæ terret iniquos. Hæc enim tanta in eo fuit, ut nunquam auderent improbi in ipsum manus injicere, nisi dum *venit hora eorum, & potestas tenebrarum*. Ad secundum inquit Sandinus Eusebium respondisse Augustæ, non posse exprimi pennicillo Christi humanitatem eo quod *mortalitas a gloria absorpta est*, quoniam profitebatur sectam Arianorum, & ipse fortassis imagines Christi non admittebat. Sed salva Eusebii fide, videtur allata ratione significare, non potuisse ab ullo artifice faciem Christi exprimi ad vivum ob gloriam etiam in vultu splendescentem, ut de pictore misso a Rege Abgaro refert Damascenus; ideoque veras Christi imagines, qualem peroptabat Augusta, esse *Acheropeetas*, idest, non manu factas, ut imago Edessena, Sudarium Veronicæ, sacra Sindon, de quorum Imaginum veracitate communem tenemus absque disputatione sententiam. Et quidem etiam Hieronymus in cap. IX. Matthæi aperte affirmat, quod relucebat in humana Christi facie ***fulgor, & majestas divinitatis occulta***. Atque id maxime post resurrectionem contigisse dicendum est, quando majus fuit habendi Salvatoris imagines desiderium. Ad tertium respondemus non deesse gloriam illam prædicationi Evangelicæ, qua non speciosum Christum annuntiamus, sed crucifixum: quamquam illum complures traxisse jucundissimo aspectu scribant citato loco Hieronymus, & Bernardus, & confirmari possit ex vocatione Apostolorum Matthæi IV. 20. 22. IX. 9. & Joann. I. 39. Ad ultimum liquet plura quidem fingi non solum Christi, verum etiam personarum omnium simulacra, atque magnam in his esse pictorum licentiam, ut recte ait Augustinus: sed nullo pacto potest id elevare veritatem Prototyporum.

CAPUT VI.

An revera Christus dolores expertus fuerit.

CHRISTUM nullatenus obnoxium fuisse doloribus affirmarunt Phantasiastæ supra capite secundo refutati. Hi, ut asserebant Salvatorem nostrum in substantia corporis non fuisse, ita dicebant phantasmate passum, quemadmodum refert de Saturnino Tertullianus de Præ-

Præscript. & de Menandro Theodoretus Epist. 145. Illorum itaque errorem iisdem argumentis, quibus supra usi sumus, facile evertimus. *Si enim hominum opinione tantum passus est Christus, non revera, Herodem opinione tantum eum judicasse, Pilatum opinione manus abluisse, adjurasse eum opinione Caipham, Judæos manus ei injecisse opinione, Apostolos opinione extitisse, sanguinem ejus opinione effusum esse, opinione de cælo descendisse, eoque reversum esse: verbo, totam salvationem hominis opinione factam esse, necesse est.* His plane verbis refellit Marinum quemdam Bardesanistam in IV. Dialogo Origenes Adamantius. Consimili argumento revincuntur, qui cum Basilide apud Theodoret. libro I. Hæret. fab. dixere Christi loco passum bajulum Crucis ejus Cyrenæum, aut cum Mahumetanis Judam Iscariotem.

Aphthartodocitæ, de quibus cap. præcedenti, cum assererent Christum Dominum habuisse veram quidem carnem, sed natura sua incorruptibilem, propterea quod orti ex Eutychiana hæresi, & confundentes duas in Christo naturas opinabantur expertem illum fuisse naturalium humanarumque affectionum, ipsum utique Christum cruci affixum, passum, ac vere mortuum profitebantur, sed in hoc œconomiam ac miraculum interfuisse, non conditionis naturalis effectum. Horum hæresim describit Tom. V. Concil. Liberatus in Breviario, & Tom. IX. Bib. PP. Leontius Byzantinus libro 2. adversus Eutychianos.

Distinguenda est accurate a duabus istis damnatis opinationibus sententia aliquorum Patrum, qui tradiderunt opus fuisse miraculo, ut *Christus* pateretur, atque non fuisse humanæ fragilitatis, sed cælestis gratiæ sacramentum, si Dominus noster esurivit, sitivit, semetipsum turbavit, infremuit, & doluit: quod diserte tradit Clem. Alex. in VI. Strom. Maximus Martyr hom. I. de Jejunio, & Philippus Abbas Præmonstratensis in Epistolis de sententia Hilarii, de quo proximo capite. Profecto hi Patres neque Christum divinitate passum, neque humanam ejus naturam suis proprietatibus exspoliatam affirmavere, sed hanc per unionem hypostaticam adeo roboratam, atque perfectam, ut nonnisi divina accedente virtute subjiceretur passioni. Atque in hac sententia, quæ nihil habet repugnans Incarnationis mysterio, & nihil adversum Christi doloribus, non reperitur aliquid, judicio doctissimorum virorum, in fide periculi.

Communior tamen est, & vera sententia, ad quam arbitror cum Magistro in III. Sent. dist. XV. posse revocari omnia Patrum testimonia, quæ videntur contraria, fuisse in Christo passiones, ipsius humanitatis naturæ connaturales. Pro qua nonnulla prænotanda sunt partim ex ipso Magistro, partim vero ex Leontio Byzantino deprompta. Magister itaque eo loci distinguit inter *passionem*, & *propassionem*. Passionem appellat, dum quis timore, vel tristitia ita afficitur, ut mens inde a rectitudine divellatur; quod contingit in motibus, quos ratio

non

non dirigit, neque cohibet. Propassionem vero dicit, quando anima timore, vel tristitia, vel affectu alio movetur, ut inde a rectitudine non declinet, ut evenit in timore, aut tristitia, quæ, animo non dominatur, nec rationem pervertit. Profert ad hanc rem explicandam Magister insignem locum Hieronymi scribentis in caput XXVI. Matthæi: *Ut veritatem probaret assumpti hominis, vere contristatus est: sed non passio ejus vere dominatur animo; verum propassio est.*

Leontius recte ulterius observat passum Christum dupliciter dici. Uno quidem modo, quod permittente Verbo passio circa carnem acciderit, quia scilicet cum prohibere posset, non prohibuit, & quod cum esset omni peccato superior, voluntarie, non aliqua necessitate, vel debito oppetiit mortem, quæ in mundum propter peccatum irrupit. Alio modo dicitur Christum passum, quod carnis natura passionis expers, & immortalis fuerit, ita, ut quod humanitati assumptæ non inerat, sponte admiserit, & mors & passio non fuerit ex naturali potentia, & secundum naturam, sed ex divina & supernaturali virtute, ut affirmabant supracitati Aphthartodocitæ. His expositis facilis mihi videtur propositæ quæstionis resolutio.

Propositio I. Si accipiatur *passio*, quatenus animum, aut corpus afficit mente reluctante, aut hanc a rectitudine avertit, atque perturbat; nulla passio accidit Salvatori.

Probatur ex Scripturis, ex Patribus, ex ratione. Ex Scripturis, quoniam Isaias ait cap. LIII. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Et Joannis X. 17. *Ego pono animam meam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso.* Item Marci XIV. 34. 35. *Tristis est anima mea usque ad mortem. Transfer calicem hunc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu.* Ille ergo non habuit passiones, aut subrepentes invitis, aut rationem pervertentes, qui sponte illas subiit, atque in ipsa mœroris, ac tristitiæ vehementia sese paternæ voluntati subjecit. Christus Dominus potestate, ac voluntate sua oblatus est, & pro ovibus suis posuit animam, petiitque in ipso agone, ut paterna impleretur voluntas. Ergo non habuit passionem, quæ reluctantem afficeret, atque a rectitudine animum removeret. II. Probatur ex Patribus. S. Clemens Alex. in VI. Strom. inquit: *Ipse autem passionis erat expers, ut quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas neque dolor.* Hieronymi paullo supra apertissimum attuli testimonium. S. Pater Augustinus Tract. XLIX. in Joannem: *Quis enim cum posset, nisi seipsum ipse turbare? Turbaris tu nolens, turbatus est Christus quia voluit. Esurivit Jesus, verum est, sed quia voluit: dormivit Jesus, verum est, sed quia voluit: contristatus est Jesus, verum est, sed quia voluit: mortuus est Jesus, verum est, sed quia voluit. In illius potestate erat vel sic affici, vel non affici.* III. Probatur ratione. Motus enim, & affectio deliberationem voluntatis antecedens, etsi peccato non imputetur, vitiosa est, &

recto

recto ordini, qui inter carnem, spiritumque versatur, repugnat. Non debet ergo admitti in Christo prædito summa innocentia, ac perfectione sanctitatis. Deinde ob unionem hypostaticam anima, & caro Christi cum Dei Verbo est una persona, in qua utraque natura subsistit eadem hypostasi, ideoque ob summam divinæ ipsius Personæ potestatem poterat vel exercere divinitatis omnipotentiam, vel exhibere humanitatis infirmitatem. Atque hanc rationem innuit eo loci Augustinus scribens: *Anima & caro Christi cum Verbo Dei una Persona est, unus Christus est; ac per hoc ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas*. Ex quibus animadverte discrimen inter Christi, aliorumque hominum passionem; quoniam in illo nec potuit passio antevertere rationem, nec afficere invitum, nec mentem perturbare, eamque a rectitudine dimovere: ideoque ab aliquibus *propassio* potius, quam passio in Christo fuit appellata.

Si dixeris Christum Dominum expertum etiam esse animi perturbationem, dum ait Joan. XII. 27. *Nunc anima mea turbata est*; Respondeo hanc perturbationem fuisse mortis horrorem, sui ipsius deliberata voluntate excitatum, & recto erga Deum ordini conjunctum. Cum enim tunc discipulos ad vitæ contemptum hortaretur, ut exemplo suo fierent alacriores, voluit & ipse mortalitatis nostræ affectum suscipere; ac statim convertens orationem ad Patrem illis verbis, *Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora*, docere simul, quomodo præponere debeamus divinam voluntatem voluntati humanæ atque infirmæ. Hinc S. Pater Tract. in Joan. LII. ait: *Nos in se transtulit, nos in se suscepit, Caput nostrum membrorum suorum suscepit affectum, & ideo ab aliquo non est turbatum; sed sicut de illo dictum est cum Lazarum suscitaret, turbavit semetipsum.*

Propositio II. Accepta *passione*, prout præcise afficit animum, aut sensus corporis dolore, ac tristitia, Christus vere, & naturaliter passus est.

Hanc pariter thesim triplici genere argumentorum demonstro. I. Ex divinis literis. Legitur enim Psalmo LXXXVII. 4. *Repleta est malis anima mea*: quæ verba prolata fuisse a Propheta in persona Christi ab inimicis vexati, animadvertit ex Augustino Magister. Isaias LIII. 4. ait: *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*. Christus in Evangelio Matthæi XXVI. 38. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Apostolus denique ad Hebræos II. 17. 18. *Debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.* II. Probatur ex Patribus. Nam Ambrosius in Lucam cap. XXII. ait: *Tristis videbatur, & tristis erat*: & lib. II. de Fide capite 3. nunc VII. num. 56. *Ut homo ergo dubitat, ut homo turbatur.*

Non turbatur ejus virtus, non turbatur ejus divinitas: sed turbatur anima secundum humanæ fragilitatis assumptionem. Et ideo quia suscepit animam, suscepit etiam animæ passiones. Hieronymus in caput LIII. Isaiæ: *Vere languores nostros, & peccata portavit, & pro nobis doluit, non putative, idest, δοκήσει, ut nova, & vetus hæresis suspicatur, sed vere crucifixus est, vere doluit*. Libro etiam II. adversus Pelagianos inquit: *Salvator in passione ab Angelo confortatur; & Critobolus meus non indiget auxilio Dei?* S. P. Augustinus in Ps. XCIII. *Tristitiam* (inquit) *assumpsit, quomodo carnem: fuit enim tristis, sicut Evangelium dicit. Nolite putare non fuisse tristem Dominum: si enim hoc dixerimus, quia non erat tristis, cum Evangelium dicat, Tristis est anima mea usque ad mortem; ergo quando dicit Evangelium, Dormivit Jesus, non dormivit Jesus: & quando Evangelium dicit, Manducavit Jesus, non manducavit Jesus: subrepit vermiculus putredinis, & nihil sanum relinquet, ut dicatur, Et jam corpus non erat verum, & carnem veram non habuit*. III. Probatur ratione, quam insinuat hoc loco Augustinus, quoniam propter auctoritatem divinarum Scripturarum tenemur credere Incarnationis mysterium; itaque ob eamdem auctoritatem debemus tenere veritatem passionis. Deinde proponitur nobis a Principe Apostolorum Epist. I. cap. II. 21. Christi passio, *ut sequamur vestigia ejus*. Ut ergo nos debemus vere crucem tollere, & mortem subire, ita Christus vere crucis supplicium, ac mortem pertulit.

Porro hanc passionem fuisse in Christo naturalem, nec repugnantem conditioni humanitatis assumptæ, etsi prohibente Verbo nihil perpessus foret, nec potuissent inimici trahere invitum ad supplicia, facile demonstratur. Contra Eutychianos quidem, quia humana Christi natura non fuit in divinam commutata, neque affirmari potest Christum divinitate passum, ut infra suo loco probabitur. Adversus autem Aphthartodocitas demonstratur primo, quia constat ex Scripturis ac Patribus hoc, & superiori capite allatis, Christum *ex infirmitate, secundum humanæ fragilitatis assumptionem, & per naturam hominis* crucifixum ac mortuum; non ex virtute, non secundum divinitatis omnipotentiam, non per supernaturalem aliquem in assumptam humanitatem influxum. Postremo si Aphthartodocitæ contenderent, captu perdifficile esse, quomodo Christus frueretur visione divinitatis, & tamen potuerit esse obnoxius dolori; aut ob unionem hypostaticam nullam pœnam potuisse Christum afficere, nisi volentem, ideoque apparere in Christi passione mirabilem œconomiam, a veritate nullatenus declinarent. At supposita veritate passionis ac libera voluntate patientis, credere dolorem supra naturam, ut Leontius inquit, est velle ignorare quid carnis sit proprium, & nolle percipere, quod omnis actus supernaturalis est *secundum adscensum, & progressum ad melius*,

melius, non secundum naturalem potentiam, vel depravationem habituum.

Opp. 1. Appellatur Christus Dominus in Scripturis secundus Adam. Sicut ergo Adam in accepta justitia perseverans nulla fuisset affectus animi ægritudine ac pœna; ita nulli tristitiæ, ac dolori Christus obnoxius fuit. Resp. 1. retorquendo argumentum. Etenim Adam innonocens divina tantum gratia, non proprietate naturali erat immortalis, alioqui non indiguisset ligno vitæ; & ideo permittente Deo Adæ lapsum non fuit illi mors supernaturalis, sed illius naturæ consentanea: atque ita Christi caro mortalis erat, & naturaliter capax dolendi, ac reapse doluit Deo permittente ac volente, cum hac tamen discrepantia, quod mors & passio acciderunt Adamo in pœnam peccati, Deo volente ac subtrahente beneficium indebitum; sed Christus passus & mortuus est in peccati remedium, Deo volente debitam satisfactionem, atque exercente indebitam misericordiam. Deinde respondetur negando consequentiam. Nam in hoc Christus Adamo comparatur, quod sicut iste carnalis generationis, ita ille spiritualis auctor est: sed talem carnem sibi Dominus per hypostasim univit, qualem Adam habuit post peccatum, quia non venit ut salvaret hominem innocentem, sed ut redimeret peccatorem; & idcirco venit *in similitudinem carnis peccati*.

Opp. 2. Tradunt Patres Christum passionis fuisse expertem, vel *quia ejus corpus necessaria non postulabat ministeria*, ut inquit in VI. Strom. Clem. Alex. vel quia *passio ei dominari non poterat*, ut docet in cap. XXVI. Matth. S. Hieronymus: vel quia dicitur in Scripturis timuisse mortem, & fuisse tristatum, *quia Ecclesiæ gerebat personam*, ut scribit S. Pater Augustinus Exposit. 2. in Ps. XXI. Resp. Clementem Alex. asserere Christum fuisse expertem passionis, cui nos necessitate subjicimur, dum non possumus aut famem, aut lassitudinem, aut dolorem expellere nisi subministratione cibi, dormitionis, medicamenti: Hieronymum denegare Christo passionem ita prædominantem animo, ut invitum diverberet; & S. Patrem docuisse, quod non timebat Salvator mortem, nisi ut gerebat personam Ecclesiæ, quoniam ipse libera potestate posuit animam, quam Martyres ejus membra vi tormentorum immolarunt.

Opp. 3. Quæ eveniunt nobis volentibus, nequeunt dolorem & tristitiam afferre. Si ergo Salvator quia voluit oblatus est, nullum revera mœrorem, doloremque percepit. Resp. concedo antecedens, & nego consequentiam. In nobis enim locum habent passiones subrepentes absque libera deliberatione, & excruciantes invitos: quoniam in nostra potestate non est, ut adveniant, ut suscipiantur, ut sensus afficiant. At in Christo fuerunt propassiones sponte plenissimaque electione susceptæ, non dominantes animo, sed ad rationis imperium,

ac personæ divinæ permissionem deſævientes, ob summam potestatem vel infirmitatem tractandi, vel omnipotentiam exercendi: *Turbaris tu nolens, turbatus est Christus quia voluit*, ait S. Pater Tracta. XLIX. in Joannem, & rationem hanc profert: *In illius potestate erat sic, vel sic affici, vel non affici. Verbum enim animam suscepit & carnem, totius hominis sibi coaptans in personæ unitate naturam. Nam & anima Apostoli Verbo illustrata est, anima Petri Verbo illustrata est, anima Pauli & aliorum Apostolorum, ac sanctorum Prophetarum Verbo illustratæ sunt animæ, sed de nulla dictum est, Verbum caro factum est: de nulla dictum est, Ego & Pater unum sumus. Anima & caro Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus est, ac per hoc, ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas: hoc est, turbavit semetipsum.*

Opp. ultimo. Christus quocunque momento habuit divinitatem hypostatice carni conjunctam; & fruebatur etiam beatitudine & gloria, cum qua tristitia & dolor nequit consistere. Quomodo ergo tristatus est, passus est? Resp. non alia ratione tristatum ac passum, nisi ob allatam nuper: nimirum ob summam potestatem exercendi omnipotentiam & infirmitatem tractandi, quemadmodum si noluisset, nulla vis poterat illum flagellis cædere, vulneribus confodere, & occidere; ita permittente ac volente, virtus divinitatis, & gloriæ amplitudo nullum passionis tempore in carne producebant effectum, ut possent illam funes, verbera, clavi, lancea constringere, laniare, confodere. Sed de hoc argumento etiam infra.

CAPUT VII.

An superiori doctrinæ adversetur sanctus Hilarius Pictaviensis.

HUcusque producta ad duplex dogma possunt reduci, quorum unum est, fuisse in Christo veram carnem ac nostræ consubstantialem in utero Virginis procreatam: alterum in ipsa carne vere humanis passionibus, libere tamen susceptis, eumdem Christum fuisse obnoxium. Quæritur an utramque sententiam tenuerit Hilarius Pictavorum Episcopus. Enim vero in priori dogmate dubiam Hilarii mentem asseruerunt Erasmus, & Scultetus: in secundo autem illum errasse tradiderunt Claudianus Mamertus, Berengarius, & alii apud PP. Benedictinos in Præfatione ad Hilarium; nec non Ferdinandus Vellosillus Q. XXI. in VII. Tomum Augustini, ubi errorem de Christi indolentia, quem probavit aliquando Justinianus, appellat dogma Hilarianum; quamvis nunquam aut Augustus Imperator, aut Aphthar-

todo-

todocitarum aliquis attulerit testimonia Hilarii in patrocinium erroris: quod pro sancti Episcopi defensione haud parvum est argumentum. Nos cum Magistro Sententiarum Dist. xv. libri III. aliisque Scholasticis, præsertim D. Thoma, D. Bonaventura, & quos prædicti Patres S. Mauri loco citato commendant, & cum Recentioribus fere omnibus rejicimus, ac refutamus subjectis positionibus sinistram de Hilarii doctrina suspicionem.

Propositio I. S. Hilarius tribuit Christo verum corpus nostro consubstantiale, & ex Mariæ carne susceptum.

Demonstratur. Qui fatetur Christum revera originem ducere ex semine Abraham, & ex genere Davidis; conceptum in utero Matris, atque inde assumpsisse corpus nostræ naturæ, is quidem in Christo profitetur verum corpus ex Virgine generatum. Hilarius disertissime hæc omnia docuit. Igitur in Christo veram carnem, eamque ex Virgine assumptam professus est. Prob. mi. I. Christi ex Abrahamo & Davide originem fatetur Hilarius in Ps. LIX. n. 2. dicens: *Ex Juda, & Moab originem sumens*: in Ps. 67. n. 28., ubi Christum natum appellat, *De Judæ frutice*: in Psalm. 131. n. 2. scribens, *Nomen sumens ejus* (Davidis) *cujus ex genere sumebat & corpus*. II. Assumpsisse Christum ex Virgine carnem aperte tradit Hilarius in Psalm. 65. num. 12. his verbis, *Assumpta ex Virginis carne natura*: in Psal. 118. lit. 14. n. 8. *Naturæ nostræ sibi ex Virgine corpus assumens*: in Psalm. 138. n. 2. *Ex utero sanctæ Virginis assumpsit carnem*. III. Eamdem Christi carnem esse nostræ consubstantialem docuit Hilarius lib. IX. de Trinit. n. 7. *Corporis nostri natus homo*: Lib. x. num. 15. *Ad redemptionem animæ nostræ, & corporis nostri perfectus est natus*: Lib. I. n. 13. *Carnem peccati recepit, ut assumptione carnis nostræ delicta donaret*. Hilarius itaque in Christo Domino asseruit veram ex semine Davidis generationem, formatum ex carne Virginis corpus, & carnem nostræ consimilem: quod erat demonstrandum.

Oppones I. Hilarius de Maria Virgine ait lib. x. de Trinit. num. 16. *Non enim ex se corpori Maria originem dedit*. Et lib. III. n. 19. *Et certe non suscepit quod edidit, sed caro carnem sine elementorum nostrorum pudore provexit*. Libro etiam x. num. 35. Christum vocat habentem corpus *spiritalis conceptionis*. Atqui si Maria non dedit corpori Salvatoris originem, si idem corpus ex elementis non constat, si formatum non est carnali generatione, Christus non habuit veram carnem assumptam ex Virgine. Ergo hanc revera carnem in Christo denegavit Hilarius.

Resp. explicando Hilarii verba. In priori loco non extant particulæ *ex se*, additæ præter fidem Codicum melioris notæ ab Erasmo: imo eodem libro num. 35. legitur: *Genuit etenim ex se corpus, sed quod conceptum esset ex spiritu*. Deinde corpus Christi divini fuit operis,

ris, nec principium habuit naturali virtute ideoque recte dicitur non fuisse, nisi ex spiritu, in quantum spiritus illius corporis origo est, & principium efficiens, ut explicat Hilarius ibidem num. 18. & in Epistola ad Flavianum Leo Magnus. Secundo loco docet productam Christi carnem absque elementorum pudore, idest, *nullo terreni seminis mixto contagio*; ut explicat lib. x. num. 15. & 35. ubi originem, & elementa declarat esse semen virile. In tertio denique loco vocat conceptionem Christi *spiritalem*, quia Virgo genuit quidem ex se corpus, sed quod conceptum esset ex virtute Spiritus sancti, ut ibidem num. 35. Itaque distinguo minorem, non fuit ex Virgine assumpta Christi caro, si Maria corpori non dedit originem; idest, si non genuit ex se corpus, concedo; si conceptum fuit Spiritus sancti virtute, nego. Distinguo etiam illius propositionis partem alteram, Christi corpus non fuit ex elementis compactum, scilicet genitum fuit absque elementorum pudore, mixtoque seminis contagio, concedo: non fuit ex elementis, ex corporalibus membris, & carnis nostræ natura; nego. Similiter tertiam partem distinguo, conceptio Christi fuit spiritalis, ratione corporis, quod Virgo genuit, nego: ratione virtutis, per quam idem corpus conceptum fuit; concedo minorem, & nego consequentiam.

Opp. 2. Negat Hilarius in Christo originem hominis, affirmatque solam originem similitudinis hominis, scribens lib. x. n. 25. *Hominis habitus est origo, non hominis*. Resp. eo loci hæc tradere Hilarium: *Non fuit habitus ille tanquam hominis, sed ut hominis; neque caro illa caro peccati, sed similitudo carnis peccati: dum & habitus carnis in nativitatis est veritate, & similitudo carnis peccati a vitiis humanæ passionis aliena est, &c.* Quare Hilarius negat tantum in Christo originem illam hominis vitio humanæ conceptionis permixtam, unde producitur *caro peccati*; non originem a vitio humanæ conceptionis alienam, per quam Christus factus est *in similitudinem carnis peccati*.

Propositio II. Idem Hilarius non asseruit in Christo hominum Redemptore indolentiam.

Attendere quippe in Hilario debemus judicium de ipsius doctrina Antiquorum, scopum verborum, ac sententiarum in iis locis, quæ objiciuntur, & testimonia alibi expressa. At si ad hæc omnia mentem sedulo convertamus, liquet Hilarium non tenuisse de Christi passionibus falsam opinionem. Non ergo hanc Hilario possumus servata judicii æquitate affricare. Priorem assumptæ propositionis partem non solum demonstrat argumentum negativum, quod nullus unquam huic addictus errori, Justiniano Imperante, cum notissima esset, ac celeberrima Hilarii fama, nec ullus ante Claudianum Mamertum, qui floruit circa annum 440. sinistrum protulit de Hilario judicium; verum etiam positiva argumentatio petita ex iis, qui pro Hilario scripserunt, ex Lanfranco,

franco , Hunaldo , divo Thoma , sancto Bonaventura , Guilelmo Parisiensi , aliisque Scholasticis , qui Commentaria ediderunt in Dist. xv. tertii libri Sententiarum , nec non ex Patribus affirmantibus Hilariana scripta posse quemque *inoffenso pede decurrere* , quemadmodum in Epistola ad Lætam testatur Sanctus Hieronymus .

Partem alteram de scopo librorum illorum , qui in controversiam trahuntur , sic probo . Videtur Hilarius omnem tristitiam & passionem a Domino removere capite xxxi. in Matthæum , & libro x.de Trinitate. At removet tantum passiones a divinitate , non ab humana Christi natura , si disputet contra plerosque Apollinaristas & Arianos, quorum aliqui affirmantes Verbum supplevisse vicem animæ , aliqui vero opinantes infirmam ipsam Verbi divinitatem, hanc doluisse , dum caro figeretur in cruce , impie & audacter asseverabant , quemadmodum liquet ex libro v. Theodoreti cap. 11. atque ex Romana Synodo sub Damaso celebrata . Et quidem Hilarium adversus hæreticos illos disputare , satis compertum est . Citato enim cap. xxxi. in Matth. inquit : *Volunt ex infirmitate corporis ærumnam spiritui adhærere , ac si Virtutem illam incorruptæ substantiæ imbecillitatis suæ forte assumptio carnis infecerit , & æternitas naturam fragilitatis acceperit . Quæ si ad metum tristis est , si ad dolorem infirma , si ad mortem trepida , jam corruptioni subdita erit, & incidet in eam totius infirmitatis affectio* . Ita num. 2. pag. 741. & num. proximo , *Sed eorum omnis hic sensus est , ut opinentur metum mortis in Dei filium incidisse , qui asserunt non de æternitate esse prolatum , neque de infinitate paternæ substantiæ extitisse , sed ex nullo per eum qui omnia creavit effectum* . Libro pariter x. de Trinit. num. 9. pag. 1041. se disputationem suscipere testatur contra præfatos Potamii, aliorumque insigniorum Arianorum gregarios , ista præmittens : *Volunt enim plerique eorum non in natura eum impassibilis Dei fuisse , ut qui timuit , & doluit non fuerit in ea potestatis securitate , quæ non timet , vel in ea spiritus incorruptione , quæ non dolet ; sed inferioris a Deo Patre naturæ , & humanæ passionis trepidaverit metu , & ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem* . Est itaque Hilarii scopus utroque in loco hos hæreticos , sive Apollinaristas , sive Arianos refellere.

Tertiam partem spectantem ad expressam de Christi passione sententiam loca proxima evincunt . In Psalmum LIII. num. 3. ait : *Omnia secundum hominem passus est* , & num. 7. *Omnia quæ hominum sunt & oravit , & passus est : & ex communi nostra infirmitate salutem sibi est deprecatus a Patre , ut nativitatem nostram , cum ipsis infirmitatis nostræ iniisse intelligeretur officiis . Hinc illud est , quod esurivit , sitivit , dormivit , lassatus fuit , impiorum cœtus fugit , mæstus fuit , flevit , & passus & mortuus est* . Et in Ps. LIX. num. 6. *Et hæc quidem in eum omnia , quæ nostræ necessitatis sunt irruerunt ; sed ab eo naturæ suæ virtute suscepta sunt , dum mortem nostram potens non mori , etiam timo-*

timorem in se mortis ingruentem non renuit. In Psalmum pariter LXVIII. num. 1. *Dolet ipse quidem extra necessitatem & timoris positus & doloris, sed his se tamen quæ suscepit accomodans*. Hæc aliaque a PP. S. Mauri collecta adeo sunt manifesta, ut quidam haud recte de sententia alibi tradita judicium proferentes appellaverint Hilarii in Psalmos Commentaria *librum illius Retractationis*.

Sed in iisdem etiam locis, quæ objectantur, Hilariana doctrina satis apparet. Enimvero cap. XXXI. Commentarii in Matthæum, posteaquam a Christo tristitiam, mortisque metum ablegaverat, demonstrans fuisse in illo angorem quemdam, ac timorem non illatum a morte, quam subiret invitus, sed potius a scandalo discipulorum, & imbecillitate credentium num. 5. inquit: *Sciebat exterrendos, fugandos, negaturos: metuebat ne se Deum abnegarent, quem cæsum, & consputum, & crucifixum essent contemplaturi*. Et num. 7. *Totus igitur super his, qui passuri erant metus est*. Et num. 10. *Passuris discipulis per fidei justificationem, omnem in se corporis nostri infirmitatem assumpsit, crucique secum universa ea quibus infirmabamur affixit. Ideo peccata nostra portat, & pro nobis dolet: quia fidei in nobis calore fervente, cum adversum diabolum passionis bello sit decertandum, omnes imbecillitatum nostrarum dolores cum corpore ejus & passione moriantur. Et ideo transire ab eo calix non potest, nisi illum bibat; quia pati nisi ex ejus passione non possumus*. Vide pag. 802. & 803. Aperte itaque Hilarius agnoscit metum, & passionem in Christo, licet caussam non repetat ex violenta morte, quæ non poterat in Dei filium incidere, sed ex hominum sceleribus, ac passionibus Martyrum, quam ob causam nostram assumpsit infirmitatem.

Eadem Hilarius docet lib. x. de Trinit. num. 36. & seqq. usque ad 40. Et postquam hoc libro plura adversus hæreticos referentes dolorem in Christi impatibilem divinitatem differuit, num. 47. ait: *Passus igitur Unigenitus Deus est omnes incurrentes in se passionum nostrarum infirmitates; sed passus virtute naturæ suæ, ut & virtute naturæ suæ natus est: neque enim cum natus sit, non tenuit omnipotentiæ suæ in nativitate naturam*: & infra, *Secundum quod ita ex infirmitate corporis nostri passus in corpore est, ut passiones corporis nostri, corporis sui virtute susciperet*, Numero denique 67. *Passus quidem est Unigenitus Dei quæ homines pati possunt: sed utamur Apostoli fide, atque dicto, Tradidi enim vobis in primis, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, &c.* Ergo Hilarius negat in Christo passionis necessitatem, & dolorem qui irruerit in naturam divinitatis, sed non passionis sensum veramque tristitiam, ut extrinsecis argumentis, atque ex scopo, apertisque sententiis ejusdem Hilarii hactenus probatum est.

ARGU-

ARGUMENTATIONES OPPOSITAE DILUUNTUR.

Opp. 1. Hilarius omnem a Christo tristitiam removet libro x. de Trinit. num. 10. *Interrogo*, inquit, *eos, qui hoc ita existimant an ratione subsistat ut mori timuerit, qui omnem ab Apostolis timorem mortis apellens ad gloriam sit eos martyrii adhortatus*. Et num. 36. ait Christum non fuisse tristem propter mortem, *quia ubi propter mortem tristitia est, illic ipsa mors caussa tristitiæ est*. Rationem vero profert num. 11. his verbis: *Humano enim generi vitæ mortem aut vis exterior, idest febris, vulneris casus & ruina degrassata in corpus accelerat, aut ipsa natura corporis nostri senio in eam ipsam mortem victa concedit. Unigenitus autem Dei ita potestatem habens ponendæ animæ suæ, &c.* Confirmat idem num. 27. ex virtute miraculorum, dicens: *An ne timuit mori, qui armatis obvius prodiit? & in corpore ejus infirmitas fuit, ad cujus occursum consternata persequentium agmina supinatis corporibus conciderunt? &c.* Similia habentur capite XXXI. Comment. in Mat.

Resp. distinguendo ant. Removet Hilarius a Christo tristitiam, quæ in impatibilem divinitatem irruerit, aut ex necessitate naturæ dominata fit animo, concedo. Removet tristitiam irruentem in corporis nostri infirmitatem assumptam, & libera divinæ personæ potestate susceptam, nego. Quamvis ex dictis pateat responsio, eadem ex ipsis, quæ objiciuntur locis collustratur. Itaque Hilarius num. 10. dum ait, *Interrogo eos, &c.* aperte declarat se loqui adversus plerosque hæreticos affirmantes Christum *non in natura impassibilis Dei fuisse, ut qui timuit, & doluit non fuerit in ea potestatis securitate, quæ non timet, vel in ea spiritus incorruptione quæ non dolet, sed inferioris a Deo patre naturæ*. Negat itaque Christum congemuisse, & doluisse secundum naturam divinitatis, & trepidasse eo metu passionis humanæ, in cujus potestate non est pœnæ abjicere atrocitatem. Num. 36. ait non fuisse mortem in Christo causam necessariæ tristitiæ, quoniam in ejus potestate erat animam suam ponere, tristem autem fuisse non negat ea tristitia, quam sponte suscepit caussa nostri, atque ut discipulorum suorum imbecillitatem confirmaret; ut supra ostendimus. Similiter num. 11. inter Christum ceterosque homines illud statuit discriminis quod in nos patiendi necessitate obstrictos febris, vulnera, & senectus irruunt etiam invitos; in Christum vero, qui libere infirmitatem carnis nostræ suscepit, mors eo tantum permittente desæviit. Propterea addidit post verba, quæ objiciuntur: *Quod si ex se mortuus est, & per se spiritum reddidit, non est terror mortis in potestate morientis?* Eodem pacto num. 27. ex Christi omnipotentia, patratisque miraculis evincit in eo minime fuisse trepidationem ac terrorem perturbantem, & afficientem invitos; quod his verbis demonstrat: *Quam ergo infirmitatem dominatam hujus corporis credis, cujus tantam habuit Natura virtutem.*

Oppones 2. Eodem libro de Trinitate num. 23. Hilarius aperte in Christo negat omnem sensum doloris. Primo enim ait in Christum irruisse quidem impetum passionis, non pœnam, *In quo quamvis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio elevaret, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent*. Deinde affert exempla aliorum corporum, quæ omni prorsus doloris sensu sunt destituta, dicens: *Ut telum aliquod, aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has passiones naturæ suæ infert, ut foret, ut compungat, ut vulneret; sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est, vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari*. Quemadmodum ergo non patitur aut aer, aut ignis, aut aqua, ita Christus nullius passionis sensu affectus est.

Resp. hæc quidem difficilia esse, si ab aliis sejuncta legantur, at non si totus liber decimus expendatur: in quo num. 9. scopum suæ disputationis proponit, & refutatis hæreticis, num. 47. & 67. absque ulla ambiguitate concludit Christum *ex infirmitate corporis nostri passum in corpore*, non quidem ex necessitate, sed libera potestate virtutis. Hilariana verba superius recitavimus. Eamdem ergo adhibemus responsionem. Denegat Hilarius in Christo omnem sensum doloris irruentem in divinitatem, & prædominante atrocitate torquentem invitum, concedo: afficientem infirmitatem corporis, & divina permittente virtute inferentem passiones, nego. At inquis in aere, in aqua, in igne dum perforatur, & pungitur, non est natura quæ patitur; igitur nec patibilis natura fuit in Christo. Recte concluderes, nisi Hilarius præmisisset se disputare adversus Hæreticos, qui affirmabant Christi divinitatem fuisse inferioris a Deo Patre naturæ, & humanæ passionis metu trepidasse, & corporalis pœnæ atrocitate congemuisse. Qui hæc tali declaratione præmisit, nec humanæ passionis metum, nec corporalis pœnæ atrocitatem in Christo negavit: sed metum, atque pœnam ad quam trepidaverit & congemuerit divinitatis natura. Itaque argumentationem diluo dicens, quod sicut telum aera compungens, aut vulnerans aquam affert impetum, sed pœnam non infert; ita clavi perforarunt Christi corpus, non tamen intulerunt divinæ naturæ dolorem passionis.

Opp. 3. Docuit Hilarius Christum nec passum, nec dolore aliquo affectum fuisse etiam spectata natura, & infirmitate corporis nostri. Defendi ergo ab errore non potest. Probatur antecedens. I. Eodem num 23. docet, quod etsi passus est Dominus quatenus passio irruit in ejus corpus, tamen ipsa corporis virtus passionem excepit sine aliquo sensu pœnæ: *Passus quidem est*, inquit, *Dominus Jesus Christus dum cæditur, dum suspenditur, dum crucifigitur, dum moritur: sed in corpus Domini irruens passio, nec non fuit passio, nec tamen naturam pas-*

passionis exseruit: dum & pœnali ministerio desæviit, & virtus corporis sine sensu pœnæ vim pœnæ in se desævientis excepit. II. Diserte affirmat non habuisse corpus Domini naturam dolendi verbis sequentibus: *Habuerit sane illud Domini corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrum id naturæ habet, ut calcet undas, & super fluctus eat, & non degravetur ingressu, neque aquæ insistentibus vestigiis cedat, penetret etiam solida, nec clausæ domus obstaculis arceatur.* Quibus verbis ex corporis Christi perfectione demonstrat habuisse naturam doloris expertem. III. Idem comprobat ex mirabili corporis Dominici conceptione, subnectens, *Quid per naturam humani corporis conceptam ex spiritu carnem judicamus? Caro illa, idest, panis ille de cælis est, & homo ille de Deo est: habens ad patiendum quidem corpus, & passus est, sed naturam non habens ad dolendum. Naturæ enim propriæ ac suæ corpus illud est; quod in cælestem gloriam conformatur in monte: quod attactu suo fugat febres, quod sputo suo format oculos.*

Resp. nego antecedens. Atque ad primam probationem dico sanctum Hilarium per *virtutem corporis* ipsam intelligere impatibilem divinitatem. Ita in Ps. 11. num. 25. inquit: *Infirmitas honore est donata virtutis*, & in caput IX. Matth. num. 7. *Fragilitatem corporis Virtus assumpsit*. Planissima est verborum Hilarii intelligentia: passum Dominum, & in corpus ejus irruisse passionem, sed hanc *Virtutem*, idest divinitatis naturam absque dolore excepisse. *Passus est ergo Deus* (inquit in Ps. 53. num. 12.) *quia se subjecit voluntarius passioni: sed suscipiens naturales ingruentium in se passionum* (*quibus dolorem patientibus necesse est inferri*) *virtutes, ipse tamen a naturæ suæ virtute non excidit, ut doleret*. Ad 2. eadem est adhibenda responsio: quippe nomen *Naturæ* accipit Hilarius pro sola divinitate, quo sensu ait eodem libro x. de Trinit. num. 66. *Cum infirmitas esset ex forma servi, & natura maneret ex forma Dei*. Christi itaque corpus non habuit *naturam dolendi*, in quantum Christi *natura*, idest, divinum Verbum passionem voluntarie suscepit: *nec passio illa fuit conditionis & generis, ut indemutabilem Dei naturam vis injuriosa turbationis offenderet*, inquit in Ps. LIII. Idem probant exempla ab Hilario eo loci adducta, quandoquidem Christi corpus habuit naturam, quæ ferebatur in humidis, insistebat in liquidis, & attactu suo mirabilia patrabat, non spectata conditione corporis, sed virtute divinitatis, quemadmodum docet Hilarius lib. VII. de Trinit. num. 36. Ad tertium valet hæc eadem responsio: concepta enim Christi caro de Spiritu sancto, & divinitati hypostatice conjuncta non habuit *naturam ad dolendum*, quatenus unita fuit Divinitati impatibili, & *Virtuti*, quæ corpus assumptum voluntarie subjecit passioni; ipsam tamen *naturam ad dolendum* habuit in se spectata. Atque his, si alia occurrunt in Hilario difficilia, commode poterunt explicari.

pro libito sejunxit, & revocavit, non anima esset, sed exercens in animam, ejusque officia potestatem. II. Tribuunt Scripturæ Christo passiones animæ, ut Joan. XII. 27. *Nunc anima mea turbata est*: & Matth. XXVI. 38. *Tristis est anima mea usque ad mortem*; nec non desiderium, mœrorem, aliasque passiones, quas supra diximus in impatibilem divinitatem non cadere.

Traditio etiam Patrum exploratissima est. Athanasius in primo adversus Apollinarium libro ait: *Quomodo tristis, & animo turbatus humanam non habuit animam? Tribuere enim talem sensum materiæ insensibili absurdum, Deo immutabili adscribere blasphemum*. Theodoretus de Hæret. Fab. *Si enim Verbum Deus animam non assumpsit, nec liberare eam, nec gloriam ei parare potuit*. Eamdem rationem affert Damasus Papa in Epistola Synodica, in qua hanc Apollinarii hæresim proscripsit. S. Pater Augustinus Epistola ad Dardanum num. 4. *Profecto cum dicis hominem perfectum, totam illic naturam humanam vis intelligi: non est autem homo perfectus, si vel anima carni, vel animæ ipsi mens humana defuerit*. Cap. 4. de Fide, & Operibus adducit sanctus Pater eamdem rationem nuper ex Damaso, & Theodorito productam: quam etiam reperies in priori Nazianzeni Epistola ad Cledonium. S. Fulgentius in libro de Incarnat. ad Trasimundum cap. 14. & ipse Apollinaristas refellit, ex quo anima gravius peccato fit vulnerata, quam corpus, atque isti dignitate præcellat. Addit cap. 15. hoc argumentum, quod tentatis in anima passio Christi afferat auxilium, *nec in eo quo tentatus non est, tentatis auxilium ministret*. Validissimum utique argumentum, ac desumptum ex Epistola ad Hebræos cap. II. v. 17. & 18. Laudatus Athanasius citato libro Apollinarium urget ex Christi ad Inferos descensu. *Quomodo*, inquit, *affirmabitis cælestem in Christo mentem fuisse animæ rationalis partes obeuntem? An in duas divisum partes corpus ejus dicetis? An alia ejus pars in sepulcro, alia apud inferos extitit? Quomodo fieri potuit, ut qui animam non haberet, ad inferos descenderit?* Sufficiat pro reliquis omnibus Synodica præcitati Concilii II. Constantinopolitani, in qua legitur: *Incorruptam retinemus Incarnationis Domini doctrinam, nec corpus ejus anima suaque mente destitui, nec Incarnationem ejus imperfectam esse statuentes*.

Ex his Theologicæ argumentationes promuntur. Prima quod Christus verus homo est: at non esset, si rationali anima, quæ hominis est pars præcipua, careret. Altera quod hominem assumpsit, ut illum redimeret, est autem animarum potius, quam corporum Reparator. Tertia quod in divinitatem, ut diximus, naturæ nostræ passiones, nec mors, nec descensus ad inferos, nec resurrectio a mortuis potest cadere. Postrema, quod tribuit animabus in tentatione victoriam, ideoque & ipse in anima tentatus est.

Obi-

Obiter nota valere adversus hæresim Apollinarii sententiam quoque illorum Philosophorum, qni arbitrantur solam rationalem animam esse dolendi, ac sentiendi capacem. Etenim Apollinaristæ, cum Orthodoxi ad firmandam Catholicam doctrinam illos provocarent ad illa Salvatoris verba, *Tristis est anima mea usque ad mortem*, respondebant tristem fuisse *sentiente anima*, & optime corpus posse absque anima rationali *pati atque sentire*, ut in brutis animantibus contingit. Vide hanc ipsorum responsionem inter Op. Sancti Athanasii Dialogo IV. de Trinitate. Si ergo dixeris nullam corpoream animam sentire, ut docent Philosophi recentiores, omne hac etiam sententia tollitur Apollinaristis perfugium. Imo videtur Athanasius ex hac ipsa Recentiorum sententia hæreticos refutare, dum ait: *Quomodo tristis, si humanam non habuit animam? Tribuere enim talem sensum materiæ insensibili absurdum*. Et fortasse si daretur anima, quæ rationalis non esset, & nihilominus dolorem sentiret, possent Apollinaristæ aliqua arte argumentationes istiusmodi eludere, ut animadvertit Auctor Historiæ Symboli Apost. pag. 204. Itaque aliis recentiorum Philosophorum ratiocinationibus petitis sive ex Scripturis, quæ animantium animam ponunt in sanguine, Genes. IX. 4. & Deut. XII. 23. sive ex motibus animalium a solo spirituum influxu, & organorum dispositione pendentibus, ut liquet in iis, qui fiunt in homine anima non advertente; accedit hæc, qua Athanasius impetit Apollinarium. Verum tamen est, quod præcisa hac de natura animæ quæstione, admissaque plurium animarum partitione, probatur in Christo anima rationalis ex ejus passionibus, quatenus fuerunt cum apprehensione animi conjunctæ.

Propositio II. Assumpsit Verbum divinum etiam humanam mentem atque intellectum.

Sequitur ex dictis. Illa enim anima mente ac ratione prædita est, imo a mente atque ratione indistincta, quæ apprehendit, quæ perfectum hominem constituit, quæ subsistit etiam a corpore separata. Talem esse Christi animam superiora argumenta demonstrant. Itaque mente ac ratione anima Christi destituta non fuit.

Solvitur Objectio.

Apollinaristæ opponunt, quod tum ex Scripturis, cum ex ratione possit illorum hæresis comprobari. Delineans enim Joannes Evangelista cap. I. 14. Incarnationem Domini, ait: *Verbum caro factum est*, nulla animæ, aut humanæ mentis facta mentione. Proximis verbis inquit: *Et habitavit in nobis*, demonstrans ad hoc in mundum venisse, ut conversaretur cum hominibus: ad quod sane necessaria non videtur animæ assumptio. Ad quid autem hæc anima? Ut mortem Salvator pate-

pateretur? At mors in corpus vim habet, non in animam. Ut descenderet ad inferos? At descendit divinitas, vel persona. Ut miracula patraret? Verum hæc omnipotentiæ sunt opera. Itaque ut carnem adsumeret, habuit Dei Verbum apertam caussam habitandi inter homines, & pro hominibus moriendi: ut adsumeret etiam animam, caussam nullam habuit, præsertim cum posset ipsum Verbum supplere rationalis animæ munera, & facultates.

Resp. hæc ex dictis esse soluta. Diximus enim Scripturas non solum Christi carnem commemorare, sed etiam animam, spiritum, naturam humanam, atque hujus proprietates. Joannes ergo cap. I. *carnem* pro toto homine posuit, ut Gen. VI. 12. Esaiæ XL. 5. Matt. XXIV. 12. Lucæ III. 6., & ad Rom. III. 20. *Carnem* etiam Joannes commemoravit adversus emergentes hæreses eorum, qui negabant Christum in carne venisse, atque ut ostenderet fuisse in corpore visibilem, manifestum, atque tractabilem, ut scribit adversus Praxeam Tertullianus. Addit caussam alteram Ep. 120. Augustinus, *Ut Christi humilitatem magis ostenderet*. Neque Filius Dei factus est homo tantummodo ut habitaret in nobis, sed ut poneret animam suam, ut peccatores salvos faceret, ut tentaretur per omnia in similitudine absque peccato. Infertur quidem mors corpori, sed anima recedente, & ratione ipsius animæ divina Persona descendit ad inferos, & resurrexit, quippe, ut ratiocinatur citato loco Athanasius, *necesse est ab inferis resurrectionis initia repetere, ut perfecta & vera sit resurrectio, solutio nempe a morte, & liberatio spiritus ibi adservati*. Hæc, & alia plurima, cujusmodi sunt affectus omnes humani a Verbo absque mentis perturbatione suscepti, competere nequeunt divinæ naturæ immutabilitati. Ideoque nequit hæc singulas humani spiritus partes explere.

CAPUT IX.

De rationalis animæ Christi perfectione, quantum spectat ad mentem, atque intellectum.

NON soli Ariani exspoliarunt Christi animam plenitudine sapientiæ, ut ex illius ignorantia probarent non habuisse summam, perfectissimamque divinitatem, & qui purum hominem illum esse commenti sunt Gnostici, Ebionitæ, Sociniani: verum etiam specialis sectæ quidam hæretici, quos appellaverunt ob perversum istud dogma *Agnoitas*, de quibus Codice CCXXX. Bibliothecæ Photius. Cum obscurioris nominis sint, non alios putandum est fuisse Agnoitas, quam *Corrupticolas*, de quibus egimus supra. Ad horum modo refutationem præmittimus duplicem esse scientiam, divinam scilicet, & humanam:

Probatur I. ex Epist. ad Hebræos v. 8. *Cum esset filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam.* Complures etiam Doctores de hac scientia acquisita per praxim, atque experimentum accipiunt ea verba Lucæ II. ultimo: *Proficiebat sapientia, & ætate.* II. Probatur ex PP. affirmantibus in Christo cum sapientiæ, tum divinitatis manifestationem, atque explicationem, quæ fit rerum efficientia & experimento, ut inquit Orat. 3. contra Arianos S. Athanasius, & lib. III. contra Nestorium S. Cyrillus. II. Probatur ratione. Hoc discrimen intercedit inter scientiam inditam, & acquisitam, quod illa spectat rerum substantias, atque exhibet veritates, ut relucent in ideis, ac notionibus menti hærentibus, qualem alibi diximus fuisse participationem æternæ lucis principio concessam angelis: scientia autem acquisita spectat veritatis jam perceptæ modum ac determinationem, sive objectorum præsentiam: unde tradunt Scholastici scientiam infusam nullatenus a phantasmate, sensuumque ministerio pendere, bene tamen acquisitam, atque usu & exercitatione comparatam. At anima Christi sensuum officio ipsaque experientia percepit vitæ suæ decursu objecta præsentia, v. g. patrata a se miracula, discipulorum obedientiam, cogitata, & machinamenta Pharisæorum, & quæcunque ab initio per anteceptam notitiam interiori mente prænoverat. Fuit ergo in Christi anima etiam scientia experimentalis & acquisita.

Propositio III. Fuit in Christo in hac etiam mortali vita scientia Beatorum, viditque adhuc viator divinitatem & gloriam.

Demonstratur primo ex Scripturis. In his, ut diximus prop. 2., asseritur, Christum fuisse plenum gratiæ & veritatis, in eoque extitisse omnes thesauros sapientiæ & scientiæ Dei. Legimus etiam Joannis I. 18. & III. 13. ipsum Christum inter nos commorantem affirmasse se in cælis, & in sinu Patris fuisse. Eodem cap. III. v. II. testatur Jesus, se annuntiare Trinitatis arcana, quæ noverat ac viderat; atque VIII. 14. demonstrat verum esse testimonium, quod de propria divinitate perhibebat, quia sciebat seipsum. Sed frui divinæ scientiæ plenitudine, commorari in sinu Patris, ipsum videre, & divinitatem perfecte cognoscere, est habere scientiam Beatorum. Hanc ergo scientiam habuit etiam in hac mortali vita Christi anima. II. Confirmatur ex Patribus. Eusebius Cæsariensis cap. 21. libri x. Dem. Evang. exponens ea verba Psalmi XXI. *In te projectus sum ex utero*, inquit: *Cum enim adhuc in utero laterem gestantis me Genitricis, te Deum meum intuebar.* S. Pater Augustinus in Ps. xv. ait humanitatem Christi nunquam *amisisse hæreditatem, & claritatis notitiam, qua divinum Verbum erat apud Patrem, priusquam mundus fieret*: & quæst. 65. ex LXXXIII. explicans quid significarent linteamina, quæ in monumento inventa sunt, docet fuisse quoddam symbolum carnis, qua non ita spiritus implicabatur, *ut eum aliquid lateret, aut ab itinere retardaret.*

daret. Libro etiam priori de Peccatorum meritis cap. 31. ait: *Per distantiam divinitatis, & infirmitatis filius Dei manebat in cælo, filius hominis ambulabat in terra: per unitatem vero personæ, qua utraque substantia unus Christus est, & Filius Dei ambulabat in terra, & filius hominis manebat in cælo*. Fulgentius ad Ferrandum Diaconum hæc scribit: *Non existimo illi animæ in aliquo plenam divinitatis deesse notitiam, cujus una est Persona cum Verbo*: & infra; *Ubi spiritus non est ad mensuram datus, necesse est, ut plena sit divinitatis immensæ notitia*. III. Confirmatur ratione, quæ ex dictis fluit, atque traditur in 2. Quodlib. q. 4. ab Aegidio: Qui enim plenus est gratiæ & veritatis, qui Spiritus dona non ad mensuram accepit, qui Mediator extitit inter Deum, & homines, qui omnes habuit divinæ scientiæ thesauros, ita, ut de plenitudine ejus omnes accipiant, is profecto destitutus non fuit scientia Beatorum: quisquis enim hac caret, cognoscit ex parte, videt in ænigmate, atque nondum assecutus est plenam divinitatis notitiam. At Christus plenus erat omnis gratiæ & veritatis, super eum requiescebat Spiritus sapientiæ, in ipso fons erat aquæ, ac virtutis salientis in vitam æternam, ipse erat veritas, & omnium hominum Præceptor ac mediator. Itaque non ex parte, non per speculum, non in ænigmate, sed facie ad faciem ipsam intuebatur divinitatem.

Propositio IV. Non habuit tamen Christus ut homo scientiam comprehensivam.

Evincitur I. quoniam cognitio comprehensiva, ut alibi demonstratum est, debet non solum divina omnia scrutari, verum etiam singula divinorum attributorum objecta, & creaturas quasque possibiles, ad quod virtus requiritur infinita, qualem nequit habere creatus animus. II. Damnata est sess. 2. Concilii Basileensis, tunc legitimi, & sub legitimo Pontifice constituti, propositio Augustini Romani, & Episcopi Nazareni: *Anima Christi Deum videt tam clare, & intense, quam clare, & intense Deus videt seipsum*. III. Anima Christi sapientiam recepit per spiritum in ipsa habitantem, ut ait Esaias XI. 2. non est autem ipsa Christi anima suamet sapientia, aut Spiritus sapientiæ super eum requiescens. Sapientia autem recepta in animo non omnia comprehendit, sed ipsa subjecti limitatione circumscribitur & finitur.

Augustinus de Roma, cujus nuper meminimus, fluit nostri Ordinis Generalis Antistes, ediditque librum de humana natura Christi, in quo plures asseruit propositiones, inter quas nuper citata, & altera in Indiculo Basileensi prima, *Christus quotidie peccat, & ex quo fuit Christus quotidie peccavit*. Nemo tamen hunc virum aut hæreticum, aut rudem, aut impium existimet. Nam Synodus Basileensis eo loci declarat nullam a se adversus illius personam proferri sententiam.
Ait

Ait etiam propositionem nuper prolatam, traditam ab Auctore non referendo peccatum ad ipsam personam Christi, sed ad membra sua, quatenus cum Christo capite unum sunt. Hoc quidem sensu dicebatur Saulus Christum persequi, dum in Christianos sæviret. Et quemadmodum hæc propositio ab Augustino Romano catholico sensu prolata est, ita etiam reliquæ, quæ videntur continere Anomœorum insaniam, aut hæresim Nestorii, fuerunt ab Auctore enuntiatæ recta intelligentia, & ratione unionis hypostaticæ, quemadmodum Fulgentius loco citato inquit: *Non existimo illi animæ in aliquo plenam divinitatis deesse notitiam, cujus una est persona cum Verbo: quam sic Sapientia suscepit, ut eadem Sapientia ipsa sit*. Ut ergo Fulgentius animæ Christi tribuit eamdem sapientiam Verbi, ita Augustinus de Roma tribuit eidem animæ claram, & intensam visionem ipsius Dei, spectata Personæ Verbi, cui anima substantialiter conjuncta est, unitate. At quoniam hujus Scriptoris propositiones talibus verbis conceptæ, & a libello divulsæ falsissimum sensum exhibent, in ipsoque libro nequeunt absque perspicaci acumine distingui, fuerunt in illa Synodo jure meritoque proscriptæ. Ceterum Auctor tam eximia scientia præstabat, ut non solum promeruerit scriptorum omnium laudes, ut in Historica dissertatione demonstrat Gandolfus pag. 74., sed etiam alter Augustinus ob eloquium, & sapientiam fuerit appellatus. Fuit autem moribus & vitæ sanctimonia adeo clarus, ut Beati viri titulum adeptus sit, atque in Templo S. Augustini Pratensi Provinciæ nostræ Pisanæ religioso cultu, ac summa veneratione asservetur.

Ad Objectiones Responsio.

Opp. I. Lucæ II. ult. legitur, *Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*. Non ergo fuit anima Christi a priori conceptionis instanti perfectâ rerum cognitione exornata, sed quemadmodum ætas, ita sapientia illius suscepit perfectionem atque incrementum. II. Matthæi VIII. 10. dicitur Christus Centurionis fidem fuisse admiratum, *Audiens autem Jesus miratus est*. Admiratio autem nequit cum plena sapientia conjungi. III. Christum ignorasse peccata scribit Apostolus in 2. ad Corinth. v. 21. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*. IV. De ipso prænuntiatum fuerat ab Isaia VIII. 4. *Antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam*: quibus sane verbis commonstratur ignorantia, communisque ceterorum puerorum miseria. V. Denique Christus ipse Marci XIII. 31. protestatus est se diem Judicii nescire dicens, *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater*. His ergo divinarum scripturarum testimoniis Christum plura ignorasse convincitur.

 Resp.

Resp. Ad primum quod Christus proficiebat scientia acquisita & experimentali, dum vitam agendo sensu animæ, & exercitatione virtutum experiebatur in rerum eventu, quæ ab initio prænoverat mentis intelligentia. Hoc sensu videtur mihi accipiendus Ambrosius in libro de Incarnat. Dominicæ Sacramento, ubi ait, quod Christus *proficiebat sapientia hominis*. Quamquam enim Magister in III. dist. XIII. §. *Ait*, explicat Ambrosium, quod affirmaverit Christum profecisse *quantum ad visum hominum & sui sensus ostensionem*, uti etiam explanat Vellosillus Adv. in Ambros. Q. XIII., cum tamen S. Doctor scribat profecisse Christum sapientia humana per *incrementum*, quo *mutabatur in melius*, congruum est, ut illum de scientia experimentali interpretemur. Atque ita difficultatem non habent, quæ Ambrosius ait: *Deus perfectionem naturæ suscepit humanæ: suscepit sensum hominis, sed non sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis animam dixit conturbatam, sensu hominis esurivit & rogavit, sensu hominis profecit, &c.* Recte hac responsione verba omnia Ambrosiana simul cohærent. Suscepit enim Deus naturæ humanæ perfectionem, ideoque mentem plena scientia exornatam: hæc tamen scientia incrementum habuit, & in melius mutata est, non quantum ad substantiam rerum per scientiam infusam perceptarum, sed quantum ad operum experimentum, & ad objecta in se consistentia. Eadem ratione inquit Apostolus ad Hæb. v. 8. *Cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam*. Huic autem interpretationi non repugnat altera, quam tradunt complures, in tantum Jesum profecisse sapientia, in quantum ejus virtus manifestabatur hominibus, ut exponunt Gregorius Nazianzenus Orat. xx. Athanasius in III. contra Arianos, & Cyrillus lib. 3. adv. Nest. laudati ab erudito Theologo H. Tournely de Incarnat. pag.358. nec non Gregorius Magnus citatus a Magistro, nisi potius ea verba sint Bedæ; & insuper Hieronymus, Augustinus, Remigius, Damascenus, Theophilactus, quorum verba recitat Vellosillus.

Urgent cavillatores quidam ea verba, *coram Deo*, dicentes, Ergo Christus revera proficiebat sapientia. Alii opponunt comparationem ætatis, subinferentes, si vere augebatur ætate, vere etiam profectum recipiebat doctrinæ. At hæc eumdem sensum præseferunt, idest, vere coram Deo, & coram hominibus exercendo humilitatem atque obedientiam virtutum actus animam Christi exornabant, atque de se optimum singulis præbebant experimentum, ut Genes. XXII. 12. ait Deus Abrahamo ad filium immolandum parato, *Nunc cognovi quod times Deum*: & ipse Jesus post sanatam a profluvio sanguinis mulierem dicitur Marci cap. V. 30. cognovisse *in semetipso virtutem, quæ exierat de illo*: quæ debent, ut liquet, accipi de vera cognitione sita in rerum experimento. Negari etiam potest ea verba *sapientia & ætate* referri ad illa,

illa, *apud Deum, & homines*, cum inusitatum sit dicere, quempiam proficere apud Deum aut sapientia, aut ætate: sed proficiebat Christus apud Deum, & homines *gratia*, opera nimirum spectabilia, & cum Patri, tum hominibus accepta patrando, ut animadvertit Jansenius in hunc locum, & in III. Sent. dist. 13. illustris Estius.

Eadem ratione fuit in Christo admiratio, non quæ ex ignorantia procedit, sed quæ ad novum & insolitum objectum quamvis prævisum, erumpit foras, eo pacto, quo Joannis XI. 35. dedit profusis lacrymis signa tristitiæ ob mortem Lazari, quam supra versu 14. præcognoverat, & appropinquans Jerosolymis item ob futuram desolationem amare flevit, exteriori ploratu commonstrans proximam calamitatem. Ob hanc ergo caussam justæ admirationis signa dedit cum Centurio suam fidem, Math. VIII. 20., patefaceret, & cum patriæ suæ cives, Marci VI. 6., nullum illi exhiberent honorem, ut quisque perciperet quam esset digna laude fides alienigenæ, & quam execranda concivium suorum pervicacia.

Ad 3. nihil aliud est respondendum nisi quod *ignorare* sæpe sæpius idem significat ac odio habere, quemadmodum *cognoscere* est idem ac *approbare & diligere*, ut diximus libro IV. cap. 2. Ita ergo dicitur Dominus ignorare peccatum, quomodo ait Matth. VII. 23. operantibus iniquitatem, *Nunquam novi vos*, & cap. XXV. 12. fatuis virginibus, *Nescio vos*, nimirum, *reprobo ac damno*.

Quod profertur ex cap. VII. Esaiæ, de impedimento infantiæ est accipiendum: non de impedimento illo, quod oritur ex puerili ignorantia, sed de illo, quod procedit ex debilitate membrorum, quæ per ætatem ad animæ officia redduntur aptiora; juxta quem sensum de puerulis, qui reptando incedunt, dicimus, *Nesciunt ambulare*, idest, *nondum valent*: & ideo legitur in Hebræorum Codice, *Antequam sciat puer vocare Pater mi, & mater mea*.

Postremum de ignorantia diei extremæ, quod ceteris est difficilius, solutum a nobis est libro VII. cap. 12., quatenus Christus dixit se nescire diem Judicii, in quantum est caput Ecclesiæ, & paternorum consiliorum administer, idest, non ita sciebat, ut expediret diem illum discipulis indicare: quæ responsio vera est, atque ut ibidem diximus, tradita ab Augustino. Etenim soli Patri tribuitur in Evangelio illius diei præscientia, quam tamen etiam divinum Verbum ac Spiritum sanctum habere solus Arianus aut Macedonianus inficias ibit. Verum tamen est nonnullos Patres contra Arium disputantes asserere Christum ut hominem ignorasse revera judicii diem, ut scribunt Eustathius Antiochenus lib. VI. Gregorius Nazianzenus Orat. 36. Hilarius lib. IX. de Trinit.; & Athanasius Orat. 4. contra Arianos, quorum verba vide apud Petavium lib. II. de Trinit. cap. 3. Sed hi possunt explicari, in quantum ignorantia subest humanæ Christi natu-

naturæ ex ingenita facultate, & præcise in quantum humana est, non prout est *hypostatice* conjuncta divinitati. Aut si verba aliqua hunc sensum minime patiantur, dicendum erit ob hanc eamdem caussam, quod Patres illi cum Arianis congrederentur, ne aliò disputationem distraherent, & versutas adversariorum argutationes facilius contererent, affirmasse quod ex ignoratione ultimæ diei nequeat evinci inferior in Verbo natura, quum etsi daretur hæc ignorantia, non caderet in divinam Filii mentem, sed in humanam. Suspicatur præterea Ambrosius lib. v. de Fide cap. 7. abesse a veteribus Codicibus, *neque filius*, quod non adinveniri in pluribus exemplaribus scribit etiam in caput xxiv. Matth. vers. 36. Hieronymus. Verum etsi potuerit hic locus dolo Arianorum corrumpi, certum est ea verba reperiri apud Marcum, atque inde fortassis in Evangelium Matthæi derivata sunt, maxime quod congruentia sint verbis illis utrobique extantibus, *nisi Pater*. Quare ne his ambiguis admodum & invalidis tela Arianorum videremur potius declinare, quam frangere, constitutum nobis fuit priorem tradere responsionem.

Opp. 2. Repugnat scientia Beatorum, quæ in manifesta visione Dei sita est, vitæ, quam Christus ante passionem inter homines egit. Primo namque in hac mortali vita nondum fuisse glorificatum aperte traditur Joan. vii. 39. Deinde vix gloriæ libamina degustasse in transfiguratione, liquet ex Matth. xvii. 2. Præterea tristitia ac mærore maximo affectus est mortem in horto præmeditatus. *Apparuit* etiam ea occasione *Angelus de cœlo confortans eum*, ut habetur xxii. 43. Lucæ. Clamavit quoque in cruce pendens se a Deo derelictum verbis Psalmi xxi. *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Ex his argumentantur: Scientia & cognitio perfecta divinitatis secum trahit animæ glorificationem, corporis immortalitatem atque splendorem, gaudium sempiternum, ac perennem felicitatem. At Christus hæc ante Resurrectionem assequutus non est. Itaque non fruebatur manifesta visione divinitatis.

Resp. cap. Joan. vii. dici Christum nondum glorificatum manifesta in cælum ascensione, quemadmodum ibidem ait Joannes nondum fuisse Spiritum datum, quoniam, ut Augustinus exponit Tract. xxxii. in Joan. *antea non apparuerat*. Ut igitur Spiritus absque manifestatione datus jam erat Mariæ, Annæ, Zachariæ ceterisque prophetis, ut ibidem S. Pater demonstrat; ita Christi anima priusquam in corpore glorificato resurgeret, fruebatur beatissima visione divinitatis. Quod autem Salvator in monte Thabor, sive, ut quidam opinantur, in Libano gloriosus apparuerit, & gloriæ Domini sui servierint Moyses, & Elias, potius demonstrat fuisse in Christi potestate, ut gloriæ splendor redundaret in corpus, aut se inde subtraheret. Tristitia mortisque sensus arguit quidem in hominum Redemptore assumptam

carnis

carnis infirmitatem, sed non oppugnat, ut infra dicemus, spiritus beatitudinem. Quæ apud Lucam habentur de sudore Christi sanguineo, & Angeli confirmatione, omitti in nonnullis Græcis, Latinisque Codd. scribunt Hilarius lib. x. de Trinit. & Hieronymus in II. adversus Pelagianos. Genuina sunt tamen, ac talia habentur ab ipso Hieronymo, nec repugnant humanæ infirmitati, in qua voluit Salvator tentari per omnia, ut posset nobis in angustia & tribulatione positis condolere. Extrema morientis verba fuisse hominis cum desperatione luctantis, & etiam ipsa desperatione absorpti, fuit opinio Joannis Feri Ecclesiastæ, ut vocant, Moguntini, aliorumque impiorum hæreticorum. Sed tanta, atque inaudita blasphemia ipsis Christi verbis revincitur. Si enim fiducia in Patrem carebat, cur ad ipsum confugit exclamando, *Deus meus?* inquit adversus Sectarios suos libro II. Harmoniæ Evangelicæ cap. 9. Gerardus Vossius. Et Grotius in Matthæum demonstrat particulas, *ἵνα τί*, *ut quid*, vocem esse deprecantis ex cap. XXXII. II. Exodi, atque ex Psalmo XI. I. Accipi eadem significatione hebraicum לָמָּה 2. Regum II. 22., 2. Paralipp. XXV. 16., Jeremiæ XXVII. 13., Ezech. XXXIII. II, aliisque in locis demonstrat Glassius lib. V. Tract. 2. cap. 5. Atque hos ad confutandos hæreticos arbitror satis esse. Nam ad nostratium eruditionem proponimus Estium in Cap. XXVII. Matth., & in V. Epist. ad Hebræos vers. 7. Itaque agnoscimus in verbis Christi humilem deprecationem una cum experimento voluntatis humanæ.

Sed illud accuratius explicandum est, unde pendet omnium argumentorum solutio, quomodo cum intuitiva Dei visione potuerit consistere tristitia, deprecatio patientis, & Angelicæ consolationis officium. Canus de locis Theologicis lib. XII. cap. 13. ait, gaudium utique ex Deo viso in voluntate necessario nasci, non secus atque ex sole lumen, & calorem ex igne: sed retraxisse aliquando solem radios suos, idest, in hominum Redemptione perficienda omnem voluptatem fuisse repressam, quam alias ex visione Dei proficisci naturæ ratio demonstrat. Addit Christum licet habuerit essentiam beatitudinis, non tamen habuisse accidentia, quæ inde per se consequuntur. Docet etiam, quod fruitio sine gaudio potest intelligi, quemadmodum fruitur fructibus arboris, qui nullam ex eis capit ob morbum voluptatem. Concludit, quod Christus non solum videbat, sed etiam fruebatur, quamvis derelictus a Deo omnique penitus solatio destitutus non gaudebat. Hæc eloquentis Theologi verbis sunt expressa.

Quamquam autem possit hæc sententia in nobis excitare amoris, & grati animi recordationem, cum anima Christi pro sua erga nos caritate sponte gaudii plenitudini renuntiasset, & vindicetur etiam illa Cani sententia a P. Serry cap. VIII. Prologi Galeati, & Exercitatione de Christo XLVIII. quibusdam Patrum testimoniis, & etiam Mal-

Maldonati, Salmeronis, & Gregorii de Valentia consimili expositione: nihilo tamen minus probari mihi non potest, quum fieri nequeat ut voluntas participatione summi boni minime delectetur. Percipere præterea nequeo cur non sit gaudium, ubi amore perfecto bonum incommutabile possidetur, nec assentior frui infirmum arboris suæ fructibus, quando nullam ex iis capit delectationem. *Cum enim adest quod diligitur, etiam delectationem secum necesse est gerat*, inquit de Doctrina Christ. lib. I. cap. 33. Augustinus. Ambrosius autem & Hilarius, ubi docent recessisse ab humana Christi natura irruente morte divinitatem, ita sunt accipiendi, ut Divinitas non adesset ad defensionem, & etiam hoc sensu delectationem subtraheret, quatenus gaudium animæ sese in superiori ratione contineret, neque in sensus diffueret.

Expedita ergo est magisque in Scholis probata ea sententia, quod anima secundum superiorem rationem, sive quatenus mens divinitati in se inspectæ adhærebat, omni momento fruebatur atque delectabatur; sed prout corporeo sensu recipiebat illatam cruce clavisque passionem, secundum rationem inferiorem, quam *sensualitatem* appellant, afficiebatur dolore; ut explicant in III. Sent. dist. XV. Scholastici. Hoc autem non repugnare demonstrat eadem dist. S. Thomas, quod gaudium & dolor sint hoc pacto secundum diversam operationem, atque oppositum objectum, & minime ad invicem adversentur. Illis vero qui opponunt perpetuam ac plenam intellectualis potentiæ delectationem ita animum absorbere, ut distrahi non possit, neque affici sensu ullo doloris; respondendum est, quod si persona habeat super omnes animi sui facultates absolutam potestatem, ut habebat Dominus Jesus Christus, quemadmodum pati ac mori potest subtrahendo omnipotentiam suam ne protegat assumptam infirmitatem, ita cohibere potest gaudium in mente, ne diffluat in sensus. Quod nequit in aliis hominibus evenire, propterea quod tali potestate non præditi nec possunt libere irruentem mortem vitare, nec torrentem sistere voluptatis. Atque ob plenissimam hanc potestatem Salvator humani generis oblatus est, quia ipse voluit; & quia voluit, sequestravit in superiori ratione gaudium supernæ delectationis. Legite Tractatum Augustini XLIX. in Joannem, & Opp. 3. superioris Cap. VI.

CAPUT X.

De Monothelitis, qui negaverunt in Christo distinguendam esse divinam, humanamque voluntatem.

HÆRETICI omnes, etiam ante tempora Heraclii, qui vel unam in Christo naturam, sive humanam, sive divinam, vel cum divi-

divinitate carnem absque anima, vel animam quoque sensitivam, sed mente ac ratione destitutam asseruerunt, Ebionitæ nimirum, Arianorum plures, Apollinaristæ, atque Eutychiani, negarunt in Christo Domino duplicem operationem, ac voluntatem, ideoque appellari possunt Monothelitæ. Ut enim constat ex Epistola Agathonis ad Constantinum relata Act. IV. Synodi sextæ, ex quo in Christo una statuatur natura, consequens est unicam quoque reperiri voluntatem. Peculiaris tamen Monothelitarum secta hæreticorum illorum est, qui duabus in Christo naturis admissis, aut expresse saltem non denegatis, unam voluntatem, & unam operationem in illo constituere moliti sunt: cujus sectæ exordia refert Maximus Martyr in Dialogo cum Pyrrho, & laudata Synodus Act. XIII., ad Conciliabulum Alexandrinum auctore Cyro coactum.

Fuit autem Monothelitarum antesignanus Athanasius quidam Jacobitarum Patriarcha, Eutychianorum dogmate imbutus: qui anno 629. congressum habuit cum Heraclio jam circumvento fallaciis Paulli hæretici Severiani, atque sensa Monothelismi Imperatori instillavit. Is consuluit Sergium Constantinopolitanum, & Cyrum prius Phasidis, postea Alexandriæ Antistitem, corruptusque Sergius etiam Cyrum illaqueavit. Tum Sergius fictis sub Mennæ nomine libellis, iisque transmissis ad Theodorum Episcopum Pharanitem, ad Paulum Severianum, & ad Georgium Paulianistam callide hæresim cœpit disseminare. Turbis propterea excitatis, data ad Honorium epistola omnium dissensionum auctorem fecit Sophronium sanctissimum Jerosolymorum Episcopum; sed calumniam denudavit atque expunxit in epistola ad Petrum Illustrem sanctus Maximus. Traxit autem ad se idem Sergius quam facillime Heraclii animum, tum fama nominis sui, quæ plurimum apud Orientales percrebuerat, tum specioso titulo *unitionis* inter utramque Christi naturam, tum denique execratione hæresis Nestorianæ, cui patrocinabatur impense Chosroas Rex Persarum hostis Heraclii infensissimus.

Heraclius anno Imperii sui 23. Monothelitis adhærens coegit Synodum quamdam Armenam, cui tamen, ne prohiberetur dogma duarum in Christo operationum, ac voluntatum obstiterunt sanctissimi Præsules Arcadius Archiepiscopus Cypri, Sergius alter Arcadii successor, & Joannes Alexandrinus cognomento Eleemosynarius. At Sergius, defuncto interim Honorio, cujus epistolis falso errorem suum comprobari jactabat, circa annum 630. composuit *Ecthesim*, sive fidei formulam & expositionem, eamque nomine Heraclii vulgatam affixit valvis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, pro cujus approbatione anno 638. etiam Synodalem conventum coegit. At Imperator cum audiret de hac *Ecthesi* universalis Ecclesiæ querimonias, in epistola ad Joannem IV. qui eamdem anno 641., ut Pagius animadvertit, il-

Iam proscripsit, contestatus est eamdem *Ecthesim* neque a se dictatam fuisse, neque suo jussu compositam.

Defuncto Sergio anno 639. Pyrrhus ejus successor aliam Pseudosynodum coegit pro *Ecthesεos* confirmatione: sed postea in celebri cum Maximo conflictu se plane convictum confessus est, atque veniens ad limina Apostolorum initio Pontificatus Theodori abjuravit Monothelismum; quamquam rediens ad vomitum ab ipso Theodoro in Romana Synodo celebrata anno 648. damnatus est. Intrusus interea temporis in sedem Constantinopolitanam Paullus patrocinio Imperatoris Constantis, composuit *Typum*, seu Fidei formulam, in qua simulato pacis zelo silentium circa duplicem voluntatem servandum imponebat, deposita a templi valvis *Ecthesi*. *Typum* hunc damnavit Martinus in Synodo Lateranensi celebrata anno 649. Secret. 4. nam Paullus prætextu componendæ dissensionis confirmabat doctrinam *Ecthesis*, atque dogma catholicum evertebat. Hunc *Typum* dictum Constantis, quoniam ipsius auctoritate editus fuerat a Paullo, & adversus Martini Clerique Romani damnationem ab illius Exarchis Theodoro & Olympio summa contumacia defensatus, Gabriel Vasquez, doctus alioqui Theologus, disput. 73. cap. 1. ait fuisse quemdam Paulli discipulum, quem nonnulli confundunt cum *Cypo*, recte ac lepide a Petro Coustantio viro erudito in Vindic. Vet. Codd. cap. 16. hac ratione reprehensus, quod possit eodem jure censeri *Ecthesis* Heraclii quædam Sergii discipula, atque scelerosi *Typi* cognata. His auspiciis Monothelismus diversas fortunas subiit usque ad generalem Synodum sextam celebratam anno 680., in qua damnati iterum fuerunt Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, & Paullus Constantinopolitani, atque, plurium sententia, etiam Honorius Primus: perculsi quoque anathemate Macarius, Stephanus, & Polychronius adhuc viventes. Delata Concilii Acta, Agathone jam defuncto, ad Leonem II., is illa confirmavit, atque, ut fertur, dixit Anathema Honorio.

Brevi hac Monothelismi notitia præmissa, quærimus an in Christo admittenda sit una tantum voluntas, an duplex; & si duplex admitti debeat, an duæ in Christo voluntates appellari debeant una voluntas *personalis*, ut contendebat Macarius. Præterea inquirimus an sit in Christo una tantum operatio, quam Monothelitæ appellabant *Theandricam*, idest, *Deo-virilem*, opinantes solam divinam naturam utpote superiorem agere, humanamque cum suis potentiis esse illius *organum*, atque instrumentum, & pati quidem ac moveri, sed omnem operationem esse divinitatis. De Honorio item, ejusque damnatione dicendum est capite, ne istud sit nimis prolixum, proximiori.

Propositio I. Duæ sunt in Christo Domino voluntates.

De.

De voluntate divina assentiuntur Monothelitæ: & quidem ait ipse Dominus Lucæ XIII. 34. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti*. Perspicuum est enim, ut ait in disputatione cum Pyrrho S. Maximus, quod non quatenus homo hoc dixit, siquidem recenter fuerat factus homo, sed quatenus Deus, qui varios modos providentiæ suæ circa homines demonstravit, quibus voluit illos ab erroribus abducere, sibique aggregare. Rursus Joan. v. 21. ait, *Sicut Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic Filius quos vult vivificat*. Quo in loco *sicut* adverbium est comparationis inter duas personas eamdem substantiam ac voluntatem habentes, quoniam solius Dei est quibus vult vitam præbere.

Probatur itaque de voluntate humana primo argumentis, quæ ex sacris literis collegit Agatho Papa in Epistola ad Constantinum, Heraclium, & Tiberium relata in Act. III. Synodi sextæ. Christus ut homo Matth. XXVI. 39. ita Patrem precatus est, *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu*, sive, ut legitur apud Lucam XXII. 42. *Non mea voluntas, sed tua fiat*. Cujus testimonii sententiam S. Ambrosius in II. libro ad Gratianum, & Comment. in Lucam ita declarat, ut Christus susceperit *voluntatem* nostram, quemadmodum ut homo *suscepit tristitiam*, atque in ipso fuerit *voluntas hominis temporalis, & voluntas divinitatis æterna*. Et S. P. Augustinus libro II. adv. Maximinum Arianum cap. 20. *Ubi autem dixit filius Dei, Verum non quod ego volo, sed sicut tu vis, quid te adjuvat quod tua verba subjungis, & dicis: Ostendit vere voluntatem suam subjectam suo Genitori? Quasi nos negemus hominis voluntatem voluntati Dei debere esse subjectam*; & infra, *In eo quod ait, Non quod ego volo, aliud se ostendit voluisse, quam Pater, quod nisi humano corde non potest. Nunquam enim posset immutabilis illa natura quidquam aliud velle, quam Pater*. Similiter Athanasius contra Apollinarem: *Duas voluntates hic ostendit, humanam quidem, quæ est carnis, alteram vero divinam. Humana enim propter carnis imbecillitatem recusat passionem; divina autem ejus voluntas est prompta*. De hac Athanasii sententia, recte ibidem Agatho: *Qua declaratione quid potest cognosci verius?* Videantur ibidem in collectione Harduini Tom. 3. alia Patrum testimonia ab Agathone producta, Gregorii Nysseni libro II. contra Eunomium, Joannis Chrysostomi, Cyrilli Alexandrini, Hilarii, & aliorum. Urget etiam Pontifex Christi verba Joan. VI. 38. *Descendi de Cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*; & verba a Davide de Christo prolata Ps. XXXIX. 8. *Scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam; Deus meus volui*. In quem locum affert sententiam Leonis scribentis ad Leonem Impe-

ratorem, *Secundum formam servi non venit facere voluntatem suam; sed voluntatem ejus, qui misit eum*. Atque hæc omnia istam nobis argumentationem suppeditant: Voluntas a Verbo suscepta, temporalis, subjecta Deo, illique obtemperans est voluntas creata, & humana. In Christo fuit voluntas assumpta, & quæ Deo subjecta fuit atque obtemperavit. Fuit itaque humana, & creata voluntas in Christo.

S. Maximus aliud promit ex Scripturis argumentum in Disputatione cum Pyrrho latine reddita a Turriano viro S. J. clarissimo. Infert autem S. Martyr duplicem in Christo voluntatem ex quo plura in Evangelio facta Christi narrentur humanæ voluntatis signum certissimum. Primum ex porrecto ei in Golgotha vino cum felle mixto, Matth. XXVII. 34. quod *cum gustasset*, *noluit bibere*. Sicut autem sitire non potuit, nisi per humanitatem, ita hac sola noluit paratum vinum degustare. De ipso pariter in Evangeliis scriptum est, quod nolebat *in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere*, quod *ingressus domum neminem voluit scire, & non potuit latere*, quod veniens ad discipulos *ambulans supra mare volebat præterire eos*, quod discipuli eidem dixerint, *Ubi vis, ut euntes paremus tibi comedere Pascha?* ac similia. Sicut enim, inquit Maximus, ambulatio proprietas est carnis, nec divinitas impotens est, neque terminis corporeis intercepta, & comedere Pascha est eorum qui sunt sub lege; ita voluntas ambulandi, sese abscondendi, implendique legem, est voluntas Christi, quatenus erat homo. Atque hæc fusiori stilo a Maximo explicata brevi syllogismo ita positionem nostram confirmant: Voluntas exercendi opera, quæ nequeunt convenire divinitati, est voluntas tantum humana. In Christo fuit voluntas exercendi opera, quæ non congruunt divinitati. Ergo fuit in Christo voluntas humana.

Tam Maximus, quam Agatho revincunt Monothelitas, etiam ex Christi morte, atque obedientia, de qua Apostolus ad Philipp. II. 8. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Et Maximus quidem ita ratiocinatur: Aut volens obedivit, aut non volens. Si non volens, tyrannis, non obedientia dicetur: si volens, fuit itaque in illo voluntas hominis, quatenus enim Deus nec obediens fuit, neque inobediens. Agatho autem, *Quis a lumine veritatis* (inquit) *se adeo separavit, ut audeat dicere Dominum nostrum Jesum Christum voluntate suæ divinitatis Patri obedisse, cui est æqualis in omnibus, & vult ipse quoque in omnibus quod Pater?* Hinc petitur argumentatio a prima parum absimilis: quippe voluntas obediens voluntas humana est. Fuit in Christo voluntas obediens. Itaque fuit in Christo voluntas humana.

His accedunt Theologicæ argumentationes. Ac prima sit: Humana natura est prædita facultate intelligendi ac volendi. Ex quo Christus assumpserit humanam naturam perfectam, habuit humanam fa-

facultatem intelligendi. Igitur habuit etiam humanam facultatem volendi. De hoc argumento plura Sophronius in Synodo Lateranensi Sacret. 2. pag. Ven. Edit. III. Tom. VII. Agatho citata Epistola idem urget argumentum una cum definitione Synodi Chalcedonensis Jesum Christum *perfectum esse in divinitate, & perfectum in humanitate*; quandoquidem perfecta natura non est, cui deest naturalis proprietas. Proxima est ratio petita ex damnatione hæresis Eutychianæ, de qua infra; nam si propter unionem quæ facta est in hypostasi non salvaretur differentia duplicis voluntatis, ut autumabant Monothelitæ, nec salvari potest differentia duarum naturarum; quam ob eamdem rationem, idest, ob unionem factam in hypostasi denegabant Eutychiani. Stat in Christo differentia naturarum juxta confessionem Pyrrhi principio disputationis cum Maximo. Stare igitur debet differentia quoque voluntatum. Vide Tom. VI. Concil. Venetæ Collect. pag. 1176. Accedit argumentum tertium initio ab eodem Maximo propositum: Impium & absurdum est, eamdem personam, & eadem voluntate, ante Incarnationem omnia ex nihilo fecisse, continere, & procurare ac salubriter dirigere: & post Incarnationem cibum appetere, loca locis mutare, & omnia alia facere, quæ nonnisi temporalia, ac mutabilia esse possunt. Est igitur impium, atque absurdum in Christo unam tantum voluntatem profiteri.

PROPOSITIO II. *Naturales* appellari debent duæ, quæ in Christo sunt, voluntates.

Hanc thesim necessariam arbitror ad evitandam omnem Monothelitarum fallaciam. Nam quidam cum Macario unam in Christo voluntatem *personalem* dicebant, quidam cum Pyrrho unam *gnome*, aut sententia, quidam alii unam *habitudine* ac modo, quæ omnia eumdem errorem olent. At non est in Christo una voluntas, sive *personalis* dicatur, sive una *gnome*, sive *habitudine*; sed voluntates duæ *naturales*; quod sic demonstro. I. S. Pater Augustinus adversus Julianum laudatus in sua Epistola ab Agathone hac præmissa laude, *Sapientissimus præco veritatis*, quid sit voluntas definit his verbis: *Motus animæ quid est, nisi motus naturæ? Anima enim absque dubio est natura. Quamobrem voluntas est motus naturæ, quoniam est motus animæ*. Et rursus: *Ex illo est voluntas; cujus est voluntas. Ab angelo scilicet voluntas angeli: ab homine hominis. Cur ergo negas clausis oculis res manifestas, ex natura hominis enasci hominis voluntatem?* Hinc talis argumentatio depromitur: Naturalis dicendus est motus ex anima & natura indita sibi facultate proficiscens. Voluntas humana Christi est motus ex anima, atque ex natura hominis proprietate ac virtute sua proficiscens. Igitur voluntas humana Christi appellari debet voluntas hominis naturalis. II. In Christo Jesu duas naturas cum Catholicis Monothelitæ profitebantur, divinam, & humanam.

nam. Divinitas autem non habet, quod ad naturæ rationem attinet, voluntatem humanam, neque humanitas habet naturaliter voluntatem divinam. Est ergo voluntas humana naturaliter diversa a voluntate divina. III. Homo natura sua est rationis particeps, atque liberæ potestatis. Libera potestas voluntas est. Igitur homo est naturâ suâ præditus voluntate; ideoque Christus Dominus cum sit verus homo, habet voluntatem, quæ est naturaliter voluntas hominis.

Oppugnemus nunc Monothelitarum machinamenta. I. Etiamsi Christus sit unus ratione hypostasis seu personæ, cum duas habeat naturas, dici nequit habere unam voluntatem *personalem*. Si enim propter unitatem personæ una dici debeat voluntas, cum in sancta Trinitate tres sint personæ divinæ, dicendum foret tres existere in Deo *personales* voluntates. Hoc autem, inquit Agatho, est maxime alienum ac valde profanum, cum una sit voluntas, ubi est una natura. Nequit ergo dici propter unitatem hypostasis una natura *personalis*. Deinde aliud est dicere quod sit in Christo una persona volens & operans, aliud quod sint duæ voluntates ac duæ operationes: nam unitas operantis ac volentis sumitur ab unitate personæ, quoniam persona vult, ac persona operatur; sed unitas operationis ac voluntatis sumitur ab unitate naturæ, nam a *forma*, ut inquiunt scholæ, desumitur vis, seu principium *quo* elicitivum. Ut ergo propter unitatem Personæ appellatur Christus unus volens; ita propter naturarum differentiam debent dici duæ in Christo *naturales* voluntates. II. Nequit in Christo statui una voluntas *gnome*. Enim vero, aut *gnome* substantia est, aut sententia. Si est substantia ac natura, cum in Christo duæ substantiæ ac naturæ sint, necesse est ut duæ sint juxta *gnomen* voluntates. Si vero *gnome* sententia est, uti ajebat Pyrrhus, & quidem sententia cum consultatione atque electione; *gnome* aut ipsa voluntas erit, aut quod ex voluntate promanat. Ut ergo nequit dici voluntas una voluntate, aut una motu voluntatis, nisi ubi est una natura, ita dici nequit una voluntas *sententialis*. III. Statui non debet in Christo una voluntas secundum modum atque *habitudinem*. Talis quippe *habitudo* vel afficit ipsam voluntatem, vel personam, vel naturas, vel tantum respicit objecta. Hoc postremum si dixeris, debes voluntates complures statuere; sed hæc habitudo actus multiplicat, non facultates. In divina autem natura ac hypostasi nulla excogitari potest affectio. Habitudo itaque solam naturam humanam potest afficere. Non ergo debemus in eadem Persona, cui inest natura humana ac divina, asserere unam habitudine voluntatem.

Propositio III. Non debet in Christo propugnari una duntaxat operatio.

Demonstratur productis hactenus argumentis. Ut enim unitas voluntatis, ita unitas operationis unius naturæ argumentum est. Ait

Ait enim Basilius contra Eunomium, *Quorum operatio una est, horum essentia una est*: & e contra Damascenus libro III. de Fide cap. 15. *Quorum enim diversa natura est, horum est diversa actio*. Addo argumentum S. Martini in Synodo Lat. Secretario III. Si una est operatio illa *Deo-virilis*, quam profitebantur Monothelitæ, aut simplex est, aut composita, aut naturalis, aut *personalis*. Non *simplex*, aliàs & Deus Pater habebit propriam illam operationem, & operabitur & ipse operatione illa *Deo-virili*, idest, divino-humana. Non *composita*, quoniam Filius esset alienæ a Patre substantiæ, & operationis, non habente Patre operationem illam compositam. Non est *naturalis*, alioqui caro erit consubstantialis Deo Verbo, utpote naturaliter habenti eamdem operationem. Non denique una *personalis*, quia persona Verbi non est Patri extranea secundum modum operationis. Non est ergo in Christo operatio divino-humana, quæ sit indivisa, & una tantum. Vide Tom. VII. Concil. Ven. Collectionis pag. 194. Adjiciam alterum argumentum ex Maximo in conflictu cum Pyrrho: Cum naturalia naturis convenire debeant, fieri non potest, ut naturæ creatæ, & quæ cœpit esse, operatio sit non creata, & sine principio, atque infinita, creatrix, & conservatrix: vel naturæ non creatæ & in principio carentis sit operatio creata, & cœpta ac terminata, & quæ ab alia natura dissolvi queat & conservetur. Oportet autem ut illa operatio *Deo-virilis* a Monothelitis asserta vel creata sit, vel increata, siquidem nulla penitus cogitari potest intermedia. Igitur si creata dicatur, non erit operatio naturæ principio carentis & infinitæ: si autem increata, non erit operatio naturæ, quæ cœpit esse: ideoque repugnat, quod statuatur in Christo unica operatio θεανδρικὴ, *Deo-virilis*:

RESPONDETUR MONOTHELITIS.

Oppones 1. S. Dionysius in Epistola ad Cajum ait: *Deo viro facto, unam quamdam theandricam, seu Dei virilem operationem expressit in vita*. Resp. S. Martinus in Concil. Lat. Secret. III. testimonium Dionysii falsidicos luculenter ostendere Monothelitas, & mentitam esse iniquitatem sibi; lectum enim a Paschasio notario inventum est in Græco haberi, Καινήν τινα τὴν θεανδρικὴν ἐνέργειαν, *novam quamdam theandricin operationem*. Commutavit ergo Cyrus *novam* in *unam*. Respondetur 2. cum Maximo Dionysium demonstrare novam atque mirabilem Christi conversationem secundum unionem inexplicabilem & arcanam. Illa autem vox *novæ operationis theandricæ* quadam per numeratas naturas circuitione earumdem operationes commonstrat. Si enim operatio illa nova ac theandrica foret naturaliter una, cum sint eadem opera Patris & Filii, inspecta natura divinitatis

tatis foret in Patre illa eadem operatio theandrica, quod est absurdum atque repugnans.

Opp. 2. Cyrillus Alexandrinus libro IV. in Joannem scribit fuisse in Christo *unam quamdam operationem per ambas naturas.* Resp. S. Cyrillum, non dixisse unam *naturalem* operationem divinitatis Christi, & humanitatis ejus, sed unam operationem divinam, & paternam; intendebat enim demonstrare unam esse divinitatis sine carne, & cum carne operationem, quæ tam Patri, quam Verbo incarnato essentialiter insit: siquidem Verbum etiam post Incarnationem habet eamdem operationem communem cum Patre incorporee operante, etiamsi Verbum etiam tactu carnis ipsa miracula cum Patre corporaliter operetur. Hæc est responsio Maximi, & aperte quadrans verbis Cyrilli dicentis: *Cum principis Synagogæ filiam suscitavit, dicens, Filia surge, apprehendit manum ejus, ut scriptum est: eam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, & rursus tactu sanctæ carnis vivificando, unam & congeneam per hæc ambo ostendit operationem.*

Opp. 3. Humanitas Christi erat instrumentum divinitatis, ut inquit idem Cyrillus in dialogo de Incarnat. & S. Athanasius Orat. IV. contra Arianos. Instrumenti autem, & caussæ principalis eadem est operatio. Resp. Eamdem esse operationem caussæ principalis atque instrumenti, quotiescunque istud aut ejusdem naturæ est cum caussa principe, aut suapte indole est iners, passivum, atque sine propria energia, juxta impressum sibi motum, actioni applicatum. Diversam tamen esse utriusque caussæ instrumentalis & principalis operationem, quum illud differentiam habet naturæ suæ, neque iners est, ac passivum, sed suamet præditum efficientia. At ajebat Pyrrhus: Nonne quodlibet instrumentum recipit motum ab alia caussa? Patitur ergo, non agit. Respondet S. Maximus operationem ac motum humanitatis dici a Patribus passionem propter rationem ipsi inditam a caussa omnium effectrice; omnia enim, quæ ex Deo sunt, motum subeunt, utpote quæ non sunt ipsa per se motus, aut ipsa per se potestas; appellari tamen etiam proprietatem, quatenus soli illi naturæ, & non aliis inhæret; energiam ac potestatem, in quantum cum divino motu motum exercet proprium, & etiam qualitatem, in quantum est virtus quædam effectrix. Hæc Scholastici explicant distinguendo in eadem humanitate rationem instrumenti, & rationem naturæ: ratio instrumenti dicitur comparate ad divinitatem, ratio naturæ respectu humanarum operationum: ut instrumentum recipit motum; ut natura exerit motum proprium, atque operatur.

Opp. 4. S. Clemens Alex. in VI. Stromatum scribit: *Voluntas enim erat solius divinitatis.* Resp. loqui Clementem de ipsa Dominica Incarnatione, quam dicit peractam voluntate solius divinitatis, nec fuisse opus motus carnalis, sive ordinis & consecutionis nuptiarum.

Opp.

Opp. 5. Nequeunt in Chriſto propugnari duæ voluntates, aut duæ operationes *naturales*. Igitur una tantum ſive perſonalis dicatur, ſive ſecundum *habitudinem*, ſive θεανδρικὴ, ac *Deo-virilis*. Prob. ant. I. quoniam quod eſt naturale, non eſt liberum, ſed neceſſarium: voluntas autem libera poteſtas eſt, & operatio pariter rationalis naturæ libera poteſtate exercetur. II. Si daretur voluntas naturalis, naturale foret omne peccatum, quum nullum peccatum abſque voluntate patretur. III. Dei ac Sanctorum eadem voluntas eſt, nec tamen eſt eadem natura: conſiſtit itaque una eademque voluntas cum naturarum differentia. Reſp. falſum eſſe antecedens; ad cujus priorem ac proximam probationem dicimus naturale eſſe quicquid naturæ eſt inditum, proprium & concreatum, & naturale etiam appellari quod non eſt in natura intelligente invitum, ut inquit Cyrillus in tertio Capite contra Reprehenſiones Theodoreti. Priori itaque ſenſu quod naturale eſt, appellatur neceſſarium, ideſt, antevertens liberam electionem; & ſecundo ſenſu naturale eſt, quod ex proprietate naturæ cum libera electione procedit; cujuſmodi eſt peccatum: quare *homonymiâ* fallere ſtudent Monothelitæ. Ad tertium vero reſpondetur unam eſſe voluntatem Dei, & Sanctorum ejus comparate ad id quod volunt, non ad ipſam voluntatem ſubſtantialem, atque effectricem.

Opp. 6. Chriſtus eſt una perſona. *At operationes* perſonarum ſunt, ſive ut fert pervulgatum adagium, *ſuppoſitorum*. Una ergo perſona unam infert operationem: ideoque aut Monotheliſmum profiteri debemus, aut hæreſim Neſtorianam. Reſp. falſam eſſe illationem; nam ex quo actiones ſint *ſuppoſitorum*, conſequitur unam eſſe perſonam operantem, non unam eſſe operationem perſonæ. Operatur enim qui ſubſiſtit, ſed *ſubſiſtentia* eſt modus exiſtendi, non principium elicitivum operationis, ut ſupra exemplo ſanctæ Trinitatis demonſtratum eſt.

Opp. ultimo. Si duæ voluntates ſtatuantur in Chriſto, erunt adinvicem contrariæ ac repugnantes; per divinam quippe mortem elegerat, quam humana voluntate refugiebat. Reſp. majorem conſequi ex Monotheliſmo repugnantiam; ſiquidem inde ſequitur eamdem voluntatem elegiſſe ſimul mortem, eamque horruiſſe. In Catholicorum autem ſententia fuit in Chriſto voluntas divina mortem præcipiens, voluntas humana divinæ ſubjecta, & obtemperans, experta tamen affectione ſenſuum horrorem mortis humanitati connaturalem. Neque talis ſenſuum affectio arguit in duplici voluntate contrarietatem; quoniam divina non præceperat mortem abſque ullo dolore ſubeundam; neque pœna ita rationem pervertit, ut humana voluntas obtemperaret invita, ſed hæc ſemper præſetulit in infirmitate carnis invictam ſpiritus fortitudinem: quare ait Marci XIV. 38. *Spiritus quidem promptus eſt, caro vero infirma*. His lucem afferent quæ diximus ſub finem Capitis præcedentis.

Sed dices; Ergone abjicimus operationem *Theandricam*, quam deprædicabant Monothelitæ? Respondeo *Theandricas* operationes etiam nos appellare, sed non unam atque indivisam. Est utique Christus Deus homo; & consequenter omnis ejus operatio θεανδρική, eo sensu quod sive principium operationis esset natura divina, sive humana, omnis operatio erat *Dei-hominis*. Sed quoniam, ut diximus, nulla operatio poprie dicitur *personalis*, sed appellanda est naturalis, illam proprie *Theandricam* operationem vocamus, quæ est ab utraque natura efficienter, ut miracula patrata virtute divinitatis, & tactu carnis. Alias omnes appellabimus operationes aut divinas, aut humanas, prout naturaliter ab una, vel altera natura prodierunt; sic ambulare, dormire, manducare, humana operatio est; dare Spiritum sanctum, & peccata dimittere, operatio divina. At propter unionem hypostaticam utraque natura semper operabatur cum altera conjunctim, & humana semper ad nutum ac regimen divinitatis; quamquam non esset quælibet operatio utriusque naturæ proprietas, vel effectus.

CAPUT XI.

Quæritur an Honorius Primus adhæserit Monothelitis.

AGGREDIMUR quæstionem ob varia Doctorum placita celeberrimam, neque spectantem ad solam Monothelitarum historiam; verum etiam ad Romani Pontificis auctoritatem vindicandam. Præsertim, quippe exemplo Honorii, cujus damnationem legimus in VI. Synodo, posse Romanum Episcopum in hæresim cadere, & damnari a Generali Concilio, nituntur probare Magdeburgenses, & Novatores alii communiter. Eodem utuntur Assertores Libertatis Cleri Gallicani, ut propugnent Concilium esse supra Papam. Hinc etiam gestiunt Janseniani, ut defendant posse Pontificem errare in definitione *facti dogmatici*. Oportet autem in hac gravi controversia distinguere quæstionem de Honorii doctrina, an scilicet in Rescriptis ad Sergium Monothelismum probaverit, & quæstionem de lata in ipsum a Synodo VI. sententia excommunicationis, nempe utrum hæc fuerit jure, atque auctoritate prolata.

Quantum ad priorem quæstionem attinet, habemus innumeros defensores Honorii, Joannem Papam IV., S. Maximum, Anastasium Bibliothecarium, Bellarminum, Baronium, aliosque accurate laudatos ab Antonio Dezallier in Historia Monothelitarum. Ex Nostratibus permulti hoc argumentum pertractarunt, sed præ ceteris Christianus Lupus in dissert. de VI. Synodo, Joannes Laurentius Czepanski

panski in Controv. Sæculi VII. & Bernardus Desirant in libro, cui titulus, *Honorius vindicatus*. Is erudite demonstrat aliam fuisse Epistolam Sergii scriptam ad Honorium, aliam vero exhibitam in VI. Synodo; & illam quidem sensu Catholicam, eaque arte conscriptam, ut videretur tantum directa ad penitus extirpandam hæresim Nestorianam atque Euthychianam: ideoque Papa illam probando, etsi male ei cessit, bono Ecclesiæ provide consulebat. At Sergii Epistola in Concilio perlecta aperte Monothelismum tradebat; ac propterea Patres existimantes hanc ab Honorio probari, latente fraude decepti anathema in ipsum Pontificem intorserunt. Demonstrat id Desirantius exacta Epistolarum omnium, Actuumque Synodalium collatione; & notas viri docti inseruerunt Tomo IV. Anastasii Bibliothecarii Romanæ Editionis Curatores. Verum si nimiam erga Sergium conniventiam, neque omnino opportunam œconomiam velis in Honorio reprehendere, aut sententiam aliquam non recte expressam, quæ tamen fidem non maculaverit, parum id arbitror præjudicii afferre Apostolicæ Sedis auctoritati.

Circa sententiam in Honorium prolatam variæ sunt Scriptorum opiniones. Nam Pighius censet exemplaria sextæ Synodi fuisse a falsariis corrupta. Anastasius Bibliothecarius in Epistola ad Joannem Diaconum ait Synodum recipiendam esse usque ad prolationem tantummodo canonum. Canus, Combefisius, Petitdier inquiunt distinguendum esse in Pontifice quod spectat ad privatam hominis excellentiam, & quod pertinet ad Pontificis dignitatem, sive id quod scribit, ut privatus Doctor, & quod profert ad confirmandam fidem ex Cathedra: prioris generis esse Epistolam Honorii ad Sergium, errori proinde obnoxiam, & judicio Ecclesiæ subjiciendam. Intrusum in Acta VI. Synodi Honorii nomen putant Baronius, Binius, Bellarminus, Frassen, & alii. Errasse præfatam Synodum errore facti, quod ex mala ac sinistra informatione in Pontificem telum contorserit, scribit lib. 2. de Ecclesia Turrecremata, atque posse hoc pacto generale Concilium errare ipse Bellarminus non diffitetur. Damnatum Honorium œconomia quadam ad retundendam Monothelitarum audaciam eo quod ob Honorii erga Sergium comitatem Monothelismus præaltas radices fixerat, innuunt præ ceteris noster Lupus dissert. de Syn. VI. cap. 4. Antonius & Franciscus Pagi Sæc. VII. Dezallier in VIII. Scrutinio. Præcipua horum Doctorum momenta producam infra in solutione objectorum.

Propositio I. Honorius Primus in suis ad Sergium Epistolis nulla ratione Monothelitis adhæsit.

Demonstratur 1. ex Epistola Joannis Papæ ad Constantinum edita a Sirmondo, ubi Pontifex pro Honorio exornans Apologiam ait: *Secundum hunc igitur modum jam dictus decessor noster prænominato Ser-*

 gio

gio Patriarchæ scripsisse dignoscitur, quia in Salvatore nostro duæ voluntates contrariæ, idest, in membris ipsius penitus non consistunt, quoniam nihil vitii traxit ex prævaricatione primi hominis. In nobis enim, non in eo cooptatur quod scriptum est, Scio quia non habitat in me, idest, in carne mea bonum. Et infra. *Hinc ergo hæ duæ contrariæ voluntates mentis, & carnis, quas Apostolus docet, in nostro nequaquam Salvatore fuerunt, eo quod hic luctaminis stimulus ex prævaricatione protoplasti sumpsit initium, quoniam a Redemptore nostro natura suscepta est, non criminis culpa.* Maximus pariter in Epistola ad Marinum inquit: *Honorium etiam Romanum Papam non diffiteri reor in Christo voluntatum dualitatem in Epistola quam scripsit ad Sergium, eo quod unam dixerit voluntatem; sed potius confiteri, & hanc fortassis etiam constabilire. Nam hoc non in reprobationem dixit humanæ Salvatoris, & naturalis voluntatis: sed quod nullatenus conceptionem ejus, quæ fuit sine semine, vel incorruptam nativitatem præcesserit voluntas carnis vel cogitatio vitiosa.* Et rursus: *Per id vero, quod ait non esse voluntatis ejus diversitatem, contrarium vel repugnans quid non eum habere perhibet, sed conveniens, & prorsus unitum ex toto. Unde cum nostram quidem naturam de divinitatis voluntate dicit assumptam, unius mentionem facit. Illud autem quod introducit, Non vero facere voluntatem meam, in medium verbo præponit omisso numero. Non sunt, inquit, hæc diversæ voluntatis, idest, contrariæ atque adversatricis. Ex quo duas secundum naturam existere in Salvatore voluntates manifeste colligitur. Si enim contrariam non habuit, naturalem habuit tanquam homo.* Idem Maximus in disputatione cum Pyrrho Epistolam Honorii objiciente, inquit: *Quis fuerit fide, & auctoritate dignus Epistolæ hujus interpres, qui eam ex persona Honorii scripsit, adhuc superstes, & qui totum Occidentem cum aliis virtutibus, tum dogmatibus fidei Christianæ illustravit, an ii, qui Constantinopoli, quæ ex corde erant loquebantur?* Et fatente Pyrrho majore fide esse dignum, qui Epistolam Honorii composuit, nempe Joannes, subdit Maximus: *Is igitur ipse, quum ad Divum Constantinum Imperatorem ex persona S. Papæ Joannis de hac Epistola scriberet, dixit, unam voluntatem dicimus in Domino, non divinitatis ejus, & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripsisset, quod quidam duas voluntates in Christo contrarias dicerent, diximus Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis, inquam, & spiritus, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantum, quæ humanitatem ejus significabat.*

Hinc pro defensione Honorii validissimum argumentum depromo. Dum ait Honorius admittendas non esse in Christo duas voluntates, ex testimonio Secretarii ejus, qui conscripsit Responsa ad Sergium, & literis mandavit sensum doctrinamque Pontificis, cui pro-

culdu-

culdubio major adhibenda est fides, quam Græcis Constantinopoli commorantibus, & maxime Monothelismo infectis, quales fuerunt qui Patribus VI. Synodi exhibuerunt Honorii Epistolas in græcum a se ipsis conversas, docuit tantummodo non fuisse in Christo voluntatem repugnantem rationi, sive luctam concupiscentiæ ex peccato originalis promanantis, sed naturalem voluntatem, quæ naturæ humanæ proprietas est minimè denegavit, sed potius constabilivit. Qui autem in Christo negat solum voluntatem repugnantem rationi, quæ est lex membrorum derivata ex propagatione peccati, propugnatque naturalem voluntatem ex humana natura prodeuntem, nihil habet cum errore Monothelitarum affinitatis. Igitur Honorius nequaquam ipsis Monothelitis adhæsit.

Huic argumento tam invictis testimoniis firmato, ut Pyrrhus recitatis a Maximo verbis Joannis penitus obmutuerit, addamus alterum ex Honorii Epistolis depromendum. In priore Epistola ad Sergium relata Act. XII. Synodi VI. inquit Pontifex, *Unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi, quia profecto divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profecto, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata*. Ait deinde abstinendum esse a vocabulo unius, aut geminæ operationis hanc rationem proferens, *Ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offensi sectantes Nestorianos nos vesana sapere arbitrentur; aut certe si rursus unam operationem Domini nostri Jesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur*. In fine Epistolæ hortatur, *Ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes unum nobiscum Dominum Jesum Christum filium Dei vivi Deum verissimum in duabus naturis operatum divinitus, atque humanitus fide orthodoxa, & unitate catholica prædicetis*. Ex prioribus verbis apparet veram esse interpretationem Joannis IV. & Maximi Martyris, de qua supra; nimirum Honorium statuisse unam voluntatem humanitatis, rejiciens voluntatem contrariam ortam ex luctamine carnis. Ex verbis secundo loco recitatis, liquet Papam noluisse admittere duas operationes in sensu Nestorii, neque unam operationem in sensu Eutychetis, quod audierit a Sergio horum hæreses iterum suscitari. Ex postremis constat Honorium asserere Unum operantem, sed operantem divinitus, & humanitus. Itaque sancta Pontificis intentio fuit omnem adytum præcludere Nestorianis, & Eutychianis, & contra illos negare duas operationes *personales*, contra istos negare unam operationem *naturalem*, ratus propterea reticendum esse vocabulum unius, vel geminæ operationis: unius, ne quis inferret unam esse in Christo naturam: geminæ, ne quis putaret duas esse in Christo personas; execratus perniciosas hæreses jam pervulgatas, & ignorans novam, ac

tunc

tunc primo serpentem. Eadem Pontificis intentio apparet ex altera Epistola relata Act. XII. Synodi VI. ubi ait, *Auferentes scandalum novellæ adinventionis, non nos oportet unam, vel duas operationes definientes prædicare; sed pro una, quam quidam dicunt operatione, oportet nos unum operatorem Christum Dominum in utrisque naturis veridice confiteri: & pro duabus operationibus ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas potius duas naturas, idest, divinitatis, & carnis assumptæ in una Persona unigeniti Dei patris, inconfuse, indivise, atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes.* In his patet Honorium, quamquam iterum prohibet vocabulum unius aut geminæ operationis, aperte tradere Verbum in duabus naturis operari, atque duas ipsas naturas esse in una persona, quæ propria utrique sunt operantes.

Fabricatur ex his consequens argumentum. Non debet Monothelitis adnumerari, qui duntaxat in Christo denegat voluntatem carnis cum ratione pugnantem: qui prohibet ne admittantur geminæ operationes in sensu Nestorii, idest, a duabus personis elicitæ, aut una operatio in sensu Eutychetis, scilicet, ab una natura prodiens, qui denique profitetur unum esse operantem ratione hypostasis, sed operari in duabus naturis, & ipsas duas naturas in unitate personæ operari *sibi propria*, ideoque naturam humanam non esse organum tantum vel instrumentum divinitatis, neque moveri ac pati duntaxat, quemadmodum Monothelitæ affirmabant, sed exequi revera operationes humanas. Atqui Honorius hæc omnia apertissime tradidit. Igitur Honorius non debet Monothelitis adnumerari.

Proferam tertium argumentum etiam præcedentibus robustius, quod erudite versat Dezallier. Macharius Monothelita Act. 2. Synodi VI. affirmavit suam de una operatione sententiam fuisse definitam a Synodo Chalcedonensi. Tunc Antiochus Notarius Synodi protulit librum Chalcedonensis Concilii, ac perlecta fuit Epistola S.Leonis Papæ ibidem inserta ac probata, & recitatus hujusmodi Leonis textus: *Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit: Verbo quidem operante quod Verbi est, carne autem exequente quod carnis est; & horum unum coruscat miraculis, aliud vero succumbit injuriis.* Hoc textu recitato exsurgentes Apostolicæ Sedis legati exclamarunt: *Ecce, benignissime Domine, manifeste duas naturales operationes, inconfuse, & indivise in Domino nostro Jesu Christo præsens sanctissimus prædicat Pater.* Atque his annuit Synodus universa. Honorius Papa in 2. Epistola paullo ante verba superius citata ait: *Quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet, utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas cum alterius communione operantes, atque operatrices confiteri debemus, & divinam quidem, quæ Dei sunt operantem, & humanam, quæ carnis sunt exequentem,* non

non divise, neque confuse, aut inconvertibiliter Dei naturam in homine, & nec humanam in Deum conversam edocentes. Conferas Honorii, ac Leonis verba, & nihil in uno adinvenies, quod non sit eadem prorsus ratione expressum in altero. Omnino consimilia sunt verba Agathonis in Epistola adversus Monothelitas.

Argumentum, quod hinc eruitur est hujusmodi. S. Leo Papa accensendus non est Monothelitis, & manifeste duas in Christo operationes asseruit; quoniam ait utramque formam agere in Christo quod proprium habet, cum alterius tamen communione, inconfuse, & indivise, quia una natura est alteri hypostatice conjuncta. Atqui hoc idem scribit Honorius; igitur Monothelitis nec Honorius connumerandus est, duasque in Christo naturales operationes manifeste propugnat: conveniunt enim verba verbis, & sententiæ sententiis. Neque dicas, quomodo propugnat quod prohibet confiteri? Nam dixi prohibere vocabulum geminæ operationis in sensu Nestorii, inquantum videbatur parvulis atque imperitis per illud duas in Christo statui personas. Neque repugnat idem vocabulum juxta diversum sensum rejici, ac probari. *Homoousion* quippe minime recipit Synodus Antiochena damnans Samosatenses, & consecravit Nicæna contra Arianos: *Unum e Trinitate passum* in sensu Eutychianorum noluit asserere Hormisdas, quod in sensu Catholico definierunt Joannes II. Vigilius; & v. Synodus *Deiparæ* nomen contra Eutychetem satius duxit reticendum, etiamsi contra Nestorium jure merito fuerat receptum. Itaque geminam operationem noluit Honorius pronuntiari adversus Nestorianos, quam minime reprobasset in sensu Catholicorum.

Respondetur Adversariis.

Opp. 1. Honorius unam in Christo voluntatem propugnavit; inquit enim, ***Unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi.*** Respond. Honorium appellare unam voluntatem Christi per exclusionem duplicis voluntatis humanæ, quarum una sit voluntas spiritus, altera carnis, & repugnans rationi; non per exclusionem duplicis voluntatis divinæ, & humanæ. Liquet hæc responsio ex productis Joannis Papæ, & Maximi testimoniis, necnon ex ipso Epistolæ Honorii contextu. Post illa enim verba, statim ait: ***Quia profecto divinitate assumpta est nostra natura, non culpa, &c.*** Quid enim ex ista causali legitime infertur? nisi istud tantum, non ergo habuit Christus stimulum luctaminis, & quod habitat in carne peccatum, voluntatem scilicet abreptam a sensibus, atque adversus spiritum incitatam. Hac itaque vera, firmissimaque responsione prior illa argumentatio refellitur. Præterea probabilitate non caret, quod in Epistola

stola Honorii *novam* scriptum fuerit, non *unam*; ac falsarios Monothelitas Epistolam corrupisse. Nam adulterasse consimilia Dionysii verba diximus capite præcedenti, & videtur Honorius eadem Dionysii sensa usurpasse. Neque sola ducimur, quæ plerumque fallit, conjectura, sed etiam ratione constanti. Primo namque prohibet Honorius in utraque epistola unius, vel geminæ operationis vocabulum, ideoque unius etiam vel geminæ voluntatis: neque credibile est illum asserere, quod ne alii pronuntient tam stricte mandat. Monothelitæ ergo depravatis verbis Honorii illum tanquam virum inconstantem, qualem habuit Constantinus Pogonatus, temere traduxerunt. Sed accedit firmior ratio. Enimvero cum Roma Constantinopolim profectus esset Anastasius Abbas, ut scribit Maximus in Epistola ad Marinum, contestatus est, *Eum, qui hanc Epistolam per jussionem Honorii latinis dictaverat dictionibus, Dominum videlicet Abbatem Joannem sanctissimum Symponum, affirmasse, quod nullo modo mentionem in ea per numerum fecerit unius omnimodis voluntatis, licet nunc hoc sit fictum ab iis, qui hanc in græcam vocem interpretati sunt.*

Opp. 2. Monothelitæ affirmabant unum Dominum Jesum Christum omnia fuisse operatum media humanitate. Atque hoc idem scripsit Honorius iis verbis, *Confitentes Dominum Iesum Christum Mediatorem Dei & hominum operatum divina media humanitate Verbo Dei naturaliter unita.* Respondeo omnes Catholicos profiteri quod Verbum incarnatum operabatur etiam divina conjunctim, & media humanitate, ob communionem utriusque naturæ & hypostaticam unionem. Hæresis Monothelitarum in hoc sita est, quod vellent omnia Christi opera initium habere a divinitate, tanquam a principio proximo, & naturali, ac humanitatem moveri tantum & pati, neque alio pacto esse in qualibet operatione *cooperariam*, nisi ut organum & instrumentum, non ut naturam exequentem quæ sua sunt. Hanc esse Monothelitarum doctrinam constat ex Pyrrho in disput. cum Maximo, ex Theodoro Pharanitano in Secret. III. Synodi Lateranensis & ex Macario in Act. VIII. Synodi Sextæ. Satis de his actum disputatione præcedenti. Porro Honorius non ita de Christi humanitate locutus est: sed ait utrasque naturas in uno Christo naturali unitate copulatas esse operantes, & operatrices. Ait divinam naturam operari, quæ Dei sunt. Ait naturam humanam, quæ sunt carnis fuisse exequutam. Ubi ergo inquit unum operatorem Dominum nostrum Jesum Christum fuisse divina operatum media humanitate, non excludit operationem humanitatis, neque huic tribuit tantummodo passionem, uti fecerunt Monothelitæ.

Opp. 3. Honorius dum negat in Christo duas voluntates contrarias nihil ait, quam quod Macarius in Confessione fidei suæ recitata in Act.

Act. VIII. Synodi VI. Aut ergo Macarius Monothelita non est, aut est etiam Honorius. Resp. non deesse qui putent Macarium damnatum fuisse ob pervicaciam, animumque protervum, quod nunquam voluerit admittere vocabulum geminæ voluntatis, aut operationis, etiamsi in re parum a catholico dogmate recederet. At Honorius, si adhuc latentem sensum Monothelitarum percepisset, nec Sergius tantum ostentasset zelum præfocandi germina iterum erumpentia hæresis Nestorianæ, nequaquam vocabulum illud repudiasset, cum duas naturas operantes sibi propria manifeste confiteatur. Verum negandum est quod Confessio Macarii cum Epistola Honorii conveniat: ubi enim ille explodit voluntates contrarias, etiam negat humanam naturam exequi quæ carnis sunt, tradens fuisse duntaxat *mobilem ac motam*, *eique tribuendam esse solam passionem, totam denique conspersionem nostram adimpleri una & singulari voluntate divina*. Omnia ipsius Macarii verbis sunt contracte explicata. Miror autem Jueninum Tom. IV. Instit. pag. 198. & nonnullos alios asserere quod Honorius negans in Christo duas voluntates contrarias minime attenderit ad voluntatem quæ in nobis est post peccatum, quum habeamus irrefragabile testimonium Joannis productum supra in primo argumento, & contextum ipsius Honorii allatum in argumento secundo.

Opp. 4. Iisdem prorsus verbis ac sententiis constant Epistolæ Honorii, & Epistolæ Sergii ad ipsum Honorium, ad Cyrum, & ad Sophronium. Si ergo Sergius Monothelita est; est jure eodem Honorius. Resp. plura quidem simul a Catholicis atque ab hæreticis interdum proferri, atque, ne ab hac quæstione digrediar, tam Monothelitas quam Honorium affirmasse Verbum *inconvertibiliter, & inconfuse* fuisse operatum, contrariam non habuisse voluntatem, divinamque naturam media humanâ quæ Dei erant perfecisse, atque similia his quamplura; sed Honorius confitetur utrasque naturas operantes, atque operatrices, neque ait humanitatem esse duntaxat organum motum & mobile, quod Sergius ceterique Monothelitæ tradiderunt. Sergius præterea Dorensem Episcopum, aliosque Catholicos dire vexando prodidit silentii sui iniquissimam caussam. Addo cum Desirantio Epistolam Sergii ad Honorium non continere aperte Monothelismum, & longe esse diversam ab illa, quæ in sexta Synodo fuit producta, atque ab iis, quæ ad Cyrum & Sophronium fuerunt conscriptæ: immo epistolam illam etiam ut legitur in actis VI. Synodi in se inspectam, & ab aliis Sergii Epistolis sejunctam, ab hæresi posse purgari propugnat differt. XXVII. suarum Prælectionum eloquentissimus Platina.

Opp. 5. In Typo Constantis edito a Paullo Monothelita tantummodo prohibebatur, ne una, vel duplex in Christo prædicaretur operatio. Cum itaque idem in suis Epistolis Honorius præstiterit,

sunt illæ simul cum Typo damnandæ. Resp. esse revera complures, qui hoc in Honorio reprehendunt, quod nimium indulgens Sergio, & pacis studio jubens ne veritas prædicaretur, occasionem tribuerit Patribus sextæ Synodi illum damnandi tanquam fautorem hæreticorum. Sed aliter de Typo, atque de Epistolis Honorianis judicandum est. Paullus enim promulgatione Typi contendebat dogma de duplici voluntate adversus totius Ecclesiæ querimonias, & jam proscripta Ecthesi, sepelire silentio, atque Sergii, & Pyrrhi justissimam condemnationem mandare posterorum oblivioni. Cum itaque prædicari debeat veritas conculcata, neque honor habendus sit pervicacibus hæreticis, recte fuit Typus a S. Martino proscriptus. At Honorius ea prohibitione unius, aut geminæ operationis, opponebat sese hæresibus Nestorii, atque Eutychetis, ut constat ex dictis; & ideo, quidquid sit de illius œconomia, neque pervicaciæ, neque hæreseos notandus est.

Opp. 6. Honorius elevare conatur præcipuum adversus Monothelitas argumentum, quod promitur ex Verbis Christi, *Non quod ego volo, sed quod tu vis*, dicens non esse hæc diversæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumptæ; ac propter nos dicta esse, ut non suam unusquisque nostrum, sed potius Domini in omnibus præferat voluntatem. Resp. negare his verbis Honorium diversam voluntatem, quæ repugnat præcepto, atque pugnacem, quam nos experimur, sensuum rebellionem, ut dixi in Resp. ad 1. Ita etiam S. Maximus in Epistola ad Marinum; ubi hoc argumentum retorquet. Verba Sancti Martyris fuerunt a nobis recitata in priori thesis demonstratione.

Opp. 7. Approbat Honorius doctrinam Sergii. Hæc Monothelismum redolet. Igitur approbat Honorius Monothelismum. Resp. Honorium approbasse doctrinam Sergii, in quantum significavit non esse admittendam duplicem operationem in sensu Nestorii, scilicet duas personas operantes, ignorans quod Sergius, cujus nomen alias præclarum erat atque honestissimum, intendebat callide denegare operationem humanitatis: nunquam tamen probasse Honorium doctrinam Sergii, in quantum alibi tradidit humanitatem non agere, sed pati, ac moveri. Diximus præterea in genuina Epistola Sergii ad Honorium aperte non apparere Monothelismum, ut demonstrat Desirantius.

Opp. ultimo. Sexta Synodus Act. XIII. anathema in Honorium contorsit, ac doctrinam ejus in Epistola ad Sergium hac nota perstrinxit: *Dogmaticas retractantes Epistolas, quæ tanquam a Sergio quondam Patriarcha hujus a Deo conservandæ regiæ urbis scriptæ sunt, tam ad Cyrum, quam ad Honorium; similiter autem & Epistolam ab Honorio rescriptam ad eumdem Sergium, hasque invenientes omnino alie-*

nas

nas existere ab Apostolicis dogmatibus, & a definitionibus sanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, sequi vero falsas doctrinas hæreticorum, eas omnino abjicimus, & tanquam animæ noxias execramur. Paullo post damnatis aliis Monothelitis prosequitur sancta Synodus: *Cum his simul projici a sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem sequutus est, & impia dogmata confirmavit*. Ex his liquet a Generali Synodo non solum damnatam fuisse personam Honorii œconomiæ causa, ut quidam dixere, sed etiam anathemate petitam illius doctrinam tanquam in omnibus Monothelitis consentientem.

Juxta diversa Doctorum placita, de quibus supra, gravissimo huic argumento varia solent adhiberi responsa. Nonnulli itaque respondent Acta VI. Synodi fuisse depravata, & damnationem Honorii additam a Theodoro Monothelita. Quorum momenta sunt. Primum quoniam Agatho Papa in Epistola ad Constantinum, quam eadem Synodus VI. Act. 8. & 18. declaravit esse a Spiritu sancto dictatam, aperte affirmat nullum suorum prædecessorum a fide aberrasse. Igitur Synodus VI. & Agathoni, & sibi ipsi repugnasset, si Honorium tanquam Monothelitam petiisset anathemate. Imo si attente Agathonis legatur Epistola, videtur etiam laudare Honorii Sergio silentium imponentis œconomiam, tanquam Dominico directam Spiritu. Ait enim: *Apostolicæ memoriæ meæ parvitatis Prædecessores Dominicis doctrinis instructi, ex quo novitatem hæreticam in Christi immaculatam Ecclesiam Constantinopolitanæ Ecclesiæ Præsules introducere conabantur, nunquam neglexerunt eos hortari, atque obsecrando commonere, ut a pravi dogmatis hæretico errore SALTEM TACENDO desisterent, ne ex hoc exordium dissidii in unitate Ecclesiæ facerent, unam voluntatem unamque operationem duarum naturarum asserentes in uno Domino nostro Jesu Christo*. Quis autem erumpente Monothelismo id præstitit nisi Honorius, cujus successores Theodorus, Joannes, ac Martinus foederunt jam vulgata Ecthesi, factoque dissidio, intorserunt anathemata, nec probarunt spreti jam silentii salubre remedium, sed adhibuerunt putrescentibus vulneribus necessaria? Itaque VI. Synodus, quæ ore Agathonis credidit loquutum Spiritum veritatis, non potuit tam exacerbato animo ferre in Honorium sententiam. Deinde nisi corrupta dicantur acta Synodalia, fateri oportet, inquiunt, in Patribus Synodi summam impudentiam, atque injustitiam, utpote qui primam Sedem, quæ a nemine judicatur, præcipiti judicio damnassent. Præterea incredibile est Apostolicæ Sedis Legatos, quibus compertum erat Honorium publico funere in templo S. Petri, atque inter sanctos Pontifices fuisse reconditum, audientes anathema in

Papam vita functum, nec verbum protulisse, ut Honorii scripta accuratius expenderentur, & detecta etiam hæresi inquireretur num saltem palinodiam ante obitum recantasset. Insuper Græcos, quos sanctarum Synodorum corruptores fuisse conjici potest ex Epistola S. Leonis ad Flavianum, ex Gregorio Magno lib. v. Epist. 14. ad Narf. & ex aliis monimentis quamplurimis, corrupisse etiam Acta vi. Synodi, aut saltem assuisse damnationem Honorii, argumento est, quod ante memoratam Synodum tria Concilia fuerant Romę celebrata in causa Monothelitarum, unum sub Theodoro, alterum sub Martino, ac tertium sub Agathone, atque in Africa Bizacenum, Carthaginense, & Mauritaniæ: neque tamen in his fit aliqua Honorii mentio, tanquam Monothelitis addicti. Tandem quod putant alii superare fidem corruptos fuisse Codices, quos certum est fuisse transmissos ad Sedes omnes Patriarchales, hoc idem evincit oppositum; quoniam perpauca tantum, non singula exemplaria fuisse vitiata colligitur ex quo Theophanes, & Georgius Monachus tunc temporis omnes res gestas ex Græcis monimentis sedulo exscriptas literis consignarint, nec tamen damnationis Honorii fecerint mentionem aliquam.

Hæc responsio, quamquam probabilis, non videtur viris doctis satisfacere. Nam assertio Agathonis vera est, si dixeris Honorii Epistolas non continere fidei definitionem, aut deceptos Patres Synodi errore facti, aut recipi Acta Synodalia usque ad canonum prolationem, ut mox explicabimus. Altera etiam ratio labascit, si reponas Patres ex Epistolis sibi exhibitis, atque discrepantibus ab ea, quam Sergius scripsit ad Honorium, protulisse judicium; vel sinistra informatione fuisse deceptos, vel non hæresim, sed œconomiam Pontificis reprobasse. Tertia de silentio Legatorum flaccescit, ex quo ii tacere potuerint aut *conniventiæ* caussa, aut ne memoria Honorii acerbioribus impeteretur calumniis, aut ne absolutionis Honorii prætextu Monothelitæ Sergium subtraherent ab anathemate. Excommunicare autem vita functum Episcopum fuit Ecclesiæ praxis, ut constat ex Theodoro Mopsuesteno, Nepotiano, nec non ex ipso Sergio post mortem anathematizato a Martino. Reliquæ autem conjecturæ sunt prædictis debiliores, quoniam revera incredibile est Græcos exemplaria singula adulterasse: &, si perpauca corruperunt, fuisset ex legitimis refutata ipsorum audacia. Theophanes vero, & Georgius in compendio narrant historias, nec omnia prosequuntur acta Conciliorum.

Ex alia parte damnationis Honorii meminit Leo II. in Epistola ad Constantinum, quam licet spuriam ex nota indictionis opinentur Baronius ac Binius, recipiunt tamen cum Pagio ad annum 683. viri docti. Meminerunt etiam PP. septimæ Synodi Act. III. ubi reci-

tata

tata est Synodica Tharasii, & Confessio Fidei Theodori Jerosolymitani; & Act. 6. in disputatione Epiphanii diaconi: Hadrianus quoque Act. 5. Synodi VIII. Anastasius Bibliothecarius in Epistola ad Joanuem Diaconum, Psellus in Carmine de septem Synodis, Beda in libro de sex mundi Aetatibus, Nicephorus Patriarcha in Epistola ad Leonem III., Humbertus Cardinalis in libro contra Nicetam, aliique laudati partim a Cano libo VI. de locis Th. cap. 8. partim in Historia Monothelitarum Combefisii, & Dezallier. Tantis nihilominus testibus possent Baronius, Possevinus, aliique præcedentis sententiæ propugnatores reponere ex semel corruptis Actibus VI. Synodi falsum de Anathemate Honoriano rumorem ad Leonem ac posteros derivasse. Hanc itaque priorem responsionem lectori committimus dijudicandam.

Melioris notæ existimamus unam ex sequentibus responsionibus. Prima est Anastasii in Epistola nuper laudata hæc scribentis: *Ne videamur tam sanctam, tamque reverendam Synodum accusare, vel temere reprehendere, licere nobis opinamur de illa sentire, quæ Sanctos Patres nostros de Chalcedonensi magna Synodo sensisse non ignoramus. Quorum unus, sanctus videlicet Papa Gregorius usque ad prolationem tantummodo Canonum hanc suscipiendam fore signavit.* Alia deinde Anastasius profert exempla, quæ eo loci poterit unusquisque perlegere. Responsio altera est, quam tradit Turrecremata, Concilium deceptum errore facti, quod de Honorii Epistola judicium protulerit juxta exemplar in græcam linguam a Monothelitis translatum, atque eo permotum, quod Papa Sergii doctrinam commendaverit, eique similia conscripserit, licet diverso plane sensu, nec impia, tametsi male ei cesserit, dispensatione. Ac magis errorem illum sinistrumque judicium reddit excusatione dignum Desirantius demonstrans Epistolarum Sergii diversitatem, illorumque vafritiem, qui in conspectu Synodi venerandæ unam pro alia supposuerunt: quod licet dissert. XXVI. refellat Platina, magna sane probabilitate non caret. Enimvero ipsam Honorii Epistolam Monothelitarum fraude vitiatam, ut diximus ad 1. object. scribit ad Marinum sanctus Maximus, idque comprobat testimonio Anastasii, quem ait esse *virum incomparabilem, virtuteque divina ac prudentia venustatum.* Vide Tom. VI. Venet. Collect. Concil. pag. 1517. Deinde si depravationes, quas Desirantius insertas putat, a Sergii abscindantur Epistola, nihil in ea occurret falsitatis, nihil quod oleat hæresim, atque, ut vir doctus pag. 46. & seq. demonstrat, mira erit inter Sergii & Honorii literas cohærentia, quadrabitque singulis capitibus Sergianæ Epistolæ pars quælibet Responsionis. Præterea, si verum est corrupta Græcorum dolo sextæ Synodi Acta, insertamque Honorii condemnationem, quod idem Platina nititur

titur demonstrare ratiociniis plurimis, eruditisque notationibus in Synodum præsertim Lateranensem: quid miraculi affert, si credamus Monothelitas & Græcos, & hæreticos literas Constantinopolitani Præsulis depravasse? Ad hæc opinatur Platina omnes se Desirantii Animadversiones conterere, affirmans inverisimile esse Patres post probatum authenticum exemplar Epistolæ Honorii ad Sergium, non institisse, ut cum autographo conferrentur literæ ejusdem Sergii. At quis non videt argumentationem istam, quam rhetorice exornat, sola lectione Act. XII. Synodi VI. penitus evanescere? Ibidem quippe Tom. VII. pag. 970. legimus epistolam Honorii ad Sergium collatam fuisse cum latina per Joannem Episcopum Portuensem, epistolam autem Sergii exhibitam a Macario collatam fuisse cum exemplari reperto a Georgio Diacono in Constantinopolitano Chartophylacio. Ita nimirum Patres prudentissime collationem latinarum epistolarum Latinis, græcarum Græcis commiserunt. Verum quis epistolam Sergii e Patriarchio erutam cum ea, quam misit ad Honorium concordare certa ratione demonstret? quis ignorat potuisse in regestis Chartophylacii recondere vitiatum exemplar aut Paulum, aut Pyrrhum, aut Sergium ipsum Monothelitas? Sane postquam codex e chartaphylacio depromptus repertus est concordare cum Macarii *fasciculo*, de autographia Epistolæ Sergii non fuit ulterius discussum: quod nec opus erat præstare, cum Sergii hæresis ex aliis quoque ipsius scriptis patesceret. Postremo difficile est admodum a nota heresis purgare verba illa Sergii, *Operatur quippe vera Deitas per corpus, quod circa ipsum est, omnium salutem, ut sit carnis quidem passio, Dei autem operatio*; & quidquid Sergius dogmatizat exemplo corporis, quod regitur, & ordinatur ab intellectuali, & rationali anima; ut comparatione ista demonstret, *totam humanam conspersionem* fuisse in Christo *motam semper in omnibus, Deique mobilem*: ideoque verba illa Desirantius jure suspicatur inserta. Neque enim me latet respondere Platinam, iis verbis significari impetus omnes in carnem Christi dimanasse ex Verbi nutu & imperio: etiam corpus modo suo agere, etsi regatur ab anima: Sophronium quoque in Epistola Synodica relata act. XI. Synodi VI. & Joannem Damascenum lib. III. de Fid. cap. 15. aliosque Patres similia proferre. At videtur Sergius *toti humanæ conspersioni* mobilitatem, & passionem solam tribuere, dum Patres a Platina laudati, licet recte afferant humanam Christi naturam fuisse a Deo Verbo motam tanquam instrumentum divinitatis, illi tamen proprias tribuunt actiones, quas Sergius denegat. Iisdem quippe locis a viro docto productis, inquit Sophronius Christum fuisse veluti promum condum *humanarum actionum & passionum*, & Damascenus ait humanam naturam *volente Verbo, & concedente pati, aut agere*: quæ frustra in Sergio perquires. Verum quo

quo sensu Sergius, quo sensu Patres dixerint naturam humanam a Deo Verbo moveri, diximus paullo supra. Ignoro etiam an corporis exemplum, ut profertur a Sergio, possit doctrinam catholicam confirmare. Ut enim mittam opinionem illorum Philosophorum, qui negant corpora ullo pacto se, aut alia movere tanquam principium motus efficiens; Sergius animatæ Christi carni solam attribuit *passionem*, quemadmodum *operationem* duntaxat divinitati. Ceterum vel hæc scripserit, vel non scripserit Sergius, parum interest; non enim ista adinvenies in Honorii ad eumdem Sergium epistola: de qua Desirantii sententiam ita propono, ut illam tamen non credam esse invictissimam.

Tertia responsio est, quod accusantibus compluribus Honorium de hæresi, & nemine illum excusante (occulto fortassis Dei judicio permittente, ut silentium indictum ab Honorio silentio puniretur,) excerptisque utrinque ex epistolis Honorii, & Sergii consimilibus sententiis, Concilii Patres Honorium telo reprobationis confoderint; non enim iniquum est dicere anathema Papæ, si supponatur hæreticus, quamquam revera in hæresim non sit prolapsus. Hinc Hadrianus in Actione v. Synodi Octavæ Generalis inquit: *De Romano Pontifice quemquam judicasse non legimus: licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est quod fuerat super hæresi accusatus: propter quam solum licitum est minoribus Majorum suorum motibus resistere.*

Dixi in principio disputationis recentiorum complures asserere revera Honorium I. damnatum a vi. Synodo, at non tanquam hæreticum, sed tanquam reum nimiæ facilitatis, & inconsultæ dissimulationis, eo quod fidem præbens Sergio, & *geminæ operationis* prohibens vocabulum, caussam, licet ignarus, tribuerit Monothelitis hæresim suam nisu audaciori promovendi. Hanc sententiam laudatus Platina vellicat xxxvi. dissertatione, Natalem Alexandrum alloquens oratoriis confutationibus. At cur Natalem impetit? Cur solum tanquam *levissimæ defensionis* auctorem exagitat? Eadem, quæ Natalis, hac in parte tradidisse Marcam, Garnerium, Tamagninum docet in Notis ad annum 633. illustris Pagius. Atque is non solum id refert, verum etiam iisdem argumentationibus confirmat, & extra controversiam positum esse contendit: ne repetam modo Lupum, L'Herminierum, aliosque quamplurimos. Nititur hæc sententia testimonio Leonis II. scribentis de Honorio ad Hispanos Episcopos, *Qui flammam hæretici dogmatis non, ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligendo confovit*: altera epistola ejusdem Leonis ad Constantinum Pogonatum, ubi de Honorio legitur, *Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina lustravit, sed profana proditione immaculatam maculari permisit*: auctoritate ve-

tustis-

tustissimi libri, qui inscribitur Diurnum Romanorum Pontif. a Marca, a Garnerio, & a Pagio laudati, ubi pag. 32. legitur damnatos *auctores novi haeretici dogmatis Sergium, Pyrrhum, Paulum, & Petrum Constantinopolitanos una cum Honorio, qui pravis eorum assertionibus fomentum impendit*: Rescripto denique Imperatorum Honorii & Theodosii ad Aurelium Episcopum Carthaginensem, in quo habetur, *Una eademque culpa est eorum, qui aut dissimulando convenientiam, aut non damnando favorem noxium praestiterint*: quibus omnibus asseritur (quicquid subinferre conetur Platina) Honorium I. non dogmate & sententia, sed facilitate ac dissimulatione haeresi Monothelitarum impendisse fomentum; & immaculatae Ecclesiae injecisse quodammodo maculas, non perniciosa doctrina, sed *permissione*, ac silentio. Verissimum tamen puto facilitatem illam Honorii, quae consequentiis spectatis visa est damnationi subjicienda, fuisse in se ipsa dignissimam excusatione; quoniam Pontifex, ut diximus, prospiciebat, ne unius, vel geminae operationis praetextu Nestoriana, vel Eutychiana haeresis instauraretur, imo & alia vocabula subrogavit, quae operationes duas apertissime commonstrarent. Atque ex his constat Honorium non adhaesisse Monothelitis, sextamque Synodum, si in illum intorsit anathema, vel recipiendam esse usque ad prolationem tantummodo canonum, vel errasse errore facti, vel sententiam dixisse facta haereseos hypothesi, vel reprobasse in Honorio facilitatem & silentium, non dogma ac doctrinam: quid autem horum verisimilius sit, judicet prudens Lector.

Propositio II. Etiamsi in Epistolis Honorii contineretur haeresis Monothelitarum, nihil id roboris haberet ad infringendam Romani Pontificis auctoritatem.

Sequitur ex dictis. Quis enim evidenter demonstraturus est; Epistolam ipsam non fuisse a falsariis corruptam? Quis etiam ostendet Joannem Abbatem non esse auctorem Epistolae, nec plura, ut suspicatur Anastasius, proprio Marte addidisse? At sit solus Pontifex illius doctrinae auctor, & ipsa quoque doctrina haeresis manifesta. Sunt magni nominis Theologi, qui cum Cano teneat in iis, quae Pontifex docet tanquam privatus Doctor, non habere specialem illam Spiritus sancti assistentiam, quae nunquam deest ubi credenda proponit; & loquitur, ut inquiunt, ex Cathedra. Epistolae autem privatim conscriptae, absque solemni ritu promulgatae, hortatoriae, atque ad unum Patriarcham directae, non impulsivae, non Apostolica auctoritate suffultae, non encyclicae, & palam ad fidelium aedificationem propositae, tanquam privati Scriptoris censentur, non tanquam Papae. Talia fuisse Honorii ad Sergium Responsa neminem latet. Factum itaque Honorii non suffragari iis, qui tribuunt Apostolicae Sedi defectibilitatem optime inquit Fulgentius Bellelli in postremo Opere

Mentis

Mentis Augustini Parte II. pag. 488. ante ipsum vero Antonius Dezallier in Hist. Monoth. Scrut. 6. Matt. Petititdier de Auct. & Infallib. Pontif. cap. 8., aliique Doctores quamplurimi.

CAPUT XII.

De Christi Domini perfectionibus, quae ad voluntatem solent referri.

Quemadmodum profligatis haeresibus circa assumptam a Verbo humanam mentem hujus perfectiones cap. IX. demonstrare curavi; ita nunc refutatis Monothelitis, de iis, quae voluntati tribuuntur dicam nonnulla. Sunt autem hae perfectiones Sanctitas, Impeccabilitas, ac Libertas. De sanctitate, quae in habituali gratia sita est, conveniunt omnes Christum ea fuisse exornatum, merito Nazaraeum, idest, *Sanctum*, appellatum, ob Spiritum sanctum inhabitantem, perfectumque justitiae ornamentum; atque hoc idem praedixerat Angelus ita Mariam alloquens, *Quod nascetur ex te Sanctum, &c.* Lucae I.35. atque anterioribus saeculis Esaias XI. 2., & Daniel IX. 24. Quod a Scholasticis solet in quaestionem verti est, an Christi anima dicenda sit sancta sanctitate essentiali, an accidentali, & utrum per solam sanctitatem increatam sancta fuerit, quod idem est ferme. Quaeritur etiam de virtutibus, quae eximiae singularisque sanctitatis sunt comites individuae.

In qualibet creatura sanctitas creata, & accidentalis dici debet; accidentalis quidem, quod sit donum extra naturae ordinem, & etiam in hac vita possit amitti: creata autem, quoniam est quidem justitia & sanctitas, si efficienter consideretur, ipse Spiritus sanctus inhabitans, sed formaliter, ut inquiunt, est inhaerens qualitas, & rectitudo animi dono ipsius Spiritus inhabitantis collata. At in Christo, qui est verus Deus, & item verus homo unitate personae substantiali, non potest gratia dici accidentalis eo titulo, quod amitti posset, vel ad naturalem dignitatem non pertineret; quemadmodum nec creata eo sensu, quod per solam hypostaticam unionem non redderetur humanitas Christi sanctitatis decore cumulatissime ornata. Nos tamen facili negotio quaestionem hujusmodi dirimi arbitramur, si duo in sanctitate vel gratia munera distinguamus. Praestat enim gratia, ut diximus, rectam animae habitudinem, sive inhaerentem justitiam, ac praeterea constituit hominem Dei filium, tribuitque ei jus ad haereditatem, atque reddit ejus opera meriti laude Deo pergrata & accepta. Spectato itaque priori munere sanctitatis, Christi gratiam creatam esse affirmamus; sed altero munere inspecto illam dicimus substantialem & increatam.

Propositio. Sanctitas fuit in Christo tam substantialis & increata, quam creata atque adventitia.

Demonstratur prima pars de sanctitate substantiali atque increata. I. Argumento, quod promitur ex laudatis verbis, *Quod nascetur ex te Sanctum*, ubi caussam sanctitatis esse utriusque naturæ substantialem unitionem demonstrant verba præcedentia, *Virtus altissimi obumbrabit tibi*, & neutrius generis vocabulum *Sanctum*, uti adnotavimus lib. VII. Cap. IX. II. Ex Patribus, qui ex unitate Personæ inferunt Christo gratiam inesse naturalem, & unctionem Spiritus sancti in eo esse humanitatis mirabilem susceptionem, ut loquitur Gregorius Nazianzenus Orat. V. & S. P. Augustinus cap. 40. Enchiridii. III. Ex Theologica ratione; si enim ex quo Verbum humanam naturam assumpserit in unitatem personæ, ut suo loco demonstrabitur, Christus est filius Dei naturalis, oportet ut etiam habeat ratione divinæ personæ jus ad hæreditatem, & gloriam, præciso etiam quolibet dono adventitio, ex quo consequi tantum posset filiatio adoptiva, si persona foret Deo extranea, non filius Dei naturalis.

Probatur secunda pars, quia animæ sanctitas, quatenus illam reddit rectam ac justam in Augustiniana Theologia est caritas habitualis, amor castus, & bona voluntas diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem. At humanitas Christi non redditur *formaliter* amans & volens per ipsum Verbum sibi intrinsece unitum. Igitur humanitas Christi non est recta, & sancta per solam sanctitatem divinam, atque increatam. Prob. minor. Est quidem divinum Verbum substantialiter sanctum, quemadmodum est intelligens, volens, & operans. Attamen quum humanitas ab illo assumpta habere debeat proprietates ac perfectiones, quæ ipsam in suo genere compleant, nequit Christi humanitas reddi *formaliter* intelligens per intellectum Verbi, aut volens, & operans per solam voluntatem, & operationem divinam; alioqui pereant necesse est omnia argumenta superius contra Appollinaristas, Monothelitasque producta. Atqui etiam sanctitas, & gratia habitualis est intrinseca animæ rationalis perfectio, atque habitudo quædam ipsi inhærens, & cujus capax est præcisa quoque unione hypostatica. Igitur Christi humanitas non redditur *formaliter* sancta & recta per Verbum sibi substantiali unione conjunctum.

Adversus hanc partem pugnat I. Quod Patres appellant sanctitatem Christi substantialem, atque in hoc discrepantem a sanctitate aliorum, quod in his adventitia sit, & labore ac operibus comparata, in Salvatore autem nostro naturalis, atque ipsam hypostaticam unionem consequens. Ita tradunt Dionysius Alex. in Epist. Synodica contra Paulum Samosatenum, Basilius in Psalm. 42. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joannem cap. 9. S. P. Augustinus lib. III. contra Maxi-

Maximinum, cap. 15. aliique complures laudati a Vasquesio disput. XLI. de Incarnat. q. VII., & ab H. Tournely q. XI. art. 3. Pugnat etiam ratio; primum quia intimior est humanæ Christi voluntati unio hypostatica, quam sit habitus, aut modificatio aliqua accidentalis, ideoque si potest qualitas adventitia reddere Christi humanitatem *formaliter* sanctam, potest hoc idem majori titulo præstari ipsa substantiali unitione. Deinde sanctitas adventitia reddit subjectum, cui inhæret filium Dei adoptivum; Christus autem etiam ut homo est filius Dei naturalis. Non igitur sanctus est dono aliquo superaddito atque adventitio.

Respondetur esse quidem in Christo sanctitatem substantialem, ut SS. PP. affirmant, in quantum sanctitas humanam naturam elevat in consortium divinitatis, eique tribuit dignitatem, jus ad gloriam, & divinæ filiationis characterem eximium ac singularem. De quo munere sanctitatis loqui sanctos Patres liquet, quoniam illorum scopus est in Christo aut naturam divinam, aut unitatem Personæ, aut Incarnationis œconomiam demonstrare. Naturalem itaque appellant sanctitatem Christi, aut spectando personæ excellentiam, aut jura humanitatis quæ unionem hypostaticam consequuntur, aut communicationem idiomatum; de qua infra. At quum repugnet divinitatem ipsam fieri proprietatem, & modificationem humanitatis, necessum est, ut ad constituendam Christi voluntatem *formaliter* sanctam, etiam habitum adventitium & accidentarium ei tribuamus, qui efficienter fit ab ipsa divinitate, *formaliter* autem fit recta animæ Christi habitudo, & affectio; ut impressione sigilli recipit cera figuram, sive intrinsece sibi inhærentem dispositionem. Atque manifesta hæc sunt, si caussam efficientem ab ea, quam *formalem* appellant, accurate distinguas. Diluuntur his argumentationes postremæ. Prima quidem; quoniam divinitati substantialiter cum natura humana conjunctæ competit hanc ad sua jura transferre, ac perficere in genere caussæ efficientis, sed repugnat ut illi inhæreat, tanquam modificatio vel qualitas, sive suppleat, ut inquiunt Scholastici, rationem caussæ formalis. Gratia autem creata nequit in Christo filiationem adoptivam producere, quia filiatio non ad naturam humanam proprie spectat, sed ad personam; ut suo loco explicabitur.

De virtutibus, ac donis Spiritus sancti non opus est disceptare. Etenim super Christi personam Spiritus Domini requievit, & gratiæ ac veritatis plenitudine illum ornavit, idque Capiti Ecclesiæ, quod nobis humilitatis, ac ceterarum virtutum præbere debebat exemplum, magnopere congruebat. Sunt tamen virtutes, quæ ratione subjecti, cui inhærent, sitæ sunt in refrenanda cupiditate, quamquam in se spectatæ importent tantùm rectum ordinem, & æquitatem, cujusmodi sunt temperantia, continentia, atque voluptuosæ cupi-

cupidinis mortificatio. Has constat fuisse in Christo, spectato tantum ordine æquitatis, in quo sita est natura virtutis, non considerata pugna, quam coercent, pravorum affectuum, quorum expers fuit sanctissima Christi anima. Virtus caritatis in ipso maxime enituit, præsertim dum posuit animam pro peccatoribus. Fides autem, quoniam est rerum non apparentium, non fuit in Christo a primo conceptionis instanti thesauris divinæ sapientiæ, beatæque visionis exornato. Idem dicendum de spe, in quantum fertur in principale sui objectum, idest, participationem summi boni, quo etiam in via beatissima Christi anima fruebatur. Neque his carere virtutibus fuit in Christo perfectionis defectus; quum melius sit possidere, quam sperare; & videre facie ad faciem, quam in speculo, & in ænigmate. Legatur Apostolus in 1. ad Corint. cap. XIII.

De Christi Impeccantia.

Nullum fuisse in Christo peccatum ex Scripturis, ex Patribus, atque ratione ipsa facile suadetur. Enimvero ita Salvator invidos allocutus est, Joan. VIII. 46. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et Paulus ad Hebræos IV. 15. de ipso inquit: *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato*; & proximo cap. VII. 26. *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus*. Petrus etiam Epist. 1. cap. II. 21. *Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*. Habent consimilia Ecclesiæ Patres, præsertim Augustinus lib. II. de Peccatorum merit. cap. II. 13. & seq. & de Prædest. SS. cap. 15. aliique prorsus omnes. Optimam rationem suppeditat citato loco S. Pater, quoniam nisi Christus fuisset Sacerdos incontaminabilis, debuisset pro suis delictis hostias offerre, neque inter ipsum & alios Sacerdotes fuisset illud discrimen, quod in Epistola ad Hebræos tradidit Apostolus Paulus. Præterea indiguisset etiam ipse alio Redemptore, nec exhibuisset Patri satisfactionem pro nobis, quoniam debita esset peccatis suis ignominia, crucisque supplicium. Denique humanitas Christi a divinitate regebatur, imo opera, quæ naturæ humanæ propria sunt, de ipso Verbo Deique Filio enuntiantur, cum recte dicatur Deus passus & crucifixus. At non rexisset Verbum humanitatem, si permisisset ut in scelera prolaberetur, atque esset indecorum & impium, si possit Dei filius, uti mortuus, ita dici impius & sceleratus. Hæc autem postrema ratio non solum probat fuisse Dominum Jesum Christum expertem cujusque criminis, sed etiam potentiæ peccandi.

Videtur his repugnare, quod in cruce exclamaverit, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* in quibus verbis actum desperationis impii quidam hæretici notaverunt: sed quam præfracte, atque imperite, jam dixi cap. IX. Movere pariter nos non debet quod deli-

cta nostra appellaverit sua: nam id argumentum est caritatis, qua sustulit pœnam iniquitatum nostrarum; & per metonymiam causæ delictum pro supplicio commemoratur. Quod vero Apostolus 2. ad Corinth. 5. scribat Christum pro nobis *peccatum* fecisse; metonymia pariter est in sacris literis frequentissima; ubi *peccatum* appellatur sacrificium oblatum pro peccati ejusdem expiatione. Ita in Exodo XXIX. 14. & XXX. 10., & persæpe in Levitico quotiescunque memoratur sacrificium *pro peccato*, Hebraice dicitur חטאת *peccatum*; quod rectissime *pro peccato* vertit Latinus: imo retinet alicubi eamdem phrasim, ut Osee IV. 8. *Peccata populi mei comedent*, idest, factas pro sceleribus oblationes, ut liquet ex collatione capitis VII. Levitici vers. 7. & 8. Si dixeris: Cur repugnat Filium Dei dici peccatorem, & impium, & non repugnat dici pauperem ac mortuum, cum æque divinitati adversetur peccandi & moriendi potestas? Respondemus mortem malum esse pœnæ, non culpæ; ideoque eadem mors subest regimini divinæ personæ, in quantum malum pœnæ in rectum finem dirigitur: unde potuit etiam Verbum mortalem naturam induere, & in hac se in ara crucis offerre, ac mori ad redemptionem perficiendam. At peccatum malum est morale, neque in rectum finem est dirigibile: & iccirco subesse non potest divinitatis providentiæ effectrici; neque decens erat, ut Verbum assumeret humanitatem obnoxiam malo istiusmodi, quod definitam Redemptionem magnopere labefactasset.

His de Christi impeccantia explicatis, videndum remanet unde illa tanquam a vera caussa profluxerit, an a carentia concupiscentiæ vel fomitis, an ab unione hypostatica, an denique a visione Dei, quæ voluntatem omnium Beatorum rapit in summum Bonum, efficitque delectationem vehementissimam & necessariam. Et quantum ad peccati fomitem, non fuit quidem in carne Christi mortali, & licet per suggestionem tentatus fuerit a dæmone, non potuit sensuum illecebris, noxiaque cupiditate percelli: sed tanta spiritus, membrorumque concordia nequit, ut in homine primo demonstravit experientia, ita voluntatem hominis continere, ut non possit servire peccato, cum sit naturâ mutabilis & infirma. Oportet ergo ut Christi impeccantiam a supernaturali virtute repetamus, eaque vel erit visio intuitiva, vel unio hypostatica. Atque visionem divinitatis manifestam conferre sanctæ caritatis firmissimam perpetuamque virtutem, extra controversiam positum arbitramur: & in hac parte assentimur Scotistis. Sed hinc potissimum derivare Salvatoris nostri impeccantiam, adeout separatus a visione divinitatis (si tamen id percipi potest) foret voluntas humana Christi capax peccandi, hoc sane cum Scholasticis reliquis pernegamus.

Dicimus ergo beatissimam Christi animam, quæ fruitur ob contemplationem divinitatis impeccantia illa adventitia, nec ad ejus substan-

stantiam spectante, qualis in omnibus Comprehensoribus invenitur; esse substantialiter quoque impeccabilem, propterea quod conjuncta sit divinitati in unitate personæ. Ita nimirum Concilia, Patres, & ipsa ratio commonstrant. Sexta enim Synodus Oecumenica damnans Monothelitas, qui in Christo humanam voluntatem denegabant ea ratione ducti, quod hac admissa forent in illo voluntates duæ pugnantes invicem, & contrariæ; posteaquam hæresim illam profligavit, cur nequeat in Domino statui oppositarum voluntatum certamen ac lucta, Act. VIII. hac ratione declarat: *Quemadmodum*, inquit, *corpus nostrum regitur, ornatur, atque ordinatur ab intellectuali, & rationali anima: ita in homine Christo tota humana ejus consperso ab ejusdem Verbi divinitate semper, & in omnibus mota Deo mobilis fuit*. Ex quibus hæc ratiocinatio concluditur. Christus est impeccabilis in quantum nequit habere voluntatem pravam, & rationi reluctantem. Atqui hanc habere non potest ob unionem substantialem, qua tota ejus consperso regitur a divinitate, quemadmodum corpus ordinatur ab anima. Igitur Christus impeccabilis est propter ipsam unionem substantialem atque hypostaticam.

Eadem est Patrum doctrina. Enimvero Dionys. Alex. in Epistola superius laudata contra Samosatensem, *Nisi Christus*, inquit, *idem esset Deus Verbum, non poterat esse alienus a potestate peccandi*. Cyrillus Alex. lib. VI. in Joannem: *Prorsus fieri nequit, ut in peccatum incidat, qui ex Deo prodiit Deus verus*. S. Pater Augustinus de Corrept. & Grat. cap. XI. *Neque enim metuendum erat, ne isto ineffabili modo in unitatem personæ a Verbo Deo natura humana suscepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium; cum ipsa susceptio talis esset, ut natura hominis a Deo ita suscepta nullum in se motum malæ voluntatis admitteret*. Fulgentius denique lib. III. ad Trasim. cap. 29. *Propterea etiam Christi humanitas sine peccato permansit, quia eam in unitate personæ divinitas accepit, quæ naturaliter peccare non novit*. Hæc, aliaque plura Sanctorum testimonia assertionem nostram corroborant. Præcisa enim visione beata, Christus substantialiter Deus est, atque humana natura a Verbo Deo in unitatem personæ suscepta vivifica Divinitatis virtute dirigitur. Igitur etiam non attenta contemplatione summi Dei, non poterat motum malæ voluntatis Christus admittere, eique assentiri.

Accedit aperta ratio. Etenim si duæ naturæ in unitatem personæ nexu substantiali copulentur, competit superiori jus regendi inferiorem, alioqui non erit in ea persona rectitudo ordinis, & naturalium facultatum debita harmonia. Hoc autem jure supposito, si pars inferior a recto æquitatis ordine deflectat, in superiorem regentem culpa refunditur, sicut imputatur animæ effrenis carnalium membrorum licentia. Ex quo igitur sit inter divinum Verbum humanamque natu-

naturam indissolubilis unio, competit divinitati jus munusque humanitatem regendi, non solum lege atque institutione, quemadmodum princeps moderatur rempublicam, sed etiam intimo regimine, ac dominio, quo unaquæque persona præest liberis corporis, animique sui motibus. Posset ergo in Verbum Deum refundi peccatum, si peccare posset humanitas sibi in unitate personæ conjuncta.

Verum tamen est, quod humana voluntas suam libertatem exercet cognitione & amore; neque potest Verbum esse humanæ naturæ formalis cognitio vel amor. Ad componendam ergo Scotistarum a ceteris Theologis discrepantiam, arbitror plurimum conducere si etiam hoc loco, ut supra diximus de sanctitate, distinguamus inter genera caussarum. Itaque ob unionem hypostaticam debet Verbum Deus humanitatem susceptam continere, ut principium efficiens, dirigensque singulos ejus motus. Ut autem hoc jure humanitatem contineat, ejus mentem perspicua veritatis cognitione collustrat, & Spiritus sancti communione perfundit. Quod si fieri posset, ut humanitas Christi tanto lumine privaretur, non posset Verbum permittere, ut sensibilium rerum caligo inditum rationis lumen quomodolibet offuscaret. Atque ita semper Christi voluntas debuit intra æquitatis jura amoris rectitudine contineri, qui amor est impeccantiæ ratio, ut appellant, *formalis*. Nunquam ergo excogitari potest in Christo proxima potentia peccandi attento divinitatis regimine, & rectitudine amoris, quorum unum est impeccabilitatis caussa efficiens, alterum caussa *formalis*.

De Christi Libertate.

Quam perplexa sit quæstio de libertate Christi, supposita ipsius impecccantia, deducitur ex variis Doctorum opinionibus. Etsi enim consentiunt omnes Christum libere subiisse crucis patibulum, quod aperte divina scriptura, ipsumque meritum redemptionis comprobat, discrepant tamen plurimum ut hanc in morte subeunda libertatem cum impeccantia concilient. Spinosum enim videtur obvium istud ac pervulgatum ratrocinium: Si potuit Christus non mori, potuit etiam præceptum patris, qui illum misit in mundum, ut pro peccatoribus moreretur, pessundare ac transgredi, ideoque peccare; aut e contra si peccare non potuit, necessitate, non electione morti se tradidit. Mirum quanta viri docti, ut hinc evaderent, excogitarunt. Negarunt alii fuisse hoc præceptum moriendi impositum Christo: quidam hoc præceptum asseruerunt, sed ea conditione latum, ut posset Salvator petere, si voluisset, ejus dispensationem: nonnulli præceptum absolutum & obligans esse negarunt: permulti docuerunt propositam hoc præcepto mortem, non circumstantias a Christo libere seligendas:

das : affirmarunt quamplurimi fuisse Christum liberum ad moriendum in sensu diviso, non in sensu composito, & mortuum necessitate consequenti, non antecedenti : fuerunt etiam qui in Christo ad merendum negarunt necessariam libertatem indifferentiæ.

In tanta opinionum diversitate quid nobis tenendum sit liquet, si ad memoriam revocentur, quæ de libertate pluribus in locis disputavimus. Percurre, si mente exciderunt, libri IV. caput ultimum libri X. caput 13. libri duodecimi caput 10. & libri XVI. caput 2. His in locis conati sumus demonstrare primo ad libertatis essentiam requiri posse agere, & non agere, quoniam liber non est, qui non est dominus sui actus, qui non habet potestatem motum voluntatis suæ cohibendi, qui non potest optione sua eligere utrumlibet : quare etsi voluntas, ut natura est, sola trahatur voluptate qua in bonum necessario tendit; ut tamen est illa facultas, quam appellamus *liberum arbitrium*, agit indifferenter, & habet suorum operum electionem perfectumque dominium. Diximus præterea voluntatem ferri erga bonum in communi naturali necessitate, eo quod extra bonum, qualecunque tandem illud sit, digredi nullatenus valeat; eademque naturali necessitate adhærere summo bono in se inspecto, propterea quod nequeat in illo apprehendere speciem aliquam mali, ideoque non consistat cum manifesta contemplatione divinitatis indifferentia judicii. Ex quibus animadvertimus libertatem, ut est indifferens potestas, attendendam esse solummodo comparate ad media, quæ ad consecutionem finis eliguntur, & consequenter nihil aliud esse, quam vim, & potestatem electivam mediorum. Ex eodem capite, quod media eligantur ratione finis, certissime inferri diximus, non spectare ad essentiam libertatis posse peccare, quoniam peccare est a recto fine deflectere, ideoque non perfectio libertatis est, sed defectus, quemadmodum vitium est ac defectus intellectionis ratiocinia contexere non servata connexione principiorum.

Sane medium quod a voluntate pro fine consecutionis eligitur potest dupliciter considerari, nimirum in se quatenus indifferens est, & prout aliqua suppositione facta necessario connectitur cum ipso fine. Sufficit autem ad libertatem, quod medium sit indifferens secundum se, licet ex suppositione cum fine connexum sit, nec possit absque noxia mutabilitate non eligi. Atque id in omni agente libero est manifestum. Liber est enim Deus ad creandum, vel non creandum E. G. hominem, quoniam, homo non habet cum ipso Deo necessariam connexionem : at posito decreto, cum Deus immutabilis sit, non potest hominem non creare, quia res futura cum divina prædefinitione connectitur; & nihilominus creatio hominis libera est, propterea quod homo in se inspectus est divinæ voluntatis objectum indifferens. Liber est Angelus ut hoc, vel illud munus exerceat,

cum

cum nulli sit necessitate addictus: at si Deus præcipiat ut ad custodiendum hominem descendat, cum non possit Creatori, cui jam immutabiliter adhæret, repugnare, non potest non suscipere custodiam hominis; quæ tamen liberrima est, quia secundum se est indifferens objectum voluntatis angelicæ. Liber est homo ut sine culpa ducat uxorem, vel religiosum institutum complectatur: facto tamen voto Religionis, non potest absque peccato illud non exequi: exequitur tamen plenissima libertate, quoniam religiosa vita est secundum se objectum indifferens voluntatis humanæ. Hujus rei manifesta ratio est, quoniam si necessarium esset ad libertatem, ut possit omitti actus non solum spectatus in se, verum etiam prout habet connexionem cum decreto aut præcepto divino, foret de essentia libertatis posse peccare, & eligere media non servato, ac prætermisso ordine finis, quod est proculdubio falsissimum.

Est itaque sententia nostra Christum Dominum plenissima libertate fuisse mortuum, quia poterat mortem subire, & vitare, quoniam spectata ipsa morte secundum se, erat illa voluntatis ejus objectum indifferens, cum plura alia eligi potuissent ad finis consecutionem, quamquam supposito decreto ac præcepto patris non posset non mori, in quantum mors cum ipso decreto, vel præcepto connectebatur. Atque hanc sententiam propugnant Vincentius Baronius in dissert. de humana libertate, & gratia, Contenson. de Incarnat. dissert. 6. Ant. Massoulie in D. Thoma sui Interprete disp. 11. q. 8. J. B. Du-Hamel lib. III. de Incarnat. cap. ult. aliique viri docti. Esse autem sententiam D. Thomæ liquet ex iis, quæ nos ipsi de libertate scripsimus libro XVI. adv. hæresim Calvinianam.

Sententia ista, quamvis non alia opus habeat confirmatione, comprobari primo potest ex Scripturis. Nam ipse Salvator Matt. XXVI. 53. Petro suam in moriendo libertatem confirmans ait: *An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Quibus verbis aperte innuit, quod spectata in se morte, atque potestatis suæ dignitate poterat hostes omnes prosternere, atque se insidiis illorum subtrahere. Verum addidit nunquam se id facturum, quia positis jam prædefinitionibus divinis, prædictisque per ora Prophetarum, ipse qui venerat legem implere, & facere voluntatem ejus, qui eum miserat, non debebat statutis summi Dei reluctari; ideoque ait: *Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* In hoc itaque sita est Christi libertas, quod plenissimam habebat vel moriendi, vel non moriendi potestatem; tametsi spectata morte quatenus definita, ac præcepta non poterat non mori, quoniam transgredi non poterat divinarum promissionum jota unum, vel apicem. Eodem pacto Joannis X. 18. inquit Salvator, *Potestatem habeo ponendi animam meam*, atque id libertatis ejus

invictum est argumentum: at ne quis inferret posse illum transgredi paternum præceptum, aut hoc præceptum non dari, inquit eo loci: *Hoc mandatum accepi a patre meo*.

Probatur deinde ratione. Libertas enim est electio mediorum, quæ cum non sint summum bonum, ac finis ultimus, sunt natura sua objectum, quod voluntati proponitur cum indifferentia judicii, & ideo in ipsorum electione relucet potestas, optio, & dominium eligentis. Quod si Deo præscribente, ac mandante hoc determinate medium sit eligendum, stat adhuc electionis potestas, quoniam Dei præscriptio, ac mandatum non facit ut medium ipsum appareat menti per se summe bonum, ideoque non evertit quod intrinsece constituit libertatem indifferentiæ, sed tantum dirigit medium illud ad certam finis consecutionem: a qua non est necesse quod liberum arbitrium possit deflectere, imo cum in finem trahatur naturali necessitate, non potest non eligere medium, quod posita divina præfinitione unice ad finem conducit: & nihilominus eligitur plenissima libertate, quoniam non est ipsum medium, sed finis, qui in se necessarium amorem voluntatis convertit, & attrahit: atque etiam majori indifferentia media ipsa eliguntur, cum voluntas intimius infinito bono adhæreſcit, quia minus diliguntur terrena, quo magis possidentur cælestia. En totum libertatis systema. Atqui mors Christo proposita non exhibet plenitudinem voluptatis, neque præceptum efficit, quin illa tristitiam, & amaritudinem pariat. Ergo etiam præcepto supposito mors indifferentia libertatis eligitur; quamquam spectata connexione finis ac proposito legem implendi, Christi peccandi nescia voluntas non potuerit non mori. Possunt ad hanc argumentationem reduci pervulgata Scholasticorum ratiocinia, quod divinæ præfinitiones, ac præcepta non immutant naturalem potestatem operandi, sed efficiunt duntaxat, ut medium, quod libere eligitur, ponatur actu, atque ad finem conducat.

Tandem confirmatur assertum nostrum explodendo aliorum placita. Quid enim hac nostra assertione probabilius? Num Christo impositum non fuisse rigorosum mortis præceptum? Frustra quidem hoc fingitur. Ait idem Salvator, *Hoc mandatum accepi a patre meo*, & Apostolus ad Philipp. II. 8. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Obedientia autem mandatum supponit. Est etiam perfectius mori ex obedientia, quam ex electione, ideoque negantes præceptum ut facilius explicent libertatem, derogant Christi meritis. Præterea etiamsi Christo non fuisset impositum rigorosum præceptum, sed conditionatum tantummodo, sive ab ejus acceptione dependens, in camdem omnino difficultatem impingeret disputatio. Habens enim Christus concordissimam cum Patre voluntatem, quomodo poterat mortem refutare, cognoscens se

se missum in mundum, ut pro hominum redemptione funderet sanguinem? Verum quod Christo impositum fuerit moriendi præceptum Scriptura aperte declarat, neque oppositum evincunt quorundam Scholasticorum contorta sophismata. Neque illud reponi potest propositam sub præcepto mortem, non circumstantias; quandoquidem circumstantiæ ipsæ priusquam Christus conciperetur, fuerunt per Isaiam prænuntiatæ, neque Apostolus ait tantum Christum præstasse obedientiam *usque ad mortem*, sed qualitatem etiam mortis designans addit, *mortem autem crucis*. Fuerat ergo prædefinita mors, & mortis quælibet circumstantia, ipsumque crucis patibulum. Consimili ratione facillimum est alias opinationes refellere.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Militant adversus sententiam nostram hæc argumenta. Primum: Si Christus poterat non mori, poterat etiam transgredi præceptum patris. Si poterat transgredi præceptum patris, poterat peccare. Igitur si Christus poterat non mori, etiam peccare poterat. Alterum huic affine: Promeruit Christus moriendo, & adimplendo mandatum patris: ait enim Joan. x. 17. *Propterea me diligit pater; quia ego pono animam meam*. Atqui ad merendum requiritur libertas indifferentiæ, scilicet posse agere, & non agere. Potuit ergo Christus non mori, & non adimplere mandatum Patris. Tertium parum absimile: Mors connectitur cum præcepto. Non potuit Salvator præceptum violare. Itaque non potuit non mori.

Hæc jam fuerunt expedita: sed claritatis gratia ad primum dist.ma. Si Christus poterat non mori morte in se inspecta, poterat etiam divinum mandatum transgredi, nego: si poterat non mori spectata connexione mortis cum præcepto, conc. majorem. Ad alterum distinguo minorem: Ad merendum requiritur libertas indifferentiæ, servato ordine finis, idest, potestas eligendi unum, vel alterum mediorum quæ valeant ad finem perducere; concedo: requiritur libertas indifferentiæ, prætermisso, ac perturbato ordine finis, nimirum potestas abjiciendi media sub ea etiam ratione, qua cum ipso fine habent ex Dei proposito ac præcepto firmissimam connexionem, nego. Ad tertium pariter distinguo consequens; Potuit ergo Christus non mori, spectata morte in seipsa, conc. considerata, ut subest præcepto, subdistinguo: atque præceptum istud inducit necessitatem moriendi attenta ipsa morte, & voluntate mortem eligentis, nego: considerata connexione finis, & voluntate summo bono immutabiliter adhærente, concedo consequentiam. Oportet ergo ad solutionem istiusmodi argumentationum, quæ tardiores mentes solent plurimum vexare, ut diligenter consideretur mors in se ipsa, quatenus nequit

proponi nisi cum indifferentia judicii; & quatenus cadens sub præcepto nequit vitari, nisi perturbato ordine finis. Primum ad libertatem necessario requiritur; alterum si desit, non est libertatis interitus, sed perfectio. Similiter in executione præcepti considerari debet motus voluntatis, in quantum fertur in opus, quo præceptum ipsum completur; & in quantum medio hoc opere fertur in finem. Priori modo motus voluntatis tendit in media, altero modo non in media, sed in finem protendit. Quoniam igitur libertas, ut diximus, in ordine tantum ad media spectatur: ut Christus dicatur plenissime liber in adimplendo præcepto, sat est quod ejus voluntas fuerit prædita libera potestate relate ad operis præcepti executionem, tametsi non posset præscriptum opus omittere, quatenus illud implendo perfecta unitione ultimo fini adhærebat.

Rursus oppones. Actus voluntatis Christi prout in finem ultimum tetendit necessarius fuit, non enim poterat a fine ultimo deviare. Sed præceptum patris implevit voluntate in finem ultimum tendente. Igitur præceptum adimplevit actu necessario. Respondeo me jam explicasse quo pacto voluntas in finem tendat naturaliter, in media autem per electionem, atque dixisse eligi media ratione finis; unde consequitur voluntatem diverso actu fini adhærere, & mandata servare. Quare distinguo minorem: implevit Christus præceptum patris voluntate ultimo fini adhærente eodem actu, quo implevit præceptum, nego: actu diverso, concedo. Dico autem actum *diversum* connotative, quemadmodum Deus diverso modo amat semetipsum & creaturas, quamvis amor creaturarum sit ab amore suipsius reipsa indistinctus; & rationalis creatura diverso pacto amat beatitudinem, & bonum particulare, licet unius amor in amore alterius contineatur.

Ultimo objicies. Expedita est via conciliandi Christi libertatem cum præcepto, si dicamus sufficere ad meritum libertatem lubentiæ; non enim ad Christum referenda est damnata IV. propositio Janseniana, manifesto de hominibus naturæ lapsæ prolata. Sufficere autem in Christo hanc libertatem demonstrari potest auctoritate, & ratione. Sanctus enim Thomas in III. dist. 18. art. 2. ad 5. ait. *Dicendum quod etiamsi liberum Christi arbitrium esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest; tamen ex hoc non amisit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti, quia in illud non coacte, sed sponte tendit, & ita est actus sui dominus.* Et quidem ex nostris principiis Christus Deum necessario diligebat, quia illum intuebatur in se, ideoque non erat in hujusmodi amore indifferentia judicii. Si ergo promeruit servando præcepta, promeruit diligendo Deum, quod est præceptum primum ac maximum, & consequenter habuit meritum absque libertate indifferentiæ.

Resp.

Resp. nos hanc sententiam, quæ nonnullis recentioribus placet, repudiare tanquam Jansenianam. Disputavit quidem Jansenius de libertate hominis lapsi sub dominatu concupiscentiæ, vel gratiæ; sed iisdem principiis argutabatur, quod ad essentiam libertatis non pertineat indifferentia, obtrudens hæc eadem exempla libertatis Dei, Christi, ac Beatorum. Nos hunc errorem refutavimus libro xvi., permultisque argumentis etiam ex D. Thoma petitis ostendimus non dari absque libertate indifferentiæ potestatem liberi arbitrii, non solum in nobis, sed neque in Beatis, neque in Christo, neque in Deo. Auctoritati Divi Thomæ, quæ nunc objicitur, illic cap. 3. cumulate satisfecimus. Quod additur de actu caritatis, & amoris Dei non una responsione diluitur. Sunt qui in Christo, sicut duplicem scientiam, ita duplicem amorem distinguunt, & necessarium unum derivatum ex visione beata, liberum alterum proficiscentem a scientia viatoris aut infusa, aut acquisita. Huic ergo amori, non illi, tribuunt rationem meriti. Alii defendunt, Deum prout est summum bonum, necessitate ab iis amari, qui illum facie ad faciem intuentur; diligi tamen libere hoc, aut illo actu ad creaturas relato. Demum aliqui distinguunt inter actus a caritate elicitos, & inter actus imperatos, idest, inter illos, qui dilectione tendunt immediate in finem ultimum, & illos qui dilectione finis spectant ad exercitamenta virtutum; actibus ergo a caritate directis & imperatis concedunt meriti laudem, quam actibus elicitis denegant. Utere pro libito his responsionibus nunquam indifferentiam a libertate arbitrii disjungens.

CAPUT XIII.

De Hæresibus adversus Unionem hypostaticam pugnantibus, ac primum Nestoriana.

Absoluta de corpore & anima Christi dotibusque adhærentibus disputatione, pertractandum modo est de mirabili humanæ naturæ cum divinitate unione, quum recta methodus postulet, ut a partibus ad rem complexam progrediamur. Principio autem refutanda occurrunt Nestorii, & Eutychetis nefaria dogmata. Nestorius ex Monacho Sacerdos primum Ecclesiæ Antiochenæ, deinde vertente anno 427. renuntiatus Constantinopolitanus Episcopus, cœpit circa hæc tempora spargere præconceptæ hæreseos venena. Eo enim sedente Anastasius Presbyter disserens in Templo ad populum hortatus illum est, ne Beatissimam Virginem *Deiparam* appellaret, ut principio Ecclesiasticæ Historiæ refert Evagrius. Venerat autem Anastasius Constantinopolim una cum Nestorio, ejusque semper usus fuerat con-

consuetudine, ita ut fuerit unus ab altero pestiferis imbutus erroribus, jam antea sparsis ab Ebionitis, Samosatensibus, atque a Nestorii praeceptore Theodoro Mopsuesteno. Accessit horum satelles Dorotheus, qui pro concione ausus est inclamare, *Si quis Mariam Deiparam dixerit, sit anathema.* Istud ergo fuit capitale dogma Nestorianum. Revocarunt quidam in dubium, num in refutanda pertinaciter *Deiparae* voce Nestorius tantum erraverit; an vero asseruerit Dominum Jesum a primo conceptionis instanti non fuisse vere & proprie Deum Verbum, neque naturam humanam fuisse substantialiter divinae conjunctam in unitate personae. Quod foret sane repudiandi vocabulum *Deipara* caussa princeps.

Oppugnantibus compluribus Nestorianam blasphemiam, & rumore serpentis haeresis ad Caelestinum Papam delato, is per literas Nestorium ad resipiscentiam, errorisque retractationem hortatus est, indicta post decem dies communionis Ecclesiasticae privatione. At spretis Romani Pontificis literis eadem, ac deteriora dogmata palam evomuit, etiam sanctum Cyrillum, qui adversus Nestorium ipsum capitula quaedam conscripserat, ut Apollinaristam, Arianumve traducens. Tanta Nestorii pervicacia probos, fideique servatores permovit, ut se ab ejus communione segregarent; quod ille tam aegre tulit, ut non solum ad Generalem Synodum provocarit, verum etiam adversarios suos, nulla habita ratione dignitatis vel ordinis, traderet vinctos Praefecto Urbis flagris immani crudelitate caedendos. Verum annuente Caelestino coacta Synodo universali, quae est celebris Ephesina celebrata anno D. 431. audax ille homo non comparuit; ac privatus Ecclesiasticis infulis exul ac profugus, dum in blasphemias erumperet, efflavit animam.

Nestorii fama & vetus consuetudo impulit Joannem Antiochenum Antistitem, ut susciperet perditissimi hominis patrocinium. Sero itaque ac diu expectatus Joannes Ephesum venit, stipatus Episcopis aliis, factionis praesertim Pelagianae, atque Nestorio addictissimis: rejecit damnationem Nestorii factam a Synodo, & Cyrilli Capitula proscripsit tanquam haeretica, aliaque plura patravit, quae de eo ingerunt suspicionem. Attamen quia fidei suae optima aliàs praebuit experimenta, ac tandem etiam cum Cyrillo foedus iniit; merito quaeritur an revera haeresim probaverit Nestorianam. Plura de hac haeresi, ejusque fortuna tradunt Sacri omnes Historici, nec non Dionisius Petavius lib. 1. de Incarnat. cap. 7. & 8., atque ex nostratibus Christianus Lupus in Scholiis ad Synodum Ephesinam, & Norisius in Controversia *De uno ex Trinitate passo*, quae magna contentione adversus Nestorianos fuit agitata. Est ergo inquirendum primo de ipso errore Nestorii, an negaverit Christum esse substantialiter Verbum, sublata inter utramque naturam hypostatica unione: deinde idem error est refellendus: viden-

videndum postea an Virgo sit appellanda Deipara: posthac an Cyrillus Nestorianos exagitans in oppositam hæresim lapsus fuerit: denique an Joannes Antiochenus ejusque fautores sint hæreticis connumerandi. De controversia enim circa *Unum de Trinitate passum* dicam libro proximo, differens de propositionibus, quæ possunt de Christo Reparatore enuntiari.

Propositio I. Nestorius vere negavit Verbum Deum in unitatem personæ humanam assumpsisse naturam, atque Virginem Mariam proprie appellandam esse Deiparam.

Probatur non solum communi Scriptorum clarissimorum suffragio, Leonis Magni, Vincentii Lirinensis, Cassiani, Evagrii, Liberati Diaconi, Facundi Hermianensis, aliorumque Nestoriano sæculo proximiorum, atque ex judicio Apostolicæ Sedis, & Ephesinæ Synodi; verum etiam ipsius Nestorii scriptis, doctrinisque perversis; unde hæc argumenta promuntur. I. Qui asserit hominem a Virgine genitum non esse Deum Verbum, sed Deum Verbum in illo homine habitavisse, proculdubio personas dispescit, atque inter utramque statuit solam unionem moralem. At Nestorius asseruit Virginem non peperisse Deum Verbum, sed hominem tantum, in quo Deus Verbum inhabitaverit. Igitur Nestorius plures constituit in Christo personas, & negavit naturæ humanæ cum divina unionem substantialem. Minor probatur ex primo Nestorii adversus S. Cyrillum anathematismo: *Si quis eum, qui est Emmanuel, Deum verum esse dixerit, & non potius Nobiscum Deus, hoc est inhabitasse eam, quæ secundum nos est, naturam, per id quod unitus est nostræ, quam de Maria Virgine suscepit: Matrem etiam Dei Verbi, & non potius ejus, qui Emmanuel est, nuncupaverit; ipsumque Dei Verbum in carnem versum esse, quam accepit ad ostentationem Deitatis suæ, ut habitu inveniretur ut homo, anathema sit*. Præterea negabat Nestorius Christum, quem Virgo peperit esse Deum, affirmans plenum fuisse divinitate eo sensu, quo Joannes Baptista plenus fuit Spiritu sancto, ideoque non plus sacram Virginem dicendam matrem Dei, quam matrem Spiritus sancti Elisabetham, ex Virgine autem Deum *processisse atque emicuisse, non autem natum*. Atqui inter Joannem Baptistam ac Spiritum sanctum non fuit unio substantialis. Igitur in sensu Nestorii nec fuit talis unio inter hominem, quem genuit Maria Virgo, atque inter Deum Verbum. Major probatur ex verbis Nestorii recitatis ab Evagrio, & Theodoro Episcopo Ancyrano: *Ego ne eum qui spatiis menstruis adoluerit, Deum appellavero?* atque ex Relatione Cleri, & populi Constantinopolitani, quæ talis est: *Hominem illum in matris utero fuisse fatetur plenum Deo Verbo, quomodo Joannes Baptista plenus Spiritu sancto*, &c. Similiter in libro ab ipso Nestorio conscripto, & perlecto Act. I. Synodi Ephesinæ, asseritur Christum eadem

eadem ratione dici filium Dei, quemadmodum Moses appellatus est Deus Pharaonis, & Saul, ac Cyrus Christi nomen obtinuerunt. Tertio qui duas in Christo personas distinguit, quarum una sit Dei serva, neque appellari possit Unigenitus Dei filius, altera sit Domina, neque vocari possit filius Virginis, aut Redemptor pro humano genere crucifixus, is proculdubio negat utramque naturam divinam & humanam conjunctas esse in unitate personæ. Hæc omnia Nestorius protulit. Ait enim Anathematismo v. non esse unum Dei filium, qui natus est ex Virgine, & quem Pater genuit ante Luciferum: *Si quis unum esse post assumptionem hominis naturaliter Dei filium audet dicere, cum sit Emmanuel, anathema sit*. Idem tradit anath. VII. & X. Quarto non sufficit ut dicatur Nestorius admisisse in Christo hypostaticam unionem, quod asseruerit Verbum tanquam in templo habitasse in humanitate, nec sufficit admisisse tantummodo vocabula unionis, dignitatis, auctoritatis, æqualitatis: imo hæc demonstrant multitudinem personarum, quemadmodum Sancti, qui templum sunt Spiritus, & quibus ait Apostolus, *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro*, non sunt eadem cum Spiritu sancto persona, nec eadem persona sunt duo viri vel amicitia conjuncti, vel pares dignitate atque honore. Nestorius autem in Epistola ad Cyrillum, quæ extat 1. p. Concilii Ephesini, docuit Verbum Deum in Christo homine tanquam in templo habitasse, atque ideo unum ab altero fuisse inseparabile, quia *Templum illud nunquam fuit aliquo peccato contaminatum*; addiditque se in Christo honorem atque cultum non separare, quoniam homo Deum gestabat, ita ut Deifer fuerit, non Deus, Dominicus, non Dominus, neque dividenda sit adoratio propter solam conjunctionem auctoritatis & dignitatis. Igitur Nestorius hypostaticam unionem duarum naturarum penitus oppugnavit. Insuper Nestorius, tametsi in sermone quodam execratus est hæresim Paulli Samosateni, attamen in publica Contestatione proposita a Clero Constantinopolitano, in Collect. Conciliorum Ph. Labbei Tom. III. pag. 337. convictus est has capitales blasphemias cum Paullo pronuntiasse: *Maria Verbum non peperit. Qui fieri queat, ut Maria ex se genuerit antiquiorem se? Qui ex Virgine natus est, homo est*. Ac facta collatione assertionum Paulli ac Nestorii ibidem concluditur: *En Paullo Samosateno hæretico, qui alium asserit esse Verbum, & alium Jesum Christum, neque unum esse ut orthodoxa profitetur Ecclesia, plenissime adstipulatur*. Postremo si attendantur Nestoriana principia, simul apparet non potuisse hunc hæresiarcham inter Filium Virginis, ac Filium Dei unionem aliam fateri præter moralem, atque existimasse ex Catholica doctrina fieri consequens, ut vera sit hæresis Apollinarii autumantis divinitatem in humanitatem fuisse conversam; ideoque nil ad purgandum Nestorium valet, quod ubique Arium, & Apollinarium

narium insectetur. Enimvero cum Paullo Samosatensi, Photino, aliisque superiorum ætatum hæreticis opinabatur Nestorius non posse naturam propria subsistentia exspoliari, ac propterea hæc erant ejus verba apud Cyrillum in Epist. ad Successum, *Si Christus perfectus Deus, idemque perfectus homo intelligitur, ubi naturæ est perfectio, si hominis natura non subsistit?* Igitur Nestorius cum duplicem in Christo naturam adversus Apollinaristas fateretur, debebat ex falso illo principio, quod natura sine propria subsistentia sit imperfecta, inferre quod in Christo duplex subsistentia debeat admitti. Illud etiam ex Nestoriano principio erat consequens, quod Maria non sit vere Deipara; nam cum Verbum Deus non possit habere initium subsistentiæ ex muliere, & alias hæc pepererit filium hominem, in quo natura & subsistentia creata juxta Nestorium inveniebatur, non poterat ipse percipere sacram Virginem esse Dei genitricem, *cum non genuerit nudam & seorsim positam divinitatis naturam*, ut refert S. Cyrillus in suo Apologetico.

Quae proferuntur in defensionem Nestorii.

At rectam fidem Nestorium incorruptam servasse, posset quis contendere illustribus testimoniis, atque ejusdem Nestorii contestatione ac doctrina. Testimonia vero sunt quæ sequuntur. Joannes Antiochenus in Epistola ad Nestorium, quæ extat in Synodo Ephesina, illum hortatur ut sacram Virginem Mariam appellare non detrectet Deiparam, quandoquidem compertum sibi foret ex relatione multorum, qui illum non infrequenter audierant, *quod ipsam solam vocem, non piam quoque ipsius vocis notionem* aversaretur. Atque in Epistola ad Firmum, quam scripsit Joannes posteaquam Catholicis accesserat, edita a Garnerio differt. v. de Causa Theodoreti, *Sapiebat*, inquit, *sic prius sanctissimus Episcopus Nestorius, sicut res ipsæ docuerunt. Cavebat vero nomen, veluti dare posset, unde nos sequaces hæretici Apollinarii reprehenderent. Quia vero sic & ante sapuit, inde convincitur, quia cito constitit admonentibus nobis, & ipsum nomen accepit, & in duobus sermonibus sanam fidei expositionem, & irreprehensibilem nobis direxit*. Theodoretus in Epistola ad Alexandrum Hieropolitanum ait immerito *venerabilis, & sanctissimi Episcopi Nestorii dogma fuisse damnatum*. Rectum Nestorium tenuisse sensum testatur etiam Acacius Episcopus in Epistola ad Cyrillum, & alii, de quibus noster Lupus in Schol. ad Syn. Ephesinam. Etiam Socrates lib. VII. H. E. cap. 32. hæc de Nestorio profert: *Meo quidem judicio neque Paullum Samosatenum, neque Photinum imitatur, neque Dominum hominem solum esse dicit, sed vocem duntaxat Deiparæ tanquam larvam reformidat*.

Resp. hæreticos omnes, & maxime Nestorium, cui in faciem restiterunt ex ipso Clero Constantinopolitano viri doctrina & pietate præclari, verborum involucris, & specioso insectandi damnatas hæreses prætextu proprias summa fraude occultasse. *Sunt enim illi*, (inquit Synodus Ephesina in Relatione missa per Palladium ad Theodosium,) *qui diversa a recta fide sentiunt, adeo callidi, ut quidam quoque sanctissimi Episcopi occultato errore a Nestorio decepti sint, eique se adjunxerint; qui tamen postquam dilucide quid sentiret essent percunctati, illumque suas blasphemias retegentem comperissent, ab eo desciverunt, Synodo se adjunxerunt, patefactaque ejusdem blasphemia condemnationis sententiam adversus illum tulerunt*. Inter prædictos Episcopos connumerandos esse Joannem Antiochenum, ac Theodoretum, demonstrabimus infra. Scripsit vero Joannes ad Firmum post acceptam Nestorii Epistolam, in qua callidus hæreticus scripsit, se concedere ut Virgo Dei Genitrix nominetur propter unitionis rationem, non juxta sensum Apollinarii vel Arii; quæ confessio decepisset unumquemque, cui non esset manifestum qualem unitionem Nestorius adstrueret, & cur Apollinarii, Ariique sensum execraretur: quod nos in postrema argumentatione explicavimus. Hinc inita pace cum Cyrillo, Joannes omnes hæretici tergiversationes detexit atque proscripsit: & etiam Theodoretus, qui impense partibus Nestorianis studuerat, cognita nequitia Nestorium retulit inter hæreticos lib. IV. cap. 12. Hæreticarum fabularum. Cum potuerit ambiguus Nestorii sermo decipere tales Præsules, nil mirum, quod lectitando ejus opuscula Socrates hominem illum potius imperitum, quam impium existimaverit.

Ex doctrina Nestorii possunt hæc ad ipsius defensionem urgeri. I. In sermone quem habuit Constantinopoli causam reddens cur potius sacram Virginem appellaret *Christotocon*, quam *Theotocon*, idest Christi genetricem, non Dei, ait: *Quoniam Christus, idest, hoc appellationis nomen significativum est utrorumque, idest, Dei & hominis*. Addit sequi se exemplum Evangelistæ, qui non ait, *Liber generationis hominis, ne purum nobis hominem videretur ostendere, neque Liber generationis Verbi Dei, ne Divinitatem nobis ex parte humanitatis induceret.* II. In serm. altero apertissime profitetur in Christo unitatem personæ dicens: *Christus indivisus est; non enim habemus duos Christos, vel duos filios*. II. Serm. 12. his verbis execratur errorem Paulli Samosatensis: *In stupore dentium remaneat Paullus Samosatenus, qui nobis Dominicam humanitatem nudam a Deitate delirat*. Hæc omnia ita pro Nestorio possunt opponi. Non errat in dogmate, qui affirmat Virginem Mariam peperisse Christum, in quo Dei, & hominis reperitur natura; & dummodo fateatur adversus Paullum Samosatensem humanitatem Deitati conjunctam, & Christum unum, atque indivisum Dei filium, tenet per omnia fidem Orthodoxam. Nestorius

storius asserit Mariam esse Genitricem Christi, hunc esse unum atque indivisum, neque habere humanam naturam a divinitate sejunctam. Igitur Nestorius fuit per omnia Catholicus atque Orthodoxus.

Resp. Nestorium multiplicem inter Christi humanitatem, ac divinitatem unitionem admisisse, nunquam tamen *hypostaticam*, qua utraque natura copulata est in unitate personæ. Admisit enim unitionem, quam appellabat *συνάφειαν*, idest, *societatem*: item consortium & copulationem secundum dignitatem filiationis, & secundum eamdem voluntatem, beneplacitum, & *homonomyam*: similiter adunationem & propinquitatem ratione affectionis & amicitiæ: unionem pariter secundum inhabitationem veluti in domo, vel templo; ulterius conjunctionem ratione operationis & imperii divinitatis, ad cujus nutum Christi humanitas omnia compleret: demum unionem personalem, non *hypostaticam*, sed tantum secundum coaptationem, cum quis personam subiens alterius ejus vice loquitur, atque operatur. Hæc unitionis genera statuisse Nestorium constat ex Cyrillo, Damasceno, Liberato, aliisque laudatis a Petavio lib. 111. de Incarnat. cap. 3. Liquet autem hæc omnia distinctionem personarum demonstrare, quoniam societas, amicitia, affectio, homonomya, propinquitas, & auctoritas, qua aliquis vice alterius loquitur, & alia istiusmodi plures personas consignificant. Resp. itaque Nestorium in priori sermone affirmare appellationem Christi significativam esse Dei & hominis, non quod Dei genitrix enixa esset Deum Verbum, sed quod peperisset hominem, in cujus persona, tanquam in templo inhabitaret persona Verbi: nam post allata verba eodem sermone ait: *Quoniam sancta Virgo est Dei genitrix ideo, quia illud templum, quod in ea ex Spiritu sancto creatum est, Deitati erat unitum; hominis vero genitrix, eo quod naturæ nostræ primitias assumpsit, &c.* Eodem pacto negavit Christum esse purum hominem, in quantum non est solum templum, in quo Sacerdos inhabitat, neque sola auctoritas Proregis, quæ mandata legesque præscribit. Ad 2. dicimus quod Nestorius admisit unum filium dignitate, honore, adoratione; non natura atque hypostasi: oppositum namque tradidit in V. Anathematismo, de quo supra, Arg. 3. Ad ultimum; tametsi Nestorius execrabatur hæresim Paulli quantum spectat ad Trinitatem divinarum personarum, ideoque fatebatur secundam Personam, idest, Verbum Deum societate, dignitate, auctoritate, atque omni alia unitione morali conjunctum fuisse humanitati, quod Paullus negabat: uterque tamen, Paullus ipse ac Nestorius conveniebat in oppugnanda Incarnatione Dominica, ut supra contestatione Cleri Constantinopolitani, & Collatione dogmatum utriusque demonstratum est. Ad postremam argumentationem dist. ma. Non errat in dogmate, qui affirmat sacram Virginem genuisse Deum & hominem, ita, ut Deus & homo sint unus

Virginis filius unitate personæ, concedo: ita, ut unus sint unitate morali superius exposita, nego majorem: & distincta eodem pacto minori, nego consequentiam.

Insuper argumentaberis. Nestorius intendebat solummodo in Christo asserere duas naturas distinctas atque impermixtas, Catholicam veritatem propugnans, dummodo Apollinarii, Ariique damnaretur impietas. Etenim in Epistola ad Joannem Antiochenum ait ideo negasse se Virginem Mariam esse Dei Genitricem, quoniam sermo, quod dicitur Θεοτόκος a multis hæreticis adsumitur ut suus: hos autem hæreticos declarat esse sequaces Arii, & Apollinarii. Deinde asserit se Virginem appellare Χριστοτόκον, medium incedens inter eos, qui nominabant Θεοτόκον, ut insinuarent Divinitatem a Virgine sumpsisse initium, & qui appellabant Ἀνθρωποτόκον, ut ostenderent in Christo nudam extitisse humanitatem; & ideo ait: *Christi eam vocavimus Genitricem, ut hæc vox utrumque manifeste significaret, idest, Deum & hominem*. Addit concedere se, ut pie *Genitricem vel Particem Dei Virginem nominemus, sed non juxta Apollinarii vel Arii sensum, quasi divinitas Unigeniti ex sancta Virgine sumpserit initium*. Præter hæc Sermone 6. profitetur se probare vocem Θεοτόκος, dummodo sacra Virgo minime dicatur Dea, quomodo dicenda esset in sensu Apollinarii, & si illa peperisset divinitatem, quoniam filius Matri debet esse consubstantialis: *Si quis inter vos*, inquit, *simpliciter voce Θεοτόκος gaudet, apud me nulla lis est de voce, tantum ne Virginem Deam nominet*. Denique Nestorius in Epistolis ad Cyrillum, ad Cœlestinum, atque in sermonibus habitis in Templo Constantinopolitano fatetur Christum esse Deum & hominem, & Virginem Θεοτόκον propter unitionem divinitatis, atque humanitatis, tantum non esse Dei genitricem juxta sensum hæreticum Apollinarii.

Resp. juxta Nestorium, atque ipsius principiis suppositis, fidem Catholicam, qua profitemur Deum & hominem unum esse Christum unitate personæ, apertissime esse hæresim Apollinarii. Vidimus enim admissam a Nestorio cum natura humana hypostasim, & subsistentiam creatam, quæ initium habuerit ex Virgine. Si igitur naturæ humanæ ac divinæ una subsistentia sit, consequens est in sententia Nestorii, divinitatem habuisse subsistendi initium a Virgine, & divinam naturam conversam in naturam creatam, ut tradidit Apollinarius. Hujus itaque hæresim execrando cum duplici natura duplicem in Christo statuebat hypostasim, duplicemque personam, unam Deum Verbum & Unigenitum Patris, alteram hominem & filium Virginis. Inter utrumque tamen unitionem quamdam statuminans unum Christum prædicabat, sed unum per societatem, adunationem, affectum, inhabitationem, & voluntatis concordiam, ita, ut impium esset asserere quod filius genitus a Virgine sit filius Dei genitus ante Luciferum, & filius Dei

Dei ante Luciferum genitus sit pro nobis natus, passus, crucifixus & mortuus, denegata cum unitate personæ etiam communicatione idiomatum. Hanc esse Nestorianam doctrinam superius est demonstratum. Distinguo itaque propositionem, Nestorius propugnabat duas in Christo naturas, & dummodo damnaretur Apollinarii & Arii impietas, etiam admittebat vocem Θεοτόκος; & ex alia parte arbitrabatur in sensu Catholicorum, qui profitentur duas in Christo naturas subsistere in unitate personæ, contineri ipsam hæresim Apollinarii, concedo: & discrimen admittebat inter Apollinarii hæresim, & sententiam Catholicorum, nego. Postrema argumentatio pro theoremate nostro producta difficultatem omnem eliminat.

Propositio II. Admittenda est in Christo una tantum Persona.

Hujus thesis veritatem comprobant omnia argumenta producta Volumine II. lib. VII. cap. 9. & 11. ubi adversus Socinianos demonstratum est Christum esse filium Dei unicum, proprium, eique consubstantialem. Nam si duplex in Christo admittatur persona, divina nempe, & humana; illa necessario erit persona filii naturalis & coæterni: hæc persona filii assumpti, atque adoptivi. Attamen breviter atque directe contra Nestorium, Scripturis, Patribus, ac ratione veritatem Càtholicam propugnabo. Christum itaque nobis tanquam unicam personam, in duabus tamen naturis consistentem Scriptura divina proponit. I. Apostolus in priori ad Corinthios cap. VIII. 6. ait: *Unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia*. Dixerat autem Joannes cap. 1. 3. de Verbo, quod in principio erat apud Deum, *Omnia per ipsum facta sunt*. Igitur persona Domini nostri Jesu Christi, una eademque est cum persona Verbi, quod erat in principio. Compluribus aliis textibus confirmari potest hæc argumentatio. Eodem enim cap. versu 18. utique de Christo inquit idem Joannes, *Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*. Matth. XVI. 16. ait Petrus, *Tu es Christus filius Dei vivi*. Salvator ipse Joan. VIII. 58. *Antequam Abraham fieret, ego sum*. Thomas ipsius vulnera palpans Joan. XX. 28. exclamavit, *Dominus meus, & Deus meus*. Apostolus ad Hebræos 1. 3. *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, &c.* Joannes initio prioris Epistolæ: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, &c.* Hæc omnia de Christo nemo dubitat pronuntiari. Ipse ergo non quantum ad humanam naturam attinet, sed quantum ad personam, est ipsum Verbum, quod fuit ab initio, quod est splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, quod est verus Deus antiquior Abrahamo, & in æternitate permanens in sinu ejusdem Patris: atque hæc omnia citatis locis vindicavimus ab impiis interpretamentis hæreticorum. II. Nestorium refutat ipsius Domini testimonium Joannis III. 13. *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in Cælo*. Quis enim loquitur? Christus.

ſtus. Ubi erat, dum hæc loqueretur? In terra. Igitur perſona Chriſti quæ loquebatur, eſt Filius Dei, qui deſcendit de cœlo. Eſt aliquid aliud in verbis ipſis adnotandum. Dum hæc Filius hominis in terra loquebatur, erat in cœlo: nam inquit, *Filius hominis, qui eſt in cœlo.* At non erat in cœlo ratione naturæ humanæ, quam nondum glorificatus ad Patris dexteram collocaverat. Erat itaque filius hominis in cœlo ratione perſonæ, quam proinde cogimur aſſerere eamdem perſonam eſſe, ac perſonam Verbi immenſam ac ſempiternam. Aliud quodque in iiſdem verbis obſervandum eſt. τὸ *aſcendit*, & *deſcendit*, non eſt præſentis temporis, ſed præteriti, ut liquet ex Græco, οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Quo autem pacto Filius hominis, dum Nicodemum alloqueretur, cælum conſcenderat, niſi ratione perſonæ, quæ ſicut deſcendit accipiens formam ſervi, ita filium hominis *hypoſtatica* unione exaltavit? Huc ſpectat quod legimus cap. VI. verſu 59. *Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit*; & verſu 63. *Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, ubi erat prius.* Sed legendus de hoc argumento Caſſianus lib. IV. de Incarnat. cap. 6. & quæ ibidem adnotavit Gazæus. III. Idem confirmant loca, quæ nobis Divini Verbi incarnationem, ac mortem proponunt; cujuſmodi ſunt Joannis I. 14. *Verbum caro factum eſt*. I. ad Corinth. II. 8. *Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. Ad Philipp. II. 7. *Semetipſum exinanivit formam ſervi accipiens*. Enim vero niſi in Chriſto una tantum perſona admittatur, ſed duæ, quas inter ſit unio duntaxat moralis, de qua præcedenti propoſitione; non poteſt admitti inter divinam, humanamque naturam talis idiomatum communicatio, ut Verbum poſſit dici incarnatum, crucifixum, & exinanitum; quemadmodum hæc minime enuntiantur de Spiritu ſancto, cujus tamen juſti ſunt templum, atque habitaculum. Verum de communicatione idiomatum infra: interim legite Auguſtinum I. de Trinit. cap. XIII. n. 28.

Accedit ad refellendos Neſtorianos Sanctorum Patrum traditio; de qua plura Bellarminus lib. III. de Incarnat. cap. 6. Jodocus Coccius lib. II. art. 2. Petavius de Incarnat. lib. III. cap. II. Tournely Q. VII. art. I. omneſque Theologi. Quare neceſſum non eſt, ut omnia exſcribamus, ſed proferendi ſunt nonnulli ex Græcis, Latiniſque Patribus illuſtriores, Athanaſius, Nazianzenus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, & Auguſtinus. Athanaſius ergo in libro de Incarnat. inquit: *Homo una perſona, & unum animal eſt, ex ſpiritu & carne concretum; ad cujus ſimilitudinem intelligendum eſt Chriſtum unum eſſe, & non perſonas duas*. Nazianzenus Orat. XXXI. *Id, quod non erat aſſumpſit, non duo factus, ſed unum ex duobus fieri ſuſtinens; Deus enim ambo ſunt, id quod aſſumpſit, & quod eſt aſſumptum: naturæ duæ in unum concurrentes, non duo filii*. Chryſoſto-

ſoſtomus in Epiſtola ad Cæſarium: *Etſi enim* (in Chriſto) *duplex natura; verumtamen indiviſibilis unio, in una filiationis perſona, & ſubſiſtentia*. Ambroſius de Incarnat. cap. 5. *Non alter ex Patre, alter ex Virgine: ſed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine*. Hieronymus contra Helvidium: *Natum Deum ex Virgine credimus, &c.* S. P. Auguſtinus cap. 5. Enchiridii: *Chriſtus Jeſus Dei filius, Deus & homo eſt, Deus quia Dei Verbum, homo autem, quia in unitatem perſonæ acceſſit Verbo anima rationalis, & caro*: & Tractatu 49. in Joannem: *Anima & caro Chriſti cum Verbo Dei una perſona eſt, unus Chriſtus eſt*. Jure itaque meritoque ex tam apertis Scripturarum teſtimoniis, atque ex perpetua traditione, quam & antiqui ſervaverant, & poſteriores Patres colluſtrarunt, proſcripſere Neſtorium Synodus Epheſina, Chalcedonenſis, Quinta Oecumenica; ſive Conſtantinopolitana ſecunda, atque univerſalis Eccleſiæ irrefragabilis auctoritas.

Confoditur denique hæreſis Neſtoriana Theologicis ratiociniis. Principio Fidei Symbola, & Apoſtolus ad Epheſios IV. 5. aliiſque in locis ſupra laudatis, Dominum Jeſum Chriſtum unum eſſe teſtantur; & Symbolum præſertim Nicænum, ut obſervatum a Rufino in Expoſit. Symboli §. 4. in ea voce *Unum* emphaſim quamdam conſtituit, εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Si hac fide revincitur error Gnoſticorum, qui Chriſtum a Jeſu divellentes, ut inquit Irenæus lib. I. cap. 2. negabant unitatem perſonæ Salvatoris, cur etiam non refutatur Neſtoriana blaſphemia? Profecto Gnoſtici affirmantes Chriſtum Creatoris & Demiurgon tranſiiſſe per Virgnem, ut per canalem aſſolet aqua, & in illo Jeſum ex Pleromate deſcendiſſe, atque inhabitaſſe; nec non Valentiniani, qui autumabant alium eſſe *Monogenem*, Unigenitum, alium *Logon*, Verbum, & unum in alterum advolaſſe, antiquis Græcorum Symbolis damnabantur. Atque hinc factum puto, quod Occidentales Eccleſiæ, in quibus Gnoſticorum errores non adeo invaluerant, priſcis ſæculis vocem *Unum* communiter non enuntiarent. At eamdem unitionem, quam ſtatuit Neſtorius inter Verbum, & Chriſtum, illi hæreticorum aliorum anteſignani conſtituebant inter Demiurgon & Jeſum, ſive inter Monogenem, & Logon; ut res per ſe loquitur. Fides ergo Apoſtolica quemadmodum Ebionis, Valentini ac Cerinthi commenta retundit proponens unum Dominum Jeſum; ita ab initio Chriſtiani nominis illorum germen Neſtorium evidentiſſime prædamnavit.

Hæc noſtra argumentatio fons eſt, & fulcrum aliarum omnium, quas adhibuerunt in hoc dogmate Viri docti. Sunt illæ, quod ſi in Chriſto multiplicentur perſonæ, neque ſit inter iſtas unitio alia, præter eam, quam Græci appellant κατὰ παράθεσιν, *ſecundum appoſitionem*, qualis eſt inter lapides coacervatos, aut inter corpus ejuſque indumentum, ſive inter domum ibique habitantem; non magis eſt unus Dominus Jeſus

Jesus Christus, quam unum sint Deus & templum, vestis & homo, lignum & lapis. Quod si in rationabilem animum possit cadere; neque unus est Christus, neque Verbum caro factum est, neque Salvator habuit efficaciam mundum redimendi, neque recte appellatus est Dei Unigenitus, neque in mysterio Dominicæ Incarnationis occurrit dignum aliquid divinum, atque admirandum. Id vero cum Christianorum aures perhorrescant; execrari debemus impiissimum sceleſtissimumque Nestorium, non tantum ut Gnosticorum germen veneficum, verum etiam ut Paganum, Judæum, hostemque Religionis nostræ infensissimum; quod proximo capite confirmabo.

Ad Nestoriana Sophismata.

Pro hæresi Nestoriana possunt ea, quæ sequuntur, opponi. Primum: Divina Scriptura nobis humanitatem Christi describit comparatione templi, tabernaculi, atque indumenti. Ut ergo ista non habent cum homine subsistentiæ communionem; ita Dei filius non habet cum assumpta humanitate eamdem hypostasim. Ant. probatur, quoniam Christus de corpore suo ait Joan. II. 9. *Solvite templum hoc* Idem Christi corpus tabernaculo comparatur Psalmo XI. 10. & in Epistola ad Hebræos cap. IX. II. necnon habitui & vestimento ad Philippenses II. 7. & Apocalypsis XIX. 16. hæc enim loca de humanitate Christi Patres, atque interpretes solent accipere.

Respondeo etiam comparate ad rationalem animam dici in sacris literis corpus domum, tabernaculum, indumentum. Apostolus enim in II. ad Corinth. V. I. ait: *Si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, &c.* & infra 4. *Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati*: & similiter Juda versu 23. de corpore vitiis polluto, *Odientes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam*: quod recte usurpatum est ad commonstrandam spiritualis, & corporalis naturæ diversitatem. At de Christo ob aliam quoque caussam vocabula illa enuntiantur. *Templum* corpus suum appellavit, propterea quod sicut Jerosolimitanum ædificavit Salomon, atque illud replevit gloria Domini; ita plasmavit Sapientia corpus Dominicum, & in eo inhabitat *omnis plenitudo Deitatis corporaliter*, ut inquit Apostolus ad Coloss. 2. 9. Sicut etiam templum illud postquam dirutum fuerat, magna cum gloria fuit iterum ædificatum, ita Christus agens de morte triumphum resurrexit a mortuis. *Velamen* etiam, & *vestimentum* dicitur ejus humanitas, quoniam in ea latebat divinitas: quod Apostolus demonstrat citato capite ad Philippenses, ubi nobis proponit Christi humilitatem, *qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, &c.* Vide etiam, quæ diximus adversus Phan-

Phantasiastas cap. 2. hujus libri. Distinguo itaque ant. Christi humanitas comparatur templo, tabernaculo, atque indumento; quoniam dissolvenda erat per mortem, quoniam in ea habitabat plenitudo divinitatis, quoniam sub ea latebat divina majestas; concedo: ita his rebus comparatur, ut denegetur inter divinam, humanamque naturam unio substantialis & *hypostatica*; nego antecedens.

Præterea videntur Nestorianum dogma confirmare complures sententiæ Patrum: quorum aliqui cum Basilio in Sermone de Spiritu sancto ad Amphilochium, & in explicatione quinquagesimi noni Psalmi appellarunt Christum hominem *Deiferum*, ut adversus anathematismos Cyrilli ait Theodoretus. Alii cum Augustino lib. XI. de Civit. Dei cap. 2. scribunt filium Dei *hominem* assumpsisse; alii demum cum Chrysostomo Hom. 3. in Epistolam ad Hebræos affirmant Deum, & hominem *duas esse personas*.

At hæc non sunt alicujus momenti. Basilius enim non hominem *Deiferum* appellat Christum, sed Σαρκαθεόφορον, *Carnem Deiferam*, eo quod revera humana caro sit unita *hypostatice* Deo Verbo: quamquam si *hominem Deiferum*, aut Basilius, aut alius dixerit, opposuit vocabulum istud Apollinario, qui a Verbo assumptam denegavit animam rationalem; ideoque Christum adversus Apollinaristas quidam hominem *Deiferum* appellarunt, ne quis crederet divinum Verbum solam carnem absque anima rationali, quæ humanæ substantiæ pars est præcipua, sibimet copulasse. Ad commonstrandam in Christo perfectam humanitatem corpore, animoque conflatam, a Verbo assumptum hominem Patres tradiderunt; ideoque per τὸ *hominem* non significarunt hypostasim, sed naturam. Et de Augustino nulla quidem occurrit dubitatio; quum eo loci probet ideo Christum esse Mediatorem Dei & hominum, quia in unitate personæ duas habet naturas; hominis, qua est via perveniendi ad Deum, & Dei, ad quam homines pervenire appetunt; ideoque ait: *Sola est adversus omnes errores via munitissima, ut idem ipse sit Deus, & homo, quo itur Deus, qua itur homo*. Chrysostomus denique ex Epistola ad Hebræos refellit pervicaciam Judæorum, qui negant venisse promissum Liberatorem, hæreticosque illius ævi, præsertim Paullum Samosatensem, & Marcellum Photinianum, qui oppugnarunt divinarum personarum distinctionem. Scribens ergo duas esse *personas*, Deum, & hominem, quod ibidem bis affirmat, contra Judæos primum, deinde contra Marcellum; significat primo, præter Deum invisibilem qui Christum unxit, esse Deum hominem qui a Patre unctus est, exponens ea verba, *Propterea unxit te Deus, Deus tuus*: deinde inquit plures dari personas secundum *hypostasim* divisas, Filium nimirum & Patrem; atque ita mysterium Incarnationis & Trinitatis collustrat. Quare errant, qui putant accipi a Chrysostomo *Personam* pro *natura*; quod omni-

omnino apud Chrysostomum inusitatum est, & liquet ex repetitione ejusdem sententiæ contra Photinianos: dum enim ait S. Doctor, *δύο πρόσωπα*, *duas personas* esse Patrem & Filium, oppugnans Marcellum proculdubio demonstrat per τὸ πρόσωπα hypostases, non discrepantes naturas. Qui vero cum Sixto Senensi lib. VI. Biblioth. S. Annot. 329. Vellosillo Adv. in Tom. IV. Chrysostomi quæst. 29. aliisque doctis viris arbitrantur verba Chrysostomi in Græcis codicibus fuisse depravata, etsi id conantur ostendere ex Theophilacto, & ex verborum antithesi, manifestæ rationis patrocinio destituuntur.

Nestoriani insuper objiciunt: Christus perfectus homo est; perfectio autem hominis ubi est, si natura humana nequaquam per se subsistat? Imo si natura illa propria caret subsistentia, quomodo est vere proprieque substantia? E contra, quum humanitatis substantia in Christo una sit, quemadmodum una est in Socrate, aut alio naturæ humanæ individuo; habet consequenter subsistentiam suam, rationemque personæ, quum nihil hæc sit aliud, quam *rationalis naturæ individua substantia*. Hanc enim ex Boetio desumptam definitionem personæ Theologi communiter recepere.

Resp. in substantia distinguenda esse duo. Unum est οὐσία, *natura*, atque *essentia*, in eo sita, quod sit per se, scilicet non adhæreat alicui adinstar accidentis, quod permanente eadem natura potest deperdi; & si forte alteri conjuncta est, sit tamen de se idonea, ut existat a quocunque altero separata. Id in Christi humanitate nequaquam deest, quippe ex intrinsecis suis est anima rationalis, & caro, neque ita adhæret Redemptori nostro, ut ab eo divelli possit, subsistente adhuc Christi, qui duplici constat natura, hypostatica unione: quoniam si humanitas abesset, non Christus homo foret amplius, sed Verbum in forma Dei. Est etiam humana Christi natura adeo in genere suo completa, ut nisi haberet cum divina communionem hypostasis, subsisteret per seipsam. Nihil ergo eorum, quæ ad οὐσίαν pertinent, illi deest. Alterum, quod in substantia debet spectari, est ὑπόστασις, substantiæ adventitia *habitudo*, ut quod subsistat se sola, aut conjuncta alteri; id enim quemdam existendi modum importat, non perfectionem, quæ requiritur ad οὐσίαν, sive, ut inquiunt, *ad speciem* constituendam: atque hac ratione immortalis anima *substantiam* suam habet, sive conjuncta sit corpori, sive ab eo separata; cum hoc tamen discrimine, quod anima, cum *forma* sit, adhæret carni nexu connaturali, at Christi humanitas, cui nihil deest ex modulo speciei suæ, mirabili œconomia, & virtute Spiritus sancti transiit in consortium divinitatis. His explicatis diluuntur Nestoriana argumenta. Si enim spectetur in humanitate Christi οὐσία, & *natura*; habetur eadem substantialis perfectio, ac in hominibus ceteris: si attendatur ὑπόστασις, & *existendi modus*; est longe humanitate nostra præstantior: quippe me-

melius est esse Dei, quam creaturæ, & præstantius regi divina potestate, quam imbecillitate mortali. Est etiam Christus, quemadmodum Socrates, aut hominum alter, *individuum* humanum, in quantum unus homo est, præditus propria & singulari *substantia*: at non est in ratione *personæ* Filius Dei aliis hominibus æquiparandus; quoniam cum *persona* sit individua substantia sui juris, & *incommunicabilis* alteri, natura Socratis a Deo non assumpta, neque alia communicatione fruens, quàm naturalium proprietatum, sui juris est, sive persona creata: sed humana natura Christi conjuncta Verbo, & fruens consortio divinitatis, transiit ad jura divinæ personæ; & ideo quamvis una sit, atque individua, caret propria *personalitate*, & hypostasi. Definitionem itaque Boetii vera est, si nomine *substantiæ* intelligas naturam *completam*, & affectam peculiaris existentiæ modo, atque, ut Scholæ loquuntur, *ultimò terminatam*; falsa autem si intelligas aut naturam *incompletam*, qualis est anima rationalis, aut naturam assumptam, & ad jura divinitatis evectam, qualis est humanitas Salvatoris.

CAPUT XIV.

An Beata Virgo dicenda sit θεοτόκος, *idest, Deipara*.

PRAECEDENTI affinis est quæstio, an intemeratam Virginem appellare debeamus θεοτόκον, *Dei matrem ac Genitricem*, an, ut contendebat Nestorius, χριστοτόκον tantum, scilicet *Matrem Christi*: quod ut rite definiatur, vis nominum est inquirenda. Verbum τίκτειν non solum significat *parere*, *& in lucem fetum effundere*, sed etiam illum gignere, atque in propriis visceribus formatum emittere. Affert complura exempla ex Homero, Sophocle, & Hesiodo Robertus Constantinus in Lexico; nonnulla etiam ex Patribus, qui idem verbum usurparunt in explicanda æterna Patris generatione, de Incarnat. lib. III. cap. 15. eruditus Petavius. Hinc apparet Nestorii vafrities, & liquet cur aliquando visus sit θεοτόκον non reprobare, in quantum Virgo purissima ediderit Salvatorem, at non Deum factum hominem, sed Christum, in quo ipse Deus inhabitaverit. E contra etiamsi verissime genuerit illa dominum Jesum Christum, sitque proinde χριστοτόκος; vigente tamen Nestoriana hæresi, opportunum erat χριστοτόκον non pronuntiare, ne Christum, ac Deum Verbum quis in duas personas dispesceret. At explicatis vocabulis, pertractandum de dogmate.

PROPOSITIO. Virgo Maria recte appellatur θεοτόκος, *Deipara*; quum revera Deum genuerit, atque in utero suo formatum ediderit.

Demonstratur I. auctoritate Scripturarum. Principio huc spectant,

ctant, quæ filium hominis Deum ac dominum esse declarant, de quibus libro VII. cap. XI. nec non vaticinium Esaiæ explicatum cap. I. hujus libri. Deinde manifesta suntverba Apostoli scribentis ad Rom. I. 3. de Filio Dei: *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Quem ergo enixa est Virgo mater, est idem Filius Dei, & quidem non adoptione, sed nativitate, generatione, ac natura. Enimvero si cum aliquibus legendum putas, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, *qui factus est ex semine David secundum carnem*; aperte Dei Genitricem fateris; si contendis scriptum τοῦ γεννωμένου, *qui natus, & genitus est*, idem sequitur apertissime: fateris enim Mariam non solum peperisse filium Dei, sed etiam illum genuisse; & hominem efformasse. Neque de filio adoptivo loquitur Paulus, cum addito pronomine αὐτοῦ designet filium proprium ac singularem, illum dominum appellet, & commissum sibi Evangelicum munus commendans scribat per ipsum Christum, non per homines, se fuisse vocatum Apostolum, & segregatum in Evangelium. Atque ad Galatas IV. 4. ait idem Paulus: *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Utrumque occurrit hoc loco, γενόμενον ἐκ γυναικός, *genitum, & hominem factum ex muliere*, atque γενόμενον ὑπὸ νόμον, *factum & constitutum sub lege*. Ex his argumentamur. Recte appellatur Dei Genitrix, quæ concepit, peperit, genuitque Verbum unigenitum Dei filium. Maria Unigenitum Dei filium concepit, ac genuit. Recte ergo Maria semper virgo dicitur Dei Genitrix.

Confirmatur Catholica veritas traditione: Martyr Justinus in Apologetico inquit: *Verbum formatum est, & homo factus ex Virgine*. Ignatius in Epist. ad Ephesios: *Deus noster Jesus Christus ex Maria genitus est*. Hyppolitus Martyr laudatus etiam a Theodoreto: *Verbum Deus, & homo, primogenitus in utero formatus*. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. XII. *Crede illum ipsum unigenitum filium, ex Virgine iterum genitum esse*. Nazianz. Orat. 51. *Si quis Sanctam Mariam Deiparam non credit, extra divinitatem est*. Cyrilli Alexandrini, qui adversus Nestorium pro honore Deiparæ decertavit, non opus est exscribere testimonia: nam ubique Virginem esse Dei Genitricem contendit, in suis Anathematismis, in Epist. ad Acacium, ad Clericos Constantinopolitanos, ad Monasteria, in suo Apologetico, &c. Afferamus & Latinorum aliquos. Tertullianus de Carne Christi cap. 17. *Ante omnia*, inquit, *commendanda erit ratio, quæ præfuit, ut Dei filius de Virgine nasceretur*. Ambrosius Epist. 63. *Filium coæternum patri suscepisse carnem, natum de Spiritu sancto ex Virgine Maria, &c.* Augustinus denique de dono Perseverantiæ cap. ultimo: *Dicimus Christum Deum verum, natum de Deo Patre sine ullo initio temporis, eumdemque hominem verum, natum de homine matre certa plenitudine temporis, &c.* Nisi hæc sufficiant vide

Coc-

Coccium lib. I I. art. 2. Petavium libro I I I. de Incarnat. cap. 14. & 15. & Nat. Alex. dissert. I I I. in Hist. Eccl. Sæculi v.

Addam postremo loco rationes. I. Qui Virginem esse Deiparam imperite negant, huc necessario adiguntur, ut Christum in duas personas dividant, constituantque duos filios, unum genitum ante Luciferum, & alterum factum ex semine David secundum carnem. Id vero superiori capite refutavimus. II. Aut filius Virginis verus est Deus, aut verus Deus non est. Si non est verus Deus, subvertitur Incarnationis mysterium, neque *Verbum caro factum est*, quod tam aperte legimus in Evangelio. Si autem filius Virginis est verus Deus; debemus illam appellare Θεοτόκον, ac Deiparam. III. Judæi filium Virginis crucifixerunt, quod se faceret filium Dei; ob eamdem caussam Pontifex Caiphas scidit vestimenta sua, quasi blasphemum fuerit, quod ipsi interroganti Matth. xxvi. 63. *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei vivi*; respondit Dominus, *Tu dixisti*. Porphyrius etiam, Julianus Apostata, aliique Pagani hoc maxime in Christiana Religione derident, quod credamus ipsum Deum conceptum ex Virgine, natum, & crucifixum. Si Christus est idem Filius Dei, Maria Θεοτόκος est; & jure meritoque Nestorius damnatus est tanquam Paganus, Judæus, novus Caiphas, atque Porphyrius, aut Julianus, ut in Notis ad Synodum Ephesinam demonstrat vir eruditissimus Christianus Lupus. E contra si quem genuit Maria, non est idem verus, proprius, ac naturalis Dei filius: merito illum damnarunt Judæi, merito Caiphas quasi blasphemum redarguit, merito Pagani negant ipsum Deum crucifixum; quod cum sit valde nefastum, impium, dictumque horrendissimum, Christum Deum & hominem, & beatissimam Virginem Matrem Dei appellare debemus: ita Scriptura, Patres, & ratio ipsa demonstrant; ita etiam, ne sacros Vates hoc loco prætermittamus, lib. vi. de Laude Castitatis Alcimus Avitus:

Ante ævum de Patre, ex Matre in tempore natus,
Seminis hinc expers omnino, & temporis illinc.
Sic Virgo fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, Dominumque perennem
Edere promeruit, dignoque agnomine dici
Virgo DEI MATER.

Objecta diluuntur.

Sequuntur contraria argumenta, quorum primum sit. Probant Catholici Mariam esse Θεοτόκον, quod enixa sit Filium Dei, genitum ex semine David, & factum ex muliere, ut in Epist. ad Rom. scribit Apostolus. At ibidem versu 4. Christus natus ex semine David dicitur

tur Filius Dei prædestinatione & gratia, non generatione & natura; nam legimus: *Qui prædestinatus est filius Dei*. Corruit ergo prior argumentatio petita ex Apostolo. Additum est in hujus confirmationem, quod Christus in Sacris literis dicitur Deus. Verum nonne idem nomen Moysi, Judicibus, Regibus, Angelis, & piis, justisque tribuitur? Nequit ergo Nestorius auctoritate Scripturarum refelli.

Resp. nego minorem; siquidem verborum Apostoli sensus est, Christum fuisse prædestinatum filium Dei, in quantum prædefinitum erat, ut virtute miraculorum, & præsertim resurrectione ex mortuis palam fieret illum esse, quem olim prænuntiarunt Prophetæ. Atque hunc sensum planum mihi reddunt sequentia. I. Syrus ὁρισθέντος vertit, *Qui cognitus est*. II. ὁρισθέντος apud Chrysostomum idem est, ac δειχθέντος, ἀποφανθέντος, κριθέντος ἀπὸ τῆς ἁπάντων γνώμης, καὶ ψήφου, idest, *Qui demonstratus, declaratus, & judicatus est omnium sententia ac suffragio Filius Dei*. III. Ibidem innuit Apostolus, quomodo sit prædestinatus, dicens: *in virtute, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum*. IV. Idem commonstrat antithesis & ordo verborum: nam primum ait Apostolus hunc Dei filium promissum in Scripturis sanctis; deinde factum ex semine David secundum carnem; tum prædestinatum in virtute; non ergo de sola prædestinatione, quæ est electio gratiæ facta ante mundi constitutionem, sed de manifestatione divinitatis, & de prædefinita gloria Christi loquitur sanctus Paulus. Si mavis tamen Christum esse prædestinatum Filium Dei *secundum carnem*, hoc sensu, quod præfinitum fuerat Verbum carnem fieri, atque ita hominem esse ob substantialem unionem inter utramque naturam Filium Dei naturalem, hanc etiam explicationem admitto. At Filium Virginis appellari Deum attributione quadam, ut Moses & Angeli, falsum esse demonstravi lib. VII. cap. XI. ex nomine tetragrammato, ex appellatione unius Dei, ex eadem cum Patre operatione ac potestate, aliisque characteribus, qui nequeunt alicui, nisi summo Deo, convenire.

Secundum pro Nestorio argumentum est: Vox *Deipara* inusitata penitus est: frustra illam in sacris literis perquiras: nullam ejus mentionem fecit Nicæna Synodus. Apud Patres nunquam occurrit ante Leonem Magnum, qui omnium primus illam intrusit: noluerunt illam Symbolo addere Patres Synodi Chalcedonensis, etiamsi id flagitarent nonnulli. Nova est ergo vox illa, atque repudianda.

Resp. Nihil hac argumentatione pro Nestorio concludi. Nam 1. neque in Scripturis invenient Nestoriani voces Χριστοτόκον, καὶ Θεοδόχον, idest, *Dei susceptricem*, quas pro *Deipara* impie substituebant. Deinde, si hæc vox in sacris literis non reperitur, occurrit ibidem res ipsa, ubicunque Christum esse Deum, & esse unum pronuntiant: ac possumus idcir-

idcirco respondere, quæ de vocabulo ὁμουσίῳ scribit Augustinus in Epist. ad Pascentium laudata Volumine 11. pag. 101. Præterea quælibet hæresis, ut veritas Catholica diligentius defenderetur, impulit nos ad usurpanda quædam vocabula, & ad quæstiones instituendas, de quibus soliciti non erant antiquiores. Quantum ad Patres attinet, S. Cyrillus in Apologetico pag. 162. & 163. Tom. 1. demonstrat hac voce usos fuisse Petrum Alexandrinum, Athanasium, & Amphilochium Episcopum Iconii, alibi laudat Antiochum, & Ammonem. Etsi non omnes θεοτόκον expresse protulerint, ut animadvertit cit. cap. 5. Petavius, tradiderunt tamen vocis significationem; ac splendide mentitur Nestorius, dum ait vocabulum istud adinventum ab Apollinario, & primum in usu receptum a Leone, quum manifesta sit Gregorii Nazianzeni sententia paullo supra producta. Vide Not. Christ. Lupi ad 1. Cyrilli Anathematismum. Quantum vero spectat ad Nicænam Synodum, respondit idem Cyrillus in Epistola ad Cler. Constantinop. voculæ hujus non meminisse, quia nil ejusmodi in controversiam adducebatur: si tamen lubeat vim sententiarum perpendere, sacram Virginem ab eadem Synodo declarari Deiparam, dum illum ipsum, qui ex Deo Patre natus est, dicit incarnatum & hominem factum. Eamdem sententiæ vim tenuerunt Patres Ephesini & Chalcedonenses; qui *Deiparam* Symbolo non addiderunt ob grassantem hæresim Eutychianam; ut diximus Tomo 11. pag. 141. His ergo penitus Nestoriana argumentatio revincitur.

Argumentum alterum Nestorii erat: Virgo non genuit divinitatem, quomodo ergo dicenda est Dei mater? Huc spectant omnia alia ejusdem hæresiarchæ sophismata; illud maxime, quod Mater filio consubstantialis est, ideoque qui Mariam dicunt *Theotocon*, illam faciunt Deo consubstantialem ac Deam, renovantque hæresim Appollinarii, qui asserebat natam ex Virgine divinitatem, idem vocabulum Θεοτόκος adhibens in suæ impietatis structuram. Addebat Nestorius, quod cum sit in Christo duplex substantia, non potuit utraque ex Virgine generari, ideoque genita ab illa est tantummodo substantia hominis, unde hominis Genitrix fuit, non Dei.

Respondeo in Christo duplicem esse naturam, divinam atque humanam, atque ut Virgo dicatur Dei parens, satis esse, quod genuerit ipsum Christum, qui ob substantialem inter utramque naturam unionem simul est verus homo, & verus Deus; neque ullatenus ad hoc requiritur, ut divina substantia absolute spectata sit genita ab ipsa Virgine. Enimvero mulieres omnes, quæ genuerunt, matres dicuntur hominum, qui constant corpore & anima rationali; quamvis ipsam animam partem hominis nobiliorem non generaverint: neque dici solent genitrices corporum, quibus formam dedere, sed personarum, in quibus corpora unita sunt animabus. Audiatur Cyrillus hæc

hæc scribens in Epist. ad Monachos: *Etsi mulieres istæ nonnisi terrenorum sint corporum matres; nihilominus cum totum animal pepererint ex anima & corpore compositum, non solam ejus partem peperisse dicuntur. Nec aliquis dixerit, Ex. caussa, Elisabetham matrem Joannis carnis esse genitricem, non animæ: peperit enim animatum Baptistam, ac sic tanquam unum aliquid ex ambobus hominem, anima videlicet, & corpore. Hujusmodi quippiam actum esse fatebimur in Emmanuelis generatione; quippe natum est, ut dixi, ex Dei Patris substantia Unigenitum ipsum Verbum. Cum autem carnem suscepit, eamque propriam sibi fecit, ut filius hominis esset, ac similis nostri fieret, tunc minime est absurdum dictu, imo necessario profitendum, illum ex muliere secundum carnem esse natum, quemadmodum anima una cum proprio corpore gignitur, & unum cum eo reputatur.* Præterea etsi nonnulli Patres genitam a Virgine divinitatem scripserunt, quemadmodum etiam quidam appellarunt Verbum substantiam genitam; nos nequaquam dicimus divinam naturam ex feminæ utero extitisse, sed affirmamus genitam ex muliere personam, quæ secundum divinitatem est Filius Dei verus, & secundum carnem filius hominis verus; ut recte animadvertit S.P. Augustinus lib. III. contra Faustum cap. 6. Quare illi Patres, qui ex Virgine genitam divinitatem dixere, non naturam solam nomine divinitatis significarunt, sed naturam cum *hypostasi*; quoniam natura ex se, & absolute spectata, nec gignit, nec gignitur, ut dictum est alibi. Atque hæc notanda sunt pro conciliandis SS.Patrum sententiis.

Ergo ad Nestorii argumenta respondeo, quod Virgo non genuit divinitatem, sed genuit secundum carnem Christum, qui est verus Deus; atque id sufficit, ut dici debeat Θεοτόκος: neque proinde est Dea aut Deo consubstantialis, quoniam illum non genuit secundum divinitatem, quam ab æterno habuit a Patre, sed secundum carnem, quam ex matre suscepit in tempore. Eo pacto qui Θεοτόκον fatentur, non incidunt in hæresim Apollinarii, quoniam non inquiunt divinam Christi naturam ex utero Virginis primum extitisse, sed ex eo carnem assumpsisse Verbum, quod in principio erat Deus. Imo ut observarunt docti viri, Petavius de Incarnat. cap. XIX. libri V. & Lupus in Scholiis ad Synodum Ephesinam, Anath. I. Cyrilli, probantque evidenter ex Facundo Hermianensi, Apollinarius negabat Deum esse genitum ex Virgine: putabat enim sibi partem substantiæ suæ, idest, Deitatis in carnem vertisse, & in Maria, non ex Maria fuisse incarnatum; autumans illam carnem conversam in divinitatem consubstantialem esse Patri, non Matri. Quapropter Nestorius Appollinarii hæresim inscite nimium, & audacter Catholicis objciebat. Quod postremo addebatur non posse duas substantias gigni ex una, haberent aliquid roboris, si gigneretur utraque substantia separatim. At nos dicimus cum Ferrando

rando in Epist. ad Anatolium, genitam ex Virgine divinam substantiam adunando sibi humanitatem, sive genitam ipsam divinitatem incarnatam: aut fortasse melius, non divinam substantiam, sed divinam Personam secundum carnem.

Peracutus quidam Scholasticus, mihique etiam amicitia conjunctus ludicra quadam argumentatione ita argutabatur: Beata Anna appellari nequit Dei avia, quemadmodum definitum est Romæ in damnatione libri Joannis Thomæ a S. Cyrillo, *De laudibus Divæ Annæ magnæ Matris Deiparæ, dignæ Verbi Incarnati Aviæ*. Igitur Virgo Maria nequit appellari *Deipara*: atque hac argutatione contorsit valde, (tale est Sophistarum ingenium,) haud rudem Theologicæ Cathedræ Moderatorem.

Ad hanc lepidam, nec vulgarem objectationem ego quidem reposuissem, posse Catholico sensu Divam Annam dici Salvatoris nostri aviam, tametsi magis expediat ab istiusmodi nimium communi abstinere vocabulo, ne videatur adinstar hominum ceterorum Christus natus ex Virgine carnali propagatione. Eo namque pacto, quo Dominum Jesum filium Abraham, & Davidis nominamus non solum ob divinas promissiones, verum etiam quia factus est ex illorum semine, nimirum ex Virgine ab illis progenita; non repugnat dicere ipsum Dominum nepotem Joachimi & Annæ, in quantum ex filia utriusque genitus est. Revera Tom. x. Biblioth. PP. pag. 685. extant Andreæ Cretensis Canones, & Triodia, quorum unum præfert titulum, *Die nona Decembris Conceptio Sanctæ, ac Dei Aviæ Annæ*: neque id tribuendum est Latino Interpreti, cum & Græcus pag. 252. Parisiensis editionis Codex Operum Cretensis habeat: Δικεμβρίῳ θ'. ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας, καὶ θεοπρομήτορος Ἄννης. Qui vero aviam Christi dixerunt, licet non adeo conspicui, laudantur a prædicto Joanne Thoma cap. 28. citati libri. Atque hunc proscriptum esse, non ob hæreticam doctrinam, sed ob aspera quædam, atque ut ita dicam, nimiæ devotionis argumenta, liquet ex Indice librorum expurgandorum. Et sane Auctor ex quo avia Christi sit Anna, pag. 392. & seqq. demonstrare nititur ejusdem Annæ cognationem esse divinam, eamdem appellat socrum Spiritus sancti, contendit esse Dominam Angelorum, ait esse aviam Christi *plenius*, quam alia mulier avia sit nepotum suorum, affirmat & ipsam *concurrisse* ad unionem hypostaticam; ac scribit alia complura, in quibus erga D. Annam devotio dialectice syllogizans potest simpliciores in errorem inducere. Hac ergo ratione Annam Dei aviam dicere non debemus.

CAPUT XV.

Vindicatur S. Cyrillus Alexandrinus a nota hæreseos.

NULLUS Nestorium magis exagitavit, quam sanctissimus Alexandrinus Antistes Cyrillus, qui anno 412. Theophilo vita functo successerat. Is erumpente circa annum 419. Nestoriana hæresi ejus auctorem gravi, & erudita Epistola admonuit; deinde cognita Nestorii pervicacia per aliam Epistolam certiorem reddidit perniciosi erroris Romanum Pontificem Cœlestinum. Coegit etiam adversus Nestorianos Synodum Alexandrinam, in qua edita fuerunt duodecim Capitula, sive Anathematismi contrarii Nestorianis blasphemiis; quibus anathematismis impius hæresiarcha duodecim alios opposuit. Ut ergo Nestorius a Cyrillo redarguebatur, quod unum Christum in duos filios dispesceret, & Virginem Mariam negaret esse *Deiparam*; ita Cyrillus insimulatione erroris Apollinarii, & Arii reprehendebatur a Nestorio, quod statueret unam in Christo naturam. Nec defuerunt Cyrillo adversarii clarissimi ex eo præsertim commoti, *quod* scripserit *unam esse naturam Dei incarnatam*: inter quos numerantur Joannes Antiochenus cum Orientalibus aliis, Andreas Samosatensis, & Theodoretus Episcopus Cyri: qui duo mandantibus aliis adversus Cyrillum coactis, studuerunt illius anathematismos scriptis impugnare. At Cyrillus editis vindiciis, & libro Apologetico omnem a se propulsavit suspicionem erroris, ita, ut etiam Joannes Antiochenus cum ceteris Orientalibus tandem Ephesinæ Synodo accesserint, & Theodoretus inita cum Cyrillo concordia Nestorium damnaverit. Nec sola Apollinarii hæresis objecta est Cyrillo, sed etiam scelus maximum, & immane, scilicet, quod Hypatiam celeberrimam Philosopham Alexandrinam ductus invidentia, & livore fecisset a plebe membratim discerpi, & adversus Orestem Præfectum plebem commovisset. Hypatiæ cædem contigisse anno Alexandrinæ Aeræ 406. & V. Ae. 413. demonstrat Pagius ad annum CCCCXV. num. 20.

Hanc impactam Cyrillo calumniam repellit Nat. Alex. Hist. Ec. sæc. V. cap. IV. art. 14. quod plebs Christianorum conspiratione facta exacerbarit Orestem, & Hypatiam occiderit inscio Cyrillo, qui tantum zelo fidei catholicæ permotus ejecerat Alexandria Judæos post illatam ab his ingentem cladem Christi fidelibus: quam ob rem Præfectus ratus a Cyrillo auctoritatem suam fuisse labefactatam, nunquam adduci potuit, ut injustam reprimeret indignationem. Atque hinc populi adversus Præfectum, & Hypatiam ei singulari amicitia conjunctam, & forsitan altricem dissidiorum, tumultuosa concitatio. Illius propterea auctorem fecit Cyrillum primus omnium Damascius in

in vita Isidori Philosophi, de quo Suidas, & H. Valesius in Notis ad Socratem pag.86. Verum Damascio nullam fidem debemus, quod fuerit, ut animadvertit Guilelmus Caveus in H. Eccles. Script., Christianæ Religionis hostis acerrimus. De his plebis Alexandrinæ in Orestem, & Hypatiam conspirationibus plura habet etiam Socrates lib. VII. cap. 14. & 15. nec Cyrillo admodum plaudit. Sed Socrates addictus erat Novatianis, quibus S. Antistes extremum bellum indixerat: ac præterea idem Socrates scribit Monachos Nitriæ, quibus auctoribus deteriora evenerunt, non a Cyrillo fuisse commotos, sed ferventiore animo præditos jam inde a temporibus Theophili, qui illos adversus Dioscorum armaverat. Fatetur etiam Hypatiam interemptam, non Cyrilli, sed Petri Lectoris conspiratione. Hac itaque calumnia repulsa, alteram, quæ spectat ad institutum nostrum nunc expungemus.

Propositio. S.Cyrillus immerito insimulatus est hæresis Apollinarii.

Theologi solent hanc propositionem demonstrare extrinsecis argumentis ab auctoritate Summorum Pontificum, Conciliorum, ac Patrum. Cœlestinus enim in Epistolis ad ipsum Cyrillum, ad Joannem Antiochenum, atque ad Nestorium, Cyrilli studium commendat, doctrinam probat, fidem confirmat, & zelum dignissimis laudibus concelebrat. Idem præstat Gregorius II. in Professione Fidei ad sanctum Germanum Constantinopolitanum Antistitem. Probarunt insuper duodecim Cyrilli Capitula Episcopi Aegyptii, qui ad Synodum Alexandrinam convenerant. Concilium Ephesinum illa ab omni errore declaravit immunia omnium Episcoporum consensu Act. 1. & Act. 9. in Relat. ad S. Pontificem Cælestinum. Synodus pariter Chalcedonensis Act. 2. contestata est, se idem credere quod Cyrillus: & in definitione fidei Act. 5. ejusdem Cyrilli Epistolas suscepit, & consecravit. Quinta denique Generalis Synodus can. 13. eo nomine damnavit Scripta Theodoreti, quod oppugnare studuerit anathematismos Cyrilli. Catholicam prætcrea Cyrilli doctrinam, & ab Oecumenicis Synodis comprobatam, scribit Epiphanius Archidiaconus Alexandrinus in Epist. ad Maximianum Episcopum, Joannes Sebastenus in literis Synodicis ad Leonem Augustum, Liberatus in Breviario, & alii. Nefas est igitur insimulare hæreseos sanctum Cyrillum tam amplo, firmissimoque judicio summopere commendatum.

Hæc sunt argumenta, quæ in defensionem Cyrilli proferri solent: hæc producit Natal. Alex. Dissert. VIII. in Hist. Eccl. sæc. V. Juenin Dissert. V. de Essent. Incarnat. Cap. II. Art. 2. Tournely Q. VII. de Incarnat. pag. 259. Boucat Dissert. III. sect. 3. &c. Neque hæc a nobis infirma putantur: sed singula in compendium redacta sunt; illisque robur addimus ex quo Cyrillum *invictissimum Fidei propugnatorem* appellet Ecclesia Romana in Martyrologio die 27. Januarii, &

Cc 2 Me-

Menologium Græcorum die 9. Junii: Anastasius quoque Sinaita in Hodego cap. v. Eulogius Archiepiscopus Alexandrinus in Oratione adversus Calumniatores SS.Patrum; Photius etiam in Biblioth. Cod.311. Idatius in Chronico, Gennadius de Script. Eccles. cap. 65. & posteriores omnes Historici. Verum cum non defuerint viri improbi, qui conati sunt adversus Cyrillum stilum acuere, contendentes Synodum Ephesinam immerito illius scripta probasse, & deceptos fuisse in hac caussa quamplurimos errore facti, & Nestoriani dogmatis ignorantia; videtur nobis opportunum vindicias Sancti Cyrilli non solum prædictis, sed etiam sequentibus argumentis contexere.

Cyrillum itaque ab errore Apollinarii fuisse immunem ulterius his momentis evinco. I. Qui post Incarnationem duas in Christo naturas, divinam, humanamque docuit impermixtas, atque in suo *esse* distinctas permanere, is non est proculdubio Apollinarii infectus errore. S. Cyrillus duas post Incarnationem naturas impermixtas, & quantum ad *ἰδίαν* attinet distinctas profitetur. Igitur S. Cyrillus imbutus non est Apollinaristarum errore. Probatur minor. Idem Cyrillus in libro II. contra Nestorium ait: *Ergo unum* (Christum) *confitere, naturas non dividens, sed ita, ut scias interim, & sentias, aliam esse carnis rationem, aliam divinitatis sibi ipsi convenientem. Non enim carnem ipsam Verbi divinitatem factam esse dicimus*. Et lib. III. *Altera quippe res est divinitas, altera nostræ similis humanitas; si eam, quæ naturis inest, naturam consideres: verum conventione, quæ in veram unitionem fit, unus ex ambabus Christus existit*. Item Epist. ad Nestorium: *Differentes sunt, quæ in veram unitatem coactæ sunt naturæ; sed unus ex ambabus Christus, & Filius existit*. Plura alia afferentur in solutione argumentorum. II. Quidam insimularunt Beatum Cyrillum hæresis Apollinarii, quod scripserit unam esse naturam Verbi incarnatam, quod inter divinitatem & humanitatem admiserit *naturalem* unitionem, & quod prædicaverit duas in Christo naturas *indivisas*. At nullam ex his præcipuis caussis, quas prætexerunt Orientales, posse labefactare fidem Cyrilli invicta argumenta commonstrant. Immerito ergo hanc fidem quidam conati sunt vellicare. Prob. minor quantum ad primam partem. Etiam S. Flavianus in Professione Fidei, quam inscripsit Imperatori Theodosio probata ab omnibus Orientalibus, & relata a Sancto Eulogio Alexandrino apud Photium Codice CCCXI. ait: *Etenim e duabus naturis Christum post Incarnationem in una hypostasi confitentes, unam naturam Verbi Incarnatam, & carne indutam dicere non negamus*. Dixerunt pariter unam naturam Dei Verbi incarnatam Athanasius in libro de Incarnat. Basilius Seleuciensis, & alii laudati a Dionysio Petavio lib. IV. cap. 5. & 6., & in Synodo Lateranensi celebrata contra Monothelitas sub Martino I. damnatur anathemate

Quis-

Quisquis secundum SS. Patres non confitetur proprie, & secundum veritatem, unam naturam Dei Verbi incarnatam. Immerito itaque Divo Cyrillo conflatur calumnia, quod refellens Nestorium *unam incarnatam naturam* dixerit. Probatur ejusdem propositionis pars altera: Cum Nestoriani inter divinam humanamque naturam admiserint solam unionem moralem, & *secundum dignitatem*; fides catholica profitetur unionem veram, & *secundum hypostasim*, per quam Christus in duabus naturis subsistens sit verus Deus, sit una persona, sit idem Dei filius, & Virginis: id vero Sanctus Cyrillus affirmat statuens unionem *naturalem*; scribens in Declaratione tertii Anathem. Tom. 6. Regiæ edit. Parisiensis, pag. 149. se duarum naturarum unitionem appellare φυσικὴν adversus illos, *qui subsistentias post unionem dividunt, & singulas, hoc est, Deum, & hominem separatim ponunt, talemque illarum copulam confingunt, quæ secundum solam dignitatem contingit*. Et in Apologetico pag. 167. *Si naturalem unionem dixerimus, veram intelligimus*. Igitur S. Cyrillus immerito hæresis insimulatus est, quod in Christo unionem agnoverit *naturalem*. Probatur ejusdem minoris pars tertia. Appellare Christum *indivisum* eo sensu, quod sit unus *secundum hypostasim*, etsi natura humana non sit natura divina, non est consentire Apollinario, sed mysterium Incarnationis propugnare. At Divus Cyrillus ita prædicat de Christo *indivisum*, ut evincat unum esse *secundum hypostasim*, manente proprietate, ac distinctione utriusque naturæ: scribit enim in Epistola ad Valerianum Iconii Episcopum; *Confitemur quod a carne quidem est carnem esse, quod a Deo Deum esse; sed idem secundum utraque Christus, unus Filius, unus Dominus*. Et in Epistola ad Acacium Episcopum Melitenensem testatur se cum Orientalibus *non dividere unum Filium, & Christum, e Patre ut Deum, & ex muliere natum in carne ut hominem*. Sanctus ergo Cyrillus prædicans Christum *indivisum* propugnat Catholicam Fidem Incarnationis, non consentit Apollinario, non Ario, non Eunomio, non hæreticorum alicui. III. Etiamsi in composito duæ sint distinctæ naturæ, ut in homine natura spiritualis, atque corporea; post earum substantialem unitionem recte dicitur *una natura compositi*, v. g. una natura hominis; neque dicendo unam hominis naturam, significatur esse unam eamdemque substantiam carnis, & spiritus, sed esse unam personam in utraque substantia. At D. Cyrillus nunquam dixit absolute unam esse in Christo naturam, sed aut esse *unam naturam Dei incarnatam*, ut inquit in Commonitorio ad Eulogium; aut esse *naturam unam Verbi facti hominis, post unionem*, ut in Epist. ad Acacium; aut *unam esse naturam tantum in composito*, ut in Epist. ad Succesum: imò prohibet unam naturam dicere, *quia Christus est unus ex duabus naturis*; in eadem Epistola, aliisque in locis productis a Photio in Bibliotheca

pag.

pag. 850. & seqq. Ergo Cyrillus non ait unam eamdemque in Christo esse naturam humanam, atque divinam, sed unam *naturam* Christi secundum *hypostasim*, scilicet, post unionem esse unam Personam indivisam ex duabus naturis compactam. IV. Orientales, qui adversus Cyrillum convenerant, omni procul dubio duas in Christo fatebantur naturas, easque expresse distinguebant in Professione Fidei exhibita Sancto Cyrillo a Paulo Emisseno. At idem Cyrillus Fidem Orientalium probavit in Epistola ad Acacium Melitenensem; & Epistolam redditam sibi a Paulo Emisseno scribens ad Joannem Antiochenum appellavit *irreprehensibilem*: imo cum nonnulli accusarent Orientales, propterea quod duas naturas confiterentur, ut scribit S. Eulogius, primo Cyrillus erubuit, veritus ne denegarent cum Nestorio hypostaticam unionem; quippe idem Nestorius prætextu duarum naturarum curabat etiam hypostases separare: sed Epistola Orientalium accurate perlecta, se illis per omnia consentire affirmavit, scribens ad Valerianum Iconii Episcopum, etiam Orientales damnare hæresim Nestorii, Virginem fateri *Deiparam*, & unum Christum perfectum in divinitate, & perfectum in humanitate, non divisum in duos Filios, & Dominos, venerari. Si igitur Apollinaristæ non fuerunt Orientales, qui nondum explorata veritate steterunt adversus Cyrillum; neque Cyrillus ipse Apollinario consensit. Hæc quatuor argumenta a nobis addita iis, quæ communiter afferuntur, reddunt causam Cyrilli non solum auctoritate munitam, verum etiam invictissimis rationibus definitam, ac certam.

Argumenta adversus fidem Cyrilli.

Pugnant adversus Cyrillum primum extrinsecis testimoniis. Illum quippe tanquam suspectæ fidei traduxerunt Joannes Antiochenus cum ceteris Orientalibus, Theodoretus, Ibas, & Isidorus Pelusiota. Quorum auctoritas pluris facienda est; nam quantum ad Orientales attinet, idem Cyrillus, ut vidimus, illorum Fidem asseruit irreprehensibilem, eique subscripsit; neque vicissim petiit ab iis, ut suis anathematismis subscriberent. Theodoretum tanquam Catholicum recepit Synodus Chalcedonensis, non exigens ab illo, ut revocaret quæ scripserat contra Cyrillum. Isidorus Pelusiota ab ipso Cyrillo Patris loco habebatur. Ibas etiam a Chalcedonensi Synodo habitus est Orthodoxus. Horum itaque testimonium adversus Cyrillum grave est admodum ac æstimandum.

Resp. si ad testes provocemus, longe plures, atque auctoritatis præcipuæ stare pro Cyrillo, ac Synodum ipsam Chalcedonensem, quam producunt in commendationem Ibæ, & Theodoreti, in definitione Fidei, quæ extat Act. v. suscepisse, probasse, atque declarasse Or-

Orthodoxam ejusdem Cyrilli doctrinam. Itaque omnes, qui sinistre de Cyrillo judicarunt, errore facti decepti sunt. Primo enim Joannes Antiochenus, Theodoretus, & Ibas olim opinabantur Nestorium recte sentire, ut liquet ex praecedenti cap. XIII. Nil ergo mirum si ex adverso erroris insimulabant invictissimum Nestorii Oppugnatorem. Deinde hos revera fuisse deceptos demonstrabimus capite proximo. Praeterea haereses, quae praecesserant, contra sacrosanctum Incarnationis Mysterium, & nondum explorata Nestorii vafrities, novum etiam *unionis hypostaticae* vocabulum, quod ad refellendam haeretici tergiversationem opportune Cyrillus adhibuit, nec non unionis naturalis, & unius naturae incarnatae, nonnullos principio commoverunt ac perturbarunt.

Generali hac responsione praemissa; quantum spectat ad Orientales, si Cyrillus illorum doctrinam probavit, si Epistolam sibi redditam a Paulo Emisseno appellavit irreprehensibilem, si tandem inita pace Orientales Cyrillo adhaeserunt; profecto in fide, & dogmate minime discrepabant. Hac de caussa Cyrillus Orientalium Fidei subscripsit; noluit tamen, ut illi instabant, profiteri se contra Nestorii blasphemias non recte scripsisse, sed Apologeticis, & Declarationibus suos anathematismos confirmavit. Quod si Cyrillus reciproca instantia non petiit, ut Orientales iisdem anathematismis subscriberent; fecit id prudentissima oeconomia; quoniam rectam in illis fidem deprehendens, sperabat fore ut sedatis tandem animis, & dogmate majori in luce posito, damnarent & ipsi Nestorium. Neque id tantum Cyrillus praestitit, verum etiam stetit pro iisdem Orientalibus adversus eorum accusatores: ex qua agendi ratione quantum fidei accesserit utilitatis, & quantum existimationis Cyrillo, probavit rerum eventus, & inita Ecclesiarum concordia. Legatur Epistola Cyrilli ad Acacium Melitenensem non semel in hoc capite laudata.

De Theodoreto plura dicam infra. Nunc sat est reponere ejus contra S. Cyrillum scripta Quintam Synodum proscripsisse. Fuisse etiam Theodoretum a Cyrillo nimis aversum probant quae de illo tradit in dissert. Historica de ipsa V. Synodo noster Norisius. Etenim etiam post initam pacem, imo Cyrillo jam mortuo, se erga illum esse amaro animo significavit in Epistola ad Domnum, in qua ait in XII. Capitulis latere venenum. Haec autem scribebat Theodoretus circa tempora Concilii 2. Ephesini, anno 449. & quinquennio post Cyrilli obitum. Recepit quidem Theodoretum Synodus Chalcedonensis; sed primum cum de ejus ingressu ageretur, Aegyptii omnes, Illyriciani & Palaestini exclamarunt, *Magistrum Nestorii foras*. Sedit tandem ob auctoritatem Orientalium, sed ea conditione, ut ipsius caussa postmodum cognosceretur. Ubi ad id absoluta Synodo perventum est; coactus est anathematizare Nestorium, & cum vellet coram Synodo Apo-

Apologiam recitare, fuit rumore universorum prohibitus. Ideo autem Synodus de scriptis Theodoreti ipsum recipiendo iterum non egit; quoniam actione v. illos plane abrogaverat probando S. Cyrilli doctrinam. Sed vide citatam Norisii dissertationem cap. xi.

Quid vero de Iba? In Epistola, in qua scribit Cyrillum lapsum in Apollinarii dogma, ait etiam Nestorium fuisse Episcopatu privatum *judicio, & inquisitione non facta*. In hac Epistola Vigilius Papa contineri dixit *profanas blasphemias*: eamque S. Gregorius in Epist. ad Secundinum appellavit *non Catholicam*. Plura de hac Epistola citato loco Norisius. Fuit tamen Ibas restitutus Sedi suæ, quia constabat ex Actis in Synodo Berytensi, dixisse anathema Nestorio, ideoque retractasse, quæ scripserat in Epistola ad Marim Persam, nimirum in illa, in qua S. Cyrillo dogma Apollinarii affricavit. Sed de his iterum. Nil ergo valet adversus Cyrillum quod asseruit Ibas partibus Nestorianis addictus, & quod ipse coactus est retractare. Facundus Hermianensis lib. vi. p. 242. ait Ibam non fuisse assecutum *intentionem dictorum beati Cyrilli*: cujus alucinationis caussam paullo supra explicavimus.

S. Isidorus Pelusiota Epist. 310. lib. 1. ad Cyrillum, & Epist. 370. ejusdem libri, ipsum quidem hortatur ut comprimat simultates, atque dissidia, sed minime ait se fidem præstare iis, quæ de Cyrillo in vulgus spargebantur. Imo laudata Epist. 310. *Si ab utraque lema* (inquit) *purus, atque immunis esse studes, noli violentas sententias ferre: verum illata crimina justo, & integro judicio committe*. Vide Biblioth. PP. Tom. vii. pag. 564. necnon proximam Epistolam 324. pag. 566.

EXPLICANTUR XII. ANATHEMATISMI D. CYRILLI.

Deinde objiciuntur adversus Cyrillum ipsius anathematismi: in quorum primo illud carpunt, quod scripserit S. Antistes de Virgine Deipara, γεγέννηκε σαρκικῶς σάρκα γεγονότα τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον, *Genuit carnaliter incarnatum Dei Patris Verbum*. Hinc duo videntur consequi; unum quod Verbi divinitas conversa fuerit in carnem, quæ est hæresis Apollinarii; alterum, quod Deipara genuerit Dei Verbum *carnaliter*, non virtute Spiritus sancti. Verum respondetur, idem esse τὸ σαρκικῶς, *carnaliter*, ac κατὰ σάρκα, *secundum carnem*; eademque voce uti Athanasium Orat. iv. contra Arianos, & Greg. Nazianzenum in Epist. ad Cledonium. Male ergo Theodoretus ita hanc vocem accepit, quasi affirmasset Cyrillus demutatam fuisse Verbi divinitatem in carnem: contra quam interpretationem S. Cyrillus ita mentem propriam expressit in Explanat. hujus Anathem. Tom. 6. pag. 147. *Natum est enim Verbum secundum carnem ex S. Virgine, & æque ac nos homo factum est, non amittens esse Deum, sed existens*

quod

quod erat, & in divinitatis natura permanens. Quod vero opponebant Orientales denegari a Cyrillo, quod beata Virgo Christum peperit virtute Spiritus sancti, ita idem Doctor dispellit in Apologetico pag. 160. *Carnaliter dicere non est tollentis admirabilem divinitatem, neque evertentis Spiritus sancti operationem, qua in utero formavit partum: sed docentis potius, quod sicut Deus gignitur divine, digne Deo, secundum suam naturam, ita homo humane, hoc est, caro carnaliter*.

Vellicarunt in 2. anathematismo quod ait Cyrillus, σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἑνωθῆναι τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον, *carni secundum hypostasim unitum Dei patris Verbum*. Objecit Theodoretus hanc vocem ignotam esse, neque a præcedentibus Patribus usurpatam, atque per illam significari utriusque naturæ mixtionem. At Cyrillus in Explicat. hujus anathematismi respondet adhibuisse se hæc verba contra eos, *qui ajunt hominem secundum solum dignitatis, vel auctoritatis consortium Deo conjunctum esse*. Eulogius Patriarcha Alexandrinus ait ab Ephesina Synodo primum receptam vocem unionis *secundum hypostasim*, quoniam hac refelluntur aperte Nestoriani: non enim adversus hos hæreticos sufficit fateri *unionem*, ut contendebat Theodoretus; quum ipsi minime generalem hanc vocem respuerent. Neque inusitatum est novis hæresibus erumpentibus nova etiam usurpare vocabula, quemadmodum Nicæna Synodus recepit adversus Arianos ὁμοούσιον. Unius tamen personæ Latini Patres jam meminerant, præsertim Tertullianus adversus Praxeam, & Augustinus laudatus cap. præcedenti, nec non Græcorum quamplurimi, quorum Cyrillus sensum, ac mentem expressit.

In tertio anathematismo notarunt Adversarii hæc verba Cyrilli κατὰ ἕνωσιν φυσικήν, *secundum unionem naturalem*; quasi utriusque naturæ significent permixtionem. At respondet Cyrillus in declarat. hujus anathemat. pag. 149. se hanc vocem usurpasse primo ad demonstrandam unitionem veram, & propriam, ac perfectiorem morali, quo sensu in Epist. ad Ephesios dicimur *natura filii iræ*, idest, *vere ac proprie*: deinde ait usum se iisdem vocibus adversus Nestorianos, *qui subsistentias post unionem dividunt, & singulas, hoc est, Deum, & hominem separatim ponunt*. Quo autem sensu in hoc anathematismo scripserit post unionem non esse in Christo dividendas *hypostases*, ipse explicat in Apologetico pag. 165. scribens: *Dividere autem unum in duos filios, & solvere veræ unitionis opus, distinguendo seorsum, & ponendo privatim hominem, & privatim Deum crimen est impium.* Itaque laudatis verbis Cyrillus demonstrat Christum unicam esse personam. Quidam putant difficillimum esse intellectu, an hoc loco Cyrillus nomine *hypostasis naturam*, an *subsistentiam* significet: sed opinione mea quærunt nodum in scirpo. Ex allata enim explicatione

ipsius Cyrilli constat illum asserere non esse dividendas substantias; in quantum Deus & homo non sunt *separatim ponendi*. Sive ergo dixeris, quod non sunt in Christo dividendæ Personæ, sive quod non subsistunt in Christo duæ naturæ separatæ ac disjunctæ, aut solum unitæ morali consortio dignitatis; eadem ratione hæresis Nestoriana refellitur. Nihil ergo ad hanc quæstionem spectat altêra de significatione *hypostaseos*. Opinor autem Cyrillum disputantem contra Nestorium, qui in Christo dispescebat non solum personas duas, sed etiam naturas; dum ait dividendas non esse *hypostases*, utrumque significare, & quod Christus sit una persona, & quod una natura non subsistat ab alia divulsâ, ita, ut *hypostasis* non solam naturam importet, sed etiam ejùsdem naturæ subsistentiam. Ita non dividuntur in Christo personæ, quia est unus filius; & non dividuntur naturæ, quia licet in suo esse permaneant, non existunt tamen separatim.

Arguebant Orientales Cyrillum antilogiæ, quia in Epist. ad Monachos scripserat: *Quantum ad suam naturam, non sanctificatum esse solum Dei patris Verbum, neque eum, qui ex sancta Virgine genitus est, unctum esse, & sanctificatum solum*. Hinc inferebant etiam Cyrillum duas in Christo agnoscere hypostases. Natalis Alexander ait, ipsum Cyrillum respondere, se duas subsistentias *duas naturas* intellexisse. Nescio num verum sit, & num revera hæc respondeat idem Cyrillus. Enim vero in loco, quem opponebant Orientales non occurrit vocabulum istud ὑπόστασις, sed ipsi Orientales duas *hypostases* inferebant ex textu allato, qui ad hunc modum se habet: συνκοιῦ ὅσον ἥκεν εἰς ἰδίαν φύσιν, οὐχ᾽ ἡγίασαι κατὰ μόνας ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος. οἱ δὲ τὸν εἴποιτι τὸν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου γεγεννημένον κεχρίσθαι, καὶ ἡγίασαι μόνον. Hæc scripsit Cyrillus: hæc objectarunt Orientales. Vide opera Cyrilli Tom. VI. pag. 164. At hic expresse duæ *hypostases* minime nominantur. Et responsio Cyrilli est, se ad Monachos scribentem tradidisse, quod non sunt ponendi duo filii seorsum, & privatim, neque Verbum Patris unctum esse oleo exultationis, sêparatim ab eo, qui est genitus ex Sancta Virgine, ut affirmat inventor blasphemiarum Nestorius; sed unum esse Christum, incarnatum, & hominem factum unigenitum Dei Verbum, in quo sunt quidem duæ naturæ, at non divisæ post unionem. Naturas, non ὑποστάσεις appellat Cyrillus postremis his verbis, sed φύσεις: omniaque præcedenti responsioni cohærent. Vide Cyrillum eodem Tom. VI. pag. 166.

Adversus quartum anathematismum objiciebant Cyrillum affirmare, quod *Dei Verbo tribuendæ sint voces, quæ in sacris literis de Christo enuntiantur*. At id videtur duarum naturarum perimere differentiam; quoniam plura enuntiantur de Christo, quæ illi nequeunt convenire, nisi secundum naturam humanam. Quare etiam Arius, & Eunomius, ut divinitatem deprimerent, attribuebant illi quæ sunt in

in homine vilia, & infirma. At immerito hæc Adversarii insectabantur. Etenim Cyrillus nunquam asseruit tribuenda esse naturæ divinæ quæ conveniunt tantum humanæ, sed damnavit Nestorianos, qui dividentes personas Filio Dei attribuebant divina, filio Virginis attribuebant humana, tanquam προσώποις, ἢ ὑποστάσεσι δυσὶν, *duabus personis, separatisque hypostasibus*: quibus verbis utitur in hoc Anathematismo Cyrillus. Hinc in ejus declaratione pag. 150. ait: *Omnes itaque Evangelii voces, sive illæ humanum quid sonent, sive divinum*, ἑνὶ προσώπῳ, *uni Personæ tribuimus*. Atque in Apologetico pag. 170. *Arius, Eunomius, & Apollinarius, & omnes societatis illorum chori, studebant inducere nomen hoc* Dei Genitrix, *ut si commixtio fieret, & naturæ non distinguerentur, nihil humile de humanitate accipiendum esset, locumque jam haberent ipsi contra Deitatem*. Et paullo infra: *Nos vero utilissime anathematismum fecimus, non permittendo in duas dividi personas, & subsistentias*, εἰς δύο πρόσωπα τε, ἢ ὑποστάσεις, *unum Dominum Jesum Christum*. Adverte Cyrillum tam in Anathematismo, quam in ejus declaratione non solum ὑποστάσεις posuisse, sed etiam πρόσωπα, dispellens omnem erroris suspicionem.

In v. Anathematismo ægre ferebant Orientales, quod nollet Cyrillus *Christum dici* θεοφόρον, *Deiferum*; quum idem vocabulum etiam Basilius, aliique usurpaverint. Sed facili negotio Cyrillus criminationem istam propulsat pag. 152. demonstrans adhibendam non esse hanc vocem θεοφόρον adversus Nestorianos autumantes Verbum habitare in Christo tanquam in Sanctis, de quibus Apostolus in 1. ad Corinth. VI. 20. *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro*: Et II. Epist. VI. 16. *Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos*. Et quidem nonne etiam Ignatius Martyr dicitur θεοφόρος in Chronico Alexandrino, in Actione prima Concilii Generalis VIII. in Græcæ Ecclesiæ Menæo, atque in suarum Epistolarum initio, ut diximus Volumine II. pag. 160? Hoc itaque nomine, quamvis nondum exortis Nestorianis inculpate usurpato, intempestive usus foret horum hæreticorum acerrimus Insectator. De Basilio dictum est cap. XIII. præcedenti.

Movit Orientales, quod Cyrillus inquit in VI. Anathematismo, *Deum non esse Dominum Christi*, cum is tamen servus dicatur ab Esaia. Verum Anathematismus ad hunc plane modum se habet. Εἴ τις Θεὸν, ἢ δεσπότην εἶναι λέγει τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον, *Si quis dixerit Dei Patris Verbum esse Deum, vel Dominum Christi, &c.* Non ait hoc loco Cyrillus, aut non esse in Christo formam servi, aut non posse appellari servum Patris secundum humanitatem; negat alium esse Verbum Dominum Christi, & alium Christum servum Dei Verbi, adversus Nestorium, qui Christum a Domino divellebat. Explicat se apertissime Cyrillus sequentibus ejusdem anathematismi verbis:

bis: *Et non potius Deum simul, & hominem ipsum confessus fuerit, prout Verbum caro factum est, &c.* Et in libro contra Nestorium III. cap. 2. *Ubi unquam Deus Christi ipsum Dei patris Verbum dictum est? Unus est enim Dominus Jesus Christus.* Nihil anathematismus iste ad illam quæstionem, num Christus spectata natura hominis possit dici servus Patris, de qua infra: hic enim solummodo definitur Christum non esse servum Verbi; quia nemo servus est sui ipsius.

Adversus anathematismum VII. in quo vetat Cyrillus, ne dicatur *Deum Verbum in homine Jesu fuisse operatum*, opponebant Sophistæ negari ab eodem Cyrillo, quod tradit Paulus scribens ad Ephesios I. 19. & legitur Act. Apost. II. Christum virtute Dei e mortuis surrexisse, & mirabilia patrasse. Retundit hanc oppositionem Cyrillus in Declarat. hujus anath. pag. 176. dicens nunquam se denegasse, quod Pater in Christo, & Verbum in assumpta hominis natura fuerint operati, sed duntaxat quod Verbum Deus operatum fuerit in homine Christo, tanquam in persona ab ipso Verbo distincta. *Quod Pater* (inquit) *ex mortuis resuscitasse Dominum nostrum Jesum Christum dicatur, ex opere scilicet circa ejus carnem effecto, nemo est, qui ambigat. Ipse autem cum sit vita, & vivificator, & operatoria virtus Patris, suum vivificabat templum, juxta illud: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Itaque quod vivificabatur non erat alienum, neque alicujus ex hominibus nobis similibus, sed proprium ipsius Verbi corpus.* Sat est ad omnem expellendam criminationem ipsius anathematismi verba expendere, Εἴ τις φησὶν, ὡς ἄνθρωπον, ἐνηργῆσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς περιῆφθαι, ὡς ἑτέρῳ παρ᾽ αὐτὸν ὑπάρχοντι. *Si quis Jesum tanquam hominem a Dei Verbo operandi vim habuisse, & Unigeniti gloriam illi, tanquam alteri cuipiam ab ipso Verbo advenisse ait, anathema sit.* En aperte affirmat S. Cyrillus Verbum Deum non operatum in homine Jesu, ὡς ἑτέρῳ παρ᾽ αὐτὸν, tanquam in alia persona distincta ab ipso Verbo Unigenito filio Dei.

In VIII. Anathematismo, in quo docuit Cyrillus *una adoratione colendum esse Emmanuelem, neque assumptum hominem adorandum cum Deo Verbo tanquam alterum cum altero*, rationem afferens, quia particula *cum*, σὺν, significat distinctam personam; arguebant Cyrillum secum ipso pugnare, quod alibi scripserit *Verbum assidere Deo Patri μετὰ σαρκὸς, cum carne*. Est enim vis eadem particulæ σὺν, & μετά. Respondet Cyrillus Apologetici pag. 180. utique utriusque particulæ eamdem esse potestatem, sed verborum complexionem esse spectandam. Nam si dixero, E.G. animam cum suo corpore honore affici; particula *cum* non demonstrat distinctionem personarum, quia personæ his verbis minime significantur, anima enim & caro non personarum sunt nomina, sed naturarum. At si dixero simul conglorifi-

glorificari servum & Dominum, hominem & Deum, possum innuere personarum discrepantiam, quoniam hæc vocabula non significant tantum naturas, sed etiam hypostases, ac personas. Bene habet. Itaque Cyrillus dicens *Verbum simul cum carne adorandum*, τὸν λόγον μετὰ σαρκὸς δεῖν προσκυνεῖσθαι, non multiplicat subsistentias, quia *caro* nomen naturæ est, non personæ: at Nestorius affirmans *hominem assumptum una cum Dei Verbo adorandum, tanquam alterum cum altero*, τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν τῷ Θεῷ λόγῳ, ὡς ἕτερον ἑτέρῳ, personas divellit; quia dicens *hominem, & Deum, alterum, & alterum*, designat sejunctas hypostases. *Igitur factus est anathematismus contra eos, qui modis omnibus dividunt Emmanuelem in hominem seorsim, & Deum Verbum seorsim*: inquit eo loci Cyrillus.

Anathematismus IX. definit *Dominum Jesum Christum non esse glorificatum a Spiritu sancto, tanquam ab aliena virtute*. Accusatores Cyrilli hinc inferebant, ab ipso denegari, quod Christus plura signa fecerit efficientiâ, ac potestate divini Spiritus. At merito vir sanctus respondet hanc esse puram putamque calumniam. Affirmans enim Spiritum sanctum non esse virtutem alienam a Christo, imo statim addens eumdem Spiritum sanctum, per quem signa operatus est, proprium esse ejusdem Christi, sicut est Patris, docuit manifeste Christum non esse personam sejunctam a Deo Verbo, nec signa patrasse virtute aliena, quemadmodum de seipso testatur Petrus Act. III. 12; sed esse eamdem personam Verbi, & habere cum Spiritu sancto unam divinitatis naturam, ac potestatem, ideoque operatum fuisse signa, ac prodigia virtute propria. *In proposito anathematismo* (inquit in Apologet. pag. 182.) *affirmavimus manifeste, proprium esse Filii Spiritum sanctum, & quod per ipsum perfecerit divina signa. At illi, quamvis sæpe affirment me oblitum esse meorum sermonum, in eam progrediuntur stupiditatem, imo dementiam, ut putent me dicere, quod Jesus dæmonia non ejecerit per Spiritum. An non hæc manifesta calumnia est?*

Definit Cyrillus in X. Anathematismo, *ipsum Deum Verbum esse Pontificem, & Apostolum confessionis nostræ*: quod sane Christo tribuitur in Epistola ad Hebræos III. I. Adversus Cyrilli assertum opponebant Orientales, non posse Deo Verbo convenire, ut dicatur summus Sacerdos. Nam in eadem Epistola ad Hebræos, III. 15. legitur hunc Pontificem, ut compateretur infirmitatibus nostris, tentatum fuisse *per omnia pro similitudine absque peccato*: quæ in Christum ut hominem possunt quadrare, at in Deum Verbum non possunt. Præterea Sacerdos Deo offert sacrificium: Verbum autem, cui Deo suo, vel quale ministerium suum offerre potest? Hæc Insectatores Cyrilli. Sed is respondet, Verbum exinanitum accipiendo formam

mam servi, & carnem factum, quemadmodum sacræ literæ tradunt. Ut ergo Deus Verbum dicitur exinanitum, & factum caro ratione humanitatis assumptæ; ita non repugnat, quod sub hac ratione appelletur *Apostolus, & Sacerdos*. Quoniam vero Nestorius ajebat Christum Jesum, & Filium Virginis esse alium a Deo Verbo, & paullatim ad Pontificis dignitatem fuisse provectum; docet Cyrillus hoc anathematismo, Christum, qui est Pontifex, & Apostolus confessionis nostræ esse unum, idemque Verbum Dei Patris, quod fuit ab æterno. *Quomodo enim* (inquit contra Nestorium lib. III. cap. 4.) *progressus est, ut temere fabularis, ad Pontificis dignitatem, cum Deus sit omnipotens?* Objectionem itaque Orientalium plane diluunt, quæ idem Cyrillus scribit in Apologetico pag. 189. *Quando dicis, indignum esse Deo, ut sacrificet, adstipulor & ego. Sed si solum esset, & absque carne Verbum, verum diceres: at vero quia factum est caro, vide & sacrificantem propter humanitatem, & in dignitatibus ultra creaturam, sicut Deum.*

Undecimus anathematismus definit *Domini carnem vivificam ipsius Verbi, quod ex Deo Patre est, propriam esse, & non alterius cujuspiam ipsi Verbo secundum dignitatem conjuncti.* Ipsi Orientales in hujus anathematismi oppugnatione affirmarunt *propriam factam dominicam carnem Verbi per unionem*: unde apparet non dogmate illos errasse, se mala verborum Cyrilli intelligentia. Suspicati ergo sunt ne forte opinaretur Cyrillus dominicam carnem non esse e nobis assumptam, cum hæreticis cap. 2. refutatis. Superfluum quippe eis videbatur adjicere, quod non est caro dominica alterius cujuspiam, posteaquam dictum fuerat quod est propria Verbi: ideoque suspicabantur in his verbis latitare perfidiam antiquorum hæreticorum. At nugæ sunt istæ, & putidæ cavillationes: nam Cyrillus in hoc anathematismo expresse docuit dominicam carnem non esse alterius cujuspiam, *tanquam alicujus personæ conjunctæ cum Verbo secundum dignitatem*, ὡς ἑτέρου τινὸς παρ' αὐτὸν, συνημμένου μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀξίαν. Itaque vox ἑτέρου, *alterius*, non excludit consubstantialitatem dominicæ carnis cum materna, ex qua assumpta fuit ac propagata: sed tantum demonstrat non esse carnem *alterius personæ*, ut contendebat Nestorius; cujus nequitiam si plane Orientales deprehendissent, nunquam certe tanta acerbitate doctrinam Cyrilli vellicassent.

Postremus anathematismus tribuit Deo Verbo passiones, ipsumque appellat *passum, & crucifixum*. Quomodo, inquiunt Orientales, possumus Deo Verbo mortem ac passionem adscribere? Inepta, & nimis cavillosa objectatio. Non ait Cyrillus divinitatem passam, & crucifixam; imo nec absolute inquit passum & crucifixum Deum; quæ tamen num dici possint in sequentibus inquiremus: sed omni adhibito temperamento, ne quis passionem ac mortem tribueret divinitati

nitati cum Apollinaristis, aut negaret Christum passum & crucifixum esse ipsum Dei Verbum incarnatum cum Nestorianis, ait idem Verbum *passum carne, crucifixum carne, mortuum carne*, παθόντα σαρκὶ, ϗ θανάτου γευσάμενον σαρκὶ. Atque ex his apparet nihil esse in Divi Cyrilli anathematismis, quod non sit per omnia fidei Catholicæ consentaneum.

CAPUT XVI.

De fide illorum, qui steterunt adversus anathematismos Cyrilli.

MANIFESTUM est ex dictis refutasse Anathematismos Cyrilli Orientales, qui cum Joanne Antiocheno convenerant ad Pseudosynodum Ephesinam, & singularem eorumdem Anathematismorum Confutationem edidisse Theodoretum Episcopum Cyri. Oritur hinc quæstio, num hi errore facti personæ tantum Nestorii fuerint patrocinati, an etiam probando illius dogmata Orthodoxam fidem pessumdederint. Et quoniam adhærebant Joanni Julianus, Orontius, aliique Episcopi Pelagiani e propriis sedibus expulsi, atque in Actis ejusdem Synodi legitur quidam Canon Pelagianam hæresim continens; hoc etiam controvertitur, an hanc foverit idem Joannes Antiochenus Antistes. De Joannis, ac factionis suæ supposito Pelagianismo erudite pertractant Lupus dissert. de Synodo Ephesina cap. 4. Garnerius Tom. 2. in Opera Mercatoris pag. 62. & sequentibus, Norisius lib. 11. Hist. Pelagianæ cap. 9. Pagius ad annum 431. num. XXVIII. & alii permulti. Immunem fuisse Joannem a dogmate Nestoriano probant cum laudatis eximiis viris Nat. Alexander dissert. IX. in Historiam Eccles. Sæc. V. Tournely de Incarnat. pag. 256. Boucat dissert. III. Sect. IV. De Theodoreto plura ibidem Lupus, Norisius in dissert. de Synodo quinta, Garnerius in Operum Theodoreti Auctario. Omnia singillatim sunt proximis positionibus finienda.

PROPOSITIO I. Joannes Anthiochenus, & Orientales, qui steterunt adversus anathematismos Cyrilli, neque Pelagianam, neque Nestorianam hæresim approbarunt.

Et quidem, licet in illo seditioso congressu Pelagiani Episcopi adhærerent Patriarchæ Antiocheno, is illos minime admisit ad subscribendum damnationi XII. Capitulorum Cyrilli, ut liquet ex nomine singulorum, inter quos nec unus Pelagianorum enumeratur. Deinde cum Joannes Synodo absoluta, & minacibus Theodosii literis permotus ad ineundam cum Cyrillo pacem edidisset Symbolum fidei suæ, atque illud per Paulum Episcopum Emessenum curasset perferendum ad

ad ipsum Cyrillum; non solum Pelagiana dogmata nullatenus expressit, ut liquet ex eodem Symbolo, quod recitatur a Liberato cap. 8. & legitur in Actibus Ephesinis; verum etiam fidem Catholicam, & irreprehensibilem exposuit, ipsius Cyrilli testimonio probatam, & confirmatam, ut dictum est Capite præcedenti. Ferventibus insuper inter Cyrillum & Joannem dissidiis, utrinque sibi objiciebant Pelagianismum, & communionem cum Cælestianis, ut demonstrat Norisius ex Epistolis S. Cyrilli ad Cælestinum, & Orientalium ad Rufum Thessalonicensem; quamquam calumnia erant aperta quæ adversus Cyrillum Schismatici diffamaverant; Cyrilli autem suspicio temeraria non erat, sed orta ex Pelagianorum cum Nestorianis, ipsisque Schismaticis consuetudine. At inverisimile est Orientales in Ephesina Pseudosynodo probasse hæresim Pelagianam, cujus Memnonem, Cyrillum, aliosque Orthodoxos insimulabant. Ad hæc Sanctus Cyrillus ineundo pacem cum Orientalibus nihil legitur postulasse de Pelagiano canone, quem aliqui in Synodo illa Orientalium putant fuisse editum: quod fecisset utique, si revera Joannes eique adhærentes eumdem canonem approbassent; nunquam enim in communionem recepisset addictos erroribus Pelagianorum, quos ipsi Patres Ephesini damnaverant, & damnatos Romæ acceperant a Legatis Sedis Apostolicæ. Demum ipse Nestorius in Symbolo, quod extat in Collect. Conciliorum Edit. Ven. Tom. IV. pag. 207. Christum opponens Adamo hunc originalis peccati, & præsentium calamitatum facit auctorem: ideoque si Nestoriani ipsi saltim aperte non negabant originale peccatum, licet eumdem cum Pelagianis institutorem habuerint, Theodorum scilicet Episcopum Mopsuestenum; multo minus idem peccatum denegasse dicendi sunt in Ephesino conciliabulo Joannes Antiochenus, & Episcopi Orientales.

Hæresi autem Nestorianæ numquam Joannem cum suis præbuisse assensum demonstratur primo, quia ante Ephesinam Synodum Joannes ipse coegit Conventum Antiochenum, mandavitque ut omnes Apostolicis Cælestini Epistolis exhiberent obedientiam: ipsum Nestorium de turbatis Ecclesiis, & refutata voce Theotocos acriter literis suis redarguit; ipsumque ad palinodiam recantandam, appellandamque *Deiparam* sacram Virginem graviter hortatus est, ut liquet ex præcedenti cap. XIII., narratque in dissert. de Synodo Ephesina Christianus Lupus, Pagius ad annum 430. num. XX. aliique viri docti complures. II. Si cum primum pervenit Joannes Ephesum obstitit Cyrillo & Synodo Orthodoxorum; plures simul caussæ virum optimum in facti errorem, sinistrumque judicium pertraxere. Prima harum caussarum fuit celeberrima Nestorii fama, hujusque ad Joannem Epistolæ, quibus hæreticus vaferrime contestabatur se non alia ratione vocem *Theotocon* repudiasse, nisi ob hæresim Apollinarii, & ne

& ne quis impie opinaretur divinitatem fuisse demutatam. Accessit caussa altera, quod Episcopi Pelagiani suadente Nestorio ex Regia urbe ad Joannem perrexerant Antiochiam, innumeris impensisque laudibus eumdem Nestorium cumulantes, Cyrillum vero insimulantes tyrannidis, hæreseos, animique contumaciæ. Adfuit caussa tertia, quod cum vix pervenisset Ephesum, & nondum excusso pulvere ingressus esset cubiculum, stitit se illi Candidianus comes accusans Cyrillum, quod se ejecisset e Synodo, quod adversarios Episcopos barbarice insectaretur, & quod in Nestorium absque ullo examine & maturitate judicii sententiam jam pronuntiasset. His ergo permotus Antiochenus antistes, his fraudibus circumventus, quid mirum si indicto suorum Conventu irritam habuit Nestorii depositionem, & sinistrum de Cyrillianis Capitulis judicium protulit? III. In ipso Pseudoconventu nunquam legitur approbasse dogma Nestorianum: Symbolum ibidem conscriptum, atque Orientalium Apologiam idem Cyrillus in Epistola ad Acacium appellavit irreprehensibilia; neque addictos partibus Nestorianis admisit ad subscriptionem Actuum Synodalium, quemadmodum in superioribus dictum est. IV. Quum reversus Antiochiam rerum a se gestarum Romano Pontifici, aliisque Episcopis per literas rationem exhibuit, nullus Joannem damnavit crimine hæreseos, sed tam a Sixto III. quam a Synodo Chalcedonensi Act. 16. accepit fidei suæ præclarissimum testimonium. Romanus enim Pontifex hæc de illo scripsit: *Non se exuli vestro* (idest Nestorio) *frater noster Joannes addiderat, non ejus est blasphema prædicatione deceptus: nam quantum rerum exitus docet, suspendit suam sententiam, non negavit*. Ac Synodus Chalcedonensis: *Sapientissimus Joannes Antiochenus Episcopus, qui hæreticorum maledicta repellens, & Apostolicæ doctrinæ rectissimum dogma declarans totius Orientis confessionem velut ex uno ore sanctissimo Proclo, & ei qui per idem tempus mundi regebat gubernacula, destinavit*. V. Reversus Joannes Antiochiam Imperatori ipsum provocanti ad ineundam cum Cyrillo pacem nullis perterritus minis respondit, *Præter illa ipsius Capitula Fidem meam Cyrillo dirigam, quam si suscipiens subscripserit communicabo ei: alioqui pacificus cum eo esse non potero*. Et revera coacta anno 432. Antiochena Synodo Fidem edidit, quam supra diximus delatam ad Cyrillum per Paulum Episcopum Emissenum, & quam ipse Cyrillus appellavit *irreprehensibilem*, affirmans coram universo Alexandrino populo ita de Christo credendum esse, sicut Joannes credebat. Perlata posthac a Paulo Antiochiam Epistola Cyrilli, & exhibita Archiepiscopo, ejusque Concilio, hi *pacem cum eodem Cyrillo, & ejus fecerunt Concilio damnantes Nestorium*; inquit Liberatus Diaconus in Breviario cap. VIII. in Conc. Labbei Tom. V. pag. 748. Servavit itaque Joannes Antiochenus cum Orientalibus suis Fidem, quantum

ad dogma spectat, incontaminatam, ac puram; apertoque errore deceptus est Ricciolius, qui illum hæreticis accensuit, jure optimo castigatus a Norisio lib. 11. Hist. Pelagianiæ cap. IX.

DILUITUR OBJECTIO.

At Joanni Antiocheno, & celebratæ ab ipso Orientalium Synodo jure Pelagianæ ac Nestorianæ hæresis notam affricari, potest primo evinci, quoniam in subscriptione ejusdem Synodi reperitur Julianus Pelagianorum signifer, qui Episcopatu dejectus confugerat ad Asiaticos. Deinde in ea Synodo definitum fuisse, *Adæ animam peccato non esse mortuam*, ut inquit Gregorius Magnus Epistola ad Eulogium. Præterea Episcopos illius Synodi fuisse Nestorianos conjicitur ex impugnatione ab ipsis facta Anathematismorum S. Cyrilli, ex quo Orthodoxæ Synodo Ephesinæ pugnacissime obstiterint, & demum ex Cyrillo, aliisque Orthodoxis qui non semel Orientales erroris insimularunt, ut constat ex Apologia ipsius Cyrilli, & ex Epistola Synodica Concilii Ephesini ad Clerum Constantinopolitanum.

Respondetur hæc nullius esse momenti: nam ad primum aperte liquet, non Julianum Eclanensem, de quo plura in 2. Volumine, sed Julianum Episcopum Larissæ firmasse Epistolam Synodicam ad Episcopos Provinciarum, una cum aliis Act. Synodi Orientalium, in cujus subscriptione conspirarunt XLIII. Catholici Episcopi, nulla mentione facta sive Juliani Pelagiani, sive Orontii, sive Flori, sive aliorum Pelagianorum. Extant adhuc Acta illius Pseudo Concilii, & Episcoporum nomina in Collect. Concil. Labbei Tom. 3. pag. 589. & Harduini Tom. 2. pag. 1448. ibique Juliani nomen habetur hoc pacto: Ἰουλιανὸς Λαρίσσης. Ad alterum satisfecit Norisius lib. 2. H. P. cap. 9. demonstrans ex eadem Gregorii Epistola Pelagianum canonem non esse genuinum, sed suppositum, affirmante ibidem Gregorio, *Perscrutantes Ephesinam Synodum, nihil in ea tale invenimus contineri: de Ravennati quoque Ecclesia vetustum valde codicem ejusdem Synodi ad nos deferri fecimus, & ad Synodum, quam habebamus eum ita concordare invenimus ut in nullo discreparet, & nihil aliud continet in definitione anathematis & reprobationis, nisi quod duodecim Capitula beatæ memoriæ Cyrilli reprobat*. Tertium habet ex dictis manifestam solutionem; nam Cyrillus & magna Synodus Ephesina putabant Orientales probare Nestorianas blasphemias, propterea quod noluerant Synodo interesse, oppugnarant XII. Anathematismos, coegerant in eadem urbe Ephesi Synodum aliam, & Nestorio addictis familiariter utebantur. At id Joannes cum suis fecit deceptus errore facti, nunquam Catholico dogmate labefactato; ut demonstratum est supra.

PRO-

Propositio II. Ut de Theodoreto certum proferatur judicium, tempora, ejusque scripta distingui debent.

Explicatur, ac simul probatur propositio. Dum primum erupit hæresis Nestoriana, & etiam circa tempora Ephesini Concilii, atque ante initam pacem Ecclesiarum, Theodoretus saltim Nestorii personæ adhæsit. Id extra omnem controversiam positum est: ac probatur primo, quoniam Theodoretus impugnavit S. Cyrilli anathematismos: scripsit ex civitate Ephesina ad Andream Samosatensem *Epistolam*, qua gravissime culpat Orthodoxorum Synodum, & Theodosium Augustum; & etiam conqueritur fidem Christi, omnemque Ecclesiam periclitari. Dedit & Epistolam ad Nestorium, in qua scribit inique hunc fuisse damnatum, ipsumque blandis ac lenocinantibus verbis solatur, perpetuam spondens illi amicitiam, & S. Cyrillum tanquam Apollinaristam insectans. Deinde probatur, quoniam Theodoretus tanquam Nestorianus audiit non solum apud Cyrillum, verum etiam apud Marium Mercatorem, Vigilium Papam, Quintam, Sextam, ac Septimam Synodum, Pelagium Secundum, Gregorium Magnum, Maximum Antiochenum, Liberatum Diaconum, & alios, quorum testimonia recitat, doctisque notationibus illustrat Garnerius diss. 3. Auctarii. Accedit argumentum negativum: nam nulla Synodus Oecumenica Theodoreti scripta probavit, nec etiam Chalcedonensis, quæ ipsum faustis acclamationibus recepit: nulla pariter Synodus Catholica dogmata confirmavit depromptis ex Theodoreto testimoniis: nullum denique ætate sua habuit defensorem, qui eorum, quæ scripserat adversus Cyrillum, susciperet patrocinium.

Nec solum Theodoretus Nestorianis patrocinatus est, verum etiam aliquando tradidit illorum dogmata: quod primo ex ejus scriptis ostenditur. In confutatione enim 1. Cyrilliani Anathematismi negat Deiparam Virginem revera Deum genuisse, docens generasse duntaxat *hominem unitum Deo, qui eum complasmavit*. Oppugnat quoque in Anath. x. unionem *secundum hypostasim*: atque in Pentalogio cap. v. explicat nexum duarum in Christo naturarum exemplo viri, & uxoris, de quibus scriptum est, *Jam non sunt duo, sed una caro*: & quod apertissime Nestorianismum redolet, ait ibidem: *Sine sua persona nefas est asseverare substantiam*. Videatur Garnerius citato loco, & Nat. Alex. Diss. iv. Sæculi vi. Præterea v. Synodus cap. xiii. adversus impia Theodoreti scripta, vulgo *secundum Capitulum* nuncupata, atque in eos, qui scripta illa defendunt, intorsit anathema: neque Synodus hæc præstitit adulatorie, atque ex rescripto Justiniani; sed Collatione v. perlecta fuere ipsa Theodoreti adversus Cyrillum Excerpta, & Epistolæ, quas paullo supra commemoravi, cum alia de morte Cyrilli, de qua infra. Itaque maturo judicio Theodoreti

caussa peracta est, & sacrosanctæ Synodi definitio etiam a Vigilio, re diligenter excussa, & a Pelagio, cæterisque successoribus confirmata plurimi est facienda. Demum qui huic assertioni repugnant, possunt ex memorato canone XIII. hac ratiocinatione percelli: Defendit Scripta Theodoreti quisquis affirmat in his nequaquam contineri errorem Nestorii. At qui defendit scripta Theodoreti ab Universali Ecclesia subjicitur anathemati. Igitur subjicitur anathemati, quisquis affirmat in Scriptis Theodoreti minime contineri errorem Nestorii. *Quid ergo fiet Theodoreti quibusdam quasi idololatris?* inquit Garnerius laudata dissert. III. pag. 465.

Resipuit tamen Theodoretus, & magis illucescente veritate, ac errore Nestorii patefacto, impium ejus dogma refellit. Atque id probatur primo, quoniam subscripsit Epistolæ Leonis Magni, in qua Nestoriana hæresis profligatur, & ab ipso Leone in communionem receptus est, declaratus Orthodoxus, atque dignis laudibus cohonestatus. Deinde probatur, quia anno 451. & ipse interfuit Oecumenicæ Synodo Chalcedonensi, a qua receptus ex decreto Leonis, & Marciani, quamvis principio obsisterent Episcopi Aegyptii, Illyriciani, ac Palæstini, suscepit Ephesinum Concilium, & S. Cyrilli Epistolas ad Nestorium, & ad Orientales: subscripsit etiam Act. 5. cum ceteris Episcopis decretis Synodalibus, dixitque anathema iis, qui in duos filios dividunt Dominum nostrum Jesum Christum. Præterea Theodoritus in Epistola ad Dioscorum, aliisque in locis disertissime Catholicam veritatem propugnat, præsertim si consulantur, quæ serius conscripsit & circa annum 447. quo data est laudata ad Dioscorum Epistola num. LXXX. Tandem cum absoluta Synodo Chalcedonensi Caussa Theodoreti VIII. Kal. Novembris discuteretur, & nollent Episcopi audire quam paraverat Apologiam, plena voce exclamavit: *Anathema Nestorio, & eis, qui non dicunt Deigenitricem Virginem Mariam, &c.* Igitur Theodoretus tandem etiam Nestorii personam nominatim anathematizavit, quod Sancti Episcopi jure meritoque mandarunt, etiamsi ille Synodo subscripserat, & probaverat Epistolas S. Cyrilli, propterea quod ad Ecclesiam pertineat non solum hæreses proscribere, & Catholicæ fidei dogmata propugnare, verum etiam Auctores errorum compescere; quia nisi damnaret hæreses, fides Christi labasceret; & nisi hæreticos ipsos percelleret, perpetuo ebullirent schismata ac seditiones.

Denique Theodoretus diu erga D. Cyrillum videtur fuisse animo iniquo, revera existimans hujus anathematismos consentire hæresi Apollinarii, idque etiam post initam cum Joanne Antiocheno concordiam. Constat ex ejus Epistola de morte Cyrilli, de qua vide Lupum cap. 3. dissert. Synodi V. Norisium cap. 7. Pagium ad annum 444. num. 8. & Garnerium 2. p. Op. Mercatoris pag. 274. In hac Epistola

stola dicitur Cyrillus defunctus, *eum majora & pejora pertractaret*, posteaquam prava somniaverat dogmata, & perturbaverat regiam Urbem. Assutam quidem hanc Epistolam, suppositamque plures censent, quibus non dissentit idem Lupus; ea ducti ratione, quod scripta dicatur ad Joannem Antiochenum, quem constat vita functum ante beatum Cyrillum: at Norisius post Petrum Marcam animadvertit non ad Joannem, sed ad Domnum fuisse datam, & pro *Domno* scriptum *Joannem* Antiochenum: cui Norisianæ sententiæ subscribunt Pagius, & Garnerius loco citato. Producit quoque Norisius alteram ad Domnum Epistolam Theodoreti num. 112. in qua Theodoretus ait in duodecim Cyrilli Capitulis latere venenum: cumque hæc Epistola data sit anno 449. optime infert doctissimus Cardinalis potuisse Theodoretum etiam in alia Epistola contumeliis impetere Sanctum Alexandrinum Antistitem vita functum, quem constat obiisse anno 444. Verum, ut supra diximus, Theodoretus anno 451. doctrinam Cyrilli, & Synodum Ephesinam suscepit. Atque ex his explicata est, & comprobata nostra de Fide Theodoreti sententia.

Ad ea, quae in contrarium objiciuntur.

Quod nunquam Theodoretus probaverit dogma Nestorianum, posset primum ostendi, quia etiam in scriptis & Epistolis, quæ exaravit ante Synodum Ephesinam confitetur unum esse Dominum nostrum Jesum Christum. II. Quia summis laudibus celebratur a Facundo Hermianensi, & maximam habuit venerationem apud Antiochenos. III. Quia fidei caussa vexationes complures ab Eutychianis perpessus est. IV. Quia undique veritatem Catholicam spirant illius Epistolæ ad Leonem, & ad Dioscorum, nec non libri hæreticarum fabularum.

At hæc nullo pacto assertionem nostram concutiunt. Ad primum dicimus neque Nestorium aliquando negasse unum Dominum nostrum Jesum Christum, unum scilicet honore, dignitate, amicitia, & animi consensione; nec in libris Theodoreti, scriptisque prioribus aliud ad significandam duarum naturarum unitionem reperiri vocabulum, quam unum ex istis etiam a Nestorio usurpatis, ἐνοίκησιν, ἔνδυσιν, ἀνάληψιν, ἐνανθρώπησιν, συνάφειαν, idest, *inhabitationem*, *indumentum*, *receptionem*, *permanentiam in homine*, & *connexionem*. Ad 2. respondemus non minorem fuisse famam ac celebritatem Theodori Mopsuesteni, (quem tamen constat non fuisse Catholicum,) apud cives Antiochenos, & Facundum Hermianensem; atque hunc præsertim pro tribus Capitulis acerrime olim stetisse. Quod sequitur nihil probat, quum e diametro pugnent hæreses Nestorii atque Eutychetis. Hujus generis est quod objicitur postremo loco; nam

nam Theodoretus scripsit ad Dioscorum post annum 447. ad Leonem anno 449. libros vero hæreticarum fabularum anno 452. Nos vero Theodoretum hoc tempore resipuisse minime denegamus.

Veronenses Presbyteri, quamquam sententiam Norisii de scripta a Theodoreto Epistola adversus Cyrillum jam demortuum non audeant refellere, imo illam confirment auctoritate Marii Mercatoris commemorantis sermonem, quem adversus Cyrillum vita functum Theodoretus habuit Antiochiæ, in edit. Baluzii pag. 339. attamen aliqua momenta proferunt, quibus videtur infringi. Primum est, quia Norisius ex arbitrio & nullius manuscripti auctoritate nomen Joannis Antiocheni in Domnum commutavit. Alterum, quia Theodoritus post initam cum Cyrillo communionem, ipsius quidem anathematismos repudiabat, sed suam in eumdem Cyrillum observantiam palam professus est, in Epist. præsertim ad Dioscorum, & dialogo 2. in Eraniste. Tertium, quia hæc Epistola neque in Chalcedonensi Synodo, neque a Mario Mercatore nominata fuit. Quartum, quia hæretici alias Theodoreto Epistolas apposuerunt, auctore Leontio Byzantino. Proximum argumentum est, quod auctor Epistolæ suadet illum, ad quem scribit, ut sepulcro Cyrilli imponat lapidem aliquem maximum & gravissimum, ne possit ad vivos remeare; quod Antiocheno Episcopo nullum jus habenti in tumulum Alexandrini nequit competere. Quod autem a Mario Mercatore affirmetur Theodoretum in Ecclesia Antiochena coram Domno Cyrilli beatæ dormitioni insultasse, etiam elevari potest, ex quo id Mercator referat ex Actis Latrocinalis Ephesinæ, in qua plura objecta fuerunt Theodoreto, quæ num ipsius fuerint omnino non liquet: & ex quo ipse Theodoretus epistola 83. narret adscriptum sibi per calumniam habitum Antiochiæ sermonem, quo duos filios dogmatizaverit. Præterea auctor illius sermonis aperte se Nestorianum hominem prodit illis verbis, *Homo generat hominem*; quod incredibile est ausum fuisse Theodoritum. Demum Pagius, qui ad annum Christi 444. pro Norisii sententia acriter dimicavit, magis explorata veritate illam Epistolam suppositititiam affirmavit ad annum 553. num. 13.

Resp. ad 1. Norisium non ex arbitrio, sed ratione ductum mutasse in Domni nomen Joannem Antiochenum: cum enim liqueat ex omni Conciliorum collectione Epistolam illam dormitioni S. Cyrilli insultantem haberi in Actis v. Synodi, ibi fuisse lectam, & ex ea, aliisque hæc Synodus confirmarit sententiam Concilii Ephesini adversus Theodoretum; atque ex alia parte inverisimile sit, neminem ex Patribus v. Synodi compertum habuisse, quod Joannes Antiochenus decesserat ante Cyrillum, ideoque neminem hujus Epistolæ deprehendisse suppositionem; sequitur hanc esse fetum Theodoreti genuinum, ac nomen Joannis pro Domno mendose irrepsisse. Deinde etiam Epistola

stola 117. & 140. supponuntur scriptæ una ad Florentium Episcopum, altera ad Asparem Consulem; & tamen licet utriusque inscriptio mentiatur, nemo prudens censet esse repudiandas. Præterea statim post hanc Epistolam recitatum est fragmentum Allocutionis, quam Theodoritus habuit Antiochiæ præsente Domno; ex quo Marca confirmat sententiam suam, quod etiam præcedens Epistola Domno fuevit directa. Ad 2. resp. quod Epistola Theodoreti ad Dioscorum data est anno 447. tribus post obitum Cyrilli annis, cum Theodoretus, ut diximus, incipiebat resipiscere, & de persona Cyrilli servata æquitate loquebatur, etsi improbabat adhuc ejus anathematismos: serius editi fuerunt Dialogi, in quibus aliorum Episcoporum post Cyrillum recitat testimonia; ut nihil dicam interim de variis circa eosdem Dialogos opinionibus. Ad tertium hæc sit responsio: Epistola Theodoriti ad Domnum legitur in Act. v. Synodi: & nos repetimus cum Garnerio in Auct. Theodoreti pag. 130. *Dedit igitur Domno Antiochiæ Episcopo Epistolam, quam ego ipsi malim cum Concilio generali tribuere, quam vel abjudicare cum Baronio, vel cum aliis vanas ob caussas suspectam habere.* At Mercator non omnes prorsus Epistolas Theodoriti collegit: ac præterea si hujus auctoritatem, ut æquum est, recipere volumus; cur non fateamur Theodoretum in publica concione oblocutum Cyrillo, quod tam aperte affirmat Mercator? cur tantum virum deceptum opinemur actis Synodi Latrocinalis Ephesinæ? In Chalcedonensi autem Synodo, posteaquam Theodoretus dixit anathema Nestorio, caussa ipsius absoluta est; neque ejus accusationes, neque ejus Apologia lectæ fuerunt. Respondeo ad 4. detur hæreticos Epistolas plures supposuisse Theodorito, ut inquit Leontius; num supposuerunt & istam, quam illi tribuunt cum v. Oecumenica Synodo omnes fere docti, si fides habenda est Garnerio in notis ad hanc Epist. pag. Auctarii 99.? Unde autem supposuisse probantur? An quia exiliter, & impudenter dicta continet? Scripta est anno 444. statim post Cyrilli obitum; & scripta ab homine, qui diu bilem intime compresserat, scripta etiam ad Antiochenum familiari sibi amicitia conjunctum. An Epistolæ Auctor objicit Cyrillo aliquid, quod alibi Theodoretus non carpat? Nec quidem: nihil aliud dogmatis Cyrillo objicitur, nisi quod Deum passum dicat, & divinitatem faciat mortalem; id scilicet, quod millies Theodoretus objectaverat. Sed de quarto argumento satis. Quod proximo loco objicitur, movit doctissimum Marca, ut suspicaretur Epistolam Theodoriti agere non de Cyrillo, sed de aliquo Episcopo subdito Patriarchæ Antiocheno: quod animadvertit etiam Baluzius. Vide postremam Collect. Venetam Tom. vi. pag. 127. At quis non videt Theodoritum, dum hortatur Domnum, ut Cyrilli tumulo prægrande saxum imponat, imitari jocularem orationem Luciani in Dia-

Dialogis de Mortuis, præſertim in Cataplo, ubi accuſante Cyniſcô ſimilis pœna ſtatuitur Megapenthi; cui fortaſſis verſatus & eruditus Cyrenſis tacite comparat Cyrillum, a nonnullis, ut apud Lucianum Megapenthes, de tyrannide & patrata cæde accuſatum?

Ea vero quæ opponuntur adverſus concionem a Theodorito habitam Antiochiæ, videntur evincere oppoſitum. Si enim Mercator affirmate & abſque ulla dubitatione tribuit illam Theodorito: qua ratione in Latrocinali Epheſina ab illius æmulis ſuppoſita fingitur? cur, dum ipſius concionis fragmentum recitatum eſt in v. Synodo, nullus Orientalium, qui aderant, & impenſe Theodoreto patrocinabantur, reſpondit hæc ſuppoſita eſſe, & nunquam illum talia aut ſcripſiſſe, aut recitaſſe? Dum ergo quidam Mercatoris teſtimonium elevant, plenariæ Synodo impingunt notam ignorationis, turpiſque oſcitantiæ. At inquiunt, ipſemet Theodoretus in Epiſt. 83. quæ eſt ſua ad Dioſcorum Apologia, ait ſermonem illum ſibi per calumniam adſcribi. Id ne ait Theodoretus? Minime: recitatam a ſe Concionem non negat; negat quod in ea Concione Chriſtum diviſerit in duos filios, quod perperam negabant omnes Neſtoriani: & conſequenter ex hac Epiſtola probatur concionis γνησιότης. Inſiſtunt: At Neſtorianum ſe prodiit hujuſce ſermonis auctor. Quid inde verò? Sermo habitus eſt prope finem anni 444. quando Theodoritus adhuc cum Neſtorianis ſentiebat. Reponunt: Id nequaquam toleraſſet Domnus, & populus Antiochenus: nunquid enim erant omnes Neſtoriani? Dicimus nec toleraſſe; ea enim concione habita, conſtat Theodoretum fuiſſe apud Imperatorem accuſatum tanquam hæreticum Neſtorianum, & reum ſeditionis, atque impietatis: quod narrat Theodoretus ipſe Epiſtola 82. ad Euſebium Ancyranum. Sed vide Hiſtoriam Theodoreti in Auct. pag. 131. & notas in Epiſt. 83. pag. 221. Quid de eruditiſſimo Pagio? Is ad an. 553. num. 13. ait, Epiſtolam, quæ legitur in Actis v. Synodi eſſe ſuppoſitam, *ut recte*, inquit, *vidit Baronius, & ſuo loco oſtendimus*. At Pagius oſtenderat oppoſitum ad annum 444. num. 8. nec demonſtrant hæc verba, magis illum exploraſſe veritatem, ſed ob immenſam rerum copiam, quæ obverſabantur ampliſſimæ illius menti, ad ea quæ ſcripſerat non attendiſſe; aut ſaltim ſuppoſitam appellaſſe eamdem Epiſtolam, non quantum ad ejus auctorem, ſed quantum ad inſcriptionem Joannis Antiocheni.

CA-

CAPUT XVII.

An recte tria Capitula tanquam Nestoriana fuerint proscripta?

RECEPTO in Ecclesiæ communionem Theodoreto in Synodo Chalcedonensi, ut diximus supra, Origenistæ auctore Theodoro Cæsareæ in Cappadocia Antistite, ad ultionem eorum, quæ contra Origenem gesta fuerant, curarunt novas excitare turbas impellendo Justinianum Imperatorem ad damnationem trium Capitulorum, ut prædictæ Synodi Chalcedonensis elevarent auctoritatem. Moverunt autem piissimum Imperatorem fraude, ac prætextu comprimendi sectam Acephalorum, eosque ad Ecclesiæ communionem adducendi, qui ab Alexandrino Episcopo quod recipisset Chalcedonensem Synodum rebellarant, *Acephali* ideo appellati, quia sine Capite dogmatizabant. Sunt autem tria Capitula, Theodoreti scripta contra XII. Anathematismos Cyrilli, Ibæ Edesseni Archiepiscopi Epistola ad Marim Persam, & Theodori Mopsuesteni, quem supra diximus Nestorii magistrum, scripta, quæ *Judaicæ Nugæ, ac maledicta* appellantur. Horum autem Capitulorum disquisitio, quamvis multo post damnatam Nestorii hæresim tempore fuerint discussa, hoc a nobis loco instituitur propter maximam, quam habet cum ipsa Nestoriana hæresi affinitatem. Itaque adversus tria Capitula Justinianus Edictum promulgavit anno juxta Baronium 546. juxta Garnerium 545. juxta Norisium verò anno 543. aut initio sequentis. Norisio subscribendum est, cum Imperatoris Edictum rescripto firmaverit Euphremius Antiochenus, qui e vivis decessit anno 544. Vide Norisium de v. Synodo cap. 3. Pagium ad an. 546. & defensionem dissertationis Norisianæ editam a Ballerиniis Tom. IV. pag. 1002.

Divisa est ob Imperatoris edictum in partes Ecclesia; nam illud Orientales receperunt, at Occidentales steterunt pro tribus Capitulis, rati horum damnatione decurtari Synodum Chalcedonensem, ejusque fidem imminui. Vigilius adversus tria Capitula *Judicatum* edidit anno 549. atque illud misit ad Mennam Patriarcham Constantinopolitanum, contestatus se tria Capitula condemnare *salva Synodo Chalcedonensi*, & existimans hac ratione satisfactum iri utrique parti, Orientalium, quod tria Capitula proscripsisset; Occidentalium, quod nullatenus Chalcedonensis Synodi minueretur auctoritas. At adversus Vigilii *Judicatum* steterunt quamplurimi, præsertim Facundus Episcopus Hermianensis, cujus extant pro defensione trium Capitulorum libri XII. ad Justinianum Imperatorem. Justinianus, qui anno 546. Synodum indixerat, quam ob causam Vigilius perrexerat

 Con-

Constantinopolim, videns rem longius protrahi, nam absque Occidentalium Episcoporum interventu noluerat Pontifex sententiam Synodaliter pronuntiari, atque ex alia parte ob Vigilii Judicatum dissidiis percrebrescentibus, sollicitatus a Theodoro Cappadoce tria Capitula condemnavit affixo edicto in Placidiana domo, & Episcopis omnibus tum Græcis, cum Latinis evocatis. In hoc Edicto asseritur Theodori nomen deletum e sacris Ecclesiæ Mopsuestenæ diptychis; quod compertum fuerat in Synodo Mopsuestena celebrata anno 550. ideoque edictum istud diversum est ab eo, quod promulgatum diximus anno 544., aut sub finem præcedentis, atque editum est anno 551.

Vigilius perspiciens Theodorum Cappadocem omnia moliri, atque his violentiis detineri Occidentales ne convenirent Byzantium, acerrime Edicto restitit, suspensis ab Apostolicæ Sedis communione iis, qui Edictis Justinianeis præberent assensum: in Theodorum ac Mennam sententiam dixit habito congressu Italorum Episcoporum: quam tamen paci consulens minime duxit publicandam: fugitque eodem anno 551. Chalcedonem, non ut Baronius scripsit, anno elapso. Justinianus proximo anno 552. videns nihil firmari posse Romano Pontifice reluctante, eumdem per Legatos convenit, ut publica accepta fide rediret Constantinopolim: sed renuit Pontifex rerum circumstantiis inspectis. Proximo anno 553. rogatus ab Eutychio Patriarcha Constantinopolitano, ab Apollinari Alexandrino, Domno Antiocheno, & Elia Thessalonicensi, ut Concilium tandem celebraret, & trium Capitulorum caussam definiret, collaudata ipsorum fide, annuit, ut *facto regulari conventu, & servata æquitate* eadem caussa discuteretur. Consentiente itaque Vigilio celebrata est v. Synodus generalis prædicto anno 553. cui tamen ob parvum numerum Episcoporum Occidentalium ipse Vigilius minime interfuit. In Collatione IV. habita die 12. Maji, & in V. habita die 17. ejusdem mensis, ut demonstrant Baluzius, & Pagius, lecta fuere scripta adversus Theodorum, ac Theodoretum, & Collat. VI. habita die Maji 19. discussum est Capitulum III. scilicet Ibæ Epistola. Collatione VIII. habita die 2. Junii, aut 4. ut contendit Basnagius, Capitula fuerunt damnata.

Ediderat Vigilius Papa *Constitutum*, quo Synodi acta exauctoraverat, propterea quod non expectatis Occidentalibus Synodus coacta esset ex majori numero Græcorum Patrum, nec subeundum esset novum examen Theodoro, Theodorito atque Ibæ; quorum ille in pace Ecclesiæ obierat, licet pessima dogmata aliquando asseruerat, hi autem, scilicet Theodoretus & Ibas a Synodo Chalcedonensi fuerant absoluti, ac dignitate pristina decorati. At *Constitutum* Vigilii in Synodo, quicquid caussæ fuerit, lectum non esse demonstrant adversus

versus Baronium Petrus de Marca in dissert. de Vigilii decreto pro Confirmat. v. Synodi, & Pagius ad annum 553. num. xv. Ceterum Vigilius, qui in *Judicato* primum tria Capitula condemnaverat, postmodum Theodori fraude detecta diu hæsitaverat, & Synodum etiam illius artificio solicite, nec datis induciis coactam prædicto *Constituto* abrogaverat; eamdem Synodum approbavit vel eodem anno 553. ut scribit Norisius in dissert. de v. Synodo Cap. 8. vel proximo anno 554. ut ex altero *Constituto* Vigilii edito pro damnatione trium Capitulorum affirmat Pagius in hunc annum num. 4. Eamdem Synodum v. confirmarunt alii Romani Pontifices, ut dicam infra. Ex his liquet Controversiam de Trium Capitulorum damnatione amplissimam esse, & plurimarum rerum contingentia, ac difficultate gravissimam. Legi de ea poterunt Norisius & Lupus in Differt. de v. Synodo, Nat. Alex. dissert. iv. in vi. sæcul. Facundus Hermian. cum notis Sirmondi, Garnerius dissert. 4. de v. Synodo in Auctario Theodoreti, Pagius in not. ad annos supracitatos, & Pagius alter in Vigilio, prælaudata defensio dissertationis Norisianæ, & Notæ Variorum ad sect. 103. Anastasii Tom. 3. pag. 278. & sequentibus. Nos proxima thesi ea comprehendere curabimus, quæ quæstionem hanc dirimant, & quæ eidem conglomerantur sufficienter explanent.

Propositio. Fuerunt tria Capitula merito, ac jure damnata a v. Generali Concilio tanquam Nestoriana.

Ejusdem Concilii definitione, fide testium omni exceptione majorum, atque ex ipsa trium Capitulorum doctrina hæc propositio firmatur. Ac prior argumentatio sit: Extra omnem controversiam positum est Synodum v. post accuratam trium Capitulorum discussionem eadem in octavo consessu damnavisse. Canone enim xii. intortum est anathema in eos, qui defendunt *impium Theodorum Mopsuestenum, qui dixit alium esse Deum Verbum, & alium Christum.* Canone xiii. in eos, qui defendunt *impia Theodoriti conscripta, quæ contra rectam fidem, & contra primam Ephesinam sanctam Synodum, & sanctum Cyrillum, & duodecim ejus Capitula exposuit.* Canone demum xiv. in eos, qui defendunt *Epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam hæreticum scripsisse, quæ abnegat Deum Verbum de sancta Dei Genitrice semper Virgine incarnatum, & hominem factum esse, dicit autem purum hominem ex ipsa natum, quem Templum vocat.* Atque hæc sunt tria Capitula Nestorianam, ut liquet, hæresim continentia: ideoque nonnisi v. Generalis Synodi sententiâ spretâ possunt propugnari. Neque vero audiendi sunt, qui reponunt Quintam Synodum toleratam potius esse, quam approbatam. Enimvero constat Vigilium Papam re maturius discussa, Epistola decretali data ipsomet anno post Conf. Basilii 12. idest 553. quæ extat Tom. vi. postremæ Collect. Concil. pag. 239. rescissis

actis omnibus, quibum v. Synodum exauctoraverat, & *Constituto* abrogato, trium Capitulorum damnationem confirmasse; ut demonstrat cap. VIII. illustris Norisius: cui duo addimus, Liberati scilicet Breviarium cap. 23. ubi recitantur hæc Vigilii verba: *Anathematizamus Paulum Samosatenum, Dioscorum, Theodorum, Theodoretum, & omnes, qui eorum statuta coluerunt, vel colunt*, eodem Volum. Conc. pag. 456., necnon *Constitutum* Vigilii erutum a Baluzio e vetusto Codice Biblioth. Colbertinæ, in quo num. 28. legitur: *Prædicta igitur tria impia Capitula anathematizamus atque damnamus, idest, Epistolam, quæ dicitur Ibæ ad Marim Persam, in qua nefandæ superius designatæ blasphemiæ continentur, & impium Theodorum Mopsuestenum cum nefandis ejus conscriptis, & quæ impie Theodoretus conscripsit &c.* Vide cit. Volum. pag. 310. Datum est autem hoc Vigilii *Constitutum* VII. Kalendarum Martiarum anno 13. post Consulatum Basilii, idest, anno 554. & germanum, & genuinum esse, neque a stilo Vigilii dissentire consentiunt Eruditi cum Pagio ad hunc annum num. 4. Quare nullus jam ambigit, quin Vigilius approbaverit Quintam Synodum, ac proscripserit tria Capitula. Extat eodem Volumine pag. 259. liber Pelagii II. sive Epistola ad Eliam Aquilejensem, & ad Istriæ Episcopos, qui consentire renuebant trium Capitulorum damnationi: in qua Pelagii Epistola non solum tria Capitula anathematizantur, verum etiam v. Synodi collationes in Epitomen rediguntur, atque ex testibus, scriptisque ipsorum refutantur Theodorus, Theodoritus, & Ibas. Et ne alia producam, S. Gregorius Magnus pluribus in Epistolis Quintam Synodum approbavit, præsertim 36. lib. 2. in qua etiam laudat præcitatum Pelagii librum; & Ep. 24. lib. 1. ubi ait: *Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo Epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur: & Theodorus personam Mediatoris Dei, & hominum in duabus subsistentiis separans ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur. Scripta quoque Theodoreti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur.* Atque his non tantum ostenditur justa trium Capitulorum damnatio, sed etiam Quintæ Synodi asseritur auctoritas.

Alterum argumentum est hujusmodi. De Theodoro Mopsuesteno scribit Proclus Constantinopolitanus laudatus in libro Pelagii, & in Epistola ad Joannem Antiochenum persuasisse illum Nestorio, *quod filius Dei vivi, qui de Sancta Virgine Maria natus est, non est qui ex Patre natus est Deus Verbum*. Cyrillus Alex. in Epistola ad Lamponem Presbyterum appellat eumdem Theodorum *patrem Nestorii*. Habuisse *consonantem Nestorii perfidiis intellectum*, scribit in Epistola ad eundem Cyrillum Rabbula Edessenæ Ecclesiæ Antistes, ubi asserit Theodorum primum omnium affirmavisse, *non esse vere Dei geni-*

genitricem sanctam Virginem, tanquam Deo Verbo non suscipiente secundum nos nativitatem. Hesychius Hierosolymitanus in Eccles. Hist. ait Theodorum senectute jam cana debilitatum libros scripsisse adversus Domini apparitionem: quo in libro tradebatur, *hunc non incarnatum Verbum, sed hominem per vitæ provectionem, & passionum perfectionem conjunctum Deo Verbo*. Plura aliorum judicia extant Collat. 5. Synodi quintæ. Eumdem Theodorum expunctum e sacris Mopsuestenæ Ecclesiæ diptychis constat ex Synodo Mopsuestena celebrata anno 550. cui præsedit Joannes Episcopus Anazarbi, seu Justinopolis. In hac enim Synodo die 17. Junii recognità fuerunt diptycha, nec adinventum in iis Theodori nomen: immo Martyrius presbyterorum provectissimus, & qui a 60. annis in Ecclesiæ Mopsuestenæ Clero militabat, sacramento testatus est, nunquam inter Episcopos in diptychis enumeratos nomen se Theodori audivisse; ideoque jam ab anno 490. Theodorus e sacris diptychis fuerat expunctus. Idem Theodorus numeratur inter Nestorianos in legibus Theodosii & Valentiniani recitatis eadem collat. 5. & denique ipse facundus Herm. in conventu Constantinopolitano, apud Lupum dissert. de v. Synodo cap. 4. simpliciter testatus est, se a contradicentium communione subtraxisse, non propter Theodorum, sed propter Theodoretum, & Ibam. Immo lib. 2. cap. 2. scribit, adjecta tamen particula *ut ajunt*, Theodorum magistrum quidem Nestorii fuisse, majore autem quam ille impietate blasphemasse. De Theodoreto actum capite præcedenti. Ibam vero non solum Clerici Edesseni & Monachi, sed & primates, & clari militià non semel accusarunt, quod Theodori scripta omni plena impietate transtulisset lingua Syrorum, & ubique disseminasset, ut constat ex Collat. VI. Concilii V. pag. 133. *In Constituto* autem Vigilii num. 2. pag. 285. apertissime demonstratur ipsum Ibam in Synodo Chalcedonensi Act. 9. denegasse suam esse Epistolam ad Marim Persam, affirmando se in secundi Ephesini Concilii nefariis gestis injustitiam ab Eutychete fuisse perpessum *ob falsa figmenta*: unde ait Vigilius, quod si apud Judices ab Iba editam doceri potuisset Epistolam, aut ab Adversariis comprobatum esset, quia ejusdem Ibæ fuerit, aut ipse Ibas, quia ejus fuerit, fuisset confessus, *nunquam eorum sententia Ibas meruisset absolvi*. Ex quibus adverte, quam prudenter quinta Synodus Romanique Pontifices rejecerint Epistolam, *quam dicitur Ibas scripsisse*, quum non sit penitus exploratum Ibam ipsius Epistolæ fuisse auctorem. Ea tamen ejusdem Ibæ aut vera, aut falsa excusatione liquet esse impiam, hæreticam, Nestorianam. Tertiò probatur æqua trium Capitulorum damnatio ex illorum doctrina. Theodorus enim in Symbolo recitato Collat. 4. v. Synodi pag. 64. docet ideo non dici duos filios, quoniam Christus cum Deo Verbo habet *conjunctionem, & communionem honoris*, item *nominationem*

tionem filii & Domini, aperte denegata substantiali unione. Lib. VI. in Joannem scribit Dei nomen Christo non convenire, nisi quatenus est *Templum Dei Verbi assumptum pro salute hominis*. In Evangelium Lucæ ait, Christum dici filium dilectum, *solum per adoptionem in Baptismate, secundum comparationem Judaicæ adoptionis, nam & ad illos dictum est, Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes*. In III. libro contra Apollinarium inquit: *Non existimandum est Deum de Virgine natum esse, &c.* Plura in citata Collat. V. collecta partim a Monachis Armeniæ, partim vero a Benigno Episcopo Heracleæ Pelagoniæ. In Epistola Ibæ, ne repetamus quæ supra de Theodoreto dicta sunt, de Theodoro Mopsuesteno legitur, *Beatus Theodorus prædicator veritatis, & doctor Ecclesiæ*: de Cyrillo autem, *Cyrillus lubricavit & inventus est cecidisse in dogma Apollinarii*: & hæc profertur ratio, *quia non ponit differentiam inter templum, & habitantem in eo*. Ephesini quoque Patres dicuntur ab eodem Cyrillo *veneno obcæcante* seducti. Epistola itaque ad Marim Persam ab Iba, ut fertur, conscripta scatet hæresi Nestoriana, atque in Cyrillum, & sanctam Ephesinam Synodum atrocissimis injuriis. Ex doctrina itaque trium Capitulorum, ex testibus fide dignissimis, & ex Quintæ Synodi auctoritate satis compertum atque exploratum est, tria Capitula servato æquitatis jure fuisse damnata.

OBJECTIONUM ENODATIO.

Prima objectio in trium Capitulorum defensionem potest hac ratione compingi. Damnatio trium Capitulorum facta est abrupte, inconsiderate, imprudenter, nec illam cohonestare potest Synodi V. sententia. Principio enim, ut diximus, tria Capitula damnavit Justinianus impellente Theodoro Cappadoce homine Origenista, & dissidiorum, quæ Græcam Latinamque Ecclesiam vexarunt, auctore. At damnatio a sæculari Principe, & illegitimo Ecclesiasticorum dogmatum judice prolata haberi nequit rata & firmissima, dolo maxime hominum improborum extorta. Quinta autem Synodus eodem Imperatore jubente coacta est, Vigilio Romanæ Ecclesiæ Pastore refragante, & invito: qui & adversum ipsam Synodum edidit Constitutum quælibet ejus acta exauctorando. Si posterioris ævi Pontifices, ut Pelagius II. ac Magnus Gregorius quintam Synodum approbarunt, nec viderunt Constitutum Vigilii, nec deprehenderunt adversariorum fraudem, qui Vigilii Synodicam Epistolam, qua tria Capitula proscribuntur, licet suppositítiam ac spuriam, temere actis Synodi inseruerunt. Atque ita Vigilii successores errore facti comprobarunt trium Capitulorum damnationem supposita decretali Vigilii: qua in re nullatenus Romani Pontificis derogatur auctoritati, quoniam gra-

graviſſima de tribus Capitulis controverſia non ſpectat *dogma* Neſtorianum, jam profligatum atque proſcriptum, ſed *facti* quæſtionem de Theodoriti, Ibæ, & Theodori perſonis aut damnandis, aut abſolvendis: atque in quæſtionibus iſtiuſmodi poteſt Romanus quoque Pontifex induci in errorem.

Vigilium quidem non approbaſſe quintam Synodum, & ſpuriam eſſe præcitatam Epiſtolam validis argumentis demonſtrat eruditus Garnerius in Auct. Theod. diſſert. 4. pag. 535. Sunt autem quæ ſequuntur. Primum in hac Epiſtola teſtatur Vigilius ſe diaboli dolo impulſum multa loquendo & ſcribendo diſſeruiſſe, ac ſubtraxiſse ſe a fratrum communione: quæ Vigilii integritatem, animique conſtantiam plurimum dedecent. Ad hæc ait tunc factam pacem Eccleſiarum; quod liquet eſse falſiſſimum. Deinde cum Vigilius paullo ante ediderit adverſus v. Synodum *Constitutum*, hoc reſcindendo leviſſimi animi, nimiæque in mutanda ſententia facilitatis præbuiſset indicia. Præterea ait ſequutum a ſe exemplum Auguſtini, qui propria ſcripta retractavit: cum non ſit inſtituenda inter Eccleſiæ Caput, privatumque doctorem comparatio. Accedit, quod Juſtinianus Sacra data Chalcedone pridie Idus Julias anno 553. juſſit Vigilii nomen e ſacris deleri diptychis, eumdemque Vigilium quinquennio detinuit exilio, ad annum ſcilicet 558. ut ſcribunt Halloixius, Sirmondus, Lupus apud Noriſium cap. 8. Inficiatur quidem ipſe Noriſius Vigilii exilium: at Pagius ad annum 553. num. 23. demonſtrat oppoſitum, cum ex Liberato, qui in fine Breviarii ait depoſitos, & in exilium miſsos quintæ Synodo *non conſentientes*, capite autem 22. ſcribit Vigilium ab hæreſi fuiſse *afflictum*: tum ex præcitata Juſtiniani Sacra, qua Patribus Concilii præcepit, ut a diptychis Vigilium diſpungerent. Atque ex his liquet nunquam Vigilium quintam Synodum approbaſse.

Reſp. minime nos propugnare juſtam trium Capitulorum proſcriptionem ob Juſtiniani Imperatoris edicta, quæ tamen excuſat ex parte optima reducendi ad communionem Acephalos intentio, damnat tamen uſurpata convocandi Synodum invito Pontifice juriſdictio, & inhumana erga Vigilium, ſæva, & violenta tyrannis: ſed illam proſcriptionem defendimus ob Synodi quintæ auctoritatem, firmiſſimumque Apoſtolicæ Sedis judicium. Laudatæ Synodi celebrationem factam Vigilio refragante legitimam non fuiſse fatemur: poſt Romanorum Pontificum approbationem, non eſse recipiendam negamus. Falſum eſt cauſsam trium Capitulorum inconſiderate ac tumultuarie peractam. Perlecta enim fuerunt innumera Scriptorum Theodori fragmenta, producta teſtimonia, reviſa præcedentium Conciliorum acta, & habita rerum omnium accurata inquiſitio. Garnerius ipſe diſſert. 3. de fide Theodoreti p. 465. acerrime illos redarguit qui aſſerunt canones, ſive trium Capitulorum anathematiſmos aut adu-

adulatorie ex Justiniani scripto desumptos, aut temere conditos causa non attente discussa. Ac sufficit, ut id perspiciatur, oculos in Codicem memoratæ Synodi conjicere. Cur Vigilius *Constitutum* pro tribus Capitulis emiserit, & in varias sententias visus fuerit distractus, docet in Epist. ad Episcopos Istriæ Pelagius II. pag. 265. quoniam scilicet, *Latini homines, & græcitatis ignari errorem tarde cognoverunt*: unde Pelagius infert tanto eis celerius esse credendum, *quanto eorum constantia, quousque verum cognosceretur, a certamine non quievit*. Loquitur autem de Vigilio, eique adhærentibus Episcopis, quorum exemplum ad pervicaciam propriam excusandam Antistites Istriæ afferebant. Nihil prætcrea in Vigilio invenitur, quod honestum non sit, opportunum, ac prudentissimum. Dum *Judicatum* edidit, proscripsit cum tribus Capitulis Nestoriana dogmata salvo jure Synodi Chalcedonensis. Quid magis directum & consonum æquitati? Si emisit *Constitutum*, per id temporis pactis conditionibus non servatis celebrabatur Synodus, fovebantur inter Græcos, Latinosque dissidia; cumque sæpenumero ad Ecclesiarum pacem conducat, si proscriptis hæresibus humaniter agatur cum auctoribus, præsertim vita functis in fidelium communione, ægre ferentibus permultis damnari Theodorum, qui obierat in pace Ecclesiarum, & Theodoritum & Ibam a Synodo Chalcedonensi absolutos, sperabat Vigilius eo *Constituto* tumultus compescere, præscribens ut jam damnato Nestorianismo nihil innovaretur. Postquam verò Vigilii *Constitutum* hæc non produxit, & Theodoriti ac Theodori nomen in dies audaciores reddebat Origenistas, Nestorianos, atque Schismaticos, necessum fuit tria Capitula proscribere; quod fecit laudata Epistola Synodica; & etiam Synodum approbare, quod præstitit altero *Constituto*, proximo anno 554. Nec unquam in dogmate Vigilius a seipso dissensit; nam tria Capitula jam damnaverat in *Judicato* anno 548. *Constitutum* vero, quo exauctorabat acta v. Synodi editum œconomiæ causa, & pacis consilio, nec facta damnatione Synodali trium Capitulorum, provide prudenterque rescidit. Ipsum autem *Constitutum* neque in Synodo lectum & discussum fuit, neque tria Capitula judicio peremptorio ac definito damnabat, ut demonstrat vir doctissimus Joseph Augustinus Orsi lib. I. de Rom. Pontif. Auct. cap. xx. art. 2. & 3. in eo quippe de personis tantummodo actitatum est, neque aliquid sub anathematis pœna propositum. Quod vero scribit Halloixius, hoc *Constitutum* ignotum fuisse Pelagio II. falsum evincitur ex hujus responsione ad Episcopos Istriæ superius citata, & pluribus refutatur a Norisio de v. Synodo cap. IX. §. 4.

Approbatam v. Synodum a Vigilio non solum constat ex Synodica ejus epistola eruta anno 1276. e vetusto Codice Vaticano a Leone Cinommo, sed etiam ex *Constituto* edito a Baluzio, de quo supra, ex Epi-

Epistola Pelagii II., & ex antiquorum omnium consensu; unde concedi posset spuriam esse præcitatam Epistolam, neque hinc aliquid adversum v. Synodum concluderetur. At quoniam nihil probant Garnerii conjecturæ, brevi illas refellam. Principio falsum est scripsisse Vigilium se a diabolo fuisse impulsum; quum asserat tantum suadente humani generis inimico plures propositum suum implere studuisse, etiam nomine ipsius Vigilii: unde coactus fuerat multa loquendo, & scribendo differere. Vide cit. Tom. vi. Conc. pag. 239. Deinde asserendo pacem tunc esse factam, nihil falsi narravit; non quod rediissent ad communionem cum Orientalibus Episcopi Illyrici, & Africæ, ut sentit Natalis Alexander in Synopsi H. Ec. Sæc. vi. art. 9. constat enim diu schismata viguisse, sed quia in v. Synodo *communi, & generali anathemate rejecti sunt Origenes, & Theodorus Mopsuestias Episcopus*, ut inquit Cyrillus Scythopolitanus in Vita S. Sabæ, citatus Act. i. septimæ Synodi: quo in loco Cyrillus etiam asserit *quatuor Patriarchas* concordi animo damnationem hanc approbasse. Ad tertium dicimus *Constitutum* Vigilii, si spectentur rerum circumstantiæ, non esse levis animi argumentum, sed prudentissimam vigilantissimi Pastoris curantis pacem Ecclesiarum œconomiam, ac simul Sedis Apostolicæ adversus illos, qui absque illius auctoritate œcumenicam Synodum congregant, æquissimam protestationem, ut dictum supra. Quod sequitur nimium est futile; quoniam retractare *Constitutum*, in quo diximus latam non esse peremptoriam sententiam, & in hoc imitari beatissimum Augustinum, non infringit Apostolicæ Cathedræ firmitatem, sed commonstrat Vigilii humilitatem, sapientiam, ac sedulam veritatis perquisitionem: quamquam facta mentione Augustinensium retractationum, hæc de se Vigilius proloquitur gravi ac Pontifice digna oratione: *Nos quoque similiter illis exemplis incitati, in controversia trium Capitulorum supra memoratorum nunquam destitimus, quin investigaremus quid de prædictis capitulis in Patrum nostrorum literis verius inveniri posset*; quibus verbis constat exemplum Augustini ad significandam potius assiduam rerum inspectionem, quam pristinæ revocationem sententiæ, fuisse a Vigilio productum.

De *Sacra* Justiniani data pridie Idus Julias Chalcedone, ac de nomine Vigilii deleto e sacris diptychis, ejusque exilio, non conveniunt eruditi. Baluzius qui Justiniani literas septimæ Collationi inseruit, eas enim adinvenit una cum Præfatione Constantini Quæstoris habita in eadem Collatione, in qua Imperatoris jussu literæ Patribus exhibitæ, & lectæ fuerunt, necnon Pagius ad an. 553. genuinas agnoscunt; & icciro idem Pagius recedit a sententia Norisii negantis Vigilium deportatum fuisse in exilium. At argumenta plura evincunt *Sacram* illam Justinianeam esse adulterinam ac spuriam, atque illud in primis, quod legi non potuit Constantinopoli vii. Kal. Junias

 Epi-

Epistola data pridie Idus Julias ejusdem anni Chalcedone, nec ejusdem Epistolæ mentio fiat in Collatione VIII. ubi singula præcedentia Acta commemorantur, neque in ulla Conciliorum editione ante Baluzium, neque in aliquo vetusto Codice; quod in ea denique falsum narretur, Vigilium scilicet trium Capitulorum defensores a sua communione repellere, quod nec Justinianus Synodo significasset, cum id obstaret potius, quam conferret eorumdem Capitulorum tanta anxietate animi quæsitæ condemnationi: de qua re legi poterit Defensio dissert. Norisianæ cap. 6. & P. Orsi cit. Capit. xx. art. 3. Atque ita persistit sententia Norisii improbantis exilium Vigilii, nam Liberatus in fine Breviarii, ubi de exilio loquitur, Vigilii non meminit, afflictumque a Justiniano ante absolutam quintam Synodum nullus negat. Verum quicquid sit de Justiniani *Sacra*, & de exilio *Vigilii*, omni procul dubio Justinianus anno 554. erat animo erga Vigilium amico, ut probat ex sanctione ejusdem Imperatoris recitata post Novellas eximius Noris.: ideoque Vigilius anno 554. Synodum confirmaverat: quod ad præsens sufficit institutum.

Dices: At damnationi trium Capitulorum, tametsi in quinta Synodo peracta sit, possumus refragari. Primo quia hæc quæstio non circa dogma versatur, sed circa factum; in quo etiam Generalis Synodus, & Summus Pontifex errare potest. Scribit enim lib. 2. Ep. 36. Greg. Magnus, in v. Synodo *nihil actitatum de fide, sed de Capitulis quibusdam extra fidem, ac de personis tantum*. Deinde idem Gregorius in literis ad Constantium Episcopum Mediolanensem, qui reducere conabatur ad communionem Ecclesiæ reginam Theodelindam seductam a trium Capitulorum propugnatoribus, inquit *recte factum*, quod Constantius ad Reginam non transmiserit Gregorii Epistolam, *pro eo quod quinta Synodus in ea nominabatur*, cum inde Theodelinda *potuisset scandalizari*: unde aliam idem Gregorius Epistolam misit, in qua solummodo quatuor Synodi laudabantur. Censuit ergo Gregorius dissimulandum esse, si quis nolit Quintam Synodum, ac trium Capitulorum damnationem recipere. Præterea non solum Istriæ Episcopi, verum etiam Ecclesiæ Hispaniarum, quæ servabant cum aliis Ecclesiis communionem, diu Quintam Synodum repudiarunt: quod propterea etiamnum videtur tolerandum.

Resp. Hanc de tribus Capitulis quæstionem non esse de Catholico dogmate, quatenus non pertractat absolute de fide Incarnationis, aut de hæresi Nestoriana, jam profligata, & proscripta; sed esse de *facto dogmatico*, in quantum versatur circa libros scatentes eadem hæresi, & circa personas ipsius hæreseos disseminatrices. Ac in *factis dogmaticis* Apostolicæ Sedis judicium esse inconcussum, peremptorium, irreformabile ostendimus ex hac quoque trium Capitulorum discussione postremo Capite de H. Janseniana. Postquam ergo latam a v. Synodo

nodo sententiam firmavit Vigilius, ei cuilibet fidelium erat accedendum, nec ulli contraire fas erat. Quoniam tamen, si Ecclesiæ omnes impium dogma refellant, non adducitur in magnum discrimen fides orthodoxa; ideo Vigilius principio obstiterat trium Capitulorum damnationi; eaque proscripsit, ubi compertum habuit posse ex illorum pervicaci defensione recisa errorum portenta iterum germinare. Ob eamdem causam ajebat Magnus Gregorius in v. Synodo non actitatum de fide, & *dispensative*, atque ad tempus permisit ne reginæ Longobardorum Theodelindæ, quam alias constabat piissimam esse & catholicam, v. Synodus commendaretur. Idem cum Hispanis servatum est, causâ œconomiæ, & prudenti dispensatione: nam si v. Synodum repellendo tentassent instaurare damnatas hæreses, debuissent ad illam recipiendam Ecclesiasticis censuris compelli. Ceterum Gregorius testatur, se Quintum pariter Concilium venerari; atque istud tanto certioris est auctoritatis, quanto post diuturnam Schismaticorum repugnantiam annitentibus summis Pontificibus, & omnibus, quæ objiciebantur, discussis, compertum est a Vigilio firmatum, & ubique terrarum receptum est: quod non diffitetur Garnerius Differt. 3. de fide Theodoriti pag. 465.

Secunda argumentatio erit in defensionem Theodori Mopsuesteni, ac primi Capituli. Et primo proferri possunt complurium in laudem Theodori testimonia, præsertim Joannis Antiocheni in Epist. ad Nestorium, Facundi Hermianensis in trium Capitulorum defensione, & Isidori Hispalensis de Viris illustribus.

At ad hæc respondet Summus Pontifex Pelagius II. *Plus Synodo primæ Ephesinæ, plus Cyrilli libris, plus Hesychii, quam aliis commodandum*. Addit laudatum a Joanne Antiocheno, dum *ejus error occultus adhuc & dubius fuit*: sed postea *omnium pene magnorum Patrum sententiis, velut immanem bestiam, quasi crebrescentibus jaculis*, fuisse confossum. Profert & exemplum Origenis, quem laudarunt Gregorius Nyssenus, Hieronymus, & Eusebius, constat tamen nihil *Origene in Heresiarchis inveniri deterius*. Addimus perpauca: ac primum Joannem Antiochenum aliquando errore facti deceptum adhæsisse Nestorianis, & Ephesinam Synodum oppugnasse, quod supra vidimus; deinceps Theodorum magnam sibi laudem comparasse Apollinarium insectando, quamvis in oppositum errorem impegerit: tum Facundum Hermianensem fuisse acerrimum trium Capitulorum defensorem, ut liquet ex duodecim libris ab eo conscriptis, completis tamen anno 548. antequam tria Capitula damnarentur, ut testatur Garnerius: Isidorum denique & libros Facundi perlegisse, & errasse quoque scribendo Theodorum purgatum in Concilio Chalcedonensi, in quo nihil actum de ipso Theodoro.

Præterea objici potest, semper Theodorum tanquam Catholicum audi-

audivisse, & nunquam e sacris Mopsuestenæ Ecclesiæ diptychis fuisse expunctum. Enimvero diptycha perlecta in Synodo Mopsuestena anno 550. suppposita sunt, neque enim extabat in iis nomen Macedonii qui interfuit, & subscripsit Nicænæ Synodo, sicut nec Meletii, nec Auxentii: unde Garnerius recte asseruit vetera Ecclesiæ Mopsuestenæ diptycha suppositis novis deperdita, tempore, quo Cnaphæus pulso Calendione invasit Ecclesiam Antiochenam. Etiam edictum Theodosianum contra Theodorum est confictum & spurium; siquidem tertia parte Concilii Ephesini cap. 45. extat idem edictum absque nomine Theodori. Ad hunc ergo damnandum prolata sunt a malevolis adversariis apocrypha monumenta.

Resp. Dyptycha Ecclesiæ Mopsuestenæ perlecta anno 550. fuisse vetera, & genuina; probata quippe fuere nationali Synodo, & sacramento Martyrii presbyterorum provectissimi: cujus aliorumque patrum fidem inique Garnerius vellicat, dum divinans, nullaque fretus ratione inquit suppposita nova diptycha Cnaphæi tempore. Macedonius a fide Nicæna, quam probarat, defecit, & subscripsit anno 345. Sardicensi Arianorum Conciliabulo. Auxentius unus extat in diptychis; alter hujus nominis dicendus est aut Nestorianus, aut Arianus. Meletium pariter Nestorianum fuisse liquet ex Collectione Baluziana Epistolarum Synodicon cap. 92. Horum ergo nomina, quemadmodum Theodori, in diptychis non debebant adscribi. Cur in lege Augustorum perlecta in Concilio Ephesino non reperiatur nomen Theodori, me latet: fortassis tunc necessarium non videbatur mentionem facere hominis vita functi. Decesserat enim Theodorus anno 427. ut demonstrat Norisius lib. 2. Hist. Pelag. cap. 4. affirmatque etiam Garnerius in Auctario Theodoriti dissert. IV. §. 5. sive anno 429. ut contendit Pagius ad annum 427. num. XII. In lege autem Augustorum altera, quæ extat etiam in Actis Concilii Chalcedonensis, expresse Theodorus commemoratur.

Profertur ad hæc præcipua pro Theodoro defensio. Iniquum videtur præclarum Antistitem, qui in Ecclesiarum communione fatis cessit, anathemati subjicere. In mortuos enim sævire nimia videtur impietas, præsertim cum adversus Theodorum nec Proclus, nec Cyrillus anathema intorserint. Pervulgatæ huic argumentationi robur adjicimus; nam Patres V. Synodi ad damnandum Theodorum vita functum inducti sunt momentis frivolis & levissimis. Præcipua, quæso, expendamus. Protulit Eutychius Josiæ factum, qui ossa eorum, qui vitulis immolaverant, post mortem effodit atque combussit, 4. Reg. XXIII. 16. At Josiæ exemplum non est ad rem; nam qui vitulis immolarant, non decesserant in pace Ecclesiæ, ut observat Lupus dissert. de V. Synodo Cap. 2. Et tamen Evagrius lib. 4. cap. 38. pag. edit. Valesianæ 413. scribit, *Hoc ab Eutychio aptissime dictum esse*

esse cuncti qui aderant censuerunt. Sextilianus produxit canonem 81. Ecclesiæ Africanæ, quo dicitur anathematizandum Episcopum post mortem, *si hæredes extraneos a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos Ecclesiæ prætulerit*: quod, tametsi Natalis Alex. censet validissimum argumentum, nullius est roboris: nam Episcopus condens vetitum testamentum juxta Cyprianum Ep. 66. ad Furnitanos, & juxta Canonicas Afrorum sanctiones decedebat prævaricator, ac statutum Concilio erat, ut si quis hoc fecisset, *non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur*, inquit Cyprianus pag. 246. In cassum itaque tam exemplum Josiæ, quam canon Africanus adversus Mopsuestenum fuerunt producta. Affirmavit Benignus Heraclensis *ex Ecclesiastica Traditione posse aliquem propter impia conscripta anathematizari post mortem*, quum traditio evincat oppositum. Nam Dionysius Alexandrinus, auctore Eusebio lib. VII. H. Eccl. cap. 24. non ausus est damnare Nepotem Episcopum, qui tradiderat prava dogmata, sed ex hac vita in Ecclesiæ pace migraverat. Epiphanio volenti damnare Origenem respondit Theotimus apud Socratem lib. 6. cap. 11. nequaquam fas esse in mortuum desævire. Ipse Vigilius in *Constituto* auctoritate Gelasii, & Leonis asserentium Ecclesiæ solummodo potestatem esse ligandi, aut solvendi viventes, quoniam Petro dictum est, *Quodcunque ligaveris super terram*, *&c.* ajebat Theodorum non esse anathematizandum, ut revera non anathematizaverant Patres Chalcedonenses, & Ephesini. Joannes etiam IX. adversus Stephanum VII. qui damnarat Formosum in pace Ecclesiæ defunctum inquit: *Quod nunquam decessorum nostrorum temporibus factum fuisse traditum est, penitus abdicamus*. Alia plurima profert Lupus cit. loco: at hæc sufficienter commonstrant Patres Quintæ Synodi in Theodoro damnando vetustam Ecclesiæ disciplinam, ac traditionem violasse.

Resp. Benignum Heraclensem negavisse in v. Synodo, quod Theodorus in pace Ecclesiarum obierit: *Ille enim*, inquit, *in communione, & pace Ecclesiarum defunctus est, qui usque ad mortem recta Ecclesiæ dogmata & servavit, & prædicavit: quod vero Theodorus non servavit & prædicavit recta Ecclesiæ dogmata, certum est ex ejus blasphemiis*. Imo damnatum jam Theodorum innuerunt in Quinta Synodo Patres omnes, dum perlectis impio ejus Symbolo, excerptisque quamplurimis, exclamarunt: *Hæc jam condemnavimus, hæc jam anathematizavimus, &c.* Porro, etsi non exprese, Theodorus cum Nestorio damnatus fuerat, cum eadem sit utriusque doctrina, & si Theodori nomini aliquandiu Patres pepercerunt, non poterant non illud execrari, cum illius immodica celebritate, & injusta commendatione hæresis Nestoriana contritum caput ausu temerario erigeret. Quare damnatio Theodori non fuit in demortuum im-

impietas, sed dissimulatæ, nec ulterius ferendæ nequitiæ necessaria improbis adoratoribus exprobratio. Atque hac responsione diluuntur omnia argumenta, quæ videntur probare neminem in Ecclesiæ communione defunctum posse anathematizari post obitum.

Falsum præterea est, non posse impium a communione fidelium, posteaquam fatis cessit, repelli. Siquis enim post mortem absolvi potest & declarari orthodoxus, cur non subjici tanquam hæreticus anathemati? Recte Benignus adversus Theodorum universæ Ecclesiæ protulit traditionem. Quæ enim Synodus Valentinum, Marcionem, Basilidem, aliosque primi & secundi sæculi hæreticos, nisi postquam decesserant, condemnavit? Invenimus anathematizatum post mortem Dioscorum in Schismate contra Bonifacium II. electum, atque Theodorum ipsum damnatum a Rabula Edesseno, & expunctum ex diptychis Ecclesiæ suæ. Pelagius II. in Epistola superius citata etiam a Synodo Ephesina Theodorum anathematizatum affirmat: *Nam*, inquit, *cum ab ejus discipulis dictatum ab eo Symbolum fuisset prolatum, illico a sanctis Patribus cum auctore damnatum est*. En Theodorus, auctore Pelagio, a Synodo Ephesina recepta a trium Capitulorum defensoribus, anathematizatus post mortem. Addit Pelagius dignam Romano Pontifice sententiam: *Si Jesum Dominum ac Deum nostrum post mortem Theodorus damnavit; cur Theodorus, qui tot blasphemiis Redemptori nostro hostis extitit, non debet anathematizari post mortem?* Accedunt enucleata testimonia Augustini in eadem Quinta Synodo lecta, & probata, ex Collat. 3. Carthag. cap. 587. de Unit. Ecclesiæ cap. 2. & ex libro III. contra Cresconium cap. 35. & 39. In hoc adversus Cresconium Opere, priori loco ait S. Pater: *In hac communione si fuerunt, quos nescio traditores, cum eos demonstraveris, & carne, & corde eos detestabor: nequaquam tamen a vivis in ejusdem Ecclesiæ sancta unitate manentibus propter mortuos alienabor*: & postremo loco, *Judicium non tantum de vivis, sed etiam de mortuis haberi potest: licet enim sit mortuus qui peccavit, nunquam illud morietur quod admisit*. Nec minus perspicua sunt alia Augustini loca, quibus perlectis nihil aliud Patres ad damnandum Theodorum expetiverunt; tanti valere singulis visa est Doctoris præstantissimi auctoritas: ut adnotatum quoque in Florentina Synodo sess. VII. Atque ex his liquet posse impium etiam post mortem ab Ecclesiæ communione repelli.

Neque oppositum evincunt argumenta contraria. Exemplum enim Josiæ prolatum ab Eutychio, nec in Actibus Synodalibus insertum est, erratque Evagrius scribens visum iis qui aderant aptissimum; quamvis & id concedi potest, si cum Benigno Heraclensi dicamus Theodorum in pace Ecclesiarum non obiisse. Canon pariter Africanus a Sextiliano productus nulla legitur exceptus Synodi approbatione.

ne. Nepotis Arsenoitis Episcopi exemplum non est ad rem, is enim propugnaverat errorem Millenariorum nondum ætate sua ab Ecclesia proscriptum; at Theodorus tradiderat usque ad senectam nefarias blasphemias damnatas in Ebionæis, atque Samosatensibus. Cyrillus & Vigilius humanius cum Theodoro sese gerebant, quando ignorabant hæreticos jactato Mopsuesteni nomine fieri pervicaciores: semper tamen Theodorum *implicite* anathematizabant, dum damnabant Nestorianismum; ac perspecta hæreticorum machinatione, etiam mortuum anathemate percusserunt; Cyrillus quidem in lib. *De eo, quod unus est Christus*. Vigilius autem in ultimo *Constituto*. Origenem damnatum post mortem ante Edictum Justiniani, etiam ab Epiphanio in Epist. ad Joannem Jerosolym. *& ab omni tam Orientis, quam Occidentis Ecclesia* hæreticum denuntiatum, ut inquit 2. Apolog. contra Rufinum S.Hieronymus, invicte probat in dissert. de v. Syn. cap. 2. Norisius, quare Theotimus nimia usus est in Origenem comitate. Dum Sanctus Leo, Gelasius, aliique scribunt Ecclesiam neminem absolvere aut damnare post mortem, tantum asserunt defunctos præmium, aut pœnam consecutos neque solvi a peccatis, neque ligari; sed quemadmodum ii, qui dum viverent doctrinæ ac probitatis specimen præbuerunt, post obitum ab Ecclesia sacrificiis juvantur, & commendantur laudum preconio: ita æquum est illos, qui nefariis conscriptis fidem pessumdederunt, privari post mortem sanctorum communione, proscindi maledictis, & cum heterodoxis repelli. Cum mortuis neque illud judicium exerceri potest, quod partium conflictatione, atque interrogationibus & responsis peragitur: neque præcipitanter ac temere, ut in Formosum fecit Stephanus, pronuntiandum; quamobrem Stephanus a Flodoardo dicitur

Durus qui nostris, propriis ac durior instat:
Sæva quidem legat vivis, truciora sepultis;
Folconemque minis, Formosum concutit actis.

Sed Formosi historiam complecti hac dissertatione non vacat. Legi potest Baronius, & Pagius ad annum 897. Nat. Alex. in H. E. Sæc. IX. art. 13. & 14. Auxilius apud Morinum P. 2. de Sacris Ordinat. Papebrochius in Propylæo, Sandinus, &c.

Argumentum tertium est in defensionem II. Capituli, scilicet Scriptorum contra Cyrillum Theodoriti. Nam si hunc absolverat, suæque Sedi restituerat sancta Synodus Chalcedonensis, quomodo non violato hujus œcumenicæ Synodi jure poterat subire juste evibratum anathema?

Verum nil concludit isthæc objectio. In v. enim Synodo nil contra Theodoriti personam actitatum, sed contra impia ejus scripta adversus anathematismos Cyrilli: quæ scripta ipsemet Theodoritus *implicite* condemnavit, dum in Synodo Chalcedonensi præalta voce

voce dixit anathema Nestorio, & cuicunque neganti beatissimam Virginem esse Deiparam. Patres quippe Chalcedonenses illum *non aliter suscepissent, nisi prius anathematizasset Nestorium, & ejus blasphemias, pro quibus antea scripsit defendens eas*, inquiunt Patres v. Synodi collat. 5. pag. 130. Hinc Pelagius II. citata epistola pag. 276. objectionem ita retundit: *Neque enim Theodoriti omnia scripta damnamus, sed sola, quæ contra duodecim Cyrilli Capitula, sola, quæ contra rectam fidem aliquando scripsisse monstratur; quæ tamen & ipse damnasse cognoscitur; qui in sancta Chalcedonensi Synodo vera confessus invenitur.*

Si opponas: Jam ergo Theodoritus impia dogmata proscripserat, jam a plenaria Synodo fuerat absolutus. Quid opus erat hunc iterum movere lapidem, ac tantas ciere procellas?

Verbis Vigilii in *Constituto* num. XXVII. pag. 310. respondebo: *Eo quod Nestoriani sub ejus Episcopi nomine, qui a beatæ recordationis Leone Papa, & a sancta Chalcedonensi Synodo legitur fuisse susceptus, eadem scripta ad adstruendi sui erroris videntur adhibere suffragium, non aspicientes quod non solum sancti Patres in Chalcedone congregati damnato Nestorio cum suis dogmatibus, & ista damnaverint, sed etiam ipse Episcopus Theodoretus omnia dicta, quæ beati Cyrilli in Ephesina prima expositis videbantur contraire dogmatibus, in Chalcedonensi Synodo aperta professione respuerit.* At de Theodoreto plura cap. præcedenti.

Postrema in patrocinium III. Capituli, sive Epistolæ, quæ dicitur Ibæ, argumentatio erit istiusmodi. Ibas in Chalcedonensi Synodo, quamquam Act. x. lecta fuerit ejus ad Marim Persam Epistola, declaratus est Orthodoxus, atque sedi suæ restitutus. Non poterat ergo salvo jure Concilii Chalcedonensis ejus Epistola a Synodo v. proscribi.

Respondet Natalis Alexander 1. in Synodo Chalcedonensi Ibam declaratum orthodoxum, non propter Epistolæ dogma, sed propter contestationem ab eo factam, & comprobatam ex actis Synodi Berytensis quod consensisset paci inter Cyrillum, & Orientales initæ, & anathematizasset Nestorium. II. Omnia acta judicialia peracta post actionem sextam, & post fidei definitionem conscriptam, *nullius penitus firmitatis* fuisse, quia Legati Apostolicæ Sedis *ad hoc tantum fuerunt directi, ut excisis hæresibus catholicæ essent fidei defensores*. Ita nimirum scribit S. Leo in Ep. ad Joannem Antioch. & similia ad Episcopos Istriæ Pelagius II. Respondet 3. non fuisse de Epistola Ibæ idem Patrum singulorum judicium, nam licet Maximus Antiochenus dixerit etiam Epistolam Ibæ esse catholicam, alii tamen non Epistolam, sed solum Ibam ob anathematizatum Nestorium Orthodoxum declararunt, alii restituendum dixerunt, quoniam etiam ii su-

ii suscipiendi sunt, qui ab hæreticis revertuntur. Hæc autem omnia verissima sunt, & constant ex Actis Chalcedonensibus: sed plura falsa supponunt, scilicet Patres Chalcedonenses judicasse Epistolam esse Ibæ, de hac minime pronuntiasse illam hæreticam declarando, ut humaniter exciperent ipsum Ibam jam suscipientem Synodum Ephesinam, & anathematizantem errores Nestorii, saltim Maximum Epistolam illam judicasse orthodoxam. Omnes, quotquot legi, in eadem opinione versantur, etiam noster Lupus in Appendice ad Synod. Chalced. Act. 9.

Mea tamen sententia est, Ibam fuisse in Synodo Chalcedonensi absolutum, quia nunquam ejus Adversarii demonstrare potuerunt ipsum revera fuisse auctorem Epistolæ ad Marim Persam, & aliàs evidens erat tandem anathematizasse Nestorium; illam tamen Epistolam directe contrariam definitioni Synodi Chalcedonensis semper Ibam a se conscriptam negasse, & neminem, nec Maximum Antiochenum, illam existimasse Catholicam: atque defensores trium Capitulorum, sicut ex absolutione Theodoreti subdole etiam ejus scripta contra Cyrillum contendebant fuisse approbata, ita ex restitutione Ibæ callide suscepisse patrocinium etiam Epistolæ ad Marim, eidem Ibæ attributæ: ipsum denique Ibam hanc Epistolam in Synodo Chalcedonensi saltim implicite proscripsisse, quemadmodum, ut supra diximus, Theodoritus quoque *damnasse cognoscitur* quæ scripserat *contra duodecim Cyrilli Capitula*. Hæc si demonstravero, nihil in hac controversia remanebit arduum ac perdifficile.

Hæc autem evidenter probo collatione Actuum Synodicon, & *Constituti* Vigiliani. I. Act. IX. Chalced. Ibas libellum obtulit significans se *ab Eutychete injustitiam & falsa figmenta perpessum*, Ephesi sub Dioscoro *falsam accusationem* pertulisse, inventum *innocentem ab illatis sibi calumniis*, constare ex Actis a Photio, & Eustathio subscriptis se plane fuisse purgatum, suamque Orthodoxam fidem constare testimoniis omnium Edessenorum Clericorum. Cum ergo hæc omnia perpessus fuerit ob Epistolam ad Marim Persam, *Evidentissime declaratur*, inquit Vigilius in *Constituto* num. II. *a sæpedicto Iba Episcopo memoratam ad Marim Persam Epistolam, quia sua fuerat, denegatum*. II. Cum producta essent Acta Ecclesiæ Edessenæ, & Photius & Eustathius vera ac genuina esse testati fuissent, ex his apparuit Ibam se purgasse exhibita *professione rectæ fidei*, & ad satisfactionem eorum, quæ objiciebantur, hanc ab eo exactam promissamque satisfactionem, ut in Ecclesiæ Edessenæ alloquio manifeste anathematizaret Nestorium, ac profiteretur se credere omnia, quæ placuerant Ephesinis Patribus, & quæ continentur in literis Conventionis inter Joannem Antiochenum, & Cyrillum Alexandrinum. At quid necessum erat, inquit Vigilius num. V., *de Orthodoxæ fidei since-*

sinceritate quid sapiebat scripto depromere, nisi vitasset *perfidiæ maculam in ipsa Epistola, quæ objecta fuerat*, clarescentem? III. In *Judicato* Photii, & Eustathii extabat Ibam *fuisse falsis accusationibus impetitum*, ac propterea Ibas hoc *Judicatum* produxerat; atque ideo tale de Iba prolatum fuerat judicium, quia accusatores interesse noluerunt, & Ibas aperta confessione anathematizavit Nestorium. Hactenus ergo Photius & Eustathius declararunt Ibam Catholicum, quia comprobatum non fuit esse illum revera auctorem Epistolæ ad Marim Persam, & ex alia parte anathematizando Nestorium, & approbando decreta Ephesina rectam fidem profitebatur. Vide *Constitutum* Vigilii num. VII. Præterea Patres Chalcedonenses hac Ibæ justificatione non contenti, Act. X. relegi mandarunt accusationes adversus Ibam, & audiri Maran, & Theophilum; quumque accusatores assererent Ibam non semel appellasse hæreticum S. Cyrillum, respondit hæreticum appellasse tantum ante Synodum Ephesinam, quum audiebat tanquam Apollinarista, neque absolute, sed nisi recepisset Synodum Orientalem. Quomodo ergo poterat Ibas suam fateri Epistolam, in qua post Ecclesiarum unionem scriptor, quisquis fuerit, Cyrillo obloquitur, Synodumque Ephesinam vilipendit? V. Cum Maras eadem Act. X. objecisset Ibam obloquutum Cyrillo, decretisque Ephesinis etiam post initam pacem Ecclesiarum, atque ad hoc comprobandum produxisset Epistolam ad Marim Persam, & hæc in sacro Consessu perlecta esset; quid tum Ibas? Epistolam ne suam agnovit? Ita Patres allocutus est: *Jubeat vestra Clementia relegi & literas Clericorum Edessenorum, ut cognoscatis quia & ab his, quæ mihi illata sunt alienus existo, & violentiam sum perpessus*. Ostendit ergo, inquit Vigilius num. XII. *se per omnia alienum & ab aliis, quæ præcedenti loco ei objecta sunt, & ab Epistola ad Marim Persam scripta, quæ statim relecta fuerat*. VI. Cur Ibas relegi curavit Epistolam universi Cleri Edesseni contestantis illum esse Orthodoxum, Synodum Ephesinam probare, revereri Cyrillum, & nunquam ex ejus ore se audivisse blasphemiam illam, *Non invideo Christo facto Deo, quoniam & ego, si volo, possum fieri secundum illum*; quæ etiam blasphemia Ibæ objiciebatur: cur inquam, hæc relegenda curavit, nisi ut repelleret Epistolæ sibi attributæ perfidiam? Cum ergo his relectis Patres Chalcedonenses Ibam receperint, luce meridiana perspicuum est, Ibam restitutum, quia Epistolam ad Marim a se conscriptam negabat, quia id non potuerunt aperte accusatores demonstrare, & quia aliunde ex universi Cleri Edesseni contestatione ejus aut orthodoxia, aut saltim resipiscentia clarebat. VII. Non solum hæc nostra sententia ex Constituto Vigilii apertissima est, verum etiam magis magisque roboratur ex Collatione 6. Quinti Concilii; ubi postquam Theodorus Cappadox, aliique Episcopi affirmasent, *quod Ibas*

Ibas in ea Synodo non solum abnegavit, sed etiam anathematizavit Epistolam ad Marim Persam; a Synodo universa responsum est, *Scimus & nos hac ita subsequuta esse*: atque ad majorem cautionem jussum, ut acta Chalcedonensia relegerentur. VIII. Quis, nisi omnino desipiat, suspicari potest, aut Ibam, aut Maximum Antiochenum, aut alium ex Patribus Chalcedonensibus existimasse probandam Epistolam ad Marim Persam, quæ, ut recte v. Synodus definivit, *contraria per omnia est definitioni, quam pro recta fide sancta Chalcedonensis Synodus pronuntiavit?* IX. Ipse Pelagius in Epist. ad Episc. Istriæ, quamquam recte cum Leone Magno ait licenter posse reprehendi Epistolam Ibæ, etiamsi illam Episcopi Chalcedonenses approbassent, quia in Act. vi. *Professio fidei consummatur, moxque canonum regula figitur*; inquit tamen, quod si quis affirmat Epistolam ad Marim Persam fuisse a Synodo probatam, *gesta ejusdem Synodi destruere conatur*: addit, *quia probata sit, aut difficulter, aut nullatenus demonstratur*: affirmat quod *ab eadem Epistola alienum se Ibas respondit*; quæ nos hisce argumentationibus demonstravimus. X. Amussim omnia huic assertioni conveniunt. Apparet primum utriusque Synodi Chalcedonensis, & Quintæ consonantia: tum claret singulorum Patrum Chalcedonensium sententia; Legati enim Apostolicæ Sedis judicarunt Ibam innoxium, *relectis chartis*, unde non comprobabatur adversantium accusatio, & Clericorum suorum absolvebatur contestatione: Episcopi Cæsariensis, & Cyzicensis eumdem orthodoxum appellarunt ex Judicato Photii, & Eustathii: Sebastenus Antistes illum asseruit recipiendum ob *abnegationem* objectæ Epistolæ, ac Nestorianæ perfidiæ: Juvenalis Jerosolymitanus dignum *pervidit*, qui impetraret clementiam, nam aliqua de conscripta ab illo Epistola perseverabat suspicio; ubique tandem hanc Epistolam cautione ista novimus reprobatam, *quæ dicitur Ibæ*.

Insistes: At Patres Chalcedonenses ideo Ibam pronuntiarunt orthodoxum, quoniam Catholicam judicarunt Epistolam ad Marim Persam. Hanc itaque Epistolam una cum Iba approbarunt. Probatur antec. Paschasinus & Lucretius non tantum dixere, *Relectis chartis agnovimus ex sententia Reverendissimorum Episcoporum Ibam reverendissimum innoxium approbari*, quæ verba probant judicium latum a Photio & Eustathio; verum etiam addiderunt, *Relata ejus Epistola agnovimus eum esse orthodoxum*; quibus Ibam etiam ex Epistola ad Marim Persam, quæ post Judicatum Photii, & Eustathii fuerat relecta, Ibam judicaverunt innoxium, ideoque & Epistolam approbarunt. Maximus etiam Antiochenus inquit: *Ex his quæ modo relecta sunt, manifestum est, quia ab omnibus ei illatis reverendissimus Ibas innocens est repertus; & ex relecto quoque rescripto Epistolæ, quæ probata est ab eo qui adversarius ejus existit, orthodoxa ejus de-*

clarata est dictatio. Quid apertius? Maximus declaravit Ibam orthodoxum, & orthodoxam Epistolam ab eo *dictatam*, prolatamque ab Ibæ adversario Mara, idest, ad Marim Persam conscriptam.

Quamvis revera hi tres Catholicam Epistolam pronuntiassent; nihil evincerent trium Capitulorum patroni, cum acta judicialia Synodi Chalcedonensis potuerint retractari, Magno id Leone asserente. At respondemus neminem præcitatam Epistolam per omnia sanctæ Chalcedonensi Synodo contrariam judicasse orthodoxam. Legati Apostolicæ Sedis illis verbis, *Relecta ejus Epistola agnovimus eum esse orthodoxum*, significarunt, inquit Vigilius in Constituto n. XIX. Ibam innocentem fuisse repertum relecta Epistola Clericorum Edessenorum, contestantium *ab illius Epistolæ ad Marim Persam crimine alienam Ibæ conscientiam*. Itaque *ejus Epistola* non appellatur Epistola ad Marim, sed Cleri Edesseni; enimvero hæc supplicante Iba fuerat relecta post objectam illi ad Marim Epistolam. Neque officit quod dicatur *Epistola ejus*, inquit Vigilius; primo *quia ipsius appellatur, quam pro se relegi petiit*: deinde quia communi loquendi modo in judiciis *eorum documenta chartæ & Epistolæ dici solent, qui eis pro se utuntur, & quorum ostenduntur prodesse negotiis*: rursus quia magis æquum est, ut Ibæ dicatur Epistola, *quam ille pro suæ orthodoxæ fidei approbatione ut relegeretur exigit*; quam conscriptam ad Marim Persam, *quam ad Ibam oppugnandum objiciebant adversarii*. Hæc Vigilius num. XXII. Corroboratur hæc responsio sententia Maximi, qui non ait declaratam orthodoxam *dictationem* Ibæ in Epistola prolata ab Adversario, sed ex *relecto rescripto Epistolæ*, scilicet, *ex relecto rescripto* Edessenorum, quo recitato *omnia*, inquit Vigilius, *non solum adversariis non probantibus, aut Iba Episcopo denegante, verum etiam damnante fuerunt reprobata*. Quare *dictatio* non significat, ut vulgo accipitur, conscriptionem Epistolæ, sed Ibæ apud Judices actionem. Ita apud Jurisconsultos *actionem dictare* nihil est aliud, quam formulam intendere, sive cum adversariis in judicio experiri, apud Paullum L. *Non distinguemus*. *ff. illud*. *D. de recept. arbit.* In Græco apud Harduinum Tom. I. pag. 540. extat: ὀρθόδοξος ὤφθη αὐτοῦ ἡ ὑπαγορία, *Orthodoxa declarata est ejus significatio*. Hactenus de tribus Capitulis, & de hæresi Nestoriana.

CAPUT XVIII.

Eutychianum dogma refellitur.

CONTRA fere Nestorianæ, atque e diametro opposita est hæresis Eutychetis, quam erupisse scribit Anastasius Sinaita decem circiter

citer annis post Synodum Ephesinam, nimirum circa annum Christi 441. Gelasius tamen in Epistola ad Episcopos Dardaniæ exortam hæresim illam affirmat anno 448. rationem habens illius temporis, quo Eutyches a S. Flaviano in judicium vocatus fuit, accusante Eusebio Episcopo Dorylæi. Fuit Eutyches ex parentibus Orthodoxis progenitus, Presbyter Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & amplissimi Monasterii ἡγεμὼν, idest, Archimandrita, vel Præses. Is ægre ferens initam pacem inter Cyrillum & Joannem Antiochenum, cœpit adversus Orientales obloqui, eosque tanquam Nestorianos traducere; arbitrabatur enim duas, quas illi propugnabant naturas, duas personas constituere, quæ fuerat cum Gentilium, tum superiorum hæreticorum alucinatio. Quamobrem unam in Christo personam defendens ait naturas duas, humanam, atque divinam ita in Incarnatione permixtas, & confusas fuisse; ut licet antea diversæ fuerint, post adunationem tamen in unam transierint. Innovavit propterea etiam hæresim Apollinarii, etsi in eum aliquando anathema intorserit; quoniam docens post naturarum adunationem humanitatem a divinitate fuisse absorptam, eam, quam appellabat Christi carnem, putabat esse divinitatem ipsam, quasi de cælo delapsam, nullum propterea corpus Christi agnoscens, nisi phantasticum, & contendens ipsam divinitatem fuisse affixam cruci, & in sepulcro reconditam. Jure itaque, meritoque Eutychianum dogma appellatur a Facundo Hermianensi scitum profanum ac fatuum, & bruta contentio: & ipse Eutyches a Leone Magno in Epistola ad Pulcheriam dicitur senex indoctus atque imperitus. Sed vide sacrarum historiarum, aut hæresum accuratos scriptores, necnon dissertat. Lupi de Synodo latrocinali Ephesina.

Delatus, & impietatis ac hæresis Eutyches accusatus apud S. Flavianum Episcopum regiæ urbis Constantinopolis, hujusque monita parvipendens damnatus est a Synodo Constantinopolitana ab ipso Flaviano coacta VI. Idus Novembris Coss. Flaviano Zenone, & Postumiano, anno nempe 448. subscribentibus Synodo Episcopis XXXII. & Archimandritis XXIII., ut recte Pagius ad hunc annum num 7. At damnatus Eutyches per literas conquæstus est apud S. Leonem agentem Pontificatus sui annum 9. & quoniam significavit iterum Nestorianam hæresim germinare, movit Pontificem, ut datis Epistolis ad Flavianum, quæ scriptæ fuerunt proximo anno 449., zelum Eutychetis commendaret, jubens ne innocens vexaretur. Verum acceptis postea a Leone cum Actis Synodi Constantinopolitanæ literis Flaviani, Leo ipse Eutychetem damnavit; atque impius hæreticus audacter appellavit ad prætorium Imperatoris; a quo dante operam Chrisaphio Eunucho, obtinuit ut indiceretur Synodus Ephesina, facta ipsi Eutycheti facultate Episcopos convocandi. Sanctus autem Leo, cum

Theo-

Theodosium a cogendo Concilio non potuisset avocare, misit qui suas gererent vices; & Synodus quæ indicta fuerat ad Kalendas Augustas, celebrata est die VIII. ejusdem mensis. Hæc est Synodus, quam dicunt Latrocinium Ephesinum, sive Synodum Prædatoriam. Ibi enim renuentibus Legatis Apostolicæ Sedis, a Dioscoro Alexandrino, & Episcopis aliis Eutychianis, absoluto Eutychete, damnati fuerunt Sanctus Flavianus, Eusebius Dorylæensis, Ibas Edessenus, Theodoretus Cyrensis, & Domnus Antiochenus. Imo Flavianus interponens appellationem adeo indigne tractatus est, ut ex numero & atrocitate vulnerum animam efflaverit; etsi non omnes consentiant, an Ephesi obierit, an Epipæ in Lydia, quò eum relegarant, an in itinere inter cohortes militum & catenis devinctus. Dolore tamen plagarum, quas acceperat, migrasse ad Dominum, tradunt scriptores omnes, Evagrius, Liberatus, & alii apud Lupum citato loco. Hæc, aliaque Eutychianorum facinora in caussa fuerunt, ut defuncto interim Theodosio, atque ad Imperium evecto Marciano, indiceretur Synodus Oecumenica. Hanc idem Marcianus cogi primum curaverat Nicææ in Bithynia, ut Eutyches damnaretur in eadem urbe, ubi proscriptus fuerat Arius; & jam illuc Episcopi quamplures perrexerant: sed cum S. Romanus Pontifex Leo optaret quammaxime, ut Synodo interesset etiam piissimus Imperator, translata est Chalcedonem, ibique præsidentibus ejusdem Leonis Legatis inchoata est VIII. Idus Octobris, & absoluta Kal. Novembris an. 451. Pontificatus Leonis XII., & Imp. Marciani II. In hac Synodo damnatus est Eutyches, proscriptus iterum Nestorius; at Theodoretus utrumque hæresiarcham anathematizans fuit in sedem suam restitutus. Exposita nunc historia hæresis Eutychianæ, ipsam aggredimur refutandam.

Propositio. Duo sunt in Christo post adunationem naturæ distinctæ invicem, atque impermixtæ, licet separatim minime subsistentes, sed in eadem hypostasi, atque persona, unitione physica copulatæ.

Demonstratur I. Dominus noster Jesus Christus, quum sit unus atque indivisus, ut supra adversus Nestorianos probatum est; perfectus tamen est Deus, ac perfectus homo, præditus divinitate, & rationali anima & corpore humano: quorum primum libro VII. cap. 9. & in hoc ipso libro cap. XIII. proposit. 2., alterum vero cap. 2. adversus Phantasiastas fuit apertissime demonstratum. Et quidem assumptæ a Filio Dei humanitatis invictum exhibent argumentum ea loca, in quibus dicitur filius hominis, filius Davidis, factus ex muliere, flagellis cæsus, crucifixus, atque de eo narratur vulnera sua palpanda discipulis præbuisse: ac divinitatem ea contestantur, in quibus appellatur Deus, Unigenitus permanens in sinu Patris, Filius Dei proprius, Panis qui de cælo descendit, antiquior

Abra-

Abrahamo, & Dominus benedictus in sæcula. Quæ omnia divinarum scripturarum auctoritate comprobata necessum non est, ut iterum producamus. At ex quo Dominus Jesus Christus sit Deus verus, divina in ipso natura debet propugnari; & ex quo sit perfectus homo, tenemur perfectam in ipso humanitatem profiteri. II. Huc spectant verba, quibus Verbi *Incarnationem* nobis divina eloquia proponunt. Ac primo Joannes Evangelista, posteaquam præclara de Verbi divinitate enuntiavit, affirmans quod in principio erat Deus, quod omnia per ipsum facta sint, quod erat lux illuminans omnem hominem, *Et Verbum* (inquit) *caro factum est*. Itaque, ut inquit S. Leo in Epistola ad Flavianum lecta in II. Actione Synodi Chalcedoniæ, *Unus idemque (quod sæpe dicendum est) vere Dei filius, & vere hominis filius. Deus per id, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum: homo per id, quod Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: Deus per id, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: homo per id, quod factus est ex muliere, factus sub lege*. Eadem est vis verborum Apostoli ad Philippenses II. 6. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. III. Eamdem veritatem confirmant universa fere Christi opera, de quibus eadem ad Flavianum Epistola S. Leo: *Nativitas carnis manifestatio est humanæ naturæ; partus virginis divinæ est virtutis indicium: infantia parvuli ostenditur humilitate cunarum, magnitudo Altissimi declaratur vocibus Angelorum. Similis est rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere; sed Dominus est omnium, quem Magi gaudentes veniunt suppliciter adorare. Cum ad Præcursoris sui baptismum venit, ne lateret quod carnis velamine divinitas tegeretur, vox Patris de cælo intonans dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Sicut hominem diabolica tentat astutia; sicut Deo angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassescere, atque dormire evidenter humanum est: quinque panibus quinque millia hominum satiare, largiri Samaritanæ aquam vivam &c. sine ambiguitate divinum est. Non ejusdem naturæ est flere miserationis affectu amicum mortuum; & eumdem remoto quatriduanæ aggere sepulturæ ad vocis imperium excitare redivivum: aut in ligno pendere, & in noctem luce conversa, omnia elementa tremefacere: aut clavis transfixum esse, & paradisi portas fidei latronis aperire. Non ejusdem naturæ est dicere, Ego & Pater unum sumus; & dicere, Pater major me est*. Vide Tom. IV. Conc. Labbei pag. 352. His vero quid proferri potest aut eloquentius, aut robustius, aut majori auctoritate firmatum?

Addamus tamen ad frangendam penitus Eutychianam perfidiam argumentum quartum ex Patrum traditione depromptum. Plura...

afferunt testimonia Bellarminus lib. III. de Christo cap. 3. Nat. Alexander Differt. XXIV. sæculi V. ac Theologi omnes. Verum nos afferemus duntaxat aliqua ex Patribus, quorum testimonia recitata, ac probata fuerunt Act. 2. Chalcedonensis Synodi. Sunt hi, Hilarius, qui libro nono de Trinit. ait: *Nescit plane vitam suam, nescit qui Christum Jesum ut verum Deum, ita & verum hominem ignorat*. Gregorius Nazianz. scribens in Orat. de Nativitate, *Missus est quidem, sed ut homo: duplex enim erat in eo natura*. Ambrosius, cujus in 2. lib. de Fide ad Grat. cap. 4. hæc sunt verba: *Idem Deus, idem homo: per divinitatem Deus, per susceptionem carnis homo*. Et paullo infra, *Servemus distinctionem humanitatis, & carnis*. Joannes Chrysostomus Hom. de Ascensione demonstrans quare Christus sit mediator Dei, & hominum exemplo illius, qui in medio positus duorum altercantium litem omnem dissolvit, *Se* (inquit) *medium Christus ingessit, & sociavit utramque naturam*. Similia tradit S. P. Augustinus in Epistola ad Volusianum: *Inter Deum & homines mediator apparuit, in unitate personæ copulans utramque naturam*. Cyrillus Alex. in libro de Incarnat. Cap. 13. ait: *Unum, eumdemque Jesum Christum dicimus non ignorantes differentiam naturarum, sed eas inconfuse inter se servantes*. Ex his ab Oecumenica Synodo comprobatis liquet quænam sit communis SS. PP. traditio: quam etiam accurate expendit in Dialogis Theodoretus, & in Epist. ad Leonem Augustum S. Leo. Accedunt definitiones Conciliorum, Constantinopolitani, quod celebratum diximus sub Flaviano, an. 448. & alterius, quod ibidem habitum fuit sub Anatolio post biennium; Chalcedonensis celebrati proximo anno 451. cum interventu Episcoporum DCXXX. atque aliorum posteriorum.

Denique probatur Catholicum dogma argumentationibus Theologicis: quarum prima est, quia nisi post unionem duæ in Christo asserantur naturæ; universa reparationis nostræ mysteria evertuntur, atque unum ex his consequi necesse est, aut divinitatem fuisse immutatam mortique obnoxiam, aut humanitatem impatibilem atque immortalem. Quare si Christus mortuus est, ac mundum redemit pretio sanguinis sui, id perfecit in humana substantia, illam assumens in unitionem divinæ, atque, ut ait lib. I. Act. Apost. cap. 4. Arator:

Se quoque permittens, fusæ Genitricis ab alvo
Carnis jura pati, vitam ne perderet orbis
Maluit ipse mori; sed quod de Virgine fœta
Nascitur, illud obit.

Altera ratio est, quod nequeat percipi hypostatica unio, nisi utraque natura in sua substantia permaneat. Quæ enim ad unum aliquod constituendum nectuntur; uno ex his modis uniri debent, quos cum Divo Thoma in IV. contra Gentiles Theologi omnes agnoscunt: vel enim

enim uniuntur duntaxat aggregatione, utroque extremo integro, perfectoque permanente; quemadmodum ea, quæ unum *per accidens* constituunt, ut corpus, & habitus, aut acervus lapidum, vel cumulus arenarum; quam unitionem in Christo statuebat impius Nestorius supra refutatus: vel uniuntur secundum hypostasim, utroque extremo stante per eamdem subsistentiam, sicut unitur corpori rationalis anima ad constituendum hominem; & hæc unitio postulat naturarum distinctionem, quotiescunque una in alteram nequit converti, ut spiritualis in corpoream; aut utraque non ita permiscetur, ut resultet tertia quædam substantia, ut evenit in compositione mixtorum. At natura divina nequit in humanam converti, & vicissim humana in divinam; non enim Deus mutabilis est, nec creatura fieri potest essentialiter immutabilis. Mixtio etiam, ex qua tertia quædam species coalescit, absque partium mutatione non evenit. Dantur quidem alia unitorum genera, in quibus duo inter se diversa unum constituunt, partium natura remanente, ut in sententia vulgari physicum corpus ex materia, & forma compositum; sed nec hujusmodi unitio reperitur in Incarnatione, quum nequeat divina natura habere veram propriamque rationem partis: neque hæc unio spectat ad refellendam hæresim Eutychianam, quum in hac unitione stet naturarum discrepantia ab Eutychete oppugnata. Num vero repugnet quod divina natura pars dicatur, est alia quæstio; quam puto nihil pertinere ad hæreticum dogma sacris literis, traditione Patrum, atque manifesta ratione profligatum.

Respondetur Eutychianis.

Hæresim Eutychetis firmare videntur ea verba Joannis I. 14. *Verbum caro factum est*. Quod enim fit caro, in carnem vertitur. Si ergo Verbum factum est caro, cur versum in carnem non est dicendum? Virga quidem Mosis, de qua Exodi IV. 2. legimus factam colubrum, in verum serpentem fuit commutata, absorpta scipionis natura; uxor Lot, quam factam statuam, aut columnam salis legimus in Gen. cap. XIX. 26. nil fuit posthac, quam corporis humani in salinum conversio; & aqua, quæ in nuptiis Canæ Galilææ facta est vinum, Joannis II. 9., nonné pristinam naturam commutavit? Idem ergo de illis verbis Evangelicis, *Verbum caro factum est*, videtur absque ulla cunctatione asserendum, maxime quod verba verbis ubique respondent in Græcis, tamesi alicubi Latina Versio conversionem significat, quam de assumpta humanitate minime enuntiat. Ut enim Joan. I. 14. extat, Καὶ ὁ λογος σὰρξ ἐγένετο, *Et Verbum caro factum est*; ita Gen. XIX. 26. Καὶ ἐγένετο στήλη ἁλος, *Et facta est columna salis*; Exodi IV. 2. Καὶ ἐγένετο ὄφις, *Et facta est serpens*; & Joannis II. 9. τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον,

Aquam vinum factam. Occurrit ubique idem Verbum γίνομαι demonstrans novæ alicujus substantiæ productionem. Addamus, nisi hæc sufficiant, exemplum ex ipso corpore Christi depromptum; negari enim non potest quod revera panis substantia in Christi corpus convertatur, idque demonstretur ex illis verbis Mat. XXVI. 26. *Hoc est corpus meum*. Ratione consimili si recte dicitur, *Verbum est caro*, aut *factum est filius hominis*, affirmare debemus conversionem divinitatis in carnem.

Resp. dist. ant. Quod fit caro, in carnem vertitur, si fiat assumptione humanitatis in Deum, nego: si conversione divinitatis in carnem, concedo. Priori modo Verbum factum esse carnem, Patres unanimi sensu demonstrant. Ignatius in Epist. ad Trallianos, Epiphanius H. 77. Ambrosius lib. 1. de Incarnat. cap. 6. Joannes Chrysostomus Hom. 11. in Joannem, Fulgentius de Incarnat. cap. 10. & Ecclesia demum universa in Symbolo Athanasiano. Legi poterunt interpretationes Patrum apud L'Herminier Tom. 3. pag. 181. Nos enim, ut istiusmodi argumentationes penitus evanescant, ac simul responsio nostra suppeditet locorum similium intelligentiam, hæc ducimus reponenda. Tam Hebraicum verbum היה, quam Græcum γίνομαι, ac Latinum *fieri*, quæ in præfatis locis occurrunt, plures habent significationes; nam היה idem est, ac *esse*, *compleri*, *evenire*, & aliquando etiam *perire*, *vel frangi*; hoc postremum tamen in conjugatione *Niphal*, ut Daniel VIII. 27. Similiter γίνομαι valet *fieri*, *exoriri*, *nasci*, *contingere*, *consistere*, necnon *conjungi*, *accedere*, atque *uniri*. Eadem, & longe amplior est significatio verbi *Esse*, ac *fieri*. Itaque ex verbis Evangelicis *Verbum caro factum est*, optime colligimus naturarum duarum unitionem, nec necesse est intelligere conversionem, & confusionem earumdem. At cur hanc ceteris in locis admittimus? Non ex vi verbi: sed rerum, quæ *fieri* dicuntur. Si enim res nequeat in eam, quam *fieri* dicitur, mutari; absurdum est opinari *factam* taliter, ut sit immutata. Sic verbum mentis fit vox, dum ore profertur quod versatur in mente; sed quum verbum mentis spiritale sit, vox autem sonus sensibilis, nec spiritale in sensibile verti queat; nemo dixerit, dum loquimur, verbum quod fit vox, naturam amittere spiritalem; atque hoc exemplo exponit *Verbum caro factum est*, Doctorum Aquila Augustinus serm. 187. aliàs 17. de Tempore. At si natura rerum sit mutationi obnoxia, ut panis, aqua, humanum corpus, & quælibet res creata; ubi *fieri* dicitur aliquid, ac verba sensum exhibent proprium, ac literalem, mutationem naturarum debemus intelligere. Accipe traditam a Divo Cyrillo regulam in Dialogo de Incarnat. Unigeniti, Tom. V. pag. 717. *At si Verbum, inquiunt, factum est caro, jam non amplius mansit Verbum, sed potius desiit esse quod erat. Atqui hoc merum delirium, & dementia*

mentia est, nihilque aliud quam mentis erratæ ludibrium. Censent enim, ut videtur, per hoc Factum est, necessaria quadam ratione mutationem alterationemque significari. Ergo cum psallunt quidam, Et factus est mihi Dominus in refugium: & rursus, Domine, refugium factus es nobis, quid respondebunt? Anne Deus, qui hic decantatur, desinens esse Deus, mutatus est in refugium, & translatus est naturaliter in aliud, quod ab initio non erat? Cum itaque Dei mentio fit; si ab aliquo dicatur illud, Factus est, quo pacto non sit absurdum, atque adeo vehementer absurdum, existimare mutationem aliquam per id significari, & non potius conari id aliqua ratione intelligere, prudenterque ad id, quod Deo maxime convenit, accomodari?

Addo in iisdem Scripturæ locis talem phrasim contineri, ut non obscure significetur mulieris corpus, virgam Mosis, aquam, ac panem in salis acervum, in colubrum, in vinum, in corporis Christi substantiam fuisse commutata. Enim vero Genesis XIX. 26. habet Hebraicus codex ותהי נציב מלח: *Et fuit cumulus salis*, ac similiter Græcus, Καὶ ἐγένετο στήλη ἁλός, *Et commutata est in columnam salis*: quæ simplex phrasis, verbique *absque subjecto* expressio commonstrat priorem substantiam in alteram fuisse mutatam: quod dici nequit de versu 14. cap. I. Joann. ubi subjectum apponitur cum articulo, ὁ λόγος; Vulgata autem ibidem legit, *Versa est in statuam salis*. Veram itaque prioris naturæ conversionem istic phrasis ipsa demonstrat. Idem dicendum de versu 3. cap. IV. Exodi, ubi extat in Hebraicis ויהי לנחש *Et fuit serpens*: in Græcis, Καὶ ἐγένετο ὄφις, *Evasit coluber*; in Vulgata, *Versa est in colubrum*: eadem scilicet phraseos simplicitate, ac proprietate sermonis. Notandum præterea est in hebraico suffixum ל. quod ut plurimum veram conversionem naturæ pristinæ innuit, ut Genes. II. 7. לנפש, *in animal vivens*: ibidem v. 22. לאשה, *in mulierem*: atque ipso capite IV. Exodi versu 4. למטה, *in baculum*, & versu 9. לדם, *in sanguinem*. In Græco etiam versu proximo conversionem virgæ in serpentem declarant apertissime ea verba: Καὶ ῥάβδον ταύτην τὴν στραφεῖσαν εἰς ὄφιν. In his ergo locis veram conversionem ipsa verba declarant, & γίνομαι, *fieri*, idem est, ac στρέφομαι, *converti*. In cap. II. Joannis satis ostenditur non fuisse cum vino permixtam aquam, ex quo architriclinus, & convivæ gustu experti fuerint vinum esse merum, *bonum*, ac priori robustius, non autem admixtum, sive aqua dilutum. Matth. denique 26. de Eucharistico Pane legitur, *Hoc est corpus meum*, τοῦτ' ἐστι τὸ σῶμά μου; neutro pronomine *hoc*, τοῦτο, tametsi masculini generis sint *panis*, & ἄρτος. Demonstrat autem pronomen *Hoc* id, quod illa enunciatione significatur, redditque sensum planissimum, *Hæc res*, demonstrato Corpore Christi, *est corpus meum*. Si autem permaneret post consecrationem substantia panis, non pronomine hujusce generis usus fuisset Salva-

tor. Sed de hoc postremo loco dicam alibi. Nunc ex ipsa verborum proprietate liquet in omnibus locis supra allatis designari conversionem substantiæ, nec idem affirmandum esse de textu illo: *Verbum caro factum est*.

Verum est aliquid aliud adversus Eutychianos in his Scripturarum textibus adnotandum. Non adeo desipuit Eutyches, ut crederet divinitatem Verbi demutatam in carnem; sed credidit ipsam carnem ita a divinitate absorptam, ut transiens in hujus naturam divina fieret, & quod humanum est, & corporeum factum esset umbratile. Igitur nihil adducta exempla pro Eutychianis efficiunt, statua enim salis, in quam versa est uxor Lot, vera fuit, & suo tempore adhuc extitisse scripserunt Joseph lib. I. Antiquitatum cap. 12. & Rab. Benjamin in suo Itinerario: imo etiamnum persistere, quod incertum est tamen, arbitrantur Bochartus, & Adricomius citati a Tirino; &, si recipiendum foret Targum Jerosolymitanum, stabit usque ad mundi consummationem. Ita serpentis, ac vini substantia vera ac propria dicenda est. Idem de Christi corpore in Eucharistia docet Fides Catholicorum, probantque verba illa, *Hoc est corpus meum*, quarum vocum prima est pronomen proprium, ac subjecti demonstrativum, altera est verbum quo exprimitur vera existentia, & prædicati cum subjecto connexio, tertia nomen est proprium subsistentis carnis, postrema est manifesta nota personæ; nec ulla propositio est, quæ magis expresse literalem sensum exhibeat. Si ergo tenenda est prædictorum locorum æquiparatio, ex illa enuntiatione, *Verbum caro factum est*, consequitur tantum veram post Incarnationem extitisse carnem assumptam a Verbo: quod verissimum est, & immerito negatur ab Eutychianis.

Postremo Joannes Evangelista non solum ad demonstrandam substantialem duarum naturarum unionem inquit, *Verbum caro factum est*, sed etiam ad innuendam earumdem naturarum discrepantiam addidit, *Et habitavit in nobis*. Quod animadvertens beatissimus Joannes Chrysostomus hom. 11. in Joan. ait: *Quid enim subjicit? Et habitavit in nobis; tanquam sic te alloqueretur: Vide, ne quid absurdi suspiceris ex illa voce. Non enim mutationem illam immutabilis illius naturæ significavi, sed habitationem, & commorationem. Porro id quod habitat, non est idem cum eo, quod habitatur, sed diversum*. Hoc itaque loco tam Nestoriana, quam Eutychiana hæresis confoditur, & quemadmodum objectio Nestorii dividentis personam Verbi a persona Christi, ac probantis solam unius in altero inhabitationem ex illis verbis *Et habitavit in nobis*, retunditur ex præcedentibus, *Verbum caro factum est* demonstrantibus hypostaticam utriusque naturæ unionem: ita objectio Eutychetis ambas naturas confundentis & permiscentis, petita ex verbis illis *Verbum caro factum est*, revincitur ex iis, quæ proxime sequuntur, *Et habitavit in nobis*, aperte commonstranti-

bus

bus duarum naturarum proprietatem, & discrepantiam.

Sunt etiam aliqua veterum Patrum testimonia, quæ videntur facere pro Eutychianis. Etenim Tertullianus pluribus in locis appellat Christum *hominem Deo mixtum*. Ita in libro de Carne Christi cap. 3. 15. & 21. Apologetici. In lib. autem adversus Praxeam cap. 27. propugnat utriusque naturæ *mixturam*, & conversionem. Idem docet in Epistola ad Volusianum S. P. Augustinus. Eadem est doctrina S. Maximi Episcopi Taurinensis hom. 4. de Nat. Domini, Eulogii Alexandrini apud Photium, Leporii Presbyteri, imo & Leonis Magni serm. 3. de Christi nativitate. Horum loca collegit, expenditque Lupus in Synodum Ephesinam. De Cyrillo, qui unam dixit naturam Dei Verbi incarnatam, plura cap. xv. Favet Eutychianis Julius Rom. Pontifex in Epistola ad Dionysium Episcopum Corinthiorum, ubi aperte unam in Christo profitetur naturam. Sunt quidem nonnulli, qui hanc Epistolam spuriam censent; sed esse genuinam affirmat Ephræmius Antiochenus, & Gennadius de Scriptoribus Eccl. atque hunc male reprehendi a Baronio ad annum 352. n. 6., observat Petavius lib. iv. de Incarnat. cap. 6. Absque ulla deinde ambiguitate tradit dogma Eutychianum S. Greg. Thaumaturgus in celebri illa sententia, *In Christo non duæ personæ, neque duæ naturæ.* Denique desumi potest pro Eutychianis argumentum ex vetustissimo Scriptore Justino, qui in 2. Apologia instituit comparationem inter Incarnationem Verbi, & Eucharistiæ Sacramentum; & ideo quemadmodum panis fit corpus Christi per conversionem substantiæ, ita Verbum per substantiæ conversionem factum est caro.

His respondentes dicimus Tertullianum, Augustinum, Maximum, Eulogium, & Leporium mixtionis & conversionis nomine intelligere veram assumptionem humanitatis, non talem permixtionem, qualis est corporum liquidorum, ex qua resultat tertia quædam substantia. Et quidem Tertullianus de Carne Christi hunc sibi scopum proposuit, refutandi errorem illorum, qui Christi corpus putabant umbratile atque phantasticum: atque in Apologetico demonstrata utriusque naturæ discrepantia commonet, ne arbitremur talem in Christo esse mixtionem, qualis fit ex auro & argento, dum efficitur electrum. At S. P. Augustinus in Ep. 3. nunc 137. ad Volusianum num. 9. ait. *Inter Deum & hominem* (Christus) *mediator apparuit, in unitate personæ copulans utramque naturam*. Itaque *mixturæ* nomine hanc personæ unitatem intelligit; quod seq. num. 11. sic exponit: *Nam sicut in unitate personæ anima unitur corpori, ut homo sit: ita in unitate personæ Deus unitur homini, ut Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animæ, & corporis: in hac persona mixtura est Dei & hominis; si tamen secedat auditor a consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, ut neuter servet integritatem suam:*

suam: quamquam & in ipsis corporibus aeri lux incorrupta misceatur. Ergo persona hominis mixtura est animæ & corporis: persona autem Christi mixtura est Dei & hominis. Hanc esse S. Leonis doctrinam liquet ex iis, quæ deprompta sunt paullo supra ex aureis ejus contra Eutychetem Epistolis. Idem sensere Eulogius, & alii, qui mixtionis nomine usi sunt, ne quis induceret cum Nestorianis personarum divisionem; ut de Eulogio inquit ipse Photius, & de Cyrillo dictum est supra. Quandoquidem vero Cyrilli mentionem fecimus; dirimit ipse omnem oppositionem lib. 1. contra Nestorium cap. 3. *Mixtionis nomen* (inquit) *posuerunt nonnulli etiam Sancti Patres, sed quod metuere te dicis, ne qua confusio contigisse existimetur ad instar liquidorum, quæ inter se mutuo commiscentur, libero te hoc metu. Non sic illi senserunt. Minime: sed ea voce sunt usi, cum summam unionem ostendere studerent*. Julii Epistolam revera suppositam esse probat Leontius in libro de Sectis, ex quo tanquam fetum alicujus Appollinaristæ illam commemoret, ac refellat S. Gregorius Nyssenus in libro, quem adversus Apollinarem conscripsit. Ephræmius autem, qui illam recipit ut genuinam, testatur non *unam* ibidem *naturam* dici absolute, sed *unam naturam divini Verbi incarnatam*: quod jam explicatum est in Cyrillo: ideoque potest probari hæc Epistola, & male reprehenditur a Gennadio. Verba, quæ ex Gregorio citata sunt, sunt hominis Apollinaristæ, & Sancto Episcopo Neocæsariensi perperam affícta, ut animadvertit idem Leontius. Justinus denique in eo comparat Eucharistiam Incarnationi, quod sicut in Christo fuit vera humanitas prædita carne & sanguine, producta divinitus per Verbum Dei; ita in Eucharistia recipimus alimentum, quod vere ac proprie continet sub speciebus panis Jesu Christi carnem & sanguinem. Fieri autem utrobique naturarum eodem pacto conversionem Justinus minime affirmat: *Quemadmodum*, inquit, *per Verbum Dei caro factus Jesus Christus servator noster: & carnem, & sanguinem salutis nostræ caussa habuit: ita quoque illud, in quo per preces Verbi ab ipso profecti gratiæ sunt actæ, alimentum ipsius Jesu Christi Incarnati carnem, & sanguinem esse edocti sumus. Nam Apostoli in Commentariis a se scriptis, quæ Evangelia vocantur, tradiderunt ita sibi præcepisse Jesum, & pane accepto, gratiisque actis dixisse: Hoc facite in memoriam mei, Hoc est corpus meum*. Nullus itaque Patrum probavit Eutychetis insaniam; sed omnibus est sententia constans & inviolabilis, quod Unigenitus Dei semetipsum exinanivit formam servi accipiens, neque commixtionem passus, neque divisionem, atque, ut cecinit libro 1. de Partu Virginis Honorius Fortunatus:

Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,
Non se permutans, sed sibi membra levans.

CA-

CAPUT XIX.

Quam inscite & impudenter Avitus Academicus insimulaverit Eutychianæ hæreseos Homiliam Clementis XI. Pontificis Maximi.

OPpugnatam hæresim Eutychetis visus est sibi deprehendere in Homilia, quam in sacro Purpuratorum Patrum Senatu, & frequentissima Ecclesiasticorum virorum concione habuit anno 1702. SS. Papa CLEMENS XI. in solemni die Dominicæ Resurrectionis, illamque a nullo Theologo posse a nota hæreseos purgari censuit Jansenianus quidam, qui parvum de hac homilia libellum vulgavit, cum hac inscriptione, *De Clementina periodo, Hodie forma servi reversa est in formam Dei*. His verbis hæresim contineri tam audacter, tam confidenter persuasum habet, ut Romanæ Communionis Theologos, & præsertim Pontificiæ auctoritatis Propugnatores ita alloquatur: *Qui e Magistris vestris ingenio, eruditione, calliditate præstant, ab errore Eutychiano liberent hanc periodum, &c.* Nec est unde miremur hujus insimulatoris licentiam: Jansenianus est enim, idest, ex illorum cœtu, quos memoratus Pontifex Maximus exemplo Prædecessorum suorum insectatus studuit omnino comprimere, confirmatis, novisque editis Constitutionibus, quarum alibi mentionem fecimus. Sed quod ait præfatam periodum neque ingenio, neque eruditione, neque calliditate posse demonstrari ab hæresi immunem, id non solum arrogantiæ perversæque mentis indicium est, verum etiam aut summæ ignorantiæ, aut exquisitæ malitiæ, calumniæque execrabilis. Illam quippe periodum veram, libratam, & Catholicam esse consequens propositio suadebit.

PROPOSITIO. Allata Clementina periodus ponderata est, gravis, & ab omni, vel minimo errore immunis.

Demonstratur. Ideo Avitus Academicus Clementinam periodum tanquam Eutychianam ausus est insectari, quoniam *forma* apud plures Ecclesiæ Patres *naturam* significat; & consequenter sicut forma, & natura servi secundum Christianæ Religionis effata nunquam fuit forma Dei; sic nec in illam resurgente Domino reversa fuit, nec reversura est unquam. Hæc tota Aviti argumentatio, nullo ingenii acumine, nulla dialectica arte, nulla, si ipsi fides est adhibenda, orationis sollertia dispellenda. At *formæ* vocabulum sæpenumero significare *naturam*, præsertim apud Patres, qui Eutychetem confutarunt, verum est; hanc solam significationem habere, falsum est penitus. Plura congerit Avitus testimonia, in quibus duplex forma enuntiatur de Christo, scilicet, duplex substantia. Nos omnia probamus: revera enim

enim habuit Salvator *formam Dei*, *in qua æqualis est patri*, *&* *formam servi*, *qua minor est patre*; inquit in Psalmum 63. Augustinus. At num id tantum *forma* significat? Minime: & apud Latinos, & apud Græcos, non profanos tantum, sed etiam sacros, divinosque Scriptores commonstrat effigiem, imaginem, & externa latentis naturæ, dignitatisque argumenta. Hoc sensu usurpat vocem illam Cicero in 2. de Officiis, & 2. de Finibus. Virgilius in 6. Aeneid. Terentius in Andria, & nullus est, qui non habeat in sermonis consuetudine, *Egregius forma*, *forma liberali*, *forma bona*. Clemens autem XI. latini sermonis proprietatem, quantum singula ejus scripta testantur, novit maxime. Non solum latinum *forma*, etiam græcum μορφὴ cum naturam, tum externam faciem significat. Duplicem naturam demonstrat Apostolus ad Philippenses scribens: Ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, &, μορφὴν δούλου λαβών. *Qui cum in forma Dei esset*, &, *Formam servi accipiens*. Pro effigie, ac faciei imagine usurpatur vox eadem μορφὴ, Marci XVI. 12. ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, *in alia effigie*. Itaque Clemens XI. dum ait, *Hodie forma servi reversa est in formam Dei*, non commixtionem ostendit humanæ divinæque naturæ, sed commutationem corporis tot vulneribus sauciati, & cujus non erat species aut decor, in splendidum ac redivivum, ita, ut quemadmodum ex priori effigie dignoscebatur humanitas, ita ex gloria resurgentis sit manifestata divinitas. Non ergo natura in naturam reversa est; sed nostræ mortalitatis imago in gloriam immortalitatis: ex qua Christum, quem reputarunt scelerosum & impium, agnoverunt esse mundi Reparatorem, & unigenitum Filium Dei.

Neque, ut Clementina oratio hunc referat sensum, indiget benigna interpretatione legentium. Sensum ipsum exhibet, & ob oculos statuit, ut qui illum non percipit, aut detorquet, vel insigniter sit malignus, vel habeat fungum pro cerebro. Enimvero in eadem Homilia ad hunc modum loquitur Romanus Pontifex: *Hodie nimirum novus Adam non in animam viventem, sed in Spiritum vivificantem formatus apparuit, novam mundo daturus progeniem, non terrenam & sordidam, sed cælestem & splendidam. Hodie verum Dei Templum Judaica nuper impietate destructum divina post triduum Omnipotentia reparavit. Hodie forma servi reversa est in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad pristinæ altitudinis rediit majestatem. Hodie qui traditus fuerat propter delicta nostra, resurrexit propter justificationem nostram. Reddunt inferna victorem, suscipiunt superna triumphantem; infirmitas quippe in virtutem, mortalitas in immortalitatem, contumelia transivit in gloriam*. Vide quid sit formam servi in Dei formam reverti? Non est utriusque naturæ permixtio, sed passionis, & contumeliæ in gloriam Resurgentis commutatio. Christus enim resurgens a mortuis, jam non moritur: atque *vir dolorum*, *cui*

cui non erat species, neque decor, despectus & novissimus virorum, in quo posuit Dominus iniquitates omnium nostrum: factus est speciosus præ filiis hominum: factus est incorruptibilis, qui potuit vulnerari: factus est immortalis, qui potuit occidi: factus est impassibilis, qui potuit crucifigi: inquit idem summus Pontifex homilia, quam habuit in eadem solemnitate anno 1704.

Cum itaque verborum suorum Clemens XI. sit tam disertus, atque accuratus interpres, neque ex eadem homilia potuerit invidus improbusque obtrectator haurire suspicionem erroris; undenam illam venefico ore potuit ebibere? Num alicubi fidei Custos & Ecclesiæ Pastor Eutychianum se prodit? Sed legat calumniator homiliam, quam in die dominicæ Nativitatis habuit eodem anno 1704. Pontifex sapientissimus. *Ineffabile divinum Verbum*, (inquit) *quod in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat; è Patris sinu prodiens, Patri coexistens, Patri coæternum, in ipsa Patris substantia semper manens, & ex ipsa semper effulgens, hoc sane Verbum, ut nuper audistis, caro factum est, & habitavit in nobis: in nobis, quos Verbi sibi divinitas coaptavit, cujus caro de utero Virginis sumpta nos sumus; gemina nimirum in unam Personam conveniente natura, verus Deus, & verus homo natus est Christus, ut illi vera inesset Deitas ad miracula operum, nec vera deesset humanitas ad tolerantiam passionum*. Atque tam aperta hæresum omnium adversus Domini Incarnationem, & maxime Eutychianæ, damnatio nonne debuit putidum Aviti os obstruere, & impudentem linguam frenare?

Sed quod magis damnat hominis audaciam: illa eadem Clementina periodus verbis Patrum contexta est. Desumptam ex Arnoldo Carnotensi, qui floruit ætate divi Bernardi, & cujus opera extant Tom. XXII. Biblioth. PP. animadvertit vir doctus Philippus VanWaure nostri Ordinis, in Velitatione hæresis Jansenianæ, quam inscripsit *Augustinus Europæus*. Sed habet Auctorem longe celebriorem, sanctissimum nempe Martyrem Cyprianum; qui sermone de Resurrect. pag. 443. inquit: *Hæc Paschalia gaudia ipsi Angelici Spiritus, & resurgentis Domini gloriam admirantur; lætantur, & delectantur in eo, quod forma servi reversa sit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit majestatem*. Confer modo, Avite, cum Cypriano Clementem. Hic loquitur ad hunc modum: *Hodie forma servi reversa est in formam Dei, ac exinanitio humilitatis ad pristinæ altitudinis rediit majestatem*. Cyprianus ait: *delectantur in eo, quod forma servi reversa est in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit majestatem*. Non opus hic est Magistris, qui præstent ingenio, eruditione, & calliditate: eadem Cyprianum scribere, eadem Clementem videt enim lippiens, ac tonsor. Igitur aut Eutychianus uterque est, aut nec unus, nec alter.

Quis autem audeat rodere Cypriani orationem, tanquam errore Eutychiano consperfam?

Non video, quid respondere possit Calumniator, nisi forte aliam verborum cautionem adhibendam fuisse Clementi longe post damnatum Eutychetem in conspectu universalis Ecclesiæ peroranti, quæ adhibenda non fuit Cypriano antiquiori tempore, atque in privata Ecclesia concionem habenti. Quod si forte effutiret, id magis ipsius Aviti contunderet temeritatem. Loquens enim Pontifex in Catholica Ecclesia, atque in cœtu Orthodoxorum Procerum, *non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullus pulsabatur, securius loquebatur*. Atque hac responsione, qua Magnus Augustinus vindicat adversus Julianum lib. 1. cap. 6. quamdam sententiam Chrysostomi, sarta tectaque esset Clementis oratio, quamquam foret ob aliquam texturam minus accuratam verborum sensus ejusdem orationis ambiguus. Apertissimus est tamen, ponderosus, Patrum undique auctoritate munitus, nec unum fere verbum ibidem occurrit, quod perspicuo simul mirabilique artificio non sit e Sanctorum libris depromptus. Illa quoque interpretatio, quam desiderare posset Criticus submorosus, ut liquatissime ex dictis apparet, eidem periodo subnectitur. Ad frangendam præterea Jansenianí hujus audaciam accedit sermo XXXVII. Petri Chrysologi Ravennatensis Antistitis, in quo legimus: *Nonne Dominus, ut hominis faciem præferret & formam, formam propriæ deitatis aufugit?* En vocabulum *formæ* in eodem Clementinæ periodi sensu usurpatum a viro doctrina ac sanctitate spectabili, qui floruit vivente Eutychete, & adversus illum gloriose stilum exercuit.

Plura adversus summi Pontificis imperitum, injustissimumque accusatorem non proferam, tametsi possem permulta; ne forte opinetur, nos aut dissertationem illam pluris facere, aut ab ipsa mentem nostram quamvis perhumilem, & angustam plurimum coarctari. At hæc respondere placuit, ut agnosceret quanta facilitate machinam, quam putat firmissimam, subvertamus. Bovem pinguem ac frisium, quem promittit se dono missurum ex Hollandia ei, qui satisfecerit exornatæ a se lucubrationi, illi det, qui ipsum a nota ignorantiæ atque audaciæ adhibito omni conatu defenderit.

CAPUT XX.

Explicantur Scholasticorum placita circa naturam, proprietates, caussam, terminumque Unionis hypostaticæ.

PLURA Scholastici disputant de *hypostaticæ* unionis natura, proprietatibus, caussa, ac termino: quorum si velimus prolixam habere

bere dissertationem, prætermittenda nobis erunt utiliora, cum gravissimæ nobis adhuc dirimendæ sint controversiæ. Ut ergo Scholarum placita brevi expediamus; duarum naturarum unitionem quidam constituunt in *modo* ab extremis distincto, ut Scotus in III. dist. I. Suarez disput. VIII. sect. 3. Vasq. disp. XVIII. cap. 3. Salmanticenses disput. IV. dub. I. Gabr. a S. Vinc. disput. 2. dub. 7. L'Herminier de Un. hyp. q. 2. aliique complures: quidam vero ab extremis negant illam distingui, ut Cajetanus in 3. p. q. 2. art. 7. Gonet disp. VI. art. 3. Maignan Ph. Sacræ p. I. cap. 21. Juenin differt. V. q. 3. Tournely quæst. VII. art. 2. atque ex nostratibus Aegidius in 2. dist. 2. Gregorius Arimin. in I. dist. 28. q. 2. Gerardus dist. 7. q. 3. Gavardi quæst. V. art. I. & fere omnes ab eodem Gavardi num. 8. laudati. Nos vero horum sententiæ absque ulla animi fluctuatione subscribimus. Principio enim non admittitur a nobis *modum* esse *entitatem* aliquam distinctam a subjecto, licet fateamur esse *habitudinem* quamdam intrinsecam, sive potius rem ipsam tali affectione præditam, & veluti sigilli impressionem, inhærentem quamdam *formam* a substantia indistinctam; ut diximus de relationibus, ac de habitibus disputantes. Deinde nullam aliam *hypostaticæ* unionis perceptionem ex Scripturis, ac Patribus in velitatione præcedentium hæresum productis haurire possumus, quam mirabilis œconomiæ, per quam Dei Verbum in unitatem personæ *formam servi*, ideft, humanitatem assumpsit: cujus assumptionis modus captum superat humanum, neque potest per *entitatulam* aliquam productam innotescere mortalium mentibus. Præterea, ne vulgarem ratiocinationem omittamus, si duo habeant rationem *potentiæ*, *& actus*, quemadmodum habent corpus & anima, materia & forma; nullo egent superaddito nexu, quo, tanquam confixo clavo duæ tabulæ, colligentur; sed per se immediate uniuntur. Insuper, ut argumentatur citato loco Gregorius, non solum natura humana est unita Verbo, verum etiam Verbum est unitum naturæ humanæ; nec tamen ad hanc unionem explicandam recurrendum est ad modum, vel entitatem ipsi Verbo inhærentem, cum divina persona nequeat recipere *entitatem* aliquam, qua intrinsece afficiatur.

Ducuntur qui oppositam sententiam tenent momentis istiusmodi. Primum, cum *hypostatica* unio sit actio, correspondere huic debet aliquis productus effectus, qui utique non est humana natura, cum potius hæc sit terminus creationis, ideoque erit *entitas* illa, sive *modus* ab extremis distinctus. II. S. Thomas 3. p. q. 2. art. 7. invicte demonstrat unionem esse *aliquid creatum*, quoniam non fuit ab æterno, & quicquid incipit in tempore, creatum est. III. Possunt Verbum & humanitas simul esse, quin sint unita hypostaticè. Unio ergo, inquit Maurus lib. IX. q. 25., est aliquid a Verbo, & ab humanita-

te distinctum. IV. Quod est indifferens, per aliquid adventitium determinari debet. At natura creata indifferens erat, ut assumeretur a Verbo. Itaque per modum aliquem adventitium determinata est. V. Plura enuntiantur de humanitate unita Verbo, quæ non verificantur de ipsamet humanitate Verbo non unita: quarum oppositarum enunciationum ratio nulla est, nisi facta in humana natura mutatio.

Verum facile est hæc argumenta discutere: ad primum namque dicimus *Incarnationem* duas actiones comprehendere *connotative* distinctas, idest, naturæ humanæ productionem, quæ est creatio, & refertur ad totam Trinitatem tanquam ad caussam efficientem, & ad humanam naturam *in se spectatam*, tanquam ad effectum productum; & ejusdem, naturæ humanæ terminationem, quæ est Verbi assumptio, & refertur ad solum Filium tanquam ad principium suam tribuens subsistentiam, atque ad naturam humanam *prout subsistit divina hypostasi*: quare cuilibet actioni terminus respondet suus, creationi natura humana *absolute* spectata, idest, ut a Trinitate producta; assumptioni natura humana spectata *connotative*, idest, ut per Verbum subsistens. Ad auctoritatem divi Thomæ respondet Cajetanus *esse creatum*, quod intervenit in unione hipostatica, esse *passionem qua natura humana trahitur ad esse Verbi*: nos eidem responsioni insistentes dicimus, quod sicut unio *hypostatica* est actio facta in tempore *connotativa*, *ac terminativa*, ita habet effectum suum creatum quidem, sed connotantem divinum Verbum, a quo terminatur, idest, naturam humanam ut subsistentem: quod non repugnat divo Thomæ scribenti q. 6. art. 6. ad 1. *Unio naturæ humanæ ad Verbum est secundum esse personale, quod non dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura*: qua auctoritate Gonet loco cit. n. 46. sententiam confirmat nostram. Corruit eadem responsione argumentum Mauri, propterea quod nequeat non esse unio *hypostatica*, ubi est humanitas *connotative* accepta, hoc est hypostasi Verbi subsistens; quamvis non precipiatur unio, si humanitas in se tantum absque tali connotatione spectetur. Non aliam responsionem adhibebo ad quartum; natura enim creata determinatur *ut sit Verbi* per hujus hypostasim, quæ illam *connotative* tantum immutat. Utor eadem doctrina, ut me expediam ab argumentatione postrema, quandoquidem ad salvandas enuntiationes oppositas sat est distinctio *connotatorum*, ut demonstravi lib. 11. cap. 3. atque vi hujus distinctionis natura humana, ut subsistens divina hypostasi, dicitur Filius Dei, qualis non diciter absolute in se inspecta. Positis itaque principiis nostris quamfacillime hæc prima quæstio diluitur.

Quantum pertinet ad unionis *hypostaticæ* proprietates, consentiunt Theologi omnes illam esse substantialem, naturalem, omnium maximam, & perpetuam atque indissolubilem. Substantialem esse

esse constat ex his, quæ diximus adversus Nestorium, a quo nulla alia inter Deum hominemque unitio admissa fuit, præter moralem, & extrinsecus adscitam. *Substantialem* itaque illam appellamus, quatenus utraque substantia divina & humana in eadem hypostasi conjunctæ persistunt, ut in una persona hominis anima spiritualis & caro. *Naturalem* vero hanc unionem dicimus contra Eutychetem, qui nonnisi unam naturam adstruit confusam atque permixtam; quippe ubi unum perit, aut in alterum permutatur, non unio intervenit, sed mixtio, aut corruptio: sive *naturalem* dicimus, prout idem est, ac vere, sine fuco, & absque simulatione, ut explicavimus in tertio Anathematismo Cyrilli. Nam si *naturale* accipiatur, prout idem valet, ac necessarium, naturæ debitum, aut ex naturæ conditione promanans; constat unionem *hypostaticam*, quæ maxima gratiarum est, divinâque liberalitate peracta, dicendam non esse naturalem. Esse autem omnium maximam facile quisque percipiet, si attendat utriusque naturæ diversitatem, Deique & hominis discrepantiam: si animadvertat non potuisse humanam naturam altius attolli, ut libro proximo exponam; si denique inspiciat non ad tempus divinum Verbum humanam assumpsisse naturam, sed illam evectam ad Patris dexteram in perpetuo ac sempiterno regno locasse. Atque hæc est tertia *hypostaticæ* unionis proprietas, videlicet, indissolubilis humanitatis cum divinitate conjunctio: quam negavit Origenes affirmans post resurrectionem totam naturam corporis interituram, refutatus a Theophilo in Epistola 2. Paschali, nec non Marcellus Ancyranus: de quo Eusebius in III. libro de Eccl. Theologia cap. 13. & contra eumdem Marcellum lib. II. cap. 1. S. Basilius Epist. 52. & Cyrillus Hierosolym. Catech. xv. Revincitur autem aperte hæc hæresis ex quo collata Christo filio Davidis potestas sempiterna, & absque fine dicatur Dan. VII. 14. & Lucæ 1. 33. aliisque in locis; eaque de omni corpore interituro sententia sit purum putumque deliramentum directe pugnans cum iis, quæ alibi diximus de corporum resurrectione. Quare de unionis *hypostaticæ* proprietatibus hæc perpauca dicta sint.

Disputatur præterea in Scholis, an hæc unio facta sit in *natura*, an in *persona*: quæ pariter quæstio ex refutatis hæresibus aperte diluitur. Nam si sensus sit, num divina & humana natura in unam coaluerint; liquet id falsum esse, & de fide tenendum oppositum adversus hæresim Eutychianam: si verò sit sensus ambas naturas fuisse in eadem persona conjunctas, istud contra Nestorianos est asserendum. Ideoque illarum hæresim præmissa refutatio istam quoque difficultatem eliminat. Controvertitur tamen inter eos, qui distinctionem intrinsecam statuunt inter Verbi divinam naturam, ejusque *personalitatem*, an natura *immediate*, an ratione *personalitatis* humanam carnem assumpserit: verum nos, qui divinam essentiam ac hypostasim unam simpli-

pliciſſimam rem, ſola terminorum connotatione diverſam lib. IX. cap. 2. propugnavimus, nulla hac in re dubitatione diſtrahimur, aſſerimuſque incunctanter tribuendam naturæ humanæ aſſumptionem divino Verbo, ſive perſonæ, quæ tamen eſt ipſamet Dei natura, non *abſolute* accepta, ſed tantum *connotative*; cum ſint una ſumma res, incomprehenſibilis, & ineffabilis Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Nam ſi humanitatis aſſumptio tribuenda foret naturæ divinæ, ideſt, ſummæ illi rei ineffabili *abſolute* conſideratæ, non ſolum Verbum carnem aſſumpſiſſet humanam, ſed etiam Spiritus ſanctus, ac Pater, & vera eſſet hæreſis Theopaſchitarum. Poſſumus tamen in verbo *aſſumendi*, ut diximus paullo ſupra, diſtinguere principium *actionis* a principio *terminationis*, & illud tribuere divinæ naturæ ſingulis perſonis communi, iſtud verò propriæ Filii hypoſtaſi, ſive *perſonalitati*; ut obſervat illuſtris Eſtius in III. diſt. XV. §. I. Nam efficientem cauſſam *Incarnationis* fuiſſe totam Trinitatem, quatenus illa actio eſt, controverti nequit, ut dicam proximi lib. cap. IV. inquirens cur divini Verbi conceptio tribuatur Spiritui ſancto, quamvis illam operata ſit tota Trinitas.

Cum nulla itaque oriri poſſit difficultas de cauſſa *Incarnationis* efficienti, diſceptatur in Scholis de cauſſa meritoria: & quæritur an *Incarnationem* mereri potuerint Sancti Patres, qui illam aſſiduis precibus ante Chriſti adventum petierunt; an beatiſſima Virgo, quæ inter omnes mulieres benedicta fieri meruit Dei genitrix; an ſaltim ſacroſancta Chriſti humanitas ad gratiam *hypoſtaticæ* unionis evecta. Conſentiunt autem Theologi omnes, nullum meritum *de condigno* potuiſſe in operibus aut veterum Patrum, aut Virginis intemeratæ inveniri, cui reſponderet tam eximium ampliſſimumque beneficium, quale eſt humanam naturam divino Verbo conjunctam eſſe ſubſtantiali unione. Et ſatis manifeſtam rationem proferunt, quoniam inter merita cujuslibet creaturæ, & maximum *Incarnationis* beneficium nulla excogitari poteſt proportio: unde illud divinæ miſericordiæ, & caritati in ſacris literis paſſim adſcribitur. At ſi loquamur de merito *de congruo*, quod hujuſmodi proportionem non exigit, tam beatam Virginem, quam Patriarchas promeruiſſe *Incarnationem* divini Verbi, quoad *ſubſtantiam*, & quoad *circumſtantias*, ſcilicet promeruiſſe ut Verbum naturam indueret noſtram, & eam aſſumeret ex Abrahami Davidiſque poſteritate, atque citius, quam fortaſſis id perfeciſſet, ſentiunt Theologi bene multi, Alvarez diſput. XVII. num. 12. Joannes a S. Thoma diſput. V. art. I. Gonet diſput. VII. art. 6. Suarez diſp. X. a. 6. Salmant. diſput. VII. dub. 3. L'Herminier Tom. 3. p. 130. aliique. E contra Sanctos Patres promeruiſſe *Incarnationis* divinæ *circumſtantias*, ideſt, accelerationem, electionemque ſtirpis Davidicæ, & beatiſſimam Virginem promeruiſſe tantum gratiæ augmentum, ut

ut fieret dignum divini Verbi, ac Spiritus sancti habitaculum, non vero, ut *Incarnatio* fieret, & ipsa eligeretur in Dei matrem, tenent Theologi alii in Schola celebres, D. Bonavent. dist. III. a 2. Scotus in IV. dist. II. q. I. Noster Aegidius quodlib. V. q. 4. Gavardi q. III. de Incarnat. art. 3. Vasq. disput. XXIII. cap. 5. & alii complures; quibus subscribentes asserimus neminem quoad *substantiam* ullo pacto divinam *Incarnationem* promeruisse, sed tantum quoad *circumstantias*.

Hujus assertionis fundamentum est, quoniam Scripturæ, Patres, ac ratio ipsa ita divinæ misericordiæ & dilectioni tribuunt Unigeniti Filii Dei adventum in carne, ut satis appareat nullo hominum merito fuisse illectum atque permotum; sed in hoc maxime divinam splendescere caritatem, quod per mortem Christi Deo reconciliati sumus, cum essemus filii iræ, filii vindictæ. Videatur Apostolus ad Titum II. II. & III. 4. ac Joannes Epist. I. cap. III. 10. Quibus in locis persuasum mihi est, omne excludi meritum tam *de congruo*, quam *de condigno*: quippe nulla excogitari possunt merita, ubi nulla præcedunt justitiæ opera, & ubi nulla dilectio nostra supponitur, quæ tantam Dei caritatem attraxerit. Est autem gratiæ maximum argumentum, si Dei munera nullis præcedentibus meritis conferantur. Accedit quod omnes in Adam peccaverunt, & *omnes egent gloria Dei*, ut inquit Paulus ad Rom. III. 23. idest, indigent omnes Christi Redemptione, quæ a peccato liberet, aut præservet; & nullus prorsus post Adæ lapsum quicquam Deo acceptum patrare potest absque gratia Liberatoris: ita enim Apostolicam sententiam exponit Magnus Augustinus Enarrat. 2. in Psal. XXX. num. 6. Quare omne meritum, etiam *congruum* duntaxat, gratiam supponit: gratia autem prædefinitam *Incarnationem*. Insuper nullum excogitari potest meritum absque fide, quam nonnisi per Christum donari tradit Paulus ad Philipp. I. 29. affirmatque Augustinus de Grat. Christi cap. XXXII. num. 34. aliisque in locis sexcentis. Jure itaque, meritoque cum eodem Augustino concludimus: *Neque enim merita nostra præcesserunt pro quibus Filius Dei moreretur: sed magis quia nulla erant merita, magna erat misericordia*. Videsis in Psalmum LXXXV. num. 2.

Supposita autem gratia ex prævisis Christi meritis collata, potuisse promereri antiqui fœderis Patres *circumstantias* Incarnationis, verissimum est, quoniam gratia ac libertate præmissa habetur quicquid requiritur ad merendum. Atque hinc legimus de Abrahamo Genes. XXII. 16. benedicendas in semine ejus omnes gentes, quia unigenito suo non pepercit. Similia habentur Ps. CIV. 9. & CXXX. II. Lucæ I. 55. Act. II. 30. Gemitus quoque, & vota Patrum promeruisse *Incarnationis* accelerationem colligi potest ex Psalm. XI. 6. & ex Danie-

Daniele cap. IX. 24. Adstipulatur & ratio, quam indigitat D. Thomas 3. p. q. 2. art. 11. quia scilicet *congruum erat, ut Deus exaudiret eos, qui ei obediebant*. Hac ratione beata Virgo suffulta supernæ gratiæ auxiliis potuit, ut ibidem ad 3. ait S. Thomas, ad illam sanctitatis excellentiam pertingere, per quam congrue fieret Dei genitrix: quo sensu inquit Ecclesia, Beata viscera Mariæ Virginis, *quæ meruerunt portare Dominum Christum*, & Venantius Fortunatus:

Virginitas felix, quæ partu est digna Tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare suum.

Atque, ut liquet ex dictis libro XIX. cap. 8. gratia *habituali* supposita, non solum *de congruo*, verum etiam *de condigno* potuit beatissima Virgo augmentum illud sanctitatis promereri. Quamquam hæc gratia ipsi ad promerendum collata supponit prædefinitionem Dominicæ *Incarnationis*, ejusque Virginis prædestinationem in Dei Matrem, quia Deus ex intentione finis media impertitur; ideoque gratiæ quidem incrementum promeruit, at non ut Verbum fieret homo, & seipsam in matrem præeligeret. At inquiunt sententiæ oppositæ assertores: Quum omnes prædestinati mereantur gloriæ consecutionem, quamvis ipsa prædestinatio omne antecedat meritum; quare mereri non potuerunt veteres Justi incarnationem *in executione*, tametsi hujus prædefinitio sit munificentissimæ caritatis Dei beneficium? Huic argumentationi, quam Scholastici recensiti priori loco verbis collocupletant, respondemus Christum nobis gratiam promeruisse, non quatenus prædefinitus a Patre, quia in hac prædefinitione nullum habent locum ipsius merita, ut Augustinus docet de Præd. SS. cap. XV. n. 31. sed quatenus Patri obediens subeundo crucem mundum redemit, in quo ejus obedientia meritumque deprehenditur, ut Apostolus ait ad Philipp. II. 8. & ad Hebræos II. 9. & consequenter quodlibet meritum præsupponere non solum Christi prædestinationem, verum etiam præscientiam peractæ *Incarnationis*: unde sicut mortalium nemo potuit mereri prædestinationem Christi, ita nemo mereri potuit ejus *Incarnationem* quoad *substantiam*, cum utraque omne meritum in Dei præscientia antecedat. Aut respondemus *gloriam* esse caussam finalem, quæ non præexistit effectui suo, & unionem *hypostaticam* esse meritorum omnium caussam effectricem ac meritoriam, quæ non operatur nisi præsupponatur ipsius existentia, ut disput. VII. dub. 2. demonstrant ipsi Salmanticenses.

Ex his infertur, neque Christi humanitatem sui cum divino Verbo unionem promeruisse: quod sequenti argumentatione confirmatur. Vel enim humana natura hanc unitionem promeruit per opera præcedentia, priusquam Christus conciperetur, vel in illo *priori naturæ*, in quo percipitur producta, antequam assumeretur a Deo, vel per opera *hypostaticam* unionem consequentia. Nequit primum affirmari, cum

cum animæ Christi ante *Incarnationem* præexistentia sit Origenianum figmentum refutatum lib. XII. cap. 4. unde recte Augustinus citat. cap. XV. de Præd. SS. num. 30. ait: *Respondeatur quæso: ille homo, ut a Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus, Filius Dei unigenitus esset, undè hoc meruit? Quod ejus bonum qualecunque præcessit. Quid egit ante, quid credidit, quid petivit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret?* Nec affirmare possumus humanitatem Christi promeruisse in illo *priori naturæ*, quo percipitur producta priusquam assumeretur a Verbo Deo, quoniam in illo a nobis excogitato momento, nondum natura humana subsistebat, & incapax erat operandi, alioqui si subsistentiâ prædita esset, Verbum Deus assumpsisset etiam personam hominis, ut opinabatur Nestorius: ideoque Augustinus cap. XXXVI. Ench. num. II. *Nunquid antea*, inquit, *fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, cum singulariter promereretur Deum? Nempe ex quo esse homo cœpit, non aliud cœpit esse homo, quam Dei filius.* Denique mereri Christus non potuit per opera subsequentia, tum quia nemo aliquid meretur, nisi supponatur existens, ut dictum est nuper, ideoque omnia merita Christi supponunt peractam *Incarnationem*: tum quia ait S.Thomas citato art.II. *Gratia non potest cadere sub meritum, quia est merendi principium: unde multo minus Incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ.* Quod & rationi consentaneum est, quoniam omnis caussa præcedit effectum; & gratia, quæ est principium meriti, nequit esse prævisi operis merces ac præmium, ut autumabant hæretici Pelagiani.

Solent opponi verba Psal. XLIV. 8. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*; & Apoc. V. 12. *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem*: quæ videntur Origenis confirmare sententiam. Sunt & quidam, ut Suarez disp. X. sect. 4. Coninck de Actib. supern. disput. VIII. art. 7. & Ripalda disp. 86. qui contendunt non repugnare, quin Christus unionem *hypostaticam* potuerit promereri: & quorum præcipuum argumentum paullo supra productum est, videlicet, potuisse Deum decernere *Incarnationem* executioni mandandam dependenter a meritis Christi, licet gratis prædefinitam; quemadmodum per merita prædestinati consequuntur gloriam, ad quam electi sunt sine meritorum præscientia. Addunt etiam actus caritatis disponere ad gratiam *habitualem*, & nihilominus ab ipsa gratia produci: atque ratione consimili posse unionem *hypostaticam*, quamvis sit principium meriti, merito tamen rependi. Quidam denique illud afferunt, si principium intellectionis, idest, mens rationalis cadit sub intellectione: quare principium meriti, hoc est, *unio hypostatica* non potest cadere sub merito?

His brevi occurrentes respondemus ad primum, in Psal. XIV. *oleum lætitiæ* significare Christi exaltationem, hoc est, gloriam resurrectionis, ascensionis, dominationisque, ut Breviario in Psalm. inquit Hieronymus: aut si *unctionis* nomine intelligamus unionem hypostaticam; *propterea*, idem esse, atque, *in hunc finem*, & sensum reddere, unctum Christum *oleo exultationis*, & naturam humanam assumptam a Verbo, ut Redemptor noster *condigne* fungeretur Mediatoris officio, & excellentissime diligeret & exequeretur justitiam. In quinto pariter Apocalypseos *divinitas* idem est, ac divinus honor, & nominis Christi exaltatio, quam idem Christus sua morte promeruit, ut ad Philipp. II. 9. scribit Doctor gentium, sive divinæ gratiæ profusio, ad quam significandam habent Græci Codices, non *divinitatem*, sed *πλοῦτον*, *divitias*. Quod sequitur, facillime expeditur: commentitium est enim decretum, quo prædefiniatur *Incarnatio* per merita subsequentia, quia non potest præcognosci meritum ante existentiam personæ merentis: potest autem decerni gloria independenter a meritis, quibus comparatur, quia finis præeligitur ante prædefinitionem mediorum. Adde quod in prædestinatione ad gloriam per merita comparandam, ipsa merita non præcedunt, sed subsequuntur gratiam, propriamque caussam effectricem: at si Christus prædestinatus esset ad unionem *hypostaticam* per propria merita, hæc prænoscerentur ante suum principium efficiens, & effectus præcederet caussam, atque prima meritorum origo esset merces. Posset argumentatio proxima eludi reponendo dispositiones pendere a *forma*, tanquam proprietates causæ *formalis*, & ad ipsam *formam* disponere tanquam adminicula causæ efficientis, nec repugnare mutuam causalitatem in diverso causarum genere; repugnare autem in genere eodem, quale profecto esset, si merita præcederent ut causa moralis efficiens unionem *hypostaticam*, quæ est causa moralis efficiens meritorum: sed his omissis, dico contritionem quæ præcedit gratiam *habitualem* esse effectum gratiæ actualis: & si supponat gratiam *habitualem*, non ad ipsam disponere, sed ad ejus augmentum. At in solutione postremi argumenti non immorabor; etenim mens, sive principium intelligendi cadit sub intellectionem *tanquam objectum*, quod præsupponitur ante ipsam intellectionem; *hypostatica* autem unio caderet sub meritum, *tanquam effectus*, qui nequit præsupponi ante caussam; ne repetam præmissam contradictionem, quod si gratia principium meriti caderet sub meritum, merces ac præmium esset, non gratia. Hactenus de caussa unionis hypostaticæ meritoria.

Circa assumptam a Deo Verbo naturam plures in scholis instituuntur quæstiones, ac præsertim, num eamdem carnem quam Filius assumpsit, potuissent etiam assumere Spiritus sanctus ac Pater, num una

una duntaxat persona assumere potuisset naturas duas, num potuisset Deus terminare naturam aliam destitutam ratione, cur Filius, non persona alia, nostram induerit *formam*, cur non Angelicam substantiam; & quæstiones alias ejusmodi, in quibus terere nos tempus, ingeniumque torquere dictitant Insectatores Scholasticæ, ut vidimus in Prolegomenis. Brevi nos, non pertimescentes linguarum flabella, sed aliarum rerum inquisitioni multivolum animum addicentes asserimus potuisse omnes sacrosanctæ Trinitatis personas assumere naturam unam, cum singulæ eamdem potentiam, virtutemque divinam habeant, necnon propriam hypostasim ac substantiam. Nec inde sequeretur, assumptum hominem esse unum, & non unum; quoniam *τὸ unum* significat unitatem duntaxat naturæ, quæ triplici terminata esset hypostasi; quemadmodum *unus Deus* commonstrat unam divinam naturam in tribus personis subsistentem: & quemadmodum unitas personæ assumentis non infert modò unitatem naturæ assumptæ; ita in hypothesi pluralitas personarum non inferret assumptæ naturæ pluralitatem. Ita S. Thomas 3. p. q. 3. art. 5. Thomas de Argentina in III. dist. 1. q. 2. art. 3. Vasquez disput. XXIX. cap. 2. aliique communiter, excepto tamen Scoto, ejusque asseclis: pro quorum sententia legi potest Mastrius disp. 1. q. 8. art. 1. & Frassen disp. 1. art. 2. sect. 2. q. 3.

At posse eamdem divinam personam assumere naturas duas sanctus Thomas eadem q. art. 7. Scotus in 3. dist. 1. q. 3. & utriusque discipuli, aliique omnes affirmant, eo quod divina persona virtutem infinitam habeat, quæ per *terminationem* unius naturæ finitæ nequit exhauriri. Discrepant tantum Theologi, an duæ illæ naturæ essent unus homo, vel duo: ac futurum unum tenent Thomistæ, quibus accedunt Suarez disp. XIII. sect. 3. aliique permulti; futuros duos homines censet ibidem Scotus, & Frassenius Concl. 2. necnon Vasquez 1. p. disput. CLV. cap. 5. Sed hanc controversiam inniti arbitror sola æquivocatione vocabulorum: enimvero si substantivum nomen *homo* accipiatur pro *forma*, sive natura, haud dubium, quin in hypothesi duo homines forent dicendi: & quoniam revera nomina substantiva primariò *formam* ac naturam significant, hac in parte subscribendum arbitror Scoto, cui etiam ex nostris assentitur laudatus Thomas de Argentina dist. 1. art. 4. At si vocabulum *homo* accipiatur *concrete*, prout connotat *formam* simul ac suppositum, nullum est dubium fore in hypothesi unum hominem, quemadmodum unus dicitur artifex idem homo pollens duabus artibus. Atque hoc exemplo confirmant D. Thomæ sententiam Suarez loco citato, & Gabr. a S. Vincentio disput. III. dub. V. Quamquam nescio, num allatum exemplum sit ad rem, cum *artifex* juxta regulam a nobis traditam lib. IX. cap. ult. nomen sit adjectivum, connotans personam

 artifi-

artificium aliquod exercentem. Hinc S. Thomas aliam sententiam sequitur in Summa cit. artic. VII. aliam in III. sent. dist. I. q. 2. art. 5. non sibi contradicens, ut falso opinatur Thomas de Argentina, sed varia nominum significatione accurate spectata. Ad omnem ergo amphiboliam evitandam satius est dicere futuram in hypothesi unam personam subsistentem in duplici natura humana; quemadmodum in præsentia dicitur Christus una persona habens naturas duas, humanam, atque divinam.

De natura irrationali, si veterum perpaucos, Picum Mirandulanum, ac Tournelium excipias, illam potuisse assumi a Verbo, consentiunt Scholastici ea ratione ducti, quoniam quicquid gerere potest vicem personæ, idest, tribuere alienæ naturæ subsistentiam, potest quoque supplere munus *suppositi*, propriamque alteri communicare existentiam. Frassen id confirmat sect. 3. q. I. concl. 2. testimoniis Patrum, eaque produxerat antea Vasquesius disp. XXX. cap. 2. Addunt alii Christum in triduo mortis tradidisse spiritum, sed non fuisse corpus exanime a divina persona sejunctum: de qua re alibi. Si dicas naturam irrationalem non esse capacem *personalitatis*; optime responsum a Theologis, capacem esse existentiæ, sive terminationis *suppositalis*, non *personalis*. Indulgendum est autem tempori, atque consuetudini, si hæc adhibuerunt vocabula. At indecorum est, inquit Tournely pag. 297. fieri communicationem idiomatum inter Deum, & creaturam ratione destitutam. Huic etiam oppositioni responsum a Vasquesio num. 14. nullam rem quantumvis sordidam posse divinitati vel minimam afferre maculam; quod comprobat verbis Tertulliani de Carne Christi cap. 4. ubi contra Marcionem irridentem tanquam indignam Deo nativitatem in carne, *Si revera*, inquit, *de lupa, aut sue, aut vacca prodire voluisset, & feræ, aut pecoris corpore indutus regnum cælorum prædicaret, tua, opinor, illi censura præscriberet, Turpe hoc Deo, & indignum hoc Dei filio, & stultum propterea qui ita credat. Sit plane stultum: de nostro sensu judicemus Deum. Sed circumspice Marcion, si tamen non delesti: stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientia.*

Cur Filius, non alia persona, naturam induerit nostram congruentias istas assignant Theologi, Estius præsertim in III. dist. I. & Petavius lib. II. cap. 15. Prima est, ne fieret nominum confusio, & filii appellatio transiret ad aliam personam, aut duo essent in Trinitate Filii, scilicet, filius Dei, & filius hominis. Altera, ut per eum, per quem omnia creata sunt, omnia iterum instaurarentur. Tertia, ut per Verbum & Imaginem Patris reficeretur in nobis effigies ipsius Dei per Adæ culpam corrupta. Quarta, ut per Filium naturalem redderemur filii adoptivi, & meritis Primogeniti consequeremur hæreditatem. Postrema ut secunda Trinitatis persona fieret Dei & homi-

hominum Mediatrix . Denique cur Christus non redemerit dæmones, hanc rationem reddit Petavius lib. 111. cap. 10. n. 6. quia corruit Angelus nihil infirmum ex carne gestans . Non videtur ab hac sententia alienus Augustinus Tract. cx. in Joan. num. 7. Adduntur congruentiæ aliæ , quia non corruerat tota natura Angelica ; & quia assumendo hominem præditum anima & corpore , Filius Dei utramque naturam redemit spiritualem atque corpoream . At quoniam indubitatum est propter nimiam Dei caritatem Christum mortem subiisse pro impiis , recte ait ibidem Augustinus : *Hic ergo non meritum nostrum, sed Dei misericordia commendatur* . Atque hæc dicta sint de iis quæstionibus , in quibus discutiendis permulti veterum præcipuam impendunt operam .

DE

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS SEPTIMUS

De iis, quæ ob hypostaticam utriusque naturæ unitionem vere proprieque de Christo Jesu enuntiantur.

Mirabilis divinæ, humanæque naturæ in unitatem personæ copulatio, quam hactenus explicare, & adversus nefarias hæreses defendere, ac propugnare curavimus, absque ulla contradictione illud præstat, ut unus, *idemque* Dominus Jesus Christus ex æquo sibi vindicet, quæ Dei, & quæ hominis sunt, attributiones, atque proprietates: in quibus exponendis non solum quidam errarunt haud recte distinguentes quæ naturis duntaxat conveniunt ab iis, quæ de sola persona enuntiantur; verum etiam errores instaurarunt damnatorum hæreticorum, dissidiisque turbarunt Ecclesiæ tranquillitatem. Quidam enim omnipræsentiam, sive immensitatem tribuentes humanæ Christi naturæ commenti iterum sunt permixtionem parum dissimilem Eutychianæ; nonnulli in Christo, ut homine, adstruentes alieni filii adoptionem visi sunt inducere alteram cum Nestorio personam; aliqui novas theses intempestive ac temere defensantes, ac præsertim de Una in Trinitate persona affixa cruci, fuerunt gravissimarum dissensionum auctores. Hoc

Hoc itaque libro, ne quis disputans de magno pietatis Sacramento, quo Deus manifestatus est in carne, absurda vocabula, vel impia asserta pronuntiet, universales primum regulas tradimus ad enuntiationem quamlibet ad Christum spectantem scite dijudicandam; deinde propositiones ipsas, de quibus potissimum disceptatur, singillatim exponimus, insertis historicis monumentis, atque Theologicis velitationibus.

CAPUT I.

De communicatione idiomatum, regulisque in qualibet de Verbo homine enunciatione servandis.

Ex unione substantiali duarum in Christo naturarum consequitur vocabulorum permutatio, quam Græci appellaverunt *ἀντίδοσιν*, Latini *communicationem idiomatum*. Nequit hæc accuratius describi, quam verbis Nazianzeni scribentis ad Theophilum: *Propter exactam unitionem assumptæ carnis, & assumentis divinitatis mutuo transferuntur vocabula, ut humanum ex divino, divinum ex humano denominetur*. Quare Scholastici recte communicationem idiomatum definiunt, Est loquendi forma, vel modus, quo ea, quæ unius naturæ in Christo propria sunt, eique vere ac realiter competunt, propter personæ, quæ in utraque natura subsistit, unitatem toti concreto attribuuntur. *Concreto* autem dicimus, non *formæ*, aut *naturæ*; nam quemadmodum contra Nestorium unam in Christo profitemur personam, idest, unum Deum hominem, adversus autem Eutychetem naturas duas impermixtas; ita eidem personæ tribuenda sunt quæ utrique naturæ conveniunt, sed unius naturæ attributa non sunt in alteram transferenda. Quare qui denegant communicationem idiomatum, Nestoriani dicendi sunt; & qui illam adstruunt inter utramque naturam, Eutychiani. His accedere *Ubiquitarios*, qui immensitatem ac omnipotentiam in Christi humanitatem transfundunt, affirmant non tantum Scriptores Catholici, verum etiam post Theodorum Bezam, & Hessiandrum hæretici posteriores. Nefarii hujus erroris occurrunt vestigia aliqua in Lutherana Confessione de Cœna Domini; at illum, ut scribit Beza in Præfat. ad Christianum Hessiandrum, post obitum Melanchthonis Brentius invexit, ac pertinacissime propugnavit in Apologia ad Inglostadianos Jacobus Andreas. Primum itaque contra Nestorii blasphemias, deinde contra Eutychianam, recoctamque perfidiam scita Theologorum explanabuntur.

Propositio I. In Christo admitti debet respectu Personæ communicatio idiomatum.

De-

Demonstratur ratione simul, Scripturis, & Patrum auctoritate. Quemadmodum de una persona hominis, in qua simul corporea ac spiritualis substantia conglutinantur, affirmari potest quod sit ratione prædita, & morti obnoxia; quorum unum animi proprium est, alterum corporis: ita de Christo, in quo eàdem hypostasi divina, humanaque natura subsistunt, potest enuntiari quod sit Deus, mundi Conditor, sempiternus, immensus, omnipotens, sitque homo factus ex semine David, affixus cruci, mortuus, sepulcro conditus, in cælum assumptus, loco circumscriptus: quorum attributorum priora competunt divinitati, alia humanitati conveniunt. At hæc est vocabulorum permutatio, quam denegantes repugnant rationi, quoniam si fatentur duarum naturarum hypostaticam unionem, ut probant prædictas de homine enunciationes, ita de Christo allatas, & consimiles probare debent, cum utrarumque fundamentum sit unitas individua Personæ: adversantur Scripturis, quæ Christo homini tribuunt quæ sunt propria divinitatis, & Christo Deo quæ humanitati conveniunt: opponuntur denique Patribus asserentibus Deum Verbum per unionem dispensativam propria sibi fecisse quæ carnis erant, non alterius cujusdam, sed ejus, quæ inenarrabiliter ei erat unita. Ratione itaque, Scripturis ac Patribus communicatio idiomatum stabilitur.

Rationem ex unitione petitam suppeditat Cyrillus de Incarnat. Unigeniti cap. 26. scribens: *Cum enim idem sit homo simul, & Deus, propter unitatem propria sua ducit humana*. Ibique demonstrat, quomodo ob eamdem unitatem dicitur de Christo quod proficiebat ætate & sapientia, & de plenitudine ipsius omnes accipiamus: quod baptizatus sit secundum carnem, & ipse baptizaverit Spiritu sancto: quod sanctificatus fuerit spiritu, & ipse omnes ad eum accedentes sanctificet; quæ, aliaque plura ita intelligenda sunt, *ut nec quæ Deitati conveniunt, humanitati ipsius attribuantur, nec quæ humanitatis propria sunt, ad deitatem detorqueantur*. Tradit consimilia Augustinus libro 11. contra Max. cap. 20. *Si ergo attendas distinctionem substantiarum, Filius Dei de cælo descendit, filius hominis crucifixus est: si unitatem personæ, & filius hominis descendit de cælo, & filius Dei est crucifixus*. Et in Epist. ad Dardanum 187. num. 8. *Cum enim sit Christus Deus & homo, Deus utique unde dicit, Ego & Pater unum sumus, homo autem unde dicit, Pater major me est, idemque filius Dei unigenitus a Patre, & Filius hominis ex semine David secundum carnem; utrumque in illo observandum est cum loquitur, vel cum de illo Scriptura loquitur, & quid secundum quid dicatur intuendum. Nam sicut unus homo est anima rationalis & caro, sic & unus Christus est Verbum & homo. Proinde quod ad Verbum attinet, Creator est Christus, omnia enim per ipsum facta sunt. Quod* vero

vero ad hominem, *creatus est Christus*, *Factus est enim ex semine David secundum carnem*. Proximo num. 9. demonstrat ex verbis Joannis III. 13. *Nemo ascendit in cælum*, *nisi qui de cælo descendit*, *Filius hominis*, *qui est in cælo*, nec non ex Apostolo in 1. ad Corinth. II. 8. *Si enim cognovissent*, *nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*; demonstrat, inquam, quomodo Filius hominis secundum divinitatem erat in cælo, & Dominus gloriæ secundum humanitatem crucifigebatur in terra: atque ait hæc recte de Christo enuntiari, quia licet esset in cælo secundum id, quod filius Dei erat, secundum id vero quod filius hominis erat adhuc esset in terra, & nondum adscendisset in cælum: ac similiter secundum id, quod filius Dei est, sit Dominus gloriæ, & crucifixus sit secundum id, quod est filius hominis; nihilominus dicitur Dominus gloriæ crucifixus, dicitur Filius hominis est in cælo; quoniam Filius hominis, & Dominus gloriæ una persona est: *nec cum filium Dei Christum dicimus, hominem separamus*, *nec cum eumdem Christum filium hominis dicimus*, *separamus Deum*.

Producta ex Augustino & Cyrillo ratio unitionis habet, ut constat, sanctarum literarum fulcimentum. Si enim de Filio hominis dicitur quod erat in cælo priusquam illuc adscenderet, & de gloriæ Domino quod sit crucifixus: profecto enuntiantur de Deo Verbo quæ conveniunt humanitati, & de Filio hominis, quæ divinitatis propria sunt. Neque hæc tantum in Scripturis occurrunt, sed alia complura: Nam Christus appellatur Unigenitus consistens in sinu Patris, Joan. I. 18. Genitus ante Luciferum, Ps. CIX. 3. Deus super omnia benedictus, ad Rom. IX. 5. Antiquior Abrahamo, ac sempiternus, Joan. VIII. 56. & ad Hebr. XIII. 8. Ac pariter Deus Verbum dicitur acquisivisse Ecclesiam sanguine suo, Act. XX. 28. animam suam pro nobis posuisse, 1. Joan. III. 16. appellatur Salvator, ad Titum II. 6. Agnus occisus, Apocalyp. V. 12. Quæ omnia satis commonstrant dari expositam permutationem vocabulorum.

Hanc agnovisse ac propugnasse Nazianzenum, Cyrillum, & Augustinum liquet ex dictis. Nec dissentiunt alii Patres. Hilarius enim IV. de Trinit. inquit: *Qui erat*, *nascitur*: *qui indemutabilis est*, *crescit ætate*: *qui impassibilis*, *patitur*. Vigilius Martyr adversus Eutychetem lib. IV. *Consonat & divinitatem humanitatis*, *& humanitatem divinitatis habere vocabulum*, *idest*, *Verbum dici carnem*, *& carnem dici Verbum*; *non quia in se utrunque mutatum sit*, *sed quia utrunque una persona*, *idest*, *unus Christus sit*. *Et ideo recte credimus*, *& prædicamus cum Apostolo Deum crucifixum*, *& mortuum in humana natura*, *quæ ex uniti Verbi consortio deitatis possidet nomen*. His ceteri omnes assentiuntur. Atque hinc apparet communicationem idiomatum esse rationi consonam, Scripturis innixam, Patribus consentaneam.

Propositio II. Non est admittenda in Christo permutatio vocabulorum inter unam, & alteram naturam, sive, ne abjiciamus Scholasticam orationem, *communicatio idiomatum in abstracto*.

Explicatur, ac simul demonstratur. Quemadmodum in hypostatica unione non moraliter, sed substantialiter utraque natura divina & humana spectant ad eamdem personam, ut tenet Catholica fides contra Nestorium: ita eædem naturæ sunt in una eademque persona cum suis attributis ac proprietatibus impermixtæ & distinctæ, ut adversus Eutychen firmissime profitemur. Sicut ergo admittitur communicatio idiomatum respectu personæ, scilicet enuntiantur de Christo vocabula utriusque naturæ, propter indivisibilem unitatem: ita nequit una natura impertiri alteri quæ sui propria sunt, ob impermixtarum naturarum differentiam & distinctionem. Quamobrem & contra Nestorium pronuntiandum est, *Verbum est filius hominis*, *Dominus gloriæ crucifixus est*, *Filium Dei peperit Maria Virgo*, *Deus suffixus est cruci*, *Filius Virginis est conditor universorum*, & his consimilia, quoniam Deus Verbum, ac Filius hominis est unus Christus: & adversus Eutychen, *Natura humana quam Verbum assumpsit in tempore non est divinitas quam habet sempiternam a Patre*, *Christus carne, non divinitate passus est*, *Una Christi natura est æterna, infinita, passionum expers, altera autem creata, finita, ac morti olim subjecta*: quoniam in unitate Personæ utraque natura suam retinet proprietatem. Atque ita in vocabulorum permutatione tenemus Theologicum æquamentum ac trutinam, si quæ Nestorii, vel Eutychetis redolent impurum, nefariumque dogma, castigata locutione vitemus.

Accurate id commonent Patres: nam Cyrillus in X. Thesaur. *Duarum*, inquit, *naturarum discretio ex dictis & factis necessario facienda est. Quare debemus quæ vero Deo conveniunt divinitati ejus, quæ homini verò humanitati nostræ, quam propter nos assumpsit, accomodare*. S. P. Augustinus lib. II. contra Max. cap. 20. n. 2. demonstrat ea verba, *Tristis est anima mea usque ad mortem*, Matt. XXVI. 38. *nonnisi ex natura hominis intelligenda*, cum percipi non possit, *naturam Verbi Dei unigeniti tristem esse potuisse*: atque hoc pacto excipit quod legitur eodem cap. XXVI. 39. *Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu vis*, & quod extat Joan. VI. 38. *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me*. Similiter Vigilius in V. contra Eutychen: *Impium, & sacrilegum est ea, quæ sunt propria carnis Christi, ad naturæ Verbi proprietatem referre: & quæ sunt propria Verbi, carni adscribere*. Item Damascenus lib. III. cap. 4. *Divinitatem porro cum dicimus, de ea quæ sunt humanitatis propria neutiquam affirmamus. Non enim dicimus divinitatem patibilem, aut creatam. Sed nec de carne, hoc est humanitate, præ-*

prædicamus divinitatis proprietates: non enim dicimus carnem, seu humanitatem increatam. Ad hunc modum Fulgentius de Incarnat. & Grat. cap. 11. *In Christo unigenito Dei filio personam non dividunt propria naturarum: neque unitas personæ potest utriusque naturæ propria confundere vel auferre.* Habent similia alii Patres.

Duabus his propositionibus innituntur Regulæ communicationis idiomatum apud Scholasticos pervulgatæ: in quibus tamen connumerandis nequaquam consentiunt auctores; nam septem recenset Sylvius III. p. q. 16. art. 4. quinque Turnelius q. 9. art. 2. duodecim Petavius lib. IV. cap. 16. Harum prima est, quod proprietates duarum naturarum uni personæ tribuendæ sunt. Sit in exemplo, dum Christus ait, *Ego & Pater unum sumus*, &, *Pater major me est*, de eadem Christi persona enuntiatur quod sit Patri consubstantialis, & quod sit inferior Patre: quorum unum ex proprietate divinæ naturæ proficiscitur, alterum ex conditione naturæ humanæ.

II. Regula est, quod interdum tota persona ab una tantum natura, vel proprietatibus ejus denominatur: ut dum Christus appellatur *Filius hominis*, *Verbum homo*, *Deus crucifixus*, *Filius Dei passus ac mortuus*: quarum enunciationum manifesta ratio est, quoniam per hypostaticam unionem ejusdem personæ, non alterius, est utraque natura cum proprietatibus suis; ideoque potest persona vel ab una, vel ab altera denominari.

III. Tertia est, quod ob eamdem rationem aliquando de eadem persona enuntiantur contraria, quæ tamen cum diversam spectent naturam, nullam repugnantiam involvunt. Sit in exemplo, *Christus in cruce patiebatur & gloria fruebatur: vivens mortuus est: regnabat in cœlo, & conditus erat sepulcro.*

IV. Quarta præcedentis expositiva, quod de una quidem persona enuntiantur opposita, sed ratione diversæ naturæ, ut si dicamus, *Expers patiendi quatenus Deus, passus est carne: Ut Deus coruscabat miraculis, dum ut homo afficiebatur injuriis.*

V. Regula Abstracta, quæ naturis conveniunt, non communicantur promiscue, neque in abstracto, neque in concreto: non enim recte dicitur, *Divinitas est humanitas*, aut, *Homo est æternitas*, vel, *Deus est mortalitas*: idque propter utriusque naturæ impermixtam, & inconfusam persistentiam.

VI. Communicatio proprietatum non secundum *formam*, sed secundum *subjectum* est semper accipienda: nam si dixeris V. G. *Verbum caro factum est*, non sic intelligitur, quasi natura divina humanam assumpserit, sed hoc de persona duntaxat affirmatur: ac similiter dum ais, *Filius hominis descendit de cælo*, sensus non est quod

descenderit de cælo natura humana, sed persona, quæ naturam humanam assumpsit. Enimvero, ut singula ad idem principium reducantur, sive dicatur *Deus*, sive *homo*, significatur, una eadem, atque individua persona.

VII. Dum enuntiantur de Christo utriusque naturæ proprietates, affirmativæ propositiones absolute proferri possunt, non autem negativæ. Sit in exemplo, vera est hæc propositio, *Filius Dei passus est*, quoniam id Christo convenit ratione naturæ humanæ; at non est vera propositio negans, *Filius Dei passus non est*, etiamsi id Christo conveniat ratione naturæ divinæ. Ratio est, quia particula *non* removet attributum a subjecto: & a Christo removenda non est passio, quam subiit ratione humanæ naturæ. Quare in enuntiationibus negativis apponenda est expositio ad hunc modum, *Filius Dei non est passus secundum divinitatem*.

VIII. Eamdem expositionem congruum est apponere in iis enuntiationibus, quæ licet alioqui veræ sint, in pravum sensum ab hæreticis detorquentur. Atque ita consultius est dicere, *Christus est creatura, quatenus homo*, ne videamur sentire cum Arianis asserentibus personam Verbi creatam esse; aut, *Unus de Trinitate passus est carne* ut vitetur error Eutychianorum, autumantium divinitatem, & humanitatem, qua Christus passus est, unam esse naturam.

IX. Propositiones, quæ unionem hypostaticam non supponunt sed exprimunt, excipiuntur a lege communionis idiomatum. Ita vera est hæc enunciatio, *Verbum caro factum est*, sive, *Deus factus est homo*, at non contra, *Homo factus est Deus*: quoniam hæc, *Deus factus est homo*, exprimit unionem, non supponit; & quæ unionem non supponunt, non inferunt communicationem idiomatum. Hanc regulam desumptam a Scoto in III. dist.VII. q.2. plurimum commendat Petavius, utpote expeditam, & perspicue demonstrantem, cur falsa sit hæc propositio, *Homo factus est Deus*. At nobis videtur magis obvia hæc ratio, quod in hac propositione, *Deus factus est homo*, subjectum, *Deus*, est persona: non est autem persona subjectum alterius propositionis, *homo*; nec quemadmodum *Deus* habuit subsistentiam ante assumptionem naturæ humanæ, ita præexistebat humanitas. Quapropter nos causam, cur sit falsa hæc propositio, *Homo factus est Deus*, repetimus ex præcedenti regula sexta, quia nempe communicatio idiomatum non est accipienda secundum naturam, sed secundum personam.

X. Nequeunt de Christo enuntiari concreta adjectiva, quæ designare possunt diversam personam, & recte enuntiantur ea, quæ inferunt solummodo diversam naturam. Ita in sensu Nestorii blasphema est hæc propositio, *Christus est homo dominicus*, de qua infra.

XI. Si de Christo enuntientur quæ naturaliter & substantialiter ipsi

ipsi insunt, appellatur communicatio idiomatum *naturalis*, ut *Christus est homo*: si vero enuntientur quæ suscepit misericordia ductus, dicitur communicatio idiomatum *secundum habitudinem*, ut, *Factus est pro nobis maledictum*, *Peccata nostra ipse tulit*: ubi *maledictum*, & *peccatum* significant pœnam, quam pro peccatis nostris misericorditer subiit.

XII. Idiomatum communicatio in Christo intelligenda est *substantialiter* & secundum hypostasim, non *moraliter* & secundum attributionem, ita ut dum dicimus, *Deus est homo*, significetur Deum, & hominem individuo nexu unam constituere personam, non unum in altero inhabitare, tanquam in templo: quod ex refutata hæresi Nestoriana satis est manifestum.

Propositio III. In humanam naturam transfusa nequaquam est omnipræsentia; ideoque supinus est error, & hæresis execranda asserentium assumptam a Verbo humanitatem esse ubique.

Tametsi hæc propositio est consectarium præcedentis, confirmanda est ob impia dogmata *Ubiquistarum*, qui autumant vi unionis hypostaticæ convenire humanæ naturæ omnipotentiam, atque immensitatem: quod diximus totis lacertis primum propugnasse Joannem Brentium, & Jacobum Andream Schmidelinum. Lutherani enim in partes discissi sunt, nec usque ad obitum Melanchthonis, qui valide *Ubiquitatem* oppugnavit, fuit fictitia hæc omnipræsentia communi plausu recepta. At postquam fatis cessit Melanchthon, navante operam Illyrico communem fere nacta est Lutheranorum approbationem, ut refert illustris Bossuetius in H. Variat. lib. VIII. num. 42. Merito omnes Theologi errorem istum insectantur: Estius in III. dist. 22. §. 5. L'Herminier Tom. III. pag. 205. Juenin P. IV. dissert. V. Tournely quæst. IX. art. 2. sed omnium luculentissime viri tres Societatis Jesu doctissimi, Bellarminus lib. III. de Christo cap. 9. & seqq. Petavius lib. X. de Incarnat. cap. 7. & Gregorius de Valentia Tom. IV. disp. I. q. 2. Ampliori etiam stilo, omnique argumentorum genere Ubiquistas profligavit in Refutatione dogmatis *de fictitia carnis Christi omnipræsentia* Christianus Hessiander. Hanc nos Scripturarum auctoritate, Patrum traditione, & ratione Theologica breviter refellemus.

Ex Scripturis enim liquet Filium hominis nostram assumendo naturam descendisse de cælis, idest, cum antea cælum terramque contineret, fuisse terreno, finitoque corpusculo circumscriptum, atque adveniente hora virginei partus in lucem editum, reclinatum in præsepio, postea vero sublatum fuga in Aegyptum, ac subinde in patriam rediisse, & nunc in Jerusalem, nunc in Templi ambitu, nunc deserto in loco, & in prælato monte, aut secus marinum litus, aut in campestribus commoratum: quid plura? suffixum cruci, sepultum

tum marmoreo tumulo, atque in cælum denique assumptum, & ad patris dexteram collocatum. Ne autem quis credat hæc ita gesta circumscriptis in locis, ut simul Christi humanitas esset ubique diffusa, quomodo legimus aliquando Deum ad hortum Eden, ad turrim Babel, ad Sinai verticem, & ad vallem Mambre, aliaque loca plurima descendisse; testatur sacra Evangeliorum historia eo sensu Christum hominem constitisse uno in loco, ut inspecta humanitate alibi non existeret. Enimvero Christum non fuisse in Bethania cum Lazarus obiit, non solum asseruit pia demortui soror, dum ait, Joannis XI. 21. *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*, verum & Salvator ipse ita discipulos alloquens, *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*. Ita & Angelus quærentibus Christum ad monumentum, Matth. XXVIII. & Marc. XVI. 6. ait: *Surrexit, non est hic*. Et quid significant illa Christi verba Joan. XVI. 28. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem?* quid ea Lucæ XXIV. 51. *Recessit ab eis, & ferebatur in cælum?* quid Pauli ad Hebræos scribentis ratiocinatio, VIII. 4. *Si ergo esset super terram, nec esset Sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera?* Christus itaque ita corpore circumscriptus est, ut corporea præsentia locum aliquem sibi vindicet, & dum in uno commoratur, sit disjunctus ab altero.

Validiora sunt ista, cum accedat fida sacrarum Scripturarum, & Ecclesiasticorum dogmatum exploratrix, Fideique norma Traditio. Pervetustus enim Scriptor Hippolytus Portuensis docet Fragm. 3. in Christo *Divinitatis operationem mansisse extra naturæ circumscriptionem omnem, tametsi per carnem natura terminatam peracta fuerit*. Athanasius Orat. de Fide demonstrat ea verba, *Sede a dextris meis*, Christo convenire non secundum divinitatem, quæ cælum terramque implet, sed ratione corporis assumpti, propterea quod, inquit, *Sedere idem est, ac esse circumscriptum in loco*: quæ & repetit in libro de Communi Essent. Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Cledonium appellat Redemptorem nostrum *corpore circumscriptum*. Chrysostomus hom. in quatriduanum Lazarum, *Corpore minime præsentem*. Cyrillus lib. 2. in Joan. *Ab Apostolorum consuetudine carne*, per ascensum in cælos, *disjunctum*. Damascenus lib. III. de Fide Orthodoxa cap. 3. *creatum & increatum, mortalem & immortalem, circumscriptum & incircumscriptum*, exponens quomodo id accipiendum est de duplici ac distincta natura. Tradunt vero consimilia Latini. Ambrosius in 2. de Fide cap. 4. *Neque enim* (ait) *Deus de loco ad locum transit, quia ubique est: ut homo est qui vadit, ipse qui venit. In eo ergo vadit, & venit, quod est commune nobiscum*. Augustinus in Epist. ad Dardanum num. 10. *Secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus. Cavendum enim est, ne ita divinitatem adstruamus hominis, ut ve-*

ut veritatem corporis auferamus. Non est enim consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus. Plura ibidem S. Pater, ubi quæstionem hanc dirimit data opera. Magnus Leo Serm. 3. de Ascensione, *Ineffabili modo*, inquit, *per adscensionem cœpit esse divinitate præsentior, qui factus est humanitate longinquior*. Petrus Grisologus. serm. 63. verba faciens de Lazaro, *Et erat*, inquit, *locus ubi non erat Christus? Fratres, erat ibi Christus Deus, sed ibi non erat homo Christus*. Fulgentius denique lib. II. ad Trasimundum cap. 17. *Unus, idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex Patre: unus idemque secundum humanam substantiam absens cælo cum esset in terra, & derelinquens terram cum adscendisset in cælum: secundum divinam vero, immensamque substantiam nec cælum dimittens cum de cælo descendit, nec terram deserens cum adscendit ad cælum*. Abunde hæc sufficiunt ad comprobandam perpetuam atque universalem Græcorum, Latinorumque Patrum traditionem.

Haberent saltim Ubiquistæ aliquod humanæ rationis vel tenuissimum fulcimentum: at nulla his affulget libratæ perceptionis scintillula. Principio cum mysterium Incarnationis importet in hypostasis unitate naturas duas impermixtas, nullamque singularum naturarum proprietatem sublatam esse testetur in Confess. fidei sacrosancta Synodus Chalcedonensis, affirmet citata Epistola ad Dardanum Augustinus, ac profiteantur adversus Eutychen Catholici universi: qui autumant Christi humanitatem ubique diffusam, omnipræsentiam quæ divinitatis propria est, transfundunt in humanitatis circumscriptam naturam, & consequenter magnum Incarnationis sacramentum pervertunt. Quo argumento non soli catholici pugnarunt, verum etiam Theodorus Beza, Hessiander, aliique Calviniani, nec non alter Lutheranorum prodromus Melanchthon, ut refert lib. VIII. n. 32. Bossuetius. Imo Eutyches nulla ratione assequutus, quomodo humana natura absorpta a divina retineret carnis nostræ proprietatem, asserebat in Christo post naturarum adunationem corpus umbratile: dum Ubiquistæ pugnantia comminiscentes putant Christi corpus immensitate simul, & communi cum nostra natura præditum, ipsis Eutychianis, ut etiam hæretici observarunt apud Bossuet lib. XIV. n. 106., deteriores pervicacia, ingenioque obtusiores. His accedit, quod si Christi humanitati conveniat omnipotentia & immensitas, ob divinorum attributorum simul & cum natura *identitatem*, conveniat illi necessum est æternitas, independentia, eademque divinitas; quam consecutionem denegant Lutherani: sed hoc ab iis jure petimus, cur in humanitatem summa potestas, & omnipræsentia transfusæ sint, & non item attributa reliqua, si unum ab altero nequit dispesci? Etenim quum Deus solus sit æternus, immensus, omnipotens, independens; si humanitas immensa est, omnipotens quoque est, æterna est,

est, independens est, divinitas est. Atque ratione consimili divina natura erit nata in tempore, affixa cruci, sepulcro recondita, quoniam hæc evenerunt naturæ omnipotenti atque immensæ, ideoque divinæ. Ita *Ubiquistæ* Incarnationis fidem subvertunt, & rem creatam & circumscriptam in divinam commutantes negant Christum hominem, quia ipsi auferunt naturam circumscriptione finitam: negant Christum Deum, quia ipsi tribuunt passionem ac mortem ratione naturæ omnipotentis & immensæ: negant Deum immortalem, quia morti subjiciunt naturam præditam omnipræsentia: me latet, num Arianos dicam, num Phantasiastas, num Eutychianos, num Atheos, num omnia ista. Tandem excogitarunt Lutherani corporis Christi omnipræsentiam, ut adversus Calvinistas facilius illud in Eucharistia realiter adesse propugnarent: qua commentatione nihil potuit excogitari futilius, non enim Christi corpus est in Eucharistia, quemadmodum in cælis, modo visibili ac sensibili, sed modo alio sublimiori, ac mirabili, quo in Sacramento duntaxat, non alibi existit. Si etenim degat sub speciebus panis, & vini ratione ubique diffusæ immensitatis, non alia ratione ibidem erit, quàm in elementis singulis, & ubique locorum, a quibus sejungi non potest immensitas. Atque ita Calvinistæ jure optimo contendunt, Lutheranos ad fictitiam carnis Christi omnipræsentiam confugientes denegare ejusdem carnis in Eucharistia peculiarem præsentiam, atque id aperte oppugnare, quod figmentis suis defendere moliuntur. Atque ex his constat undique in absurda Ubiquitarios impingere, eorumque asserta omni genere argumentorum, quod erat demonstrandum, everti.

At opponunt Lutherani: Christo omnipotentiam fuisse collatam testatur idem Salvator Mat. ult. 18. ubi ait: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra*. Eumdem sedere ad dextram Patris legitur Ps. CIX. 1. Matt. XXII. 44. Marc. XVI. 19. In ipso inhabitare divinitatis plenitudinem *corporaliter*, testatur Apostolus ad Colos. II. 9. ascendisse super omnes cælos, *ut impleret omnia*, affirmat idem Apostolus ad Ephes. IV. 10. Permansurum denique in terris *usque ad consummationem sæculi*, idem Christus pollicitus est Apostolis Mat. XXVIII. 20. At si omnem obtinuit potestatem, cur non omnem præsentiam? Si dextera Patris nullis locorum finibus circumscribitur, quomodo ad hanc sedens dexteram non est ubique diffusus? Si divinitas in Christo inhabitat *corporaliter*, qua ratione fieri potest, ut corporea substantia non omnia simul cum divinitate comprehendat? Si Christus implet omnia, cur cælum terramque immensitate propria non continet? Si tandem in cælum conscendens cum discipulis permansit in terris, quare non est simul nobiscum, & apud superos? Videtur ergo Lutheranorum assertum sacrarum literarum auctoritate munitum.

Resp. in hoc falli Lutheranos, quod ea, quæ conveniunt personæ,

næ, tribuant naturæ, quum, ut vidimus, communicatio idiomatum sit accipienda, non secundum *formam*, sed secundum *suppositum*. Christum itaque omnipotentem esse, implere omnia, ubique consistere, necnon esse æternum, ac Deum verum, quatenus hæc conveniunt personæ, quæ in tempore assumpsit humanam naturam, nemo nostrum dissentit; ipsi naturæ humanæ hæc omnia convenire negamus, cum in ipsa persona una; atque individua retineat utraque natura suas citra mixturam proprietates. Singula nihilominus expendantur. Principio data est Christo omnis potestas, quemadmodum datum est habere vitam in semetipso, & esse unum cum Patre; quia nimirum humana natura hypostatice conjuncta est Verbo omnipotenti, æterno, & unius cum Patre substantiæ, atque ratione hypostaticæ unionis ***hic homo***, idest, Christus est Deus, est omnipotens, est immensus; at non ***hic homo*** ratione naturæ humanæ, qua inspecta est minor Patre, est natus in tempore, est loco circumscriptus; sed ratione personæ, quæ naturam habet aliam, divinam, incircumscriptam, æternam. Non solum id tradunt Patres superius laudati, verum etiam Lutherus, cujus hæc verba ab Hessiandro adversus Lutheranos producuntur pag. 93. *Eo ipso momento, quo divinitas & humanitas in unitatem personæ conjungi cœperunt, homo filius Mariæ est, & dicitur omnipotens, & æternus Deus, cujus est summa potestas, qui omnia creavit, & sustentat, per communicationem idiomatum, quatenus una cum Deo persona est; de hac potestate loquitur Matthæus capite ultimo: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Eadem est cum Scholasticis responsio Magistri in III. dist. 14. Addo nomine potestatis intelligendum Ecclesiæ regimen, exaltationem nominis, judicii auctoritatem, & cetera, quæ spectant ad Christi gloriam, atque fidelium gubernationem. Conferas Act. II. 33. Ad Ephes. I. 10. & ad Colos. I. 16.

Dextera Patris aliquando significat potentiam ac plenitudinem majestatis, ut ad Hebr. I. 3. aliquando locum & gloriam Deo proximiorem, ut Mat. XXI. 21. aliquando cælestem beatitudinem. In priori sensu dextera Patris ubique est, ac similiter Christus ut Deus, sive Christus, qui Deus & homo est, ratione divinitatis: in secundo commonstratur duntaxat Christi, etiam ut hominis, super omnem cælestem, terrenamque creaturam exaltatio, ipsi debita & propter personæ dignitatem, & propter singularitatem meritorum: in postremo autem sensu retorquetur argumentatio, nam si Christus secundum assumptam humanitatem sedet a dextris Dei in excelsis, profecto non est ubique locorum diffusus. Recte Augustinus contra Serm. Arianorum cap. XXXIV. n. 32. *Secundum formam suscepti hominis, & ad dexteram Patris sedet vel stat, & orat, & gratias agit, & Sacerdos est, & minister est, & supplex est, & subditus est: secundum autem formam*

mam Dei, in qua æqualis est Patri, unigenitus est, & gignenti coæternus, &c. Et Tract. 1. in Joannem num. 13. *Adscendit in cælum, & non est hic. Ibi est enim. Sedet ad dexteram Patris: & hic est, non enim recessit præsentia majestatis.* Vide & Epist. ad Dardanum 57. nunc 187. n. 10.

At quomodo Christus adscendit in cælum, *ut impleret omnia?* Vulgaris est Theologorum expositio, ut omnia Prophetarum vaticinia compleret. At forte melius respondetur Christum adscendisse, ut donis suis, ac effusione Spiritus sancti Ecclesiam cumularet, apposito neutro *πάντα omnia*, pro communi. Nam Apostolus eo loci hortatur ad unitatem spiritus, demonstrans omnia charismata a Christo fuisse collata ad utilitatem & ædificationem Ecclesiæ; ac præmittit ea verba: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.* Addit postea verba, quæ a Lutheranis opponuntur. Tum Spiritus charismata enumerans ait, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, &c.* Quid ergo manifestius, quam Apostolum loqui de copiosa gratiarum largitione, ac idem valere, *ut impleret omnia*, ac, ut daret hominibus dona uberrima, sive, ut eadem phrasi loquitur præcedenti cap. III. 19. ut fideles implerentur *in omnem plenitudinem Dei?* Quamquam illud vellem a Lutheranis doceri, quomodo per ascensionem Christus implevit cælestia, si per omnipræsentiam jam erat ubique diffusus?

Quid est autem in Christo plenitudinem divinitatis habitare *corporaliter?* Theophylactus ex Cyrilli sententia ait hoc vocabulo demonstrari adversus Nestorianos unionem hypostaticam, ita ut sensus sit, Divinitatem habitare in forma suscepta indivisibiliter, & citra mixturam, *perinde ac in corpore immoratur anima.* Consentit Augustinus citata Epistola ad Dardanum num. 39. & in Psalmum LXVII. num. 23. docens Apostolum affirmare, quod in Christo inhabitavit Divinitas *solide atque veraciter*, non vero *præfigurantibus signis, neque umbraliter, tanquam in Templo a Rege Salomone facto.* Idem Apostolus, ut adnotatum est alibi, usurpat *corpus* ad significandam veritatem in antiquis figuris latentem, ad Colossens. II. 17. Dum ergo scribit in Christo habitare divinitatem *corporaliter*, adstruit unionem duarum naturarum veram, & substantialem, nec quicquam ait de fictitia assumptæ humanitatis omnipræsentia. Permanet denique nobiscum Christus *præsentia majestatis*, ut inquit paullo supra Augustinus, Ecclesiæ continuo regimine, gratiarum subministratione, necnon sub Eucharistici panis velamine. Ludunt itaque operam Ubiquitarii, nec ullo muniuntur sacrarum litterarum testimonio.

Putant aliquod se invenire præsidium in humana ratione: primum quia omnipræsentia non videtur divinitatis essentialis proprietas, ut est æternitas atque independentia: priusquam enim crearetur

tur mundus, erat Deus, nulli tamen loco præsens. Potest ergo, inquiunt, communicari attributum istud humanitati. Deinde humanitas ac divinitas Christi intime ac substantialiter uniuntur: & ideo ubicumque una est, & altera adesse debet: alioquin ab invicem distrahentur. Præterea nonne Christus Verbum Dei est? Itaque si Verbum divinum est ubique, ubique etiam est Christus.

Resp. ad primum, attributa divina esse eamdem divinitatis substantiam connotantem effecta aliqua, vel objecta; atque ante mundi productionem fuisse divinam immensitatem *substantive*, non *connotative* acceptam, quemadmodum tunc erat providentia, dominatus, & regimen universorum: vel dico non in hoc sitam esse immensitatem ut actu existat in omnibus, sed in eo, quod nulla res sit, ubi non existat, neque ulla esse possit, in qua producta non existeret; sicut omnipotentia ac providentia non omnia, quæ potest, actu exequitur, ac disponit, sed ea tantum quæ vult, & producit. Ad alterum respondeo indissolubilem esse divinitatis & humanitatis unitionem, neque unam distrahi ab alia, quoniam ubicunque est humanitas Christi, ibi est etiam divinitas: at non sequitur ex opposito, Ubicunque est divinitas, ibi est etiam humanitas, quia hæc in illa substantiali unitione suam non amittit proprietatem, permanetque circumscripta & finita; alioqui, ut Eutyches autumabat, una esset natura permixta, ac propriis affectionibus exspoliata. Ita in plurimorum philosophorum sententia rationalis anima in corpore ubique diffusa substantialiter unita est oculo, & ubi est oculus, ibi est anima: at non è contra ubicunque est anima, ibi pariter est oculus: nam anima est etiam in manu, pede, ceterisque partibus corporis; quoniam in hac unitione non transit oculus in animæ rationalis naturam, neque propriam coarctatam, & angusto comprehensam loco deperdit. In eo quod consequitur, non immorabor; nam ex quo Christus sit una cum divino Verbo persona, infertur quod sit ubique ratione personæ & naturæ divinæ, non ratione humanitatis assumptæ; ut dictum est supra.

CAPUT II.

An Christus dici possit filius Dei adoptivus?

FELIX Episcopus Urgelis, urbs est sita in Pyrenæi montis jugo, consultus circa annum 783. a Toletano antistite Elipando quid de humanitate Christi sentiret, respondit hunc, quatenus homo est, appellandum Filium Dei, non naturalem, sed adoptivum. Est autem adoptivus filius, qui ab aliquo adoptione, idest, assumptione gra-

tuita in locum filii, hæreditatemque eligitur, cum alterius sit generatione ac natura. Disputatur, num Felix, & Elipandus asserendo Christum Filium Dei adoptivum, negarent cum Nestorio hypostaticam unionem, & filium Virginis a Filio Dei, sive naturalem ab adoptivo distinguerent; an appellarent eamdem personam filium naturalem ratione divinæ naturæ, ratione autem humanæ adoptatum. Hoc duntaxat dogmatizasse Felicem, & Elipandum, ideoque discrepare a Nestoriana hæresi Felicianam propugnat Vasquesius in III. P. disp. 89. tradit Juenin differt. VI. de Incarnat. q. 6. dubitat Tournely quæst. XII. art. I. At revera sensu Nestoriano locutos Felicem, & Elipandum tenent Binius & Surius in notis ad Concil. Francofordiense, Petavius lib. I. de Incarnat. cap. 22. Natalis Alex. differt. 5. sæculi 8. Claudius Frassen de Inc. Tract. I. disput. 2. Boucat disp. 3. art. 2. sect. 6. & prope finem Biblioth. Joseph Imbonatus. Et revera non desunt e schola illustres Theologi, inter quos Durandus in III. dist. 4. & Scotus in I. dist. 10. existimantes Christum ut hominem posse dici filium adoptatione, quamquam Scotus vitandum docet talem loquendi modum, ob hæreticorum vafritiem, & in usurpandis vocabulis calliditatem. Hos Scholasticos excusandos ab hæresi inquit Boucat differt. III. art. 3. eo quod ignoraverint definitionem Concilii Francofordiensis in lucem editi a Surio circa annum 1567. Verum nec desunt viri docti, qui propugnant etiamnum citra fidem posse defendi, quod Christus *quatenus homo est* appellari queat filius adoptivus spectata humana natura, & gratia sanctificante: nec sibi constat laudatus Scriptor, qui præcedenti articulo tradiderat, Felicem & Elipandum adhæsisse Nestorianis. Nam si illi a Francofordiensi Synodo fuerunt proscripti, quod Nestorii sensum intenderent; nullum habet momentum ad opinionem Scoti vel profligandam, vel excusandam Felicianæ hæresis ignoratio. Quare primum de opinione Felicis, & Elipandi disserendum est, deinde de Scholasticorum sententia: in qua nos ad eorum partes accedimus, qui cum Thomistis, ac nostratibus contendunt, nulla ratione Christum dici filium Dei adoptatum, nec addita illa cautione, *quatenus homo*, sive, *ratione naturæ humanæ*.

Atque ut priorem partem expediamus; tradunt fere omnes, Felicianam hæresim fuisse damnatam primo a Concilio Forojuliensi anno 791. Præside Paulino Episcopo Aquilejensi, deinde anno proximo 792. in Concilio Ratisponensi, ubi, auctore Eginhardo in Annalib. Felix errorem suum abjuravit, eodemque anno in Synodo Romana sub Hadriano, postea in Francofordiensi anno 794. atque iterum Romæ sub Felice III. anno 799. & hoc ipso anno Aquisgrani, ubi quidam referunt Felicem Urgelitanum celebrem Hilarii locum depravasse. At licet Paulinus Aquilejensis acerrime hæresim Felicianam sit insectatus, ut liquet ex libro Sacrosyllabo & Francofordiensi Concilio; Syno-

Synodus tamen Forojuliensis neque ante annum 797. celebrata est, nec fortassis adversus Felicis errorem. Liquet enim hanc Synodum habitam anno XXIII. Caroli Magni, & XV. Pipini: Carolus autem regnare cœpit in Italia anno 774. erratumque a multis quod annos Caroli supputaverint ab anno 768. quo regnare cœpit in Galliis. At neque Itali aliquam hujus epochæ habuere rationem, neque annus XXIII. istinc subductus convenire potest cum anno Pipini XV. ut eruditus Pagius demonstrat ad annum 791. Hæc tamen sat est innuisse.

PROPOSITIO I. Felix & Elipandus asseruerunt Christum esse filium adoptatione in sensu Nestoriano.

Demonstratur primo auctoritate Scriptorum, qui felicem in duos filios Unigenitum Dominum nostrum divisisse, ac vetustam Nestorianam hæresim suscitasse affirmarunt. Inter quos Paulinus Aquilejensis, Alcuinus, & Agobardus, qui eumdem Felicem profligarunt, id apertissime asserunt. Ac Paulinus quidem, *In duobus vocabulis* (inquit in primo contra Felicem libro) *proprii scilicet & adoptivi, verique & nuncupativi filii, unicum eumdemque Dei filium dividere fronte impudentissima non formidat*. Alcuinus vero lib. I. contra eumdem Felicem: *Non sibi sufficiebat tantummodo Christum, qui de Virgine natus est, negare proprium esse Filium Dei: sed novo, & inaudito sanctæ Dei Ecclesiæ nomine, nuncupativum Deum nominare illum non timet, dividens Christum in duos filios, unum vocans proprium, alterum adoptivum*. Agobardus: *Timens*, Felix, *permixtionem Eutychetis incurrere, corruit in divisionem Nestorii*. Idem tradunt Scriptores alii. Paschasius Ratbertus lib. V. in Mat. inquit: *Hæresis Feliciana, quæ veterum cineres voluit removere, duas personas in Christo introducens*. Jonas Aurelian. lib. I. de Cultu Imag. ait Felicem *anathemati mancipatum cum auctore sui erroris Nestorio*. Joannes Mariana lib. VII. Hist. cap. 8. scribit suscitata in Hispania, Felice & Elipando auctoribus, *Nestorii placita Concilii Ephesini diligentia sopita*. Sigebertus in Chronico ad annum 793. *Feliciana hæresis unam personam Dei & hominis dividens in duas personas, scilicet veri filii & adoptivi.* Baronius denique ad annum 783. n.6. *Error erat Elipandi perditissimi hominis non tolerandus, quem sacrosancta Ephesina Catholica Synodus in Nestorio condemnarat. Iste siquidem asserens Christum Dei filium, quod ad humanitatem spectat, dicendum esse adoptivum, & non proprium ac naturalem, in necessariam consequentiam deducebat, ut duas constitueret in Christo personas, atque assereret duos filios, sicque horrendum dictu! damnata olim in Oriente hæresis nunc opera miseri Elipandi revivisceret in Hispania*.

Demonstratur 2. ex Confessione Felicis & Elipandi, quæ extat in Concilio Francofordiensi Tom. IX. postremæ Collect. pag. 76. *Confitemur & credimus Deum Dei filium ante omnia tempora sine initio ex Patre*

Patre genitum, coæternum & consubstantialem, non adoptione, sed genere. Et infra: *Confitemur & credimus eum factum ex muliere, factum sub lege, non genere esse filium Dei, sed adoptione, non natura, sed gratia*. Qua in Confessione non tantum Feliciani autumant Christum esse filium *gratia, & adoptione*, spectata natura assumpta, & gratia sanctificante; verum etiam aperte negant filium factum ex muliere esse filium Dei *genere, & natura*, eumque ipsum, qui ante omnia tempora ex patre genitus est, & est filius *non adoptione, sed genere*. Dispescunt itaque apertissime Christum in duos filios: negant apertissime filium Dei esse factum ex muliere: asserunt apertissime filium ex muliere factum non esse filium Dei *genere atque natura*. Qua majori impietate poterant denegare hypostaticam unionem, renovare hæresim Nestorianam, beatissimæque Virgini gloriam Deiparæ nefaria temeritate auferre?

Tertio demonstratur ex ipso Concilio Francofordiensi. Ibidem enim in lib. Sacrosyllabo pag. 60. appellant PP. Felicianum errorem *hæresim veternosam, illustrium virorum calcibus mirabiliter conculcatam, catholicaque falce olim funditus detruncatam*. Pag. 68. testantur Felicianos adstruere *adoptivum Dei filium de Virgine natum*, atque *aut in utero Virginis eum adoptatum*, aut *puram hominem sine Deo natum, ac per hoc postea, quasi indiguerit adoptione, a Patre in filium adoptatum*. Ibi, ac sequentibus paginis hanc hæresim refutant omnibus Scripturæ testimoniis, quibus adversus Nestorium Ephesini PP. certarunt, demonstrantes Mariam peperisse filium Dei, & hunc esse unicam, individuamque personam: quæ argumenta quorsus tanto studio collecta sunt, si Felix fatebatur Mariam peperisse Deum, & Christum unicam esse personam? Sunt autem hæc argumenta deprompta ex Lucæ I. 35. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur filius Dei*: ad Galatas IV. 4. *Cum ergo venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, &c.* Mat. XVI. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi*, aliaque supra adversus Nestorianos producta. Præterea in Epistola Synodica pag. 88. testantur PP. Francofordienses, tam Nestorium *copulationis* nomine, quam Felicem nomine *adoptionis* negare Christum *unam esse personam, & beatam Virginem Deum genuisse*. Scribunt eodem loco: *Nonne olim hæresis vestra in Nestorio ab universali sancta Ecclesia refutata est; etiam & damnata? Quapropter forte illum anathematizare noluistis; dum alios, Bonosum scilicet, Arium, & Sabellium, Manichæumque, qui prava de Dei filio senserunt, in Epistola vestra anathematizastis. Nunquid non ideo damnatus est, quia beatam Mariam semper Virginem, non Dei, sed hominis tantummodo credidit genitricem?* Cum ergo PP. Francofordienses tam aperte Felicianam hæresim appellent veternosam, & in Nestorio damnatam, ad eamque refutandam demonstrent Christum unam

unam esse personam, ac Mariam virginem filium Dei genuisse; quo pacto, nisi forte, aut singulari ignorantia, aut nimia insectatione quorumdam Scholasticorum sententiæ, quidam Theologi, inter quos Juenin, neque Concilium Francofordiense asserere hæresim Felicianam prædamnatam esse in Nestorio, neque protulisse testimonia ad probandum Christum unam esse personam, contra tam expressa ejusdem Concilii testimonia, ex tripode ac definite pronuntiant?

Probatur ultimo. Nullum est argumentum invictum magis ac firmum, quo demonstretur Nestorium denegasse hypostaticam unionem, quam illud, quo evincitur impium hæresiarcham affirmasse assumptum hominem a Verbo Deo, non in primo conceptionis momento, sed postquam natus erat e Virgine purus homo, atque ob eam rem baptizatum, quasi indiguerit adoptione. Atque id asseruisse Nestorium scribit secundo adversus eumdem libro, & undecimo Commentariorum in Joannem S. Cyrillus. Idem vero dogmatizasse Felicem Urgelitensem & conjectare possumus ex citatis verbis Concilii Francofordiensis, atque ex lib. 2. Alcuini contra Felicem, & absque ulla ambiguitate deducitur ex Epistola Albini Diaconi ad Monachos Geticos. Albinus enim hac in Epistola testatur se præ manibus habere quemdam Felicis libellum, quem ait edito a se per id temporis opere confutari, in eoque contineri prænarratum Nestorii dogma. *Hæc considerantes diligentius* (inquit Albinus) *& animo tenete firmiter, & constanter prædicate unum filium, & unum Deum, eumdem proprium & verum & perfectum esse, quia omnis veritas in Christo est, & nullum figmentum, & tota plenitudo divinitatis, & nulla minoratio, nec defectio, nec unum, sicut in libello præfati Felicis lectum est, baptismo indiguisse, sed mox sine peccato, & sine labe peccati Spiritu sancto conceptum esse Deum verum, & hominem verum*. Tam aperto testimonio, quod me latet num ab aliquo Scholastico hactenus fuerit expensum, legi autem poterit volumine primo Miscellaneorum Baluzii pag. 377. arbitror satis apparere hæresis Felicianæ cum Nestoriana concordiam.

Corruunt ex his Vasquesii, aliorumque diversa opinantium sophismata. Inquiunt Felicem & Elipandum appellasse Christum filium Dei adoptivum *secundum humanitatem*, sive *secundum quod homo est*; ita enim scribit Hadrianus Papa ad Episcopos Hispaniæ, Francofordiense Concilium, Jonas Aurelianensis, imo & liquet ex Confessione, quam Elipandus misit ad Carolum Magnum. Videntur ergo non aliud dogmatizasse, quam nonnulli ex Schola Theologi. At respondemus Felicianos additamento illo *secundum humanitatem*, non intellexisse exspoliatam propria subsistentia naturam humanam, illamque assumptam in consortium divinitatis & in unitatem personæ; sed humanitatem propria hypostasi præditam, & divinitati unitam tantum

mora-

Patre genitum, coæternum & consubstantialem, non adoptione, sed genere. Et infra: *Confitemur & credimus eum factum ex muliere, factum sub lege, non genere esse filium Dei, sed adoptione, non natura, sed gratia*. Qua in Confessione non tantum Feliciani autumant Christum esse filium *gratia, & adoptione*, spectata natura assumpta, & gratia sanctificante; verum etiam aperte negant filium factum ex muliere esse filium Dei *genere, & natura*, eumque ipsum, qui ante omnia tempora ex patre genitus est, & est filius *non adoptione, sed genere*. Dispescunt itaque apertissime Christum in duos filios: negant apertissime filium Dei esse factum ex muliere: asserunt apertissime filium ex muliere factum non esse filium Dei *genere atque natura*. Qua majori impietate poterant denegare hypostaticam unionem, renovare hæresim Nestorianam, beatissimæque Virgini gloriam Deiparæ nefaria temeritate auferre?

Tertio demonstratur ex ipso Concilio Francofordiensi. Ibidem enim in lib. Sacrosyllabo pag. 60. appellant PP. Felicianum errorem *hæresim veternosam, illustrium virorum calcibus mirabiliter conculcatam, catholicaque falce olim funditus detruncatam*. Pag. 68. testantur Felicianos adstruere *adoptivum Dei filium de Virgine natum*, atque *aut in utero Virginis eum adoptatum*, aut *puram hominem sine Deo natum, ac per hoc postea, quasi indiguerit adoptione, a Patre in filium adoptatum*. Ibi, ac sequentibus paginis hanc hæresim refutant omnibus Scripturæ testimoniis, quibus adversus Nestorium Ephesini PP. certarunt, demonstrantes Mariam peperisse filium Dei, & hunc esse unicam, individuamque personam: quæ argumenta quorsus tanto studio collecta sunt, si Felix fatebatur Mariam peperisse Deum, & Christum unicam esse personam? Sunt autem hæc argumenta deprompta ex Lucæ I. 35. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur filius Dei*: ad Galatas IV. 4. *Cum ergo venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, &c.* Mat. XVI. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi*, aliaque supra adversus Nestorianos producta. Præterea in Epistola Synodica pag. 88. testantur PP. Francofordienses, tam Nestorium *copulationis* nomine, quam Felicem nomine *adoptionis* negare Christum *unam esse personam, & beatam Virginem Deum genuisse*. Scribunt eodem loco: *Nonne olim hæresis vestra in Nestorio ab universali sancta Ecclesia refutata est, etiam & damnata? Quapropter forte illum anathematizare noluistis; dum alios, Bonosum scilicet, Arium, & Sabellium, Manichæumque, qui prava de Dei filio senserunt, in Epistola vestra anathematizastis. Nunquid non ideo damnatus est, quia beatam Mariam semper Virginem, non Dei, sed hominis tantummodo credidit genitricem?* Cum ergo PP. Francofordienses tam aperte Felicianam hæresim appellent veternosam, & in Nestorio damnatam, ad eamque refutandam demonstrent Christum unam

unam esse personam, ac Mariam virginem filium Dei genuisse; quo pacto, nisi forte, aut singulari ignorantia, aut nimia insectatione quorumdam Scholasticorum sententiæ, quidam Theologi, inter quos Juenin, neque Concilium Francofordiense asserere hæresim Felicianam prædamnatam esse in Nestorio, neque protulisse testimonia ad probandum Christum unam esse personam, contra tam expressa ejusdem Concilii testimonia, ex tripode ac definite pronuntiant?

Probatur ultimo. Nullum est argumentum invictum magis ac firmum, quo demonstretur Nestorium denegasse hypostaticam unionem, quam illud, quo evincitur impium hæresiarcham affirmasse assumptum hominem a Verbo Deo, non in primo conceptionis momento, sed postquam natus erat e Virgine purus homo, atque ob eam rem baptizatum, quasi indiguerit adoptione. Atque id asseruisse Nestorium scribit secundo adversus eumdem libro, & undecimo Commentariorum in Joannem S. Cyrillus. Idem vero dogmatizasse Felicem Urgelitensem & conjectare possumus ex citatis verbis Concilii Francofordiensis, atque ex lib. 2. Alcuini contra Felicem, & absque ulla ambiguitate deducitur ex Epistola Albini Diaconi ad Monachos Geticos. Albinus enim hac in Epistola testatur se præ manibus habere quemdam Felicis libellum, quem ait edito a se per id temporis opere confutari, in eoque contineri prænarratum Nestorii dogma. *Hæc considerantes diligentius* (inquit Albinus) *& animo tenete firmiter, & constanter prædicate unum filium, & unum Deum, eumdem proprium & verum & perfectum esse, quia omnis veritas in Christo est, & nullum figmentum, & tota plenitudo divinitatis, & nulla minoratio, nec defectio, nec unum, sicut in libello præfati Felicis lectum est, baptismo indiguisse, sed mox sine peccato, & sine labe peccati Spiritu sancto conceptum esse Deum verum, & hominem verum*. Tam aperto testimonio, quod me latet num ab aliquo Scholastico hactenus fuerit expensum, legi autem poterit volumine primo Miscellaneorum Baluzii pag. 377. arbitror satis apparere hæresis Felicianæ cum Nestoriana concordiam.

Corruunt ex his Vasquesii, aliorumque diversa opinantium sophismata. Inquiunt Felicem & Elipandum appellasse Christum filium Dei adoptivum *secundum humanitatem*, sive *secundum quod homo est*; ita enim scribit Hadrianus Papa ad Episcopos Hispaniæ, Francofordiense Concilium, Jonas Aurelianensis, imo & liquet ex Confessione, quam Elipandus misit ad Carolum Magnum. Videntur ergo non aliud dogmatizasse, quam nonnulli ex Schola Theologi. At respondemus Felicianos additamento illo *secundum humanitatem*, non intellexisse exspoliatam propria subsistentia naturam humanam, illamque assumptam in consortium divinitatis & in unitatem personæ; sed humanitatem propria hypostasi præditam, & divinitati unitam tantum

mora-

moraliter : quod profecto nullus Scholasticorum unquam asseruit. Enimvero qui adstruit filium in tempore factum ex muliere non esse genere filium Dei, qui affirmat purum hominem ex Virgine natum, qui ait filium Virginis indiguisse adoptione, qui opinatur hunc adoptatum in filium per sanctificationem baptismatis, quæ omnia evomuerunt perditissimi Feliciani, nonne apertissime cum Nestorio dividunt Unigenitum, propriamque hypostasim assumptæ tribuunt humanitati?

Opponunt in ea Confessione, quam ad Carolum M. misit Elipandus adstrui hypostaticam unionem, & personam in Christo unam; habetur quippe: *Homo interior, in una eademque Dei, & hominis persona deglomeratus, filius adoptivus humanitate, & non adoptivus divinitate mundum redemit*. At primo respondetur, liquido apparere ex altera Confessione, quæ extat in Synodo Francofordiensi superius producta, Felicianos commentos filium factum ex muliere non esse illum, qui ante omnia tempora genitus est a Patre, & est filius natura & genere, ideoque in altera Confessione, quæ reperitur in libro a Beato Heterio contra Elipandum conscripto non aliam adstrui unitatem personæ, nisi moralem. Præterea non integra allata est hæc fidei professio; nam istiusmodi est: *Homo interior in una eademque hominis persona adglomeratus, atque carnis vestimento indutus: quia non per eum, qui natus est de Virgine visibilia & invisibilia condidit, sed per illum qui non est adoptione, sed genere, neque gratia, sed natura: & per istum Dei simul & hominis filium, adoptivum humanitate, non adoptivum divinitate mundum redemit*. Ubi dum negatur eum, qui natus est de Virgine, illum esse qui condidit visibilia, & invisibilia, nonnisi *moralis* unitio statuitur inter filium adoptivum, & filium genere. Rursus nonne ob unitatem dignitatis etiam Nestorius vetuit dici duos filios, aut duas personas, apud Cyrillum lib. 1. contra ipsum Nestorium, imo nonne intorsit anathema in eos, *qui non secundum conjunctionem unum dixerint Christum, qui est etiam Emmanuel secundum naturam?* Vide anathematismum III. Nestorii eadem phrasi, ac Feliciana professio, contextum.

Præterea objiciunt: Admisit Felix communicationem idiomatum, confessus filium Dei hominem factum, & exinanita divinitate passum & crucifixum. At in primis falsum est Felicem ad sensum Catholicorum admisisse communicationem idiomatum, si negavit mundum redemptum *per eum, qui visibilia, & invisibilia condidit*, & hunc *factum ex muliere*, quod revera negasse constat ex dictis. Deinde admittere communicationem idiomatum ob conjunctionem affectus, & unionem dignitatis, ob quam etiam Moses appellatus est Deus, eadem est Nestoriana perfidia; a qua purgari nequeunt Feliciani, si filiorum in uno Christo invexerunt pluralitatem. Accedit quod

quod Felix Urgellitanus non fuit in sententia firmus; nam in Conventu Ratisponensi, nec non coram Hadriano errorem suum ejuraverat, quem postea majori pervicacia studuit propugnare.

Denique opponunt: Felix & Elipandus certa propriæ sententiæ persuasione rogarunt Carolum Magnum, ut in Concilio ipsorum causa discuteretur, ac oppugnatores damnarentur sui, Beatus præsertim & Heterius. Coacto Concilio Francofordiensi, non hæreseos Nestorianæ insimulati fuerunt, sed ea de causa tantum damnati, quod nova intruderent vocabula, atque Christum appellarent filium adoptione & gratia contra Apostolorum, & Catholicæ Ecclesiæ consuetudinem. Quare si apud Scriptores aliquos tanquam Nestoriani audierunt, non hoc de ipsis judicium latum est, quod revera Nestorio adhærerent, sed quod ex distinctione filii adoptivi, ac proprii videbatur Nestorii hæresis instaurari. Alioqui si Nestoriani revera fuissent, quomodo Concilium exoptassent? quomodo Beati & Heterii postulassent condemnationem? quomodo ipsorum dogma appellatum fuisset novum figmentum, pluribusque dissertationibus refutatum, cum adversus illud satis fuisset objicere Ephesina decreta, & contorta in Nestorium anathemata? Verum hæc nullius sunt momenti: nullus enim hæreticorum extitit, qui aut simulatione, aut erroris sui patrocinio fabricatum a se dogma a pluribus probandum fore desperaverit. Nestorius ipse ad Cælestinum Pontificem dedit literas, Ephesumque ad Synodum Oecumenicam perfricata fronte, & jam anathemate perculsus accessit. Consimili confidentia Felix Urgelitensis Carolum Magnum convenit per Epistolas, adiitque Synodales cœtus; quamquam non præditus incredibili Nestorii audacia, sed eximia tamen aut tergiversatione, aut inconstantia. Falsum est autem Felicianam hæresim ob solam novitatem fuisse proscriptam: cum constet appellatam esse veternosam, antiquam, damnatam a Patribus Ephesinis, atque Nestorianam, iisdemque cum hac argumentationibus refutatam. Verum tamen est Felicem nova intrusisse vocabula: sed, ut inquiunt PP. Francofordienses, eamdem nomine *adoptionis* cudebat perfidiam, quam Nestorius vocabulo *copulationis*. Quare novo etiam argumentorum genere Feliciana hæresis fuit refutata, uti a Cyrillo, aliisque Patribus Nestoriana, jam in Ebione, in Artemone, & in Photino præfocata. Atque Felicem non sola dogmatum consecutione, verum etiam subversione mysterii Incarnationis dominicæ Nestorianis conspirasse, argumento est, quod negaverit natum ex Virgine Filium Dei, & asseruerit filium Virginis indiguisse adoptione, & gratia baptismatis: quæ sunt Nestorianis placitis, ut sibi sunt ova ovorum, & apes apium, simillima.

Propositio II. Nequit Christus appellari filius Dei adoptivus, etiam secundum humanitatem.

Demonstratur 1. ex Scripturis: in quibus etiam secundum huma-

nitatem Christus appellatur Filius Dei unicus, dilectus, proprius, ac talis, qui ad angelorum omnium, hominumque distinctionem fruitur honore, ac proprietate Unigeniti. Ac Christum esse, atque appellari, quatenus homo est, filium Dei, nusquam mentione facta adoptionis, & gratiæ, adeo apertum est, ut probatione non egeat. Pariturae enim Virgini inquit Archangelus Luc. I. 35. *Vocabitur filius Dei*: eumdemque filium Dei vocavit Petrus Mat. XVI. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi*; nec ipse abnuit, dum summus Pontifex interrogavit Marc. XIV. 61. *Tu es Christus filius Dei benedicti?* Judæi quoque illum morti damnarunt Joan. XIX. 7. *quia filium Dei se fecit*: atque filium quidem naturalem, non adoptivum, ut demonstravimus lib. VII. cap. 9. Esse autem filium Dei unicum legitur in Evangelio Joannis I. 18. *Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*: & III. 16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum Unigenitum daret*. Cum vero adoptivi filii complures sint, unigenitus filius est natura, non adoptione. Proprium pariter Dei filium appellat Christum Apostolus scribens ad Rom. VIII. 32. *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*: nomenque filii ad differentiam Angelorum ipsi Christo deberi testatur idem Apostolus ad Hebr. I. 5. dicens, *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* In his quidem locis de Christo ut homine institui sermonem arbitror esse manifestissimum: nam secundum humanitatem in tempore natus est, regnumque Davidis obtinuit: secundum humanitatem a Patre Unigenitus in mortem traditus est: secundum humanitatem crucifixus & mortuus: secundum humanitatem Mediator novi testamenti, & Pontifex ex hominibus assumptus, qualem Paulus describit in sua ad Hebræos Epistola. Quare si Christus etiam secundum carnem, *secundum quam est David filius*, ut ratiocinatur in libro Sacrosyllabo Paulinus pag. 68. *est filius Dei non adoptivus, sed verus, non alienus, sed proprius*; quomodo dici potest, Scripturis repugnantibus, secundum humanitatem filius adoptione, vel gratia?

Idem demonstratur ex PP. inter quos connumerari principio possunt qui negant recte dici duos filios Dei, ut Dionysius Alexandrin. in Epist. Synodica adversus Paulum Samosatenum, Athanasius in lib. de Incarnat. contra Apollinarium, Nazianzenus in Epistola ad Cledonium, Cyrillus Alexandrinus Hom. Paschali VIII. aliique superius citati contra Nestorium. Nam si filii dividi non possunt, nonnisi unum proprium ac naturalem fateamur necesse est. Accedunt Patres, qui negant Christum posse aliquo modo appellari filium Dei adoptivum: inter quos S. Hilarius citatus ab Adversariis, lib. VI. de Trinit. n. 44. recitatis nonnullis testimoniis Apostoli, quibus Christus appellatus est Filius Dei, *Filius suus est*, inquit, *filius ejus est*: *non adoptio ejus est, non creatura ejus est. Nomen naturam loquitur, veritatem* pro-

proprietas enuntiat, fidem confessio testatur: non intelligo quid addi possit ad naturam filii. Proximo num. 45. *Numquid etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen? Apostolus enim volens caritatem erga nos Dei ostendere, ut magnificentia Dei dilectionis ex comparationis genere nosceretur, non pepercisse Deum proprio filio suo docuit: non utique pro adoptandis adoptato, neque pro creatis creaturæ, sed pro alienis suo, pro nuncupandis proprio.* In his utique Hilarius stilum acuit contra Arianos asserentes Christum esse creaturam, sed eos refellendo etiam ab ipso Christo penitus adoptivi appellationem excludit. S. Hieronymus in cap. ultimum Matthæi p. 142. affirmat Dominum nostrum unum esse filium Dei, & filium hominis *juxta utramque naturam divinitatis & carnis*, ideoque nunc magnitudinis suæ, nunc humilitatis signa demonstrasse, & quamquam homo esset, qui crucifixus est, qui sepultus est, qui clausus est tumulo: eumdem tamen filium Dei ostenderunt sol fugiens, tenebræ ingruentes, terra commota, velum scissum, saxa dirupta, mortui suscitati. Ita Christum filium hominis eumdem ac filium Dei, sive unum *in utraque natura* filium eloquenter demonstrat S. P. Augustinus Tract. 11. in Joannem n. 13. *Multi homines*, inquit, *cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt, quod natura non potuerunt. Hoc faciunt homines. Si autem aliquis habeat filium unicum, gaudet ad illum magis, quia solus omnia possessurus est, & non habebit qui cum eo dividat hæreditatem, ut pauperior remaneat. Non sic Deus: unicum eumdem ipsum, quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius.* Ac Tract. VII. num. 4. *Oportebat ergo ut ille baptizaret, qui est filius Dei unicus, non adoptatus. Adoptati filii ministri sunt unici: Unicus habet potestatem, adoptati ministerium.* Et in Enchiridio cap. XXXV. n. 10. *Cum enim esset unicus Dei filius, non gratia, sed natura, ut esset etiam plenus gratia, factus est & hominis filius: idemque ipse utrumque ex utroque unus Christus*, Et infra: *Unus Dei filius, idemque hominis filius; unus hominis filius, idemque Dei filius: non duo filii Dei Deus & homo, sed unus Dei filius, Deus sine initio, homo a certo initio, Dominus noster Jesus Christus.* Hoc testimonio usi sunt etiam PP. Francofordienses pag. 83. S. Fulgentius lib. III. ad Trasimundum cap. 3. *Unus est igitur filius ex patris natura genitus, qui ideo unigenitus dicitur, ut ex proprietate paternæ naturæ unus, & genitus demonstretur. Quid autem filio prodest, ut nuncupetur unigeniti nomine, si privatur vocabuli veritate? Frustra namque unigenitus dicitur, si in ejus generatione non naturalis de Deo generante veritas, sed creationis ex donante largitas prædicatur: & aliis enim,*

quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quod si etiam unigenitus filius factus dicitur ex gratia, non vere genitus ex natura, proculdubio nomen & veritatem unigeniti perdidit postquam fratres habere jam cœpit, privatur enim hujus veritate nominis, si in unigenito non est de patre veritas naturalis. Vide & proximum cap. 4. pag. edit. Lugd. 65. Ildephonsus Archiep. Toletanus in libro de Illibata Virginit. Genitricis Dei Mariæ cap. XI. demonstrat ob unitatem personæ Deum assumentem dici filium hominis, & hominem assumptum dici filium Dei, & inquit: *Propter quam duarum naturarum proprietatem in unitate personæ connexam, Dei & hominis unius Christi hæc sola homo mater est Virgo. Ita in utraque natura unum generans filium, ut idem sit filius Dei qui filius hominis, nec alter sit filius hominis, quam qui sit filius Dei*. Ubi observandum est, qnod propter unitatem personæ ita repugnat negare Mariam Virginem esse Dei genitricem, sicut repugnat negare filium ejusdem Virginis esse filium Dei. Quis autem hanc propositionem proferret, *Maria Virgo non est mater Dei, si consideretur Christus ut Deus est, & secundum proprietatem divinitatis, quia revera naturam divinam ipsa non genuit*? Id quidem nullus assereret, propterea quod gigni non naturæ est sed personæ. Verum hac de re audiemus iterum disputantem Albinum Diaconum. Ut ad Ildephonsum revertatur oratio, in libro contra eos, qui disputant de perpetua Virginitate S. Mariæ Tom. XII. Bibl. PP. p. 566. *Ergo non illum*, inquit, *ut ceteros adoptio filios Dei fecit filium, sed divinitatis natura illum in proprium Dei filium exaltavit, donavit & illi nomen, quod est super omne nomen: ut esset totus Dei filius, homo & Verbum: quia nunquam non fuit Dei filius, qui sempiternus permanet unici genitoris unigenitus. Nunquam igitur ipse purus homo conceptus, nec natus, sicut ceteri nascuntur infantes, ut ei ex adoptionis gratia, aut ex molimento virtutum prærogativa filii præstaretur: sed Dei Verbum, quia caro factum est, assumpsit hominem in se sine persona hominis, ut totus esset Christus proprius Dei filius, non dono gratiæ renascendo, ut ceteri, sed salva proprietate utriusque naturæ*. Valde illustris locus est, & quia Felix & Elipandus aliquando auctoritate Ildephonsi abusi sunt, & quia adoptionis naturam paullo infra explicandam egregie collustrat, & quia *totum* Christum, idest, etiam *ut hominem*, esse proprium ac naturalem filium Dei aperte declarat.

Ex his liquet juxta Patrum doctrinam Christum *ut hominem* esse filium Dei proprium, filium naturalem, filium unigenitum: in ipso locum non habere nuncupationem adoptionis; nec adoptatum, nec alienum a Patre traditum, sed suum, propriumque pro adoptandis & nuncupandis. Liquet adoptionem fieri ab iis tantum patribus, qui filium, quem adoptant, non genuerunt; & voluntate duntaxat peragi,

non

non autem natura atque generatione: quamobrem maximum eſt diſcrimen inter nos & Chriſtum, quoniam hic eſt filius natura, nos gratia: ille unicus, nos multi: ille Sacramentorum habet poteſtatem, nos miniſterium. Liquet tandem filium unigenitum non eſſe filium ex gratia: filium, qui nunquam fuit purus homo, non eſſe filium renaſcentia: filium, qui eſt una perſona cum Verbo, *totam* habere proprii filii prærogativam. Atqui Chriſtus eſt, *in quantum homo*, una cum Deo Verbo perſona, nec unquam extitit abſque hujus perſonæ unitate, ac præterea eſt filius unicus, filius alterius, quam ceteri ſint, conditionis, filius proprius, ac Patris, qui eumdem quem genuerat, pro nobis tradidit. Quomodo ergo habere poteſt nuncupationem adoptionis, & per gratiam filii prærogativæ potiri?

Confirmantur hæc omnia explicatione adoptionis, ſimulque propoſitio comprobatur ratione. Adoptio itaque definiri ſolet *legitimus actus naturam imitans, quo liberos nobis quærimus*. A Græcis dicitur υἱοθεσίας, ideſt, alieni in filii locum aſſumptio: fitque, ut ait Agell. lib. v. cap. 19. *cum in alienam familiam, inque liberorum locum extranei ſumuntur*. Exemplum ex profana hiſtoria petitum ſit Auguſti: de quo Suetonius cap. 65. *Tertium nepotem Agrippam, ſimulque privignum Tiberium adoptavit in foro lege Curiata*. Inquit autem *lege Curiata*, quia adoptatio fit principis auctoritate, dum adoptamus eos, qui ſui juris ſunt, quæ ſpecies adoptionis dicitur adrogatio; vel imperio Magiſtratus, dum adoptamus eos, qui ſunt in parentis poteſtate. Ex quo ſequitur, requiri ad adoptionem, ut is qui adoptat liberos procreare non poſſit, ut ait Tullius inſectans adoptionem Clodii in Orat. pro Domo ſua: & adoptivos liberos eſſe, quibus naturales opponuntur, ut habetur l. ult. D. de bonor. donat. Alterum exemplum depromptum ex ſacris literis eſt Moyſis, quem genitum a viro de domo Levi filia Pharaonis Exodi 11. 10. *adoptavit in locum filii*: de quo in libro Sacroſyllabo pag. 70. *Adoptivus dicitur, cui nihil a patre adoptante debetur, ſed gratis indulgendo conceditur. Abuſive namque, & non eſſentialiter adoptivus eſt filius dictus, ſicut Moyſes in filium adoptatus eſt a filia Pharaonis, alienus ab ea, & generatione, & ſanguinis affinitate. Hoc ideo poſuimus, ut patenter daretur intelligi, eum dici adoptatum, qui nondum prius fuerat proprius filius adoptantis.* Affertur ibidem exemplum alterum omnium noſtrum, qui *cum eſſemus parvuli*, inquit Apoſtolus ad Gal. iv. 3. *ſub elementis mundi eramus ſervientes*: at per Chriſti redemptionem factum eſt, *ut adoptionem filiorum reciperemus*; ex quo loco infertur *adoptivum alienum eſſe ab eo, a quo dicitur adoptatus, & gratis adoptionem tribui, quoniam non ex debito, ſed ex indulgentia tantummodo præſtatur*. Poſtremum exemplum ſit eorum, qui Clericali tonſura initiantur, & reciſis crinibus e laicorum cœtu in ſortem & hæreditatem Domi-

Domini adoptantur, pronuntiantque cum Episcopo verba Psalmographi, xv. 5. *Dominus pars hereditatis meæ, &c.* quod Paullus Diaconus lib. vi. 53. haud male observat esse imaginem quamdam adoptionis, quoniam veteres adoptabant præcidendo adoptandis capillorum extrema.

Atque ex his primo infertur nomen filii adoptivi nunquam naturæ convenire, sed esse vocabulum personæ, idest, geniti, subsistentis, atque vel liberi suique juris, vel sub patria potestate constituti: adoptionem vero esse quamdam imitationem generationis naturalis, eáque in filium adsumi, quem adoptans non genuit. Consequenter infertur filium adoptatum esse natura filium alienum, non proprium, & fuisse aliquando ante adoptionem, cum non fuerit sub potestate adoptantis, ita, ut adoptatus de non filio filius fiat, & de non hærede hæres. Item sequitur adoptionem non generatione fieri, sed voluntate; non natura, sed gratia; non jure nativitatis, sed beneficii largitione: ad solam autem naturam a subsistentia præcisam nonnisi impropria vocabulorum usurpatione, & confusione perceptionum vocabulum filii adoptivi a nonnullis Scholasticis detorqueri.

Hinc depromitur validissima ratio, cur Christus etiam in quantum homo, Filius Dei adoptivus nequeat appellari. Primo enim uti naturalis *filietas* non convenit naturæ, sed hypostasi atque personæ, non enim natura, sed *suppositum* concipitur, gignitur, nascitur; ita personæ, non autem naturæ convenire debet adoptio, quæ est quædam imitatio naturalis *filietatis*. At humanitas Christi non habet hypostasim diversam a Deo Verbo, sive a filio Dei naturali. Non ergo competere potest humanitati Christi adoptio, & *filietas*, quæ non sit propria, vera, ac naturalis. Hac vero argumentatione utitur Sanctus Thomas III. p. q. 23. art. 4. Consimiles sunt argumentationes libri Sacrosyllabi: ac prima pag. 68. quoniam Verbum inenarrabiliter de beata Virgine assumpsit carnem, neque hæc præextitit creata hypostasi ante inenarrabilem hanc adsumptionem, ideoque humanitas non est adoptata in filium in utero Virginis, in quo a primo conceptionis momento Christus homo fuit eadem persona cum filio Dei, naturali: alioqui deberemus cum Nestorianis personas, filiosque dispescere; idque multo magis, si dicamus adoptatum Christum hominem, posteaquam prodiit ex utero Virginali. *Aut in utero Virginis*, inquit citatus liber, *eum suspicantur adoptatum, quod dici nefas est, quia de beata Virgine inenarrabiliter sumpsit, non adoptavit carnem: aut certe eum purum hominem sine Deo natum: quod cogitare impium est, necesse est fateantur, ac per hoc postea quasi indiguerit adoptione a Patre in filium sit adoptatus.* Altera argumentatio est, quod nunquam Christus fuit filius alienus: *Adoptatus autem dici non potest, nisi is, qui alienus est ab eo, a quo dicitur adoptatus*; legitur in eodem

dem libro pag. 69. Quod profecto tenet etiam de Christo, ut homine, quoniam Christus ut homo non est filius alienus, sed filius unigenitus ac proprius Dei Patris. Tertia est hujusmodi: Adoptio non ex natura & generatione ducit originem, sed ex dilectionis affectu: *Omnis enim adoptio* (legitur ibidem pag. 71.) *ex affectione ducit vocabuli sui originem, quamquam etymologiæ suæ non videatur trahere similitudinis sonum. Habet namque ex utraque parte Utinam vocabulum eleganter insitum, ut si dicas: Utinam sis mihi in filium adoptivum; & e contra: Utinam merear a te in filium adoptari.* Eapropter diximus supra a JCC. adoptationem eorum, qui sui juris sunt, appellari *adrogationem*, quoniam & adoptans rogat eum, quem adoptaturus est, an velit justum sibi filium esse; & is, qui adoptatur rogat adoptantem ut id fieri patiatur. Vide Justinian l. 2. D. de Adoptionib. At Christus *ut homo* non affectu dilectionis in filium Dei assumptus est, sed vi hypostaticæ unionis, & generationis æternæ; ideoque nullo pacto appellari debet filius nuncupativus & adoptivus.

Communibus his argumentationibus tria alia addi possunt, quarum prima est: Sunt quidem in Christo naturæ duæ impermixtæ ac distinctæ, divina, quam ab æterno habet a Patre, & humana, quam in tempore sumpsit ex Virgine, & recte appellatur Deus & homo, filius Dei & filius Virginis; quemadmodum est in homine rationalis anima & corpus, quorum illa creatur a Deo, hoc in maternis visceribus gignitur & procreatur, ac dicitur homo mortalis carne, & spiritu immortalis. At cum utraque natura, caro videlicet & anima, conglomerata sit substantiali unitione; quis assereret filium ut rationalem non esse filium naturalem hominis, quoniam homo rationalem animam procreare non potest, & non potius totum hominem & corporeum & rationalem esse unum filium hominis naturalem ac proprium, quoniam corpori ab homine procreato substantialiter unita est spiritualis anima, hujusque unionis vi gignitur unus filius homo rationalis, homo corporeus? *Ita Christus*, inquit citata Epistola Albinus, *licet sit carne mortalis, & divinitate immortalis, tamen est unus Jesus Christus, & unus Dei filius, sicut dixi hominem unum esse filium, licet carne sit mortalis, & anima immortalis: & nullatenus filius uni patri potest esse utrumque & proprius & adoptivus.* Sit argumentatio altera: Beata Virgo non procreavit divinitatem, & tamen Christus ut Deus est filius Virginis, neque dividi potest in duos filios, ita ut in quantum homo sit filius Virginis, in quantum Deus sit filius Patris: sed quoniam Deus & homo est una persona Verbi, totus Christus Deus & homo est filius Patris, totus Christus Deus & homo est filius Virginis, adeo ut sit blasphemum, nefandumque asserere, Virgo non est Deipara, Virgo non peperit Deum Verbum. Pari ergo jure ob personæ unitatem asserendum est, Totus Christus Deus

Deus & homo est filius Patris proprius & naturalis; non autem, Christus Deus est filius Patris naturalis & proprius, & Christus homo est filius Dei nuncupativus & adoptivus. *Et si beata Virgo proprium potuit generare sibi filium, qui fuit ex æterno Dei filius: quomodo non potuit Deus Pater habere hominem filium proprium, qui est in tempore natus ex Virgine? Unus omnino est in utraque natura ad utrumque parentem Christus, & filius Dei proprius*: inquit citata Epist. ad Monachos Getas Albinus. Postremò Christo ut homini genua flectimus: datum est enim *illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur*, inquit ad Philipp. II. 9. Apostolus. *Adoptivo autem Deo non flectit genu creatura, sed vero*, ait in hunc locum Auctor Glossæ Ordinariæ, ideoque Christus etiam in quantum homo, ut hactenus Scripturis, Patrum testimoniis, ac Theologicis argumentis demonstratum est, dici nequit Filius Dei adoptione.

Diluuntur objecta.

In contrarium objiciuntur primo loco verba Apostoli scribentis ad Rom. VIII. 29. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus*. At Christus primogenitus est gratia, & adoptione, non autem natura, secundum quam est unigenitus, nec fratres aliquos habet. Igitur filius est etiam nuncupativus, & per gratiam adscitus. Scripserat supra idem Apostolus cap. I. 4. *Qui prædestinatus es filius Dei in virtute*. Quid manifestius, ut percipiamus Christum esse filium Dei prædestinatione, & gratia; ut libro de Prædest. SS. cap. XV. luculenter sanctus P. Augustinus affirmat?

Resp. appellari etiam Dominum Jesum filium Dei naturalem, unigenitum, ac proprium, præsertim a D. Paulo: dici autem primogenitum, & quoniam prius, idest, ante sæcula genitus est, & quia per ipsum acquirimus hæreditatem, ut diximus Volum. II. pag. 71. & hoc ipso pag. 78. Ibidem declaravimus, quo pacto dicatur prædestinatus, nimirum declaratus, & manifestatus virtute miraculorum, & per gloriam resurrectionis, juxta interpretationem Græcorum, & prædestinatus etiam ad filiationem Dei, non adoptivam, sed naturalem, in quantum nullis præcedentibus meritis prædefinitum fuit, ut Christus Dominus, cum primum in virginali utero procreatus est, & priusquam aliquid patraret boni, per summam hypostaticæ unionis gratiam esset idem naturalis & unigenitus Dei filius, qui ab æterno in sinu Patris consistit. Atque hæc est interpretatio Augustini tradita in libro de Præd. Sanctorum, proximoque capite dilucidanda.

Præterea opponunt auctoritatem Sanctorum. Irenæus enim lib. III. adv. hæreses cap. 21. sive ex dist. Massuet 19. inquit: *Propter hoc*

hoc enim Verbum Dei homo: & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat filius Dei. Hilarius lib. 11. de Trinit. ita de Christo loquitur: *Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur*. Cyrillus in Dialog. 111. contra Arianos ait: *Tanquam unus ex nobis in filium adscriptus est Dei, adoptatus nobiscum, & propter nos ille verus, & germanus*. Athanasius in disput. contra Arium n. 28. *Filius quidem verus Dei unus est Verbum, & Deus. Est autem & tanquam alius filius adoptatus per templum corporis ipsius Domini nostri Jesu Christi*. Marius Victorinus lib. 1. adversus Candidum Arianum: *Nos adoptione filii, ille natura etiam, & quadam adoptione filius, & Christus, sed secundum carnem*. Eugenius denique, Ildefonsus, & Julianus Toletanæ Sedis Antistites in Missa de Cœna Domini ita dixerunt: *Qui per adoptivi hominis passionem, dum suo non indulsit corpori, &c.* Item in Missa de Ascensione: *Hodie Salvator noster per adoptionem carnis sedem repetivit Deitatis*. Evincitur itaque Patrum testimoniis Christum spectata carnis natura filium adscititium, & adoptivum esse appellandum.

Resp. 1. Patres locutos de *adoptione* sensu amplissimo accepta, prout idem est, ac naturæ assumptio, non vero de adoptione propria quæ est alienæ personæ ad jura proprii filii libera, & gratiosa translatio: ideoque hanc, aut consimilem loquendi methodum usurpasse, *carnis humilitas adoptatur, tanquam filius adoptatus, quadam adoptione filius, &c.* Deinde nonnulla in particulari reponimus. Et quantum ad Irenæum; evidens est ex iis quæ proxime præcedunt, & quæ subinde pertexit, quod ait, *ut adoptationem percipiens fiat filius Dei*, non ad Christum referendum esse, sed ad homines, quos redemit: & falli Erasmum, qui in Præfatione ad hunc 111. librum inquit ab Irenæo Christum dici juxta humanam naturam adoptatum. Enimvero revincuntur eo loci qui Christum putant purum hominem e Josephi satu progenitum; quos paullo ante citata verba ait *non percipere munus adoptionis*. Atque recitatis iis, quæ objiciuntur, statim sequitur: *Non enim poteramus aliter incorruptelam, & immortalitatem percipere, nisi adunati fuissemus incorruptelæ & immortalitati*. Nec obscure Irenæi sensum demonstrat præsentis temporis verbum, *ut fiat*; nam si de Christo esset accipiendum, adhibuisset præteritum. Præterea in eodem capite hac aperta Sancti Martyris sententia hæresis Feliciana confoditur: *Ipse*, Christus, *propriè præter omnes qui fuerunt tunc homines, Deus, & Dominus, & rex æternus, & Unigenitus*.

Divum Hilarium usurpasse verbum *adoptatur*, prout significat *adsciscі*, & *assumi*, constat ex quo id enuntiet de *carnis humilitate*, non de Redemptoris persona; & ex quo tam aperte, ac luculenter

lib. VI. omnem a Christo adoptionem repellat. Est tamen de hoc loco diversa Eruditorum sententia, affirmantibus aliis cum Vasquesio in 3. p. disput. 89. cap. 15, & præstantis ingenii viro Germonio p. 2. de vet. hæret. Eccles. Cod. corruptoribus legendum, non *adoptatur*, sed *adoratur*: contendentibus aliis retinendum esse verbum *adoptatur*, cum eximiis Scriptoribus Petavio lib. VII. de Incarnat. cap. 4. Custantio in Vind. vet. codd. & Vallarsio in Præf. ad Hilarium. Ac prior sententia nititur testimonio Hincmari, & Alcuini: quorum unus in Præf. ad lib. de Prædest. & in Tract. de non Trina Deitate scribit Felicem Orgelitanum tempore Caroli Magni Imperat. omnes Hilarii Codices quotquot arripere potuit adulterasse, & ubi scriptum erat, *Carnis humilitas adoratur*, supposuisse *carnis humilitas adoptatur*. Alter vero lib. VI. adversus Felicem inquit hunc verba Hilarii *consueta versutia immutasse*. Afferuntur etiam pro hac sententia vetusti Codices Corbejensis, & Veronensis, qui exhibent postremas syllabas verbi *adoptatur*, idest, *ptatur* loco cultellis abraso, aliena manu conscriptas, diversoque atramento, ut satis appareat fuisse olim scriptum *adoratur*. Accedit, quod nullus Codex, quem legerint aut Erasmus, aut Badius, aut Cribellus præseferebat *adoptatur*, cum neuter edendo Hilarium ex scriptis exemplaribus accurate collectis hujusce lectionis meminerit. Tandem legendum esse *adoratur* etiam verborum sensus videtur evincere, cum eo loci agat Hilarius de exhibita a Magis adoratione, atque illa antithesi, *Dum carnis humilitas adoratur*, proferatur caussa, cur inter vagitus, sordidosque pannos *potestatis dignitas non ammittitur*.

Non destituitur tamen opposita sententia rationum præsidio. Nam Agobardus, qui ante Hincmarum de hæresi Feliciana accurate pertractavit, attentatæ a Felice depravationis non meminit, quam tamen Hincmarus ut rem notissimam venditat: Alcuinus vero de versuta potius interpretatione, quam de corrupto Hilarii loco videtur accipiendus. Deinde inter vetustos codices commendatur ab omnibus Vaticanus scriptus, ut inquit vir Cl. Mabillonius lib. V. de Re diplom. sub finem quarti sæculi, aut quinto ineunte; ubi abrasis literis p t aliena manu superinducta est lit. r quod aperte demonstrat antiquitus fuisse scriptum *adoptatur*. Atque id validum argumentum esse haut diffitetur ipse Germonius cap. 9. pag. 446. Quare arbitror ante tempora Felicis Orgelitani Hilarianos Codices variasse, Hincmarum vero illos a Felice existimasse corruptos, quod ipse diversæ lectionis Codicem haberet præ manibus, & revera Felix Aquisgrani exhibuisset præferentem verbum *adoptatur*. Quæ si vera sunt, haud facile erit Germonium inter & Custantium controversiam componere, genuinamque expiscari Hilariani textus lectionem. Accedendum tamen arbitror ad partes Custantii, cum ob Vaticani Codicis auctoritatem.

tatem, tum ob orationis elegantiam sensumque verborum: nam & oratio minus apta videtur, si vox *adorandi* paullo ante posita repetatur, & in hoc ab Hilario instituitur antithesis, quod gloria, potestas, aliaque ornamenta divinitatis consistunt cum partu Virginis, vagitu infantis, pannorumque squallore, nec amittitur in *assumptione* carnis *dignitas potestatis*. Ceterum, quantum ad præsens attinet, sive *adoptatur*, sive *adoratur* legendum sit, nullum hinc habet Feliciana hæresis fulcimentum.

Quid autem de Cyrillo? Is cit. dialogo III. Tom. V. pag. 486. adoptionem accipit pro carnis assumptione; nam demonstrat *tunc vere datum esse Filio nomen, quod est super omne nomen, cum formam nostram adsumpsit*, non autem post mortem tantummodo; ideoque licet servilem formam induerit, fuisse tamen a priori suæ conceptionis momento *Filium Dei verum ac germanum*. Imo paucis interjectis ait Christum *dejectum iri, si ex munere habeat filii Dei appellationem*. Ac in eodem dialogo pag. 489. ita ad rem nostram proloquitur: *Si quis autem interroget, utrum substantialem & naturalem filio tribuas filiationem, aut in sola Patris voluntate positam, sicut nimirum in nobis etiam conceditur, quid responderes Hermia? B. Substantialem quidem ego dixerim, sed non videbor adversariis vera loqui. A. Ita plane: sed adjicient delirare nos, & recta ratione destitui. Quis enim, quæso, istiusmodi sententiis adstipulari nolens eorum cachinnos effugiet, qui rabie sic efferati sunt, & eo intemperiarum venerunt, ut cogitandum putent adscititium esse filium, & in aliorum ordine positum?*

Citatam contra Arium disputationem non esse Athanasii observarunt docti viri ex stilo, ex argumentis plerumque invalidis ne umbram quidem referentibus Athanasianæ ἰσχύος, & ex vetustis in quibus non comparet, operibus ipsiusmet Athanasii. Vid. edit. PP. Ben. Tom. II. pag. 205. Scopus tamen hujus scriptoris est duas in Christo propugnare naturas, & humanam a divina distinctam: quam perinde æquiparat templo, filioque adoptato: ac num. 21. pag. 215. docet Christum nequaquam in duos filios dividendum esse, quum *unus sit invisibilis filius Dei, qui idem & visus est; incorporeus, qui & corpus assumpsit; immortalis, qui & carne mortem expertus est; intactus idem ac tactus*: & paullo ante num. 20. animadverterat non esse propter humanam naturam unum Dei filium seorsim nominandum, quemadmodum in Imperatore non imperat *seorsim homo, & seorsum purpura*. Verus autem Athanasius initio libri de Incarnat. Verbi pag. 1. ejusdem Volum. ait: *Qui igitur natus est ex Virgine Maria, Filius Dei natura, & Deus verus, non gratia, neque participatione, &c.* Eodem pacto Marius Victorinus duplicem in Christo naturam propugnat, & *adoptionem quamdam*, carnis scilicet assum-

 ptionem

ptionem adstruit, non adscititiam atque nuncupativam *filietatem*, quoniam & ipse adversus Arianos decertat. Ad Missam Toletanæ Ecclesiæ respondent PP. Francofordienses in Epist. Synodica pag. 79. cit. Tom. IX. Ven. Collect. Concil. Gregorium Pontificem Romanæ Sedis clarissimum toto orbe Doctorem in suis Orationibus semper Christum filium Dei unigenitum nominare, atque opponunt collectam feriæ secundæ, & quartæ post Palmas, solemnisque diei Ascensionis dominicæ: quamquam in Missa olim a Toletanis decantata non *adoptio* in filium, sed *adoptio* tantum humanitatis & carnis, idest, humanæ naturæ assumptio exprimi videatur.

Præterea argumentantur a ratione. I. Est in Christo non tantum humana natura, quæ esse potest filiationis adoptivæ substratum, verum etiam *habitualis* gratia, quæ tribuit spiritum sanctificationis, arrham hæreditatis, & adoptionem filiorum, neque tali efficientia carere debet, cum juxta proloquium Scholasticum effectus *formalis* necessario formam suam consequatur. Deinde cum Christus ratione humanitatis dicatur recte crucifixus ac mortuus, & juxta quorumdam sententiam servus quoque, Deique famulus, curnam eodem pacto dici nequit filius nuncupativus atque adscititius? Contra si in quantum homo est, non satis apposite appellatur Deus, ne duarum naturarum intelligatur permixtio: quo jure dicetur secundum rationem illam, qua est homo, filius Dei naturalis, maxime cum idem prorsus sit Deus, ac Filius Dei? Rursus qui non est filius per generationem, non est filius natura. Christus vero secundum humanitatem non est genitus a Patre, ideoque nec natura ejus filius. Præterea nonne in quantum homo Christus est Patri extraneus? In eo itaque salvari potest tradita definitio adoptionis. Tandem sunt in Christo duæ filiationes, æterna una, altera temporalis: ac debet utrique diversus terminus respondere. At per filiationem æternam Christus est filius Dei naturalis; igitur per filiationem adventitiam ac temporalem est Dei filius assumptus, & adventitius.

Resp. ad primum non naturam, sed personam esse adoptionis subjectum: gratiæ autem *habitualis* præcipuum effectum esse animi decorem, divinæque participationem naturæ, & adoptionem filiorum per hanc gratiam iis tribui, qui Deo extranei sunt, nec habent ad hæreditatem jus proprium ac personale, quemadmodum habet Christus, cui proinde non impertitur gratia secundarium effectum adoptationis propter personæ dignitatem ac naturalem filiationem. Atque pervulgatæ huic responsioni addo Spiritum sanctum, per quem gratia, & caritas in cordibus nostris diffunditur, esse Spiritum proprium filii ad Rom. VIII. 9. & I. Joann. IV. 13. ideoque gratiam in nobis efficere adoptionem filiorum & adventitium jus ad regnum, quoniam sanctificamur per spiritum Christi, at in ipso Christo jus non

non adscititium sed proprium, propterea quod sanctificatus est proprio Spiritu; quam responsionem confirmo auctoritate Cyrilli scribentis Dialogo III. de Trinit. Tom. v. pag. 492. *Qui ergo nos mortales filiationis gloria ornat, Spiritus nimirum, cum sit Filii, in aliis quidem adoptionem præstabit, nihil autem prorsus aget in eo, cujus est non adscititius neque extrinsecus inductus, sed substantialiter ejus est, & per ipsum Patris voluntate effunditur in eos, qui illo digno reperti fuerint.* Quod sequitur expeditionem habet facillimam, quandoquidem hæc vocabula, *Deus, homo, servus, passus, crucifixus* spectant per se ac directe naturam, & ratione naturæ conveniunt personæ: adoptio autem & *filietas* personarum sunt nomina, & juxta ea quæ diximus de communicatione idiomatum, vocabula, quæ significant hypostasim nequeunt naturæ competere: quamquam si naturæ humanæ conveniret filiatio ratione personæ, non esset nisi *filietas* naturalis, quia persona Christi naturalis filius est, non adscititius. Proximum hac ratione diluitur. Quamvis Mastrius in III. disput. 2. q. 5. art. 1. distinguat filium proprium a naturali, tradatque Christum ut hominem esse filium proprium ob unitatem personæ, non esse naturalem ob peractam in tempore generationem, atque juxta hanc sententiam a Belluto, aliisque probatam salvetur Christum ut hominem esse filium Dei proprium, licet non sit naturalis: asserimus tamen ad filiationem naturalem sufficere hypostaticam unionem, sicuti hæc sufficit ut beata Virgo sit vera, propria, ac naturalis Dei mater, prout paullo supra explicavimus: quare negamus Christum non esse filium Dei naturalem, etiamsi ut homo non procedat per generationem a Patre. Dicendum tamen arbitramur cum nostro Basilio Legionensi Tom. 1. variarum disput. relect. 4. quem plurimum commendat Gabriel a S.Vinc. disp.XXIII. dub.4. hanc filiationem naturalem repetendam esse ab æterna divini Verbi generatione, quia ideo Christus *homo* est filius Dei naturalis, quia per unionem hypostaticam subsistit hypostasi Verbi, quod vi generationis æternæ est naturalis Dei filius: non ut putant Vasquesius disput. 89. cap. 14. & Suarez disput. 49. sect. 1. quia per unionem hypostaticam Christus ut homo habet jus ad hæreditatem filiorum. Præcisa enim æterna generatione non esset in Christo naturalis filiatio, quemadmodum hæc non esset si Spiritus sanctus, non Verbum, carnem assumpsisset humanam, quamvis non deesset in hac hypothesi jus ad gloriam, & hypostatica unio. At quod proximo loco sequitur, nullius est momenti; nec enim naturæ competit filiatio, ut dictum est sæpenumero, nec natura, quæ substantialiter est unita, appellari potest extranea. Ad ultimum reponimus non unam esse Doctorum Scholæ de duplici Christi *filietate* sententiam. Thomistæ enim cum Angelico Præceptore q. 35. art. 5. filiationem unicam adstruunt, eamque æternam ob unitatem suppositi: at Scotistæ cum Subtili Doctore

ctore in III. dist. 8. filiationes propugnant duas, ob æternam, ac temporalem generationem: affirmatque Franciscus Macedo Scoti argumentationes talis generis esse, ut iis Cajetanus non potuerit satisfacere. Videsis Macedi Collat. III. diff. 3. sect. 2. Attamen non videtur nobis dissidium istud tanti, ut inquiunt, momenti; nam si generationes ad suum referantur principium, æterna scilicet ad patrem, ac temporalis ad matrem, duæ sunt proculdubio; si ad terminum, idest, ad personam genitam, nonnisi una potest adstrui: & quoniam dum *filiationem* dicimus, percipimus relationem ad personam genitam, magis arridet nobis opinio unam in Christo *filietatem* asserentium; quamquam si duas placeat adstruere, minime consequetur duos esse filios, sed unum naturalem ac proprium duas habens veluti *habitudines*, unam ad patrem, ad matrem alteram; quoniam, ut diximus, duæ istæ *filietates* discriminabuntur ex parte generantium, non respectu termini, sive personæ genitæ. Atque hactenus de hæresi Feliciana.

CAPUT III.

Quo sensu dicatur ab Apostolo Christus Jesus prædestinatus Dei Filius.

HAERET quorumdam menti levis hæc difficultas, quare Christus dici nequeat filius Dei adoptivus, si ad hanc filiationem evectus est gratia, ac prædestinatione divina; & qua ratione prædestinatus dici possit, si persona, quæ prædestinationis subjectum est, extitit ab æterno, atque natura, non gratia ei convenit divina filiatio. Qua in re fuit opinio Durandi in III. dist. VII. q. 3. non posse Christum servato verborum rigore dici *prædestinatum* filium Dei, propterea quod nequeant alicui prædestinatione competere, quæ ipsum natura, vel tempore minime consequuntur: posse tamen dici *prædestinatum* improprie, quatenus *hypostatica* unio est maxima gratiarum omnium. Verba autem Apostoli scribentis ad Rom. I. 4. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute*, Durandus cum Græcis PP. ita exponit, ut idem sit *prædestinatus*, ac *manifestatus* & *declaratus*: quam interpretationem & nos tradidimus hoc eodem Volumine pag. 78. & pag. 198. non ita tamen, ut Christi prædestinationem luculentissime ab Augustino commendatam rejecerimus. Non enim Græcorum Latinorumque Patrum sententiæ pugnant invicem; quoniam contradictionem non implicat, id fuisse in tempore miraculorum gloria comprobatum, quod fuerat ab æterno præcognitum ac definitum.

Itaque primum dico, posse recte testimonium Apostoli hoc pa-

cto

cto exponi, ut idem valeat τὸ *prædestinatus*, ac certo *pronuntiatus*, ac *declaratus*. Enim vero ita habemus in Græcis, Τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει. Est autem ὁρισθέντος idem ac *declarati*, & *demonstrati*, ab ὁρίζειν, quod non solum significat *definire*, *&* *decernere*, verum etiam *certo pronuntiare*, *ac declarare*. II. Syriaca versio Tom. v. Bibl. Walt. pag. 636. habet: *Et agnitus est filius Dei in virtute*. Aethiopica etiam ibidem: *Quem declaravit esse filium Dei*. III. Habent Græcorum Scholia citata in hunc locum ab Erasmo: ὁρισθέντος, τουτέστιν, ἀποδειχθέντος, ἀποφανθέντος διά τε τῶν προφητῶν, διά τε τῶν τοσαύτων θεοσημειῶν, διά τε τῆς ἀναστάσεως, *definiti*, *hoc est*, *demonstrati*, *declarati*, *tum per prophetas*, *tum per tot divinitatis signa*, *tum per resurrectionem*. Revera Chrysostomus hom. 1. in Paulum pag. Edit. Commelin. 8. ita textum illum exponit: *Qui declaratus est*, *miraculis*, *quæ edidit*, *magnum potentiæ argumentum præbens*. Theophylactus pag. 5. *Nunc igitur asseruit*, *quanta ratione cognitus sit filius Dei*. Oecumenius pag. 203. edit. Paris. *Qui demonstratus & manifestatus est*, *&c.* IV. Etiam D. Hieronymus in Epist. ad Ephes. cap. 1. pag. edit. Martin. 326. inquit: *De filio vero*, *hoc est*, *de Domino*, *Nostro Jesu Christo in alio loco* (ad Rom. 1.) *scriptum est*, ὁρισθέντος: *quia semper cum patre fuit*, *&* *nunquam eum ut esset divina voluntas præcessit*; *de iis verò*, *qui cum antea non essent*, *postea subsiterunt*, *dicitur* προορισθέντος: quæ Hieronymus videtur mutuatus ex Origene similia in eumdem locum tradente. V. Cum Apostolus eo loci commemoret divinam potentiam ac virtutem, sanctificationis spiritum, & resurrectionem ex mortuis, opponatque nativitati secundum carnem ex semine David æternam generationem & virtutem, qua a mortuis surrexit, haud obscure commonstrat hunc suorum verborum sensum esse, declaratum fuisse tot signis Redemptorem nostrum factum ex muliere esse filium Altissimi unigenitum, ac sempiternum.

Huic tamen interpretationi non repugnant Augustinus, ceterique asserentes Christum fuisse revera prædestinatum filium Dei. I. Vulgata nostra, imo quotquot scripserunt ante Hieronymum legerunt *Prædestinatus*, nec magna caret probabilitate olim fuisse scriptum προορισθέντος, ut nititur demonstrare Zegerus. Sane ita legit Irenæus lib. III. cap. 18. ex dist. Massuet. 16. num. 3. & cap. 32. nunc 22. n. 1. προορισθέντος legit quoque Ephiphanius hæresi LIV. quæ est Theodotianorum Tom. 1. pag. 467. & Origenes, non quidem in Comment. sed lib. 2. περὶ ἀρχῶν cap. 4. II. Latini hanc lectionem præseferunt, Tertullianus contra Praxeam, & Hilarius lib. VII. de Trinitate, qui Hieronymum præcesserunt, deinde Augustinus de SS. Prædestinat. ceterique omnes. III. Etsi detur olim scriptum fuisse ὁρισθέντος, etiam ὁρίζειν, in sacris literis idem valet ac προορίζειν; nam Lucæ XXII. 22. de Christi passione legitur, κατὰ τὸ ὡρισμένον, *secundum quod definitum est*:

& Act.

& Act. 11. 23. τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ, καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον. *Hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum*. Et Act. x. 42. de ipso Christo legitur, ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων, καὶ νεκρῶν, *constitutus a Deo judex vivorum & mortuorum*: quare pro eodem frequentissime usurpatur ὁρίζειν, & προορίζειν, ut prænotavimus lib. VI. cap. 9. IV. Profani quoque Scriptores usurpant verbum ὁρίζειν pro *statuere*, ac *definire*, ut erudite demonstrat in Comment. linguæ Græcæ Gul. Budæus pag. 704. V. Si Christus appellatur 1. Petri 1. 20. *Præcognitus ante mundi constitutionem*: quare dici nequit prædestinatus? VI. Hic Petri locus, in quo dicitur Christus *præcognitus* ab æterno, *manifestatus autem novissimis temporibus*, egregie explicat alterum Pauli textum, conciliatque Græcorum Latinorumque sententiam; quoniam quæ ab æterno in Dei præscientia definita sunt, hæc statutis temporibus eveniunt & declarantur; ac proinde quod ait Apostolus, *Prædestinatus est filius Dei*, recte Latini interpretantur, *Predefinitus est ante mundi constitutionem*, recte Græci, *Declaratus per resurrectionem ex mortuis*; ita ut ὁρίζειν idem valeat, sive sit *definire & prædestinare*, sive *complere ac declarare*, quod ab æterno fuerat prædefinitum.

Explicato a nobis hac ratione Paulino textu, & ad concordiam revocatis Latinis, Græcisque Patribus, liquet admittendam esse hanc assertionem, *Christus prædestinatus est filius Dei*: quam non solum Augustinus enuntiat, sed etiam ea utitur ad refellendam hæresim Pelagianam. Enimvero quicquid in tempore completur, præsertim si beneficium Dei sit, & ad communem utilitatem præordinatum, illud omni dubio procul fuit in Dei præscientia, ac præfinitione dispositum. Si ergo Christus Dominus non fuit prædestinatus filius Dei, nec in tempore conceptus erit ac natus, aut saltim non erit id singulare Dei beneficium, & gratiæ donum maximum ac præstantissimum. *Quisquis igitur filium Dei prædestinatum negat, hunc eumdem filium hominis negat*, inquit S. Pater Augustinus Tract. CV. in Joan. num. 8. Deinde quidnam est divina prædestinatio, nisi eorum, quæ per gratiam fiunt in tempore, æterna ac definita præscriptio? At Salvatorem nostrum factum Dei filium per gratiam unionis *hypostaticæ*, nullis præcedentibus meritis & Augustinus non uno in loco declarat, & manifesta ratio demonstrat. Attulimus Augustini verba deprompta ex cap. XV. de Prædest. SS. num. 30. eaque late explicavimus lib. VI. cap. 6. arg. 6. Legi potest & Tract. LXXXII. in Joan. num. 4. & lib. 1. Operis Imperf. contra Jul. num. 136. Ratio autem ab Augustino tradita est, quoniam *illam susceptionem hominis nulla merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita cuncta cœperunt*, inquit S. Pater Tract. nuper laudato. Quid enim mereri poterat antequam esset? quandonam ante *hypostaticam* unionem extitit Christus *homo*? annon idem

idem prorsus est Verbum fieri hominem, & humanam naturam *hypostatice* uniri Verbo? *Quid* ergo Christus *egit ante, quid credidit, quid petivit, ut ad hanc excellentiam perveniret?* ait de Prædest. SS. Gratiæ Dei invictissimus Propugnator. Itaque si assumptio humanitatis ad Filii Dei dignitatem munus est gratiæ, hanc Deus ab æterno prædefinierat. Huic consimile est argumentum D. Thomæ 3. p. q. 24. art. 1. Præterea nisi in Christo prædestinationem adstruamus, pereunt argumenta complura, quibus S. P. hæresim Pelagianorum profligavit, evincens gratiæ, ac prædestinationis beneficentissimam largitatem ex eo quod, sicut Christus absque præcedentibus meritis prædestinatus est Filius Dei, caput Ecclesiæ, & Redemptor universorum, ita nos cum essemus filii iræ, & luteæ massæ figmentum, prædestinati sumus in Christo, ut simus membra ipsius, ejusque imaginis conformes, atque, uti speramus, gloriæ, regnique cohæredes. Atque hinc est, quod idem Christus bene sapienterque appellatur *præclarissimum lumen prædestinationis, & gratiæ*. Verum necesse non est, ut diu in his immoremur, neque inquiramus singillatim ad quæ munera fuerit piissimus Redemptor noster prædestinatus: cum enim prædestinatus fuerit ad naturalem Dei filiationem, etiam prædestinatus fuit ad habendam in assumpta humanitate *claritatem*, quam habuit, ut Deus, *antequam mundus fieret*; & ad præclarissima ornamenta, quæ Verbi Dei dignitatem, & Mediatoris officium & characterem sequuntur, cujusmodi sunt sedere ad dexteram Patris, habere in cælo, & terra plenissimam potestatem, judiciique faciendi summam auctoritatem.

At enim, inquis, cum Verbum æternum sit, habeatque Filii Dei claritatem natura, & sempiterna generatione, quomodo potest dici prædestinationis divinæ *subjectum*? Ut hunc nodum solvant, reponunt Scholasticorum aliqui hujus prædestinationis subjectum esse naturam humanam, non autem personam Verbi. Sed, præterquamquod naturæ non convenit *filietas*, Apostolus inquit illum prædestinatum esse filium Dei in virtute, *qui factus est ex semine David secundum carnem*, idest, personam Verbi, de qua in Evangelio Joannis: *Verbum caro factum est*. Dicendum itaque *subjectum* prædestinationis esse personam Verbi, non in quantum Verbum est, sed in quantum *caro factum est*: sub qua ratione tempori subjicitur: ita nimirum S. Pater Tract. cv. in Joan. n. 8. *Recte quippe dicitur non prædestinatus secundum id, quod est Verbum Dei, Deus apud Deum. Ut quid enim prædestinaretur, cum jam esset quod erat, sine initio, sine termino sempiternus? Illud autem prædestinandum erat quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora prædestinatum erat, ut fieret*. Idem propugnat S. Thomas cit. art. 1. ad 2. Neque penes me aliquid ingerit difficultatis quod aliqui opponunt,

terminum prædestinationis posteriorem esse *subjecto* ejusdem prædestinationis, *filiationem* autem Dei naturalem eodem momento attributam Verbo secundum carnem, quo ipsam carnem assumpsit: nam præter vulgatam responsionem, quod hic adest *prioritas* rationis, imo ipsa naturalis *filiatio* oritur ex unione *hypostatica*, eamque supponit: dum assero Verbum secundum carnem esse subjectum prædestinationis divinæ, & ejusdem prædestinationis terminum esse Dei *filiationem*; quamvis oratione utar Scholastica, nihil aliud percipio, quàm Deum ab æterno absque ulla meritorum præscientia prædefinisse perficiendam in tempore *Incarnationem*, ob quam idem esset filius hominis, & filius unigenitus Dei. Atque hanc mentis meæ perceptionem nequaquam obnubilat subjecti, termini, aliorumque vocabulorum caligo.

Illud potius disquirendum esset, quomodo si Christus per gratiam, & nullo meritorum intuitu prædestinatus est filius Dei, nequeat tamen dici filius per adoptionem; nisi sublata verborum æquivocatione res per semetipsam patesceret. Aliud quippe est per gratiam naturam humanam uniri Verbo: aliud per gratiam Christum hominem esse filium Dei. Primum significat unionem *hypostaticam*, per quam natura humana subsistit hypostasi Verbi, magnam esse gratiam, quam Christus præcedentibus operibus non poterat promereri: atque hoc ultro conceditur. Aliud significat personam subsistentem per gratiam fuisse evectam ad *filiationem* Dei; quod falsum est penitus. Illud verum est, quia humana natura ante unionem non poterat promereri; istud est falsum, quoniam persona subsistens est filius non adscititius, sed naturalis. Quare gratia unionem spectat, & ex unione consequitur naturalis *filiatio*: unde recte diximus cap. præcedenti in resp. ad 1. Christum per gratiam prædestinatum fuisse ad *filiationem* Dei naturalem. Haud obscure id insinuat Augustinus scribens citato cap. 15. de Prædest. Sanct. Salvatorem nostrum singulari Dei munere, nullisque suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis fuisse prædestinatum, quoniam prædefinitum fuerat, *ut ille homo a Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus, filius Dei unigenitus esset*. Atque hæc de prælaudato Pauli textu, & de Christi prædestinatione.

C A P U T IV.

Quare Christus dicatur natus de Spiritu sancto, *nec tamen ejusdem Spiritus sancti sit filius*.

VERBA Angeli Josephum virum Mariæ alloquentis Matt. 1. 20. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est*, & quæ continen-

tinentur in Apostolico Symbolo, *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine*, moverunt Magistrum in III. dist. IV. & qui in illum ediderunt Commentaria, nec non D. Thomam 3. p. q. 32. ad inquirendum, cur Christi conceptio tribuatur Spiritui sancto, nec tamen sit ipse Spiritus pater Christi. Ad quam difficultatem dirimendam plurimum valere distinctionem particularum *de*, & *ex*, quarum illa de Spiritu, altera de Virgine usurpatur in Symbolo, nonnulli ingeniosi Scholastici adnotaverunt. Sed quamquam distinctionem ipsam caute fateamur adhibitam: in Græco Evangelii textu, quemadmodum Matth. I. 16. de Maria Virgine legitur, *ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς*, *de qua natus est Jesus*, ita versu 20. habetur, *ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου*, *De Spiritu sancto est*, eadem particula *ex* repetita. Atque hinc Erasmus, aliique Grammatici occasionem arripuerunt deridendi Scholasticorum observationes; sed immerito, diversum quippe sensum, quem non exhibet Græcorum particula, optime expressit Latinus Interpres, usu & auctoritate Ecclesiæ probatus.

Nos tamen, ut facilius difficultati occurramus, primum dicimus Verbi *Incarnationem*, tametsi efficienter a tota perfecta sit Trinitate, ob Mysterii significationem esse tribuendam Spiritui sancto, eo ferme pacto, quo de specie Columbæ disseruimus vicesimo capite libri VII. Ac prima ratio est, quam innuimus in Exposit. Symboli Vol. IV. pag. 377. scilicet, ad commonstrandum non ex semine viri Christum fuisse conceptum, ut autumarunt Ebionæi, sed supra naturæ ordinem, divinaque virtute: quæ enim divinitus efficiuntur, speciali titulo Spiritui sancto sunt attribuenda, ut Exodi VIII. 19. patrata a Moyse miracula, Joelis II. 28. munus prophetandi, Mat. XII. 28. expulsio dæmonum, & Isaiæ LXI. I. ipsum opus præstantissimum Incarnationis. Ob eam rem Chrysostomus hom. 2. in Matth. inquit Christum dici natum de Spiritu sancto, quoniam ipsius conceptio nova fuit, mirabilis, *& humanis cogitationibus supereminens, super legem vadens omnem naturæ*. Altera ratio ex eo petitur, quod Christi *Incarnatio* magnum est, præclarissimumque gratiæ beneficium, ut diximus capite præcedenti. Etenim Spiritui sancto gratiarum dona tribuuntur in I. ad Corinthios VII. 4. propterea quod ipse est Caritas & Amor Patris, & Filii, imo appellatur *donum Dei*, Joan. IV. 10. & Act. VIII. 20. ideoque Augustinus in Enchiridio cap. XXXVIII. num. 12. postquam ostendit humanæ naturæ assumptionem fuisse maximam gratiarum omnium, *Quæ gratia*, inquit, *propterea per Spiritum sanctum fuerat significanda, quia ipse proprie sic est Deus, ut dicatur etiam Dei donum*. Tertia ratio illinc promitur, quod Spiritui sancto tribuitur sanctificatio, castitatis decor, peccatorum remissio, Dei cum hominibus habitatio, & æternæ beatitudinis arrha, ut liquet ex Epist. ad Rom. cap. I. 4. ad Ephes. I. 13. & 2. ad Corinth. I.

Qq 2 22.

22. Quare dum Christum natum asserimus de Spiritu sancto, profitemur ejus conceptionem cujuslibet contagionis peccati fuisse expertem, celebramus eximii partus sanctitatem, uberrimumque fructum Redemptionis, præsertim peccati remissionem, regnique cælestis hæreditatem.

Deinde affirmamus Christum dici non posse Spiritus sancti filium; hancque apertissimam rationem proferimus, quod *filiatio*, ut supra disputatum est, nonnisi *supposito* competat. *Suppositum* autem cum sit persona Verbi, a quo Spiritus sanctus procedit, non potest ab eodem Spiritu sancto procedere & generari: ideoque recte appellamus Spiritum sanctum *Spiritum Christi*, non vero Christum *filium Spiritus sancti*. Atque hanc rationem affert etiam eximius Ecclesiæ Doctor S. Bonaventura in III. dist. IV. art. I. Accedit altera ratio invictissima, quod servata verborum proprietate ille tantum dicitur *Pater*, qui alteri substantiam propriam communicat: Spiritus autem sanctus Christo neque naturam humanam generatione impertitus est, quoniam Spiritus ea caret, neque communicavit divinam, quia, ut paullo ante dictum est, hanc potius Spiritus sanctus per *processionis* originem habet a Filio. Postrema ratio huic similis est, quod Christus nequit appellari Filius Dei, nisi ob æternam divinamque generationem, quemadmodum cap. 2. præced. fuit declaratum. In æterna autem, divinaque generatione Christus a Patre, non a Spiritu sancto procedit. Nequit ergo Spiritus sanctus appellari *Christi pater*.

Neque officit, quod Christum *natum de Spiritu sancto* affirmet Evangelista. Sapientissimus enim Augustinus laudato cap. XXXVIII. Enchiridii, ubi quæstionem hanc egregie pertractat, docet non omne quod nascitur ex altero, ejus filium esse, cum aliter de homine nascantur filii, aliter capilli, qui filii dici nequeunt; sicuti nec aquæ dicuntur filii, sed Ecclesiæ, qui per Sacramentum baptismatis regenerantur. Nimirum, ut nuper dicebam, ad constituendum *patrem* requiritur ejusdem naturæ participatio, quam filius vi generationis habet ab ipso patre. Si autem quæras, cur Christus ratione creationis, atque sanctificationis dici non possit Spiritus sancti, imo sui ipsius, & totius Trinitatis filius, cum Deum nomine Patris oraverit Joan. XVII. 1. quemadmodum nos quotidie facimus in Dominica oratione: adhibenda est eadem responsio, idest, quod esse filium convenit personæ Christi ratione generationis æternæ: persona autem genita ad solum Patrem refertur: atque juxta D. Thomæ doctrinam 3. p. q. 32. art. 3. qui dicitur filius ratione generationis, non debet appellari filius ob creationem, vel sanctificationem; *quia quod de aliquo dicitur secundum perfectam rationem, non est dicendum secundum rationem imperfectam*. Quamobrem oratio Christi, quamvis totam Trinitatem exoraverit, peculiari ratione dirigebatur ad Patrem; quem-

quemadmodum ad ipsum Patrem speciali titulo refertur vox, quæ intonuit in Christi baptismate, Mat. III. 17. & Lucæ III. 22. tametsi tota Trinitas vocem illam sit operata, ut docet in quarto de Trinitate cap. 21. præclarissimus divinarum rerum scrutator, Theologorumque columen Augustinus.

CAPUT V.

Possit ne Christus appellari Dei servus, creatura, homo Dominicus, homo Deifer?

CHRISTUM Dominum appellandum non esse Dei servum tradiderunt Hadrianus I. ac Patres Francofordienses, Joannes Damascenus lib. III. de fide Orthodoxa, & ex Scholasticis Vasquesius disp. VIII. cap. 3. L'Herminier Tom. III. p. 377. Du-Hamelius lib. 3. de Incarnat. cap. 6. Juenin Dissert. VI. q. 5. Thomassinus, aliique non pauci. At oppositum tradiderunt complures PP. paullo post laudandi, iisque accessit universa fere Thomistarum, & Scotistarum schola, haud repugnantibus ex nostratibus Romano Aegidio dist. 10. lib. 3. Gavardi de Incarn. q. VI. art. 5. Gibbon disp. 22. dub. 6. nec non Leonardo Coquæo in cap. 34. lib. XVIII. de Civit. Dei, & Lupo in Scholiis ad VI. S. Cyrilli Capitulum. Facile autem conciliari utramque sententiam, si diversa hujus vocabuli *servi* significatio spectetur, docuit Petavius lib. VII. de Incarnat. cap. 9. & Tournely q. XII. §. 2. Nam si *servum* illum dicimus, qui alteri subjectum est, eique obtemperat, sed aliàs ingenuus est, bonorumque Domini particeps, quæ est impropria *servitutis* acceptio; servum esse Dominum Jesum Christum fatentur: secus, si servum illum intelligamus, qui omnino juris est alieni, & libero, ingenuoque opponitur.

Verum hi naturalem, & legalem servitutem videntur confundere, quam tamen accurate distinxerunt Scholastici, Gonet præsertim disput. 22. art. 1. Mastrius disp. 11. q. 7. & præcitatus Gavardi. Servitus itaque, per quam famulus distinguitur ab ingenuo, est servitus *legalis*, quæ definitur l. 4. §. 1. de statu hom. *constitutio juris gentium, qua quis Domino alieno contra naturam subjicitur*: juxta quam acceptionem *servus* dicitur a *servando*, quod Imperatores servare captivos, quàm occidere mallent, ut cum Jurisconsultis ait Augustinus lib. XIX. de C. D. cap. 15. At servitus naturalis illa est, per quam juxta naturæ legem quis alteri subjicitur: secundum quam significationem *servus* dicitur a *serviendo*. Atque ad servitutem *legalem* illa reducitur, per quam homo dicitur *servus peccati*, quoniam per culpam subjicitur dæmoni: a qua servitute liberamur per gratiam Christi, docente

cente Apostolo ad Galatas IV. 31. *Non sumus ancillæ filii, sed liberæ; qua libertate Christus nos liberavit*. Ad servitutem vero naturalem spectat etiam conditio, qua filii nondum emancipati parentibus subjiciuntur, scribente eo loci Apostolo v. 1. *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo*: & potiori jure ad hanc servitutem reducitur subjectio, per quam omnis creatura dependet a Deo, eique tenetur obtemperare, quoniam filius emancipari potest, & ex jure patris exire, at creatura nequit subtrahi a dependentia, quam habet a Deo.

Nostra itaque sententia est, Christum non posse dici servum Dei, si loquamur de *servitute legali*, & de *servitute peccati*, de qua locutos cum Hadriano Patres Francofordienses, inde potest inferri, quod Felix & Elipandus deprædicabant Christum filium Dei alienum & adscititium, & qui aliquando etiam sanctificatione indiguerit, ut liquet ex præcedenti cap. 2. Affirmamus etiam non posse dici servum *absolute ac simpliciter*, quemadmodum nec *necessitate & naturali conditione*, in quantum persona Verbi sponte ac libere formam servi assumpsit. Asserimus tamen non repugnare, quin dicatur servus ratione naturæ humanæ servitute *naturali*, non quatenus istiusmodi servitus Verbo Dei, & Christi personæ necessaria conditione conveniat, cum servi formam libere assumpserit, sed quatenus ratione naturæ assumptæ est revera factus sub lege, Deo subjectus, eique debebat morem gerere, obtemperare, ac servitutem, & obsequium tanquam famulus exhibere.

Propositio I. Contradictionem non implicat Christum dici servum sensu explicato.

Id enim Scripturæ, Patribus, ac rationi magis videtur conforme. Et quidem quod ait Psalmographus LXXXV. 16. *Da imperium tuum puero tuo, & salvum fac filium ancillæ tuæ*; nec non Ps. CXV. 7. *O Domine quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ*, de Christo interpretatur non solum auctor Altercationis cum Pascentio, sive vetus Epistola 178. inter Augustinianas, sed etiam laudandus infra Ambrosius lib. v. de Fide cap. VIII. num. 109. De ipsomet Christo locutus est Isaias cap. 42. 1. *Ecce servus meus, suscipiam eum*: quem locum juxta Græcorum versionem citat Matthæus c. XII. 18. *Ecce puer meus electus, quem elegi*, & Christo tribuendum esse declarat. Nullius autem est momenti, quod aliqui reponunt legi in Græco vocabulum παῖς, *puer*, quo non servus, sed filius significatur: cum & παῖς, *puer*, servum frequentissime sonet, denotetque famulos ancillas, domesticos, liberos etiam, omnemque familiam, exceptis parentibus. Videatur in Lexico Robertus Constantinus, & Erasmus in Matth. At ambiguam hujusce vocis significationem tollit hebraicum עבדי, *servus meus*, quod extat in Hebræorum Codice, & in Vulgata

gata citato cap. XLII. Isaiæ, & cap. XLIX. 6. ubi legitur: *Ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob*: quem pariter locum de Christo interpretatur Ambrosius. Similiter de Christo inquit Zacharias III. 8. *Adducam servum meum orientem*; ideoque falluntur, qui negant Christum nunquam in sacris literis servum Dei nuncupari. Neque nomen *servi* duntaxat in utroque testamento tribuitur Christo, sed nominis etiam res ac substantia, scribente Apostolo ad Galat. IV. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*: ad Philipp. II. 7. *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens*: & I. ad Corinth. XV. 28. *Ipse filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia*. Quid est autem, quæso, fieri sub lege, accipere formam servi, & subjectum esse, nisi esse servum?

His robur addunt Patrum cum Græcorum, tum Latinorum traditæ allatis Scripturæ testimoniis interpretationes. Nam S. Cyrillus in Apologet. 6. Anath. Tom. VI. pag. 223. ait: *Forma servi assumpta frater appellatus est eorum, qui sub servitute erant, hoc est noster: & factus est sub lege quasi homo, qui ut Deus legislator est. Quocirca si quis dicat eum appellatum esse servum per vocem sanctorum Prophetarum, nullo modo offendi decet*. Theodoretus ipse, quem nobis objiciunt, in Ezech. Tom. II. pag. 488. inquit: *Tanquam homo ipse servus est, idque secundum naturam, non secundum dignitatem*: & paucis interjectis: *Servus igitur vocatus est, ut homo, & hoc sicut dixi non secundum dignitatem, sed secundum naturam, servi enim formam assumpsit*. Atque in Epistolam ad Galat. eodem Volum. p. 507. *David autem Dominum dicit Christum, ut ex David secundum carnem oriundum, servum vero propter humanam naturam: cum enim in forma Dei esset, formam servi accepit. Ut assumptam igitur naturam ostendat, servum nuncupavit, hoc est, ex servili secundum carnem natura ille genitus est. Non enim servus est omnium Dominus Unigenitus, neque enim qua Deus David nominatur, sed qua ex David David appellatur, secundum assumptionem autem servus est*. Idem tradunt alii Græcorum, præsertim S. Athanasius paullo post laudandus.

Ex Latinis tres omnium ore celebratissimos proferam, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum: quorum primus epist. 49. novæ edit. num. 3. ait: *Etenim secundum formam servi locutus Dominum vocavit, quem patrem noverat, æqualis in Dei forma, servum secundum carnis substantiam se prædicans*: & proximo num. 4. *Eramus enim mortui, & ideo unus pro omnibus servus factus est*. Citato autem lib. V. de Fide cap. VIII. n. 18. *Nec solum*, inquit, *ex genere David servitutem suscepit in persona hominis, sed etiam ex nomine, sicut habes: Inveni David servum meum, & alibi, Ecce ego mittam ad vos servum meum, Oriens nomen est ei. Et ipse Filius ait: Sic dicit Dominus, qui finxit me ex utero servum sibi, & dixit mihi: Magnum*

gnum tibi est vocari puerum meum, &c. Cui hoc dicitur, nisi Christo? qui eum in forma Dei esset, exinanivit se, & formam servi accepit: proximoque numero 109. *Disce igitur quid sit, Formam servi accepit, idest, plenitudinem perfectionis humanæ, plenitudinem obedientiæ. Ideoque dicit in Psalmo trigesimo: Illustra faciem tuam super servum tuum. Servus dictus est homo, in quo sanctificatus est: servus homo, in quo unctus est: servus homo, in quo factus sub lege, factus ex Virgine est; & ut compendio dicam, servus dictus est, in qua matrem habet, sicut scriptum est: O Domine, ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Hieronymus in Esaiam Tom. III. pag. 317. hæc habet: *Nec mirum, si servus vocetur factus ex muliere, factusque sub lege, qui cum in forma Dei esset, humiliavit se, formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo.* Augustinus denique lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 34. ait: *Ezechiel quoque more prophetico per David Christum significans, quia carnem de David semine assumpsit, propter quam formam servi, qua factus est homo, etiam servus Dei dicitur idem Dei filius.* Hæc profecto adeo aperta sunt, ut enucleatione non egeant nostra. Vide & Hilarium XI. de Trinit. num. 13.

Sunt vero hæc dicta Patrum rationi cohærentia. Primo enim qui habet formam servi servus est, quemadmodum qui habet formam, ac naturam domini dominus est, neque enim istiusmodi nomina *servus*, *dominus*, per se connotant *personam*, sed respiciunt potius *naturam*, ut hæc vocabula *Deus*, *homo*: alioqui cum tres sint in Trinitate personæ, etiam tres dominos fas esset dicere, quod repugnat Symbolo Athanasiano. Si autem vocabula *dominus* & *servus* ad naturam referuntur, quare Christus spectata natura humana nequit dici *servus*, quemadmodum ratione divinæ naturæ dicitur *dominus*? Deinde in *servi* nomine nihil aliud percipimus, nisi dependentiam, subjectionem, ac præstandam jure naturali supremo rerum omnium Auctori obedientiam, quæ Christo ut homini inesse nullus ambigit. Postremo quicquid vel humanæ naturæ, vel divinæ convenit, ob arctissimum vinculum hypostaticæ unionis illud de Christo possumus enuntiare. At naturæ creatæ convenit esse servam Conditoris sui, a cujus auctoritate ac dominio nequit emancipari.

Quæ opponuntur, etsi plura sint, possunt breviter ad tria capita revocari. Ac primo sacræ literæ nullibi, teste Hadriano in Epistola contra Felicem, & Elipandum, Christum servum appellaverunt, sed Dominum ac Salvatorem: eumdem Pater filium dilectum, non servum, delapsa desuper voce nuncupavit: Christus vero ipsum Patrem, nunquam Dominum, nec in articulo passionis, cum deprecabatur, ut ab eo amarus transiret calix, legitur appellasse; & Apostolus in Epistola ad Hebræos cap. I. demonstrat Christum differentius præ Angelis nomen hæreditasse, quoniam hi spiritus ac ministri sunt, ille

vero

vero filius unigenitus: atque tertio capite hoc Christum inter ac Mosen statuit discrimen, quod Christus fuerit *tanquam filius in domo sua*, Moyses autem *in domo ejus tanquam famulus*. Deinde Patres negant Christum posse famulum, servumque nuncupari. Dionysius enim Alexandrinus in Epistola ad Paulum Samosatensem negat *Christum fuisse natura servum*, exponens verba Apostoli *formam servi accipiens* de exteriori apparentia, non de intrinseca servi natura. Athanasius Orat. III. contra Arianos nunc 2. num.14. *Etsi Verbum*, inquit, *in forma Dei existens servi formam accepit, carnis tamen assumptio Verbum, qui Dominus natura erat, servum non effecit*. Theodoretus in fine 2. Dialogi de Apollinario ait: *Quin etiam servum quoque Christum nuncupavit, quod nemo nostrum dicere unquam est ausus*; eamdemque locutionem damnat in confut. VI. Capituli S. Cyrilli. S. P. Augustinus hom. 39. citata a PP. Francoford. Tom. IX. Concil. pag. 85. inquit: *Dominus noster etiam in forma servi non servus, sed in forma etiam servi Dominus fuit*. Hadrianus autem, ac iidem Francofordienses PP. non solum negant convenire Christo servi appellationem, sed ulterius id luculenter demonstrant, primò ex commemorato sacrarum literarum, novi præsertim testamenti silentio, atque ex Christi supra Moysen, & Angelos amplissima dignitate: deinde ex eo, quod Christus nos liberaverit a servitute, cum servus nullo jure possit libertatem conferre, ut ajebat etiam contra Arianos Faustinus: præterea ex quo idem Dominus nos amicos maluit in Evangelio nominare, quam servos. Postremò eadem ratio videtur esse servi atque filii adoptivi, sicut enim *filietas* naturalis omnem excludit adoptionem, ita arcet omnem penitus servitutem. Ad servitutem quippe requiritur, ut qui servus dicitur, teneatur ad præstandam obedientiam, ut non sit juris sui, ut cum Domino in bonis non communicet, quemadmodum erudite scribit Vasquesius: ob quam postremam conditionem nedum Christo repugnat servi appellatio, sed & quibuslibet filiis etiam sub patria potestate degentibus, ut docent JCC. Neque verum est *servi* vocabulum non connotare personam, scribente lib. III. de Fide cap. 21. Damasceno, *Servitutis, & dominationis vocabula non naturæ sunt indicia, sed ex eorum genere quæ sunt ad aliud, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina: hæc enim non substantiam, sed habitudinem significant*: qui similia repetit lib. IV. cap. 19. commonstrans hac ratione eos, qui Christum servum appellant, duas in ipso cum Nestorianis adstruere personas. Atque ex his videtur evinci oppositam quoque sententiam auctoritate plurima, & ratione valida communiri.

Hæc tamen facillima sunt, & ex dictis soluta. Jure enim meritoque Scripturæ Christum appellant Dominum, Dei Unigenitum, mundique Reparatorem, hisque titulis eumdem Mosi & Angelis præferunt, quoniam revera talis est; quamvis spectata humana natura non repu-

gnet etiam servum illum nominare phrasi earumdem Scripturarum servata. Ac præterea nullum extat, in novo præsertim Testamento, vocabulum exprimens aut servitutem, quæ tribuatur personæ, non assumptæ naturæ, aut quæ Filio Dei *naturalis* sit, non libere suscepta: nam si *servi* nomen aut personam connotet, aut conditionem ejusdem, profecto nec servus est Dominus Jesus Christus, nec in Prophetarum oraculis in alios, quam in Christi progenitores, Davidem, Abrahamum, Jacobum cadet servi appellatio. Quod scite, sapienterque docet differens contra Felicem & Elipandum Romanus Pontifex Hadrianus: nam hi veternosam suscitantes hæresim, Christi personam, ut adscititium filium, ita servum, non ratione naturæ humanæ duntaxat, & libere suscepta servitute, sed propria ac naturali servitute personæ, blasphemarunt, non autem sensu Catholico, & a PP. usurpato: quod & in Epistolam 46. Ambrosianam adnotarunt Mauro-Benedictini. Similiter Patres negant Christum *servum* ad sensum hæreticorum, qui vel personam Verbi ausi sunt ad conditionem creaturarum deprimere, aut unam illi tribuere naturam, illamque servilem, quemadmodum commenti sunt execrandi Ariani, atque Apollinaristæ. Ita Theodoretus ratiocinatur contra Cyrillum, quem opinabatur imbutum ejusdem hæresis veneno, & in Dialogo pariter secundo perstringit confusionis duarum naturarum assertores, ipsos non tantum redarguens quod servum nuncuparint Unigenitum Dei filium, verum etiam quod illum dixerint *in sede in dextris Dei collocatum*: quod nonnisi ad sensum damnatorum hæreticorum decet redargui. Quare ipsemet Theodoretus *secundum assumptionem* Christum servum esse disertissime aliis in locis pronuntiat: quamquam si id negaret ubique, pluris facienda videretur sententia Cyrilli Theodoretum impugnantis. Sanctus quoque Athanasius laudata Oratione adversus Arianos exercet stilum: in eaque num. 11. his verbis sententiam nostram confirmat: *Dummodo factum eum esse hominem concedatur, nibil sane interest; si de eo dicatur, sive factus est, sive effectus est, sive creatus est, sive formatus est, sive servus, sive filius ancillæ, sive filius hominis, sive constitutus est, sive peregrinatus est, sive sponsus, sive patruelis, sive frater. Siquidem omnia hæc vocabula hominum conditionis propria sunt, eaque & similia non naturam Verbi significant, sed eum hominem factum esse demonstrant*. Horum ergo, aliorumque Patrum disputantium adversus hæreticos contrariæ sententiæ minime evertunt communiorem Scholasticorum opinionem. Facile quoque diluuntur rationes positæ loco postremo: nam ad primam liquet *filiationem* esse vocabulum commonstrans hypostasim, & servitutem designare tantummodo subjectionem, & in Christo conditionem assumpti hominis, ut inquit Athanasius nuper laudatus. Quare Damascenus definit servitutem *legalem*, & secundario jure inter

ter homines inductam, non eam, quæ *naturaliter* inest cuilibet creaturæ respectu Dei. Quadrant ipsi tantum servituti *legali* connumeratæ a Vasquesio conditiones; nam quælibet creatura, etiam rationalis facta Dei filia per adoptionem, libera a servitute peccati, amicitiæ Dei particeps, & consors gloriæ nequit a dependentia & servitute naturali ullatenus subtrahi.

Propositio II. Nec repugnat appellari Christum ratione assumpti hominis creaturam.

Enimvero ratione formæ servi, & libere assumptæ humanitatis ad Rom. I. 3. dicitur Christus *factus ex semine David*: & ad Galat. IV. 4. *factus ex muliere, factus sub lege*. Quid est autem esse *factum*, nisi creaturam esse? Nec Patres huic assertioni repugnant: nam S. Hilarius lib. XII. de Trinit. num. 45. ait: *Ultimæ dispensationis sacramentum est, quo etiam creatus in corpore, viam se Dei operum est professus: creatus autem est in vias Dei a sæculo, cum ad conspicabilem speciem subditus creaturæ habitum creationis assumpsit*. Et num. 48. *Beatam autem illam & veram conceptæ intra Virginem carnis nativitatem, quia tum creaturæ nostræ & natura & species nascebatur, creaturam & facturam Apostolus nominavit*. Et infra: *Filius itaque suus est, qui est in homine, & ex homine factura, neque factura tantum, sed etiam creatura*. Athanasius citato loco appellat Christum Dominum in quantum homo est, *factum, effectum, creatum*. Ambrosius in I. de Fide cap. XV. num. 96. *Caro*, inquit, *Dominum agnoscit, gloria Patrem significat: creatura nostra Dominum confitetur, caritas Patrem novit. Itaque quis ignoret quia ob causam incorporationis hoc dicitur? In eo igitur se creatum dicit, in quo & hominem testificatur, &c.* Sanctus Hieronymus in cap. II. ad Ephesios Tom. IV. pag. 342. *Et quia semel ad nomen creaturæ venimus, & Sapientia in Prov. Salomonis dicit se creatam initium viarum Domini: multique timore ne Christum creaturam dicere compellantur, totum Christi mysterium negant, ut dicant non Christum in hac sapientia, sed mundi sapientiam significari; nos libere proclamamus non esse periculum eum dicere creaturam, quem vermem, & hominem, & crucifixum, & maledictionem tota spei nostræ fiducia profitemur*. Augustinus Epist. 187. alias 57. ad Dardanum num. 8. *Perinde*, inquit, *quod ad Verbum attinet creator est Christus: Omnia enim per ipsum facta sunt. Quod vero ad hominem, creatus est Christus: Factus est enim ex semine David secundum carnem*: quo in loco septemdecim MSS. consentire, & editos habere *creatura est*, observarunt Benedictini. Atque his accedit Theologica ratio: quæ enim utrique naturæ competunt, possunt omnia de Christo enuntiari; & naturam humanam *creaturam* esse res per se loquitur. Quamobrem Patres, ubi affirmant Christum non esse creaturam, accipiendi sunt juxta traditam Augustini interpretationem, *in quan-*

quantum ad Verbum attinet, ideoque frequentiora occurrunt hujusce generis testimonia, ubi refellitur hæresis Ariana. Atque iccirco Christum secundum humanam naturam posse *creaturam* dici propugnant omnes Scholastici, quamquam id absolute enuntiandum negent complures, ne videamur cum hæreticis fovere errorem, sermonisque consuetudinem: ob quam perutilem monitionem traditam in 3. p. q. 16. art. 8. a magno Aquinate, addam proximam thesim tertiam.

Propositio III. Congruum magis, ac religiosum est abstinere ab istiusmodi enuntiationibus, *Christus servus est*, *creatura est*, ac multo magis ab illa, *Christus est homo Dominicus*, *aut Deifer*.

Illud quippe sedulo est observandum, ne quomodolibet probare videamur hæreticorum asserta, neque de Redemptore nostro loquamur demisse nimis, atque irreverenter. Cum itaque hunc appellare servum sit Felicianæ hæresis contumacia, creaturam dicere sit Ariana perfidia, & nuncupare Dominicum, aut Deiferum hominem sit perversa blasphemantis Nestorii calliditas; satius est ad horum scita oppugnanda omnem ambiguam, & flexiloquam vitare orationem. Ac si mortalium nemo terrenum principem communibus plebis vulgique nomenclationibus appellat, eique foret infestus, atque inurbanus, qui ipsum diceret mortale animal, rudem hominem, civem populari stirpe progenitum, quamvis talis esset naturali conditione: quis nostrum audeat appellare Dominum Jesum Christum servum, & creaturam, dum formam servi, creatamque substantiam assumpsit propter nimiam erga nos caritatem, divina non amissa majestate? Rationi præterea consentaneum est, unumquemque illustriori nomine, non titulo ignobiliori notare. Ad hæc, quæ universalia sunt, argumenta accedunt circa *servi* nomenclationem peculiaria. Ac primum, ut scribit ad Hispaniæ Episcopos Hadrianus cit. Tom. ix. pag. 62. non decet nos humillimos ac miserrimos illum nominare servum, quem *universalis Ecclesia Evangelicis atque Apostolicis imbuta lucidissimis documentis Deum ac Dominum suum totis medullis cordis, tota animi devotione in dextera Patris profitetur sedentem*. Deinde quænam esset, ut inquit idem Pontifex, arrrogantia, *servum* dicere, quem Deus Pater appellat dilectum sibi Unigenitum, cui post gloriosam resurrectionem omnia subjecta sunt, & in cujus nomine flecti omne genu testatur Paulus *mundi lilium*, *&* *Ecclesiæ pulcherrima rosa*, ut ibidem pag. 63. vocatur ab Hadriano? Dedecet insuper, inquiunt ibidem pag. 90. PP. Francofordienses in Epistola Synodica, eum dicere *servum*, qui Joan. xv. 14. nos *amicos* maluit nominare, quam servos, dicens: *Jam non dicam vos servos*, *&c.* Denique, cum nos Christus Jesus a servitute peccati liberaverit, magna esset ingratitudo Redemptorem ac liberatorem nostrum servum potius,

potius, quam Deum ac Dominum, & nostræ salutis auctorem, incaute audacterque proferre.

Similiter abstinendum esse ab appellatione *creaturæ*, plura argumenta suadent. Ac primo, ut ratiocinatur Hilarius lib. XII. de Trinit. num. 4. *Per Dominum Christum creata omnia sunt, & idcirco ei proprium nomen est, ut sit creator*: quo nomine illum appellant Melchisedech Gen. XIV. 19. Osee Propheta XIII. 4. Petrus Epist. I. cap. IV. 19. ne repetamus loca a nobis producta lib. VII. cap. II. Itaque, Hilarius ait, *non cadit in eum efficientiæ suæ & natura & nuncupatio*. Ac similiter Ambrosius lib. I. de Fide cap. XIV. n. 88. *Quis hunc induxit errorem, ut eum, qui creavit omnia, qui fecit omnia, diceret creaturam?* Præterea qui Filius Dei est natura, ideoque ei similis, & æqualis, & ex utero ejus genitus *ante Luciferum*, appellari nequit creatura; cum creatura omnis sit Deo longe dissimilis, & inæqualis, necnon in tempore procreata. Deinde, ut eo loci Hilarius, & Ambrosius concordi sententia loquuntur; de creatura scribit ad Rom. VIII. Apostolus subjectam esse vanitati, ingemiscere, & a servitute corruptionis fore liberandam: quis vero his per creaturæ contumeliam ludibriis Christum deputabit, ut vanitati subjectus sit, ut ingemiscat sub spe longinquæ expectationis, ut maneat etiam in corruptione naturæ? Utitur eodem argumento S. P. Augustinus in libro contra Secundinum cap. 8. Insuper Christo tribuitur æternitas, ut adversus Socinianos & Ebionæos diximus lib. VII. cap. 8. Imo e Schola quamplurimi refellunt hanc enuntiationem, *Christus incœpit esse*: quamquam enim aliqui cum Scoto in 3. dist. XI. q. 3. illam propugnent, &, si accipiatur secundum assumptam naturam sit vera, prolata nihilominus absolute rejicitur a majori Theologorum numero, ut in eamdem distinctionem tradunt noster Argentina, & Estius, necnon Thomistæ omnes in articulum 9. q. XVI. 3. p. Et revera, ut ibidem docet S. Thomas, in illa, aut consimili enunciatione Christi nomine designatur *suppositum*, idest, Verbum, quod ante omnia secula extitisse profitetur fides Catholicorum. Atque verbum *incipere*, inquit Estius, negationem includit existentiæ anterioris: ideoque licet recte enuntietur de Christo aliquando non fuisse hominem, non fuisse corpore animoque præditum, non fuisse quoque Mediatorem, quemadmodum asserit Augustinus Tract. CV. in Joan. num. 7. quoniam Mediatoris munus non absque assumpta humanitate exercetur: absolute tamen Christum, aut hunc hominem, Christo demonstrato, aliquando cœpisse non affirmamus, sed potius asserimus cum Apostolo ad Hebræos ult. 8. *Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula*. Illam quoque propositionem, *Hic homo*, designato Christo, *incœpit esse* gravi censura notatam a sacra Falcutate Parisiensi anno 1593. die 2. Augusti scribunt Isambertus in q. XVI. disp. IV. art. 5. & Gabriel a S. Vincentio disput. XVI. de Incar.

car. dub. 9. probatamque sacræ Facultatis proscriptionem ab Alex. VI. testatur in præcitatum art. 9. q. XVI. illustris Thomæ Commentator Cajetanus. Nunc ut redeat, unde digressa est disputatio: quum Christo tribuatur æternitas, & apud plerosque Theologos male oleat enuntiatio illa, *Incœpit esse*; omnis vero creatura sit per ipsum Christum producta in tempore, & aliquando esse cœperit, non erit Christo Domino tribuenda, sine hac determinatione *secundum naturam humanam*, creaturæ nomenclatio.

Multo magis abstinendum ab illa enunciatione, *Christus est homo Dominicus, homo Deifer*. I. Quoniam hujusmodi enunciatio frequens erat in ore Nestorianorum, ut ea Christum unum Dei filium negarent, ipsumque in duas personas dispescerent, quarum ex Virgine assumpta, idest, *homo*, non Deus, vel Dominus esset, sed *Emmanuel*, in quo Dominus, & Deus habitaret, ut diximus lib. XXVI. cap. 13. & adversus hanc Nestorianam locutionem pugnat quintum Cyrilli Capitulum ab Ephesina Synodo consecratum: *Si quis dicere audet Christum non esse verum Deum, sed hominem tantum Deiferum; utpote unum, naturalemque filium, quatenus nimirum Verbum caro factum carni & sanguini perinde ac nos communicavit, anathema sit*. II. Quoniam si vis grammaticalis spectetur, *Dominicus*, non Dominum, sed ad Dominum attinentem, & *Deifer*, non Deum, sed Dei bajulum denotat: ideoque neutrum horum vocabulorum de persona, quæ Dominus ac Deus est, potest recte enuntiari. III. Quoniam Patres aperte enuntiationem ipsam rejiciunt, nam Gregorius Nazianzenus in prima ad Cledonium Epistola citata a Lupo in Scholiis ad v. S. Cyrilli Capitulum, ait hac voce *Homo Dominicus* uti hæreticos, *ut imposturam faciant, vicissimque ipsi fallantur*. Et S. P. Augustinus in 1. Retract. cap. 19. num. 8. castigans quæ scripserat lib. 2. cap. 6. de serm. Domini in monte, ubi Christum *hominem Dominicum* appellaverat, *Sed non video*, inquit, *utrum recte dicatur homo Dominicus, qui est Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, cum sit utique Dominus*: additque, quod etiamsi occurrat hujusmodi locutio apud nonnullos tractatores Catholicos eloquiorum divinorum, & nonnulla possit ratione defendi, se tamen *dixisse nollet*. IV. Tandem in dubium revocari nequit, quin *Dominici* appellentur, qui ad Christi familiam spectant, ut ibidem inquit S. Pater; *Deiferi* autem dicuntur a VI. Synodo Orthodoxi omnes Patres, eoque nomine insignitus est sanctissimus Martyr Ignatius, ut diximus citato cap. 13. ubi quoque diluimus Nestorianorum objectationem. Dedecet autem quæ sunt communes fidelium sanctorumque notæ, maxime post eliminatas hæreses, libratamque vocabulorum significationem, in Unigenitum Dei filium indiscriminatim transferre.

Ap-

A P P E N D I X.

In disputationem trahitur in Scholis, num Christus possit revera dici *compositus*, & *hypostatica* unio vere, proprieque appellari compositio; sed hæc quæstio tanti non videtur ponderis, ut in ea pertractanda immoremur, præsertim cum ex hactenus disputatis possit ab unoquoque expediri. Enimvero, cum Christus una sit *persona* subsistens in naturis duabus, liquet non posse illum appellari ex duplici *subsistentia*, aut ex duabus personis *compositum*, sed potius dicendum cum Patribus v. Synodi collat. VIII. anath. 4. *unam subsistentiam compositam*, scilicet, unam personam præditam naturis duabus: quo sensu Christum *compositum* appellarunt orthodoxi Patres, Cyrillus in libro de recta fide ad Theodosium, Justinianus Imperator in Profess. fidei, sanctus P. Augustinus cap. 35. Enchiridii, Joannes Damascenus lib. III. de Fide orthod. cap. 3. aliique bene multi. Ita nimirum profitentes Christum unam *subsistentiam compositam*, Nestorianam, & Eutychianam hæresim expresse damnant.

Diversæ autem Patrum & Theologorum sententiæ, quorum aliqui unionem *hypostaticam* esse compositionem affirmant, aliqui negant, absque ulla difficultate componuntur, si *compositi*, ac *partis* diversam attendamus perceptionem: nam si *compositum* dicas illud, quod pluribus constat partibus incompletis, quæ habent ad invicem naturalem *habitudinem*, atque sese mutuo perficiunt, cujusmodi sunt corpus & anima, materies ac forma; constat Christum non esse personam *compositam*, neque naturam divinam habere rationem partis, ut diximus hujus voluminis pag. 74. & 249. Atque hoc sensu Ferrandus Epist. ad Severum, Hugo Victorinus, & ex Scholasticis subtilis Scotus negant Christum recte dici compositum, & Athanasius apud Euthymium in Panoplia p.2. tit. 15. nec non S. Pater Augustinus lib.2. contra Maximinum cap. 10. negant divinitatem hujus personæ, quæ Christus est, posse dici partem. Ac ratio satis est obvia, & etiam eo loci innuitur a magno protoparente, quoniam *Filius Dei Deus, antequam susciperet formam servi, erat totus*: nempe divinitas non est pars incompleta, atque imperfecta, & quæ per unionem cum altera parte unam efficiat confusam, permixtamque naturam. Quod si *compositum* illud dixeris, quod pluribus constat distinctis, & invicem unitis, sive habeant propriam rationem partis, sive potius numeri, aut rei, quæ simul cum alia re unum constituat; Christum esse *compositum*, & divinam naturam aliquo sensu esse partem, non incompletam, & perfectibilem, sed quæ simul cum natura humana unam constituit personam, permanens perfecta, atque impermixta, asserunt laudati Patres, & cum magno Theologorum numero Thomas Aqui-

Aquinas. Nec immerito; cum ad hujusmodi compositionis genus satis esse videatur unio distinctorum. Ad hanc ergo quæstionem dirimendam sufficit distinguere duplex hoc genus compositionis, quod in Scholis appellant *per modum partis*, & *per modum numeri*, aut *βαρβαρικῶς*, *ex his*, & *cum his*.

Proscriptus quidem fuit a Synodo Constantiensi anno 1414. articulus 4. Joannis Hus, *Duæ naturæ, divinitas, & humanitas sunt unus Christus*: sed hæc damnatio non evincit Christum ex divinitate, & humanitate non esse compositum, sed tantum personam non esse aut unam, aut alteram naturam sejunctim acceptam, ut arbitrabatur Witclefus, cujus errores Joannes Hus pertinaciter propugnavit. Vide Tom. XII. Conc. Labbei p. 129. Adde, quod juxta regulam VI. Communicationis idiomatum enuntiationes, quæ de Christo proferuntur, accipiendæ sunt secundum *subjectum*, non secundum *formam*, & ita duæ naturæ ob unionem hypostaticam *in concreto* enuntiantur de Christo, ut nequeat propter utriusque naturæ distinctionem quod competit uni transferri in alteram, sive prædicari humanitas de divinitate *in abstracto*. Hoc ergo sensu Christus *non est divinitas & humanitas*; quatenus quæ enuntiantur de persona ratione naturæ divinæ, affirmari non valent de natura humana, aut e converso quæ ei competunt ratione naturæ humanæ, prædicari non possunt de natura divina: quippe non valet, *Divinitas passa est*, sicut valet, *Passus est Christus*; neque tenet, *Humanitas est ubique*, quemadmodum tenet, *Ubique est Christus*. Brevi dicam: Joannes Hus confundebat concretum & formam, sive personam & naturam; ut de Witclefo scribit Thomas Valdensis lib. 1. art. 3. cap. 42. num. 1.

CAPUT VI.

Quid asserendum de ea propositione, Unus de Trinitate passus, ac mortuus est.

Acris *de Uno ex Trinitate passo* controversiæ narrationem incipit ab anno 519. quo Scythæ Monachi cum Victore Diacono disceptarunt, præclarus scriptor, & de Dogmatica Theologia optime meritus Dionysius Petavius lib. 1. de Incarnat. cap. 18. At historia ab anterioribus temporibus est repetenda. Vita enim functo circa annum 434. Constantinopolitano Antistite Maximiano, quo sedente tumultus maximos excitarant Nestoriani, Proclus Maximiani successor adversus dogmata Theodori Mopsuesteni Nestorianorum signiferi, suis in scriptis asseruit *Unum de Trinitate incarnatum*, sententiam Procli approbante Joanne Antiochenorum Patriarcha. Horum vero aucto-

auctoritate, Joannis scilicet & Procli, *Unum de Trinitate passum*, (non quidem catholico sensu assertum istud comprobantes de Christo, quatenus cum Verbo est una persona, sed pravo & haeretico, atque transferentes passionem in unam confusam permixtamque naturam), dogmatizabant Eutychiani, tempore praesertim Concilii Chalcedonensis, idest, anno 451. Ab ipsa tamen Synodo Procli, & Joannis Epistolae, ut liquet ex Relatione Synodi ad Marcianum Augustum, tanquam orthodoxae receptae fuerunt, & commendatae.

Asseruit postea *Deum cruci suffixum*, addiditque Trisagio ea verba, *Qui crucifixus est pro nobis*, Petrus Fullo; qui, ut Baronius & Valesius inquiunt, Antiochenum Episcopatum invasit anno 471. vel ut alii saniori fortasse judicio, 463. Romano Pontifice Hilaro. Et Petri quidem sententia erat Eutychiana; nam cum Ario, Apollinari, & Eutychete illum affirmasse *passum Deum Verbum in ipsa divinitate*, demonstrat ex Epistolis Felicis III. ad eumdem Petrum, & ad Zenonem Augustum, eximius Lupus in Scholiis ad cap. x. Synodi Chalcedonensis. Varia autem fuit Petri Fullonis fortuna; nam ejectus e Sede, quam invaserat, sententia Antiocheni congressus, & damnatus etiam a Romano Pontifice Simplicio, recepit se in Monasterium Monachorum, quos *Acoemetas*, idest, *Insomnes*, ac *Pervigilantes* dixerunt. Restitutus postea opera Basilisci Tyranni, iterum damnationem subiit sedente Felice III. anno scilicet 484.

Imperante deinde Justino, Scythae quidam Monachi, quorum agmen ducebat Joannes Maxentius, falsò a Vossio lib. 1. Hist. Pelag. cap. 23. & a Josia Simlero in Adnot. ad Maxentii libros, ab altero Maxentio Abbate distinctus, illud in professione fidei addendum contendebant, *Unum ex Trinitate esse crucifixum*, acerrime disputantes cum Victore Diacono, oblatisque libellis coram legatis Romani Pontificis, qui anno 519. Justinum ad compescendum Orientalis Ecclesiae schisma convenerant. Verum Monachi nulla obtenta a Legatis summi Pontificis definitione, ad ipsum Romam usque profecti, eidem fidem suam probare conati sunt: sed jubente Pontifice, ut expectarent reditum Legatorum, Scythae dissidiorum amatores coeperunt omnia turbare, conscribere ad longinquos Episcopos libellos, & epistolas de fide sua, ad simulacra quoque Regum confugere fidem publicam implorantes. Atque haec insolens agendi ratio, rerumque, quae contigerant sub Petro Fullone, vigens adhuc memoria in caussa fuerunt, ut Monachi Scythici venirent in suspicionem haeresis Eutychianae, cujus etiam a Baronio, & Bellarmino insimulantur, atque ut in eos juste animadverteret summus Pontifex Hormisdas. Fuisse tamen ab illa haeresi immunes propugnant viri doctissimi, Petavius lib. v. cap. 2. Vasquesius in 3. p. disp. 15. cap. 3. Natalis Alex. dissert. 2. saeculi vi. Pagius

ad annum 519. num. 6. ac fusiori stilo in Opere de hac controversia conscripto, aliisque in locis Norisius.

Compresso tamen Scytharum tumultu, erexere se iterum Nestoriani, quasi Hormisdas in Monachos sententiam dicens, nullo modo probaret personam Verbi, quæ est una ex Trinitate, incarnatam & passam, sed personam aliam Verbo sola morali unione conjunctam: diffidiaque auxere Monachi alii Acœmetæ, non Eutychiani illi & ex factione Petri Fullonis, sed quidam Monachorum Scytharum æmulatores, qui cum Nestorianis negabant Christum dici posse *unam ex Trinitate personam*, & Mariam Virginem esse *Deiparam*, auctore Liberato Diacono in Breviario, & Joanne Papa 2. in Epist. ad Imp. Justinianum. Hi monachi Acœmetæ ad eumdem Pontificem Joannem legatos misere Cyrum, & Eulogium, ut opinionem suam apud Sedem Apostolicam propugnarent, ejusdemque adversus Scythas obtinerent approbationem. Contigit id Justiniani anno VII. idest, Vulg. Aeræ 533. At Pontifex certior factus tunc temporis propositionem hanc, *Unus e Trinitate passus est*, reprobari a solis Nestorianis, auditis etiam Justiniani Legatis Demetrio a Philippis, & Hypatio Ephesiorum Episcopo, Acœmetas in sententia pervicacissime persistentes, tanquam Nestorianos, Ecclesiastica communione privavit. Ex qua narratione potest quisque deprehendere tam illam enunciationem, *Unus ex Trinitate passus est*, quam additamentum illud Trisagii, *Qui crucifixus est pro nobis*, recte in sensu Eutychianorum fuisse ab Hormisda, & a Felice III. reprobata, recte etiam a Joanne II. approbata adversus Nestorianos & Acœmetas, & facile Scythas horum adversarios purgari posse ab hæresis suspicione: ad utriusque demum hæresis execrationem satius esse, si secundam e sancta Trinitate personam dicamus affixam cruci, & passam *secundum carnem*: quod ad majorem veritatis dilucidationem proximis positionibus confirmabo.

Propositio I. Hæc enunciatio, *Unus e Trinitate est passus*, est Catholica & orthodoxa.

Demonstratur I. Ex Scripturis, & PP. præcedenti libro cap. 13. adversus Nestorianos productis constat Dominum nostrum Jesum Christum esse cum Verbo Dei unam personam, unigenitum filium Patris, ideoque unum ex sancta, & individua Trinitate. Quemadmodum itaque catholica & orthodoxa est hæc propositio, *Christus crucifixus est*, ita extra erroris periculum pronuntiari potest altera, *Crucifixa est una e sancta Trinitate persona*. Accedit in hujus argumenti confirmationem, quod non tantum Scripturæ ac Patres affirmant crucifixum Dominum Jesum Christum, verum etiam proprio Filio Deum Patrem non pepercisse, annuntiasse nobis vitam æternam Unigenitum, qui est in sinu Patris, locutum nobis Patrem novissime in Filio, per quem fecit & sæcula, aliaque etiam hoc libro repetita. At conditor sæculorum, pro-

proprius Dei filius, Unigenitus in sinu Patris consistens nonne est secunda sanctæ Trinitatis persona? Una ergo ex Trinitate persona incarnata est, passa est, crucifixa est. II. Eamdem enunciationem probarunt Romani Pontifices, illamque definivit in Epistola 111. ad Avienum & Liberium Senatores Joannes Papa II. decernens Christum esse, ac recte dici *unum de Trinitate*: eamdemque propositionem v. Synodus canone 10. his verbis consecravit: *Si quis non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum & Dominum gloriæ, & unum de sancta Trinitate, talis anathema sit*. IV. item Synodus Act. IV. approbavit Epistolam Agathonis Papæ, in qua Christus dicitur *Una de tribus Personis sanctæ Trinitatis*, necnon Epistolam Synodicam Concilii Mediolanensis sub Mansueto, in qua idem Christus appellatur *Unus de tribus subsistentiis de sancta Trinitate*. Ecclesiasticis itaque definitionibus enuntiatio, de qua disputatur, munita est. III. Nititur quoque Patrum auctoritate; nam S. Pater Augustinus cap. 38. Enchiridii *unum Trium* appellat unam Trinitatis personam quærens, *An quando Unus trium in aliquo opere nominatur, operari Trinitas intelligatur?* & de Dono Persev. cap.ult. scribit humanam naturam *suscipiente Deo Verbo in unicum Filium Dei sublimatam, ita ut qui suscepit, & quod suscepit una esset in Trinitate persona*. S. Proclus, ut diximus, longe ante exortam Monachorum Scytharum contentionem, in Epistola ad Armenios *posuit ad interimendas Nestorianorum versutias unum de Trinitate incarnatum*, inquit cap. 10. Brev. Liberatus Diaconus. S. Fulgentius de Fide ad Petrum, cap. 13. idem plane docet his verbis: *Firmissime tene, & nullatenus dubites unam ex Trinitate personam, idest, Deum filium, &c.* Atque de Incarnat. cap. 10. *Una ex Trinitate persona Christus Dei filius unicus, ut nos salvos faceret, carne conceptus, & natus est de ventre Virginis Matris*. IV. Patribus accedunt viri doctissimi, Ferrandus Diaconus, qui in Epistola ad Anatolium propositionem illam immunem ostendit ab hæresi Eutychiana, etsi illam in Chalcedonensi Synodo protulerint Dorotheus, & Carosus Eutychetis Apocrisarii, *Sæpe enim*, inquit, *per ignorantes loquitur veritas*. Dionysius Exiguus in Præfat. ad Epistolam præcitatam S. Procli, scribit Theodorum Mopsuestenum, ejusque fautores, Nestorianos nimirum hæreticos, negavisse *Christum Dominum unum de Trinitate*; quamobrem monachi Acœmetæ idem negantes tanquam Nestoriani fuerunt jure meritoque damnati: & Facundus Hermianensis lib. 1. de Tribus Capitulis cap. 3. *Nihil est*, inquit, *quod de verbo reprehendamur dicentes unum de Trinitate incarnatum, sive passum, sive crucifixum*. V. In hac enunciatione, *unus de Trinitate passus est*, vi *unus* nequit significare unam substantiam, non enim idem valet, ac *unus de tribus Diis*, cum in trinitate unus duntaxat sit Deus: significat ergo unam per-

 sonam,

sonam, ut in textu illo Geneseos III. 22. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*: eo vel maxime, quod ad significandam naturam, & communem proprietatem, dici non solet absolute *unus*, sed, vel *unum* in neutro genere cum hypallage, idest, submutatione pronominis, ut dum Christus ait, *Ego & Pater unum sumus*, & Joannes, *Hi tres unum sunt*: vel *unus* cum additamento vocabuli exprimentis naturam, aut commune attributum, ut dum dicimus, *Unus Deus, unus Dominus*. In præfata itaque enunciatione nonnisi proprie loquendo sensus occurrit orthodoxus, commonstrans Dominum Jesum Christum esse unam S. Trinitatis personam, quod impie negabant Nestoriani. VI. Eutychiani asserentes Deum passum & crucifixum, tenebantur cohærenter asserere passam & crucifixam totam Trinitatem, quoniam Christus in eorum sententia passus fuerat in natura Deitatis, quæ est toti Trinitati communis, unde ex illorum errore alter Theopaschitarum tanquam è proprio fonte manavit, aut si naturam divinam, in qua Christus passus est, aliam dixerunt ab una natura Trinitatis, impegere necessario in hæresim Arianam, & invexerunt quartam in Trinitate personam. At quisquis profitetur unam de sancta Trinitate personam crucifixam, (quemadmodum ratiocinatur Ferrandus cap. 12. Epist. ad Anatolium,) non asserit suffixam cruci totam Trinitatem, neque personam adstruit quartam, sed crucifixam profitetur unam ex tribus personis. Immerito itaque Eutychianæ hæreseos insimulatur.

Operosum non est ex dictis contrarias argumentationes refutare: quarum prima est, hanc propositionem *Unus de Trinitate passus est*, sensum exhibere Eutychianum, quum significet passam fuisse unam sanctæ Trinitatis naturam, quod olim pluribus momentis demonstravit Trifolius presbyter in Epistola ad Faustum Senatorem, postea Baronius ad an. 519. n. 80. Accedit altera, quoniam propositio illa damnata est a Synodo Chalcedonensi, ut scribit Dioscorus in *Suggestione* ad Hormisdam, nec non a Felice III. contra Petrum Cnapheum cognomento Fullonem, ut nos supra diximus. Proxima est, quod si probetur hæc enunciatio, orthodoxum quoque erit additamentum ab eodem Fullone factum Trisagio, & canere fas erit etiamnum, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*. Petitur argumentatio quarta ex eo, quod anno 482. Zeno Imperator devicto Basilisco edidit fidei professionem, quam appellavit *Henoticum*, in qua legebatur, *Trinitas mansit Trinitas, incarnato uno de sancta Trinitate Deo Verbo*: huic tamen *Henotico* subscribere noluerunt Orientales Episcopi.

At ad 1. respondemus nullo pacto præfata enunciatione præseferri sensum Eutychianum, si τὸ *unus* ad personam, non ad naturam divinitatis, referatur, uti referendum esse præcedentia argumenta nostra demon-

demonstrant: atque hac una expeditissima responsione eliduntur facillime objecta quæque Trifolii parum in hac controversia exercitati, ad quæ tamen plura reponunt Natalis citata dissertatione, & in hac controversia Norisius cap. 6. Ad alteram, nego hanc propositionem a Synodo Chalcedonensi fuisse damnatam, etsi illam suis definitionibus sacrosancta Synodus noluit inserere, quod ea abuterentur Eutychiani, quorum tamen hæresim per se propositio ipsa non redolet: qua in re imitati sunt Chalcedonenses Patres sapientiam Majorum, qui adversus Samosatenses non probarunt *homoousion*, & contra Nestorianos vocabulum Christiparæ, quod his hæretici abuterentur, cum tamen utraque vox sit in se catholica, & ab aliis Synodis, Patribusque recepta. Deinde, etsi damnata esset, non repugnat eamdem propositionem *ad sensus loquentis*, ut Ferrandus inquit, modo rejici, modo approbari: quod confirmant allata exempla. Nec Dioscorus in Suggestione scribit damnatam propositionem a Synodo Calcedonensi, sed quod illam *Eutychetis discipuli in Synodo Chalcedonensi proposuerunt*. Videsis ipsum Baronium ad an. cit. num. 79. Profecto Synodus in Allocutione ad Marcianum non damnat, sed summopere commendat Epistolam S. Procli ad Armenios, ubi eadem occurrit propositio: extatque hæc allocutio Tom. II. Conciliorum Harduini pag. 650. & Collect. Labbeanæ Tom. IV. pag. 825. Petrus autem Cnapheus non solum affirmabat unam de Trinitate personam passam, sed etiam *unum de Trinitate passionem pertulisse in substantia Deitatis, juxta Arii, Apollinaris, Eunomiique blasphemiam*, inquit Felix III. in Epist. ad Zenonem, eodem Tom. IV. pag. 1071. Quod sequitur diluitur facillime, quoniam veteres omnes semper *Trisagium* acceperunt de Deo Trino, nunquam de solo Filio, ut inquit in Epistola de Trisagio Damascenus, demonstratque Pagius ad annum 512. num. 13. Hinc Felix III. Epist. III. ad Petrum pag. ejusdem volum. 1063. ipsum redarguit, quoniam addens *Qui crucifixus es pro nobis* tertiæ Trisagii particulæ, idest, *Sanctus immortalis*, afferebat crucifixum fuisse Spiritum sanctum. *Ad hæc*, inquit, *fidelissimum Christi gregem in Manichæi opinionem præcipitare contendis, qui Spiritum sanctum asserit crucifixum*. Quod si clausula a Fullone adjecta referatur ad unam tantum S. Trinitatis personam, negamus non esse admittendam; imo perpetuo usurpatam in Orientalibus Ecclesiis scribit Valesius in Annot. ad Evagrium pag. 99. adductis verbis Ephremii Antiocheni ex Photii Bibliotheca: quamquam ex ipso Evagrio lib. III. cap. 44. aliisque Scriptoribus constat gravissimam Constantinopoli ortam seditionem, cum Anastasius Trisagio voces illas addere voluisset. Ad ult. dico Orthodoxos Patres merito reprobasse Zenonis *Henoticum*, quia, ut Semieutychianis satisfaceret, tres tantum Synodos servandas proponebat, omissa Chalcedonensi, ansam tribuens hæreticis, qui hanc Synodum execrabantur,

& quia

& quia etiam non spectat ad Cæsarem definire de fide. Affert utramque rationem lib. XII. cap. 2. Facundus Hermianensis. Nonnulli Zenonem hæreticum putant: alii defendunt. Negari non potest, quin saltim supprimendo memoratam Synodum, & Epistolam S. Leonis ad Flavianum hæreticis Eutychianis fuerit patrocinatus, non minus ac Heraclius in Ectesi, & Constantius in Typo Monothelitis, ob duarum operationum vocem suppressam.

Prop. II. Monachi Scythæ, quamvis tumultuose, ac turbulente se gesserint, ab hæresi tamen Eutychiana fuerunt immunes.

Demonstratur primo ex dictis, quoniam ipsorum assertum nulla erat hæresis nequitia consperſum. Deinde confirmatur luculentissimis testimoniis. Ipse enim Dioscorus Legatus Hormisdæ in *Suggestione* nonnullos novitatis & audaciæ redarguit, & fatetur illos & hæc dicere: *Nos Synodum Chalcedonensem suscepimus: hoc speramus, ut jubeatis eam nobis exponi, quia non sufficit sic, quomodo est exposita contra hæresim Nestorianam*. Justinianus in Epistola ad Hormisdam citato Tom. IV. Concil. pag. 1517. testatur Scythicos Monachos asseruisse, *Christum filium Dei Dominum nostrum pro nostra salute carne crucifixum unum de Trinitate debere prædicari*; ideoque non tribuisse passionem divinitati. Hormisdas in Epist. ad Possessorem ibidem pag. 1530. non tanquam hæreticos damnavit, & ex Urbe ejecit, ut falso præfert Epistolæ titulus, sed ut seditiosos, superbos, odia foventes, sui amatores, ad regum statuas inclamantes, & doctos crimina serere, & obtrectationum venena componere. Nulla in hac Epistola Eutychianæ hæresis mentio. *Nullam aliam notam illis subscribit præter istam, temerariæ novitatis, contumaciæ, ac superbiæ*; inquit Petavius lib. V. de Incarnat. cap. 2. num. 2. S. Fulgentius, aliique Episcopi Afri apud Sardiniam exules, accepto libro Petri Diaconi, in quo cap. IV. habetur hæc propositio, lib. de Incarnat. cap. I. respondent: *Vestram simul alacres & fidem cognovimus, & salutem: imo in agnitione fidei vestræ nobis salus innotuit*. Vide Tom. IX. Bibl. PP. pag. 199. Joannes etiam II. certior factus a Justiniano solos Nestorianos negare Christum *crucifixum unum esse sanctæ, & consubstantialis Trinitatis*, Epistola, quæ extat cit. Tomo Concil. pag. 1743. Acœmetas Monachos tanquam Nestorii sectatores vitandos decrevit, in Epistola ad Senatores ibidem pag. 1752. probans propositionem Scythicorum Monachorum, *Unus ex Trinitate crucifixus est carne*, ut etiam supra innuebamus. Præterea satis apparet fides Monachorum istorum ex professione fidei eorumdem. Maxentius enim in Fide sua inquit, *unum ex Trinitate esse Christum, qui pro nobis passus est carne*; & in 4. Anathematismo: *Si quis non acquiescit confiteri Christum unum de Trinitate etiam cum carne propria, qui pro nobis passus est carne, quamvis secundum carnem non sit de substantia Trinitatis, anathema sit*. Et Pe-

Petrus Diaconus, aliique Scythæ citato libro ad Fulgentium pag. 197. *Hac de caussa* (inquit) *Trinitas etiam post incarnationis mysterium Trinitas mansit; quia idem Deus Verbum etiam cum propria carne unus est ex Trinitate, non quod caro ejus sit de substantia Trinitatis, sed quia caro Dei Verbi est, qui est unus ex Trinitate .... Quapropter & Deum Verbum passum carne, & crucifixum carne secundum beatum Cyrillum* (Anath. XIII.) *profitemur dicentem, Si quis non confitetur Deum Verbum passum carne, crucifixum carne, & mortem carne gustasse, anathema sit*. Postremo ex his fidei professionibus etiam invicta ratio in patrocinium Monachorum Scytharum depromitur. Immerito enim inuritur Eutychianæ hæresis nota iis, qui asserunt unum ex Trinitate passum *carne*, non secundum illam substantiam, secundum quam est unus ex Trinitate; cumque id tam expresse Scythici prædicaverint, censeri nequeunt inter Eutychianæ hæresis sectatores.

Militat adversus hanc propositionem I. quod Monachi Scythæ Constantinopoli a Legatis Hormisdæ tanquam Eutychiani fuerint rejecti, itemque Româ a Pontifice tanquam hæretici expulsi. II. Quod Joannes Maxentius Monachorum Abbas præfracte negavit Hormisdæ Epistolam ad Possessorem, eamque studuit oppugnare, imitatus perversorum hæreticorum pervicaciam. III. Quod vaferrimi hujus hæretici, idest, Maxentii patrocinium suscipiunt, ut inquit Philip. Labbeus Tom. XI. Conc. pag. 1533., proceres quidam & infruniti Novatores Jansenii asseclæ; cum ille hoc uno titulo Jansenianorum patrocinium fuerit promeritus, quia prælusit illorum in Apostolicam Sedem conviciis, & in summum Ecclesiæ Antistitem calumniis. IV. Quod etsi tolerari possit assertio illa, *Unus ex Trinitate passus est*, Scythici Monachi eamdem blandientis vulpeculæ artibus protulerunt, sectantes veterum hæreticorum vafritiem. V. Quod hi Monachi *unum de Trinitate passum* affirmaverunt *simpliciter*, nulla facta carnis mentione, quod Eutychianæ perfidiæ est evidens argumentum. VI. Quod asserentes suffixam cruci unam è sancta Trinitate personam, *personæ* vocabulum ad significandam divinitatis naturam callide detorserunt. VII. Quod nulla ratione ab Eutychiana labe purgari queat assertum illud Petri Diaconi in libro ad Africanos Episcopos in Sardinia exules, *Unam Dei Verbi naturam incarnatam*.

At corruunt hæc, & iis consimilia argumenta ex præmissis propositionibus. Nam ad primum liquet ex Suggestione Dioscori, & ex Epistola Hormisdæ non ob pravitatem dogmatum, sed ob dissidiorum fomenta, ob inconsultam novitatem, & ob audaciam male Scythas tum Constantinopoli, tum Romæ audiisse, quamquam aliunde comperta sit fides ipsorum ingenua. Alterum nihil aliud probat, quam Maxentium in Apostolicam Sedem irreverenter, & tumultuose se gessisse;

fisse; cum tamen ei nequaquam morem gesserint Scythæ alii, ut demonstrat Norisius in Monachorum Apologia Tom. III. pag. 927. recte cum Augustino affirmans *nec causam causæ, nec personam præjudicare personæ*, & Maxentium, qui nonnulla in Hormisdam irritatus effudit, Schismaticum quidem fuisse, at non hæreticum Eutychianum. Atque ut refellamus male libratam Labbei inter Maxentium & hæreticos, atque inter defensores Scytharum & Jansenianos comparationem: hæretici judicio Romani Pontificis aperte contradicunt; at Maxentius negat Epistolam illam ad Possessorem esse Hormisdæ, scribens Tom. IX. Biblioth. PP. pag. 539. *Fertur ab inimicis ubique Epistola, quasi a Romano Pontifice destinata*: & pag. 541. ait inverisimile esse, ut Hormisdas eam Epistolam dederit, cum Romano magistro militum dixerit Dioscorum pelago demergendum, nisi Christum unum esse ex sancta Trinitate fuisset confessus, jubens, *ut sua verba insinuaret Imperatori*. Fatetur etiam Maxentius in eadem Epistola nunquam Romanum Pontificem ab Ecclesiæ Catholicæ deviare sententia, ut observarunt ibidem Norisius, & dissert. 18. in Synodos Thomassinus. Nescio, num talia unquam ab hæreticorum pectore erumpant. Neque connumerandi sunt Jansenianis Scythicorum Monachorum patroni, ut falso scribit Labbeus, cum omnia Apostolicæ sedis Judicia excipiant, propugnent, vindicent, non, ut ille inquit, aut cum Maxentio ficta existiment, aut cum hæreticis conviciis proscindant. Nulla quippe Janseniana fuligine tinctus fuit Norisius, quicquid nebulones quidam mussarint, nulla Lupus, nulla Thomassinus, nulla Du-Hamelius, nulla Pagius, nulla Dionysius a S. Martha, ab eodem Norisio laudati in citata Apologia pag. 898. Atque si hos velis, Labbee, Janseniana oblitos fuligine, nunquid Jansenii assecla Gabriel Vasquez, qui in III. p. disput. 15. cap. 3. num. 41. ait, *Quod igitur attinet ad ipsos Monachos, existimo primum eos non fuisse Eutychianos, unam tantummodo in Christo asserentes naturam, aut deitatem ipsam passam fuisse, cum oppositum in eorum scriptis appareat?* Nunquid Jansenii assecla Christophorus Ortega, qui disput. 1. de Incarnat. certam. 1. num. 4. animadvertens *unus* significare communi sensu personam, non autem naturam, inquit, *Catholicum doctumque Maxentium, ejusque Monachos eo proprio sensu locutos credendum est, quo a Catholicis omnibus ea propositio admitti debet?* Nunquid Jansenii assecla Dionysius Petavius, qui lib. V. de Incarnat. cap. 2. num. 2. *Quocirca*, inquit, *Nihil in illorum facto, atque scriptis aliud culpes, nisi inconsultam rationem, & præcipitem ardorem inculcandæ novitatis, intempestivæ potius, minimeque necessariæ, quam aut callidæ, aut errore contaminatæ?* Atque his diluitur etiam objectio tertia. At in proximis duabus non immorabimur, cum demonstratum sit Monachos Scythas addidisse assertioni suæ, *carne*; & expresse docuisse Chri-

Christum *secundum carnem* non esse *de substantia Trinitatis*; & consequenter falsissimum est illos & passionem tribuisse divinitati, & propositionem suam absolute ac *simpliciter* pronunciasse. Sexta similiter oppositio eadem facilitate dispellitur; nam cum Scythæ confessi sint unum Dominum Jesum Christum, eumque passum secundum carnem, non in natura divinitatis, etiam unam personam & naturas duas agnoverunt, ideoque *personæ* vocabulum in proprio sensu usurparunt. Ad ult. respondemus Petrum Diaconum citato libro cap. 2. diserte significare se *unam Dei Verbi naturam incarnatam* asserere in sensu Cyrilli: quare ut Cyrillus, ita Petrus aliique Scythæ, quorum est communis illa professio, ab hæresi Eutychiana fuerunt immunes. Imo testatur Petrus Diaconus *unam Dei Verbi naturam incarnatam* nihil esse aliud, *quam duas naturas ineffabiliter unitas*, prudenter hæresim declinans tam Nestorii, quam Eutychetis. *Igitur*, inquit, Tom. ix. Bibl. PP. pag. 296. *juxta sanctorum Patrum traditionem, Dominum nostrum Jesum Christum in duabus naturis unitis & inconfusis, idest, divinitatis & humanitatis, in una persona, sive subsistentia confitemur. Nec illis acquiescentes, qui unam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes venerabilis Chalcedonensis Concilii fidem refugiunt; nec illos admittentes, qui duas naturas dolose pronuntiantes unam Dei Verbi naturam incarnatam minime confitentur, existimantes hoc duarum naturarum professioni contrarium: quasi aliquid aliud, quam duas naturas ineffabiliter unitas, una Dei Verbi natura incarnata significet, beato Cyrillo Alexandrinæ civitatis Antistite ad Successum Episcopum Diocæsariæ ita scribente: Si enim unam naturam dicentes Dei Verbi tacuissemus non inferentes incarnatam, sed veluti abjicientes dispensationem, erat illis forsitan non improbabilis sermo simulantibus interrogare, Ubi est in humanitate perfectio, aut quomodo substantia nostra subsistit? Quoniam vero, & perfectio quæ in humanitate est, & essentiæ nostræ manifestatio illata est per id quod dictum est Incarnati jam deserant arundineam virgam sibimet supponentes.* Sat ne est tam expressa professio? Additur cap. v. pag. 197. recipi a Scythis Monachis cum aliis conciliis, *sanctum & venerabile quod apud Chalcedonem celebratum est*, amplecti *epistolas quoque beati Leonis*, anathematizari *universos contraria dogmatibus Ecclesiæ sentientes*, facta expressa mentione Theodori Mopsuesteni, Nestorii, Eutychetis, & Dioscori. Atque hæc fidei professio merito ab Africanis Patribus commendata, nonne sufficit ad abstergendam a Scythis quamlibet notam hæresis? nonne omnes adversariorum objectiones effringit? Hac itaque absolvi potest apologetica pro Scythis Monachis dissertatio.

CAPUT VII.

An Christus sit Sacerdos secundum Ordinem Melchisedech?

VARIAE fuerunt circa Melchisedechum placita, ante propositæ quæstionis solutionem ad examen revocanda. Melchisedeciani enim hæretici, de quibus lib. II. h. LV. Epiphanius, & S. P. Augustinus de Hæres. h. XXXIV. illum opinati sunt præclaram quamdam Virtutem Christo superiorem, quæ ad benedicendum Abrahamo è cælo descenderit: cujus hæresis cum Tertulliano de Præsc. & Theodoreto lib. 2. hær. fab. auctorem faciunt Theodorum quemdam Argentarium, sive Theodotum; sed Epiphanius ibidem appellat Melchisedecianos *a Theodotianis avulsos*. Hierax, aut Hieracha, quem ferunt vixisse imperante Severo, vir Aegyptiacis, Græcisque literis imbutus tradidit Melchisedec esse Spiritum sanctum: quam opinionem refutat eo loci num. 5 & hæresi LXVII. n. 7. Epiphanius, & in Epistola ad Evangelium presbyterum Tom. II. pag. 570. edit. Martian. (alias 126. ad Evagrium) magnus Hieronymus illam tribuit imperito Scriptori, ei fortassis, qui edidit quæstiones rejectas a doctissimis Mauro-Benedictinis in Appendicem Tom. III. Operum S. Augustini, ubi q. CIX. pag. 106. idem error propugnatur: nam id conjectant Vindingus noster in Critico Augustiniano pag. 65. & Martianæus in notis ad præcitatam Hieronymi Epistolam. Origenes, & Didymus eò prolapsi sunt, ut Melchisedechum Angelum dicerent, uti refert ibidem Hieronymus: hujusque opinionis meminit etiam Augustinus q. LXXII. in Genesim. Nonnulli denique arbitrati sunt Melchisedeci nomen, non proprium esse, sed appellativum, eoque solum Dei filium significari; quod post Novatores quosdam alios prolixe nititur demonstrare Cunæus in Tract. de Republ. Hebr. lib. III. cap. 3. refutatus a Natali Alex. dist. 3. in III. M. Aet. & a Friderico Koerbero Lutherano de Melchisedeco in Typo, & Antitypo.

Inter eos vero, qui Melchisedecum saniori judicio hominem existimarunt, occurrit primo eorum sententia, qui ipsum fuisse putant Semum filium Noe: quam sententiam Epiphanius h. LV. num. 6. inter somnia connumerat, tribuitque Samaritanis. At Hieronymus in Quæstionibus Hæbraicis Tom. 2. pag. 520. tribuit Hebræis, nec illam aperte refellit: quod & repetit laudata epistola ad Evangelium. Tuentur hanc sententiam Targum Jerosolymitanum, Abenezra, Baal Hatturim, neque improbabilis ea videtur Lyrano, Abulensi, Torniello, Villalpando, Eugubino, aliisque doctissimis Interpretibus. Communior tamen videtur quæ asserit Melchisedecum fuisse hominem indigenam, & genere Chananæum: quam sententiam, cum permulti

multi erudite propugnent, breviter ac nervose vindicant Salianus ad annum M. 2118. & Controversia 18. Capisuccus. Quorumdam Judæorum opinio, autumantium Melchisedecum fuisse filium scorti, ideoque ipsius genealogiam in sacris literis prætermitti, adeo scurrilis est, adeo impia, ut vix digna sit quæ recenseatur; meritoque refellitur ab Epiphanio n. 7. refutatur a Torniello ad annum M. 2118. & risu excipitur ab omnibus tam Catholicis, quam hæreticis. Hujus generis sunt futiles aliæ opiniones a Koerbero citatæ §. 16. illa præsertim, quæ tenet Melchisedecum ideo ignotum esse & absque genealogia, quia ejus imprecationibus terra ima dehiscens ipsius parentes, consanguineosque omnes deglutierit. Atque his enarratis sententiam exponemus nostram, postea quæstionem de Sacerdotio Christi instituemus adversus innumeras Novatorum phalanges: qui cum negent in Missa verum offerri Deo sacrificium, inficiantur quoque oblationem panis & vini, de qua Gen. XIV. 18. fuisse typum Eucharistiæ, ob eamque rationem Christum a Psalmographo, & ab Apostolo dici Sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*.

Propositio I. Melchisedec non fuit Angelus, neque Virtus quædam cælestis, neque Spiritus sanctus, neque ipse Dei filius.

Demonstratur 1. Melchisedec fuit verus homo: duo enim characteres ei tribuuntur Gen. XIV. 18. quorum uterque nonnisi homini convenit; unus est *Rex Salem*, terrenæ nempe civitatis, sive fuerit Jebus aut Jerosolima, ut inquit Josephus lib. VII. de Bello cap. 18. nunc lib. VI. cap. 10. sive, ut probabilius censet Hieronymus epist. ad Evangelium, civitas alia, vel *oppidum juxta Scythopolim*. Character alter est *Sacerdos Dei altissimi*; Sacerdotis vero munus solis hominibus fuit demandatum, ut primogenitis in lege naturali, & filiis Aaron, ac Levitis in lege scripta: quare Apostolus ad Hebræos cap. V. 1. ait omnem Pontificem ex hominibus assumptum esse. II. Etsi Apostolus cap. VII. ejusdem epistolæ v. 3. appellat Melchisedecum *sine patre*, *sine matre*, *sine genealogia*, non ad significandum illum non esse hominem, quemadmodum autumant adversarii; non ad innuendum illum fuisse spurium, ut commenti sunt quidam Hebræorum, non ob ejusdem in affines imprecationem, ut demonstrat ipsius egregia virtus, typi dignitas, nominisque celebris commendatio; sed quia Scriptura ejus genus ac posteritatem non enarrat, vertente Syro, *Cujus nec pater nec mater scripti sunt in genealogiis*, & propria significatione vocabuli ἀγενεαλόγητος commonstrante, non virum genus nullum habentem, sed cujus origo literis non est prodita: licet, inquam, id scribat Apostolus; attamen versu 6. proximo ait genitum esse Melchisedecum ex hominibus, sed ejus generationem minime recenseri in Hebræorum genealogiis: id quippe sonant ea verba, *Cujus autem generatio non annumeratur in eis*, idest, ἐξ αὐτῶν, ut habet Græcus,

 ex

ex eis, *ex eorum majoribus*. Unde recte illustris Estius in hunc locum: *Hic innuitur Melchisedech non prorsus carere genere: qui enim dicit genus ejus non recenseri inter illos, aut ex illis, tacite significat eum aliunde genus habere*. Imo Epiphanius num. 7. *Ex aliis hominibus*, *quam Israelitis genus illius pertexitur*. Quid ergo? cum innuatur Melchisedec ex hominibus genitus, oportet ut illum hominem fateamur. III. Nomen *Melchisedec* non appellativum est, ut quidam autumant, sed proprium; nam litera Jod inscripta in hebraica voce מלכיצדק, *Melchisedech*, cum non sit nota pronominis, vel regiminis, debet esse proprii nominis *characteristica*, ut in nomine filii Saul, מלכישוע, *Melchisuah*, 1.Reg.XXXI.2. in nomine filii Jechoniæ, מלכירם *Melchiram*, 1.Paralip.III.19. in nomine regis Geraræ אבימלך, *Abimelech*, Gen.XX.2. in nomine uxoris Nabal אביגיל, *Abigail*, 1.Reg.XXV.3. in nomine filii Beria, מלכיאל, *Melchiel*, Gen. XLVI.17. aliisque in locis plurimis. Omnes quoque Versiones, ut demonstrat in dissert. de Melchisedecho Martinus Van-Rein §. IX. evincunt Melchisedechi nomen proprium esse: quicquid scribant loco citato Cunæus, & in Locis ad Ps. 110. Enjedinus. Quare assentiendum non est Cajetano, qui Comment. in Genes. ait appellativum esse, & commune regibus Salem: quamquam opinio Cajetani nullatenus sententiæ oppositæ suffragatur, quippe etiam Pharao, Xerses, Cæsar, aliaque vocabula ejusmodi pluribus sunt communia, & tamen nonnisi de hominibus enuntiantur. Itaque Melchisedech proprium nomen est; atque ex ipso nomine, ex genere Hebræis extraneo, & ex dignitate sacerdotis ac regis liquet eumdem verum fuisse hominem.

Generatim demonstrata thesis, etiam quoad singulas partes confirmatur. Et quidem Melchisedec non fuisse Angelum constat ex priori momento, nam Angelis incorporeis non convenit externum offerre Deo sacrificium, quod munus est Sacerdotum, ut inquit Estius. Ex eo etiam, quod Melchisedech dicatur Rex Salem, nequit hæc sententia firmo talo consistere: visibile quippe civitatis regimen homini, non angelo demandatur, cum sit inter principem ac populum civilis societas. Deinde Melchisedecum non esse filium Dei evidens est ex Epist. Pauli ad Hebræos; nam ibidem cap. VII. dicitur Melchisedec *assimilatus filio Dei*; quis autem recte dicitur similis sibi ipsi? In Græco etiam pro *assimilatus* habetur ἀφωμοιωμένος, quo vocabulo non significatur omnimoda similitudo, sed analogia typi cum re significata: unde vertit Syrus, *In similitudinem Filii Dei permanet pontificatus ejus*. His ergo verbis Melchisedech Filio Dei ostenditur minor. In eodem cap. nec non Psalmo CIX. Christus appellatur *Sacerdos secundum ordinem Melchisedech*: quis vero proprie dicitur Sacerdos *secundum ordinem*, *ritumque sui ipsius*? Præterea Christus, saltim ad oblationem faciendam, *semel apparuit*, ut inquit Apostolus eadem

dem ep. cap. IX. 26. Denique Melchisedecum non esse Spiritum sanctum præter producta argumenta hæc evincunt. Nunquam legitur Spiritum sanctum carnem induisse: quomodo ergo in persona Melchisedech latitabat? Ac si Melchisedech est Rex Salem, terrenæ civitatis incola, Filii Dei typus, illoque minor, quis nisi penitus cæcutiat, eumdem dixerit Spiritum sanctum? Tandem cum omnis sacerdos sit inferior Deo, & huic in subjectionis tesseram offerat munera ac sacrificia, necessum est deprimat cum Macedonianis Spiritum sanctum ad sortem creaturarum quisquis illum cum Melchisedeco confundit. Hinc Hieronymus laudata ad Evangelium epistola: *Si omnes repuleris, tum certe spiritualem interpretem non recipies, qui imperitus sermone & scientia Melchisedech Spiritum sanctum pronunciavit, ut illud verissimum comprobarit, quod apud Græcos canitur, Imperitia confidentiam, erudito timorem creat*. Est sententia ista Thucydidis lib. 3. ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει.

Propositio II. Incertum est, an Melchisedec fuerit Sem filius Noe, an Chananæus genere; quamquam videatur hæc postrema opinio probabilior præcedenti.

Fuisse enim Semum auctore Hieronymo citata epist. & in quæst. Hebraicis, tenent quamplures & fere omnes Judæi: & licet Epiphanius hæres. LV. num. 6. sequutus chronologiam LXX. mathematico argumento demonstret Semum eo tempore, quo Abrahamo occurrit Melchisedechus, fuisse mortuum; attamen juxta communiter receptam supputationem adhuc erat superstes, vixitque usque ad annum M. 2158. Isaacii filii Abraham quinquagesimum: unde recte ibidem Hieronymus inquit: *Supputantes annos vitæ ipsius ostendunt eum ad Isaac usque vixisse, omnesque primogenitos Noe, donec sacerdotio fungeretur Aaron, fuisse Pontifices*. Verum hoc argumentum non videtur prorsus invictum. Ex quo enim vixerit Sem ad Isaac usque, non infertur fuisse regem ac Sacerdotem illum, qui Abrahamo occurrit: neque verum est Semum fuisse primogenitum Noe, cum major natu fuerit Japhet, ut liquet ex Genes. X. 2. ideoque Genes. V. Sem prius quam Japhet inter filios Noe commemoratur, quoniam de Sem Hebræi, de Japhet populus Gentium natus est: idque exacta chronologia possum demonstrare, quippe ex V. Genesis 32. Noe operam gignendis liberis primum dedit, *cum quingentorum esset annorum*, idest, anno M. 1556. & Sem biennio post diluvium, idest, anno 1658. cum esset centum annorum genuit Arphaxad, ex Genes. XI. 10. Itaque Sem natus est anno M. 1558. & Japhet anno M. 1556. corruitque traditio illa Hebræorum deprompta ex primogenitorum dignitate. Imo nec traditio ista videtur inter Hebræos communis: nam Josephus l. VII. de Bello cap. 18. sive libro VI. cap. 10. scribit conditorem urbis Salem fuisse *Chananæorum Dynastam*: ab ipsa traditione recedit Abenezra,

nezra, illamque, ut diximus supra, Epiphanius solis tribuit Samaritanis. Videtur quoque ea traditio orta ex Hebræorum superbia, utpote qui ægre ferunt commendari Sacerdotem ex genere Chananæorum. Ad Hieronymum quod attinet, refert quidem Hebræorum traditionem, at nihil definit: imo laudata ad Evangelium epistola contrariam traditionem his verbis commendat: *Verti me ad Hippolytum, Irenæum, Eusebium Cæsariensem, & Emissenum, Apollinarem quoque, & Eustathium nostrum, qui primus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus contra Arium clarissima tuba bellicum cecinit: & deprehendi horum omnium opiniones diversis argumentationibus ac diverticulis ad unum compitum pervenisse, ut dicerent Melchisedech hominem fuisse Chananæum, regem urbis Hierosolymæ, quæ primum Salem, postea Jebus, ad extremum Jerusalem appellata sit*. Ibidem exemplo Abelis, Henoch, & Job ostenditur mirum non esse, si describatur Sacerdos Dei altissimi absque circumcisione & cæremoniis legalibus. Ex quibus constat sententiam Hebræorum, in quam manibus pedibusque ierunt complures interpretes, ficulno inniti præsidio: quamvis illam ob amplissimum istorum numerum, lectorum relinquamus arbitrio.

Melchisedecum ergo fuisse genere Chananæum probabilius suadet Patrum traditio nunc a Hieronymo commemorata, & præferenda proculdubio derivatæ a Judæorum commentationibus. Adde Epiphanium h. LXVII. num. 7. Accedit, quod Semo, ejusque filiis ex Gen. x. 30. contigit regio a Messa usque Sephar, ultra Euphratem: & Melchisedec erat Rex Salem, cis Jordanem in terra Chanaan. Fateor non unam esse de *Salem* sententiam Auctorum, quibusdam afferentibus Salem eamdem esse ac Jerusalem; aliis eamdem ac Salim urbem Sichimorum, de qua Gen. XIII. 18. & Joan. III. 23. Ac esse Jerusalem probant permulti, quoniam Onkelos & Jonathan vertunt, *Melchisedec Rex Jerusalem*; & quoniam videtur in oblatione Melchisedechi designatus Dei cultus in Hierosolyma instaurandus. Sed Hieronymus amplectitur alteram sententiam: quam in Epistola citata ad Evangelium probat ex peregrinæ linguæ mixtura, & ex quo cernerentur adhuc juxta Scythopolim ruinæ palatii Melchisedec commonstrantes veteris operis magnificentiam. Addit Cappellus, Melchisedec obviam profectum Abramo in vallem *Save*, Gen. XIV. 17. idest, in planiciem, Jerosolymam vero ex Psalmo CXXIV. 2. fuisse vallatam montibus: quæ tamen conjectura futilis est, quia Melchisedec processit in occursum Abrahami extra Salem: & haud procul a Jerusalem fuisse vallem, ubi Salomon sibi monumentum erexit, liquet ex II. Reg. XVIII. 18. Verum etiam urbs Salim fuit in regione Chanaan, ex cap. XIII. Gen. 18. Quicquid igitur de civitate *Salem* statuamus, liquet regem ejusdem urbis fuisse Chananæum. Nam quod reponunt Semum occulta Dei inspiratione illic permansisse, ut Sacerdotio fungeretur tanquam Noe primogeni-

genitus, nullum habet fulcrum, & refutatum est supra. Præterea de Melchisedeco ait Apostolus ad Hebræos VII. 3. fuisse *sine patre*, *sine matre*, *sine genealogia*, idest, ipsius genus minime in Scripturis narrari. Quomodo ergo Melchisedec Semus, cujus novimus parentes ac filios? At enim, inquiunt, non narratur genealogia Semi sub nomine Melchisedechi. Quid vero inde? Principio demonstratum est Melchisedecum esse certi hominis proprium nomen. Deinde Apostolus versu 6. inquit generationem Melchisedec non connumerari inter Levitarum majores, cum tamen Leviticum genus recta linea ascendat ex Levi ad Jacob, ex Jacob ad Abraham, ex Abraham ad Arphaxad, ex Arphaxad ad Sem. Ad hæc Apostolus non ex solo nomine Melchisedec, sed ex aliis quoque personæ adjunctis nobis Christi sacerdotium commendat. Rursus quis dixerit non narrari genealogiam Israelis, per hoc, quod sub Jacobi nomine tantummodo recenseatur? Itaque vulgaris illa responsio nequit hanc sententiam infringere. Supersedeo ab argumentis reliquis, quæ a Saliano, ceterisque Scriptoribus producuntur, quoniam ex dictis facile eruuntur, nec de re magni momenti in præsentia disquiritur.

Opinionem autem eorum, qui dixerunt Melchisedec nothum, ortumque ex adulterinis conjugiis, quamobrem prætermissa sit generis ejus origo, rejiciendam inter aniles fabulas probat num. VII. Epiphanius, quia *Rahab meretrix fuit, & ejus nihilominus Scriptura meminit: sed & Zambri, & Chasbithæ adulterium ibidem expressum est, tametsi alienæ stirpis hæc erat, nec Israelitarum ex genere originem trahens*. Confutatione pariter non eget quod nonnulli autumant patrem illius appellatum Heraclam, matrem vero Astariam, vel Astaroth, ipsiusque Melchisedec proprium nomen fuisse aut Joram, sive Jehoram, ut inquit apud Drusium Ben-Gorion, aut Sydyc, ut ex Sanchuniathone conjectat Grotius, cum isthæc nullo argumento probentur; quamvis si vera forent, magis inde confirmaretur Melchisedechum ex gentibus genus arcessere.

Petrus Cunæus decem protulit argumenta ad probandum Melchisedec esse ipsum Dei filium, quorum quinque præcipua sunt, alia nihil crepant solidi. Ac primum depromitur ex vocabulo, quod appellativum esse contendit, ex quo Paulus ad Hebræos VII. illud interpretetur *Rex justitiæ*, &, *Rex pacis*; nullusque ætate Abrahami esset in terra Chanaan fidelium cœtus, quia alioqui peregrinatus non esset inter Ethnicos, sed in Salem fixisset sedem. Petit alterum ex verbis ejusdem epistolæ v. 3. *Sine patre, sine matre, sine genealogia*, quæ non videntur cuipiam hominum convenire, Christo excepto. Fabricat tertium ex subsequentibus, *Manet sacerdos in perpetuum*, in quibus enuntiatur æternitas propria solius Dei. Promit argumentum quartum ex eo, quod ibidem Apostolus versu 7. facit Melchisedecum

decum meliorem, ac digniorem Abrahamo. Quintum urget ex cap. v. 11. ubi de Melchisedeco legitur, *De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum*: quibus sane verbis ineffabilem illius magnitudinem, ac divinitatem Paulus deprædicat.

At ad 1. & 2. responsum est in prima propositione: neque addendum modo aliud, nisi Abrahamum jam fœdus inisse cum habitatoribus Mambre, ex Gen. xiv. 13. nec completum adhuc, dum reverteretur a cæde Chodorlahomor, tempus divinarum promissionum, ideoque collocandum ei non fuisse in Salem domicilium. Victoriis etiam ac dignitate adauctus debuit suam urbem relinquere justo, & erga se beneficentissimo Regi ac Sacerdoti Dei altissimi. Quod sequitur ita accipiendum est, ut intelligamus Sacerdotii Christi nullum finem futurum, & ideo præfiguratum in sacerdotio Melchisedec, de cujus fine nihil in Scripturis habemus: quemadmodum ad commonstrandum Christi sacerdotium non conferri carnali generatione, paullo ante dictum est Melchisedec fuisse *sine genealogia*, idest, sacerdotium Christi spirituale fuisse antitypum sacerdotii Melchisedechi, cujus non proditur in sacris literis origo generis. Apostolus enim ex typo declarat Christiani sacerdotii dignitatem, & ibidem appellat Melchisedec *ἀφωμοιωμένον*, *assimilatum* Filio Dei. Argumentum proximum nil probat, quia Melchisedec dignior erat Abrahamo sacerdotii munere ac typo; nam licet & Abraham tanquam princeps familiæ fuerit sacerdos, & obtulerit sacrificia, ut liquet ex Gen. xv. ex canone Missæ, & ex Divo Thoma III. p. q. 31. art. 2. Melchisedec erat Ἀρχιερεὺς, ad Heb. vi. 20., idest, Summus Pontifex, gerebatque typum sacerdotii nostri omnium præstantissimi. Ad ultimum dicimus illa verba, *de quo*, referenda esse ad Christum, aut ad Melchisedec, non absolute, sed ut Christi divinum sacerdotium præfigurabat.

Tandem Melchisedec esse Spiritum sanctum probat Auctor Qq. novi & veteris testam. inter opera Augustini iisdem prorsus argumentationibus, quæ ad Filium Dei detorsit Petrus Cunæus. Koerberus eamdem sententiam affricat D. Ambrosio in lib. I. de Abraham c. III. Verum recte Hieronymus appellat Auctorem Qq. illarum *imperitum sermone & scientia*: quem non fuisse Augustinum eruditi omnes consentiunt, demonstrantque invictis momentis PP. S. Mauri in Admonit. in librum earumdem Quæstionum, Append. Tom. III. pag. 34. Qui ineptam illam opinionem tribuit Ambrosio, legens dormitabat. Sancti Doctoris hæc sunt verba, loc. cit. num. 16. *Sacrificium denique obtulit, decimas dedit; ideoque ei Melchisedech, qui interpretatione latina dicitur rex justitiæ, rex pacis, benedixit: erat enim sacerdos summi Dei. Qui est rex justitiæ, sacerdos Dei, nisi cui dicitur, Tu es sacerdos Dei in æternum secundum ordinem Melchisedech, hoc est, Dei filius, sacerdos Patris, qui sui corporis sacrificio Patrem nostris*

stris repropitiavit delictis? Quo in loco Ambrosius tribuit Christo interpretationem nominis *Melchisedech*, non hujus personam: de qua ad hunc modum se habet nostra lucubratiuncula.

Propositio III. Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedec, quoniam in prisca hujus sacerdotis oblatione *panis & vini* præfiguratum fuit sacratissimum Eucharistiæ sacrificium.

Ita Catholici omnes adversus Novatores, qui fatentur utique Christi sacerdotium præfiguratum in sacerdotio Melchisedechi, ob interpretationem nominis *Melchisedec*, & *Regis Salem*; ob typum divinitatis expressum in eo, quod Melchisedec dicitur *sine genealogia*; ob perpetuitatem sacerdotii significatam iis verbis, *Manet sacerdos in æternum*; ob discrimen a sacerdotio Levitico quod Apostolus innuit, docens generationem Melchisedec non connumerari inter Levitas; ob spiritualem unctionem, ad quam innuendam dicitur Melchisedec factus sacerdos non secundum mandatum carnalis legis, *sed secundum virtutem vitæ insolubilis*; ob præexcellentiam Christiani sacerdotii supra Leviticum in eo commonstratam, quod Melchisedec benedixerit Abrahamo, ex cujus lumbis exierunt filii Levi, ab eoque acceperit decimas: hæc, inquam, tradita ab Apostolo in Epist. ad Hebræos cap. VII. (quam tamen plerique illorum Apostolo abjudicant,) ultro heterodoxi concedunt: at dici Christum sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, spectata oblatione *panis, & vini*, istud præfracte abnuunt, idque nos Scripturis, traditione Patrum, atque ratione probamus.

Depromptum ex Scripturis argumentum est hujusmodi. Christum esse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech ait David Ps. CIX. 4. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*: affirmat Apostolus ad Hebræos cap. V. 7. & VII. 15. verba Davidis esse de Christo accipienda, quod & confirmat omnium Patrum, Theologorum, atque ipsorum hæreticorum assensus. At non aliter Christus appellatus est *sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, nisi quia sub speciebus panis ac vini obtulit sacrificium Corporis & Sanguinis sui, prænuntiatum in prisca illa Melchisedeci oblatione. Quid est enim esse sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*, nisi secundum ritum ac similitudinem hujus sacerdotis Dei summi? Atqui Christus nequit appellari sacerdos secundum ritum ac similitudinem Melchisedeci, nisi quatenus obtulit sub speciebus *panis & vini* Eucharisticum sacrificium. Igitur ratione hujus oblationis Christus appellatus est Pontifex, & sacerdos *secundum ordinem Melchisedech*. Et quidem nisi ita appellatus sit ratione illius oblationis, ob quam aliam causam sic appellatum putabimus? Non ob aliquam aliam oblationem, quia non legitur Melchisedecum aliud obtulisse præter panem, & vinum, & si viva animalia mactavit, id non sufficit ad constituendum peculiarem ordinem sacerdotii, cum istiusmodi cruenta sacrificia etiam Abel,

etiam Noe, etiam Levitæ omnes obtulerint. Non propter alias Melchisedechi dotes superius connumeratas; nam illæ commonstrant utique Christum fuisse in Melchisedec præfiguratum, at non evincunt fuisse sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*; quippe aliud ad figuræ rationem, aliud ad sacerdotii ritum, ordinemque requiritur. Sat est ad figuræ rationem, ut typi ac signa præcesserint; quare dicitur figura Christi Abel, dicitur Isaac, dicitur Moyses. At ad sacerdotii ritum & *ordinem* necessaria est similitudo etiam in re oblata, nec sufficit ratio figuræ; alioqui diceretur Christus sacerdos secundum ordinem Abel, secundum ordinem Isaac, secundum ordinem Moysis. Immo, ut in Paulum scribit Estius, tametsi Christus in ara crucis obtulerit semetipsum Patri sacrificium cruentum, atque hoc præfiguratum fuerit in mactatione vivorum animalium; quia nulla in cruce est ritus similitudo cum immolatione pecudum, nemo jure affirmabit Christum esse sacerdotem *secundum ritum alicujus sacerdotis præcedentis, qui pecudes immolaverit*. Nulla ergo ratio typi, nisi quæ sita est in rei oblatæ similitudine, constituit Christum sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*: & recte Tridentina Synodus Sess. XXII. cap. I. exponens Catholicam de sacrificio Missæ doctrinam ait de Christo: *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit*.

Alterum argumentum ex traditione petitum est: quod omnes Patres affirmant non solum Christum esse sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*, verum etiam in hujus oblatione, de qua Gen. XIV. 18. præfiguratum sacrificium Christi incruentum, unde apparet quam commentitia sit, quam fallax interpretatio hæreticorum autumantium oblationem illam Melchisedeci fuisse civile epulum, profanamque comitatus Abrahami refectionem. At quid ex Græcis Patribus, ne proferamus omnes, Clemens Alex. Chrysostomus, Theodoritus? quid ex Latinis Cyprianus, Hieronymus, Augustinus? Clemens in IV. Strom. pag. editionis Morelli 539. *Melchisedec*, inquit, *rex Salem, sacerdos Dei altissimi, qui vinum & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiæ*. Chrysost. hom. XXXV. in Gen. pag. edit. Commel. 512. etiam in pane, ac vino a Melchisedeco oblatis agnoscens figuram sacrificii nostri, ait: *Protulit*, Melchisedec, *panem & vinum*. *Videns typum cogita, oro, & veritatem, & admirare divinarum Scripturarum accuratam diligentiam, quomodo superioribus sæculis & ab initio futura præsignata sint*. Theodoritus To. I. p. 50. sive in Gen. Inter. 65. inquit de Melchisedeco, *Typum enim gerebat sacerdotii Dominici*. Mitto Eusebium Cæsariensem, qui lib. V. de Demonstr. Evang. cap. 3. ait Melchisedecum nusquam aliis functum sacrificiis, nisi *solo vino, ac pane*, repræsentando corporis & sanguinis

guinis Christi mysteria: in quem locum nonnulla erudite Tournelius de Sacram. Euch. p. 339. ad literam exscripta, uti alia ibidem, a Becano Tom. 11. Opusc. XI. cap. 4. num. 5. usque ad 10. nulla Becani mentione facta. Cyprianus epist. 63. ad Cæcilium hæc habet: *Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus sanctus ex Persona Patris ad Filium dicens, Ante Luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit.* Hieronymus in Qq. hebraicis Tom. 11. pag. 528. hæc habet: *Quod autem ait, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, mysterium nostrum in verbo Ordinis significatur: nequaquam per Aaron irrationabilibus victimis immolandis; sed oblato pane & vino, idest, corpore & sanguine Domini Jesu.* Idem in Epist. XLIV. ad Marcellam Tom. IV. p. 547. *Recurre ad Genesim*, inquit, *& Melchisedec regem Salem hujus principem invenies civitatis: qui jam tum in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Salvatoris sanguine & corpore dedicavit.* Demum S. P. Augustinus de Doctrina Christiana lib. IV. cap. XXI. num. 45. ait: *In Sacerdote Melchisedech Dominicum sacramentum præfiguratum videmus secundum quod divina Scriptura testatur, & dicit, Et Melchisedech rex Salem protulit panem, & vinum, &c.* Et in Epist. 95. ad Innocentium aliorum quoque Episcoporum nomine data, nunc 177. num. 12. *Melchisedech prolato Sacramento mensæ Dominicæ novit æternum ejus sacerdotium figurare.* Atque lib. XVI. de Civit. Dei cap. 22. de Melchisedeco loquens, *Ibi quippe*, ait, *primum apparuit sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto orbe terrarum.* Quid ad hæc heterodoxi? Num Melchisedec typum Christi gessit tantummodo ob res principio hujus thesis commemmoratas? At Patres in oblatione panis & vini ab eo facta agnoscunt *typum Eucharistiæ*, typum *ordinis de sacrificio illo venientis*, typum *mensæ Dominicæ*, typum *sacrificii, quod nunc offertur toto orbe terrarum.* Manet itaque inconcussum, ideo Christum dici sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*, quoniam in oblatione *panis & vini* præfigurabatur Eucharistia.

Et quoniam hæretici profana eruditione tumidi, & hebraicæ linguæ peritia superbientes firmissimæ Scripturarum ac Patrum auctoritati opponunt grammaticales quasdam observationes paullo infra expendendas; sciant etiam Rabbinos in textu Geneseos XIV. 18. ac præsertim in iis verbis, *Obtulit panem, & vinum*, percepisse aliquod magnum mysterium, & oblationem illam sacram existimasse, non civilem atque profanam. Nam Rab. Samuel Ben-Nahaman in illa verba inquit: *Erat enim ipse Melchisedech sacrificans panem & vinum.*

Rab. Moſes Hadarſan, aliique tradunt Melchiſedec obtuliſſe Abrahamo *panes propoſitionis & vinum libaminum*. R. Ben-Jahir ita exponit verbum הוציא *protulit*, *exire fecit*, hoc eſt, *Separavit a ceſſatione ſacrificiorum ſacrificium panis & vini*: & Rab. Johai pariter, *Tempore Meſſiæ omnia ſacrificia deficient: ſacrificium vero panis & vini nunquam deficiet*. Perlegat hæc eruditionis cupidus apud Galatinum lib. x. c. 5. Adeat & Joſeph de Voiſin de Lege Divina cap. 6. teſtimoniis Rabbinorum demonſtrantem Melchiſedecum *in oblatione panis & vini deſignaſſe Abrahamo ſacrificia & libamina, quæ oblaturus erat Meſſias*, quod vir doctus probat ex Talmud Tract. *Nedarim* cap. 2. & ex Salomone Jarchi in caput XIV. Geneſis. Addimus Commentaria Rab. David Kimchi in Oſeæ caput XIV. 8. ab eodem Auctore producta cap. 44. Ipſemet Koerberus §. 23. fatetur ex vetuſtiſſima traditione, cujus meminit Patricides, Melchiſedechum nullum obtuliſſe ſacrificium *præter panem & vinum*, nihil aliud reponens, quam labile eſſe firmatum traditione argumentum: portentoſa alia hæreticorum doctrina in libro XXIII. pluribus refutata.

Suadetur demum propoſitio Theologica ratione. Hæretici quippe negant Chriſtum appellari Pontificem *ſecundum ordinem Melchiſedechi* ratione oblationis *panis, & vini*, quoniam hanc in Melchiſedec nolunt fuiſſe actionem ſacerdotalem. At niſi id aſſeratur, non eſt cur Melchiſedechus ſacerdotii Chriſti geſſerit typum, cum alii characteres, nominis *juſtitiam*, & *pacem* exprimentis, regalis dignitatis, ac prætermiſſæ genealogiæ, nequeant ſacerdotii munus ritumque ſignare: unde in quartodecimo Geneſis ad commonſtrandum oblationem Melchiſedechi non fuiſſe a Sacrificio disjunctam legitur, *At vero Melchiſedech rex Salem proferens panem & vinum*, (*erat enim ſacerdos Dei altiſſimi*) *&c.* quibus in verbis oblationi munus ſacerdotale conjungitur. Additur ibidem Melchiſedecum benedixiſſe Abrahamo, ab eoque e manubiis decimas accepiſſe: unde in VII. ad Hebræos oſtendit Apoſtolus Melchiſedecum in ratione ſacerdotis fuiſſe Abrahamo ſuperiorem. Atque hæc Melchiſedeci præexcellentia non ſalvatur per ſolam regis auctoritatem, quoniam hæc ad conſtituendum ſacerdotii *ordinem* indifferenter ſe habet, & etiam Abraham princeps erat, regumque victoriis onuſtus: non per vivorum animalium mactationem, quia hæc non diſtinguit ſacerdotium Melchiſedec a Levitico, & Abraham quoque eadem cruenta ſacrificia immolavit, Gen. XV. 9. & XXII. 13. non denique per alios Melchiſedeci characteres, quoniam hi perſonæ dignitatem, non ſacerdotii *ordinem* præſignabant. Fuit ergo Melchiſedech major Abrahamo, quantum ad ſacerdotium attinet; ſpectata oblatione *panis, & vini*; in qua latebat myſterii Eucharistici Sacramentum. Quapropter Scripturarum auctoritate, teſtimoniis Patrum, atque Theologica ratione aſſertio noſtra munitur.

CA-

CAPUT VIII.

Refutantur hæreticorum objecta.

HAERETICI verò nituntur ostendere nullatenus oblationem panis, & vini a Melchisedec factam, fuisse sacram & mysticam; quod primò evinci autumant ex textu hebraico: in quo Gen. XIV. 18. habetur de Melchisedeco הוציא לחם ויין, *protulit*, sive, *exire fecit panem & vinum*. Habent pariter *protulit*, aut, *eduxit*, aut, *fecit exire*, Versiones reliquæ. Perperam autem hæc demonstrantia epuli exhibitionem ad significandam oblationem sacram detorquentur. Etiam Vulgata legit, *Proferens panem & vinum*, non, *offerens*, aut, *obtulit*. Præterea extat in Græco pronomen, quo demonstratur panem vinumque non Deo oblatum, sed Abrahamo, ideoque actionem fuisse civilem, non sacram: ἐξήνεγκεν αὐτῷ ἄρτους καὶ οἶνον, habet versio LXX. idest, *protulit* ILLI *panes, ac vinum*. Deinde consuetum fuit, ut victoribus prostrato hoste e bello redeuntibus, magnique principis transeuntibus copiis finitimi reges aut obsequentis animi, aut fœderis, aut benevolentiæ caussa suppeditarent cibaria. Id ergo fecisse perhibetur Melchisedech: quod & Joseph historicus narrat, & asserit Damascenus, & Pontificii quidam Scriptores fatentur. Et Josephus quidem in 1. Antiq. cap. x. alias XI. ait: *Iste autem Melchisedeces militibus Abrami justa dedit hospitalia, iisque omnia ad usus vitæ necessarios abunde suppeditavit*. Damascenus lib. IV. de Fide Orthodoxa cap. 14. inquit: *Abrahamum ex alienigenarum strage redeuntem summi Dei sacerdos Melchisedec pane ac vino excepit*. Cajetanus in Genesim p.74. *Nihil*, inquit, *scribitur hic de sacrificio, seu oblatione, sed de prolatione, seu extractione: quam Josephus dicit factam ad reficiendum victores*. Etiam Gabriel Vasquez disp. 87. cap. 3. art. 6. ait: *Fatemur ingenue in nullo Codice Vulgato esse verbum*, obtulit, *aut participium* offerens, *quod* sacrificare, *aut* sacrificantem *denotat, sed* protulit, *aut* proferens, *quod significat idem, quod* in medium educere, *seu* in medium educens. Quibus Vasquesii verbis recitatis, exclamat gestiens Koerberus: *Videant hic Romanenses, quid ipsi suis in religione antesitanis respondeant*. Similia effutiunt Tarnovius, Rungius, Rivetus, aliique novatores. Ex textu itaque hæbraico, & Versionibus singulis, ex Josepho, ex Damasceno, ex ipsis Pontificiis Scriptoribus liquet oblationem Melchisedechi non fuisse sacram & mysticam, sed civilem, & qualem commemorat liber Judicum VIII. 5. Polybius etiam l. 3. & Livius 31. idest, datam militibus annonam, & commeatum.

Respondent quamplures, non posse de exhibita annona, aut de epulo

epulo facto Abraham accipi laudata Genesis verba, quoniam legitur supra versu 11. Abrahami milites tulisse omnem substantiam Sodomorum, & universa, quæ ad cibum pertinent, & infra vers. 24. eosdem milites ex acceptis hostium prædis fuisse saturos. Addunt sacri libri scriptorem non prætermissurum pretiosiores cibos, si tantum de convivio facto Abrahæ sermonem instituisset. Responsio tamen nostra hæc est, Melchisedec cum esset summi Dei Sacerdos accepto victoriæ nuncio obviam processisse Abrahamo, oblatoque in gratiarum actionem sacrificio panis & vini, & de more sacrificii parte sacrata Deo, Abramo ejusque pueris panem sacrum vinumque libaminum distribuisse. Id quippe affirmant Patres, qui tradunt porrectum Abrahamo *panem sanctificatum*, ut inquit Clemens Alexandrinus, sive *typum mensæ Dominicæ*, ut docent alii. Idem tradunt hebræorum Rabbini, qui scribunt Melchisedecum panem vinumque sacrificasse, & Abrahæ protulisse panes propositionis & vinum libaminum. Hoc idem confirmat ratio, quoniam Melchisedec venit in occursum Abrahæ, non ut fœderatus princeps ad exhibendum commeatum, sed ut sacerdos ad offerendum sacrificium in gratiarum actionem, atque ad benedicendum Abrahamo. Itaque ad hebraici textus auctoritatem fatemur hebraicum verbum הוציא, *Hotsi*, idem esse ac *exire fecit*, aut *exire faciens*, & recte in Vulgata reddi *proferens*, in aliis Versionibus, *protulit*, *extraxit*, *exire fecit*; quoniam ex urbe Sacerdos summi Dei *exire fecit* panes vinumque ad offerendum Deo sacrificium gratiarum actionis, & ad præbendum Abrahamo ejusque militibus nutrimentum, non de communi pane, sed de consecrato, typumque mensæ dominicæ præseferente, quemadmodum tradunt Patres ipsique Rabbinorum doctissimi, qui nequeunt vim hebraicorum verborum ignorare. Et quidem verbum illud usurpari etiam ad significandam rem, quæ ad peragendum sacrificium profertur & asportatur, demonstrat doctissimus Bellarminus ex Judicum VI. 18. ubi legitur, *Portans sacrificium, & offerens tibi*, & habet Hebræorum textus, והצאתי את־מנחתי, *Exire faciens ad sacrificandum*. Quid, quod Rabbini in verbo הוציא arbitrantur designari separationem sacrificii *panis*, *& vini* a sacrificiis cruentarum victimarum, ut supra ostendimus?. Neque possunt id hæretici refutare, quoniam nunquam e scripturis demonstrabunt Melchisedec hircos pecudesque mactasse. Prior ergo versutorum hominum argutatio hebraicis voculis fabricata, ineptissima est, atque ex Hebræorum Magistris in eos retorquetur. Nullius est pariter momenti quod petunt ex græca versione; primum quia gratis dato inscriptum esse in hac Versione pronomen αὐτῷ, *illi*, manifestum est ex dictis *illi*, idest, Abrahamo exhibuisse Melchisedec *panem sanctificatum*: deinde asserimus Codices melioris notæ, Oxoniensem, Aldinum, Vaticanum, Waltonianum quoque, sicut & he-

& hebraicum, carere hoc pronomine. Quod sequitur de officiis ex vetusta consuetudine præstandis Regi a pugna redeunti, & de epulis, cibariisque a Josepho narratis, id quoque a me ultro libenterque conceditur: sed nego Regem Salem, qui erat sacerdos Dei summi, qui obviam ierat Abrahamo ad ei benedicendum, qui sacerdotii Christi gerebat typum, præter consueta regum officia, non exhibuisse panem sanctificatum, ut postulabat ipsius sacerdotii excellentia, ut exigebat typus futurorum, ut tradiderunt Patres, ut agnoverunt Rabbini, ut asseruit in præf. Psicomachiæ Prudentius, ubi de Abrahamo cecinit:

Adhuc recentem cæde de tanta Virum
Donat Sacerdos ferculis cælestibus.

Etsi ergo Melchisedec alimenta dederit Abrahamo, copiisque ejus, ut inquit Josephus, nec non R. Samuel in Berescith Rabba, atque ut facere mos erat finitimis, factum hoc tamen sacrificio præcedente: quod etiam fatetur Grotius in Genesim productis verbis Philonis: *ἐπινίκια ἔθυε*, *sacra fecit victoriæ caussa*. Idem respondetur ad auctoritatem Damasceni, qui eo loci commendat Christi sacrificium sub speciebus panis & vini, ac post verba citata addit immediate: *Mensa illa mysticam hanc adumbrabat, quemadmodum & sacerdos ille veri Pontificis Christi figuram & imaginem præseferebat.* Qui ergo talia objectant, aut putres fungos nos credunt, aut ipsi sunt ejuscemodi. Quod attinet ad Vasquesium & Cajetanum reponeret aliquis horum duorum non tanti faciendam esse auctoritatem; sed postulat ratio æquitatis, ut castigetur improba hæreticorum arrogantia. Igitur Cajetanus in III. P. D. Thomæ q. XXII. art. 6. hæc habet: *Cum Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificii: nam panem & vinum assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedech panem & vinum obtulerat in sacrificium.* Quid his expressius? quid magis communi Catholicorum sententiæ conveniens? Igitur Cajetanus, quamvis Comment. in Gen. scribat verbum *proferens* suapte natura non denotare sacrificium, sed *extractionem*, nec non afferat in textu hebraico, non haberi particulam *Enim*, quæ in Vulgata subjicitur ut caussa oblationis; putat tamen sacrificium, oblationemque in pane, & vino peractam, priusquam fieret inter Abrami pueros distributio. At Gabriel Vasquez disput. LXXXVI. cap. 3. (ibi enim extant verba citata a Koerbero) ait, quod hebraicum verbum, quod respondet latino, *protulit*, etsi idem sit, ac *in medium eduxit*, prout circumstantia loci exigere videtur, *non quamcunque eductionem rei denotat, sed eductionem hostiæ, & victimæ ad immolandum.* Addit, gratis dato quod hebraicum verbum significet tantum *proferre*, *Melchisedec prius Domino obtulit panem & vinum, postea oblata Domino protulit Abraham, ut ei benediceret.* Concludit porrectum exer-

exercitui Abraham panem *oblatum*, vinumque libaminum, *non commune*. Stet suo loco veritas. Nil istic Vasquesius habet non orthodoxum, non libratum, non rectum: ejusque lucubratio ambiguam quorumdam interpretationem complanat. His ergo quid respondeant Romanenses quæritant Fractarii? Responsum est: desinant gestire, & obmutescant.

At enim reponunt hæretici: Abierunt in eam sententiam Papicolæ, quod in ipsorum Vulgata extet, *Erat enim sacerdos Dei altissimi*, apposita particula *enim* caussam sacræ oblationis exprimente. Verum id ineptum est supra quam dici possit. Primo enim habet Hebraicus textus, והוא כֹהן לאל עֶליון, *Et ipse sacerdos Deo excelso*: non particula *caussali* posita, sed *copulativa*. Deinde incertum est, num hæc verba ad Melchisedecum, num ad Abrahamum sint referenda. Præterea כֹהֵן non semper sacerdotem significat; nam filii David II. Regum VIII. 18. dicuntur כֹהֲנִים, *sacerdotes*, quo in loco *sacerdos*, principem, non ministrum sacrum designat. Dispellitur ergo multiplici ex capite Pontificiorum commentatio.

Resp. Theologorum, quos deridendi gratia vocant *Papicolas*, illi autem hoc nomine se cohonestari gloriantur, incorruptam hoc loco esse & immaculatam Versionem. Enim vero, num sunt hæretici in hebræorum dialectis peritiores Hieronymo, qui particulam *Ve* reddidit *enim*? Num doctiores Rab. Samuele Ben-Nahaman, qui legit, *Erat enim ipse Melchisedech sacrificans panem & vinum*, notans vim participii eadem observatione, quam in Maldonato tanquam a *Papista* confictam risu Novatores excipiunt? Num Rabbinis Ben-Jahir, & Johai tradent hebrææ grammatices præceptiones? Eccur non eradunt ex priori Volumine Bibliorum Waltoni pag. 54. interpretationem textus Samaritici, *Protulit panem & vinum. Quia ipse erat sacerdos Deo Altissimo*? Negamus ergo particulam *Ve* non recte reddi per *Enim*; quemadmodum Genesis XX. 3. ea verba, *Et habet virum*, Gen. XXX. 27. *Et benedixerit mihi Deus*, Isaiæ LXIV. 5. *Ecce tu iratus es, & peccavimus*, recte verti, *Habet enim virum*: *Quia benedixerit mihi*: *Quoniam peccavimus*, nemo unus hæreticorum negabit. Gratis etiam dato legendum esse, *Et erat sacerdos Deo altissimo*; petimus, quare commemorata oblatione *panis & vini*, Sacerdotalis muneris fiat mentio. Non quidem ad commonstrandam tantummodo Melchisedech dignitatem, nam ita Sacerdotii character cum Regia dignitate jungendus erat, legendumque, *Melchisedech Rex Salem, & sacerdos Deo excelso*: non ad innuendum, cur Melchisedech benedixerit Abramo; sic enim Sacerdotii nota ponenda erat in illo periodi commate, *Et benedixit ei*, non jungenda præcedenti, *Exire fecit panem & vinum, & ipse sacerdos Deo excelso*: post quæ verba tam Hebraicus codex, quam Onkelos habet *soph pasuch*, periodi membra dispescens.

peſcens. Sive itaque accipiatur particula *Ve* pro cauſali *Enim*, ſive pro copulativa *Et*, ſtat immobilis Romanenſium Theologorum interpretatio. Vocabulum autem *Coen* referendum ad Abram, neque hæretici dicunt, niſi obtuſioris ingenii, & craſſioris Minervæ: quippe violenta hac interpretatione admiſſa, ſequeretur ea, quæ poſtea de hoc ſacerdote narrantur, eſſe Abramo, non Melchiſedecho adſcribenda. Atque ita Abramus benedixiſſet Melchiſedecho, & ab ipſo excepiſſet decimas, non è contra: quod repugnat Paulinæ ad Hebræos epiſtolæ, libroque Geneſeos. Poſtrema objectio eſt caſſa nuce deterior, כהן quippe nonniſi perraro denotat virum principem, neque ſine aperta cauſa debemus propriam ſignificationem abjicere: ideoque omnes hoc loco *ſacrum miniſtrum* intelligunt, ſancti Patres, Judæi, Catholici, hæreticorum quoque præcipui, Munſterus, Druſius, Tremellius, Junius, Piſcator. Deinde Melchiſedec non ſolum appellatur *ſacerdos*, verum etiam *ſacerdos Dei altiſſimi*; quis autem *princeps ſummi Dei* fingi poteſt? Tandem dignitas viri principis expreſſa ſatis fuerat præmiſſis verbis, *Rex Salem*. Non ergo Melchiſedech appellatus eſt *ſacerdos*, ut filii David, hoc dignati nomine, quia *primi erant ad manus Regis*, 1. Paralip. XVIII. 17. ideoque in Græca verſione II. Regum VIII. non *Sacerdotes* appellantur, ſed *αὐλάρχαι*, *aulæ principes*: & hebraice dicuntur כהנים *ſacerdotes*, ſpectata ampliori ſignificatione verbi כהן, ideſt, *λειτουργεῖν*, *miniſtrare*. Præcedens igitur hæreticorum objectio ſic a nobis ſit refutata.

Inſuper opponunt Apoſtolum ad Hebræos omnes Sacerdotii Chriſti characteres in Melchiſedecho præſignatos enumerare, & Chriſti Sacerdotium præferre Levitico, ex quo illud maneat in æternum, ex quo Melchiſedecho decimas dederit Abraham patriarcha, ex quo ille huic benedixerit, ex quo denique illius ſacerdotalis unctio facta non fuerit ſecundum legem mandati carnalis. Inter quæ penitus prætermittit *panis vinique* oblationem. Iſtam ergo ad Sacerdotium Melchiſedechi ſpectaſſe perperam autumant Pontificii. Addunt hæretici nos in Menſa Dominica ideo ſacrificium adſtruere, quoniam panis & vini immutationem in Chriſti corpus & ſanguinem profitemur, priſcis duntaxat manentibus *ſpeciebus*, percipientes nullum ſacrificium dari abſque oblatæ rei mutatione. At nullam in oblatione facta a Melchiſedeco rerum oblatarum immutationem inveniemus: ideoque non habet oblatio iſta rationem ſacrificii; idque animadvertens Apoſtolus, oblationem ipſam alto præteriit ſilentio. Immo iſtiuſmodi oblatio nequit diſcernere ſacrificium Melchiſedecianum ab Aaronico, quoniam & filii Aaron panem vinumque offerebant. Fruſtra itaque Romanenſes opinantur in præfata oblatione latere myſteria.

Reſpondemus ipſum Apoſtoli ſcopum, cui exponendo tota hæreticorum machinatio incumbit ut veritatem labefactare pertentent,

facile priorem argumentationem elidere, quamquam eum solo nitatur Pauli silentio, nihil habet, juxta Dialecticos, firmitudinis. Studet itaque Apostolus hebræorum animos a sacrificiis Aaronicis, quæ magno adhuc habebant in pretio, novi sacerdotii excellentiam ex typo Melchisedeci exponens, penitus removere. Profecto in Melchisedech præfigurata est sacerdotii Christi *excellentia* in perpetua duratione, in decimatione Levitarum, & in unctione spirituali ac virtute indissolubilis vitæ: & præsignatus est *ordo*, ritusque sacerdotii in similitudine rerum oblatarum, videlicet panis & vini. Cum ergo non agat Paulus de Sacerdotii *ordine*, sed tantum de *præexcellentia*, commemorat cetera, quibus Melchisedech gessit typum, & figuram Christi, ejusque sacerdotii dignitatem expressit; præteriitque silentio similitudinem rei oblatæ, in qua proprie situs est sacerdotii ritus & ordo; eo vel maxime, quod hæc oblatio, (si tantum panis vinumque spectetur,) non videatur præstantior vivorum animalium mactatione, & ipsi Levitæ quandoque panes ac libamina obtulerint. Hac de causa Apostolus ejusmodi oblationem prætermisit: præmonens tamen alia in Melchisedecho latere mysteria, quæ captum ipsorum Judæorum adhuc cruentis victimis addictorum superabant, idest, Corporis, & sanguinis Domini sub speciebus panis vinique præsentiam: quare cap. v. 11. ait: *De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum; quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*: & versu proximo, *Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo*. Quod sequitur breviter expeditur; panis enim immutari poterat in sacrificio Melchisedech coctione facta in clibano, ut Levitici 11. 4. Vinum pariter conspersione, vel effusione, vel ratione alia ritus Melchisedec propria. Proximo quoque argumento hæc brevissime retulerim: Differt in oblatione panis, & vini sacerdotium Melchisedec a Levitico: quia ille in pane tantum ac vino sacrificium obtulit, non in cæsis hostiis, hircisque mactatis; at Levitæ sacrificarunt potissimum animalia, eaque immolarunt unà *cum libationibus*, ut liquet ex cap. XXIX. Exodi, & XXVIII. Numerorum: ideoque in sacrificio Aaronico oblatio panis & vini non fuit sola, non præcipua, non propria.

Tandem hoc hæretici afferunt: Si a similitudine rei oblatæ desumendus sit *ordo* sacerdotii, Christus sacerdos secundum ordinem Aaron, non *secundum ordinem Melchisedech* dicendus erit. Præcipuum enim sacrificium Christi, imo unicum, fuit sacrificium cruentum crucis: at cruenta sacrificia nunquam Melchisedech fertur immolasse, quemadmodum præstiterunt Levitæ.

Verum hoc ipso argumento in hæreticos invehimur: quippe, etiamsi sacrificium cruentum Christi præsignatum fuerit in victimarum mactatione; quoniam non eadem est res oblata super altare Levita-

vitarum, & in ara crucis, neque spectata rei oblatæ substantia, neque specie ac similitudine, nequit appellari Christus sacerdos secundum ordinem Aaron. Igitur etiamsi præfiguratus fuerit in Melchisedech ob rationes complures: nisi obtulit sacrificium simile in re oblata sacrificio Melchisedechi, appellari non potest *sacerdos secundum ordinem Melchisedech*. Quare abunde objectioni satisfactum est in priori thesis demonstratione. Non diffiteor tamen plura obstare, ne Christus dicatur sacerdos secundum ordinem Aaron, præsertim quod non fuerit ex tribu Levi, quod institutus non fuerit sacerdos secundum mandatum legis, quod sacrificium crucis non fuerit typus futurorum, sed antitypus veterum, quod semel fuerit oblatum omnemque consummaverit expiationem. Ob quam rem non abjiciendum sacrificium Missæ quotidie oblatum in passionis Christi memoriam, ipsiusque applicationem, alibi demonstrabimus. Addimus responsionem S. Thom. q. XXII. art. 6. ad 2. etiam participationem sacrificii Crucis ejusque effectuum, *in quo præcipue attenditur excellentia Sacerdotii Christi*, expressius fuisse præfiguratam in Sacerdotio Melchisedech; etiamsi oblatio Crucis cum effusione sanguinis magis fuerit expressa in sacerdotio Levitico: propterea quod panis & vinum significant Ecclesiæ, ejusque membrorum unitatem, ut inquit S. P. Augustinus in Psalm. CXLVII. num. 25. & Tract. XXVII. in Joan. num. 13. & habetur in cap. *Quia passus*, de Consecrat. dist. 2.

A P P E N D I X.

Nullo modo propugnari potest sententia eorum, qui Christum sacerdotem Leviticum dixerunt ex Pseudohistoria, quam narrat Suidas Tom. 1. pag. 1229. Jesum in sacerdotum numerum, cum adhuc esset adolescens, cooptatum, & repugnantes sacerdotes aliquos, eo quod genus duceret ex tribu Juda, acquievisse ubi compertum fuit genus ejus fuisse mixtum. Fabulosa enim historia illa est, meritoque ab omnibus refutata, cum constet Dominum Jesum fuisse ex semine David, atque ex tribu Juda; quod evidentissime infertur ex Psalmo CXXXI. II. Luc. 1. 32. Joan. VII. 42. Act. XIII. 23. ad Rom. 1. 3. & Apocalypsi XXII. 16. Manifestum quoque est sacerdotes in veteri lege fuisse ex sola tribu Levi, nulla femineæ lineæ ratione habita. Vide Exodi XXIX. 9. 44. Levit. VIII. 2. II. Paralip. VIII. 14. & ad Hebræos VII. 14. His non repugnat quod habetur Lucæ IV. 16. Jesum in die sabbati legisse in Synagoga, & explicasse Isaiam Prophetam: aut quod ejecerit de Templo ementes & vendentes, Matt. XXI. 12., & Joan. II. 14. Legere enim in Synagoga, & habere sermonem exhortationis ad plebem, non erat munus tantummodo sacerdotum, cum idem fecerit Paulus de Tribu Benjamin Act. XIII. 16. unde quod

Augustinus scribit lib. 1. de Peccat. Meritis cap. xxvi. num. 54. Christum *lectoris etiam functum officio in Synagoga*, nullius sacri ministri innuit ordinem; maxime quod ibidem ait Lucas traditum illi librum, & ab ipso redditum sacris ministris: *Et cum plicuisset librum, reddidit ministro*. Ejecit vero è templo vendentes & ementes permotus zelo domus Dei, divinaque præditus potestate, non ex æditui officio; ideoque Judæi dicebant, *Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?*

Falsum præterea est a Davide duos prodiisse stipites, regium unum per Salomonem, sacerdotalem alium per Nathan; quorum unum describat Matthæus, Lucas alterum. Propugnant hanc opinionem Torniellus ad annum M.4051. num.15.& 16. quia Nathan fuit filius Davidis non natura, sed adoptione, atque sacerdos, ut liquet ex 11. Regum cap. viii. genitus enim fuerat ab Uria Bethsabee marito de Tribu Levi. Addit hanc esse S. P. Augustini mentem quæst. 61. ex lxxxiii. ubi ait Nathan progenitorem Josephi, (de quo Lucas) fuisse Nathan prophetam, *cujus correptione David peccati abolitionem pœnitendo impetravit*. Similia tradit S. P. lib. 11. de Consensu Evang. cap. 3. Alii etiam Patres, Ambrosius præsertim in Lucam, Hilarius can. 1. in Matth. & Gregorius Nazianzenus in Carmine de Christi Genealogia eumdem ex utraque tribu progenitum asserunt. Accedit in hujus sententiæ confirmationem, quod Maria cognata erat *Elisabeth de filiabus Aaron*, ex Lucæ 1. 5. cumque lege Numerorum xxxvi. 7. cunctæ feminæ nubere possent tantum suæ tribus hominibus, infertur Mariam Virginem & Elisabetham fuisse de eadem cognatione ac tribu, idest, Levi.

Hæc tamen sententia deprehenditur falsa ex dictis pag. 103. & & seq. neque firmo ullo momento fulcitur. Enimvero Nathan, per quem Lucas texit Salvatoris genealogiam, fuit filius Davidis generatione, non adoptione, ut liquet ex 1. Regum cap. v. 14. & 1. Paralip. cap. 111. 5. licet procreatus ex Bethsabee uxore Uriæ. Imo, etiamsi fuisset a Davide adoptatus, non diceretur de tribu Levi; falso enim supponitur Uriam virum Bethsabee ad hanc pertinuisse tribum, cum fuerit Hethæus genere; 2. Regum xi. 3. longe diversæ cognationis ab Uria Pontifice, de quo iv. Reg. xvi. 16. Hethæi quippe terram promissionis circa Hebron incolebant, quæ regio cesserat tribui Juda. Quo autem sensu filii David 11. Regum viii. appellati sunt sacerdotes, paullo supra explicavi. Flaccescit igitur ex hoc capite Tornielli opinatio. Nulla etiam firmitatem habet in auctoritate Augustini, qui lib. 11. Retract. cap. 7. & 16. priorem sententiam deposuit distinguens Nathan filium David a Nathan propheta, nullamque adoptionem agnoscens in Eli patre, secundum Lucam, Sponsi Virginis, nisi juxta legem Deuteronomii xxv. 5. ut diximus disputantes de Christi genealogia. Alii vero Patres ambarum Tribuum, Regiæ & Levi-

Leviticæ permixtionem agnoscunt ratione connubiorum; quod scillcet Sacerdotes in uxores acciperent etiam filias Juda, & vicissim viri Juda sæpenumero filias Aaron: nam liquet ex Juda ortum Dominum Jesum, & ex hac Tribu neminem connumeratum inter Levitas. Legitote Epistolæ ad Hebræos caput VII. Hæc, quæ de Levitarum connubiis dixi, diluunt objectionem postremam: Maria enim potuit esse cognata Elisabeth, tametsi hæc esset *de filiabus Aaron*, ex qua tribu fuit etiam Virginis mater, aut Avia: quamquam Ambrosius lib. III. in Lucam num. 5. tradat Elizabeth fuisse *de tribu Juda*, & hac ratione cognatam Deiparæ. Nec repugnat assertioni nostræ allata lex Numerorum, quæ spectat tantum ad filias paternorum bonorum hæredes. Id probatur primò ex præcedenti cap. XXVII. 3. ejusdem libri Numerorum, ubi hæc lex dicitur super filias Salphaad a Domino promulgata: quarum filiarum pater *non habuit mares filios*. Deinde cap. XXXVI. 8. exprimitur finis ejusdem legis, idest, *Ut hæreditas permaneat in familiis*; quo fine cessante, cessat lex ipsa. Constat præterea Davidem uxorem duxisse Michol filiam Saul ex Tribu Benjamin, Booz Ruth Moabitidem, & e contra Jojadam Sacerdotem Josabeth sororem regis Ochoziæ. Vide lib. 1. Regum XVIII. 27. Ruth IV. 10. & 11. Paralip. XXII. 11. Tandem ubi Vulgata nostra Num. XXXVI. legit, *Et cunctæ feminæ*, extat in hebraico Codice, וְכָל־בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה, *Et omnis filia hæreditans hæreditatem*: Græcus LXX. Καὶ πᾶσα θυγάτηρ ἀγχιστεύουσα κληρονομίαν, *Et omnis filia vindicans sibi hæreditatem*: ac similiter Onkelos, Samaritanus, Arabicus in Polyglottis Walt. Tom. II. pag. 710. Nec tamen id succensendum Vulgatæ, cum hæc præcitatis verbis, *Ut hæreditas permaneat in familiis*, eumdem sensum absque ulla ambiguitate præseferat.

CAPUT IX.

De aliis titulis, qui Salvatori nostro conveniunt.

Quemadmodum in Melchisedeco prænuntiatum fuerat Christi Sacerdotium, ita in Davide, qui reprobato Saule constitutus fuit Rex Israel, præfiguratum novum Christi regnum, scite docet in duodecimo libro contra Faustum cap. 33. S. P. Augustinus. Itaque post Christi Sacerdotium, de Regno disserendum nobis est, brevi tamen, cum plura de hoc argumento dicta sint lib. XX. cap. 16. prop. 4. & 5. Regem itaque esse Dominum nostrum Jesum Christum, extra omnem dubitationem positum est, commonstrantque textus divinarum Scripturarum locupletissimi. Legitur enim Ps. II. 6. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*, & vers. 8. *Dabo*

Dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Ps. LXXI. 8. *Et dominabitur a mari usque ad mare*. Zach. XI. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi justus & Salvator*. Lucæ I. 32. *Regnabit in domo Jacob in æternum*. Idem testati sunt profecti ex Oriente Magi, & percontantes Mat. II. 2. *Ubi est, qui natus est rex Judæorum?* Idem asseruit Salvator ipse respondens Pilato illum interroganti XVIII. 17. an rex esset, *Tu dicis, quia Rex sum ego*. Idem confirmat caussa mortis ejus inscripta cruci, Mat. XXVII. 37. *Hic est Jesus rex Judæorum*. De hoc itaque nulla est inter Theologos controversia.

Fatentur quoque omnes Christum spirituale regnum habere, ac temporale, si habuit, intentum sublimiori operæ Redemptionis noluisse exercere: non enim rex fuit *ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos, sed rex Israel est, quod mentes regat, quod in æternum consulat, quod in regnum cælorum credentes, amantesque perducat*; inquit S. P. Tract. LI. In Joan. num. 4. At temporale regnum Christo complures denegant, aut, si dominium aliquod ei tribuunt in Reges terræ, nonnisi illud indirectum putant, & quatenus ad finem supernaturalem conducit, ipsius scilicet regni spiritualis consecutionem. Negant vero omnimode temporale Christi regnum Magdeburgenses, Molinæus, Jandunus, Marsilius Patavinus, aliique apud Capisuccum controversia XIX. necnon L'Herminier tom. III. p. 392. Tournely q. XII. pag. 394. Juenin dissert. VI. q. 9. Indirecte tantum regiam dignitatem Christo in temporalibus tribuunt Bannesius, Sotus, Bellarminus, aliique.

Horum argumenta sunt partim e Scripturis, partim ex Patribus, partim ex ratione deprompta. Enimvero ex Scripturis liquet regnum Christi esse spirituale & æternum; dominium autem temporale ipsum Christum abjecisse, dum descriptus est inter Augusti subditos, Lucæ II. 1. dum noluit arbiter sedere inter fratres litigantes, Lucæ XII. 14. dum fugit in montem ne raperetur ad thronum, Joan. VI. 15. dum Pilato confessus est, regnum suum non esse de hoc mundo Joan. XVIII. 36. Deinde ex Patribus idem videtur evinci, scribente Ambrosio lib. 3. in Lucam, *Regnum ejus non erat in hoc sæculo, supra sæculum erat*: Hieronymo in cap. 22. Jerem. *Regnum ejus non erat terrenum, sed perpetuum atque cæleste*: Augustino Tract. CXV. in Joannem num. 3. *Neque regem talem se esse fatetur, cujus regnum putetur esse de hoc mundo*; & lib. XVII. de Civ. Dei cap. 7. afferente regnare Christum, *non carnaliter, sed spiritualiter*: Magno demum Gregorio hom. VIII. in Evangelia, *Quasi in alieno nascebatur*. His accedit multiplex ratio: ac prima, quoniam regia dignitas ad redemptionis finem erat omnino supervacanea: altera, quod Nicolaus III. cap. *Exiit*, definivit Christum verbo & exemplo docuisse religiosam paupertatem, quæ dominio caret omni: postrema ac præcipua;

pua; quia non erat Rex Judæorum, neque gentium ceterarum; cum talis non fuerit hæreditaria successione, neque electione populi, neque jure belli, neque dono Patris, a quo Filio concessum fuit regnum duntaxat spirituale.

Asserimus nihilominus, Dominum Jesum Christum, quantum ad potestatem, & jus regni spectat, fuisse tam spiritualis, quam temporalis regni plenissima præditum auctoritate, etiamsi hanc exercere noluerit, eamque sinat sæcularibus principibus demandari; quemadmodum corporalia officia spiritualis anima committit ministerio membrorum, prout explicavi laudato libro vicesimo. Et revera se tanquam regem a solvendo censu immunem declaravit, Mat. xvii. 24. omnemque potestatem sibi a Patre traditam affirmavit, ejusdem Matth. cap. ult. 18. quæ tam universaliter enuntiata, frustra ad solum spirituale regimen coarctantur. Hujus autem generis plura in Scripturis occurrunt, ut Ps. viii. 7. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus*: Act. x. 36. *Hic est omnium Dominus*: Apoc. 1. 5. *Princeps regum terræ*, & xix. 16. *Rex regum, & Dominus dominantium*. Imo, ut alibi ostendimus, ex ipsamet conditione regni spiritualis consequitur potestas in temporalia; quoniam ille, ad quem pertinet finis, debet etiam disponere de iis, quæ sunt ad finem: unde ajebat Bonifacius Papa in Extravaganti, *Unam sanctam. Oportet gladium esse sub gladio, & potestatem temporalem spirituali subjici potestati*. Ex quo itaque Christo spirituale competat regnum, ei omnis potestas etiam temporalis subjici debet: quæ cum sit a Deo, ex Apostolo ad Rom. xiii. 1. debet esse *ordinata*, atque ad spirituale regnum referri, tanquam medium ad finem. Quapropter & Christus se regem orbis terrarum ostendit excipiendo gentium munera, regiamque urbem ingrediendo tanquam rex Israel, universo populo plaudente. Sed vide quæ diximus citato cap. xx. necnon Augustinum Triumphum de potest. Papæ, & Petrum de Aragon 2. 2. q. 67. art. 1. ne commemorem cæteros, Roffensem, Almaynum, Cardinalem de Lugo, aliosque apud Capisuccum.

Corrunt verò argumenta quæque in contrarium, si animadvertatur unde regia potestas Christi sit derivata, & cur noluerit in terris degens illam immediate exercere. Verissimum est ergo, quod non est Christus totius orbis monarcha jure successionis hæreditariæ, cum sit ex semine ac posteritate Davidis, nullum jus habentis in regna exterorum: imo nec videtur ratione carnalis generationis habuisse jus in regnum Judæorum; cum virgo Maria esset quidem ex genere Davidis, sed non illius familiæ, in qua sceptrum erat, absque regni successione a Jechonia ad Christum usque productæ; quamquam ex hoc capite, & præsertim ex quo Messias esset, propugnari possit jus ad sceptrum Judæorum ipsi Messiæ repromissum. Neque Christus regiam

giam dignitatem obtinuit electione populorum; quippe nunquam ei populus universus, tanquam regi acclamavit, semper Pharisæorum, Scribarumque factione repugnante: & in Prætorio multitudo protestata est se nullum alium regem habere præter Cæsarem: ac multominus jus sceptri acquisivit vi armorum, ac potestate terrena. Cum itaque natura humana ad tam arctam cum Deo Verbo unionem assumpta est, ut fieret eadem cum ipso persona; factus est Christus filius Dei naturalis, omnium Dominus, eique universa in cælo, & in terra subjecta sunt, quocunque titulo servitutis, ac dependentiæ. Neque dicas tantam ei dignitatem non convenire, in quantum homo est: nam in quantum homo, si est naturalis Dei filius, eademque cum Deo Verbo persona, debet habere absolutam plenissimamque potestatem; ideoque præcitato cap. XIX. Apocalypsis speciosus ille titulus, *Rex regum & Dominus dominantium*, dicitur scriptus, *in vestimento & in femore*, quæ sunt hominis notæ. Cumque Christus hinc omnem habeat potestatem ac principatum, & pro humani generis redemptione seipsum exinanierit *formam servi accipiens*, ut nos ad cæleste regnum eveheret; recte ait regnum suum non esse *de hoc mundo*, quia neque istud obtinuit generatione carnali, neque in isto vim armorum & insignia principatus ostentat, neque ab istius administratione terrenos homines suo fungentes munere arcet.

Ad argumenta itaque ex Scripturis petita rectè alibi responsum est in Christo fuisse dignitatem regiam *quantum ad potestatem*, non quantum *ad potestatis exercitationem*, ut etiam inquit 3.p. q.59. art.4. S. Thomas: noluisse autem hanc potestatem in omnibus exercere, quia divinis intendens humana commisit hominibus; noluisse regni sceptrum a populo accipere, quoniam illud habet divinitus; atque regnum suum non esse *de hoc mundo*, quoniam neque a mundo regiam auctoritatem nactus est, neque hanc in mundo exercuit armorum violentia, subditorum censu, ac terrenæ majestatis ostentatione. Eadem responsio adhibenda est testimoniis Patrum asserentium Christi regnum esse spirituale ac æternum, spectata regiæ potestatis origine, neglecto rerum temporalium regimine, & considerato beatitudinis fine. Diluuntur eodem pacto argumenta a ratione: etenim ad redemptionis opus perficiendum congruebat *non exercere* regiam potestatem; & majus erat meritum Christi regis ornari spinea corona, quam diademate: major gloria adorari in cruce, quam in throno: major virtus domare orbem doctrina, quam armis. Verbo pariter & exemplo commendavit religiosam paupertatem reclinatus in præsepio, ac derelictus in cruce, abjiciens quicquid sibimet jure poterat vindicare actualis dominatus, regalisve magnificentiæ, quamvis esset Rex regum, & Dominus dominantium: quam dignitatem, quia non poterat refutare quantum ad potestatem attinet, eo quod sit a

Filio

Filio Dei inseparabilis, noluit in temporalibus immediate exercere parvipendens quicquid potest ceterorum hominum allicere cupiditatem, idest, temporalium bonorum administrationem, copiam, dominiumque omne ex jure sanguinis, cognationis, & hæreditatis exortum. Atque ad rationem postremam, ex dictis liquet regiam Christi dignitatem profectam ex *hypostatica* unione, ex regni spiritualis in temporale dirigendum auctoritate, ex dono etiam Patris, quatenus natura humana nullis præcedentibus meritis prædestinata fuit, ut esset cum Filio Dei, qui est princeps regum, per quem reges regnant, & cui subjecta sunt omnia, una eademque persona.

Ex quo Christus, etiam spectata natura humana prout in persona Verbi subsistit, omnem habeat potestatem in cælo, & in terra, consequitur esse Caput hominum & Angelorum: ut affirmat Apostolus scribens ad Ephes. 1. *Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*, etiam *Angelorum*, ut inquit in hunc locum Hieronymus, & S. P. Aug. conc. 3. in Psalm. xxxvi. n. 4. Quod ut melius percipiatur, tria ad rationem Capitis requiri communis sententia est, præeminentiam, unionem cum membris, & vitalem, ut inquiunt, influxum. Atque de præeminentia nullum oriri potest dubium, scribente ibidem Apostolo Christum constitutum a Patre *supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro*. Similiter de unione capitis membrorumque nullam arbitror instituendam quæstionem, cum etiam Angeli ad cælestem Jerusalem pertineant, cum qua Ecclesia militans vinculo caritatis est conjuncta, & ad hoc divinum Verbum carnem assumpserit, ut numero civium suorum non fraudaretur superna civitas. Quare S. Pater laudato sermone 3. in Psalmum xxxvi. exponens verba Apostoli 1. ad Corinth. xii. 27. *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*, inquit: *Caput nostrum Christus est; corpus capitis illius nos sumus. Numquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt justi, caput Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse jam credimus; & in ejus fide & ipsi sanati sunt, in cujus & nos: ut esset & ipse totius Caput civitatis Jerusalem, omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque in finem, adjunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum, ut fiat illa una civitas sub uno rege, & una quædam provincia sub uno imperatore, felix in perpetua pace & salute, laudans Deum sine fine.*

Quantum vero spectat ad gratiarum influxum, ex hac eadem auctoritate constat esse Christum caput prædestinatorum omnium hominum, necnon fidelium etiam reproborum, qui fidem, gratiamque Christi participant; quamquam hi sint corporis Christi membra aliquando abscindenda, non defectu capitis, sed membrorum ipsorum

sanie ac putredine, voluntaria scilicet culpa, atque impœnitentia finali. Ampliori quoque sensu est Caput viatorum omnium degentium extra corpus Ecclesiæ, in quantum pro his quoque Ecclesiam ipsam, fontesque gratiarum aperuit, his sæpenumero gratiarum beneficia impertitur, ac neminem, quantum in se est, a compagine membrorum suorum abscindit. Id enim suscepta communis causa humani generis postulat, completumque munus Redemptoris universorum. Verum an sit etiam inspecto hoc gratiarum influxu Caput Angelorum sanctorum, disputant in utramque partem Scholastici.

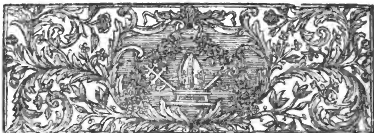
Et quidam putant ex Christi merito omnia prorsus in Angelos gratiæ & gloriæ munera derivasse, ut Catharinus, Viguerius, Albertus, eo quod Apostolus scribat citato cap. 1. ad Eph. vers. 9. *omnia in Christo* instaurata, *quæ in cælis, & quæ in terra sunt*, similia tradentibus Patribus productis a Vasquesio disp. XLIX. cap. 1. Videntur in eamdem sententiam conspirare, qui arbitrantur ex gratia Christi fuisse sanctorum Angelorum perseverantiam: quod nituntur comprobare testimoniis Augustini lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 35. Fulg. lib. 2. ad Trasimund. cap. 3. Gregorii Papæ in Ps. 18. & Bern. serm. 22. in Cantic. quorum verba affert Petavius lib. XII. de Incarnat. cap. 10. num. 7. Alii tamen negant ex meritis Christi derivasse aut gratiam, aut perseverantiam finalem, aut gloriam Angelorum *essentialem*; nam *accidentalem*, quæ oritur ex instauratis ipsorum ruinis, ex consortio beatorum, ex gloriosa Christi Domini exaltatione nemo est qui deneget singulari merito Redemptoris. Atque hanc sententiam propugnat major Scholasticorum pars apud laudatum Vasquesium cap. 2. ejusdem disputationis: in eamque nos consentire debemus, qui libro IV. cap. 9. & lib. VI. cap. 6. statuimus sanctos Angelos in accepta justitia stetisse per adjutorium *sine quo*, sive per gratiam Conditoris, non per adjutorium *quo*, idest, per gratiam secundi Adam potentiorem, & actualis perseverantiæ effectricem.

Interim videtur nobis via ad hanc dirimendam controversiam expeditissima, si in Christo distinguamus divinitatem Personæ a suscepta pro redemptione humani generis *forma servi*, & Conditorem universi, ac Reparatorem comparate ad diversam naturam ratione nostra spectemus. Christus itaque, ut Deus Verbum, & universorum Conditor, est Auctor gratiæ & gloriæ Angelorum æque ac hominum; idque tantum docent Patres a Petavio laudati: nam Augustinus de Consensu Evangelistarum demonstrat Angelos habuisse per Christum gratiam permanendi, quia *cum ipse sit sapientia Dei per quam creata sunt omnia, nullæ mentes rationales sive angelorum, sive hominum, nisi participatione ipsius sapientes fiunt*. Fulgentius etiam de Deo Verbo cujuslibet gratiæ auctore instituit disputationem: eòque intendit Gregorius demonstrans Angelos *sanctificatos in Filio* ex verbis Psalmogra-

mographi, *Verbo Domini cæli firmati sunt*: nec aliter est accipiendus Bernardus, & ex Græcis Cyrillus. At si consideretur Christus Dominus quatenus morte sua Mundum reparavit; quemadmodum omnes fatentur adversus Origenem Christum pro solis hominibus crucifixum, ita ad solos homines Christi gratiam fructusque passionis ejus uberrimos dicendum est promanasse, ita tamen, ut etiam Angelis *accidentalis* gloriæ accesserit incrementum. Atque id magis confirmatur in eorum sententia, qui putant ob solam Adæ culpam Christum apparuisse, uti & nos definivimus capite libri XXV. postremo. Ita Christus omnia *instauravit*, quia Ecclesiæ firmiorem posuit basim, & fundamentum, hominesque Angelis sociavit: nam *instaurare* idem est, ac *conjungere*, scribente in hunc locum Chrysostomo: *τί ἐστιν ἀνακεφαλαιώσασθαι; συνάψαι. Quid est instaurare? conjungere*; divoque Prosperente in Ench. cap. LXII. n. 16. *Instaurantur quippe quæ in cælis sunt, cum id quod inde in angelis lapsum est, ex hominibus redditur*.

Capitis, Regisque dignitati accedit Judicis potestas, & auctoritas, quam Christo concessam liquet ex Psalmo LXXI. 1. Mat. XVI. 27. XXVI. 64. Joan. V. 22. 27. Act. X. 42. XVII. 31. Apocalypsi XX. 11. Debetur judicandi potestas Christo, quia cum in Judice requiratur rectitudo, sapientia ac potentia, nemo est, in quo ista præfulgeant magis; ideoque Jeremiæ XXIII. 5. de Christo prænuntiatum est, *Regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet judicium & justitiam in terra*; Judicandi potestatem competere Domino Jesu Christo, in quantum Deus & homo est, scribit S. Pater Tract. XXI. in Joan. & lib. 1. de Trinit. cap. 13. Verum de his legenda quæ diximus libro XXII. in Expositione Apost. Symboli; & orandum assidue, ut, priusquam nos ad tribunal Judicis evocemur, nominis Jesu, idest, Salvatoris assequamur maximam atque inexhaustam munificentiam, eamque, de qua proximo libro dicturus sum, peccatorum omnium expiationem.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS OCTAVUS

De ſatisfactione Chriſti, ejuſque merito diſſertationem comprehendens.

RAE ceteris titulis, quibus verum Deum, & verum hominem CHRISTUM JESUM, maximis fulgentem inſignibus, honore atque admiratione proſequimur, cenſendus eſt præclarum caritatis ejus monimentum, necnon perfectio, & finis rerum omnium, quæ ſpectant ad hujus Myſterii diſpenſationem, eximius ille, de quo pertractandum eſt modo, titulus ſcilicet REDEMPTORIS. Cur enim ſempiternus mortalitatem, & incircumſcriptus formam noſtram aſſumpſit, cur humiliavit ſemetipſum uſque ad mortem, cur factus eſt *peccatum*, & *maledictum*, cur denique e Cruce pependit, niſi ut profuſo pretioſi ſanguinis lytro nos a captivitate reduceret, ejiceret principem tenebrarum, diriperet inferni ſpolia, & deſtrueret regnantis mortis imperium? Aſt incredibile dictu, veriſſimum tamen, omnibuſque compertum! ingentem hanc Redemptoris beneficentiam, hanc ſoluti pretii dignitatem atque oblationem temere, audacter, ſacrilege parvipendunt hæreticorum

rum complures: quorum aliqui ad solos prædestinatos, aliqui vero ad neminem prorsus veram redemptionem extendi impiissime dogmatizant. Et illos quidem cum Jansenianis, ac magno aliorum Novatorum numero insectati sumus libro XVII. & si negocium adhuc facessant, haud erit arduum fractos devictosque conterere: at quinam sunt audaciores isti, qui nos repente, & ex insidiis adoriuntur, nondum hac in parte opera nostra vexati, atque universalis reparationis mysterium funditus evertere cogitantes? Sunt hi Poloni, ut dicuntur, Fratres, Faustus Socinus, Joannes Francus, Smalcius, Wolkelius, aliique perditissimi Ebionitæ: qui non tantum anathemata Catholicorum, verum etiam Calvinistarum, atque Lutheranorum execrationem experti, (tam perniciosa dogmata spargere tentaverunt, ut ea nefarii quoque homines disperdenda, & eliminanda esse crediderint) ejecti ac profugi ab hominum conspectu quasi evanuerant, & vix famâ præteriti sæculi Scholasticis noti erant. In hujus tamen ævi licentia, cum eruditionis prætextu vetusti suscitarentur errores, erupit iterum pestilentissima lues, atque, ut fertur, fines hæreticorum omnes pervasit, incolumi tantum, quæ nunquam perversi dogmatis labe polluitur, Romana & Apostolica Ecclesia. Id vero me, quamquam virium mearum imbecillitatem agnosco, nec soleo absque animi trepidatione subire literaria certamina, fulcitus sum tamen Catholicæ Fidei præsidio, ac tua, benevole Lector, humanitate, vehementer impulit, ut communis Redemptionis beneficium pessundantes acri dissertatione compescerem: in qua elucubranda si dixero nihil me contulisse laboris, profecto mentiar; si autem affirmavero hanc spartam pro dignitate exornasse, ero utique superbissimus. Quid enim pro Unigenito Filio Dei, qui me tanto redemit pretio, præstare ego poteram homuncio, & vermiculus? quid etiam ingenio rudis in medium proferre, adeo elaboratum, atque expolitum, ut suscepto muneri conveniret? Verum quod possum, illud persolvo; & facienti quod potest, frustra obloquuntur malevoli, & æquo animo boni omnes indulgent.

CAPUT I.

Exponitur Catholicorum Theologorum de Christi satisfactione sententia, & Fausti Socini placitum nefarium atque iniquissimum.

CATHOLICORUM sententia est, definitam æterni Verbi Incarnationem, mortemque Christi teterrimam, ut pro universo humano genere peccati labe contaminato, dæmonisque captivo, piissimus Jesus in

in se iniquitatum nostrarum pœnam transferens, & affigens cruci damnationis nostræ chirographum, divinæ justitiæ condignam exhiberet satisfactionem, & redemptionis nostræ pretium persolveret. Quamvis enim senserint aliqui fore ut divinum Verbum fieret caro, etiamsi nulla culpa fuisset expianda; supposito tamen Adæ lapsu, etiam nos reparandi Deum-hominem iniisse consilium illi quoque fatentur, qui aliam adventus Christi caussam constituerunt. Verbum ergo carnem factum soluto proprii sanguinis pretio homines reparasse, concordi firmissimoque consensu tradidere Theologi.

Arbitrati sunt quidam fuisse Christi satisfactionem necessario summæ Dei justitiæ exhibendam, supposita Adami prævaricatione, alioqui nullum aliud salutis nostræ potuisse excogitari remedium; cum nulla *pura* creatura potuisset ad juris apices pro suo, vel pro alieno peccato satisfacere, quam tamen rigorosam satisfactionem expostulaverit Dei honor, & incommutabilis justitiæ æquitas. Pro qua opinione præter Ricardum Victor. cap. VIII. de Incarnat. citari solet divus Anselmus in libris *Cur Deus homo*. Communior tamen sententia prædictam opinionem expungit, propugnatque, salva omni æquitate, potuisse Deum optimum maximum homines non redimere, aut pro redimendis non exigere condignam satisfactionem; quamquam magis congruum honestumque videatur, si culpæ respondeat punitio, injuriæ honor, & læsæ justitiæ reintegratio. Et quidem potuisse Deum in massa perditionis deserere universum humanum genus, demonstrant sacræ literæ, in quibus reparatio nostra tribuitur gratiæ, caritati, & magnæ erga nos Dei benignitati ac misericordiæ, ut ad Rom. v. 8. ad Ephes. I. 5. ad Tit. II. 21. prima Petri I. 3. & I. Joannis IV. 10. comprobant argumenta omnia prædestinationis ac reprobationis divinæ, quibus evincitur in his, qui liberantur gratiam esse agnoscendam, in his vero qui damnantur justitiam, debitumque supplicium: confirmat denique idea libertatis; quia Deus plenissima pollens auctoritate, ac bonorum nostrorum non indigens, quicquid ad creaturas attinet, liberrima voluntate decernit, & pro suo beneplacito moderatur.

Poterat etiam Deus perditum hominem reparare absque Christi morte, & liberali condonatione: quod etsi negant nonnulli, quo facilius revincant Socinianos, tradunt tamen Patres omnes, Doctores Scholastici, & ipsorum hæreticorum permulti. Sane id asserunt Athanasius serm. 3. contra Arianos, Gregorius Nazianz. orat. 9. S. Pater Augustinus lib. XIII. de Trinit. cap. 10. & 16. necnon de Agone Christiano cap. 11. Magnus Leo serm. 2. & 8. de Nativit. Gregorius Magnus lib. XX. Moral. cap. 26. Bern. epist. CXC. contra Petrum Abaelardum, aliique innumeri. Horum testimonia profert Carolus Witasse q. 2. sect. 4. affricans sententiam oppositam, quod

quod homo sine Incarnationis beneficio non potuisset reparari, omnibus Calvinianis. Ast, licet nil nostra Sectariorum referat, profecto Calvinus in Joan. cap. xv. 13. inquit, *Poterat nos Deus verbo, aut nutu redimere, nisi aliter nostrâ causâ visum esset, ut proprio & unigenito filio non parcens testatum faceret in ejus persona, quantam habeat salutis nostræ curam*. Similia scribit lib. II. Institut. cap. 12. Vossius autem contra Hermannum Ravenspergerum cap. 28. collectis sententiis Wolfangi Musculi, Hieronymi Zanchii, Danielis Tileni, Wolfangi Franzii, Antonii Thysii, aliorumque multorum, manifesto evincit, etiam Reformatæ, ut inquiunt, Ecclesiæ Theologos concedere Deum absque Christi passione, & citra satisfactionem potuisse condonare peccata. Quare immerito Calvinianis, saltim omnibus, adscribitur contraria opinio: quod tamen, ut dixi, parum, aut nihil nostra refert. Porro cum Deus sit omnipotens, misericors, ac independens, cur non potuit solo nutu hominem reparare, sine satisfactione condonare debitum, & quemadmodum in Christum transtulit peccatorum nostrorum pœnas, ita illas nobis misericorditer relaxare?

Moverunt adversa opinantes, quod justitia exigat punitionem culpæ, nec Deus injustus esse queat: atque ideo Anselmus libro I. *Cur Deus homo*, cap. 12. ait: *Non decet peccatum impunitum dimittere*: quod probat proximo capite, quoniam *nihil servat Deus justius, quam suæ dignitatis honorem*; unde infert necessum esse, sive ut reddatur ablatus honor, sive ut pœna sequatur. Capite autem 19. concludit: *Tene igitur certissime, quia sine satisfactione, idest, sine debiti solutione spontanea, nec Deus potest peccatum impunitum dimittere, nec peccator ad beatitudinem, vel talem, qualem habebat antequam peccaret, pervenire*.

Verum optime observatum a Joanne Driedone Tract. III. de Captivitate, & Redemptione generis humani, Deum esse *ipsam justitiam*, imo omnis justitiæ fontem ac plenitudinem, & consequenter *non esse in aliam justitiam ordinabilem*, sed ad ipsum tanquam ad finem & consummationem omnis justitiæ quamlibet aliam justitiam dirigendam esse: omnia vero, quæ ad finem ultimum referuntur, pro voluntate liberrima primæ causæ fuisse constituta ac disposita. Quæ cum rectæ rationi, ac Theologiæ nostræ principiis sint apprime convenientia, omissis aliorum responsis, dicimus, quod non repugnasset justitiæ Dei absque ulla satisfactione hominem reparare; quoniam si id statuisset ac voluisset, talis hominum reparatio juxta divinæ voluntatis prædefinitionem referretur ad finem ultimum, quemadmodum refertur modo exhibita satisfactio, ideoque nihil in hypothesi contingeret inordinatum. Neque enim inordinatum dici potest, quod juxta ordinem a Deo constitutum peragitur. Cumque Deus sit suamet justitia, si remittat absque satisfactione illatam sibi injuriam, non fit debi-

debitor ullius justitiæ; quoniam summa justitia non est alteri subjecta, neque in alteram ordinabilis. Aliter contingere in creaturis, quæ si dimittant scelus impunitum, subjiciuntur justitiæ Dei, res per se loquitur. Ab hac doctrina non recedit S. Thomas 3. p. q. 46. art. 2. ubi demonstrat omnem Dei justitiam ex ejus voluntate pendere. Eamdem esse beati Anselmi sententiam liquet ex eodem Opere, *Cur Deus homo*. Libro enim II. cap. 5. solvens objectionem, quod si Deus ex necessitate vitandi indecentiam non dimisit impunita scelera, & per Filii redemptionem salutem procuravit humanam, aufertur, aut minuitur benefacientis gratia; respondet majorem beneficio gratiam deberi, *cum aliquis sponte necessitati benefaciendi se subdit*, allato exemplo necessitatis donandi ortæ ex promissione, & ejus, qui sanctæ cogitationis vovet propositum. Atque hinc infert totum gratiæ imputandum, licet non deceat Deum a bono incœpto deficere, quia nihil Deus facit necessitate; *& bonitate sua hominem creando sponte, se ut perficeret incœptum bonum quasi obligavit*. Capite etiam 17. demonstrat omnem necessitatem, de qua locutus est, divinæ subjacere voluntati: nihil necessarium esse, nisi quia Deus ita decernit; & licet statuat aliquid immutabiliter se facturum, nullam tamen esse in eo faciendi necessitatem, quia sola operatur in eo voluntas. Ex quibus apparet Anselmum loqui de justitia spectato hoc ordine rerum, & divinæ voluntatis proposito circa hominis creationem atque reparationem, ideoque de illa necessitate, quam Scholastici appellant *ex suppositione, & consequentem*. Quare judicio nostro errat Vasquez, qui in 3. p. disput. 1. cap. 2. & 3. scribit juxta Anselmum Deum ex necessitate ad injustitiam vitandam voluisse Filii satisfactionem: erratque etiam Carolus Witasse, qui disp. 2. sect. 3. ait durius Anselmum locutum, quam ut in bonam partem possit facile inflecti; atque videtur is legisse tantum quæ ex Anselmo Vasquesius exscripsit, aliis neglectis. Inconcussum est ergo, & fere omnium consensione firmatum potuisse omnipotentem uti innumerabilibus modis ad nos liberandos, etiam non exhibita per Christum satisfactione.

Verum facta statuti ordinis hypothesi, in qua Deus decrevit complendam hominum redemptionem reparata injuria sibi per culpam illata, pretioque captivitatis soluto, quam hypothesim congruam, ac supremo Numine dignissimam esse defendimus; firmissima fide tenemus hanc satisfactionem exhibendam, hoc pretium persolvendum a Deo-homine, ipsaque re illam exhibitam, istud persolutum a Christo: qui peccatorum nostrorum pœnas luens, & super lignum perferens omnium nostrum iniquitates, seipsum Deo patri pro nobis obtulit hostiam ac sacrificium expiationis. Id congruum aptissimumque fuisse demonstrant Theologi ac Patres, ex quo sanandæ nostræ miseriæ convenientior modus non fuerit, quam iste, in quo nobis Deus

Deus contulit remedium, præbuitque humilitatis, patientiæ, & dilectionis exemplum. Addunt hac ratione Deum misericordiam & justitiam suam nobis declarasse, decernendo ad ostensionem justitiæ mortem Unigeniti; quem tamen sponte dedit, & misit in mundum, ad caritatem suam commonstrandam. Ad dispellendam quoque cæcitatem, & animi languorem sanandum, quæ duo per Adæ prævaricationem contraximus, nihil videbatur magis idoneum, quam ab illo naturam nostram assumi, qui est veritas, & lux vera, ac poterat exemplo, doctrina, & Spiritus sancti communicatione abundantius præstare Adæ posteris, quam illis paterna transgressio attulerit nocumenti. Sed ceteris causis prætermissis, sat est modo priorem repetere, idest, congruum fuisse, ne peccatum dimitteretur inultum, & satisfieret Deo irato; quamvis ad hunc redemptionis modum absolute divina justitia coarctata non esset, atque in alia rerum hypothesi, si voluisset Deus absque satisfactione homines reparare, id etiam salva æquitate decenterque fecisset. Atque hæc est de Christi satisfactione Catholicorum sententia.

Huic opponitur portentosus error Socinianorum, non a Fausto, vel Lellio primum excogitatus, sed conflatus ex Paganorum, Ebionitarum, Pelagianorumque blasphemiis, impie recusus, non, ut inquit Crellius, repositus postliminio. Quod ut exponam; Pagani haud percipientes peccati miserrimam conditionem, ac multo minus Trinitatis arcanum, & Verbi facti hominis sacramentum, difficulter assequuntur dari secundam e sancta Trinitate personam, & hanc ad expianda mundi delicta naturam assumpsisse nostram, præsertim cum superis nil afferant detrimenti mortalium scelera, eaque deleantur superni Judicis condonatione. Hanc esse paganorum sententiam neminem latet, demonstratque in Præf. laudati operis Joannes Driedo. Sociniani itaque cum Paganis denegantes Catholicæ Fidei mysteria, & Christum Dominum purum putumque hominem autumantes, atque gloriantes sectari se, (tanta est perditissimorum hominum audacia,) Theodotum Byzantinum, Artemonem, Paulum Samosatenum, Beryllum Bostrensem, & Photinum Sirmiensem Episcopum, quos majores suos agnoscit Joannes Crellius in Præfatiuncula ad opera didactica & Polemica; consequenter asseruerunt non esse Dominum Jesum tantæ dignitatis personam, ut posset Deo pro alienis peccatis exhibere satisfactionem, neque hanc exigi a divina justitia, quæ beneficentissima condonatione peccata quæque remittit. Hinc recentiores quidam Theologi Socinianos oppugnaturi plurimis Scripturarum sanctarum testimoniis probant esse in Deo constantem voluntatem puniendi peccata, justitiamque immutabilem; quæ tamen omnia non videntur ad rem: hæretici enim illi fatentur esse in Deo justitiam oppositam misericordiæ, quæ non absolvit, sed punit nocentes, qui per-

gunt esse rebelles, nec resipiscunt, atque asserunt peccata dimitti per justitiam, quæ est idem ac misericordia, & distinguitur ab indignatione & vindicta; sive per justitiam, quæ nihil est aliud, quam rectitudo & æquitas, quam Deus exercet condonando peccata, dum agitur pœnitentia, & ingemiscit iniquus: quæ ideo justitia appellatur, quia nihil est divinæ naturæ æquius ac justius, quam beneficiis afficere humanum genus miserum atque despectum. Quamobrem ad revincendos Socinianos non sufficit commonstrare Deum odio habere peccata, & punire scelestos, quod illi annuunt; sed opus est, ut demonstretur interfuisse in hominum redemptione justitiam ipsam, quæ punit, & opponitur misericordiæ, non illam duntaxat æquitatem & rectitudinem, quæ absque ulla satisfactione hominem, licet immeritum, cumulat beneficiis.

At quomodo negant perditissimi homines satisfactionem istiusmodi non fuisse exhibitam a Christo Domino, cum negare non audeant hunc pro nobis crucis patibulum subiisse? Facile id percipies, si animadvertas Socianos ad Paganorum & Ebionitarum errores, arcessisse, sibique ulterius adoptasse hæresim Pelagianam. Hujus assertores cum originalem labem, & gratiæ reparatricis necessitatem negarent, non salutis præsidium, sed exemplum solum ponebant in Christo, ejus adventum ac mortem ad hoc tantum existimantes valere, ut per Evangelium discamus quomodo vivere debeamus, & negantes ipsum Christum esse *Jesum*, idest, Salvatorem parvulorum, qui sine culpa decedentes, quamvis a regno cælorum extorres, nulla afficerentur peccati pœna. De quo errore legi potest Pelagianæ hæresis acerrimus debellator Augustinus lib. de Nat. & grat. cap. XL. num. 47. lib. V. contra Julianum num. 58. lib. II. Operis Imperf. num. 198. & lib. III. num. 156. Recoxit Pelagianum errorem Petrus Abaelardus quingentis ante Socinum annis, affirmans, ut scribit S. Bernardus Epist. 190. ad Innocentium, nec diabolum post Adæ lapsum jus aliquod in hominem habuisse, nec Filium Dei assumpsisse carnem, ut nos liberaret: sed hujus nativitatem, conversationem, ac mortem ad hoc solum redigens, ut Christus vivendo, & docendo tradiderit hominibus formam vitæ, patiendo autem ac moriendo suam erga nos commendaverit caritatem. Atque hoc idem asseruit Socinus scribens initio disputationis de Christo Servatore: *Ego censeo Jesum Christum ideo Servatorem nostrum esse, quia salutis æternæ viam nobis annunciaverit, confirmaverit, & in sua ipsius persona cum vitæ exemplo, tum ex mortuis resurgendo manifeste ostenderit, vitamque æternam nobis ei fidem habentibus ipse daturus sit; divinæ autem justitiæ, per quam peccatores damnari meremur, neque illum satisfecisse, neque ut satisfieret opus fuisse affirmo*. Tradit consimilia Prælectionum Theologicarum cap. 15. in responsionibus ad Volanum, & in Epistolis

ſis ad Joannem Niemojevium: idemque profitetur Valentinus Smalcius lib. de Divinit. Chriſti cap. 11. Joannes Crellius in Reſponſione ad H. Grotium, Catecheſis Polonica cap. 8. omneſque Sociniani unanimi perverſitate: dicam verbo; fatentur Sociniani Chriſtum Dominum de ingenti Dei patris in nos caritate certos reddidiſſe, negant nobis morte ſua meruiſſe ſalutem, contendunt peccata abſque ulla compenſatione deleri, aſſerunt ſatisfactionem quam nos propugnamus obſcurare Dei gloriam, & Chriſti poteſtatem labefactare.

Cum tam perniciosum dogma non ſolum Catholici, verum etiam hæretici execrarentur, & Fauſtum retrahere a ſententia Joannes Baptiſta Rota, & Jacobus Covetus, aliique fruſtra tentaſſent: edidit ille ejuſdem Coveti cauſa memoratam diſputationem *de Chriſto Servatore*, quatuor in partes diſtributam. At de ultima parte, quæ agit de imputatione juſtitiæ Chriſti, exagitatque hæreticam doctrinam a nobis quoque lib. XIX. refutatam, nihil in præſentia diſſertandum. Prior itaque Socinianæ diſputationis pars nititur oſtendere nullam Dei juſtitiam poſtulare ut puniantur peccata, licet aliquando ſupplicio a Deo plectantur pervicaces: Chriſtum dici Servatorem noſtrum ob id tantum, quod nobis ſalutis æternæ viam annuntiaverit, & confirmaverit vita, morte, promiſſione, ac reſurrectione ſua; nullam comprobari ſatisfactionem ex quo Chriſtus dicatur Mediator, & nos per mortem ejus ſimus reconciliati. Pars altera demonſtrare nititur redemptionem per Chriſtum factam eſſe metaphoricam, nullumque in ea peragenda pretium fuiſſe ſolutum, neque oppoſitum evinci ex quo legatur in ſacris literis Chriſtum peccata noſtra portaſſe, pro nobis paſſum & mortuum eſſe, & in ara crucis ſacrificium obtuliſſe figuratum in victimarum legalium mactatione; negatque pervicaciter Salvatorem noſtrum, priuſquam cælum ingrederetur, functum fuiſſe munere Sacerdotis. In tertia parte contendit Antichriſti præcurſor Fauſtus, Deum nobis abſque ulla ſatisfactione condonare peccata, non potuiſſe divinæ juſtitiæ ſatisfieri nobis non pereuntibus, nec ſatisfactionem a Chriſto exhiberi, non potuiſſe ipſi peccata noſtra imputari, maximamque fore injuſtitiam, ſi innocens ſupplicio afficiatur pro ſceleratis. Nos ergo impium dogma breviter refutaturi eumdem ſervabimus ordinem; incipiendo tamen a ſecunda parte; nam prima eſt nefariæ ſententiæ expoſitio, & nihil continet quod in ſequentibus non recudatur. Etſi enim Hugo Grotius in ſuo adverſus Socinum Opere cap. 4. contendit argumenta, quibus is catholicum dogma it labefactatum, non ſatis recto ordine fuiſſe poſita; Joannes tamen Crellius Volum. IV. Bib. FF. Polon. pag. 99. ait ordinem illum ſatis videri commodum: nullamque nos de methodo Adverſariis litem intendimus, ſed venenata tela, undecunque ejaculentur, retundimus atque vitamus fidei lorica, clypeoque protecti.

Non hac profecto indutus armatura adversus Socinum pugnavit Grotius, sed post editum opus de Christi satisfactione, ut erat ingenio multivolus, ex Calviniano Arminianus, ex Arminiano nullius fere fidei more Academicorum effectus oppugnatori suo Joanni Crellio literis datis Parisiis anno 1631. officiose gratias egit, & librorum Crellii lectione non solum plurimum se delectari significavit, sed etiam inde interpretationes ebibit perniciosas, passim in suis Bibliorum Commentariis dispersas. A quibus lectori accurate cavendum recte monet in Præfat. ad 3. sacrorum librorum volumen postremæ Venetæ editionis vir multijugis litteraturæ, & si veterum officiorum memor est, sodalis noster ac necessarius; quod & præmonuerat Admonitione in Psalmos præclarissimus Meldensium Episcopus. Cumque Grotianum opus oppugnandum cepisset Hermannus Ravenspergerus adjiciens illi depromptam ex Daniele inscriptionem *Tekel*, idest, *Appensus lancibus, & inventus minoris ponderis*; Ravenspergerum confutavit Jo. Gerardus Vossius erudita dissertatione, quæ Grotianæ solet adjungi. Grotius tamen adversariis suis noluit respondere, non quod prorsus in partes Crellianas concessisset, ut visum plerisque: sed quoniam arbitratus est quæstionem istiusmodi talis esse generis, ut in ea salva religione ac pietate possint homines diffidere, ut non obscure colligitur ex ipsa ad Crellium Epistola, nobisque, antequam hanc legeremus, in suspicionem venerat; prout innuimus lib. XXII. cap. 4. differentes de fide in Christi divinitatem. Atque ita Grotius in hæresi Sociniana, quam alibi appellavit ceteris nocentiorem, & venenum Ecclesiæ præsentissimum, non diffitetur plura doceri utilia, ac servari pietatem: ex quo diversa prodierunt de Grotio judicia, nec omnino iniqua; tametsi in sua quadam ad Vossium epistola data Kal. Januarii an. 1638. retundens impactas sibi accusationes profiteatur de summa Trinitate Orthodoxam sententiam, erroresque Socini, Crellii, Schokii de Christi satisfactione detestetur. Quos breviter refutaturis cum a falsa Grotii pietate sedulo cavendum erit, tum a Vossii aliorumque hæreticorum palmari, atque supino errore circa redemptionis Christi participationem per solam fidem, & imputationem justitiæ ejus: iisque prænotatis, ex Grotii quoque, & ex Vossii conatibus plura delibare fas erit ad Socinum, ejusque amasios profligandos idonea. Sed erit primum, ac validissimum præsidium nostrum in sacris literis, & Catholicorum Patrum interpretamentis: quæ opponere studebimus pestilentissimis Fausti & Crellii commentationibus, veri hominum Redemptoris Christi Jesu, cujus causam agimus, implorato summo, divinoque auxilio.

CA-

CAPUT II.

Demonstratur adversus Socinianos Redemptionem nostram per Christum factam non esse metaphoricam, sed in ea peragenda verum pro nobis pretium fuisse solutum, & Dominum Jesum esse vere, ac proprie hominum Redemptorem.

ITAQUE adversus Socinianos, ut illum servemus ordinem, quem in secunda ac tertia parte disputationis suæ Faustus tenuit, demonstrabimus decem propositionibus nos vere, atque interveniente pretio fuisse a Christo redemptos, idque nullatenus summi Dei repugnare æquitati. Erunt autem propositiones nostræ, quæ sequuntur. I. Revera Christus Jesus humanum genus redemit. II. Hanc redemptionem non solum exemplo, & commendatione caritatis peregit, sed etiam soluto pretio. III. Hujus rei causa mortem pertulit. IV. In morte perferenda peccatorum nostrorum pœnas luit. V. Fuit affixus cruci salutaris victima, oblatumque pro nobis sacrificium. VI. Per hanc hostiam & sacrificium, cum essemus filii iræ & vindictæ, reconciliati sumus Deo. VII. Reconciliatio ista facta est per veram peccatorum expiationem. VIII. Noluit itaque Deus peccata nostra per solam condonationem dimittere. IX. Decebat enim quammaxime, ut divinæ justitiæ satisfactio exhiberetur condigna. X. Nec fuit injustum, non pereuntibus nobis, Christum subire crucis supplicium, eique peccata nostra imputari. Postremæ tres theses, quoniam impetunt tertiam Socinianæ dissertationis partem, erunt proximi capitis argumentum: in prioribus septem præsens disquisitio versabitur.

PROPOSITIO I. Revera Christus Jesus humanum genus redemit.

Hanc propositionem probant invictissime sequentia divinorum librorum testimonia. 1. Mat. xx. 28. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis*. In Græco: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἦλθε δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Indubitatum est τὸ λύτρον esse pretium solutum ad redimendum captivum, derivatum a λύω, quod est *solvo*, ut animadvertit in hunc locum etiam Erasmus. II. Apostolus ad Galatas 1. 4. *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsenti sæculo nequam*: & III. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum*. Ubi in Græco extat verbum ἐξηγόρασεν, a propositione ἐξ, & ἀγοράζειν, quod est *redimere*, & *emere* magno soluto pretio: de hoc tamen loco infra prop. 4. III. Idem Apostolus ad Ephes. 1. 7. scribit: *In quo habemus redemptionem*

ptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum. Græce: Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων; quo in loco notandum vocabulum ἀπολύτρωσιν, quod valet idem, ac *pretium*, quod ad redimendum captivum persolvitur, denotatque redemptionem gravi peractam impendio. Occurrit idem vocabulum ad Rom. III. 24. ubi loquitur Apostolus de justificatione, quæ ita beneficium est gratiæ, ut ipsam tamen gratiam Christus nobis promeruerit. IV. In priori ad Timotheum II. 6. ait ipsemet Paulus: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. Et istic habetur in Græco vocabulum ἀντίλυτρον, solutum *pretium* pro redemptione captivi. Ignatius in Epistola ad Trallianos legit λύτρον, *pretium*. Hesychius ἀντίψυχον. Ἀντίψυχος est ille, qui pro altero se morti devovet, ut apud Gallos Soldurii, de quibus Cæsar lib. III. cap. 22. & apud Romanos Decii, de quibus Cicero in I. Tuscul. & S. P. Aug. lib. IV. de Civit. Dei cap. 20. Dio Cassius ait: ἀντίψυχοι οἱ ἀποθανεῖν ἐθέλοντες: *Antipsychi ii sunt, qui pro altero se tradere morti percupiunt*. Vide etiam ad Coloss. I. 14. ad Hebræos IX. 15. & Apocalyps. I. 5. Ex quibus hæc ratiocinatio fabricatur. Ille revera humanum genus redemit, qui soluto proprii sanguinis *pretio*, & ad nos liberandos se diræ morti devovens eripuit homines a peccatorum captivitate. Id præstitit Christus Jesus. Igitur Christus Jesus revera humanum genus redemit.

Propositio II. Cum hæc redemptio contigerit *pretio* oblato, non fuit peracta duntaxat Domini Jesu prædicatione & exemplo.

Sequitur ex dictis; ubi enim *lytrum* intervenit, ibi non est redemptio metaphorica, qualem adstruunt Sociniani. Confirmatur autem I. Apostolus in priori ad Corinth. VI. 20. inquit: *Empti enim estis pretio magno*: Græce, ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. De verbo ἀγοράζω, quod est *emere* pretio soluto, dictum paullo supra. *Magno* non extat in Græco, neque in Syriaco, nec apud Tertullianum de Pudic. cap. 16. & lib. 2. ad Uxorem cap. 3. sed τιμῆς legendum esse cum emphasi ostendit Estius, quoniam alioqui redundaret; non enim proprie fit emptio sine pretii solutione. Recte itaque Vulgata lectio. Quod hic notandum est; demonstrat Paulus nobis incontaminate corpore, animoque vivendum ducta ab emptitiis comparatione. Nam sicut qui pretio emuntur, non sunt juris sui, sed alieni; ita nos impensius Domino servire debemus, quoniam empti pretio sanguinis Jesu Christi effecti sumus Dominici juris. Atque hæc interpretatio liquet ex scopo Apostoli hortantis eo loci ad vitandam fornicationem, atque ex Commentariis Patrum, præsertim Chrysostomi Hom. XVIII. p. 476. scribentis: *In memoriam enim revocat magnitudinem beneficii modum salutis ostendens, quod cum essemus alienati, empti sumus, & non absolute, sed pretio*. Idem tradit Theophylactus pag. 211. & Oecum. pag.

pag. 474. qui etiam locum Apostoli reddunt, *Et non estis vestri ipsorum: siquidem empti estis pretio*. Similia habet auctor Comment. quæ tribuuntur Ambrosio Tom. 2. pag. 132. Quænam vero esset Apostoli ratiocinatio, quænam ratio comparationis, quænam exhortationis vis, si redemptio nostra fuisset absque pretio peracta? II. Eumdem sensum habent verba Apostoli proximo cap. VII. 23. *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum*, Græce: Τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων, idest, Cum emptitii sitis, nec proinde vestri juris, non debetis aliquid ad hominum gratiam factitare, & illorum jussa, qui prava injunxerint, exequi. Videatur Oecumenius in hunc locum pag. 209. III. Petrus quoque in Epistola 1. cap. 1. 18. scribit nos redemptos a servitute legis, & a priscorum rituum observatione debere incolatus nostri tempore conversari cum summa Dei reverentia, eo quod magni æstimanda est collata nobis libertas, quam non pecuniarum impendio acquisivimus, sed supereminenti pretio, idest, effuso in ara Crucis sanguine immolati pro nobis Filii Dei. *Scientes*, inquit Apostolorum Princeps, *quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati*. Græce: Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ. Istic verbum ἐλυτρώθητε designat liberationem factam *soluto pretio* a th. λυτρόω, *pretio redimo*: idem pretium argento, auroque, quibus redimuntur captivi, præfertur; & quale sit assignatur, nempe pretiosus Christi sanguis: cui redemptio nostra tribuitur ad Ephes. 1. 7. II. 13. ad Coloss. 1. 14. ad Hebr. IX. 14. X. 19. prima Joannis 1. 7. Apocalyps. 1. 5. &c. IV. Quidnam significat canticum illud novum Agno pro nobis occiso decantatum Apocalyp. V. 9. nisi attributam Christo judicii potestatem, quoniam pro nobis immolatus iram placavit, & nova, ac mirabili expiatione peccati redemit nos proprio sanguine? *Dignus es Domine* (ajebant ante thronum decumbentes) *accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo*: Græce, Ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου. Ubi *redemisti*, est aoristus verbi ἀγοράζειν, *pretio emere*, de quo supra, ac pariter pretium sanguinis designatur propositione ἐν, *in*, quæ juncta dativo idem est, ac *per*, denotatque causam instrumentalem. Hinc Aethiopica legit, *Mercatus es cum sanguine tuo*, Arabica autem, Syriaca, *Emisti nos Deo per sanguinem tuum*. Videsis N. Test. Wal. pag. 944. & interpretationem Arethæ ad calcem Oecumenii. Lege etiam Augustinum serm. 329. num. 1. & 336. num. 4. egregie explicantem quomodo Christus lancea transfixus in cruce, quasi *conscisso sacco* egerit grande commercium, atque totius orbis pretium fude-

fuderit. Quare ita Socinianos revincimus: Nisi Christus nos soluto pretio redemisset, nequaquam diceremur *Empti*, & ad jus Dominicum translati per Christi mortem; neque sanguis Christi analogiam haberet cum auro, & argento, quo redimuntur captivi. Atqui id repugnat productis modo, expositisque Scripturis. Christus ergo nos vere, proprie, ac soluto pretio redemit.

Propositio III. Christus eo fine, ut nos a peccato, dæmonisque captivitate redimeret, mortem pertulit.

Enimvero Joan. xi. 50. pontifex Caiphas, *non a semetipso*, sed divino numine afflante inquit: *Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*: Græce, συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. Conantur Sociniani ea Scripturæ loca, in quibus Christus dicitur *pro nobis*, vel *propter peccata nostra* mortuus, ita interpretari, ut particula ὑπὲρ, nihil aliud significet, quam *caussa nostri*, non caussa antecedente, & impulsiva, sed finali duntaxat, sive mera puta occasione, scilicet, ideo Christum pro peccatis nostris passum fuisse, quia inde consecutus est effectus aliquis peccata respiciens nostra; non quatenus mortuus sit ad satisfaciendum pro eisdem peccatis, sed quia inde fides gignitur nobis peccatum divina benignitate remissum iri. Ita Socinus Præl. Th. cap. 20. & de Christ. Serv. p. 2. cap. 10. At facilius Herculi clavam, quam nobis producti testimonii firmissimum præsidium extorquebunt. Etenim prophetavit Caiphas perituram totam gentem nisi Christus moreretur pro populo: fuit ergo causa antecedens, & impulsiva mortis Christi imminens perditio populi. Præterea ubicunque particula illa ὑπὲρ morti, aut perpessionibus jungitur, semper antecedentem ac meritoriam caussam significat: nec exemplum contrarium inveniri, aut in Scripturis, aut in idoneo quoquam Scriptore affirmat Vossius adversus Ravensperg. cap. 17. Hoc autem loco particula illa ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, conjungitur morti Christi. Igitur vim habet causæ antecedentis & impulsivæ. Insuper eo loci Socinus, & Crellius c. 11. adversus Grotium contendunt *a Cajapha* nullum alium interitum consideratum, nisi qui tum demum fuisset populo metuendus, si Christus mansisset superstes, idest, futuram Romanorum militum incursionem, de qua ipse Caiphas versu 48. cum suis ratiocinabatur, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem*. At ineptum supra quam dici possit, ac temerarium figmentum! Ineptum quidem, nam nec Sociniana interpretatione admissa, inde sequeretur Christum non fuisse occisum pro reparando imminenti Judæorum interitu, temporali saltim, & qualis ob carnalium mentem obversabatur; nec sequeretur Messiam præstolantes eidem non credituros, ut a servitute Romani Imperii eo duce liberarentur. Temerarium vero, quoniam citata verba vers. 48.

sunt

sunt Concilii Pharisæorum, non Caiphæ, qui eis contradicens inquit: *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit, &c.* quæ verba *a semetipso non dixit*, commonstrans ab alia servitute, quam a Romanorum jugo fore per Christi mortem liberandum populum, idest, a dæmonis captivitate. Ergo ut nos hinc erueret, piissimus Redemptor mortem oppetiit. II. Apostolus ad Romanos cap. v. 6. demonstrans nos justificatos in sanguine Christi, & reconciliatos Deo salvos futuros ab ira per ipsum, utitur argumento a majori ad minus, quoniam scilicet pro impiis mortuus est, ac multo magis salvabit justos, sibique acceptos: *Ut quid enim Christus*, inquit, *cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?* Græce: ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. Et versu 8. *Christus pro nobis mortuus est*. Græce: Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. His in locis particulam ὑπὲρ significare *substitutionem*, idest, Christum mortuum loco nostri, atque ut nos ab ira Dei redderemur immunes, liquet primo, quoniam ostendit Apostolus commendari caritatem Dei in nobis ex quo, cum peccatores essemus, pro nobis mortuus sit Christus. Si enim vix reperitur inter mortales, qui pro justo, aut amico se devoveat, ut fecerunt pro Reipublicæ incolumitate Curtius, Decius, Codrus, quam singularis erit amor sese devovere pro impiis? *Vix enim pro justo quis moritur?* inquit Paulus. Ubi, etsi Erasmus, imo & Hieronymus ad Algasiam q. 7. *justitiam*, non personam intelligit, quod nullo pacto vim argumentationis infringit; personam accipiendam commonstrat antithesis, ut observarunt docti viri Estius, & Jo. Gagnæus: comprobantque Versiones Aethiopica, & Arabica in novo Testam. Walt. pag. 648. At dum quis pro amico, aut justo se morti devovet, pro alterius incolumitate vitam surrogat suam. Id ergo, teste Apostolo, longe præstantiori caritate fecit Christus pro impiis, & inimicis. Accedit quod proximo versu 10. id expressius exponens ait Paulus: *Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus, &c.* quibus in verbis effectus mortis Christi, de quo infra, idest, peccatorum reconciliatio apertissime declaratur. III. Idem Apostolus in prima ad Corinth. 1. 13. ne humanæ eloquentiæ, & eorum, qui sibi Evangelium annuntiaverant merito se fidem crederent assecutos, *Nunquid*, ait, *Paulus crucifixus est pro vobis?* Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; Quo sane in loco particula ὑπὲρ, plus aliquid innuit, quam ubi ipse inquit percupere fieri anathema pro fratribus, aut nos jubemur pro fratribus animam ponere. Ibidem quippe significat Paulus neminem mortalium, nisi Christum, morte nobis impetrasse quæ ad salutem perducunt, licet multi & prædicatione, & exemplo, & etiam martyrio salutem nostram studuerint promovere, ideoque nos Christi esse, non Pauli, non Apollo, non Cephæ, ut ajebant Corinthii. Hujus

autem rei optimam profert causam S. P. Augustinus Tract. LXXXIV. in Joan. num. 2. scribens: *Etsi fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullus sanguis Martyrum funditur: quod fecit Christus pro nobis*. IV. In altera ad Corinth. v. 14. ostendit Paulus impelli nos caritate Christi, ut illi vivamus, *quoniam unus pro omnibus mortuus est*. Græce: ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε. Istic quoque ὑπὲρ πάντων subrogationem mortis Christi pro vera omnium redemptione commonstrat; quoniam Sociniano sensu, ad promovendam scilicet fidem, & caritatem commendandam, non unus, sed complures mortem oppetiere: & quoniam e vestigio Paulus denegatam a Socinianis antecedentem caussam mortis Christi, transfusam scilicet in omnes originariam prævaricationem commemorat dicens: *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt*. Quare hinc Augustinus sexcentis in locis, ut dictum alibi, probat contra Pelagianos originale peccatum. V. Non solum particula ὑπὲρ, occurrit, ubi Christus dicitur mortuus pro nobis, sed etiam particula ἀντὶ, in textu Matt. citato Prop. 1. quæ particula commutationem, & substitutionem significat, ut demonstrat Grotius cap. 9. ex Matth. II. 22., & XVII. 27. ex Lucæ XI. II. ex 1. ad Corinth. XI. 15. ad Hebr. XII. 16. ex 1. Petri III. 9. quæ loca exscripsit etiam Tournely de Incarn. pag. 175. Imo Socinus, & Crellius ea particula ἀντὶ commutationem significari haud negant, comminiscentes commutationem quamdam a subrogatione diversam, veluti dum captivi inter se permutantur, nec tamen alter vice alterius captivus evadit. Non enim Crellius locum invenire potuit, ubi ἀντὶ commutationem non denotet. Videatur Tom. IV. Operum Crellii pag. 190. At quis percipere potest duorum captivorum permutationem, nisi uterque captivus sit? Quis nostrum redemptione peracta asserit quempiam remanere captivum? Quis inficias eat ex duobus captivis unum tradi in pretium & redemptionem alterius, & ideo utrunque solvi a captivitate, quia soluto pretio uterque solvitur a jure, & potestate Tyranni? Perperam ergo Faustus & Crellius tentant istinc evadere. Habet autem vim eamdem vocabulum ἀντίλυτρον 1. ad Timoth. II. 6. supra explicatum. Ex quibus omnibus ad thesim probandam hæc construitur argumentatio. Si in locis, ubi Christus dicitur pro nobis mortuus, non solum significet particula *pro* aliquam utilitatem nobis provenientem ex Christi passione, qualem percipimus ex Apostolica prædicatione & exemplo; verum etiam demonstret mortem illum oppetiisse, ut nos a sempiterna erueret perditione, ut se loco nostri substitueret ad placandam Dei indignationem, ut nobis impertiret gratiam, & peccatorum remissionem, ut nos denique a peccati captivitate redimeret; profecto Christus redemptionis nostræ causa mortem oppetiit. Atqui explicato nuper sensu dicitur *pro nobis mortuus*. Ergo Christus eo fine,

ut

ut nos redimeret a peccato, dæmonisque captivitate, mortem pertulit.

Propositio IV. Christus in morte perferenda peccatorum nostrorum pœnas luit.

Christum in cruce peccatorum nostrorum pœnas pertulisse ex sequentibus locis evincitur. I. Esaias cap. liii. 4. de Christo, ut Socinus fatetur P.2. cap. 4. pag.149. vaticinatus, nec sermonem instituens de Jeremia, ut opinatur Grotius Tom. 1. pag.323. (falso enim Tournely scribit pag. 177. Grotium ad ipsum Isaiam literæ sensum inflectere;) etsi magis κατὰ λέξιν, *secundum verba*, fateatur in Christum potius, sublimiusque vaticinium congruere: Esaias inquam, ait: *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*. Hebraice: אָכֵן חֳלָיֵנוּ הוּא נָשָׂא וּמַכְאֹבֵינוּ סְבָלָם: quorum verborum sensus est, *Vere debitas peccatis nostris pœnas tulit*. Contendit Socinus verbum נשׂא, *Nasà*, idem esse, atque *auferre*, non *perferre*, ac *sustinere*, eo quod Matthæus cap. viii. 17. hunc locum interpretetur de languoribus, morbisque corporis, quos Christus sanavit, nec tamen transtulit in semetipsum. Idem censet Forerius Tom. iii. Crit. Sacr. pag. 601. At primum cum נשׂא significet *pœnam luere* Exodi xxviii. 43. Ezech. xxix. 19. aliisque in locis plurimis; quare sensum istic non præsefert eumdem? Certe Versio Syriaca habet: *Vere passiones nostras ipse pertulit, & dolores nostros ipse passus est*. Arabica, *Ipse portat peccata nostra, & pro nobis dolore afficitur*. Græca, οὗτος ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. *Ipse peccata nostra portat, & pro nobis dolet*. Deinde non solum verbum נשׂא occurrit hoc loco, sed etiam סבל *sabal*, quod nullibi aliud significat quam *sustinere*, ac *bajulare*. Vide hebraica Biblia Gen. xlix. 15. If. 46. 4. Thren. v. 7. &c. Præterea Christum peccata delere quis negat? pœnas verò peccatorum ipsum non pertulisse Socinus undenam probat? Sane quæ sequuntur, evincunt oppositum. Neque ad rem est præcitatus locus Matthæi. Etenim *languores* Isaias dixit, & qui animum afficiunt, & qui in peccatorum pœnam torquent corpora: & Christus utrosque curavit, quoniam *factus in similitudinem carnis peccati* pertulit infirmitates nostras ut a nobis languores animi, corporisque morbos dispelleret. Quare recte Matthæus, etsi loquatur de ægrotantibus corpore, utitur testimonio Isaiæ, ut per corporalium morborum curationes mentem erigamus ad percipienda spiritualia beneficia, ut curatio corporis esset veluti præambula redemptionis animarum, ut subaperiret plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Videatur Joannes Chrysostomus hom. 28. in Matth. pag. 275. Estius, Arias Montanus, ac præ ceteris Taddæus noster Perusinus in Isaiam, Maldonatus, Jansenius, Nat. Alex. in cap. viii. Matthæi. Sanare itaque Christum animi, corporisque languores concedimus; de utrisque loquutum Esaiam quatenus mors, & infirmitates sunt pœna peccati,

 haud

haud inficiamur: Christum vero utrisque languoribus attulisse medelam, quoniam ipse pertulit infirmitates nostras, & peccatorum nostrorum pœnas in se transtulit, firmissime profitemur. Atque id Esaias sequentibus verbis confirmat. Versu enim proximo inquit: *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*. Hebraice: וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ מְדֻכָּא מֵעֲוֹנֹתֵינוּ׃ *Et ipse vulneratus a prævaricationibus nostris, attritus ab iniquitatibus nostris*. Quo in loco iniquitates & scelera nostra fuisse mortis, ac suppliciorum Christi causam effectricem ac meritoriam satis ipsa verba declarant. Sequitur autem Propheta: *Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus*. Hebr. מוּסַר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ׃ *Castigatio pacificationum nostrarum super eum, & in livore ejus medicatum est nobis*. His apertissime significat Vates castigationem, quam divina justitia pro offensis nostris postulabat, ex qua conciliatio & pax consequeretur, Christo fuisse impositam; ut ex proprietate linguæ sanctæ demonstrat Arias Montanus Tom. 2. in Esaiam p. 1160. Temere negat Socinus pag. 151. *castigationem* hoc loco significare punitionem, quoniam ei conjungitur *pax*; nam punitio peccati dicitur *castigatio pacis*, quoniam per mortem Christi reconciliati sumus Deo, ut infra ostendam, innuitque ibidem Profeta dicens, *Et in livore ejus medicatum est nobis*. Habet Syriacus: *Castigatio pacis nostræ ipsi imponitur, & cicatricibus ejus curabimur*. Et Arabicus, *Castigatio pacis nostræ imposita est ei, per ejus vulnera nos sanati sumus*. Tom. 3. Polygl. pag. 145. Expende totum illud caput LIII. de quo hactenus. II. Apostolus in 2. ad Corinth. v. 21. scribit: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*. Perspicuum est male a quibusdam legi, *Is*, idest Christus, *peccatum fecit*, quam lectionem rejicit Augustinus cap. XLI. Ench. num. 13. sed legendum, *Eum, qui non noverat peccatum*, ut habet Vulgata, & Græcus codex, τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ideoque sensus est, *Deus fecit Christum pro nobis peccatum*, scilicet, *sacrificium pro peccato*; ut ostendimus hujus Volum. pag. 173. Nam Levit. IV. 29. ubi habet Vulgata, *Ponetque manum super caput hostiæ, quæ pro peccato est*, legunt Hebræi, עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת *super caput peccati*, & LXX. pariter ἐπὶ κεφαλὴν τοῦ ἁμαρτήματος αὐτοῦ. Recte itaque Augustinus citato loco, necnon Q. 12. super Num. & lib. 1. contra Maximinum cap. 2. ait *peccatum* dici ab Apostolo *sacrificium, quod pro peccato offertur*: quod & demonstrat scopus Apostoli ibidem loquentis de peccatorum reconciliatione. Possunt Apostolica verba & hunc habere sensum, *Fecit Deus Christum subjectum suppliciis, & punitioni peccati*: quem sensum comprobat citato loc. contra Max. S. Pater ex alio Pauli contextu, ad Rom. VIII. 3. *De peccato damnavit peccatum in carne*: ubi in Græco est verbum κατέκρινε, idest, *condemnavit, judicavit, morti tradidit*. Sive autem dicas Chri-

Christum fuisse pro peccatis nostris mactatum, sive in ipsius carne affixa cruci apparere peccati judicium, ac punitionem; quid aliud, te amabo, dices, nisi Christum scelerum nostrorum luisse pœnas? III. Invictissime Socinianos revincit quod scribit Paulus ad Galatas III. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum: quia scriptum est, Maledictus omnis qui pendet in ligno*. Hic maledictionem & execrationem dici pœnam inflictam in punitionem peccati pluribus ostendimus contra Phereponum Tom. IV. pag. 45. & seq. Omnia, quæ ibidem diximus, demonstrant verborum Apostoli sensum esse, Christum nos redemisse a peccatorum pœna & execratione, a qua liberare non poterat lex scripta, ipsam execrationem ac pœnam in se suscipiendo. Confirmat hanc interpretationem primo lex ipsa Deuteronomii XXI. 22. quæ agit de suspensis in patibulo ob gravissimum scelus: idem commonstrant exempla suspensorum, quæ habentur Num. XXV. 4. ob idololatriam, & scortationem, Josue VIII. 29. & X. 26. ob intentatas clades Israelitis, cultumque Deorum, 2. Reg. XXI. 9. ob peccatum Saulis in Gabaonitas, & in divinæ vindictæ exemplar. Deinde etiam veteres Rabbini suspensum esse maledictum observant, quia peccavit coram Domino, & suspensus est in pœnam scelerum, & convitiorum, quibus Deum proscidit. Ita Onkelos, Talmud lib. Sanhed. cap. 6. Abenezra, Kimki, aliique collecti a Coccejo, Vitringa, & Seldeno. Catholicos Interpretes laudavi cit. pag. 45. Postremo maledictionis causa non a suspendio petenda est, sed a delicto, alioqui mortem Christi maledictam diceremus, quam phrasim in Catechesi Palatina etiam hæretici *indisciplinatam* appellaverunt. *Non enim*, inquit Hieronymus in hunc locum, *maledictus quia pendet, sed ideo pendet quia maledictus*. Igitur esse *maledictum* est esse suspensum in ligno in punitionem peccati. Cum itaque Christum ibidem appellet Apostolus *μὴ γνόντα ἁμαρτίαν*, *innocuum, & nescientem labem*, & ad Hebr. VII. 26. *ὅσιον, ἄκακον, ἀμίαντον, κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν*, *sanctum, innocentem, impollutum, segregatum a peccatoribus*, quomodo fecit illum Deus *maledictum*? Non alia ratione, nisi quia aliena peccata in se suscepit, ut pro iis pœnas lueret; quemadmodum debitor appellatur tam qui per se debitum contrahit, quam qui pro alio vadimonium promittit, præs, atque sponsor. IV. Petrus Epist. 1. cap. II. 24. inquit: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum*. Græce, *Ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον*. Carolus Witasse pag. 374. de Incarn. inquit Socinianos respondere Petrum non usum verbo simplici *φέρειν*, quod est *ferre*, sed composito, quod est *auferre & delere*. Non ita ineptiunt Sociniani, ut fateantur *φέρειν* esse *perferre*, aut diversam habere significationem ab *ἀναφέρειν*: sed Joan. Crel. pag. 20. ait, quamquam dixisset Petrus, *τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἤνεγκεν*, quod est a verbo simplici

plici φέρει, *non tamen verba illa protinus significarent pœnæ proprie dicta perpessionem*; nec forte ignorant Isaiæ LIII. v. 4., habere LXX. οὗτος ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, ubi tamen φέρει interpretantur, *aufert*, *delet*. Reponunt itaque, uti eodem verbo ἀνάφερον Paulum in Epistola ad Hebr. IX. versu ult. ubi tamen, veritate cogente, etiam nos legimus, *ad multorum exhaurienda peccata*: unde constat ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας non esse *perferre* peccata, sed *tollere* & *auferre*. Ita Faustus pag. 152. Addit Crellius pag. 21. verbum ἀναφέρειν poni a LXX. pro hebraico *Hæalab*, ascendere fecit, ut adnotavit Tremellius in editione Syriaca. Addat, si lubeat, Theodorum Bezam, & Erasinum Schmidium. Est autem *adscendere facere*, idem ac *transportare*, & *auferre*, ut de ossibus Josephi ex Ægypto asportatis legitur Josue XXIV. 32. Hæc Sociniani. At primum, si grammaticis significationibus pugnandum est, ἀναφέρειν τὴν ἁμαρτίαν, est *scelus in aliud transferre*, ut exquisitis exemplis demonstrat Budæus Comment. ling. Græc. p. 401. Deinde non ait tantum Petrus, ἀνήνεγκε, *tulit, portavit*, sed ἀνήνεγκε ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, *portavit in corpore suo super lignum*. At corpus suum cruci affixit. Ergo etiam affixit cruci peccatum, ut ad Colofs. II. 14. inquit Paulus de quo loco infra. Præterea quis nostrum negat Christum abstulisse peccata? Abstulit, delevit; sed pro nobis luendo pœnas: quod innuit eo loci Petrus, nos exhortans ut Christi exemplo feramus æquo animo maledicta, & convicia. De testimonio autem Pauli idem omnino dicimus. Optime Vulgata habet: *Ad multorum exhaurienda peccata*; at quo pacto peccata exhaurivit? Eorum supplicium in cruce perferens, & corpus suum vulneratum, clavisque transfixum exhibens Deo *hostiam* propitiationis. Inquit enim ibidem Paulus, *Ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*. At quid est *per hostiam suam*, nisi forte *per corpus suum, quod fecit hostiam pro peccato*, ut observat in hunc locum Primasius? Ad hæc Paulus eo loci instituit antithesim inter adventum Christi primum, & secundum: & in hoc ait appariturum χωρὶς ἁμαρτίας, *sine peccato*, idest, impassibilem atque immortalem. Igitur in primo adventu dicitur *tulisse peccata*, quatenus pro his passus ac mortuus est: alioqui inter adventum primum & secundum nulla ibidem exprimeretur ἀντίθεσις. Quod proinde ait Crellius ἀνήνεγκε idem esse, *ac adscendere fecit*, producta Syriaca Versione, notisque Tremellii, excipimus gratanter. *Ascendere fecit*, sed super lignum, quemadmodum attollebatur in ara holocaustum pro peccato. *Nam* LXX. *Interpretes verbum istud* העל, *Adscendere fecit, vertunt* ἀνάφερον, *ac inter alia cum de sacrificiorum oblatione agitur, ubi utriusque verbi frequens est usus*. Ita Crellius. Ex cujus confessione infertur, quod Christus in corpore suo affixo cruci ideo peccata sustulit, quoniam corpus illud ligno suffixum erat pro peccatis sacrificium & hostia. Ita ex invitis pectoribus erum-

erumpit veritas. Atque hæc omnia syllogismum istum efficiunt: Luit peccati pœnas quisquis pro iniquitatibus confoditur, & vulneratur; quisquis in execrationem culpæ suspenditur; quisquis pro peccatis tanquam hostia conteritur, & mactatur. Atqui hæc omnia Christus perpessus est. Igitur Christus peccatorum nostrorum pœnas luit.

Propositio V. Christus affixus cruci fuit pro peccatis nostris hostia, & sacrificium Deo sponte immolatum.

Hanc thesim confirmant verba Pauli in 2. ad Corinth. v. 21. & quæ nuper diximus de loco Petri Epist. prima 11. 24. ex confessione Joannis Crellii. Sed ulterius comprobatur. I. Indubitatum est, neque id Sociniani audent negare, Christum præfiguratum fuisse in sacrificiis veteris Testamenti. Hoc nos demonstravimus libri xx. nono capite; hoc scribunt Patres, ut Hieronymus in caput 2. ad Ephes. & Augustinus lib. xx. contra Faustum cap. 18. & x. de Civ. D. cap. 20. Hoc testatur Apostolus Ad Hebr. x. 1. hoc denique Christus in Cruce exclamans, *Consummatum est*. At sacrificia veteris legis, si non omnia, plura saltim pro peccatorum expiatione immolabantur: quod testatur Apostolus ad Hebræos v. 1. & VIII. 3. Nolunt vim hujus argumentationis hostes veritatis percipere. Negant antiquas victimas aliquod præseferre veræ expiationis vestigium: negant agnum, qui potissimum Christum præfigurabat, fuisse aliquando pro peccato immolatum: negant victimas illas aliquam per se habuisse vim divinæ justitiæ satisfaciendi, atque ad id comprobandum appellant ad consensum doctorum virorum: addunt & rationem, quia nec inter homines & bestias est speciei communio, nec earum oblatione indiget Deus omnium universorum. Hæc Socinus P. 2. pag. 156. & seq. Ad quæ cum multa respondeat Grotius cap. 10. omnia nos facillime elidi arbitramur, si duo per se obvia prænotentur; unum, quod *si totum præcedat in typo, jam non typus, sed historiæ veritas est appellanda*: alterum, quod *de umbra transeuntibus ad veritatem, & de lege ad Evangelium, pro brevibus & præsentibus futura, & æterna succedunt*: quorum primum tradit Hieronymus in cap. XI. Oseæ, alterum in cap. XIII. Zachariæ. Etsi ergo vetera sacrificia per se non delebant peccati maculam, typus tamen erant sacrificii Christi, per quod peccatum expiatur; atque ipsa peccati expiatio præsignabatur in oblatione immunditiæ legalis, & in relaxatione temporalis pœnæ, quam lex trangressoribus minabatur. Etenim effusionem sanguinis pecudum fuisse homini *pro animæ piaculo*, legitur XVII. Levit. versu 11. Et quamvis Deus pecudum & arietum sit Dominus; ea libera mactatione, qua pro hominibus carne immundis mundæ pecudes necabantur, parcebat transgressoribus, ne iis mortem immitteret violentam. Sicut ergo per hostiarum sanguinem abstergebatur carnis inquinamentum, ita per sanguinem Christi detergitur labes peccati. Vide Augustinum lib.

lib. XVIII. contra Faustum cap. 6. & Apostolum ad Hebræos c. IX. 13. Itaque sive hostia pro peccato, quæ erat piaculum animæ, sensu explicato, sive mactatio agni, sive hirci emissarii, sive oblationes pro legali immunditia, præsignarunt effectum passionis Christi, qui unico sacrificio omnia consummavit: nec opus est, ut præmonui, in typis totum præcedere, & carnalibus tribuere spiritualia. De mactatione agni, liquet ex cap. XII. 13. Exodi ejus sanguinem liberasse *a plaga disperdente*: immolatos agnos pro delicto patet ex Levit. XIV. 13. & Num. VI. 14. quod & fatetur Crellius pag. 205. ægre ferens a Grotio in hoc reprehendi Socinum: qua in re arbitror potius Crellium peccare; nam Socinus P. 2. cap. 1. pag. 156. negat Baptistam appellasse Christum *Agnum*, respiciendo tanquam *ad typum*, ad agnos immolatitios, & hanc rationem profert, *Cum in vetere fædere, ut jam dictum est, pro peccato nullus agnus immolaretur*. Quæ ratio cum Crellii confessione falsa sit; Christus dicitur *agnus Dei*, quia in peccatorum expiationem tanquam agnus occisus est, ut prænuntiavit Esaias LIII. 7. & in illius passione completum testatur Philippus, Act. VIII. 32. Vide supra Prop. 2. num. 3. & 4. II. Apostolus ad Ephesios V. 2. nos hortatur, ut ambulemus in dilectione, *Sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Græce, προσφορὰν, καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. Hostiam, θυσίαν, esse victimæ mactationem a θύω, *macto*, *sacrifico*, negare non audent Sociniani, præsertim si adjungatur προσφορὰ, *oblatio*, quæ vox *nunc ipsum offerendi actum*, *nunc rem oblatam significat*, inquit Crellius p. 223. oppugnaturus Grotium, qui inter θυσίαν, & προσφορὰν haud male distinguit, cum non omnis oblatio sit mactatio hostiæ, ut res per se loquitur. At si discrimen illud approbes, aperte sequetur Christum non solum pro peccatis nostris oblatum caritate, & amore, verum etiam effuso sanguine mactatum atque immolatum: si oblationem accipias pro ipso actu mactationis; consequetur sacrificium quod pro nobis Christus obtulit, cruenta sanguinis effusione fuisse peractum. Quicquid ergo affirmes, negari nequit Christum esse pro peccatis nostris oblationem & hostiam. acceptis προσφορᾶς, & θυσίας vocabulis pro *concreto*, nam Christus tradidisse *semetipsum*, innuit ibidem Paulus. Quamobrem bene sapienterque Interpretes nostri observarunt Christum Dominum esse simul hostiam & Sacerdotem. At enim respondet Crellius, in mactatione nullam haberi rationem sacrificii, cum & Lævitæ sacerdotio privati holocausta victimasque mactarent, Ezech. XLIV. 10. 11. Verum ibidem versu 15. sacerdotes appellantur, qui offerunt Domino *adipem & sanguinem*: quibus verbis verum sacrificium designari p. 224. fatetur Crellius. Cum itaque Christus obtulerit se Deo hostiam, & cruentatam victimam, ut inquit Apostolus; sacrificium pro nobis obtu-

obtuliſſe negat fruſtra idem Ebionita. Subtilius aliquid videtur reponere, dum ait illorum verborum *in odorem bonæ fragrantiæ* vix ullum eſſe uſum, cum de expiatoriis ſacrificiis eſt ſermo. Sed primo de holocauſtis ea verba uſurpantur Gen. VIII. 21. de mactatione arietis Exodi XXIX. 16. de immolatione avium Levit. I. 17. de hoſtia boum, & ovium Num. XV. 3. Deinde etiam de hoſtia, *quæ pro peccato eſt*, ea phraſi fit ſermo Levit. IV. 31. Verum tamen eſt ubique appellari ſacrificium *in odorem ſuavitatis* non mactationem pecudis, aut effuſionem ſanguinis, ſed aduſtionem holocauſti, & cremationem adipis: ignis enim, inteſtina, incenſum, & ſuffimenta caritatem, animique rectitudinem, ad quam Deus attendit, ſignificant. Itaque Apoſtolus ſacrificium Chriſti tanta caritate ac dilectione peractum, rectiſſime appellat *hoſtiam in odorem bonæ fragrantiæ*; gerebatque typum mortis Chriſti victimarum mactatio; dilectionis autem, & flagrantiſſimæ caritatis crematio adipis. III. In epiſtola ad Hebr. oblati pro nobis ſacrificii pluribus mentio fit, inter Sacerdotium Leviticum, & Chriſti allato diſcrimine. Ac primum cap. VII. 27. Chriſti commendatur ſanctitas ac perfectio, quod non habuerit neceſſitatem, quemadmodum Sacerdotes, quotidie offerre hoſtias pro ſuis delictis, deinde pro populi: *Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo*, in ara Crucis, ut recte Tridentini Patres ſeſſ. 22. cap. 1. ſubaudi *pro delictis populi*, nam verſu præcedenti dicitur Chriſtus *ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus*. Hanc oblationem in cælis fieri perperam autumant Poloni fratres, nam Apoſtolus loquitur de oblatione hoſtiæ, hanc ſemel peractam ait, ſtatuitque diſcrimen inter cruentam mactationem victimarum ſæpenumero repetitam, & immaculati Agni occiſionem ſemel peractam. At in cælo *ſemper vivit ad interpellandum pro nobis*, ait eodem capite Paulus, nec mactatur denuo, ſed inceſſanter effuſi ſanguinis pretium exhibet Patri. Deinde Apoſtolus c. IX. 11. inquit: *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, &c.* quibus verbis ſempiternum ejus Sacerdotium commendat, per quod cæleſtem nobis aditum reſeravit, *& per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa*. Et hic ludunt operam Socinus, Crellius, Smalcius, Wolchelius, aliæque peſtes, aſſerendo Chriſtum nonniſi in cælo Sacerdotis munere fungi, ut ſummus Pontifex Aaronicus quotannis ingrediebatur ſanctuarium cum ſanguine hircino, & vitulino, ut legitur ibid. verſu 25., & Levit. XVI. 2. At revera mentita eſt iniquitas ſibi: enimvero illa verba, *Chriſtus aſſiſtens Pontifex*, Græce habentur, Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς *Poſtquam adveniſſet Pontifex*, ideſt, poſteaquam in ſua Incarnatione factus eſſet Pontifex: & ſi in cælum ingreſſus dicitur διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, *per proprium ſanguinem*, ſive ut legit Arabs, *cum ſanguine*; profecto jam ſanguinem effuderat, & obtulerat hoſtiam. Atque ita Aaron

ingredi non poterat sanctuarium, nisi antea obtulisset *vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum*, citato cap. Levitici versu 3. Nec inferre poterat sanguinem intra cælum, nisi prius mactasset *hircum pro peccato populi*, ibid. vers. 15. Omnia ergo quadrant adamussim, si dicamus Christum effuso sanguine obtulisse sacrificium in cruce, cujus pretium indesinenter exhibet Patri. Eodem cap. IX. ad Hebr. versu 14. producto typo junicis rufæ, de qua Num. XIX.2. ait Apostolus: *Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram*, designans longe perfectius esse sacrificium sanguinis Christi immaculati, & absque omni prorsus labe, quo emundantur conscientiæ sordes, quam fuerit sanguis & cinis vaccæ rufæ sanctificans inquinatos *ad emundationem carnis*. Dicent ne Socini gregarii factam hanc oblationem in cælo? At de vacca rufa legitur Num.XIX.3. immolatam *extra castra*: & de Christo ad Hebr. XIII. 12. *Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est*. Videsis IV. volum. hujus op. pag. 78. In eadem ad Hebræos Epist. citato cap. V. 22. habetur: *Semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*. Dictum *apparuit* in primo adventu, nam sequitur, *secundo sine peccato apparebit*. Dum ergo inquiunt hanc hostiam immolari in cælis, delirant FF. Poloni. Non debent permoveri illis verbis *in consummatione sæculorum*; nam & his designatur tempus Dominicæ Incarnationis, ad Galatas IV. 4. & ad Ephes. I.10. Denique Apostolus laudata Epistola ad Hebr. cap. X. 12. ait: *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextra Dei*. Audio cavillatores: *sedet offerens*, inquiunt, non obtulit in cruce pendulus. At quis non videt antithesim præcedentium verborum, *Omnis Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem semper offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata?* Itaque sensus est: Christus una oblatione peracta in cruce *consummavit in sempiternum sanctificatos*; cum sacrificia Aaronica essent quotidie innovanda. Ita Apostolus proximo versu 14. cujus sensum optime assecutus est suis in Paulum Adnotationibus sodalis noster, Joannes Thomas de Bonis. Addo pro *offerens* extare in Græco προσενέγκας, participium præteriti temporis, idem valens, ac, *cum obtulisset*. Adeas Estium in Paulum. Offert itaque Christus in cælo illam eamdem hostiam quam obtulit in cruce; eamdemque nos in altari immolamus in commemorationem, & applicationem illius sacrificii, quod *consummavit in sempiternum sanctificatos*. Atque his abunde refutavimus hæreticos, qui negant Christum in terris degentem functum munere sacerdotis, & seipsum in satisfactionem pro peccatis nostris sacrificasse. Possunt autem dicta hac ratiocinatione concludi: Esse antitypum victimarum legalium, tradere semetipsum oblationem & hostiam Deo, ac semetipsum immo-

lare

∫are pro delictis populi, idem est, ac pro peccatis offerre sacrificium. Atqui Christus in ara Crucis fuit antitypus victimarum legalium, tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo, atque pro delictis populi immolatus est. Ergo Christus in ara crucis semetipsum pro peccatis nostris obtulit sacrificium.

Propositio VI. Per hanc hostiam, & sacrificium reconciliati sumus Deo.

Reconciliationem hominum per Christum factam, quatenus nostram procuravit conversionem, & effecit ne pœnam, quam promeriti fuimus, sentiamus, fatetur Socinus P. 2. cap. 8. & Crellius in respons. ad cap. 7. dissert. Grotianæ. Negant tantum morte Christi iram Dei fuisse placatam, & Deum nobis reconciliatum intuitu passionis ejus: quam impiam tergiversationem superioribus, & sequentibus argumentis refutamus. I. Apostolus ad Rom. III. 24. & seq. de nostra justificatione sermonem instituens, inquit: *Justificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est, in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in Sanguine ipsius*. Clarissimus Pauli interpres doctissimus Seripandus pag. 57. Apostoli verba hac perspicuitate declarat. Justificati gratis: *absque ullo eorum promerito*. Per gratiam ipsius: *non per opera legis, sed per bonam, liberalem & benignam Dei erga nos voluntatem*. Per redemptionem, quæ est in Christo Jesu: *In hoc Dei erga homines præclara voluntas excelluit, quod pretium, quo redimerentur a servitute peccati, non in auro, non in argento, non in humanis quibuscunque, aut operibus, aut divitiis posuit, sed in carne unigeniti filii sui Jesu Christi*. Abeant nunc in malam crucem inimici Redemptoris. Inquiunt, Si reconciliati sumus gratis, quomodo per sanguinis Christi placamentum? At *gratis* ait Apostolus, excludens nostra promerita, & legis opera, de quibus paullo supra, *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro*, non excludens *redemptionem, quæ est in Christo Jesu*; sive ἀπολύτρωσιν, ut legunt Græci, *pretium*, quo redimuntur captivi: quod sane pretium gratiam non tollit, quoniam libera Dei voluntas proposuit nobis Christum *propitiationem*, ἱλαστήριον, *iræ placamen*. Reponunt nusquam extare scriptum quod Deus reconciliatus sit nobis, sed quod nos reconciliati simus Deo. Quid vero inde? Reconciliatio percipi nequit, nisi intelligatur placari, qui averso erat animo. At non Deo nos, sed nobis Deus iratus erat, ipse pœnalem legem statuerat, ipse erat offensus. Ita ergo Deo reconciliati sumus, ut ipse placatus sit, pœnamque debitam relaxaverit. Dicitur autem in sacris literis *propitiari Deo peccatorem*, ut dicitur summus Sacerdos, ad Heb. II. 17. *repropitiare delicta populi*, idest, placare Deum ob delicta populi iratum, consueta Scripturarum locutione, quam dicunt Grammatici *enallagen*, scilicet, permutationem. Ajunt non

 esse

esse tribuendam hanc placationem sanguini Redemptoris, quoniam si Deus proposuit Christum *propitiationem*, jam salutem nostram concupierat, & media, quæ ad eam pertinebant, statuerat; ideoque nullam adversus nos fovebat indignationem. Sed ait Apostolus hanc propitiationem positam *in sanguine ipsius*, & proximo capite v. 10. affirmat nos, *cum inimici essemus*, reconciliatos Deo *per mortem filii ejus*: de quo loco etiam supra Prop. 3. Itaque sanguis & mors Christi hanc propitiationem effecerunt: neque id gratiæ & misericordiæ repugnat, quia, ut diximus cum Seripando, reconciliationis pretium libera Dei voluntas *proposuit*. II. In 2. ad Corinth. v. 19. ait Paulus: *Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Ubi nota Christo tribui *reconciliationem*, Apostolis autem qui pro Christo legatione funguntur, *ministerium reconciliationis*: quod exercent dispensatione verbi, & administratione sacramentorum. Christus ergo proprio sanguine non solum Dei reconciliationem annuntiavit, sed etiam promeruit. III. Et reconciliationem, & placamentum, & sanguinem, & crucem Christi complectitur Doctor gentium ad Colossens. 1. 20. scribens, *Per eum* (complacuit Deus) *reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus*. Legit Oecum. pag. 121. *Pace facta per sanguinem crucis suæ*. Perperam itaque a reconciliatione placamen, a placamine sanguinis, & Crucis Christi efficientiam sejungunt Sociniani. IV. Joannes Epist. prima 11. 1. 2. scribit. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris*. Quid ad hæc Socinus, quid Crellius? Ille lib. 1. cap. 7. contendit Christum dici advocatum nostrum, ac mediatorem, quia, ut Moses, internuncii munus gessit, non quod *pacificatoris* locum teneat; sed aliter suadet Paulus 1. ad Timot. 11. 5. scribens: *Unus est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*; de quo loco propos. 1. & ad Hebr. IX. 15. *Et ideo novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, &c.* Christus ergo est Mediator, & advocatus speciali titulo, quia tradens semetipsum ἀντίλυτρον, *pretium* liberationis, factus est propitiatio pro peccatis nostris: quod nec Mosi convenit, nec ulli mortalium. Crellius autem reponit pag. 147. a Joanne nullam mortis Christi mentionem fieri, & dici ipsum Christum advocatum apud Patrem, quia semper vivit *ad interpellandum pro nobis*, ut ad Hebr. VII. 24. Verum meminisse oportebat, paullo supra scripsisse Joannem, *Et sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato*. Illud quoque observandum erat, Paulum ad Hebræos commonstrare eo loci sempiternum Christi Sacerdotium, redemptionem æternam, & assiduam pro nobis intercessionem, quia semel obtulit seipsum hostiam perfectam pro delictis populi. Quamobrem

obrem ubicunque Christi mediatio, officiumque advocationis commendatur, sanguinis ejus placamentum non excluditur, sed supponitur. Immobilis stat ergo thesis nostra, quandoquidem reconciliati sumus Deo per Christum, tanquam per hostiam pro nobis mactatam; si in ejus sanguine habeamus propitiationem, & ob mortem crucis ipse fuerit pacis nostræ sequester ac mediator. Atqui in sanguine Christi propitiationem habemus, & ipse per supplicium crucis sequester pacis, & Mediator noster effectus est. Ergo per ipsum, tanquam per hostiam, & sacrificium placaminis, reconciliati sumus Deo.

Propositio VII. In hac reconciliatione a peccatis expiati fuimus, deleto per passionem Christi delictorum nostrorum chirographo.

Adversus Socinum, qui lib. 2. pag. 173. cap. 20. ait expiasse quidem Christum peccata nostra, quatenus ea peregerit, quibus peractis veniam delictorum nostrorum jam nobis sponte decretam, & promissam consecuti simus, vel etiam eam veniam nos consecutos esse declaratum sit, non autem quatenus obtulerit pro nobis sacrificium expiatorium, pugnant quæ diximus quinta propositione. Ut appareat modo, Christum in cruce non declarasse peccata nostra expiata, nec tantum ingenerasse nobis fidem, qua a peccatis in posterum retrahamur, ut inquit Crellius cap. 10. contra Grotium pag. 210. dicimus nos per Christum a peccato expiatos, quatenus ipse per crucem & mortem suam verè divinæ justitiæ a nobis pœnam exigenti cruciatibus suis satisfecerit: quod non solum præcedentium consectarium est, verum etiam apertissime traditur ab Apostolo. I. Is enim ait ad Galat.3. aliisque in locis, Christum, ut nos solveret a maledicto legis, idest, a pœna nobis infligenda, factum pro nobis *maledictum*, hoc est, subjectum punitioni, ac supplicio. Vide supra IV. Prop. Quid est autem aliena expiare peccata, nisi delere reatum, & sacrificiis purgare noxium a scelere? Quod cum factum sit etiam substitutione Unigeniti, pro inimicis aliàs damnandis, nil restat ad veram satisfactionem constituendam. II. Idem Apostolus ad Colofs. II. 14. ait: *Delens quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* In quem locum Chrysostomus hom. 6. p. 1357. *Vides quantum posuerit studium, ut deleretur chirographum. Utpote eramus omnes obnoxii peccato, & pœnæ. Ipse punitus solvit & peccatum & pœnam: punitus autem fuit in cruce. Illic ergo ipsum affixit, tanquam qui haberet potestatem, ipsum disrupit. Quodnam chirographum? Aut id, quod dicebant Mosi, Quæcunque dixit Deus faciemus, & audiemus. Aut si non hoc, quod Deo debemus obedientiam. Aut si non hoc, quod id tenebat Diabolus chirographum, quod Deus fecit Adamo dicens, Qua die e ligno comederis, morieris. Hoc ergo chirographum tenebat diabolus: nec id nobis dedit Christus, sed ipse id scidit.* Idem scribunt Oecu-

Oecumenius pag. 132. & Theophylactus pag. 651. Auctor etiam Comment. quæ tribuuntur Ambrosio, pag. 269. tom. 2. chirographum interpretatur *peccatum, quod ex Adæ erat prævaricatione, quod nos a mortuis resurgere non sinebat*. Socinus P. 2. cap. 24. pag. 181. respondet ex verbis Pauli non Christum sed Deum delevisse chirographum: nec in cruce deletum, sed postquam deletum erat, affixum cruci. Ingeniosa cavillatio, nisi in Græcis extaret, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ubi *affigens* exprimitur participio præteriti temporis, quo significatur deletum chirographum, postquam fuerat affixum. Deinde ait Socinus, hujusmodi chirographum esse veterem legem, & cæremonialia præcepta, quoniam de iis loquitur Apostolus: unde concludit postmodum, *Nemo ergo vos judicet in cibo, aut potu*. Illud peterem a Socino; si cæremonialia præcepta non fuerunt abrogata, nisi in morte Christi; quomodo *chirographum*, quo hæc præcepta significantur, erat deletum antequam Christus esset affixus cruci? Sed me aliquantulum commovet, quod *chirographum* hoc loco legem Mosaicam interpretatur etiam Grotius Socini adversarius. Quid mihi cum Grotio? Sodalis quoque noster Joannes-Thomas: imo & Estius, qui eamdem ac Socinus rationem profert, quod Paulus loquatur adversus judaizantes, qui Colossenses abrogatæ legi subjicere conabantur: additque Estius hunc sensum præcipue a Græcis interpretibus probari, & eos, qui *chirographum* interpretantur aut legem datam in Paradiso, aut mortis æternæ obligationem, quam omnes incurrunt peccando, sensum hujus loci ultra Pauli mentem extendere. Qua in re Estium recedere ab interpretatione Græcorum, quos tamen pro se laudat, ex dictis est manifestum. Quamobrem Grotii, Estii, Sodalis nostri, aliorumque interpretatio, nisi accipiatur, ut inquiunt, cum grano salis, nihil est aliud, quam evasio Sociniana. Itaque verum est, agere Apostolum de abrogatione legis Mosaicæ, quod optime probat Estius, imo & Socinus: sed lex non dicitur *chirographum* eo sensu, quod ea premebantur; sed quia legem, quæ peccata arguit, profitentes fatebantur se reos legis, prævaricatores, & obnoxios pœnæ, a qua sola Christi mors potest nos liberare. Est enim chirographum propriæ manus syngrapha, qua aliquis se debitorem fatetur; unde Apostolus addit: *Et expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*, idest, vicit diabolum ac dæmones nobis peccatorum reatum objicientes, ut exponit lib. 1. Confess. cap. 13. num. 36. Augustinus: qui etiam disputans contra Pelagianos *chirographum* appellare solet culpæ debitum. Verum est ergo Apostolum loqui de abrogatione legis; sed nihilosecius in abolitione legis deletum ait, quod adversum nos erat, *chirographum*, idest, peccatum, & pœnam, quam promerebamur *mortui in delictis*, quæ lex Mosis arguebat & increpabat. Et

quo-

quoniam peccato, quod lex accusabat, non sanabat, obnoxii fuimus non solum transgressione legis scriptæ, sed etiam prævaricatione Adæ, præferendam puto interpretationem Chrysostomi, maxime quod *chirographum decreti* Græce dicitur χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, *decretis*, plurali numero; atque ita etiam legit S. Pater Epistola 59. ad Paulinum, nunc 149. num. 26. Quam facile hac præmissa explicatione dirumpatur rete, quod in araneolis texit Faustus Socinus, eliquatissimum censeo. III. Peccatorum expiatio speciali titulo morti, & sanguini Christi tribuitur. Adeas Matth. XXVI. 28. ad Rom. III. 24. & *v*. 9. ad Ephes. I. 7. ad Colossens. I. 14. ad Hebr. IX. 20. 22. aliaque loca superius explicata. At mors, & effusio sanguinis justitiam potius, quam misericordiam commonstrant, licèt caritas fuerit maxima Unigenitum Filium Dei pro inimicis supplicio affici: quare ad Rom. III. 25. 26. Christus dicitur mortuus *ad ostensionem justitiæ*. Fidem quoque excitare potiori jure videtur prædicatio, patratio miraculorum, & præsertim resurrectio, quam mors in se duntaxat spectata: nam si dixeris resurrectionem ipsam, & fidem effectus esse mortis Christi, id etiam nos profitemur. Cur ergo morti ac sanguini tribuitur expiatio culparum, non vero miraculis, quibus permulti crediderunt in Christum, non terræ concussioni, aliisque signis, quibus visis Centurio, aliique e Golgotha *revertebantur percutientes pectora sua*, non resurrectioni, qua comprobata Christo Judæorum quamplurimi nomen dederunt? Ipse Socinus veritate cogente lib. 2. cap. 3. p. 147. hanc assignat rationem: *Neque enim ea analogia, sive proportio est resurrectionis Christi ad pretium, quæ mortis. Christus siquidem resurgendo nihil de suo dat aut impendit; sed moriendo vitam suam & sanguinem perfundit*. Ergo non fidem ingenerando, sed sanguinem profundendo nos Christus a peccato expiavit: qua expiatione facta, & *reconciliati Deo per mortem filii ejus*, ut inquit Apostolus ad Rom. V. 10. ad justificationem disponimur, credentes vera esse quæ divinitus sunt revelata, atque illud in primis justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Vide lib. XIX. cap. 4. Atque his prior absolvitur dissertatio. Enimvero reconciliati sumus per Christum Deo vera exhibita satisfactione; si hæc reconciliatio facta sit substitutione mortis, deletione chirographi, & sanguinis effusione. Liquet autem ex Apostolo factam hanc reconciliationem substitutione mortis Christi, abolitione chirographi, & sanguinis profusione. Ergo liquet nos Deo reconciliatos esse per Christum vera exhibita satisfactione.

CA-

CAPUT III.

Sequitur perversi dogmatis FF. Polonorum confutatio.

VIDENDUM modo qualem in satisfactione Christi locum habeat divina justitia: qua in re, ut præmonui priori capite, solent quidam Theologi ad refellendos Socinianos demonstrare, quod sit in Deo justitia vindex peccatorum reposcens pœnas, & constans voluntas puniendi scelestos. Id vero accuratius præstant, qui studiosorum teruntur manibus, A. Boucat dissert. VII. sect. 1. art. 1. Honoratus Tournely Q. V. art. 1. Carolus Witasse Q. II. sect. 5. cap. 1. & Nicol. L'Herm. pag. 399. volum. 3. Atque sunt argumenta illa deprompta ex pœnis, quibus Deus in impios animadvertit, sit in exemplo mors primo homini inflicta, universale diluvium, Sodomorum eversio, immissio ignitorum serpentium, Assyriorum captivitas, ac Jerosolymorum vastatio. Accedunt prophetica, & Evangelica oracula, quibus in impios ira, maledictio, ultio, gehenna prænuntiantur: ut Deut. VII. 10. Ezech. V. 13. ad Rom. I. 18. ad Galat. III. 10. aliisque in locis sexcentis; quæ sat erit in præsentia commemorasse. Enimvero Socinus de Christo Servat. pag. 122. illam in Deo agnoscit justitiam, qua Deus perdit contumaces, & qua etiam impios non perditæ spei punit ac deserit, iisdem testimoniis, quæ nunc in eum contorquentur, ad hanc justitiam comprobandam accitis, ac præsertim Exodi XXXIV. 7. num. XIV. 18. Luc. XIII. 2. ad Rom. II. 4. 5. Crellius vero non solum vindicem justitiam fatetur, sed etiam in lib. de Attributis divinis pag. 69. ait hujus justitiæ effectus esse iis, qui non resipiscunt semper negare veniam, nonnunquam illos, eorum resipiscentia non expectata, e medio tollere, & aliquando oculos sponte claudentibus lucem veritatis subtrahere. Etsi ergo laudatorum Theologorum probo conatus, miror eruditionem, & ipsorum quoque lectione me profecisse, si profeci tamen, confiteor; opportunius arbitror non permiscere in gravi hac controversia quæ de Justitia vindice peccatorum nobiscum hostes propugnant, sed illud inquirere, quod controversiæ caput est, an hæc justitia pœnam ab iniquis reposcens interfuerit in hominum redemptione. Atque hoc pacto non poterunt reponere adversarii, quod novimus Coveto respondisse Socinum citato Op. pag. 123. *Quod igitur ais Deum iniquitatem impunitam non relinquere, hoc quidem verum est, idque perpetuo, si obstinatam, hominis malitiam ejusque perseverantiam in malis perpetrandis intelligis: sed si de ea iniquitate, in qua quis non persistat, verba facis, id a veritate quamlongissime abhorret, præsertim si de ea punitione loqueris, qua Deus summo jure agens in de-*

licta

licta hominum vindicare potest. Prosecuturus itaque nefariæ hæresis confutationem statuam proximas positiones.

Propositio VIII. Noluit Deus in hominum redemptione peccata dimittere non exhibita divinæ justitiæ satisfactione.

Ac primo fatetur Socinus in Deo esse justitiam, atque severitatem, qua animadvertit in homines pervicaces, qui persistunt in perpetrando scelere, nec resipiscunt. At ubi de originali peccato & de gratia Christi disputatum est, vidimus filios Adæ nasci culpæ obnoxios, peccati captivos, concupiscentia, animique languore affectos, scribente Apostolo ad Rom. v. 18. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem*. Diximus quoque neminem absque gratia posse a peccatis resipiscere, imo nec bonam concipere voluntatem. Hæc autem gratia si non ex Christi donaretur merito, & aliunde haberi posset justitia, gratis idem Christus mortuus esset: quare nil in Paulo expressius, quam nos habere per Christum accessum in gratiam istam, nec amplius peccatum dominari, quia sumus sub hac gratia. Quid ergo? Nisi Christus solvisset maledictionem, & sicut per inobedientiam Adæ regnavit delictum, ita per Christi obeditionem ac meritum superabundaret gratia; dominaretur peccatum, nec quis nostrum de resipiscentia cogitaret. Atqui assentitur Socinus divinam justitiam punire & damnare pervicaces, qui ad bonam frugem non redeunt. Igitur nisi Christi mors maledictionem solvisset antiquam, & obedientiæ merito per ipsum regnaret gratia; justitia puniret omnes; quia omnes pervicaces forent, in omnes esset judicium ex uno in condemnationem, in omnibus regnaret mors, dominaretur peccatum, persisteret vetusta captivitas. Intuitu ergo meritorum Christi, & satisfactionis ejus ab ira, & a punitione salvi erimus. II. Revera redemptionem nostram, non condonatione tantum, sed judicio, ac justitia fuisse peractam literæ evincunt sacræ: quas priusquam profero, peto an condonatio sit, an justitia, si reus ad tribunal judicis ab adversario compulsus, cum miserrimus sit, & ad solvendum impar, nactus misericordem Advocatum, vademque ditissimum, hujus opera ac solutione abeat immunis? Gratis quidem reus absolvitur, si attendas ipsius miseriam; at ex justitia, si consideres Advocati officium, & solutum a Vade pretium. Ad hunc plane modum Christum nos redemisse sacra testantur eloquia. Illustre est vaticinium Michææ VII. 9. *Ego autem ad Dominum adspiciam, expectabo Deum Salvatorem meum, audiet me Deus meus. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum*. Et Dominus Jesus passioni proximus, Joan. XII. 31. ait: *Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*. In hoc judicio Pater non tantum personæ offensæ vices gerit, sed & judicis: quem proinde Advocatus noster Christus Jesus, clien-

clientulorum causam *suam* dicens, ad hunc modum alloquitur, Ps. vii. 9. *Judica me Domine secundum justitiam meam, & secundum innocentiam meam super me. Consumetur nequitia peccatorum.* Et Jerem. Thr. iii. 58. *Judicasti Domine causam animæ meæ. Vidisti Domine iniquitatem illorum adversum me: judica judicium meum.* Recte in hunc locum Auctor Comment. inter Opera Hieron. Tom. v. p. 829. *Judicavit Dominus causam animæ Christi, quando innocentis mortem pervenire fecit ad salutem generis humani.* Adversarium nostrum, & accusatorem fuisse diabolum, in Christi passione privatum principatu ac dominio, quo in pœnam peccati, & tanquam divinæ justitiæ minister captivum tenebat genus humanum, liquet ex verbis Christi Joan. xii. nuper citatis: nos reos esse, debitores, & impares ad solvendum, satis per se constat. Omnes ergo, qui ad constituendum judicii actum concurrunt, in redemptione nostra interfuere, Judex, reus, Advocatus, accusator. Judex Deus, reus homo, Advocatus Christus, accusator diabolus. III. Ne putes advocatum nullo soluto pretio reportasse de accusatore triumphum, tria animadverte. Ac primum nullam in Christo sine labe concepto actionem habuisse adversarium: unde ajebat Dominus Joan. xiv. 30. *Venit enim princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam.* Pilatus etiam Lucæ xxiii. 14. *Nullam*, inquit, *invenio causam in homine isto.* Deinde observa, sponsoris, & præsertim si idem sit sponsor & advocatus, eamdem cum reo causam esse: quare causa Christi fuit cum ipsius morte finita, quia procurandam susceperat salutem nostram, & se pro nobis vadem fecerat ac sponsorem. Hinc causa supra ejus crucem posita fuit, Matth. xxvii. 37. & Marc. xv. 26. *Hic est Jesus rex Judæorum.* Et quamquam Pontifices dixerant præsuli, ut non titulum hunc præfigeret cruci, sed, *Quia ipse dixit, Rex sum Judæorum*, nempe ut spectatores perciperent, Jesum damnari ob usurpatam regni auctoritatem; Pilatus tamen, qui illum invenerat innocentem, noluit causam illam mutare, responditque, *Quod scripsi, scripsi.* Recole *Jesu* nomen fuisse Salvatori nostro impositum, quia ipse debebat *salvum facere populum suum a peccatis eorum*, Mat. i. 21. Luc. i. 31. Hæc itaque, (non regni usurpatio,) est causa mortis ejus inscripta Cruci. Nota postremo, non posse cogi advocatum ad satisfaciendum pro reo, nisi etiam sit vas, ejusque vadimonium Judex acceptet. Acceptasse Patrem hanc Vadis nostri sponsionem liquet, quia *irruere fecit Dominus in eum iniquitatem omnium nostrum*, Is. liii. 6. id vero non quoad culpæ maculam, sed quoad debitum duntaxat, ac pœnæ repetitionem. Hoc debitum a Christo solutum, ipsemet testatur ore Psalmographi Ps. lxviii. 5. *Quæ non rapui, tum exsolvebam.* Psalmum hunc esse de Christi passione perspicuum est: atque hæc verba significant Christum, licet non rapuerit

puerit Deo honorem transgrediendo legem, reddidisse tamen quæ rapuerat homo transgressor, singulari obedientia ac passione. Præclare Augustinus in eumdem Psalmum num. 9. *Non rapui, & exsolvebam: non peccavi, & pœnas dabam*. Consimilia habet Tractatu LXXIX. in Joan. num. 2. consentit Hilarius in hunc Ps. num. 7. Hieronymus Brev. in Psalt. Tom. 2. pag. 295. aliique nobiliores interpretes. In hac ergo redemptionis causa quis justitiæ satisfactum esse non videt? IV. Dum hac ratione refellitur Socini dogma, ei penitus obstruitur os putidum. Objicienti quippe redemptionem esse opus misericordiæ, & gratis nos esse redemptos, annuimus toto capite: magna est enim misericordia & caritas Dei tradere Unigenitum pro inimicis, & justum pro injustis, ac summa Domini Jesu benignitas exsolvere quæ non rapuerat. Contigit etiam remissio debiti absque debitoris dispendio, dum solvit ex propriis sponsor. Opponenti Socino diabolum non esse creditorem, cui esset satisfaciendum; respondemus non creditorem esse, sed accusatorem, utpote qui, id supremo Judice in pœnam peccati permittente, factus princeps impiorum, ac tenens sub tyrannide humanum genus ægre ferebat ejici se foras, superboque dominatu exspoliari. Denique objicienti Deum esse partem offensam, quæ injuriam pro sua potestate, plenoque jure remittit; dicimus esse quoque Judicem, supremumque rectorem zelotem honoris sui, vindicemque improborum. Sed ne videamur scholasticam abjecisse methodum, ex dictis ita adversarios perstringimus. In humani generis redemptione locum habet justitia vindex, si Deus in illa se gesserit ut Judicem, & Dominus Jesus impleverit vices vadis atque sponsoris, ac debitum solverit pro clientibus. Atqui Deus in hac redemptione exercuit munus Judicis, & piissimus Jesus Advocatus noster & sponsor pro nobis clientulis suis solvit debitum. Ergo in humani generis redemptione locum habuit justitia vindex.

Propositio IX. Decebat quammaxime, ut divinæ justitiæ condigna exhiberetur satisfactio.

Non illo ego utar argumento, quod Justitia vindex sit de conceptu essentiali divinitatis, nec fieri possit quin Deus retribuat male agentibus debitam pœnam, ut contendunt Tournely loco supra citato, aliique perpauci. Absolute enim potuisse Deum salvare humanum genus absque divini Verbi *Incarnatione*, & sola voluntate homini perdito afferre salutem, ut diximus cap. 1. tradunt Patres, & consentiunt antiqui Theologi. Si autem poterat Deus solo nutu mortis dominatum evertere; non video, quomodo probetur necessitas satisfactionis Christi, ex quo Deus concipi nequeat sine justitia vindice. Non desunt præterea, qui negant hanc justitiam esse proprie in Deo, imo illam quamplurimi a numero divinorum attributorum sejungunt, ut Vasquez 1. p. disput. 85. cap. 4. & Suarez Opusc. de

 Justit.

Justit. sect. 5. Præterea sicut per injuriam constituitur debitor is, qui injuriam infert, non qui recipit; ita per culpam nulla Judici supremo accedit ratio debiti, per quam teneatur de culpa vindictam sumere, quemadmodum tenentur judices alii, qui superiorum leges custodire debent. Accedit quod sententiâ nostrâ divina attributa distinguuntur comparate ad effectus productos; erga quos nulla est in Deo necessitas, nisi consequens liberam voluntatis ejus præfinitionem. Quod ergo in hoc rerum ordine, & facta hypothesi, quod Deus talem legem statuerit, ut pœna sit comes individua peccati, non possit Deus non animadvertere in impios, verissimum est, ac traditum ab Augustino lib. XXVI. contra Faustum cap. 3. aliisque in locis: quod vero Deus teneatur absolute punire iniquos, idque sit *de conceptu Dei essentiali*, ut tenet memoratus Theologus, id tarditas ingenii mei non assequitur. Quod ait Deum necessario habere odio peccatum, verum est: at non est verum, ex odio consequi necessario vindictam, si id quod odio habetur, possit sine vindicta deleri. Nec putes ea sententia facilius revinci Socinianos: cum potius illius falsitas fecerit Crellium audaciorem, isque dogmati Sociniano aliquam peperit existimationem, ubi contra incautos adversarios demonstrasse visus est, Deum esse supremum Dominum sub nullo judice constitutum, qui propterea habeat liberam pœnas condonandi potestatem. Ita in respons. ad caput 2. Grotii a pag. 60. usq. ad 88. Non ergo nos hoc levi, incertoque prælio velitabimur. Deus est supremus Dominus potuitque cedere juri suo, debitamque sceleſtis pœnam gratis remittere. Quid ni? Cuinam si id fecisset, irrogasset injuriam? At ex iis, quæ Socinianis concedimus, hanc adversus ipsos deducimus consecutionem: Supremus Dominus potest cedere juri suo, & gratis pœnam remittere; ergo potuit jus suum reposcere, & debitam pœnam infligere. Si remittat, exercebit misericordiam; si reposcat, judicium. In satisfactione autem, quam nos propugnamus, relucet misericordia, & relaxatio debiti in redemptione miserrimi hominis; justitia, & inflictio pœnæ in passione Unigeniti. Ubi ergo Socinus misericordiam a justitia disjungit; nos in ipsa misericordia justitiam commendamus, repetentes cum Davide Ps. LXXXIV. 11. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt*. Atque nil hic adversarii excogitare poterunt, quod non sit undequaque honestum, & supremo Domino dignum. II. Si ipsum summum Judicem, Rectoremque spectemus, non solum in hoc liberationis modo ostendit, quantum sit *misericors, & justus Dominus*, verum & ob oculos nostros statuit quanta sit peccati turpitudo, ut ex remedii qualitate pensemus morbi conditionem, & deinceps vitemus pericula: atque hinc Auctor de Cardinalibus Christi Operibus inter scripta Cypriani, serm. 14. ait: *Hoc vult intelligi, quæ sit causa mortis, quis quæstus; ut*

ut utraque re cognita peccatum appareat, & gratia; & quanti ponderis sit utrumque, rerum probet effectus: cum originali morti nullum, nisi in Christi morte potuerit esse remedium; nec reconciliare Deo potuerit exules, & damnatos qualibet oblatio, nisi sanguinis hujus singulare sacrificium. Et sine hoc holocausto poterat Deus tantum condonasse peccatum; sed facilitas veniæ laxaret habenas peccatis effrenibus, quæ etiam vix Christi cohibent passiones, &c. Habet similia S. P. Augustinus lib. XIII. de Trinit. cap. 17. num. 22. & Bernardus Epist. 190. adversus P. Abaelardum, cujus impium dogma Socinus, ut prænotavimus, revocavit ab Orco. III. Magna exhibendæ Deo satisfactionis congruitas etiam ex ipso Redemptore nostro depromitur; erga quem, cum *justus pro injustis* mortuus sit, & exhibuerit pretium, quod nemo nostrum potis erat persolvere, facilius excitatur compassionis affectus, gratique animi recordatio. Legantur quæ scribit Magnus Gregorius lib. XX. Moralium cap. 26. IV. Etiam utilitatem hominum peccantium promovet magna, quam Deus in redemptione exercuit, justitiæ æquitas, tum quia, ut diximus, inflictio pœnæ cohibet iniquorum licentiam; tum etiam quia ex pretio, quo redemptus est homo, imaginem Dei pluris æstimare didicit, gratiarum beneficia pensitare, & ne iterum incidat in laqueum diaboli præcavere: impensius quoque exhibet Christo servitutem, eumque *glorificat in corpore suo* abstinens ab omni immunditia, dum se emptitium considerat, & alieni juris, ut inquit Apostolus 1. ad Corinth. VI. 20. de quo loco præced. cap. prop. 2. Eapropter S. P. Augustinus cit. libro XIII. de Trinit. cap. 10. docet, *non alium modum*, nos liberandi, *possibilem Deo defuisse, cujus potestati cuncta æqualiter subjacent, sed sanandæ nostræ miseriæ convenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse*. Similiter Athanasius ser. 3. contra Arianos ait: *Poterat sine ullo adventu Christi solummodo loqui Deus, & solvere maledictionem. Ceterum spectandum hic est quid hominibus sit utile, non quid situm sit in Dei omnipotentia*. V. Inspecta etiam dæmonis tyrannide, videtur magis congruum ex Dei justitia, quam ex potentia repetere redemptionem. Etenim cum homo in peccatum non impellente necessitate, sed libera voluntate prolapsus sit, dæmon debito dominatu sibi tyrannicum jus in hominem vindicabat: quo jure merito privatus est, dum Christum nullius peccati conscium supplicio crucis affecit: debet enim jure exspoliari, qui illo in perniciem innocentis abutitur. Hac ratione S. P. August. citato lib. XIII. cap. 13. num. 17. & cap. 15. num. 19. demonstrat *placuisse Deo ut propter emendum hominem de diaboli potestate, non potentia diabolus, sed justitia vinceretur*; & motivis quibusdam aliis adductis, *Ut*, inquit, *quia eos diabolus merito detinebat, quos peccati reos conditione mortis obstrinxit, hos per*

eum

eum merito dimitteret, quem nullius peccati reum immerito pœna mortis affecit. Item S. Leo ferm. 2. de Nativ. cap. 3. *Verax misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli non virtute uteretur potentiæ, sed ratione justitiæ. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque juste amitteret dedititii generis servitutem, nisi de eo quod subegerat vinceretur*. Habet similia in celebri ad Flavianum Epistola cap. 2. & 3. Ex quibus apparet hæc momenta, non ex necessitate vindictæ, sed ex convenientia justitiæ petita, esse consentanea tam rationi, quam Patrum auctoritati. Quamobrem hac valida ratiocinatione adversarios urgemus: Redemptio humani generis peracta cum satisfactione justitiæ fuit convenientissima ad æquitatem Dei commonstrandam, ad Christi commendandam caritatem, ad infirmitatem sanandam nostram, & ad diaboli tyrannidem evertendam. Igitur decebat summopere, divinæ justitiæ in hominibus redimendis condignam exhiberi satisfactionem.

Propositio X. Non fuit injustum, non pereuntibus nobis, Christum subire crucis patibulum, eique peccata nostra imputari.

Ac primo, cum id factum sit, & magnopere æquitati congruat, illud etiam justissimum fateantur adversarii, quod supremo universorum Domino visum fuerit; quidnam apparere potest in hoc, quod Deo decernente executioni mandatum est, justitiæ repugnans? Arripiam confessionem Crellii scribentis pag. 60. col. 2. adversus Grotium: *Quia Deus omnium hominum, ut aliarum quoque rerum universarum, Dominus est absolutus: ideo etiam in Christum qui natura homo erat*, (adde & Deus summus,) *inque ejus vitam ac corpus jus dominii absoluti habebat. Itaque pro eo jure ipsum nostræ salutis causa poterat in mortem tradere, & corpus ipsius cruci affigendum dare*. Ex qua ratione liquet, quam imperite objectent postmodum Sociniani, fas non esse cuique mortalium insontem pro scelesto devovere suppliciis, quasi sit eadem auctoritas supremi Judicis, & eorum, qui illius legi subjiciuntur. Adde posse Deum compensare necem illatam innocenti, immortali vita, resurrectione corporis, & nominis exaltatione; quemadmodum compensatum cum Christo testatur Apostolus ad Philip. II. 9. Et Crellius ibidem, *Quia Deus*, inquit, *omnes* (Christi) *cruciatus præmio infinitis partibus majori compensaturus erat, jure tanquam Dominus absolutus de eo statuendi habuit arbitrium*. Quod si Deus potuit decernere mortem Unigeniti, spectato duntaxat dominii jure; cur non accedente etiam consilio populum suum redimendi? Sane id expedire, per os Pontificis asseruit Spiritus veritatis. Vide

Pro-

Propos. 3. Ex parte itaque Dei, sive attendas jus supremum, sive consilium reparandi perditum hominem, sive prædestinationem gloriæ Unigeniti, nihil apparet in hoc negotio injustum. II. Dignoscitur ulterius justitiæ æquitas spectata Redemptoris nostri persona. Is quippe non invitus ad necem perductus est, sed habens *potestatem* animæ suæ, *oblatus quia voluit*, ut legimus If. LIII. 7. & Joan. x. 17. 18. Est autem juris proloquium etiam vulgi sermone tritum, *Volenti nulla fit injuria*. Debemus etiam illum considerare ut sponsorem, & vadem, cui volenti nostra imputarentur delicta, ob quam causam ibidem Propheta eum appellat *percussum & humiliatum*; quoniam *vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & disciplina pacis nostræ super eum*. Nec inusitatum est, legique repugnans, sponsorem plecti & multari pro reo. Nam id in re pecuniaria evenire non diffitetur Socinus P. III. cap. 3. & liquet ex L. *Si quis reum*. D. de custod. & exhibit. reor. & L. *Si a reo*. D. de fidejuss. Hæc cum objecisset Grotius, respondit Crellius pag. 115. non esse eamdem rationem de solutione pecuniæ, & afflictione corporis, quoniam pecunia unius potest fieri alterius, non item afflictio: addidit nec fidejussorem liberare absentem reum ab obligatione pecuniæ, quam potest repetere. Sed quid hæc efficiant, non video. Primo enim pecunia a fidejussore soluta non fit debitoris, sed creditoris; atque ita pretium sanguinis Christi non peccatoribus, sed Deo creditori persolutum est: deinde cum possit fidejussor pecuniam donare, cur non potest Dominus Jesus *habens potestatem animæ suæ* illam pro nobis impendere? Insuper & ipse potest a nobis sanguinem proprium exquirere, nisi animam magno a se emptam pretio sine crimine exhibeamus: nam & ad hoc accepit potestatem judicium faciendi, *quoniam occisus est, & redemit nos Deo in sanguine suo*. Vide Apoc. v. 9. Præterea non tantum in re pecuniaria, verum etiam in capitalibus insontes pro reis plecti consueverunt, quod Grotius probat ex historia Damonis, & Pithiæ. Eamdem affert Witasse sect. III. in resp. ad object. 2. in qua caput IV. dissertationis Grotianæ expilavit. Huic tamen responderat Joannes Francus pag. 116. adducendum non esse in exemplum, quod a Dionysio crudelissimo tyranno semel factum est. At stat in suo robore quod ait Grotius; jus enim in alienam vitam si innocens sit occidendus, nulli mortalium conceditur: Deo tamen illud inesse fatentur Sociniani, comprobatque exemplum Isaac, quem Dei jussu a Patre immolatum sacra proponit historia. Id ergo, quod præter fas jusque homines præstiterunt, vindicat sibi Deus inviolata æquitate. Addit Grotius exempla obsidum, quos hostes etiam humanissimi trucidarunt, Thessali, Romani, Daci, alii: ideoque non confirmatur veritas uno Dionysii facto. Non solum Christus Sponsor noster est, sed etiam Rector, & Pastor, qui de semetipso inquit Joan. x. 11. *Bonus*

nus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Et decebat quammaxime, ut oves propria morte redimeret, ut fures & latrones qui mactabant illas & perdebant, non possent repetere, prout innuit ibidem Evangelista, & nos præced. propositione explicavimus. Ponendo etiam animam suam pro ovibus suis magnum sibi apud Patrem meritum comparavit; cujus intuitu diximus majori honore, & gloria fuisse honestatum. *Propterea*, ait ipsemet Salvator cit. cap. x. 17. *me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam*: & Apostolus ad Hebr. 11. 9. *Videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum*. Itaque nulla injustitia Christus pertulit mortem, quam sponte subiit, qua implevit Redemptoris officium, & quæ illi summam contulit dignitatem. III. Postremo nec contra naturam pœnæ est, si ea publicæ salutis caussâ afficiantur innoxii. In filiis enim, & posteris Deum visitare peccata parentum liquet ex cap. xx. 5. & xxiv. 7. Exodi, ex Jerem. Thr. 1. 5. & v. 7. &c. Ob delictum Chami punitum Chanaan, ob crimen Saulis crucifixos septem filios, ob peccatum Davidis periisse septuaginta hominum millia, constat ex Genes. ix. 25. 1. Regum xxi. 8. xxiv. 15. Hujusmodi pœnæ permutatio, cum fiat, ubi qui plectuntur nequeunt Deo satisfacere, vel ad incutiendum timorem posteris, vel ad augendam peccantium confusionem; fiatque iis invitis, qui loco aliorum puniuntur: quanto magis absque injustitia fieri potest, dum is, qui pro alienis peccatis afficitur supplicio, sponte morti subjicitur, ac moriendo liberat reos, Deum placat, divinæque justitiæ satisfacit? Quare dum Crellius pag. 106. & seq. ad prædicta Scripturarum exempla reponit, innocentes filios afflictos in pœnam & ignominiam parentum, & post punitionem aliorum in reos adhuc sævitum, non oppugnat pœnæ permutationem, sed illam argumento a fortiori confirmat. Quod enim licet ad malorum perniciem, id multo magis ob Dei gloriam, hominumque reparationem potest salva æquitate permitti. Duo etiam sunt in causa, cur in punitione aliorum absoluti non fuerint Saul, Achan, & Jeroboam, quorum facta Crellius persequitur: scilicet, quod illatam Deo per peccatum injuriam nulla hominum punitio expiaverit, nec potuerit sontibus veniam promereri, eisque gratiam ad resipiscendum conferre: quæ duo præstari a morte Christi agnovisset Crellius, si de ejus divinitate, ac gratia melius sensisset. At nos quemadmodum divinitatis naturam, ita redemptionis gratiam in Domino Jesu Christo pro viribus propugnamus; & quod attinet ad hanc thesim, dicta hoc ratiocinio colligimus: Non debet censeri injustum, quod non repugnat supremi Judicis æquitati, quod non opponitur Christi innocentiæ, quod non adversatur merito delictorum. Sed Christum subiisse crucis patibulum in punitionem peccatorum nostrorum non adversatur delictorum merito, non opponitur inno-

innocentiæ Christi, non repugnat supremi Judicis æquitati. Ergo quod Christus crucifixus fuerit in peccatorum nostrorum pœnam, non debet censeri injustum.

CAPUT IV.

Catholicum dogma perpetua Patrum traditione roborari.

QUAMQUAM nihil est apud hæresum propugnatores solemne magis, & usitatius, quam Patrum contemnere documenta, ac Sociniani præsertim fulgidissimis Ecclesiæ luminibus præferre audent nonnullos a fidelium cœtu dejectos, lucifugas, atque tenebriones: attamen cum veritatis argumentum sit invictissimum, universorum, præsertim doctrina, probitate, & ceterorum existimatione præstantium in eodem dogmate consensus & conspiratio, atque hinc percipiant orthodoxi teneri a se antiquam, & Apostolicam traditionem; hoc loci, brevi, quantum fieri poterit, prædecessorum nostrorum sententiam investigabimus. Ac primo S. Martyr Justinus in dialogo, quem habuit cum Tryphone scribit Christum *ex omni mortalium genere omnium maledictionem suscepisse*: in Epist. ad Diognetum ait Deum dedisse *proprium filium pretium redemptionis pro nobis*: & in respons. ad q. XCIX. ad orthod., si tamen hoc opus Justino jure adscribitur, docet etiam victimas ratione carentium animalium ex divina benignitate ita acceptas, *perinde atque animam suam hoc modo legis prævaricator offerret*: ubi aperte traditur *substitutio*, quam in veteribus sacrificiis perperam negant Sociniani. Irenæus lib. IV. adversus hæres. cap. 18. sive ex distinct. Massuet 8. scribit Christum summi Sacerdotis operam perfecisse, *moriens ut exsiliatus homo exiret de condemnatione*: quo in loco adnotavit Feuard. ex Hebræorum lege mortuo Pontifice exules domum rediisse. Habes autem istic paucis verbis expressam redemptionem, & peractum a Christo Sacerdotis munus in morte. Ait ibidem Irenæus Christum *propitiasse pro hominibus Deum*. Fugit tam insignis locus comprobans veram redemptionem, sacrificium Christi, & sanguinis ejus placamentum, tam Grotium, quam illius recentiores expilatores. Vide & lib. V. cap. 21. ubi multa de Satanæ, qui captivum duxerat hominem, facta per Christum alligatione. Tertulliani adversus Judæos cap. 13. est præclara sententia: *Hunc enim oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium, qui tanquam ovis ad victimam ductus est, & velut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum*. Origenis innumera extant loca: Hom. 3. in Levit. demonstrat quomodo sacrificium Pon-

Pontificis fuerit mortis Christi figura. Hom. IV. in Num. scribit: *Si non fuisset peccatum, non necesse erat Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum jugulari, sed mansisset hoc, quod in principio erat, Deus Verbum. Verum quoniam introiit peccatum in mundum, peccati autem necessitas propitiationem requirit, & propitiatio non fit nisi per hostiam, necessarium fuit provideri hostiam pro peccato.* In primo autem contra Celsum, Christum comparat iis; *qui sponte se morti devoverunt ad averruncandam grassantem in sua patria pestilentiam, & qui ultronea morte obita pro republica totos populos, totasque gentes a calamitatibus liberarunt*: additque *traditum fuisse, utpote purum, pro omnibus, qui peccaverant.* Cyprianus de Lapsis pag. 378. *Veniam peccatis, quæ in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri, qui peccata nostra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis nostris.* Idem in Epist. ad Fortunatum ait Christum passum *pro alienis peccatis.* Carmen de Passione Domini Lactantio attributum sic incipit:

Quisquis ades, mediique subis in limina templi,
Siste parum, insontemque tuo pro crimine passum
Respice me, me conde animo, me in pectore serva.

Idem Lactantius lib. IV. de vera Relig. & sap. cap. 25. scribit: *Discant igitur homines & intelligant quare Deus summus, cum legatum & nuncium suum mitteret, ad erudiendam præceptis justitiæ suæ mortalitatem, mortali voluerit eum carne indui, & cruciatu affici, & morte multari.* Eusebius Cæsar. lib. I. demonstr. Evang. cap. 10. erudite de sacrificiorum origine pertractans ratione, & auctoritate divina demonstrat in sacrificiis *brutorum animam* pro anima hominum fuisse oblatam, & ideo unumquemque, dum sacrificabat, capiti victimæ manus habuisse injectas, quasi *pro suo capite* hostiam exhibuisset; sublatisque antiquis sacrificiis venisse Christum Dei *instar pecudis pro toto genere humano interficiendum.* Hinc infert ideo dici Agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & esse *magni æstimandum pro redimendis pretium, pro toto mundo piaculum, pro anima cunctorum hominum sacrificium, pro omni macula, & peccato purissimam hostiam.* Et in præf. ad lib. X. ostendit Christum dici agnum de nostro grege assumptum, ductum ad cædem, oblatumque *pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege, Deo victimam.* Proximo capite primo ad hunc modum loquitur: *Ceterum non modo rebus his gestis Dei Agnus, verum etiam pro nobis tormenta passus, suppliciaque affectus, quo ipse quidem dignus minime erat, sed nos ipsi propter multitudinem peccatorum, ut peccata nobis dimitterentur auctor extitit: utpote qui pro nobis & mortem subierit, & verbera, & probra, & contumelias, quibus nos digni eramus, in seipsum transtulerit: & execratio pro nobis factus, execrationem, quæ nobis debebatur ad seip-*

seipsum attraxerit. Hæc aliaque plura ab Eusebio sacris literis confirmata suppeditabunt studioso lectori adversus hæreticorum tela clypeum munitissimum. Sequitur beatissimus Athanasius, qui de Incarnat. Verbi Dei, adventus Christi causis luculenter expositis, num. 9. inquit: *Hinc corpus, quod sibi accepit, velut hostiam, & victimam omni puram macula morti offerendo, id quod debebatur, in morte solvit*: & num 10. *Mortem, in quam illi incurrerant, proprio oblato corpore delevit*. Et infra: *Idcirco ipsum Verbum sibi corpus accepit, ut victima pro similibus corporibus fieret*. Ac num. 21. *Mortuus est, ut pretium per omnibus solveret*.

Hilarius Pictavorum Episcopus in Psalm. LXIV. num. 4. ait: *Scientes tandem vetera delicta, & antiquæ impietatis crimina Deo propitianda esse per Christum. Ipse enim secundum Apostolum nostra placatio est, &c.* In cap. x. Matth. n. 18. *Et quidem, quæ sub peccato vendita sunt, redemit ex lege Christus: ergo quod venditur, corpus & anima est; & cui venditur peccatum est: quia Christus & de peccato redemit, & animæ ac corporis est redemptor*. In Psalmum CXXXV. num. 15. *Redemit nos, cum se pro peccatis nostris dedit, redemit nos per sanguinem suum, per passionem suam, per mortem suam, per resurrectionem suam. Hæc magna vitæ nostræ pretia sunt. Magno enim, ait Apostolus, pretio redempti estis: & redempti ab inimicis, a diabolo, ab angelis ejus, a filio perditionis, a principibus aeris, a mundi potentibus, ab inimica morte*. Optatus Milev. lib. III. de Schismate Donatist. num. XI. *Quis est ille nescio quis angelus, qui nundinas fecit animarum, quas ante ejus adventum diabolus possidebat? has sanguine suo Christus Salvator noster redemit, Apostolo dicente, Empti enim estis pretio magno*. S. Basilius in Psalm. XLVIII. *Quid enim usquam tanti est momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ suæ? Inventum tamen unum est pro omnibus simul hominibus dignum pretium, nempe sanctus, & omni pretio superior pretiosus sanguis Domini nostri Jesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit: quamobrem pretio sumus empti*. Gregorius Nyssenus magni Basilii frater in libro de Christiana perfect. ad Olympium docet ab Apostolo appellari Christum ἀπολύτρωσιν, *redemptionem*, quia *seipsum ut nos redimeret pretium dedit*; probatque ex hac pretii solutione, illum *nos e morte a se per vitam coemptos propriam sibi possessionem effecisse*. Ambrosius de fuga sæculi cap. 7. num. 44. *Ideo ergo suscepit Jesus carnem, ut maledictum carnis peccatricis aboleret; & factus est pro nobis maledictum, ut benedictio absorberet maledictionem, integritas peccatum, indulgentia sententiam, vita mortem. Suscepit enim & mortem, ut impleretur sententia, satisfieret judicato: Maledictum carnis peccatricis usque ad mortem*. Idem de Joseph Patriarcha cap. 4. num. 19. *Pretio igitur nostrum debitum, non sua æra contraxit, chirogra-*

rographum sustulit, feneratorem removit, exuit debitorem: unus exsolvit, quod ab omnibus debebatur. Non licebat nobis exire servitio. Suscepit hoc ille pro nobis, ut servitutem mundi repelleret, libertatem paradisi restitueret, gratiam novam consortii sui honore donaret. Et lib. VII. in Lucam num. 117. *Etenim adversarius tanquam captiva mancipia vilioris pretio æstimationis addicit: at vero Dominus tanquam speciosa servitia, quæ ad imaginem & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis æstimator magno pretio nos redemit, sicut sanctus Apostolus dixit: Empti enim estis pretio magno. Et bene Magno, qui non æstimatur ære, sed sanguine, quia pro nobis mortuus est Christus, qui pretioso nos sanguine liberavit, &c.* Epiphanius lib. II. h. LV. quæ est Melchisedecianorum, num. 4. de Christo inquit: *Qui sacerdotale Patri suo munus offert, accepta ex natura hominum massa, ut pro nobis Sacerdos secundum ordinem Melchisedec successione omni carentem constituatur. Manet enim, & assidue dona pro nobis offert. Imprimis quippe semetipsum obtulit, ut perfectiore, vivaque pro totius mundi salute mactata hostia, veteris Testamenti sacrificium aboleret. In quo quidem ipse victima fuit, ipse sacrificium, ipse Sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse Rex, ipse Pontifex, ipse ovis, ipse agnus, &c.* Hieronymus in cap. LIII. Isaiæ Tom. III. pag. 384. *Quod enim nos pro nostris debebamus sceleribus sustinere, ille pro nobis passus est, pacificans per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terra, sive quæ in cælis sunt.* Infra: *Qui igitur oblatus est Pilato, quia ipse voluit, & non respondit, ut patibulum pro nobis damnatus adscenderet, ipse sicut ovis ad occisionem ductus est.* Ac paucis interjectis: *Hic agnus est, in cujus typo immolabatur agnus, cujus cruor linitus in postibus exterminatorem fugabat Aegypti, qui non solum sanguine suo nos redemit, sed & lanis operuit, ut algentes infidelitate sua veste calefaceret.* Et prope finem ejusdem capitis: *Peccata enim nostra portavit in corpore suo, ligno crucis affigens ea, ut deleret chirographum, quod diabolo & angelis illius feceramus, scriptum manibus animæ, idest, operibus ejus.* Sanctus P. Augustinus in Psalm. XCV. num. 5. *Venit redemptor, & dedit pretium; fudit sanguinem suum, emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid, nisi totus orbis, quid, nisi omnes gentes?* In Psalmum CXXIX. num. 7. *Sacerdos noster a nobis accepit quod pro nobis offerret. Accepit enim a nobis carnem: in ipsa carne victima factus est, holocaustum factus est, sacrificium factus est. In passione sacrificium factus est: in resurrectione innovavit illud, quod occisum est, & tanquam primitias tuas dedit Deo, &c.* Vide lib. IV. contra duas Epist. Pelagian. cap. 4. num 8. & contra Faustum lib. XIV. cap. 4. Joannis Chrysostomi, Gregorii Magni, Leonis alio-

aliorumque sententiæ duobus præcedentibus capitibus sunt productæ. Cyrilli Alexandrini præclara testimonia, & ad revincendam quamdam cavillationem Fausti Socini satis idonea, proferam proximo capite ad 3. opposit. Dignissima lectu est D. Paulini Epist. IV. ad Severum pag. edit. Plantinianæ 52. & Bernardi cxc. ad Innocentium cap. 5. & 6. nunc inter Tractatus Tom. IV. pag. 114. Venantius Honorius Clementinianus Fortunatus secundum de Cruce Domini librum sic auspicatur:

Crux benedicta nitet, Dominus qua carne pependit,
Atque cruore suo vulnera nostra lavit.
Mitis amore pio pro nobis victima factus,
Traxit ab ore lupi, qua sacer Agnus oves:
Transfixis palmis ubi mundum a clade redemit,
Atque suo clausit funere mortis iter.
Hic manus illa fuit clavis confixa cruentis,
Quæ eripuit Paulum crimine, morte Petrum.

Expressissimis hisce SS. Patrum testimoniis collustrantur quæ de sacris literis, earumque sensu diximus paullo supra, simulque nefastissima FF. Polonorum hæresis firmissimo Orthodoxorum consensu revincitur. Nam inepte redemptio adstruitur metaphorica, ubi intervenit magnum pretium, ubi solvitur debitum, ubi satisfit judicato: audacter denegatur sacrificium Crucis expiatorium, in qua incontaminatus agnus seipsum pro nobis obtulit, ductus tanquam ovis ad victimam, holocaustum factus, & pro totius mundi salute mactata hostia: impie ac temere substitutionem, ac surrogationem Christi pro iniquis inficiantur Sociniani, si ipse peccata nostra portaverit, execrationem ad seipsum attraxerit, supplicia, quibus nos eramus digni, in semetipsum transtulerit. At Patres Orthodoxi disertissime affirmant in humani generis redemptione magnum intercessisse sanguinis Christi pretium, eoque empta corpora & animas peccato vendita: luculentissime tradunt Christum Dei Agnum factum in cruce hostiam, victimam, sacrificium, holocaustum, ac pro toto mundo piaculum: apertissime docent Unigenitum Dei Filium omnium maledictionem suscepisse, verbera, probra, & contumelias tolerasse, pro nobis affectum cruciatu, pro nobis interfectum, pro nobis morte multatum. Itaque Sociniani inepte adstruunt Redemptionem impropriam, & metaphoricam: audacter negant sacrificium Crucis expiatorium; & impie ac temere inficiantur mortis Christi pro nobis subrogationem, atque substitutionem.

CA-

CAPUT V.

Fausti Socini referuntur, & refutantur sophismata.

AT objicit Faustus: Christus non ideo hominum Servator est, quia illos redemerit soluto pretio, sed ob alias causas a divina Scriptura aperte commemoratas. Prima est, quod nobis viam salutis annuntiaverit; ideo namque dicitur missus, ut testimonium redderet veritati, & prædicaret Evangelium. Ita legitur Marci I. 38. Lucæ IV. 18. 19. 43. Joan. XVIII. 37. Atque hinc appellatur Apocal. I. 5. *Testis fidelis*, & dicitur ab Apostolo in prima ad Tim. II.6. & VI.13. *testimonium temporibus suis*. Id vero sublimiori titulo competit Christo, quam Apostolis; nam ille *testis* simpliciter dicitur, isti autem Act.I.8. *testes* tantummodo *Jesu Christi*, propterea quod non propriam, sed Christi doctrinam prædicaverint: quare non elidunt Socini argumentum, qui Apostolorum exemplo nituntur ostendere redemptionem nihil aliud importare, quam æternæ salutis annuntiationem. Deinde appellatur Christus Salvator hominum, quia veritatem confirmavit sanguinis effusione: nam ob eam rem pretiosus ille sanguis dicitur sanguis *novi fœderis*, Mat. XXVI. 28. & ad Hebræos XIII.20. nimirum quia meliora annuntiat, ac loquitur, quam sanguis Abel, ut Apostolus ibidem ait cap.XII. 24. Constat etiam ex cap.XXIV. Exodi versu 8. in vetere fœdere sanciendo effusum sanguinem, quod & priscarum gentium servavit consuetudo. Frustra reponeres id in Martyres etiam quadrare; cum hi sancitum a Christo fœdus confirmarint, iccirco appellati Act.XX. II.20. & Apoc. VII. 17. *Testes Jesu Christi*. Tertio sacræ literæ appellant Christum hominum Servatorem, quia mortuus est, ut ipsum imitantes consequamur æternam vitam: quod expresse docet Apostolus ad Rom. XIII. 13. ad Ephes. IV. 20. & Petrus I. Epist. II. 21. Præterea dicitur Christus Redemptor noster, quoniam resurgens a mortuis nos in fide & justificatione firmavit. Videatur Apostolus ad Rom. VI. 5. ad Corinthios prima, VI. 14. ad Ephes. II. 6. ad Philipp. III. 12. Ratio manifesta depromitur ex quo per resurrectionem declaratus filius Dei firmiorem nobis fidem ingeneraverit. Videsis Joan. XX. 31. Act. XIII.33. Apost. ad Rom. I. 4. Tandem Christus Reparator est nostri, quia nobis æternam vitam daturus est, ut colligitur ex Matt. XXVIII. 18. Joan. XVII. 2. ad Hebræos IV. 14. Cum tam apertas caussas Scriptura proferat, cur Christus dicatur Reparator humani generis, quid necessum est recurrere ad exhibitam satisfactionem, ad solutionem pretii, ad pœnarum subrogationem?

Respondetur nihil concludi pro Socino, etiamsi omnia quæ hactenus objecta sunt, concedantur. Quæ enim inepta magis, & futilis

tilis consecutio, quam hæc Sociniana, Servator noster vitam annuntiavit æternam, fœdus sancivit novum, resurrexit ne vana esset fides nostra, nobisque salutem impertitur; ergo nos soluto pretio non redemit? Imo si ob auctoritatem Scripturarum sanctarum, quæ in antecedenti præmittuntur vera sunt; verissimum est etiam nos a Christo fuisse magno pretio coemptos, pretiosum ipsius sanguinem esse *lytrum*, ac satisfactionis medium, & pro nobis immaculatum Agnum fuisse in cruce mactatum, hostiam, sacrificium, placamen, id pariter sacris literis contestantibus: in quibus si propria satisfactio erat nobis significanda, quæ verba magis idonea usurpare poterant divinitus afflati Scriptores? Poterant asserere Christum pro nobis dedisse animam suam, fudisse sanguinem, solvisse pretium? Affirmare factum pro nobis *maledictum*, portasse peccata nostra, fuisse prævaricationibus nostris percussum ac vulneratum? Demonstrare nos ejus morte a dæmonis potestate erutos, reconciliatos Deo, a peccatorum inquinamento expiatos? Asseruerunt, affirmarunt, demonstraverunt. Propriam ergo redemptionem frustra Sociniani Scripturis oppugnant. At cur nostra redemptio prædicatione etiam, miraculis, & resurrectione peracta est? Cum Deus hominem condiderit liberi arbitrii, is non a Deo humanum genus instituente, neque impellente & cogente causa aliqua, sed propria voluntate suggerenti diabolo assensum præbens, venumdatus est sub peccato. Ut ergo venditioni responderet redemptio, non tantum Christus pretium solvit, hostemque devicit; sed etiam voluit, ut homo erueretur a diaboli potestate non reluctans & invitus, sed Deo invitanti ac trahenti libere obtemperans. Atque hinc est, quod licet omnes redempti simus persoluto pro singulis pretiosi sanguinis pretio; degunt tamen complures sub dæmonis captivitate, quia per liberum arbitrium nolunt resipiscere. Tantummodo parvulis absque motu voluntatis propriæ applicatur per Sacramentum regenerationis fructus passionis Christi, quoniam illi absque propriæ voluntatis actu peccaverunt in Adam: ab aliis jure voluntatis assensus requiritur, quoniam diaboli illecebris volentes, non inviti detinentur captivi. Mortuus est ergo Christus, ut effuso sanguine redemptionis nostræ pretium solveret: prædicavit, ut delitescentes in tenebris veritatem agnoscerent: patravit miracula, ut increduli præberent fidem: resurrexit, ut in fide complantati ad justificationem disponerentur: promisit vitam æternam, ut traherentur ad gratiam meliorum bonorum expectatione. Atque ita, licet ad redemptionem spectent omnia Christi opera, ratione tamen præcipua tribuitur ipsa redemptio sanguinis effusioni, ut vidimus cap. 2. prop. 2. quia sanguis habet rationem pretii, cetera spectant ad alliciendam captivi hominis voluntatem: in quibus si præsertim sita esset redemptio, hæc non passioni, sed Christi miraculis,

culis, & resurrectioni speciali titulo conveniret. Hæc vero abunde convellunt Sociniana sophismata. Brevi ad primum reponimus Marcum cap. I. asserere Christum venisse ad prædicandum, sed in hoc tantum sitam redemptionem divinat Faustus. Lucas cap. IV. non solum ait Christum evangelizasse, sed etiam prædicasse *captivis remissionem*: neque istic habes hac prædicatione mundum fuisse redemptum. Joannes pariter cap. XVIII. ait Christum in mundum venisse, ut testimonium perhiberet veritati: nil aliud hoc loci. Apostolus in prima ad Timoth. VI. præter testimonium commemorat etiam *redemptionem*, & quidem Græco vocabulo ἀντίλυτρον: de quo cap. 2. prop. I. Apocalypsis addit, *Et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo*. Discrimen inter Christum, & Apostolos ac Martyres in eo situm, quod Christus solus crucifixus sit pro humani generis redemptione, ceteri habeant reconciliationis ministerium, vidimus cit. cap. 2. prop. III. num. 2. 3. 4. 5. & prop. VI. num. 2. Hoc tamen discrimen tollitur, si redemptio in sola prædicatione constituatur. Ad secundum dicimus Christi sanguinem esse *sanguinem fœderis, ac testamenti*, quia cum factum sit peccatorum nostrorum placamen, pactum Dei cum justis initum, & ob iniquorum culpas confractum firmiori nexu sancivit. *Fœderis* quoque vocabulum, factum Mosis Exodi XXIV. & gentium consuetudo incundi fœdera effuso hostiarum sanguine catholicam sententiam confirmant; quia cum antiquitus fœderum transgressores capite plecterentur, facta per sanguinem expiatione hostes reconciliabantur, hostia loco fœdifragorum mactata. Vide Lippomanum in Exodum pag. 234. Illa quoque cæremonia significatum veteribus, fractores fœderum more mactatarum pecudum discerptum iri, ut ostendit de Conviviis Vet. cap. VIII. Jos. Laurentius Lucensis. Itaque sanguis Christi appellatus est *sanguis fœderis*, quoniam & pro transgressoribus effusus est, & novum Dei pactum firmavit. Et ideo melius loquitur, quam sanguis Abel, quia effusus in remissionem peccatorum loquitur veniam & gratiam, cum sanguis Abel loqueretur supplicium, atque vindictam, Gen. IV. 10. Ad tertium dico recte sanguinem Christi nos hortari, ut ejus vestigia sectemur, cum Christus *veniens non verbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes injurias & contumelias passus quoque & crucifixus, ut nos pati & mori exemplo suo doceret, ut nulla sit homini excusatio pro se non pati, cum passus sit ille pro nobis, & cum ille passus sit pro alienis peccatis, multo magis pro peccatis suis pati unumquemque debere*. Ita Cyprianus Epist. ad Fortunatum, sive de Exhortat. Martyrii cap. 5. & Auctor Carminis de Passione Domini inter Lactantii Opera sic Dominum Jesum nos alloquentem inducit:

Sectare meæ vestigia vitæ,
Ipsaque supplicia inspiciens, mortemque severam,

Cor-

Corporis innumeros memorans, animique dolores,
Disce adversa pati, & propriæ invigilare saluti.

Quartum argumentum retorquetur adversus Socinum; nam si Christus declaratus est filius Dei per resurrectionem, in morte autem cum sceleratis reputatus est; aut redemptio potissimum non consistit in fidei confirmatione, aut per resurrectionem, non per mortem Christi principaliter redempti sumus. At Socinus redemptionem nostram tribuendam præsertim Domini Jesu passioni, non uno in loco fatetur, neque tam audax est, ut id queat denegare. Citatis autem locis resurrectioni potius fidei firmitudo & justificatio tribuitur, quam expiatio delictorum, & solutio captivitatis: nimirum Christus, ut inquit Augustinus citatus cap. præcedenti, *in passione sacrificium factus est, in resurrectione innovavit illud quod occisum est, & tanquam primitias dedit Deo*. Hinc Apostolus ad Rom. IV. 25. de Christo ait: *Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*; non quod Christus resurgendo a mortuis justitiam nostram promeruerit, sed quia traditus est, ut sua morte peccatorum nostrorum pœnam lueret; & resurrexit, ut justitiæ, & novitatis vitæ typum quemdam præferret, sive, ut loquitur Ecclesia in Præfat. Paschali, *Mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparavit*. In quinto necessum non est immorari; quippe Christum nobis æternam vitam dedisse, & omnem potestatem adeptum esse, ut legitur in locis postremo a Socino citatis, est prorsus indubitatum; sed æque indubitatum est hanc vitam nobis teterrimæ ejus mortis beneficio comparatam: quia *Christi sanguis sic in remissionem peccatorum omnium fusus est, ut omne peccatum possit delere*: quod docet S. P. Augustinus Tract. XCII. in Joan. num. I. nec everti unquam poterit Socinianis machinationibus.

Pergit objectare Socinus: Redimere nihil aliud est, quam captivum liberare nullo soluto pretio. Primo namque populus Israel dicitur ex Aegypto redemptus, Exodi XV. 13. & Deut. VII. 8. nec ulla tamen in hac redemptione interfuit pretii solutio. Moses quoque Act. VII. 35. appellatur Redemptor, & quidem Græco vocabulo λυτρωτὴς, nec tamen pro reducendis suorum tribubus fudit sanguinem. Eo prorsus pacto se absque ullo pretio redemptum a Domino in Psal. XXX. 6. ait regius Vates. Præterea redimere ac vendere ad invicem opponuntur: at Scripturarum phrasi is dicitur sub peccato venumdatus, qui nullo pretio in servitutem traditur, subjicitur, mancipatur. Aperte id colligitur ex Deut. XXXII. 30. Judic. III. 8. & Isaiæ L. I. Idem dicendum de redemptione liquet ex eodem Propheta cap. LII. 3. Ad hæc redemptionem nihil esse aliud, quam remissionem peccatorum affirmat Apostolus ad Colofs. I. 14. Hanc autem remissionem nobis gratis impendi idem Apostolus docet in primo ad Eph.

versu 7. Frustra itaque ex verbo *redimendi* infertur Christum pro nobis satisfecisse.

Resp. *Redimere* nihil aliud esse, quam captivum soluto pretio liberare, id fatente Socino cap. 1. secundi libri, nec aliam significationem habere hebraicum verbum פדה, & græcum λυτρῶσαι: & quamvis eadem verba aliquando accipiantur metaphorice pro liberatione a miseria, quemadmodum vendere interdum dicitur Deus quem a sua misericordia alienat, specie, ut Lorinus inquit in Ps. VII. 3. usurpata pro genere; non fit consequens quod ubi de humani generis reparatione occurrit sermo, verbum *redimere* sensum non præseferat proprium. Non enim redempti tantum dicimur, sed redempti sanguine, empti pretio magno: & sanguis Christi hujus redemptionis appellatur λύτρον, & auro, argentoque, per quod redimuntur captivi, præfertur. Atque illud mirandum est, Socinianos, qui acuti dialectici videri volunt, ex quo verbum *redimere* alicubi accipiatur sensu ampliori, nullibi, nec ubi pretium innuitur, propriam illi tribuere significationem. Itaque ad primum concedimus populum Israel absque pretio redemptum ex tyrannide Pharaonis: sed dicimus hanc liberationem appellari Redemptionem ob typum, quia Paschalis Agnus tunc immolatus præfigurabat Christum, cujus morte redempti sumus: nec oportet, ut omnia prorsus conveniant in figura, & in veritate; ut vidimus cap. 11. prop. 5. quamquam populus Israel non dicitur de Aegypto redemptus pretio, ut nos dicimur empti a Christo, sed iisdem in locis, quæ Socinus objicit, dicitur Deus redemisse populum suum *in brachio excelso*, *in manu forti*, *in misericordia*, *in fortitudine*; ita, ut Scriptura ipsa innuat hanc liberationem peractam fuisse divina virtute, ac potentia miraculorum. Quod additur de Mose, eamdem habet solutionem: siquidem in Actis dicitur λυτρωτὴς, quatenus gerebat Christi typum; ut etiam Cyrus appellatus est *Christus*, præsignans libertatem a captivitate peccati, aliique permulti Messiam præfigurarunt. Ut ergo nomen *Christi* de Cyro propter typum, de Jesu Nazareno ob veritatem enuntiatur: ita nomen Redemptoris de Mose improprie, de Domino Jesu, qui non solum internuncii functus est munere, sed etiam tradidit semetipsum, sanguinisque pretium effudit, asseritur proprio sensu. Hinc Basilius in Psalmum XLVIII. pag. 280. & S. P. Augustinus lib. IV. contra duas Epist. Pelagianor. cap. 4. num. 8. demonstrant Redemptoris ac Mediatoris nomen proprie Christo duntaxat competere. Vide supra cap. 2. prop. 6. Addo Syriace Mosen dici, non *Redemptorem*, sed דינא, *diremptorem litium*, a radice דין, *judicare*: in versione autem Arabica, & Aethiopica, *liberatorem*; quamvis liquet ex Græco, ex Hieronymo, & ex vetustissimo Codice Vaticano præferendam esse lectionem Vulgatæ, ac decipi Lutherum, Bezam, ac Schmi-

Schmidium abjicientes vocabulum *Redemptoris*. Quod sequitur de venditione diluitur ex dictis; ut enim qui vendit, rem a suo dominio alienat, ita Deus iniquos abjicit, traditque ministris justitiæ suæ puniendos: ac dicitur gratis vendere, quasi vili æstimet, ac parvipendat. Ita redimere valet aliquando idem, ac liberare a vexatione & tyrannide: quod tamen in humani generis reparatione non gratis perfectum est, sed pretio persoluto. Nec oppositum evincit Isaias cap. LII. ubi dicimur sine argento redempti, quoniam non captivorum promeritis, sed Christi passione contigit liberatio. Atque his refutatur postrema objectio, quod Apostolus doceat nos gratis justificari: de qua recole quæ dixi Prop. III. num. 2. & Prop. VI. ubi vitrea Socini tela fuerunt contrita. Addo nunc præclaram Augustini adnotationem q. XVII. in librum Jud. scriptum a propheta nos *gratis* esse venumdatos, non autem redemptos gratis & sine pretio, sed redemptos *sine argento*, ut pretium redemptionis intelligamus, quale dicit Apostolus Petrus, *Non enim auro, vel argento redempti estis, sed pretio sanguinis Agni immaculati*. Itaque Isaias ait, *sine argento redimemini*, quoniam precio quidem sanguinis Christi, non tamen *pretio pecuniario* eramus redimendi. Hæc Augustinus. Addamus ulterius, etiam in venditione peccatorum pretium aliquod intercedere, licet non semper pecuniarium, scribente Polybio lib. 4. ὤνια πανταχῆ τὰ κακὰ γίγνε, *mala quælibet esse venalia*, cum nemo sine maximo impendio sectetur erimina. Vide quæ de Jasone narrat Auctor 2. lib. Machab. cap. IV. 8. Quæ ab improbo amatore extorquet libido recenset lib. IV. Lucretius, & quæ ab avaro fames auri, Persius Satyra V. ab eo versu, *Mane piger stertis, &c.*

Tertio loco opponit Faustus Socinus: *Portare peccata* nihil est aliud, quam illa auferre ac delere: frustra itaque hinc satisfactionem Christi nituntur comprobare Catholici. Ac primo sunt loca permulta, in quibus *ferre*, & *auferre* idem sonant, ut Exodi XXXIV. 7. & Joannis XX. 5. Deinde celebris Isaiæ textus cap. 53. *Vere languores nostros ipse tulit*, in Evangelio Matth. VIII. 16. exponitur de corporis infirmitatibus, quas tamen Salvator in se non transtulit. Ad hæc Levit. XVI. 22. dicitur hircus emissarius portasse *iniquitates in terram solitariam*, cum tamen non mactaretur in expiationem peccati, sed vivus emitteretur in desertum. Præterea licet portare peccata sit scelerum pœnam subire, nulla inde consequitur satisfactio; nam & Judæi in captivitate dicuntur portasse patrum suorum iniquitatem Jerem. Lam. cap. V. 7. nec tamen Deo ullam exhibuerunt satisfactionem.

Resp. Christum eo sensu portasse peccata omnium nostrum, quatenus propter scelera nostra attritus est; quatenus pro nobis factus est peccatum & maledictum, scilicet sacrificium & hostia; quatenus

Eee 2 pec-

peccatorum nostrorum pœnas luit: ut ostendimus cap. 2. prop. 4. ideoque, etsi *portare* sit idem alicubi, atque *auferre*, dum agitur de Redemptione importat quoque supplicium peccato debitum, præsertim cum Salvator non solum dicatur *portasse peccata*, verum etiam ea *sustulisse in corpore suo super lignum*, crucemque latronum. De cap. VIII. Mat. plura nuper citata propositione. Quod vero attinet ad hircum emissarium, respondent quidam fuisse typum Christi, nec de typo ad antitypum valere comparationem. At in primis eodem cap. XVI. Levit. asseritur alium hircum *pro peccato populi* fuisse mactatum: qui cum pariter fuerit Christi typus, commonstrat hunc proprio sanguine scelera nostra expiasse. Quomodo autem mactatione hostiarum peccata olim expiarentur, dictum cap. II. prop. 5. Deinde hircum quoque deportatum in solitudinem, si Hebræis interpretibus habenda est fides, e sublimi loco præcipitatus dabatur neci, aut saltim illa in solitarium locum abactio ei mortem ex ferarum laniatibus minabatur. Sed detur hircum emissarium non fuisse in præcipitium actum, atque discerptum: cum omnia vetera sacrificia fuerint typus Christi, in re significata hircus mactatus non est spectandus tanquam aliquid ab hirco ablegatitio diversum. Alloquemur itaque Socinum verbis, quibus Cyrillus Alex. lib. IX. p. 301. urget Julianum: *Cerne ergo, cerne mysterium etiam in capris duobus recte adumbratum. Caper enim, sive hircus pro peccatis sacerdotis & populi mactabatur ex præscripto legis. Ut enim ait Esaias propheta: Omnes sicut oves erravimus, & Dominus tradidit eum pro peccatis nostris. Duo siquidem hirci assumuntur, non tanquam duo Christi sint, aut duo juxta nonnullos filii, sed potius, quod oportebat eumdem immolari pro nobis, & mori quidem secundum carnem, vivere autem secundum spiritum*. Facit etiam ad rem nostram, quod Sacerdos imprecabatur capiti hirci emissarii, ut quicquid malorum venturum erat super filios Israel, caderet super hircum, cui etiam tradunt ligatas ad caput schedas peccatis inscriptas. Verum de his Joan. Lorinus in Levit. pag. 503. Tertullianus de hirco emissario lib. 3. adv. Marcionem inquit: *Circumdatus coccino, maledictus, & consputatus, & convulsus, & compunctus a populo extra civitatem abjiciebatur in perditionem, manifestis notatus insignibus Dominicæ passionis*. Depromptus ex Lament. Jeremiæ locus demonstrat quomodo *portare peccata* aliquando idem fit ac *propter peccata puniri*: atque hoc sensu Christum portasse peccata nostra, ut pro illis subiret mortem, nos affirmamus. Quare hinc revincitur Socinus contendens quod portare peccata sit illa *auferre*, non *perferre*: quod ipsemet in multis Scripturæ locis significari fatetur cap. 21. suarum Prælectionum. Christus vero non solum peccata pertulit, sed etiam pro nobis satisfaciens illa delevit, quia pro nobis vulneratus est, & nos

ejus

ejus livore sanati sumus, atque factus pro nobis maledictum nos redemit de maledicto. Sed perlege laudatam IV. propositionem cap. 2.

Rursus Sociniani objiciunt: Dum Christus dicitur *pro nobis* mortuus, sensus est morte sua nobis beneficium maximum contulisse contestans suam erga nos caritatem, ac Patris misericordiam promittens; nullo autem pacto infertur loco nostri fuisse mactatum. I. Quia particula *ὑπὲρ*, *pro*, significat occasionem, causamque finalem, non autem personæ substitutionem. II. Joannis 1. cap. III. 16. legitur nos debere *pro fratribus animas ponere*, exemplum sectantes Christi, qui *pro nobis posuit animam suam*. At nos fratribus utilitatem afferre possumus, non satisfacere pro iisdem. III. Dicitur Christus *pro nobis* mortuus, quatenus nos exemplo suo in sempiternam vitam transtulit, & in ejus nomine baptizamur; ut colligitur ex 1. ad Corinth. 1. 13. *Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* IV. Idem Apostolus ad Heb. II. 9. inquit Christum *gratia Dei* pro omnibus gustasse mortem. Ideo dicitur ergo mortuus pro nobis, quia declaravit nos *gratiam*, maximumque beneficium fuisse assecutos. V. Joan. X. 11. se comparat Jesus Pastori, qui *animam suam dat pro ovibus suis*. Pastor autem se propter oves servandas periculo exponit, sed nullam illis moriens affert libertatem: imo si moriatur, quomodo servantur oves? VI. Frangens apud Lucam panem Eucharisticum cap. XXII. 19. ait Christus: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*; nec tamen in Cœna pro homine redimendo fuit immolatus. VII. Dum quis pro redimendo captivo substituitur, loco illius captivus permanet. Si ergo Christus mortuus pro nobis esset, ut nos redimeret, loco nostri mansisset captivus. Itaque dum Christus dicitur *pro nobis mortuus*, particula *pro* finalem tantum causam importat, non personæ substitutionem.

Resp. refelli hæc inania sophismata prop. 3. capit. 2. ubi ostendimus quod licet particula *ὑπὲρ* aliquando significet tantummodo utilitatem aliquam, in redemptionis negocio denotat substitutionem, cum Christus sit mortuus pro impiis, ut ipsi eriperentur a perditione. Ostendimus ibidem haberi etiam in Scripturis particulam aliam *ἀντὶ*, quæ adversariorum confessione demonstrat permutationem. Ad primum ego respondemus nusquam de fidelibus legi quod debeant pro fratribus animam ponere, ut eos solvant a maledicto, ut illi reconcilientur Deo, ut eruantur a damnatione Adæ; quemadmodum de Redemptore nostro id affirmatur. Joannes itaque exemplo Christi nos ad caritatem hortatur, *ex quo simul empti simus, & unum sit pretium omnium nostrum*, ut S. Pater demonstrat Tract. VI. in cit. Epistol. num. 12. At non possumus in ponendo animam pro fratribus Christo esse pares: *ille enim potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam*;

eam; nos autem nec quantum volumus vivimus, & morimur etiamſi nolumus: ille moriens mox in ſe occidit mortem; nos in ejus morte liberamur a morte: illius caro non vidit corruptionem; noſtra poſt corruptionem in fine ſæculi per illum induet incorruptionem: ille nobis non indiguit ut nos ſalvos faceret; nos ſine illo nihil poſſumus facere: ille ſe nobis palmitibus præbuit vitem; nos habere præter illum non poſſumus vitam. Poſtremo etſi fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remiſſionem nullius ſanguis Martyris funditur; quod fecit ille pro nobis. Hæc idem Aug. Tract. in Joan. LXXXIV. n. 2. Ex quibus verbis apparet quantum in *ponendo* pro aliis *animam* Chriſtus a nobis differat. At quod ſequitur in Socinum retorquetur; nam Paulus Corinthios hortatur ad unitatem ſpiritus, & ad vitanda ſchiſmata ex quo ſolus Chriſtus *pro nobis ſit crucifixus*, ejuſque virtute ac merito conſecuti ſimus in baptiſmo remiſſionem peccatorum. Eo itaque pacto, quo Chriſtus pro nobis eſt mortuus, nemo mori poteſt pro fratribus: ſed ille fudit ſanguinem ob redemptionem, alii ad exemplum, & communionem caritatis. Quod ſequitur ex cap. 2. ad Hebræos demonſtrat Chriſtum *guſtaſſe* mortem, non neceſſitate ductum, ſed caritate, ac redemptionis noſtræ cauſſa; ut legitur quoque ad Rom. v. 8. ad Titum III. 4. aliiſque in locis. Eſt autem in Græco: ὅπως χάριτι Θεῦ, & vocula ὅπως modum, non finalem cauſam ſignificat; unde legit Syrus, *Per gratiam ſuam*, & Arabs, *Ex Dei gratia*, ideſt, per humanitatem, beneficentiam, φιλανθρωπίαν. Vide Bibl. Reg. N. Teſt. pag. 442. & Valton. 853. Ad proximum æque facilis eſt reſponſio: quippe *Bonus Paſtor* ut oves redimeret, dedit animam ſuam; & ne iterum lupi gregem diſcerperent, ne gloriarentur Judæi quaſi prævaluerint, ſurrexit a mortuis; quamobrem e veſtigio addit, *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam*. Ex quo etiam Chriſtus dicatur antonomaſtice *Bonus Paſtor*, infertur neminem in ponendo pro ovibus animam ſuam eſſe illi ſimillimum. At legendus Auguſtinus Tract. XLVII. in Joan. num. 3. & 10. Quod additur ex Luc. XXII. de Pane Euchariſtico, ſi ea verba, *Quod pro vobis datur*, conferantur cum Epiſt. I. ad Corinth. XI. 24. ubi legitur, *Quod pro vobis tradetur*, & cum iis, quæ ibidem apud Lucam habentur verſu 20. de ſanguine, *Qui pro vobis fundetur*; liquet poſſe habere ſignificationem futuri, ac idem eſſe, ac *pro vobis dabitur* in mortem: etſi nos profitentes in conſecratione panis verum ſacrificium haud negamus ſignificationem præſentis temporis, ut idem ſit *datur*, ac, *offertur*. Quod ſi ad hujus loci verſiones confugiamus, his Lucæ verbis refellitur omnis Socini tergiverſatio: legitur quippe in Arabica: *Quod commutabitur pro vobis*: in Aethiopica, *Quod datur propter vos in redemptionem*: in Syriaca, *Quod pro vobis tradetur*. En commutatio victimæ loco noſtri: en expreſſa redemptio: en futura

tura

tura in cruce immolatio. Adeas N. Test. Walt. p. 378. & Bibl. Max. Tom. XIV. pag. 254. Postremum nihil evincit; nam Christum pro captivis substitutum ultro fatemur, sed ei non erat in captivitate permanendum, quia Diabolus, qui captivum tenebat humanum genus, Redemptorem nostrum nullius peccati reum pœnâ mortis afficiens devictus & ejectus est; ideoque Christus abstulit ejus arma, & spolia distribuit, Luc. XI. 22. elevatus in cruce omnia ad seipsum traxit, & quos redemit, emptitios fecit, suique juris, ac hujus mundi principem ejecit foras, Joan. XII. 32. & denique a mortuis resurgens, atque in altitudinem cælorum adscendens, ad fidem redigens qui erant sub tyrannide diaboli, captivam duxit captivitatem, Ps. LXVII. 19. & ad Ephes. IV. 8. Collustrabunt hanc responsionem quæ diximus cap. III. prop. 9. num. 5.

Præterea opponunt: Ita per Christi sanguinem reconciliati sumus, ut ille nullatenus fuerit redemptionis nostræ *lytrum*, ac pretium. Ac primo ad Rom. V. 10. legitur: *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem filii ejus: multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius*; ubi magis vitæ, quam morti Salvatoris nostra tribuitur salus. Deinde idem Apostolus 2. ad Corinth. V. 19. inquit: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum*. Vides quo pacto reconciliati sumus per Christum? Sola non imputatione peccati. Addit Paulus: *Et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*. Itaque hortatione, ministerio verbi, & internuncii completo munere nos Christus reconciliavit Patri. Denique ex eodem Apostolo ad Ephes. IV. 32. ut ad Rom. III. 24. *gratis*, ideoque absque pretio justificamur.

Resp. hæc omnia fuisse abunde refutata cap. 2. prop. 3. Brevi nunc ad primum dicimus ibidem Apostolum asserere nos esse reconciliatos *per mortem filii ejus*, & *in sanguine ipsius*. Sanguini itaque & morti reconciliatio nostra præcipue tribuitur, & ideo per vitam salutem consequimur, quia reconciliati sumus per mortem. Quod ut aperte percipias, animadverte Apostolum instituere *antithesim* inter inimicos & reconciliatos, inter mortem & vitam Christi. Verborum itaque illorum sensus obvius, & apertissimus est: Si cum peccatores essemus, redémpti sumus pretio sanguinis, & reconciliati per mortem: curnam si justi erimus, eo vivente, nunquam morituro, & interpellante pro nobis, reconciliati & amici salutem non assequemur? Præclare Chrysostomus hom. IX. in Paul. p. 93. *Vides quantum locus hic fundamentum habeat ad adstruendam futurorum spem: ante hunc enim duo quidem erant ad salutem nostram difficilia; & quod peccatores essemus, & quod salus per Domini mortem necessaria: quod ipsum minus persuasibile erat, antequam fieret, ac ma-*

ac magnam adeo caritatem requirebat, ut fieret; nunc autem posteaquam hæc evenere, reliqua faciliora sunt. Etenim amici facti sumus, nec morte amplius opus est, &c. Et S. Pater Aug. lib. XIII. de Trinit. cap. XVI. num. 21. *In vita salvi, quia per mortem reconciliati. Quis enim dubitet daturum amicis vitam suam, pro quibus inimicis dedit mortem suam?* Quod sequitur, inepte ad hanc rem detorquetur a Socino; etsi enim reconciliatio fieret per solam non imputationem peccati, ut tenent hæretici plurimi, minime excluderetur Christi redemptio, quoniam ait ibidem Paulus nos reconciliatos *esse in Christo*, & ad Coloss. 1. 20. *per sanguinem crucis ejus*. Ceterum non juvat hic locus nefarium aliud de justificatione placitum; quoniam Apostolus explicat reconciliationem ex parte, quæ continet abolitionem offensæ; non excludit gratiam habitualem, per quam reddimur sancti, & immaculati, ut demonstrat in h. l. illustris Estius, & nos vidimus lib. XIX. cap. 2. Alterum in Socinianos retorquetur: nam Paulus tribuit Apostolis ministerium reconciliationis ob prædicationis officium, & munus legati atque oratoris; Christo autem tribuit ipsam reconciliationem, ideoque is non solum prædicatione & exemplo, verum etiam solutione pretii, sanguinisque effusione reconciliationis est auctor. Recte Chrysostomus hom. XI. in 2. ad Corinth. p. 821. *Ob idque etiam dicebat Apostolus, Deus erat mundum sibi reconcilians in Christo, hoc est, per Christum. Quoniam enim dixerat, Qui dedit nobis ministerium reconciliationis, temperamento quodam utitur, perinde ac si diceret: Non est quod existimetis summam hujus rei auctoritatem penes nos esse, ministri tantum sumus. Deus est qui totum hoc efficit, qui per Unigenitum suum terrarum orbem in gratiam recepit.* Comprobat hanc expositionem S. P. Aug. serm. CLII. de Verbis Apostoli num. 10. ex iis, quæ apud Paulum sequuntur, *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*: ubi *peccatum* significare hostiam pro peccato, etiam ibidem tradit S. Doctor: quod nos ostendimus prop. IV. num. 2. Scimus contendere Socinum pag. 137. de Christo Servatore, *peccatum* non hostiam significare, sed hominem habitum ut peccatorem. Sed præterquamquod refellitur ex dictis ibidem: quid infertur ex interpretatione versutissimi hominis, nisi Christum, ut nos Deo reconciliaret, factum esse *peccatum*, id est, *tanquam peccatorem aliquem pœnis obnoxium*, ut exponit quoque pag. 639. Oecumenius? Stat ergo reconciliationem nostram ex morte Christi esse repetendam. Ad ult. dictum est cit. prop. 6. nos justificatos esse gratis, *& per redemptionem, quæ est in Christo Jesu*, ut *gratis* ad nostra promerita, non ad exhibitam a Christo satisfactionem debeat referri.

Ad hæc Sociniani objectant: Sacrificio Crucis nulla inerat vis expiandi; legales enim victimæ erant figura passionis Christi, ut serpens

pens æneus, de quo Num. XXI. 9. At quemadmodum qui respiciebant serpentem illum, eripiebantur a morte; ita qui Christo credunt, non pereunt, sed habent vitam æternam, ut inquit Joan. III. 14. Item arca Noe, mare rubrum, & aquæ, quæ fluxerunt de petra, præfigurabant baptismum ex Apost. I. ad Corinth. x. 6. 11. & I. Petri III. 21. quamvis nullam haberent vim expiandi. Præterea victimæ nullam sanctificationem afferebant, & tamen omnia illarum sanguine secundum legem mundabantur, ut Apostolus docet ad Hebr. IX. 22. quia sacrificiis peractis Deus plenam remissionem credentibus conferebat. Præterea falsum est Christum Sacerdotis munere functum, priusquam cælum ingrederetur. I. Quia Apostolus ad Heb. II. 17. ait debuisse Christum per *omnia fratribus similari, ut Pontifex fieret*: assimilatus est autem per mortem; ideoque nondum in cruce fuerat Pontifex constitutus. II. Quia in eadem epist. cap. v. 5. legitur, *Christus non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te*: quæ verba de resurrectione esse accipienda liquet ex Act. XIII. 33. non ergo ante resurrectionem Christus Pontifex erat. III. Quia in eadem ad Hebræos Epist. VII. 26. habetur: *Talis enim decebat ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus*. Priusquam ergo Salvator ab impiis segregatus cælum conscenderet, nequaquam Sacerdotali functus est munere. IV. Quia in capite ejusdem epist. VIII. 4. extat, *Si ergo esset super terram, non esset Sacerdos*. Quomodo ergo sacerdos erat e ligno pendens?

Resp. Aperte jam a nobis prop. 5. cap. 2. demonstratum cruentum, atque expiatorium crucis sacrificium, ostensumque qualem vim expiandi haberent olim mactatæ pecudes, & quo pacto præsignarent immaculati Agni immolationem. Ad illud ergo, quod priori loco objicitur, dicimus diversis typis, non uno duntaxat, Christum præfiguratum, ut diversa ejus munera innuerentur; & consequenter necessum non esse in unoquoque typo sacrificii rationem adinveniri: quamquam & serpens æneus Christum exaltatum in cruce, & petra, unde fluxerunt aquæ latus illius apertum lancea, & Arca Noe Christi incarnationem, mortem, resurrectionem, & Ecclesiam præsignarint; ut accurate exponit S. P. Aug. serm. 6. ad populum, alias 17. de diversis num. 7. Tract. XII. in Joan. num. 11. q. 35. in Num. & libro XII. contra Faustum cap. 14. & seq. Quod additur de victimis, satis citata prop. 5. dilutum est, quippe, licet illæ non impertirentur vi sua animarum sanctitatem, eam præfigurabant, quatenus loco transgressorum mactatæ illos eruebant a pœna temporali, & mactationes animalium erant *promissivæ figuræ* illius sacrificii, per quod habemus remissionem peccatorum, prout explicat idem S. P. lib. XXII. contra Faustum cap. 17. Hinc S. Thomas I. 2. q. 102. art. 3.

ad 5. ait: *Per occisionem animalium significatur destructio peccatorum, & quod homines erant digni occisione pro peccatis suis, ac si illa animalia loco eorum occiderentur ad significandam expiationem peccatorum*. Et quoniam Sociniani negant victimarum pro transgressoribus substitutionem; dicant, quæso, cur Levitæ super caput immolandi vituli manus imponerent, Lev. I. 4. & IV. 4. cur super caput hirci posita utraque manu confitebatur sacerdos omnes iniquitates filiorum Israel, & imprecans capiti ejus illum in solitudinem emittebat, Levit. XVI. 21. cur dicebatur hircus ille portare omnium iniquitates, ibidem versu 22. nisi ut eo ritu demonstraretur victimam illam hominum iniquorum esse, pro illis immolari, ejusque sanguinem esse pro animarum *piaculo*, ut habetur eodem libro Levit. XVII. II.? Si ad hæc oculos aperire nolunt miserrimi Sociniani; videant saltim Genes. XXII. 13. pro Isaac in holocaustum offerendo immolatum arietem inter vepres hærentem cornibus: quo exemplo non tantum comprobatur victimæ pro homine substitutio, verum etiam præsignatur Christi immaculati agni pro nobis oblatio. Quare bene sapienterque Chrysostomus hom. XLVII. in Gen. pag. 665. *Hæc autem omnia figura fuerunt crucis: propterea & Christus Judæis dicebat, Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum; & vidit, & gavisus est. Quomodo vidit, qui tot annis præcessit? Per figuram, per umbram. Sicut enim hic ovis oblata est pro Isaac, ita & rationalis agnus oblatus est pro mundo*. Similia Ambrosius lib. I. de Abraham c. VIII. num. 74. & S. P. August. lib. XVI. de Civit. Dei cap. 32. num. I. & lib. II. contra Maxim. 2. 9. Quæ adduntur ad probandum, Christum priusquam cælum adscenderet, non obtulisse sacrificium, sunt prorsus futilia; quum introierit *per proprium sanguinem*, & jam sacrificio peracto: unde sacrificium ab illius applicatione, & mactationem hostiæ ab ejus repræsentatione hæretici non distinguunt; nec animadvertunt, olim Pontificem victimam extra sanctuarium immolasse, postea intulisse sanguinem intra velum: ac pariter Jesum prius fuisse oblatum in cruce, postea ingressum cælos, ut pretium sanguinis jam effusi Patri exhibens semper viveret *ad interpellandum pro nobis*. Facta hac semel peractæ mactationis, & repræsentationis, oblationisque perpetuæ distinctione, quam faciendam esse ostendimus laudata prop. V. num. 3. corruit tota machina Socinianæ perfidiæ. Ad quatuor autem loca paullo supra ex Epistola ad Hebr. petita laboriosum non est respondere. Nam priori loco docet Apostolus nos non habere Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, cum fuerit *tentatus per omnia pro similitudine absque peccato*, ut infra cap. IV. 15. sed misericordem ac fidelem, qui vere illud efficit quod nomine, officioque suo pollicetur, idest, Deum placat, atque ad hoc efficiendum formam induit nostram, *ut per*

mortem

mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, idest, diabolum. Ita nimirum sese explicat Apostolus præced. versu 14. Quamobrem non docet ibidem quando Christus constitutus sit Pontifex, sed quod factus sit particeps conditionis ac mortalitatis nostræ, ut fieret Pontifex misericors, & iis, quos fratres appellare dignatus est, assimilatus laborem sustineret, anxio esset animo, mortem subiret, & dolores nostros expertus facilius nobis condoleret: quod cum præstiterit suffixus cruci, in cruce factus est Pontifex misericors & fidelis. Legi potest in hunc locum Ribera. At cap. v. ait Paulus Christum non se extulisse, ut fieret Pontifex; sed glorificatum a Patre, qui illum filium appellavit. Quamvis ergo Christus fuisset filius Dei tantum post resurrectionem; nihil afferret adjumenti hac in re locus iste Socinianis. Declaratus est tamen filius etiam ante mortem, dum baptizaretur in Jordane, Mat. III. 17. dum gloriosus appareret in monte, Mat. XVII. 5. & 2. Petri I. 17. Imo cum sit filius generatione, ut etiam infertur ex cit. cap. XIII. Act., nunquam fuit non filius proprius, ac naturalis. Quo autem sensu ea verba, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quadrent resurrectioni, dixi libro VII. cap. 9. In tertio loco non immorabimur, cum ibi afferat tantum Apostolus assumptæ humanitatis Christi exaltationem in cælis post peractum crucis sacrificium, sicut olim Pontifex ingrediebatur in sancta mactato vitulo; ideoque sicut is erat Sacerdos, & sacrificium obtulerat antequam sanctuarium ingrederetur; ita Dominus Jesus, cum cælos penetravit, erat Pontifex, & peregerat sacrificium. Postremi loci planissimus sensus est, quod si Christus esset ex genere sacerdotum illorum, qui super terram offerunt victimas, ut erant sacerdotes Levitici, ipse non esset sacerdos, quia munera a sacerdotibus Leviticis oblata suos habebant ministros lege statutos, inter quos non poterat connumerari Christus ortus de tribu Juda: unde post ea verba, *Si esset super terram nec esset sacerdos*, addit Paulus, *Cum essent, qui offerrent secundum legem munera*. Potest & sic intelligi, si esset super terram, nec esset sacerdos: quam enim victimam, nisi moreretur, offerret? Pecudes? minime, quia non esset ex genere Levitarum. Seipsum? nequaquam, quia se cruentam hostiam obtulit moriendo; incruentam vero, ut mortem suam hominibus applicaret. Itaque si viveret super terram, sacerdos non esset. Oecumenius in Paulum Tom. II. pag. 375. aliam responsionem suppeditat minime contemnendam scribens: *Si mortuus non fuisset, neque resuscitatus assumptus fuisset, ne sacerdos quidem esset. Essent enim alii, & jam seditio esset in hac re*: nimirum persisteret adhuc sacerdotium Leviticum; nam, ut sequenti cap. IX. 8. docet Apostolus, statum habuit prius tabernaculum, antequam Christus seipsum offerret hostiam placabilem, & per proprium sanguinem introiret semel in Sancta. Quod si

distinguas duo illa munera sacerdotis paullo ante explicata ; sacrificare, & inferre sanguinem intra velum ; adhibere poteris aliam responsionem, quam præ ceteris arripuit Witassius de Incarn. pag. 394. fuse autem explicavit Cameron volum. VII. Critic. Sacr. pag. 1029. idest, si Christus permansisset in terra, defuturam Sacerdotio Christi partem illam præsignatam in ingressu Pontificis intra velum, scilicet, oblationem, qua peracto sacrificio sistit se ante Deum pro nobis interpellando. De qua oblatione accipiendum quod legitur eodem cap. VIII. 3. *Necesse est, & hunc habere aliquid quod offerat*; manifestius expressum proximo cap. IX. 24. *Non enim in manufacta sancta Jesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c.* Ex quibus verbis etiam liquet factam in cælis oblationem nihil aliud esse, quam exhibitionem illius mortis, qua non frequenter mactatur, *sed semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*, ibid. versu 28. Obstruamus igitur ora Socinianorum verbis Theophylacti p. 964. *Cum oblatione ingressus est, qua posset placare Patrem. Pontifex quotannis ingreditur, Christus vero semel. Ille in sanguine alieno, taurorum & hircorum; Christus autem in proprio. Si sæpe oblaturus erat seipsum, oportebat eum & sæpius mori, quandoquidem per proprium sanguinem oblationem facere debuisset.* Nil his proferri potest Paulinæ Epistolæ congruentius, nil simplicius, nil ad frangendam pervicaciam robustius.

Deinde nititur Socinus commonstrare repugnantiam satisfactionis ex parte Dei, ejusque misericordiæ. Ad hanc vero repugnantiam demonstrandam utitur primo veterum justorum exemplo, qui absque ulla Christi satisfactione salutem sunt assecuti, ut Abelis, de quo Mat. XXIII. 35. & ad Hebr. XI. 4. Noe, de quo 1. Petri III. 20. aliorumque multorum. Affert 2. testimonia Scripturarum, quibus resipiscenti repromittitur venia, nulla alia apposita conditione, quam ut iniquus ingemiscat, & convertatur ad Dominum. Vide Deut. IV. 30. Psalm. XXXII. 19. & Jeremiæ IX. 24. Idem confirmat ex quo, etiamsi sententiam Deus tulerit, si peccatorem pœniteat, omnium iniquitatum illius obliviscitur; ut idem Jeremias inquit XVIII. 8. necnon Ezech. XXXIII. 14. hujusque rei profert experimentum in Ezechia, in Achab, in Ninivitis. Cum ex his appareat Deum nulla accepta satisfactione condonare peccata, nonne Dei misericordiam obscurat decantata a Catholicis satisfactio? An non pugnant invicem misericordia & punitio, liberalis condonatio & debiti repetitio, beneficentissima largitas magnique pretii solutio? Præterea qui in hoc putant Deum liberalissimum, quod pro nobis tradiderit Unigenitum, fa-

faciunt ipsum Deum injustum magis & iniquum. Quis enim regem tenacem & avarum non dixerit, qui cum possit debitas condonare pecunias, eas ab illo, qui nihil ipsi debebat, repetierit? Ad hæc ille dicendus est munificus & liberalis, non qui est causa ut alter beneficio afficiatur, sed qui de suo donat atque largitur: & ideo Dei misericordiam obscurat quisquis opinatur dedisse filium ut nos redimeret, & benefactis cumularet, non vero gratis debita condonasse. Quid? quod misericors Deus non misit Filium suum in mundum, ut dissolveret debitum, sed *ut omnis, qui credit in eum non pereat*, teste Joanne III. 16. Insuper Apostolus hortatur, ut simus *invicem benigni, misericordes donantes invicem sicut & Deus in Christo donavit* nobis, ad Ephes. IV. 32. Similia repetit proximo cap. V. 1. & ad Coloss. III. 13. Si ergo nos debemus ita proximo condonare injurias, ut non reposcamus satisfactionem; Deus quoque nihil a nobis repetens peccata donavit: quod verum non est, si aut nos, aut pro nobis quispiam alter persolvat. Insuper nec Deus ratione sui, nec ratione alterius potest exigere satisfactionem: non ratione sui, quid enim emolumenti ipsi afferre potest solutio debiti? quid ei ablatum fuit transgressione & peccato, nisi forte extrinsecus honor, qui sine punitione peccati ei redditur per resipiscentiam iniquorum? Nemo autem est alter, cujus intuitu debitum velit reposcere. Quis enim erit? Peccator? At is miser ac reus nullum jus habet repetundarum. Diabolus vero? Sed nihil debetur carnifici, atque tortori, nullaque est illi actio adversus supremum Dominum. Denique reposcit Deus ab iniquis pœnitentiam, ac bona opera in scelerum satisfactionem: atque id quo jure, si pro nobis abunde satisfecit filius ejus Unigenitus? Num potest aliquis solutam pecuniam repetere? Repugnat ergò ex parte Dei illa redemptio, quæ non fiat per solam condonationem.

Resp. Christi satisfactionem Dei misericordiæ, quæ nunquam a justitia divellitur, esse magnopere congruentem, ut III. cap. prop. 9. explanavimus, quæ vero ad hanc veritatem labefactandam Sociniani producunt, esse portenta vetustarum hæresum, gerrasque germanas. Ac primum Pelagius, ejusque discipuli a gratia Redemptoris excludere nitebantur veteres justos, ut Augustinus ait de Peccat. Origin. cap. 26. n. 30. & lib. 2. contra Julianum Operis Imp. n. 188. Refellitur autem aperte hæc hæresis ab eodem Augustino, ex quo solus Christus sit Dei hominumque Mediator juxta Apostolum 1. ad Timot. II. 5. ex quo nullum aliud nomen sit sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, prout habetur Act. IV. 12. & ex quo veteres justi eumdem cum nobis habuerint spiritum fidei, ut legitur 2. ad Corint. IV. 13. quorum argumentorum primum urgetur a strenuissimo Pelagianorum Debellatore lib. de Perfect. just. cap. 19. n. 42. & lib. 1.

& lib. I. Operis Imp. num. 124. alterum De peccat. origin. cap. 24. num. 28. tertium Epist. 190. num. 6. & de Patientia cap. 21, num. 18. Huc spectant quæ scripsimus lib. XXIII. cap. 7. prop. 1. de necessitate fidei in mediatorem. Prima itaque objectio Socini nullius est ponderis, quoniam in antiquis Justis operabatur virtus futuræ passionis Christi, qua & redempti fuerunt, & adepti sunt gratiam; veluti absolvitur debitor intuitu fidejussoris pollicentis definito tempore pretium persolvere. Quæ de misericordia Dei subjiciuntur, nihil pro Socino efficiunt; quippe non repugnat idem opus esse summæ misericordiæ respectu hominis nullum habentis promeritum, & justitiæ respectu Christi solventis quæ non rapuerat; præsertim cum ipsa Dei caritas hunc Unigenitum salutis nostræ causa in mundum miserit: quæ cum dilucide explicata sint citata prop. 9. & 6. præced. necessum non est iterum inculcare. Nobis itaque pœnitentiam agentibus misericordiam impendi, & si noverimus vitam renovare, mutari quoque divinas comminationes, verissimum est; sed cum reconciliati simus per mortem Christi, divinæ liberalitatis exercitatio non excludit, sed supponit Redemptoris satisfactionem. Accedit quod absque Christi meritis expertes gratiæ, & facti servi peccati nec possemus agere pœnitentiam, nec de resipiscentia cogitare; ut diximus prop. 8. cap. 3. ideoque ipsa Dei ad pœnitentiam invitamenta ex beneficio peractæ redemptionis proficiscuntur. Neque avaritia est, sed æquitas repetere pecuniam ab eo, qui nihil debebat, si fidejussor ac sponsor sit; hoc enim ipso, quod fidejubet, debitor constituitur. Ineptum vero est, & supra quam dici possit futile, ac ludicrum quod ajunt non esse in Catholica sententia summum Deum munificum & liberalem, quia de suo non donat: proprius enim Dei filius est, cui pro nobis non pepercit, eumque non coactus necessitate, sed caritate beneficentissima tradidit, id sacris eloquiis asserentibus, Joan. III. 16. & ad Rom. VIII. 32. At istic, inquit Socinus, dicitur Christus traditus ut credamus. Recte, quia fides necessaria est, ut nobis meritum passionis Christi applicetur, ut paullo post explicabo; quum unus redemptionis effectus alterum non excludat, nec fides satisfactionem innumeris aliis testimoniis expressam. Proxima objectio petita ex cap. IV. ad Ephesios diluitur a D. Anselmo lib. I. *Cur Deus homo* cap. XII. pag. 57. his verbis: *Nulla in hoc est repugnantia, quia Deus hæc præcipit nobis*, (ut condonemus invicem) *ut non præsumamus quod solius Dei est. Ad nullum enim pertinet vindictam facere, nisi ad illum qui Dominus est omnium, &c.* Quod si reponas inutilem fore Pauli hortationem, si Deus in condonandis delictis respiciat ad Filii mortem; dico ex hoc etiam capite Apostolica verba nos vehementius ad condonandas injurias permovere: quod evidenter ostendit eloquentissimus Joannes Chrysostomus hom. XVII. in Ep. ad Ephes. Tom. 2. pag.

pag. 1139. ea verba, *Sicut Deus in Christo donavit nobis*, sic apte graviterque exponens: *Hoc quoque magnum habet ænigma. Non absolute, inquit, sed cum periculo filii. Ut tibi ignosceret, sacrificavit filium. Tu autem sæpe videns condonationem & sine periculo, & sine sumptu, non facis*. Ac pariter Theophylactus pag. 547. *Deus donavit nobis. Quomodo? In Christo, hoc est, cum periculo filii sui, mactationeque ejus. Tu fortasse citra periculum donas; ille vero non sic: ac tu quidem fratri tuo; ille vero tibi, cum hostis esses, remisit ac donavit.* Ad insequentem Socini objectationem dico nos redemptos a diabolo, non tanquam a Domino, sed tanquam a ministro divinæ justitiæ, & lictore, a quo congruum erat nos liberari, non sola Dei omnipotentia, sed justitia; quoniam ipse jure aliquo hominem tenebat captivum, prout explicavi citata prop. IX. n. 5. Quoniam tamen pretium solvitur Domino & proprietario, non ministro aut custodi; summo Deo, non diabolo, pretium redemptionis nostræ fuit persolutum. Quæris quid Deo accesserit emolumenti? Profecto nihil intrinsecum, sed gloria, & honor, quem ei abstulit primus homo: nam quemadmodum Deus puniendo pervicaces, licet in sui usum non convertat aut vitam quam aufert impio, aut beatitudinem quam ei denegat, sicut homo convertit pecuniam ablatam debitori in propriam utilitatem; *hoc tamen quod aufert* (inquit Anselmus lib. I. *Cur Deus homo* cap. 14. pag. 58.) *utitur ad sui honorem per hoc quia aufert: auferendo enim peccatorem, & quæ illius sunt, subjecta sibi esse probat*. Ita Dominus Jesus nulli obnoxius peccato, & factus obediens usque ad mortem crucis, atque hac obedientia naturam nostram tanquam victimam Deo subjiciens reddidit ei honorem, ac supremi Domini cultum, quem inobedientia denegaverat Adam prævaricator. Ad ultimum omnes Theologi respondent, Christum quidem pretium pro nobis persolvisse, nec tamen inanes esse conatus nostros, ac bona opera supervacanea; quoniam mors Christi necessaria erat ad satisfaciendum divinæ justitiæ, & ad redimendum humanum genus, nostra autem opera requiruntur ad applicationem passionis Christi, ejusque fructus percipiendos: neque id ejusdem passionis merito quicquam detrahit, quia non tollit exquisiti medicamenti virtutem necessitas applicationis; atque *Christus sua passione nos a peccato liberavit causaliter, idest, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcunque peccata quandocunque remitti vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicunque morbi sanari etiam in futurum*. Ut vero passio Christi sortiatur effectum suum, debet applicari *per fidem, & caritatem, & per fidei sacramenta*. Ita & nos docuimus Volum. III. pag. 355. magni Aquinatis verba adhibentes. Quod si petas, cur ad applicationem istam cooperatio requiratur nostra;

ſtra; reſponſionem exhibent quæ diximus ad primam objectionem Socini, nimirum homines libero arbitrio præditos, & nulla neceſſitate cogente factos peccati, dæmoniſque mancipia ſoluto quoque redemptionis lytro, volentes tantum, non invitos erui a captivitate; ideoque ad prædictam applicationem requiritur motus liberi arbitrii, & conatus eo major, quo majori voluntate adhærent peccato, ita, ut relapſis etiam pœnitentia ac tabula poſt naufragium ſit neceſſaria, gravatis autem conſuetudine vehementior niſus, & contumacis animi compreſſio. Adeat qui plura cupit Joannem Driedonem inter medii ævi Scholaſticos de his accuratiſſime pertractantem in elaborato Opere de Captivit. & redempt. humani generis Tract. III. pag. 66. editionis Lovanienſis.

Inſuper Socinus demonſtrare conatur fieri non potuiſſe, ut divinæ juſtitiæ ſatisfieret, nobis non pereuntibus: quod ut evincat opponit. I. Pœna peccato conſtituta eſt mors æterna, & hæc a nemine ferri poteſt, niſi qui peccavit; unius quippe pecunia poteſt alterius effici, at non mors inflicta, ac ſempiternum ſupplicium. II. Quamvis homines libidine excæcati vindictæ aliquando in juſtum deſæviant; nunquam tamen plectunt aliquem innocentem, incolumi ſponte dimiſſo qui intulit injurias. At ſi homines barbari nunquam de innocentibus pœnam ſumunt, conſulto dimiſſis nocentibus; quomodo id pluſquam immane ac ferinum cenſeri poterit dignum Deo? III. Vituperationem promeretur exemplum Zaleuci Locrenſis, qui cum deberet utrunque oculum eruere filio, ſibi unum, filio alterum effodit; ac dum ſimul parcere nocenti filio, & legi ſatisfacere curat, neutrum facit. Ita in Catholicorum ſententia nec filio unigenito pepercit Deus, nec punivit iniquos. IV. Omnium gentium exemplo comprobatum eſt non debere, nec poſſe corporalem pœnam, quam unus debet, ab alio perſolvi; quod & ſupremus legumlator Deus apertiſſime docuit, Deut. XXIV. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, ſed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur*. Habentur conſimilia IV. Regum XIV. 6. & Ezechielis XVIII. 20. Si autem pro patre ſatisfacere nequit filius conjunctiſſima patri perſona; quomodo ſatisfacere potuit pro ceteris hominibus Chriſtus? V. Si Deus erga homines voluit exercere miſericordiam, cur filium affecit ſupplicio? Si juſtitiam, cur non potius animadvertit in eos, qui deliquerant? Num repones exercuiſſe utrumque? Non eſt perfecta miſericordia, quæ cum peccatum condonare valeat, non condonat: nec perfecta juſtitia, quæ pœnam non exigit a delinquentibus. VI. Vera ſatisfactio eſt plena debiti perſolutio. Unuſquiſque debebat divinæ juſtitiæ mortem æternam. Igitur nequit juſtitiæ ſatisfactum iri, niſi unuſquiſque mortem illam perſolvat. VII. Quomodo poteſt quis eam corporalem pœnam pro aliis ſolvere, quam ipſe debeat? VIII. Si di-

xeris

xeris Christum non fuisse obnoxium morti, utpote qui nihil deliquerit, unicam tamen habebat vitam, quæ substitui non poterat pro vita hominum singulorum, sicut qui habet tantum centum aureos nummos, satisfacere nequit pro innumeris debitoribus, quorum singuli debeant centum nummos aureos. IX. Non potest unius justitia, alterius qui injustus fuerit justitia censeri. Igitur nec pœna unius pœna alterius: ait enim Ezechiel citato cap. XVIII. 20. *Justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.*

Resp. his quoque Socini argumentationibus a me satisfactum c.3. prop. 10. Ad priorem ergo nego quod non possit pro vita nocentium subrogari vita Innocentis, si vas ille sit ac fidejussor, si potestatem habeat ponendi animam suam, si non invitus, sed lubens ad supplicium trahatur, & si debitum persolvat supremo Domino, qui accepta exhibita satisfactione, oblati innocentis mactationem, ob meritum spontaneæ immolationis, compenset vita meliori ac sempiterna. Et si innocens, qui mortem subit, sit Deus homo; nego etiam ejus cruciatus corporisque vitæ profusionem, quamvis factam exiguo tempore, non esse propter infinitam personæ dignitatem cum sempiterna universorum hominum punitione, æquali ac majori pretio æstimandam. Verum id proximo capite est demonstrandum. Hæc divina persona plenissimo vitæ suæ dominio prædita, potest illam pro aliis profundere, non minus ac fidejussor propriam pro debitore pecuniam; nam ideo inter homines fit pecuniarum, non vitæ subrogatio, quoniam hanc supremus Dominus juri suo reservavit, præcipiens ne quis absque divina auctoritate funderet humanum sanguinem. Ad 2. dico homines vindictæ excæcatos libidine non spectare æquitatem, sed hostium suorum necem ac perditionem, ac propterea nunquam illos dimittere incolumes, si detur potestas ulciscendi. At Deus justitiam suam spectans, hominumque incolumitati prospiciens, his ob Unigeniti mortem pepercit; maxime quod non oderat creaturam suam, cum scriptum sit, *Nihil odisti eorum quæ fecisti*, Sap. xi.25. sed oderat iniquitatem, quam incolumi opera manuum ejus punivit in Filio. Atque ita justus exemplo Domini sui *magis cupit inimicum suum corrigi, quam puniri, & cum in eum videt a Domino vindicari, non ejus delectatur pœna, quia non eum odit, sed divina justitia, quia Deum diligit. E contra malevolus animus contristatur, si ejus inimicus correctus evaserit pœnam: & cum puniri eum videt, vindicari se ita gaudet, ut non justitia Dei, quem non diligit, sed illius quem odit miseria delectetur.* Hæc sapientissimus Augustinus Enarrat. in Ps. LXXVIII. n. 14. Ex quibus apparet cur in hominibus vindictæ cupidis appareat ferinum odium, & vesana libido; in Deo autem æquitas simul, & caritatis munificentia splendescat. Perlegas & S. Patris librum contra Adimantum cap. XIII. num. 3. Ad id, quod

quod sequitur, primum liquet imperite a Socino proferri exemplum Zaleuci, cum mortalium nemo queat manus in seipsum inferre; ac supremus Dominus, Socino non diffitente, addicere potuerit teterrimæ morti Filium nullius criminis conscium, idque perditissimus hæreticus asserat, quamvis non credat Dei Unigenitum peccata nostra portasse, nostrumque fuisse vadem, atque fidejussorem; id quod difficilius esse intellectu, quam si affirmes oblatum, quia voluit, ut lytrum pro nobis solveret, & nos a captivitate reduceret, percipit quilibet homo cordatus. Vidit propterea hujus exempli incohærentiam idem Socinus, vir, si bene usus fuisset ingenio, nec rudis, nec incultus, scribens pag. 195. de Christo Servatore, *Sed jam inepto hoc exemplo valere jusso*. Deinde Zaleucum commendant Heraclides de Politiis Græcorum, Aristoteles de Locrorum Republica, Diodorus lib. XII. Strabo libro VI. Aelianus lib. III. Clemens quoque Alex. in I. Stromatum: & de exemplo, quod objicitur a Socino, scriptum ab Emmio de Rep. Locrensium, Tom. IV. Antiq. Græc. pag. 595. *Sic & filio consultum, & legi satisfactum, & robur majus additum*. Quarto loco imperite Socinus opponit Gentium universarum consuetudinem; primum, quia citata prop. 10. demonstravimus exemplo Damonis, Pythiæ, obsidum, & eorum quos Græci appellant ἀντιψύχους, idest, *animæ alterius vicarios*, sumptum apud Gentes etiam de insontibus supplicium, si devoti essent, aut vades ac fidejubentes; quod non solum testatur Ausonius, & Diodorus in Excerptis Paresianis, verum etiam S. Pater Augustinus Epist. 54. ad Macedonium, nunc 153. num. 17. De qua re legi potest Grotius de Jure belli & pacis lib. 2. c. 21. n. 11. Nec repugnat iniquum & atrox visum fuisse Narseti, Scipioni, aliisque de innoxiis obsidibus supplicium sumere: nam & nos id inhumanum existimamus, quia nihil juris est homini in vitam suam, vel alterius, sed tantum in alias res, quæ in proprietatem veniunt, & quarum transfertur dominium. Quamobrem Gentes ejusmodi jus usurpantes arbitrabantur fas esse sævire in vitam innocentium; & quia hoc jure carebant, ab aliquo probo viro redarguebantur: cum Deus, qui pollet supremo jure, possit inviolata æquitate plectere innoxium, maxime non invitum, & se constituentem alterius vadem, ut inde Dei gloria, hominum salus, peccati abolitio, vitaque proveniat æterna. Atque hinc eruitur responsio altera, idest, quod si ab hominibus morte tantummodo afficiantur innoxii, dum pereunt justi, scelesti autem evadunt incolumes, labefactatur respublica: quod sane incommodum non oritur ex Christi morte, cujus efficacia deleta est culpa, & instituta sunt peccatorum omnium remedia. Insuper non esse contra naturam pœnæ si ea plectantur innoxii demonstratum est prop. 10. num. 3. pluribus Scripturarum testimoniis, eisque addi possunt Hesiodi, & Vir-

Virgilii carmina, & profanarum historiarum exempla partim collecta a Justo Lipsio lib. 2. de Constantia pag. 23. tom. 2. partim vero a Jo. Lorino in cap. 24. Deut. tom. 2. p. 213. Socinianis ergo mirantibus quod nos credamus irruisse in Christum debita peccatis nostris supplicia, æquum est, cum eodem Lipsio respondere: *Hem! itane hoc novum, aut mirum? Imo miror ego mirari istos miriones.* Atque hinc habes objecta Scripturarum loca esse accipienda de lege ordinaria, quando filii ab originali noxa expiati legem custodiunt, quando ex illorum punitione nullum commodum capessit respublica, quando justis supplicio affectis improbi pervicaciores persistunt, & quando judicia exercentur ab homine nullam habente in vitam alterius potestatem. Quare his finibus non continetur altissimum homines reparandi consilium, executioni mandatum pro impiis scelere paterno inquinatis, mortem Christi decernente supremo Domino, eamdem subeunte Unigenito summa prædito potestate, atque hinc commodis innumeris prodeuntibus. Ad 5. patet responsio ex 9. prop. ubi ostendimus quomodo in hominum redemptione *misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt.* Quamvis vero sit imperfecta misericordia, quæ delectatur morte delinquentium; perfectissima est, quæ delectatur justitia, non peccatorum miseria: ac talis fuit misericordia Dei, cui accepta fuit passio Christi, non propter Filii cruciatus, sed propter hominum liberationem: nec deest huic misericordiæ liberalis condonatio, quia ipsa donavit proprium filium, qui satisfaceret; nec deest perfectio justitiæ, quia cum satisfacere non posset debitor, condignum pretium exegit a Vade: ac si Deus vel peccata gratis condonasset, vel satisfactionem exegisset ab homine, (quamvis cum sit supremus Dominus facere potuisset utrumque) minus appareret misericordia, quia non donasset hominibus proprium Filium; & minus justitia, quia non exegisset condignam satisfactionem. *In hoc ergo apparuit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum*, inquit Joannes Epist. 1. cap. IV. 9. Præclara sunt etiam S. P. Augustini verba serm. CCVII. alias 71. de diversis num. 1. *Quæ autem major esse misericordia super miseros potuit, quam illa, quæ cæli Creatorem de cælo deposuit, vel terreno corpore terræ induit conditorem; eum qui in æternitate Patri manet æqualis mortalitate coæquavit & nobis, formam servi mundi Domino imposuit, ut ipse panis esuriret, satietas sitiret, virtus infirmaretur, sanitas vulneraretur, vita moreretur? Hoc autem ut nostra pasceretur fames, rigaretur ariditas, consolaretur infirmitas, extingueretur iniquitas, ardesceret caritas. Quæ major misericordia, quam creari creatorem, servire dominatorem, vendi redemptorem, humiliari exaltatorem, occidi suscitatorem?* Ad 6. 7. & 8. dictum paullo supra, & proximo capite repetendum,

vitam unius Domini Jesu Christi majoris esse pretii, quam sit vita hominum universorum, & illam voluntaria immolatione profusam satis esse ad totius mundi exhaurienda peccata. Ad ultimum dicimus posse justitiam Christi esse justitiam nostram *efficienter*, idest, nobis promerendo caritatem & gratiam, per quam *formaliter* justificati lavacro regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, hærentes Domino, *per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ spiritalis* salvi simus ab ira *in vita ipsius*; ut explicatum est libro XIX. cap. 2. Quare si justificemur in Christo, de nobis ob Christi merita recte enuntiabitur, *Justitia justi super eum erit*; sicut de iniquis, qui a gratia exciderunt, *Et impietas impii erit super eum*.

Conatur insuper Socinus evincere Christum neque satisfecisse pro nobis, nec satisfacere potuisse. Ac primum probare nititur ad hunc modum. Priusquam, inquit, Christus in mundum veniret, jam Deus erat placato erga nos animo: ait enim Joannes Epist. 1. cap. IV. 10. *Ipse Deus dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Jam ergo nobis condonaverat illatas sibi injurias. Deinde non subiit Christus æternam mortem, alioquin non resurrexisset, & multo minus expertus est pœnas damnatorum; ac proinde non pertulit quicquid peccato debetur. Præterea ad hoc ut superaret mortem, necessarium fuit, ut resurgeret: ergo satisfactio nostra vitam Christi potius requirit, quam mortem. Quid enim opus fuerat per resurrectionem mortem superari, si peccatis deletis eadem mors amplius non poterat dominari? *Aculeus mortis peccatum*, inquit Paulus 1. ad Corinth. XV. 56. Si igitur peccatum auferas, mors caret aculeo, & nocere non potest. Ineptum est quod respondere solent Catholici resurrectionem fuisse necessariam ad fidem. *Nunquid enim*, ait Socinus pag. 198. *si aliquis pro me creditori meo satisfecerit, & pecunia reipsa meo nomine solverit, quam repetere jam non possit, neque solutum, neque satisfactum erit, nisi prius ego id verum esse credam?* Ad hæc ante resurrectionem nihil fuit in Christo, quod in nobis futurum non sit; nam & nos resurgemus in æternum regnaturi, Apoc. XXII. 5. Non ergo ante resurrectionem pro nobis satisfecerat, præsertim cum scribat Apostolus cit. Epist. 1. ad Corinth. XV. 15. nos in peccatis nostris futuros fuisse, nisi Christus resurrexisset. Accedit, quod in nos adhuc dominantur mors corporis, & calamitates quamplurimæ, quæ peccatum consequuntur; & innumeri homines plectuntur sempiternis quoque suppliciis, ac magnus numerus parvulorum excluditur a cælesti regno: quod salva æquitate fieri non posset, si pro peccatis omnium Christus satisfecisset. His ergo momentis constat nullum redemptionis pretium fuisse ab eodem Christo solutum. Sed neque id fieri potuit: primo quia ipsemet factus erat *sub lege*, ad Galatas IV. 4. Legi itaque subjectus, quo-

quomodo pro aliis satisfacere poterat? deinceps erat innocens, ac omnis pœna peccatum supponit, ut non semel est repetitum.

Resp. facillime superatis aliis eludi conatus istos Socinianorum infirmiores. Et priorem quidem difficultatem proponit majori etiam vi, quam Socinus faciat, S. Pater Augustinus lib. XIII. de Trinit. cap. XI. n. 15. eamque in sequentibus luculentissime solvit. Quærit primum cur jam placatus Pater proprio Filio non parcens pro nobis illum tradiderit, & nihilominus Filius pro nobis mortuus sit, & reconcilietur nobis Pater per mortem ejus: quorum unum docet Apostolus ad Rom. VIII. 31. alterum ad Rom. V. 10. nec tamen una sententia alteri sit adversa? Deinde ait Patrem dilexisse nos, non solum antequam pro nobis Filius moreretur, sed etiam antequam conderet mundum, ipso teste Apostolo ad Ephes. 1. 4. ipsumque Filium Patre sibi non parcente non invitum esse traditum, sed dilectione & caritate sua, ut scriptum est Galat. II. 20. sanctum quoque Spiritum, quum pariter & concorditer cum Patre & Filio operetur nostram reconciliationem decrevisse, & tamen nos justificatos esse in Christi sanguine, & reconciliatos Deo per mortem Filii ejus. Explicans deinde quomodo id factum sit, narrat quadam justitia Dei in potestatem diaboli fuisse traditum genus humanum, & non potentia, sed justitia fuisse eruendum, quod factum est beneficio mortis Christi; quia cum in eo nihil morte dignum inveniretur, occidit eum tamen diabolus: atque ita justum erat, ut quos debitores tenebat, liberi dimitterentur, quia occisus liber a debito mortis solvit quæ non rapuerat, in remissionem peccatorum nostrorum innocente sanguine effuso. Hæc Augustinus demonstrat testimoniis Scripturarum invictissimis usque ad cap. XIV. num. 18. & omnia cohærent cum his, quæ diximus cap. 3. prop. 8. num. 3. & prop. 9. num. 5. hoc de Trinitate Opere laudato. Præcedit itaque misericordia tradens Filium, sequitur justitia vincens diabolum. Et quoniam Socinus objectat priorem Joannis Epistolam, adeat eumdem Augustinum Tract. VII. num. 9. respondentem, ideo Deum prius dilexisse nos, quia *misit Filium suum litatorem pro peccatis nostris*, & ipse Filius non inveniens *hostiam, quam puram volebat offerre, seipsum obtulit*. Sed quid plura, cum idem eo loci affirmet Joannes verbis, ut inquiunt, quadratis? Ad illud, quod proxime sequitur, diximus Christi mortem æquivalere, imo præponderare cuilibet alteri pretio. Ad alterum responsum est in 1. harum objectionum classe num. 4. ubi diximus resurrectionem fuisse necessariam ad fidei confirmationem; quia articulo resurrectionis sublato concidit spes nostra, inanis est fides, & Apostoli faciunt Deum mendacem, falsique sunt testes. *Nam si mortuus non potuit resurgere, neque abolitum est peccatum, neque mors est perempta, nec ablatum est maledictum & execratio, & non solum nos inania prædicamus, sed vos quo-*

que

quae credidistis inania, inquit ibidem Apostolus versu 14. & 15. Chrysostomo interprete, Hom. XXXVIII. Tom. I. in Paulum pag. 675. Petit Socinus, quid necessum erat resurgere, si mors carebat aculeo? Quid sit aculeus, sive stimulus mortis docet Apostolus scribens v. 56. *Stimulus autem mortis peccatum*. Mors ob Adae culpam *in omnes homines pertransiit*, teste eodem Apostolo ad Rom. V. 12. nec pertransiit tantum, dominabatur quoque, & *habebat imperium*, ad Hebraeos II. 14. At post resurrectionem *mors ultra non dominabitur*, ad Rom. VI. 9. quia *mortale hoc induet immortalitatem*, ad Corinth. XV. 53. Necessum ergo erat, ut Christus a mortuis resurgeret, & resurrectionem praenuntiaret nostram; ut perciperemus cessasse mortis imperium, & fore ut aliquando diceremus, *Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? idest, ubi est mors victoria tua, qua omnes sic viceras, ut etiam Dei Filius tecum confligeret, teque non vitando, sed suscipiendo superaret? Ubi est aculeus tuus, hoc est, peccatum, quo puncti & venenati sumus, ut te etiam in nostris corporibus figeres, & ea tam longo tempore possideres?* Audis, opinor, Socine, quis loquatur. Augustinus is est in III. de remissione peccat. libro cap. XI. num. 20. Mortuus est ergo Christus, ut nullus esset mortis aculeus: resurrexit, ut nulla esset mortis victoria. Quod si reponas per nos contrahi a pueris originale peccatum, adeoque habere adhuc mortem aculeum; aperta est ex dictis responsio, necessarium esse, ut consepulti simus Christo in baptismo, & complantati similitudini mortis ejus, ad hoc ut redemptionis fructum percipiamus: quod ipse docet Apost. ad Rom. VI. 4. ad Colossen. II. 12. & Petrus I. Epist. III. 21. Aliud est enim de redemptione loqui, aliud de ejus applicatione. Ergo, ut ad Socini argumentationem revertar, surrexit Christus ne inanis esset fides nostra, id Apostolo absque ambage ulla asserente in I. ad Corinth. XV. 15. Nec requiritur fides nostra, ut pretium sit reipsa a Christo solutum, ut mussat tergiversator; sed ut pretium applicetur nobis, quemadmodum semel, iterumque explicatum est supra. Quod ait nos post resurrectionem in aeternum regnaturos, si se excipiat, aliosque ministros Satanae, nec non improbos omnes ingratos Redemptori, id credimus & speramus: sed ideo regnabimus, quia agnus occisus redemit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo nostro regnum; quod pariter legimus in Apocalypsi V. 10. aliisque in locis compluribus. Illud, quod proximo loco objicitur de morte, ceterisque miseriis etiamnum debacchantibus, diluitur a magno Augustino lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 31. num. 50. & seqq. quia nisi homines a Christo redempti experirentur corporis mortem, *carni quaedam felicitas adderetur, minueretur autem fidei fortitudo*: deinde quia nemo *ad illam vitam, quae post istam mortem beata futura est, per virtutem*

etiam

etiam contemnendæ ipsius mortis festinaret: ulterius quia dum seminatur corpus animale, & resurgit spiritale, Redemptor *plus fidelibus suis sine dubitatione donavit*: insuper quia *res, quarum reatum ne post hanc vitam obsint, Deus solvit, tamen ad certamen fidei sinit manere, ut per illas erudiantur, & exerceantur in agone justitiæ*. Revera, ut S. Pater ait proximo cap. 33. num. 53. propter peccatum *spinas & tribulos* parit terra: propter peccatum dixit Deus homini, *In sudore vultus tui vesceris pane*. Gen. III. 19. propter peccatum dictum est mulieri, *In dolore paries*, ib. vers. 16. & tamen nonne post remissionem peccatorum terra germinat aspera? nonne labor permanet? nonne feminæ dolores parturiendo patiuntur? Negare itaque non potest Socinus, nisi alienus a fide catholica etiam sacris literis adversetur, mortem, & calamitates, quæ *ante remissionem sunt supplicia peccatorum, post remissionem esse certamina exercitationesque justorum*. Ita Pelagianorum argumentationes recoquenti Socino cum Pelagianorum oppugnatore respondemus. Legi item possunt quæ de hoc argumento scribit Athanasius de Incarnat. Verbi Dei num. 21. Tom. 1. pag. 65. Quod autem addebatur de iniquis pereuntibus, & de infantibus decedentibus sine regenerationis lavacro, cum dictum sit supra necessariam esse applicationem per fidem, per caritatem, & per Sacramenta, ut Christi passio effectum sortiatur suum, alia modò confutatione non eget. Ad rationem, quæ in postrema parte nobis opponitur, respondeo ad hunc modum. Tres caussæ sunt, propter quas Christus, tametsi legi subjectus, potuit nihilominus pro nobis satisfacere. Prima est, quod huic subjectioni sponte sese addixit, ut haberet quod posset immolare pro nobis, accipiens *formam servi, & in similitudinem hominum factus*, ut docet Apostolus ad Philipp. II. 7. imo & eodem loco, qui opponitur ad Galat. IV. 4. assumendo autem formam servi, & factus sub lege, non amisit quod erat in principio, idest, formam Dei, per quam est æqualis Patri, ideoque potuit esse Redemptor, ac Mediator inter Deum & homines, inter justum & injustum, inter immortalem & mortales, quia *assumpsit aliquid ab inimicis & mortalibus servans aliquid cum justo & immortali*, inquit S. P. Augustinus serm. 361. alias 120. de diversis num. 16. Altera causa est, quia habebat *potestatem ponendi animam* suam, Joann. X. 10. & consequenter *mortem carnis non conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit*, ait idem Augustinus in Psalm. LXXXVII. num. 3. Tertia causa est, quia mors homini inflicta est in pœnam peccati, & cum Dominus Jesus aliquid non haberet quare juste moreretur, carnem assumens nostram *de peccato damnavit peccatum in carne*, ad Rom. VIII. 3. *Unde illa mors Domini dignationis fuit, non debiti*, inquit prælaudatus Augustinus in Expositione prop. ex Ep. ad R. n. 48. Postremum abunde refutatum est supra.

Tan-

Tandem Socinus contendit nos Christi satisfactionem defendere philosophicis inventis, dum ad probandum exhibiti pretii valorem confugimus ad personæ divinæ infinitam dignitatem. Quod ut probet decem urget argumenta, aut ineptias potius aniles. Principio, inquit, nulla est apud Deum personarum acceptio. Deinde istud urget: Nunquid si vir princeps unius horæ exilio mulctetur, idem erit, ac si homo plebejus perpetuo damnetur exilio? Tertio repetit Christum passum non fuisse damnatorum pœnas, & quamvis non defuerint qui id senserint, explosam tamen esse communi suffragio sententiam istam. Præterea opponit: Christus ad gloriam ea quam antea habebat infinitis partibus majorem evectus est: quomodo ergo ejus passio tanti fuit pretii, ut promereretur pro aliis? Addit quinto loco: Finiti ad infinitum, ut dici solet, nulla est proportio: pœnæ Christi exiguo tempore finitæ fuerunt; nullam ergo proportionem habent ad nostras perpetuo non finiendas. Argumentum sextum illud est: Creditur Christus a Catholicis verus Deus, sed falso, non enim opus fuisset, ut tot acerbos cruciatus, mortemque tam diram perferret. Insuper argutatur: Dato quod Christus Deus sit, ut Deus non poterat quidquam pati; passus itaque est, ut homo. Nec sufficit unio, quam dicunt hypostaticam, ad conferendam passioni humanitatis majorem efficaciam: nam qua majori prædita est vi sumptio cibi vel potus in homine, quam in ceteris animantibus? Ergo plaga corpori hominis inflicta nullam aliam vim habet, quam si inflicta fuisset bestiæ, nec aliam mors illata homini Deo, quam si illata esset puro homini. Illud quoque objicit: Divina natura non potuit afflictari, sicut animantia, quæ dum corpus affligitur, persæpe dolent; nullam igitur vim contulit afflictationibus naturæ humanæ. Octavo illud affert: Etiamsi Deus sit infinitus, non tamen operationes Dei, quantumvis maximi, infinitum habent pretium; non enim tanti æstimatur mundus, homo, & quælibet res creata, quanti summus Deus Auctor, & Conditor. Idem asserendum de Christi operibus. Aliam quoque rationem adjicit, nimirum, quod ille qui satisfacit, debet esse ejusdem generis & naturæ, cujus ille est, pro quo satisfacit; unde infert opus fuisse, ut Christus satisfaceret in quantum homo: quod ob finitam humanitatis conditionem fieri non potuit. Postremum argumentum hoc pacto intenditur: Ipsa divina natura ipse Deus erat, cui erat satisfaciendum; quomodo ergo Christus ut Deus poterat satisfacere? Si recurras ad divinarum personarum distinctionem; nonne ipsius Filii personæ, non minus, quam personæ Patris satisfaciendum fuerat? Hæc Socinus: qui, ut ex dictis apparet, quicquid adversus Christi satisfactionem afferre poterat vel perfidia hæresis, vel fallax dialectica, vel dæmonis inspiratio, & quicquid ipsius gregarii ore pestifero evomuerunt, retexit & propinavit: & quem nos data opera oppugnare

gnare studuimus everso funditus universo ejus systemate: nam quæ objecta sunt nuper Scholastici omnes norunt, & contriverunt in quæstione proximo capite instituenda.

CAPUT VI.

An satisfactio Christi fuerit condigna, atque ad juris apices?

CONTRA postremas Socini argutationes ferunt nobis suppetias omnes e Schola Theologi in ea quæstione, utrum Christi satisfactio fuerit æquivalens, & ex stricta justitia. Omnes enim condignam & æquivalentem fatentur propter personæ satisfacientis infinitam dignitatem; quamvis Scotus, Durandus, & Gabr. in distinct. XIX. libri 3. ac nonnulli alii eorumdem sectatores negent fuisse ex rigorosa justitia, si omnes conditiones spectentur justitiæ hujus, quas singuli approbant. Sunt vero conditiones illæ quatuor: ac prima, ut satisfactio sit æquivalens, & creditori quantum ablatum est persolvatur: secunda, ut sit ad alterum: tertia, ut sit ex propriis bonis personæ, quæ satisfacit, eaque bona sint aliàs indebita: ultima, ut non interveniat ex parte creditoris alicujus partis debiti gratiosa remissio. Addunt quidam conditiones alias, ut satisfactio sit libera, ut sit a persona offendente, ut denique creditor teneatur illam acceptare: quas tres conditiones arbitror non esse modo expendendas; nam quantum ad libertatem attinet, requiritur tantum ratione meriti, & Christum mortuum plenissima libertate consentiunt omnes: satisfactionem exhibendam ab ipsa persona offensa verum est, si nullus adsit fidejussor, qui solvat; ac demum nullam in Deo creditore reperiri necessitatem absolutam, sed hypotheticam tantum, ac supposita redimendi humanum genus gratuita prædefinitione, liquet ex priori capite hujus libri. Occurrit ergo difficultas de quatuor illis conditionibus principio positis, præsertim cum illustris Scotista Mastrius fateatur disp. IV. q. 4. dub. 3. postremas ab omnibus non requiri.

His conditionibus non obstantibus, satisfactionem Christi fuisse ad juris apices tenet universa Schola Thomistarum, ac nostra, subscribentibus Salmant. disp. 1. dub. 7. Sylvio quæst. 1. art. 2. q. 3. Suaresio disp. 4. sect. 5. L'Herminierio Tom. 3. pag. 115. Du-Hamel lib. IV. dissert. 1. cap. 2. Tournely quæst. V. art. 3. Witasse quæst. XI. art. 2. quos e magno numero sat est laudasse, Nec desunt, qui sententiam oppositam appellent sacrilegam, impiam, & Christo Domino indignam, ut Barth. Medina, Capreolus, Soto, Cabrera, apud præcitatos Salm. num. 214. Sed cum illius auctores pretii valorem non minuant, ac tantum de his conditionibus dissentiant, temperandum

 est

est a censura, quam hac ratione propulsat Mastrius loco citato. Distinguenda itaque est illa quæstio, an Christi satisfactio fuerit æquivalens & condigna, ab altera, an fuerit ad strictos apices juris: quarum primam negative resolvere esset meritis Christi detrahere, & instaurare ad bellum confractas Socini vires: alteram affirmative propugnare, licet id catholica fides non exigat, est omnino extremos ejusdem Socini impetus confringere, cum & ipse, ut vidimus, iisdem justitiæ conditionibus objectis tela ejaculet: quod nonnulli ad concertationem domesticam, quam ad hostium conflictum paratiores, minime præviderunt. Duabus ergo propositionibus id, quod quæritur, explanabimus.

Propositio I. Satisfactio Christi nedum æquivalens est, verum etiam superabundans.

Probatur I. ex Scripturis: nam Psam. cxxix. 7. legimus: *Copiosa apud eum redemptio*; ubi non solum advertendum est redemptionem dici *copiosam*, *multam*, *eximiam*; verum etiam addi, *Ipse redimet Israel*, ad commonstrandum, inquit August. Enarrat. in hunc Psalm. n. 12. *quia Israel vendere se potuit, & fieri venumdatus sub peccato; redimere se ab iniquitatibus non potest: sed ille potuit redimere, qui se non potuit vendere*. At satisfactio imperfecta etiam ab homine, qui se vendidit, poterat exhiberi. II. Ad Rom. v. 20. inquit Apostolus: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*: quo in loco fieri ex contrariis collationem probat adversus Jul. S. P. Aug. lib. 2. Op. Imperf. n. 217. cum *ex una parte generatio ponatur, & ex altera regeneratio; ex una regnum mortis, ex altera regnum vitæ; ex una abundantia, ex altera remissio peccatorum*. Atqui, ait Sylvius, peccatum de rigore justitiæ intulit damna, quibus homo erat obnoxius. Ergo gratia Christi etiam de rigore justitiæ damna illa reparavit. Aperta est in eumdem locum sententia Theophylacti pag. 54. *Veluti igitur contrariæ inter se se pugnantes acies constituuntur, peccatum quidem militem habuit mortem, gratia vero justitiam.* III. Idem Apostolus ad Hebr. x. 12. 14. instituens comparationem inter legales hostias, & Christi mortem, de illis inquit: *Numquam possunt auferre peccata*; de hac autem: *Consummavit in æternum sanctificatos*: atque utitur hac ratione, ut ostendat cur olim Sacerdos quotidie præsto esset ministrans, easdemque *semper* offerens hostias, Christus vero unam *semel* obtulerit: quod sane nihil evinceret, nisi Christi satisfactio omne debitum persolvisset æquivalenti pretio, nam & sacrificia legalia purgare poterant ex Dei liberalitate peccata; & justa adesset causa aliam quotidie hostiam mactandi, nisi Christus semel oblatus sanguinis sui magno pretio peccata omnium exhauriisset. Audias in hunc locum Oecumenium Tom. 2. pag. 395. *Unica enim oblatione, quam obtulit Christus, perfecte a peccatis liberavit*. Et infra:

fra: *Quæ necessitas est multarum oblationum quum unica illa, quam exhibuit Christus, fuerit sufficiens ad auferenda peccata?* IV. Huc spectant omnia fere argumenta, quibus cap. 2. & 3. ex sacris literis probatum est nos emptos pretio magno, damnatum peccatum ex peccato, Christum peccata nostra portasse, & cetera, quæ repetere non est opus.

Deinde probatur ex Patribus: nam Chrysostomus hom. x. in Epist. ad Rom. pag. 100. *Quemadmodum*, inquit, *si quis eum, qui obulos decem sibi debeat, in carcerem conjiciat, nec eum tamen solum, sed ejus causa tum uxorem, tum liberos, tum famulos; atque hic superveniens unus aliquis decem quos dixi obulos non numeret modo, sed cum infinita item auri talenta largitur, tum vero in aulas regias vinctum illum introducat, cum eo summum honorem, reliquumque principalem splendorem communicet, non possint utique postea oboli illi decem illius memoriæ obversari, qui eos numeraverit mutuaveritque; sic & in nobis evenit: multo enim plura iis, quæ debebamus dependit Christus, atque adeo tanto plura, quanto mare immensum ad pusillam guttam collatum majus esse possit*. Cyrillus Jerosolymit. Catech. XIII. pag. edit. Morelli 316. *Custodivit enim & decreti veritatem, & benignitatis virtutem. Assumpsit Christus peccata in corpore, in lignum: ut per mortem ipsius nos peccatis mortui justitiæ viveremus. Non parvus erat, qui mortuus est pro nobis. Non erat ovis sensilis. Non erat simplex homo: non erat angelus tantum, sed Deus incarnatus. Non tantum erat peccantium peccatum, quanta pro illis morientis justitia; non tantum nos peccavimus, quantum ille juste egit, qui animam pro nobis posuit, qui posuit quando voluit, & rursus accepit quando voluit*. S. P. Augustinus lib. XIII. de Trinit. cap. 13. num. 17. ait: *Diabolus non potentia Dei, sed justitia superandus fuit*: quod postea pluribus probat, repetitque cap. 1. Ench. num. 14. Et in Ps. 95. num. 15. & 129. num. 3. docet quomodo Christus *pro toto pretium dedit: delevit omnia peccata nocentium: redemit omnes captivos*. Sed plura ex Augustino præcedenti cap. sunt producta. Magnus Leo serm. XII. de Passione Domini cap. 3. pag. 59. inquit: *Effusio enim pro injustis sanguinis justi tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut si universitas captivorum in Redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent: quoniam, sicut Apostolus ait, Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia. Et cum sub peccati præjudicio nati potestatem acceperint ad justitiam renascendi, validius donum factum est libertatis, quam debitum servitutis*. Divus Bernardus contra Petrum Abael. cap. 8. pag. 117. *Fuit vero sanguis, qui effusus est, tam multus ad ignoscendum, ut ipsum quoque peccatum maximum, quo factum est ut effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illius*

 utpo-

utpote levioris deletione nullam omnino dubietatem relinqueret. Ac ne repetamus quæ attulimus tertio capite, Clemens V. in Extrav. *Unigenitus*, de pœnit. & remiss. cap. 2. hæc Tarraconensi Archiepiscopo scripsit: *Non enim corruptibilibus auro & argento, sed sui ipsius agni incontaminati & immaculati pretioso sanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse: ita, ut a planta pedis usque ad verticem capitis nulla sanitas inveniretur in ipso*. Ubi animadvertit Sylvius, Pontificem pro causa, cur una gutta pretiosi sanguinis sufficisset, adferre humanæ naturæ unionem ad Verbum, & ideo ineptum esse quorumdam responsum, Clementis verba exponentium, *divina acceptatione supposita*. Accedit Triburiense Concilium celebratum tempore Formosi Papæ anno 895. cap. 19. Tom. IX. Collect. Lab. pag. 451. causas afferens cur Sacra non conficiantur sine aquæ vinique mixtione, præter allatas a Florentino in decreto Eugenii ad Armenos Tom. XIII. p. 536. & a Tridentino sess. 22. cap. 7. Tom. XIV. 854., de quibus alibi, præcipere, *ut duæ partes sint vini, quia major est majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi; tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humanæ naturæ*.

Tertio comprobatur propositio ratione: Christus erat, quantum ad personam attinet, verus Deus, & licet passio, & quicquid ei convenit ratione assumptæ naturæ sit physica *entitate* spectata finitum, quia tamen persona ad sua jura transfert naturæ utriusque actus, nam illa humanitatem regit, cum ea conjunctim operatur, & quicquid operis ab ea elicitur, tribuitur ipsimet personæ; nulla fuit Christi actio libera ac meriti laude condecorata, cui non inesset valor infinitus, summumque pretium. Ejus itaque satisfactio non solum omnium hominum iniquitati diluendæ fuit æquivalens, verum etiam pluris æstimanda ac præponderans, cum nihil Verbo Deo excogitari possit præstantius. Nota hic obiter ab infinita dignitate personæ repetere satisfactionis æqualitatem cum Patres, tum Theologos præstantissimos: nam Cyrillus Jerosolymit. laudata Catech. 13. demonstrat Christum plene pro nobis satisdedisse; quia non erat ψιλὸς ἄνθρωπος, *parvus* ac finitus *homo*, sed *filius Dei unigenitus*, ἀλλὰ υἱὸς Θεοῦ μονογενὴς ὁ ὑπεραποθνήσκων, *qui pro nobis mortem subiit*. Cyrillus alter Alex. in caput 1. Joann. Tom. IV. pag. 27. ostendit quomodo gratia per quam filii Dei constituimur nobis sit conferenda per Christum, quoniam ipse duntaxat *proprie filius est, non spurius, neque falso nuncupatus: unus ex uno, semper coexistens, & patri insitus*. Et in Epist. ad Monachos Aegypti Tom. V. 2. p. pag. 18. demonstrat contritam mortem, quia temere hostiliterque insultavit corpori, *quod ipsius vitæ*

vitæ corpus erat, τῷ τῆς ζωῆς σώματι. Damascenus lib. III. de Fide Orthod. cap. 26. declarat quomodo ipsum Verbum omnia carne sustinuerit, etiamsi divina natura ab omni doloris sensu permanserit incolumis, quoniam *unus ex divinitate & humanitate compositus* vere patiebatur, atque hinc meriti illius seq. cap. repetit granditatem. Idem Latini docent. Ambrosius enim lib. V. in Lucam num. 102. probat ex divinæ personæ testimonio nihil posse majori pretio æstimari, quam Dei Unigenitum *se obtulisse pro mundo*. Augustinus lib. X. Confess. cap. 43. num. 68. ait Mediatorem debuisse utramque sibi copulare naturam, ut *per justitiam conjunctam Deo evacuaret mortem*: quod repetit serm. XXVI. num. 7. & CCXL. num. 5. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 6. demonstrat non potuisse Deo satisfacere *nisi Deum*, & cap. proximo satisfecisse Christum, *quia est Deus homo*, & quia duæ naturæ integræ in eo convenerunt in unam personam, quemadmodum corpus & anima rationalis conveniunt in unum hominem. Atque ex his infertur nullatenus posse repudiari rationem, quam pro hac assertione proferunt Scholastici cum D. Thoma in 3. dist. XX. 3. & 3. p. q. 48. art. 2. & D. Bonav. in Breviloq. p. 4. cap. 7. petitam ex quo vita, quam pro nobis Salvator dependit, quamvis corporalis, fuerit tamen *vita Dei hominis*.

Ex his diluitur vulgaris objectio, quod omnis actio Christi fuerit finita, si loquamur de actionibus humanis ex natura assumpta prodeuntibus, quibus proculdubio peracta est generis humani redemptio. Missis enim responsis aliis, videtur nobis facile præfatam objectionem elidi, si reponamus actionem quoque finitam & humanam esse summo pretio æstimandam, si efficiatur ab *homine Deo*, in hac enim hypothesi divina persona, quæ agit in utraque natura, trahit ad jus suum quicquid in humana operatur, & revera dicitur: Hanc mortem pertulit ipse Deus: ad hanc humilitatem exinanivit semetipsum qui permanet in forma Dei; ac proinde hæc humilitas, hæc passio æstimanda non est tanquam *puri* hominis, sed tanquam Dei, licet nihil acciderit divinitati: quemadmodum mors inflicta corpori hominis, non est æque æstimanda, ac mors illata bestiæ, licet non interficiatur spiritualis anima; sed recte dicitur mors rationalis hominis, quia vita illa corporis, quamvis communis sit bestiæ, non erat vita cujuslibet animantis, sed hominis: ita nimirum a dignitate personæ, cujus vita est, mutuatur ipsa vita rationem pretii. Quamobrem utroque pollice subscribendum censeo magno Aquinati cit. loco scribenti: *Vita corporalis Christi habebat quemdam infinitum valorem ex conjuncta divinitate, in quantum non erat vita puri hominis, sed Dei & hominis*.

Dices: cum scribat Apostolus ad Coloss. I. 24. *Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia*; dicen-

dicendum est aliquid defuisse exhibitæ a Christo satisfactioni, ideoque non fuisse tanti, ut inquiunt, pretii. Resp. minime asserere Apostolum, quod aliquid desit Christi passionibus *in seipsis inspectis*, sed affirmare deesse tantum aliquid in *carne nostra*, & in corpore Ecclesiæ; quoniam, ut supra explicavimus, compati debemus, ut conglorificemur cum Christo: & licet ipsius Christi passio sufficiens sit ad universorum salutem; debet nihilominus adnitentibus nobis, & opera bona exercentibus applicari, ut effectum suum sortiatur. Audias Augustinum summum Theologorum culmen in Psalm. 86. num. 5. *Videte quid dixit Apostolus, quia in ipso Christus patiebatur. Ut adimpleam, inquit, quæ desunt pressurarum Christi in carne mea. Ut adimpleam: quid? quæ desunt. Cui desunt? pressurarum Christi. Ubi desunt? in carne mea. Nunquid aliquid pressurarum deerat in illo homine, quod factum est Verbum Dei nato de Maria Virgine? Passus enim est quicquid pati deberet ex sua voluntate, non ex peccati necessitate: & videtur quia omnia. In cruce enim positus accepit acetum ultimum, & ait, Perfectum est.* Potest etiam responderi, Apostolum pressuras, quas patiebatur, ut Christo reconciliaret Ecclesiam, *non suas velle passiones esse, sed illius*: quia ipse Christus per ministros suos curam gerit Ecclesiarum, & quicquid hi præstant, tribuendum est Redemptoris nostri solicitudini ac merito. Atque hæc interpretatio cum ceteris, quæ ibidem tradit Paulus, mire cohærens, est Chrysostomi Hom. IV. in eamdem ad Colossens. Epistolam pag. 1342. edit. Commel. necnon Theophyl. p. 642. Addit Oecumenius pag. 125. *complere* hoc in loco nihil esse aliud, quam ἴσως καὶ ὁμοίως παθεῖν, *æque ac similiter pati*; & omnes nos debitores constitutos, *ut ipsi etiam toleremus, & vicissim sustineamus afflictiones pro Christi Ecclesia*. S. Thomas in cap. 1. ad Colossens. lect. 6. *Hoc deerat*, inquit, *quod sicut Christus passus erat in corpore suo, ita pateretur in Paulo membro suo, & similiter in aliis*; quia nimirum Deus in sua prædestinatione prævidit sanctorum suorum merita, inter quæ connumerantur passiones martyrum: & licet capitis merita sint infinita, quilibet sanctus exhibet aliqua merita, *secundum mensuram suam*: quæ juxta eumdem Apostolum ad Ephes. IV. 7. est mensura *donationis Christi*, gratia scilicet meritis ejus collata. Id vero a præmissa Augustini interpretatione parum, vel nihil differt.

Propositio II. In Christi satisfactione omnes conditiones interfuerunt, quæ requiruntur ad exactas justitiæ leges.

Ut hanc positionem firmemus momentis Patrum auctoritate munitis, aliqua præmittemus. Ac primum sit, nullam Redemptoris operationem, sive agat assumpta forma, sive divina, sejungendam esse a communione personæ; quoniam, ut diximus lib. XXVI. cap. 11. licet caro exequatur quod carnis est, & divinitas pariter quod proprium

prium habet; utraque natura, divinitatis, & carnis assumptæ operatur in una persona Unigeniti Dei Patris *inconfuse atque indivise*. Vid. supra pag. 158. Ratio hujus rei apertissima est, quia sicut nisi ageret utraque forma, Christus non esset Deus & homo; ita nisi operaretur eadem indivisa persona, Christus & Mediator non esset unus. Hinc sequitur, quod mors & passio, quæ si spectetur tantummodo forma humanitatis assumptæ, nota est infirmitatis ac subjectionis, si attendatur persona, quæ sibi humanitatem *hypostatice* univit, est plenissimæ potestatis ac libertatis. Ac sic in Christi satisfactione gratior facta est in humilitate justitia, quia *nisi* Christus *homo esset, non potuisset occidi; nisi Deus esset, non crederetur noluisse quod potuit, sed non potuisse quod voluit: nec ab eo justitiam prælatam fuisse, sed ei defuisse potentiam putaremus. Nunc vero humana pro nobis passus est, quia homo erat: sed si noluisset, etiam hoc non pati potuisset quia Deus erat*. Hæc Augustinus lib. XIII. de Trinit. cap. 14. num. 18.

Animadvertendum deinde est, quod juxta plurimorum doctrinam, etiamsi qualibet rationalis creatura teneatur Deo omne obsequium & reverentiam præstare, supposita tamen rectissima justitiæ præscriptione, ut mors sit pœna peccati, si sponte creatura innocens mortem subeat, Deo exhibet quod pro se non debet. Quamquam enim vita creaturarum omnium sit Dei; posteaquam illam beneficentissima largitate impertitus est, libero subjiciens arbitrio, ac stata lege, ut perpetuo creatura vivat, nisi concessa libertate abutatur, si quis habens vitæ suæ potestatem hanc profundat, dat aliquid proprium, suique juris, nec alio titulo debitum: quemadmodum etiam servus data sibi dono pecunia a Domino, facta ei facultate, ut illam industria sua det mutuam, aut pro libito impendat, non tenetur titulo servitutis Domino suo reportatum inde lucrum rependere; & filius emancipatus, suique juris, potest iis, quæ in dominium ipsius transferuntur, satisfacere patri; licet neque inter Dominum & servum, neque inter patrem & filium vera intercedat justitia in iis, quæ non transeunt in servorum, filiorumque dominium. Hoc pacto mundi Redemptor, quamvis deberet supremo Domino præstare obedientiam, & omnia mandata ejus implere; accepta tamen plenissima potestate ponendi animam suam, subeundo mortem debitam tantummodo filiis Adæ peccato obnoxiis, ipse nulla culpa inquinatus, & persolvens quod non rapuerat, dependit pretium a se non debitum. Neque hujus pretii valorem imminuit mandatum Patris præcipientis ut subiret supplicium crucis, quia Pater non tantum potestatem in mundi redemptione, sed etiam judicium exercens, idest, justitia utens, non sola auctoritate dominii, ideo præcepit Christo ut moreretur, quia erat fidejussor in quem irruerant omnium hominum scelera; alias id non præcepturus, quia decreverat antea, mortem non esse

esse infligendam nisi in pœnam peccati. Quare S. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 11. *Si dicimus* (inquit) *quia dabit seipsum ad obediendum Deo, ut perseverando & servando justitiam subdat se ejus voluntati; non erit hoc dare, quod Deus ab illo non exigat ut debitor: omnis enim rationalis creatura debet hanc obedientiam Deo.* Ac postea: *Videamus si forte hoc sit vitam suam dare, sive ponere animam suam, sive tradere seipsum morti ad honorem Dei. Hoc ex debito Deus non exigit ab illo: quoniam namque non erat peccatum in illo, non debebat mori.*

Præterea notandum est, esse quidem in Deo unam operationem, quia est una virtus effectrix, nec non unam summam majestatem, quæ a peccatoribus afficitur injuria, quia est una divinitas, una potestas, unum bonum incommutabile: sed propter incomprehensibilem trium personarum in una divinitatis natura coexistentiam, ita quæ ejusdem naturæ propria sunt, æqualiter conveniunt tribus personis, ut quæ ad personarum proprietatem attinent, competant uni, non alteri. Singulis enim personis convenit ex æquo æternitas, immensitas, omnipotentia; at soli Patri esse expertem originis, soli Filio nativitas, atque soli Spiritui sancto ab utroque procedere. Atque id non nisi ab ineffabilis Trinitatis perfectione repetendum est. Itaque cum nihil in Trinitate sit ratione operationis divisum, Verbi Incarnatio E. G. a tota Trinitate peracta est, quatenus est opus aliquod, ut inquiunt, *ad extra*, & Filius non solum dicitur missus a Patre, sed etiam a Spiritu sancto; imo & Filius ipse, in quantum existens *in forma Dei*, misit semetipsum ut existentem *in forma servi*: alioquî divideretur operatio, nec *eadem* essent, *opera patris, & filii*, contra testimonia scripturarum, ac primæ causæ propriam trium personarum rationem. Verum, ut dixi, cum hac indivisa operationis unitate, proveniente ex individua divinitatis natura, consistit discretio quædam orta ex distinctione personarum in iis, quæ ipsarum personarum sunt propria: per quam discretionem Pater dicitur mittens, Filius missus, Spiritus sanctus illuminans: atque ita, ubi est in actione communio propter unitatem ejusdem substantiæ, adinvenitur singularis proprietas ob discretionem personarum. Hæc, quæ ad catholicam fidem spectant, gravi & eloquenti oratione declarantur a Leone Magno sermone 3. de Pentec. cap. 2. pag. 76. his verbis: *Una est ibi benignitas misericordiæ, una censura justitiæ: nec aliquid est in actione divisum, ubi nihil est in voluntate diversum. Quæ ergo illuminat Pater, illuminat Filius, illuminat Spiritus sanctus. Cumque alia sit persona missi, alia mittentis, alia promittentis, simul nobis & unitas manifestatur & Trinitas: ut essentia habens æqualitatem, & non recipiens solitudinem, & ejusdem substantiæ, & non ejusdem intelligatur esse personæ.*

sonæ. Quod ergo salva cooperatione inseparabilis Deitatis, quædam Pater, quædam Filius, quædam propriè Spiritus sanctus exequitur nostræ dispositio redemptionis, nostræ salutis est ratio. Si enim homo ad imaginem & similitudinem Dei factus in suæ honore naturæ mansisset, nec diaboli fraude deceptus a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset; Creator mundi creatura non fieret, neque aut sempiternus temporalitatem subiret, aut æqualis Deo patri filius Deus formam servi, aut similitudinem carnis peccati assumeret. Sed quia invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, & aliter solvi captivitas humana non potuit, nisi causam nostram ipse susciperet, qui sine majestatis suæ damno & verus homo fieret, & solus peccati contagium non haberet: divisit sibi opus nostræ reparationis misericordia Trinitatis; ut Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret. Hactenus Magnus Leo.

Ex his prænotationibus tanta auctoritate firmatis videor mihi amplissimam quæstionem de Christi satisfactione perfecta, & ad strictos apices juris, finitam esse, & etiam quorumdam Scholasticorum cavillationibus cumulatissime satisfactum. Verum enim vero ex priori notatione ex Augustino deprompta liquet in Christi satisfactione interfuisse pretii æqualitatem, non alicujus partis debiti liberalem condonationem; quoniam vita, quam pro reparatione nostra profudit, erat vita Dei, qui pati non poterat, si tantum *in forma Dei* permansisset, atque ut pateretur assumpsit *formam servi*, sine qua non potuisset occidi. Quare errant, me judice, qui passionem Christi, & quælibet opera carnis propria spectant *in seipsis*, ut ex horum finitate inferant inæqualitatem satisfactionis; cum debeat attendi infinita personæ dignitas: cujus personæ erat caro quæ pependit in ligno, sanguis qui effusus est, & spiritus morte divulsus a corpore. Neque in re tanti momenti obsequendum arbitror humani ingenii excursionibus; quibus in humanitatem, qua Christus est passus, non in Verbum divinum, cujus est humanitas ipsa, solent quidam dirigere mentis aciem: sed, *ut appareat gratior in humilitate justitia*, attendendum est Jesum pro nobis passum esse verum hominem & verum Deum, & tam humanitatis, quam divinitatis operationes ad eamdem pertinere personam.

Infertur ex eadem prænotatione, & ex proxima collustrata verbis beati Anselmi, Redemptoris nostri satisfactionem fuisse ex propriis, & aliàs indebitis: quoniam assumpta a Verbo natura hominis translata est in jus divinæ personæ, quæ cum Deus sit, habet plenissimam potestatem *ponendi animam suam*, & hanc omni jure sibi vindicans, dum illam offert Patri hostiam *placationis*, dat quod sibi proprium est, ac magis proprium, quam sit solventis debitum pecunia, utpote unitam sibi *hypostatice*, & substantialiter; unde recte

citato loco Augustinus, *Si noluisset*, inquit, *hoc non pati potuisset*, *quia Deus erat*. Et quamvis quidquid Christus habet, acceperit a Patre, ut merito ipsum his verbis alloqueretur, Joann. XVII. 10. *Omnia mea tua sunt*: in quantum tamen data sunt Filio coæterno & consubstantiali, ita sunt dona Patris, ut simul transeant in jus Filii, in cujus manu sunt *omnia*, Joan. III. 35. & qui habet *vitam in semetipso*, v. 26. liberam *ponendi animam* suam facultatem, x. 18. atque *potestatem omnis carnis*, XVII. 2. Ergo & assumpta forma hominis, & anima, & vita, & innumera beneficia gratiarum, quæ inveniuntur in Christo, propria ejus sunt, & ab omni prorsus soluta debito; quoniam omnia sibi in proprietatem vindicat persona Verbi, quæ est Deus summus. Atque hoc pacto, si *hypostatica* unio attendatur, quam diximus in hoc satisfactionis negotio accurate spectandam; pretium pro nobis solvit persona a quocunque debito immunis. Id vero aperte sequitur ex doctrina Augustini. Dato enim, quod in Christo Domino attendatur ratio creaturæ duntaxat, quæ est subjecta Deo, eique debet obtemperare (tametsi præmonui ab hac, ut inquiunt, *præcisione* cavendum Theologo castigate disputanti de Deo homine Christo Jesu,) dirimit subtiliter disputantium oppositiones Anselmus, demonstrans neque a creatura exigi *ex debito* mortem, quando nulli est obnoxia peccato; cum divina justitia ipsam mortem infligat hominibus, qui peccaverunt in Adam: quod supra ejusdem Anselmi verbis, & pervulgato exemplo fuit declaratum.

Præterea ex prænotatione tertio loco posita, & verbis Magni Leonis suffulta apparet nimium esse litigiosos, qui negant Christi satisfactionem fuisse *ad alterum*. Mirabilis quippe divinitatis unitas, & personarum discretio præstat, ut *Incarnatio* sit opus Trinitatis indivisum, & divinum Verbum existens *in forma Dei* miserit seipsum ut existens *in forma servi*. Pari ergo jure tribus personis infertur per peccatum injuria; & nihilominus Verbum divinum ut existens *in forma servi* potuit satisfacere sibi ipsi, quatenus est offensum ut existens *in forma Dei*. Ut ergo satisfactio Christi dicatur *ad alterum*, sufficit duplex in eo natura: per quam, licet sit una persona, esse potest satisfaciens & creditor; quemadmodum est Deus & homo, mittens & missus. Explanant id nonnulli Scholastici exemplo tutoris, qui pupilli nomine, si creditor etiam sit, potest satisfacere sibi ipsi. Verum ne aliunde petantur exempla; etiam mittere & mitti, præcipere & obtemperare dicunt ordinem *ad alterum*, non minus, ac solvere debitum & satisfacere: & si assumpta *forma servi* sat est, ut Christus sit missus a tota Trinitate, ut toti Trinitati factus sit obediens usque ad mortem, ut a tota Trinitate sit exaltatus & clarificatus; non percipio mehercule, cur id non sufficiat, ut revera toti Trinitati plenam exhibuerit satisfactionem. Quare conditiones neces-

cessa-

cessarias ad plenissimam satisfactionem facile inveniemus in Christo; si in Deo inseparabilem deitatem a proprietatibus personarum, & in ipso Christo unitatem personæ a duplici natura ratiocinando minime divellamus. Ita enim intelligemus quomodo hæc satisfactio sit debitis peccatorum æquivalens, ac proinde nulla pars debiti remissa sit gratis: quomodo sit ex propriis, & aliàs indebitis; quomodo etiam sit ad alterum: quod erat hac propositione inquirendum.

His nobis videtur posse Subtilis Scholæ Theologos acquiescere; neque aliud censemus reponendum esse ad illorum argumentationes ab Auctoribus principio laudatis multifariam discussas. Duo tamen ex illa schola prodierunt percelebres viri, quorum placitum postulat animadversionem aliquam nostram. Est unus Claudius Frassen, qui disput. 1. de Incarnat. art. 7. sect. 3. q. 4. propugnat satisfactionem Christi *supposito divino pacto* habere omnes conditiones, quæ requiruntur ad satisfactionem ex rigorosa justitia, atque id esse sententiæ Scoti magis conforme. Verum & nos divinum beneplacitum in humana redemptione interfuisse concedimus; quia nullo nostro præcedente promerito, cum posset supremus Dominus omnes homines perdere, nulla necessitate absoluta ductus, dignatus est tradere pro nobis proprium Filium, ut pretium, cui solvendo non erant debitores, persolveret Fidejussor. At posteaquam id pro beneplacito voluntatis suæ definivit, non potest datam a tanto Fidejussore satisfactionem respuere: & quod respectu nostri munificentia est, comparate ad Redemptorem nostrum habet veram rationem justitiæ, ut non semel supra explicavimus. Si ergo Frassen Scoti mentem est assecutus; possumus etiam cum florentissima ipsius Schola facile convenire.

Theologus alter est Franciscus Macedo, qui Collat. v. differentia 4. demonstrat justitiam Dei longe esse diversam ab ea, quam agnoverunt Philosophi: ab illa procul eliminandam omnem rationem debiti ac dependentiæ, quæ repugnant supremo dominio Dei, & nihilominus perfectissimam justitiam esse: sicuti perfectissima est sapientia, quæ caret discursu, quamvis ad sapientiam homines discurrendo pertingant. Atque hæc Macedo ornate, & luculenter demonstrat. His autem positis miratur Theologos tanto studio contendere Deum esse justum eo modo, quo nos justi sumus, redarguit sodales quod formam justitiæ nostræ in Deum transferant, ait controversiam hanc tantis animorum dissidiis exagitatam pendere a notione justitiæ, concludit denique satisfactionem Christi non esse ex rigore illius justitiæ, quam Aristoteles invexit, esse tamen ad apices justitiæ illius sublimioris, quæ cum sit independens, nulli obligationi, nisi ex liberrima voluntate Dei subjicitur, atque id nihil detrahere dignitati Christi, quoniam rigorosa justitia, quæ Deum debitorem constituat, est indigna ipso Deo, eique aufert rationem independentiæ. At non est, cur Macedo

 Theo-

Theologos alios redarguat, ac multo minus cur animadversionem hanc suam, ut novam lectori proponat. Nullus quippe Theologorum tam demisse sentit de divina justitia, ut credat illam ab ea, quæ versatur inter homines, nulla ratione differre. Inter Scotistas Cardinalis de Laurea Tom. 2. in 3. p. disput. xx. art. 1. demonstrat in Deo esse quidem justitiam erga homines, sed hanc esse ipsam Dei voluntatem, & justitiam ***non simpliciter*** esse appellandam, sed tantum ***secundum quid***; quoniam Deus nulli legi subjicitur, coronat dona sua, & obligatur tantum ex sua liberalitate. Suarez disput. iv. sect. v. & lib. 12. de Grat. cap. 7. demonstrat Deum non posse constitui debitorem, nisi ex sui promissione. Vasquez citatus cap. 3. prop. 9. negat justitiam commutativam esse proprie in Deo, ac inter Thomistas Deum non posse constitui debitorem, ***nisi ex sui promissione***, nec aliquid habere rationem meriti, ***nisi ex suppositione ordinationis divinæ***, tenent cum Angelico Doctore 1. 2. q. 114. art. 1. & 3. p. q. 46. art. 2. Joannes a S. Thoma, Alvarez, aliique complures apud Salmant. disput. 1. dub. 8. Quod ergo tanquam novum, & peracutum proponit Macedo, id in triviis, & frequenti loco persæpe audierat. Sed reposuerant etiam Theologi, non requiri, ut unus teneatur acceptare quod offertur ab altero, ad hoc ut inter ipsos vera justitia intercedat: ***nam etsi*** (inquit Sylvius) ***Rex, aut mercator non teneatur acceptare justum captivi, vel mercis pretium; si tamen acceptet, vera intercedet justitia, modò sit æqualitas rei ad rem***. Attamen si placeat huc revocare controversiam, ut in Deo præsupponatur ad constituendam justitiam illius promissio, & liberalis voluntas; dicimus distinguendam duplicem necessitatem: ***absolutam***, quæ nunquam in Deum cadit in iis quæ pertinent ad creaturas, & ***hypotheticam***, cui absque ullo independentiæ præjudicio Deus positis prædefinitionibus suis subjicitur, atque hac necessitate acceptasse Deum satisfactionem Christi Domini, posteaquam ob nimiam erga nos caritatem illum miserat ***in similitudinem carnis peccati***, ita, ut in humani generis reparatione sibi justitia & pax obviaverint, & quod est gratiarum maxima si attendatur Christi prædestinatio, sit summa æquitas si inspiciantur amplissima illius merita: quod non semel asserui in præcedenti Sociniani dogmatis refutatione.

CAPUT VII.

In quo refelluntur postrema argumenta capitis quinti.

REDEO nunc ad Socinum, qui non assereret defendi a nobis Christi satisfactionem philosophicis inventis, si in obsequium Fidei, qua

qua nos profitemur Unigeniti divinitatem, captivasset angustum & sæpe numero aberrans ingenium. Quoniam ergo in sola humana ratione, & in dialectica arte censet locandum esse veritatis præsidium, abjicitque divinarum rerum agnoscendarum æquissimam rectissimamque normam, idest, Catholicæ Ecclesiæ doctrinam; fatendum illi est, se potius, quàm nos superno fidei lumine fultos, confugere ad inventa philosophorum. Illud ergo, quod in classe posteriorum argutationum obtinet primum locum, scilicet, apud Deum nullam esse acceptionem personarum, nescio quem ob finem Socinus proferat. Paulus in VI. ad Ephes. 9. utitur ea sententia, *Personarum acceptio non est apud eum*, eaque in sacris literis frequenter occurrit; ac semper hunc præsefert sensum, legem Domini nullam noscere differentiam, communiter Deum omnibus benefacere, & Judæo simul & Græco, dummodo bonum operentur, retribuere mercedem. *Unusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber*, inquit ibidem Apostolus, ac similia II. ad Romanos. II. Optimam affert rationem Chrysostomus Hom. XXII. pag. 1181. quoniam apud Deum nulla est ratio vel servi, vel liberi; nam etiam inter homines non induxit servitutem jus primarium, sed illam peperit *avaritia, sordidus & illiberalis quæstus, atque insatiabilitas*. Verum ex hac communi suprema lege omnibus æquo animo benefaciendi, minime sequitur teneri Deum ad impertiendum beneficia iniquis hominibus, quoniam nulla est personarum acceptio, nisi *ille qui judicat relinquens causæ meritum, de qua judicat, alteri contra alterum suffragatur*; ut demonstrat Augustinus lib. 2. contra duas Epist. Pelagian. cap. VII. num. 13. Quis enim dixerit acceptatorem personarum creditorem, qui debitori uni dimittat debitum, ab altero exigat, aut vineæ dominum, qui operarios æquales facit in mercede, nulli denegando denarium, de quo pactus fuerat? Ex Apostolica ergo sententia, si Socinus inferat potuisse Deum Optimum Maximum sine acceptatione personarum dare Redemptorem hominibus & non dæmonibus, eligere Jacob ac reprobare Esau, & etiam redemptione peracta unum præveniente misericordia trahere ad fidem, alterum in pœnam perversitatis deserere, quia nulla est acceptio personarum *in debitoribus æqualiter reis*; dicet aliquid in confessionem gratiæ Redemptoris, quam ipse negat cum Pelagianis: sed cum ex eadem sententia, impia consecutione deducit tam iniquum, quam justum Deo acceptos esse, aut nullam dari discrepantiam meritorum, aut nullum versari discrimen inter personam Unigeniti, & hominum ceterorum; profecto ludit operam, & ex abysso in abyssum prolabitur.

Quod addit Socinus de Viro principe ad unam horam pulso in exilium, nullius est momenti: nam si spectetur exilium in se, pluris

ris quidem æstimandum est hominis alterius e plebe exilium diuturnum atque perpetuum; sed conditione personarum spectata, quis dixerit idem esse exulare regem, ac minimum ipsius famulum? At in satisfactione Christi considerandam esse mortem, non in se tantum, sed comparate ad personam, quæ illam subiit, capite præcedenti monuimus. Corruit hac responsione tertia argumentatio; nam mors hominis Dei majori pretio æstimanda est, quam sempiternum damnatorum supplicium. Quod si neget Socinus; istud ab eo petam cum Anselmo lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. XIV. pag. 72. *Si præsens esset homo ille, & quis esset scires, & diceretur tibi, Nisi occidas hominem illum, peribit mundus iste totus, & quicquid Deus non est, faceres hoc pro conservanda omni alia creatura?* Si respondeat Socinus, ut ibidemBoso, *Non facerem, etiamsi mihi infinitus numerus mundorum ostenderetur*; ex sui ipsius conscientia discet quanti vita Domini Jesu sit æstimanda: si respondeat autem, *Facerem*; abeat impiissimus cum manu in foro Præsidis conclamantium, *Tolle, tolle, crucifige eum*. At Pater, inquit, illum absque immanitate tradidit crucifixoribus. Dixi cap. III. prop. 10. tradidisse, quia ipse voluit, quia se exhibuit sponsorem nostrum ac vadem, quia nullum aliud inveniri poterat pretium condignæ satisfactionis: unde ipsa justitiæ æquitas commendat Patris caritatem, sicut mors tam dira commonstrat quanti ponderis sit peccatum, quod nonnisi morte Unigeniti filii Dei poterat expiari. Solvitur eadem responsione quarta Socini argumentatio: quandoquidem cum satisfactio Christi sit infiniti valoris, poterat ob valorem pretii facere satis justitiæ, & ob meritum obedientiæ obtinere tantam Christi exaltationem; non enim oblatus est invitus, sed *quia voluit*: undè Apostolus, qui pretio sanguinis nostram tribuit redemptionem ad Ephes. I. 7., ait quoque ad Philipp. II. 8. exaltationem nominis Jesu esse præmium singularis obedientiæ, & maximæ humilitatis.

Argumentatio quinta nullam aliam postulat responsionem: sed redarguenda est tamen Socini audacia, dum detrahit passioni Christi, ex quo peracta si exiguo temporis intervallo. Plura enim sunt, quæ passionem ejus supra humanum captum adaugent. I. Quod in ejus mortem homines cujuscunque ordinis conspirarunt, Pontifices, Sacerdotes, Præsides, Ecclesiasticum, & Sæculare forum, Judæi, Ethnici, viri, ac mulieres. Accusarunt eum falsi testes, abnegavit Petrus, vendidit Judas, damnarunt contribules, deriserunt milites, improperavit latro, deseruerunt propinqui. II. A planta pedis ad verticem usque capitis dolores maximos pertulit:caput spinea corona circumdatum, facies colaphis palmisque contusa, cæsum diris flagellis dorsum, extensa brachia, manus pedesque transfixi. III. Quolibet exteriori, & interiori sensu eximiam pœnam expertus est, excipiens auribus

ribus improborum convicia, labiis amaritudinem fellis, oculis piissimæ Matris lacrymas, animo peccatorum nostrorum aculeos. IV. Perpessus est famæ, rei, & vitæ jacturam, appellatus seductor, posthabitus homicidæ, inter latrones suffixus, venditus vili pretio, exutus vestibus, nudus expositus, vitamque profundens ad ultimum usque spiritum. V. Ejus passio diuturnitate superavit ceteras, expectata a priori conceptionis momento, semper præsens menti, frequenter prænuntiata, prolixam habens agoniam, afflictationes innumeras, & mortem, cum qua diu luctatus est, non capite truncatus, non absumptus igne, non aqua demersus, sed in cruce ad horam usque nonam blasphemiis, subsannationibus, ludibriis objectus. VI. His accedit corpus divina virtute formatum, ut esset hostia placaminis, sensus vegetior, mens perspicacior, vita innocentior, honoris sui major quàm dici possit existimatio, cujusque consolationis voluntaria abjectio, ut mors in illum vehementiori atrocitate sæviret. Videat ergo Socinus, an Redemptoris nostri cruciatus leves sint, & exigui; an potius de his vaticinatus fuerit in Threnis 1. 12. Jeremias, dum ait: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus.* Adeas, Lector, Augustinum in Ps. LXVIII. Thomam Aquinatem 3. p. q. 46. art. 5. & 6. Joan. Driedonem de capt. & red. hum. gen. 3. p. 2. cap. 2. tract. art. 1. &c.

Ea, quibus Socinus impetit personæ Christi dignitatem, percurram breviter, ne hoc loco longior sim, quam necesse est. Fatemur itaque unam pretiosi sanguinis guttam fuisse redemptionis humanæ sufficiens lytrum: & nihilominus affirmamus Christum tot cruciatus mortemque acerbissimam haud inutiliter pertulisse; quandoquidem ostendit primum quid sit causa mortis, & quæstus peccati, quanta prævaricationem Adæ consecuta sint damna, quantum divinam justitiam pertimescere debeamus, quali studio cohibenda sit vitiorum licentia. Deinde nimiam erga nos caritatem testatam fecit, præbuit invictæ patientiæ exemplum, ostendit ingentem humanæ salutis ardorem, deprecatus est veniam interfectoribus; & quia venerat non solum redemptor, sed etiam novæ vitæ institutor, tanta passus est, ut sequamur vestigia ejus. Voluit præterea, ne qua justitiæ pars deesset, iisdem rationibus delere peccatum, quibus admissum fuerat, expiare obedientia culpam inobedientiæ, qua primus parens deliquerat, & per salutiferum Crucis lignum superare infensissimum hostem humani generis, qui per lethiferum interdictæ arboris lignum protoparentem deceperat; mortem denique *stipendium peccati*, ut dicitur ab Apostolo, ad Rom. VI. 23., moriendo destruere, æternamque vitam iis, qui morti ejus complantantur, conferre. Hæc perpolita oratione de Passione Domini, plurimum ab Alexandro VI.

pro-

probata, & quam Aldus Manucius gestabat in sinu, & legendam tradebat omnibus, prosequitur noster Lippus: quibus addenda sunt momenta a nobis capite tertio præmissa.

Ad confutationem septimi faciunt quæ diximus postremo capite. Revera enim Christus satisfecit, ut homo; sed natura humana, in qua passus est, erat *hypostatice* unita divino Verbo: *Et divinitas* (inquit Damascenus lib. 3. de Fide orthodoxa cap. 15. pag. 245.) *miracula perpetrabat, sed non citra carnem; caro rursus humilia & abjecta efficiebat, sed non a divinitate sejuncta. Nam & patienti carni connexa erat divinitas ab omnis doloris sensu incolumis permanens, & salutares cruciatus efficiens: ac rursus operanti Verbi divinitati mens sancta conjuncta erat, cogitans & intelligens ea, quæ patrabantur.* Imperite ergo in satisfactionis negotio attenditur humanitatis natura, non Verbi persona, absque cujus regimine ac nutu illa nec existebat, nec patiebatur. Eadem responsione eliditur insequens Socini objectio; quippe & mundi productio, & quælibet alia operatio summi Dei, tametsi comparate ad *terminum*, sive ad rem creatam atque productam, finita sit, habet ex parte causæ effectricis infinitam virtutem. Ideo autem mundus in se finitum habet pretium, quia infinita illa virtus causæ efficientis est extrinseca rei creatæ: sed personæ dignitas est ratio intrinseca merito, quoniam ipsa persona est, quæ pretium exhibet, quæ sacrificium offert, quæ oblatæ rei dominium habet ac potestatem. Et quoniam in iis, quæ absque deliberatione patrantur, nulla deprehenditur ratio meriti; satis apparet, quam inscite producat Socinus exemplum bestiæ cibum, potumque sumentis, & naturalem facultatem confundat cum libera; bestia ipse, ac monstrum naturæ, si neget rationalem hominem promereri jejunio, quo sine ullo merito belua fame laborans atteritur. His nona quoque objectatio refutata est.

Postrema eludi primum potest repetito discrimine duarum naturarum, quæ in Christo conveniunt in unitatem personæ: illo enim discrimine posito, potuit Verbum in humana natura subsistens sibi tanquam Deo satisfacere: de qua re plura prop. 2. præced. cap. Deinde, quoniam nobis concertatio est cum hæreticis omnium pervicacissimis, dicimus Christi personam, quamvis una est, moraliter censeri unam, & alteram, quoniam constans naturis duabus, vindicat sibimet divinitatis, atque humanitatis jura: cumque habeat divinitatis plenitudinem, & *formæ*, quam assumpsit, potestatem; hanc *ut homo* in redemptionis pretium exhibet, quam *ut Deus* acceptat in satisfactionem justitiæ. Idem quippe homo habens jus creditoris, & potestatem tutandi eum, qui nondum pervenit ad pubertatem, ob hæc duo jura in capite libero constituta potest satisfacere sibi ipsi, ac debitum pupilli persolvere, ut diximus eadem

2. pro-

2. propositiones. At mittamus Socinum, qui nos coegit in hac controversia diutine commorari, & celerius reliqua percurramus.

C A P U T VIII.

An pura creatura possit Deo pro peccato proprio, vel alieno condignam exhibere satisfactionem?

Ex his, quæ sæpe repetita sunt, *Incarnationem* divini Verbi necessariam fuisse facta hypothesi, quod Deus decreverit servato omni jure æquitatis redimere captivum hominem, manifesta illatione consequitur, nullam creaturam a divina persona *hypostatice* non assumptam, neque ad consortium, nexumque substantialem divinitatis evectam, posse munus mediatoris, ac redemptoris implere tali soluto pretio, quod æquare valeat peccati magnitudinem, ac debitum prorsus delere. Qua in re, etsi Scholastici, ut solent, vel in oppositas partes abeant, vel etiam uni adhærentes producta ab aliis momenta studeant exagitare; geram me temperanter admodum, & pacate, certior factus Patrum documentis, & majori etiam Scholarum assensu, fieri non posse, ut exhibita ab homine, vel ab angelo satisfactio tantum honoris persolvat supremo Domino, quantum illi prævaricatoris iniquitas intulit injuriæ. Verum quia de hominibus originali peccato obnoxiis, & de creatura quæ posset a Deo produci gratiæ decore exornata, proferenda non censeo omnia indiscriminatim argumenta, quæ inveniuntur apud divinarum rerum tractatores; consilium est eadem sejunctis thesibus ad hunc modum disponere.

Propositio I. Rationalis creatura obstricta peccato nequit vel pro se, vel pro aliis condigne Deo satisfacere.

Demonstratur primo ex Scripturis, quæ docent ideo Christum nos a maledicto solvisse, *eo quod iniquitatem non fecerit*, Is. LIII. 9. quia *peccatum in eo non est*, 1. Joan. III. 5. quem in locum ait Augustinus Tract. IV. num. 8. *In quo non est peccatum, ipse venit auferre peccatum. Nam si esset & in illo peccatum, auferendum esset illi, non ipse auferret*. Quomodo ergo creatura aliqua inquinata peccato potest culpam abstergere, & solvere maledictionem? II. Confirmatur concordissima SS. Patrum traditione. Divus enim Irenæus lib. III. adversus Hær. cap. 20. & ex distinct. Massuet 18. n. 2. ait: *Non erat possibile eum hominem, qui semel victus fuerat & elisus per inobedientiam, replasmare, & obtinere bravium victoriæ, &c.* S. P. August. in Ps. XXIX. num. 12. *Quia Israel vendere se potuit, & fieri venum-*

datus sub peccato, redimere se ab iniquitatibus non potest. Eusebius Emessenus hom. 6. de Paschate ita loquitur: *Non subvenire peccato poterat simili peccato obnoxius, nec intervenire pro servis adstrictus legibus servitutis*. Vide ceteros similia tradentes apud Dionys. Petavium lib. II. de Incarnat. cap. 12. III. Idem Theologica ratione firmatur: quoniam, ut diximus IV. Volumine pag. 235. mortale peccatum, in quantum est Dei offensa, infinitam habet malitiam, cui nullum bonum opus quantavis caritate ab homine *puro* peractum, potest æquivalere: quod repetam paullo infra. Deinde fieri nequit, ut homo æternam mortem, quæ peccato mortali debetur, usque ad ultimum quadrantem persolvat, quippe æterna punitio non habet fines, qui possint attingi: atque temporalis quælibet pœna, nisi sit personæ sempiterna, maximaque majestate fulgentis, æquiparari non potest cum perpetuo gehennæ supplicio. Cum insuper anima, quam impius peccato vendidit, sit Dei imago tot, tantisque divinæ beneficentiæ muneribus decorata; (ut repetam verba divinæ Sapientiæ ore prolata, Mat. XVI. 26.) *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Ac tandem, cum omnia creaturarum bona sint a Deo, si quid ipsi exhibeat homo, vel angelus; id non ex propriis solvit, sed ex liberalitate Creatoris: neque enim quod habet a supremo Domino, potest creatura aliqua in jus suum vindicare; ut præcedenti capite VII. diximus de Unigenito Filio Dei, qui cum sit Deus summus, habuit a seipso quicquid dependit pro humani generis redemptione: mortem vero, quam juxta Anselmi doctrinam, ex debito Deus ab innocente non exigit, qui semel legem transgressus esset, omni jure persolveret; nec in satisfactionem justitiæ posset impendere vitam, quæ post peccatum evasit indebitum beneficium, inter bona, quorum jus habeat iniquus, nullatenus recensendum.

Propositio II. Nulla creatura, quantumvis gratia, meritoque exornata, potest exhibere Deo pro mortali peccato coæqualem satisfactionem.

Id primo evincitur ex Scripturis, asserentibus tantummodo Domino Jesu Christo competere, ut sit *Mediator Dei, & hominum*, ad Tim. II. 5. & ad Heb. IX. 15. ut pacem conciliet nostram, quia *fecit utraque unum*, ad Ephes. II. 14. ut nobis sit *Pontifex impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus*, nec habens necessitatem pro suis delictis hostias offerre, ad Hebr. VII. 26. Hæc non solum in hac rerum constitutione valere existimanda sunt, ut quidam sentiunt, verum etiam in quocumque rerum ordine, quoniam non potest esse mediator, nisi qui utriusque habeat naturam, nec sanguinem in redemptionem fundere, qui non habeat potestatem ponendi animam suam, quemadmodum diximus Patrum aucto-

auctoritate suffulti disputantes contra Socinum. Sed aperta sunt verba Psalmographi XL. VIII. 8. *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionem animæ suæ*: quæ fatentibus omnibus de Christo sunt prænuntiata. Ita est, inquis, sed fieri tamen potuit, ut redimeret *frater*. Hæc quidem Scholasticorum nonnulli. Quid autem in hunc Psalmum Basilius? Is Tom. I. pag. edit. Morel. 280. *Neque enim*, inquit, *fratrem in redemptionem quærit, sed unum aliquem, qui nostram exuperet naturam: non item hominem nudum, sed hominem Deum Jesum Christum, qui solus pro nobis omnibus Deo propitiationem dare potest*. Similia Ambrosius Tom. I. pag. 949. Et Augustinus in eumdem Ps. num. 8. serm. I. quasi eam prævidens responsionem, inquit mirabundus: *Aliquis homo redimet, si Filius hominis non redimit?* Audis ergo non tantum nos a Filio hominis fuisse redemptos, verum & non posse hominem *nudum*, qui non excedit communem naturam, dare Deo placationem. II. Et quoniam ad Patres progressa est disputatio; Irenæus lib. III. cap. XVIII. num. 7. assertum nostrum extra omnem hæsitationem his verbis confirmat: *Nisi homo conjunctus fuisset Deo, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis*. Addit quod supra diximus, non posse officium Mediatoris exerceri, *nisi ab homine Deo*. Addit etiam quod nulla ratione possemus fieri participes adoptionis filiorum, *nisi per Filium eam, quæ est ad ipsum, recepissemus communionem*. Athanasius lib. 2. contra Apollin. habet ea verba, quæ laudantur Act. 8. Synodi VI. *Nisi in ea, quæ peccaverat, natura impeccabilitas visa esset, peccatum in carne damnari non potuisset*. S. P. Augustinus in Enchir. cap. CVIII. num. 28. ait: *Neque per ipsum liberaremur unum Mediatorem Dei & hominum Jesum Christum, nisi esset & Deus*. Fulgentius lib. II. ad Trasim. cap. 2. pag. edit. Lugd. 457. demonstrat nec Angelum potuisse reparationis munus obire, quoniam est juvaminis egenus, nec potest propriæ stabilitati sufficere: & de Incarnat. & Grat. cap. 4. pag. 636. docet nunquam naturam humanam idoneam futuram esse ad auferendum peccatum, *nisi in unionem Verbi Dei, non naturali confusione, sed solum personali unitate transiret*. Loca producunt alia Petavius lib. II. de Incarnat. cap. 12. & 14. L'Herminier pag. 105. Witasse q. 2. cap. 2. Tournely q. V. pag. 161. Verum a nobis selecta videntur insigniora, & ad aliam confugientium hypothesim diruunt perfugium: quippe nulla simplex creatura est Deus & homo, nulla personali unitate conjuncta esset Deo, nulla per communicationem proprii spiritus impertiretur filiorum adoptionem; quod tam expresse tradunt Ecclesiæ Patres. III. Auctoritati accedit ratio, & ea primum, quam supra dixi petendam esse a pravitate peccati: de quo licet sit in Scholis fervida partium contentio, verissima sententia est infinitam habere labem ac turpitu-

pitudinem. A majestate enim personæ offensæ æstimatur gravitas injuriæ, quamvis damnum illatum dignoscatur a pretio illius rei, quæ aufertur: quod puto etiam manifestum fieri ex ipsa hominum consuetudine. Nam si per vim regium diadema legitimo ablatum principi, imponas capiti alicujus tyranni, quamvis postea reddas quod rapueras, non tamen illatum dedecus poteris facile compensare: & si aliquam inter homines etiam disparis ordinis compensationem inveneris, frustra illam *nudus* homo sataget ei dare, a cujus majestate infinitis intervallis recedit. Quare videntur mihi qui mortale peccatum finitum faciunt, minus accurate distinguere inter peccati, ut inquiunt, *entitatem*, atque malitiam. Sane hæc ratio inconcussa visa est D. Anselmo lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 21. pag. 63. ubi demonstrat quanti ponderis sit peccatum, ex eo etiam, quod nemo illud perpetraret, divina majestate perspecta, quamvis universi moles rueret, & redigeretur in nihilum. Neque arbitror diversa sentire mortalium aliquem, qui Deum timeat. Liquet ergo ex ipsa hominis recti conscientia plus horroris incutere peccatum, quam mundialis machinæ, & creaturarum universarum ruinam, profecto propter divinæ Majestatis contemptum, cui nihil possumus comparare. Hoc propterea momento deprompto *ex infinitate divinæ majestatis* utitur D.Thomas 3. p. q. 1. art. 2. Aeg. dist. 1. p. 2. q. 1. S. Bonav. dist. xx. q. 4. Suarez disp. xv. q. 1. art. 2. sect. 7. Estius dist. 20. §. 3. Sylvius Q. 1. q. 4. art. 2. & ne alios commemorem, nostræ, ac Thomisticæ scholæ universi. Spectata itaque gravitate peccati, ut in historia Dominicæ Passionis carmine conscripta cecinit F. Adam Januensis vir Instituti nostri pius, atque eruditus,

Ista salus hominis sub opaca mole ferenda
Tanti erat, ut totum natura creata, vel omnis
Angelica humanum Genus instaurare nequiret.

Atque id non solum de redemptione hominum universorum, sed etiam de rigorosa satisfactione pro uno duntaxat impio, propter peccati granditatem est asserendum.

Sunt præterea, qui idem non sentiunt de magnitudine peccati; & tamen negant posse puram creaturam ad æqualitatem Deo satisfacere ea ducti ratione, quod Deus supremum ordinem teneat, creatura autem medium, aut infimum, & asserentes opus esse, ut injuria ac satisfactio ordinis sint ejusdem. Si enim plebejus colaphum impingat regi, finitam quidem injuriam infert, non tamen huic ullo actu obsequii satisfacit: nec damnum illatum honori compensatur solutione pecuniæ; propterea quod rex & plebejus, fama ac divitiæ teneant ordines discrepantes. Et quamvis contingat aliquando, ut in hominum æstimatione minimum damnum ordinis præstantioris, sit in exemplo, famæ, censeatur ad æqualitatem compensatum per eximiam

miam satisfactionem inferioris ordinis, v.g. per ingentem solutionem rei pecuniariæ; quam ob causam Vasquesius disput. IV. cap. 4. n. 36. Cardin. de Lugo disput. V. sect. 4. aliique rationem illam refellunt: potest tamen hæc valide propugnari, quoniam inter unum, & alterum ordinem creatarum rerum datur quædam propinquitas, per quam inferiorum suprema possunt ad infera superiorum pertingere; sed hæc propinquitas inveniri nequaquam potest inter supremum Dominum & creaturam. Si cui autem placeat hac incedere, facem ei præferet L'Herminier pag. 106. Suaresius quoque præcitata sect. 7. & Augustinensis Gibbon disput. 11. dub. 6. quamvis hæc semita minus trita sit, & a via ampliori, quam sequimur, parum distet.

Quæ adversus positionem hanc objiciuntur, sunt istiusmodi. Primum *simplex* homo eliciens actum contritionis perfectæ tantumdem reddit Deo, quantum ei abstulit gravitate delicti: & quemadmodum se per noxiam cupiditatem converterat ad bona commutabilia, & finem ultimum constituerat in rebus creatis; ita per castam delectationem retrahens animum a fluxis bonis, & ad incommutabile vergens, locat finem suum in Deo, compensatque merito sanctæ caritatis quicquid prava dilectione contraxit. At si creditori restituas omne, quod abstulisti, satisfacis ad juris apices. Per actum ergo perfectæ contritionis potes exhibere Deo satisfactionem condignam. Præterea contritione perfecta promereris remissionem peccatorum; & si ornatus fueris sanctitatis decore, erit tibi vita æterna condigna merces, & corona justitiæ. Si tantum gratia condecoratus mereri potes, cur non satisfacere pro peccati injuria? Insuper conferre tibi potest summi Dei liberalitas adeo eximiam sanctitatem, ad quam nemo unquam pervenerit: ac talem saltim dignitatem nactus, par eris solvendo peccati debito. Ad hæc, si Deus rationalem creaturam constituat Caput morale ceterarum, ut fuit Adam posterorum hominum, poterit illa suam in alios justitiam transfundere, quemadmodum Adam ipse communem naturam vitiando homines universos infecit. Postremo ratio deprompta a gravitate peccati, est admodum imbecillis; quoniam si a dignitate personæ offensæ desumenda foret turpitudo peccati, neque esset discrimen inter veniale & lethiferum, neque unum mortale excederet fœditatem alterius, neque pro minima culpa posset condigne satisfieri: quarum assertionum duæ priores redolent impietatem, & hæresim; tertia verò fere ab omnibus improbatur.

Ad primum igitur sic respondeo. Duo in mortali peccato attendi debent, quod aufertur, & cui aufertur, sive, ut inquiunt cum Sylvio quidam e Schola, injuria *realis*, ac *personalis*: quorum illud æstimatur ex rei pretio, alterum pensatur ex personæ amplitudine ac dignitate. Neque enim tantum refert expendere, an furatus sit quis-

quispiam obulum, vel aureum; an inflixerit colaphum, aut vulnus; sed etiam an damnum illatum sit diviti vel pauperi, an plaga inflicta plebicolæ vel principi; & quid discriminis intersit inter eum qui ignominiam inurit, & qui eamdem perpetitur. Atque restituta re oblata, obulo nimirum, vel aureo, & vulnere inflicto pro vulnere, alapa impacta pro alapa, persolvendum quoque est, ni locum habeat hostimentum & talio, debitum contumeliæ, aut loris, aut triremi, aut suspendio, idque facta offendentis offensique comparatione: nam si servus conservum percusserit, eadem saltim pœna multabitur; si quemdam procerum, exilio; si regem, furca. Injuriam vero irrogatam Auctori suo, maximo, atque beneficentissimo, quæ multa multabit? Distinguo itaque majorem propositionem: Contritione perfecta redditur Deo tantumdem, quantum peccato ablatum fuerat, spectata duntaxat rei magnitudine, & *reali injuria*, concedo: attento Deum inter, hominesque discrimine, atque *injuria personali*, nego. Deinde per actum contritionis cuinam peccato satisfacies? Proprio? Minime, quoniam caritatem gratis, & eo fine ut resipisceres, tibi Pater luminum inspiravit: nec est ex propriis, aut condigna ea satisfactio, in qua tibi remittitur debitum carendi gratia, ac novo obstringeris beneficio. Alieno ne? Nequaquam: pro illa enim gratia, quæ te exornat, ne interim commemorem debita alia quamplurima, debes Deo tuo, quicquid habes. Sed de primo quidem argumento satis. Ad alterum nego quod per contritionem mereatur quis remissionem peccati, merito *de condigno*: justificatio enim gratia est, non corona, vel merces. Vitam vero æternam homo justus meretur quidem, etiam *condigne*, sed quia Christo tanquam palmiti inseritur, & Christi gratia fit in eo *fons aquæ vitæ salientis in vitam æternam*; & quia accepta adoptione filiorum habet quoque hæreditatis pignus & arrham: ideoque meritum a gratia *habituali*, non ab opere in se spectato, talem habet condignitatem. Accedit, quod non est eadem ratio merendi, atque satisfaciendi: quippe in merito intervenit divina promissio, cum nequeat Deus constitui debitor creaturarum suarum, nisi sua largitate; in satisfactione autem attenditur personæ offensæ amplitudo, & pravitas injuriæ. Vide lib. XIX. cap. 6. & 8. Illud, quod tertio loco objicitur, nullius est ponderis: nam sanctitas quælibet creaturarum, quantumvis eximia, finita est: &, si etiam infinita fingatur, distat a Dei majestate infinito intervallo, ut infinitum accidens ab infinita substantia, & infinitum in quantitate ab infinito in omne genere; & ideo nunquam erit inter meritum creaturæ, & injuriam Deo illatam proportio. In solutione argumenti quarti me vano labore non frangam; siquidem *nudus* homo potest esse morale caput in ordine ad transfusionem peccati, quia illius prevaricatio habet infinitam turpitudinem, & peccatum

tum originale transfunditur vitiata generatione, cujus homo primus est auctor: at meritum cujuslibet simplicis creaturæ finitum est, nec ejus intuitu tenetur Deus gratiam posteris impertiri, nisi ex sua promissione; & consequenter *purus* homo nequit constitui morale caput, ex quo non ex Dei munifica largitate, sed ex justitia profluat gratia, & sanctitas ceterorum. In postremo pariter argumento haud multum operis & verborum insumam. Dixi enim libro XXI. cap. 8. offensam, quæ commensuratur cum dignitate personæ, esse illam, quæ conjuncta est cum despicientia & contemptu; & ideo veniale peccatum, licet sit Dei offensa, caret illa gravitate, quæ est in mortali, per quod constituitur finis ultimus in creatura. Affirmavi præterea adversus Jovinianum dari inter peccata mortalia discrimen, quia licet omnia afficiant injuria supremum Dominum, habeantque ex hoc capite maximam turpitudinem, ratione tamen violandi præcepta, & considerata cujuscunque peccati materia, unum est gravius altero, quia habet majorem voluntatis perversitatem, magisque recedit a regula incommutabilis æquitatis. Sed necessum non est, ut eo loci exposita repetantur. At, inquis, pro veniali peccato potest ne *purus* homo satisfacere ad juris apices? Attenta peccati turpitudine potest quidem; idque tenent e schola permulti: nam cum veniale peccatum non habeat infinitam gravitatem, potest justus boni aliquid præstare, quod illi æquivaleat. Negant id tamen alii, quia hæc satisfactio esset ex gratia, non vero ex propriis. Ceterum non videtur omnibus momentum istud invictum, quoniam peccato duntaxat veniali non contrahitur debitum carendi ipsa gratia; neque hæc collata esset post ejusdem venialis peccati perpetrationem, ut ratiocinatur Suaresius disp. IV. q. I. art. 2. sect. 9. Potest autem, inquiunt, fieri satisfactio etiam ex bonis dono acceptis, dummodo non conferantur post contractum debitum, & eo fine, ut istud deleatur, sicuti pecuniâ dono collatâ persolvitur inter homines debitum aliunde proveniens. Verum, si cui inhæreat opposita persuasio, reponet nunquam creaturam vindicare sibi jus donorum Domini sui; licet id eveniat inter homines, quos inter transferri potest dominium. Adde gravitatem peccati, nisi infinita sit, spectare nihilominus ordinis diversitatem: quæ omnia declarata sunt paullo supra. Ex quibus colliges me in postremam sententiam propendere, altera tamen in suo jure relicta.

CA-

CAPUT IX.

Ad universos homines, etiam feminei sexus, non vero ad dæmones pertinere Christi Domini redemptionem.

Circa humani generis redemptionem tria adhuc remanent inquirenda: quorum primum est, an pro omnibus, ac singulis hominibus piissimus Jesus sanguinem fuderit, an duntaxat pro electis ante Mundi constitutionem: quod postremum commenti sunt Calvini asseclæ, Janseniani, & quorumdam opinione Prædestinatiani hæretici quinto Ecclesiæ sæculo, & vertente 9. Gothescalcus, damnatus in Carisiaca Synodo ab Hincmaro Remensi coacta. De quibus postremis quid sentiamus, vide lib. VI. cap. 14. Immitem hanc, rigidamque sententiam, non solum a prælaudata Synodo, verum etiam a Tridentina sess. VI. cap. 2. ac postea in V. propositione Jansenii Romanorum Pontificum definitione damnatam, contumeliosam Christo, ejusque flagrantissimæ, maximæque caritati derogantem, 3. capite lib. XVII. refutavimus. Contraria est enim divinis Scripturis, asserentibus *unum pro omnibus mortuum esse*: *dedisse semetipsum redemptionem pro multis*: *pro omnibus gustasse mortem*: *Salvatorem esse omnium*; *nec pro nostris tantum peccatis propitiationem esse, sed etiam pro totius mundi*. Hæc enim leguntur 2. ad Corinth. V. 14. prima ad Tim. II. 6. ad Heb. II. 9. ad Tim. IV. 10. ac I. Joan. II. 2. Quæ loca, quoniam producta sunt eodem libro XVII. & repetita hoc, in quo versamur, contra Socinum, necessum non arbitror prolixius, diuque inculcare. Repugnat quoque sententia illa impia, ac blasphema traditioni Patrum universorum; Irenæi asserentis cap. 17. lib. V. Christum *propitiasse pro omnibus Patrem*: Clem. Alex. scribentis in VII. Strom. illum *prorsus omnium, nullo excepto, Servatorem esse*: Origenis in IV. adversus Celsum conscribentis, *non iis tantum mederi voluisse, qui in uno erant orbis angulo, sed quantum in ipso fuit, iis qui ubique sunt*: Nazianz. Orat. 42. *universum orbem instaurasse*: Ambrosii in 2. lib. de Abel & Cain, cap. 3. *pro salute universorum advenisse*: S. P. Augustini tract. XXXVI. in Joan. *venisse ut salvaret eos etiam, qui salvari noluerunt*: Prosperi ad object. IX. Gallorum, *rectissime dici pro totius mundi redemptione crucifixum*: Anselmi in primam ad Tim. cap. 2. *mortem pro omnibus sustinuisse, ut omnes a morte redimeret*. Atque hæc pariter, cum obvia sint iis omnibus, qui vel in nostras, vel in aliorum dissertationes oculos conjecerunt, satis est recapitulatione quadam recensuisse. Adversatur tandem placitum illud hæreticorum rationi, quæ petitur ex originali peccato, cui

cui omnes filii Adam nascuntur obnoxii: ex oratione, quam pro omnibus tenemur effundere: ex Ecclesia, quæ in sui gremium quoscunque excipit: ex Evangelii prædicatione per universum terrarum orbem: ex Domini *Jesu* nomine: ex Mediatoris officio: ex Judicis potestate: ex sacrificii ejus valore: ex caritate, qua proditorem amplexus est, qua pro crucifixoribus exoravit, qua tota die ad populum non credentem, & contradicentem manus extendit; quæ item produximus Tom. III. pag. 349. & sequentibus.

In hac tamen universali redemptione permultos esse, qui mortis ejus beneficium non recipiunt, expressa est definitio Tridentini sess. VI. cap. 3. ac tradita olim ab Augustino in Ps. 87. & Tract. in Joan. 45. a Prospero ad ob. Gallorum 9. necnon a Valentina Synodo cap. 4. & a Lugdunensi Ecclesia in Epist. *de tenenda Ecclesiæ veritate*: & quam comprobat experientia reproborum multorum; quorum aliqui prædicato Evangelio non credunt, aliqui suscepta fide trasgrediuntur mandata, aliqui a justificatione statim decidunt, aliqui demum justitiam, quam diu servaverant, miserando lapsu pessundant. Id tamen communi Redemptioni, qua Christus pro universis hominibus profudit sanguinem, minime derogat: sive dicamus Christum sua passione omnes redemisse *instituendo causam nostræ liberationis*, sed passionem ipsam suo carere effectu, nisi applicetur *per fidem*, *per caritatem*, *per Sacramenta*; quæ est sententia nostra præcitato Volumine pag. 355. imo D. Thomæ 3. p. q. 49. art. 1. sive asseramus, quod idem prorsus est, requiri ad percipiendum fructum redemptionis assensum nostrum, quo non inviti, sed libero arbitrio cooperante divinæ gratiæ, accedamus ad Christum, & corpori ejus coaptemur; ut explicavimus præcedenti cap. 5. sive cum Theologis plurimis dicamus adesse singulis beneficio Christi sufficientem gratiam, qua possint salutem consequi: sive denique affirmemus gratiam ipsam universis præparari, atque exhiberi, neque denegari ulli mortalium, nisi quis sua culpa, rectissimoque judicio Dei permittente, veræ luci, quæ *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, claudat oculos: quod nos pariter diximus Tom. III. pag. 455. in qua sententia nihil derogari voluntati, quæ in Deo est, salvandi omnes, & beneficio universalissimæ redemptionis, hinc colligitur, quod non est tribuendum Soli, *si quis generali lucis beneficio se fraudet, quia clausis fenestris immissos radios excludat*; ut diximus eodem volum. pag. 548. & docuerat ante nos S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 3. ante Thomam vero iisdem verbis Ambrosius in Ps. 118. serm. 8. n. 57.

Verum tamen est, quod pro ovibus suis, in sempiternum regnum prædestinatis non tantum Christus mortuus est *causaliter*, & instituens *causam liberationis*, sed etiam iis mortis suæ fructum impertitur, & salutiferum remedium reapse applicat: quod est re-

demptionis singularis quædam proprietas; veluti si medicus non solum faciat medicinam, ex qua possint morbi omnes sanari, verum etiam quibusdam ægrotis illam applicet: quod est peculiaris benevolentiæ argumentum, haud imminuens virtutem medicaminis instituti pro omnibus, exhibiti singulis, & adversus omnium morborum genera efficacissimi. Specialem hanc erga electos dilectionem probant ea Scripturarum, Sanctorumque testimonia, quibus abutuntur hæretici, ut imperitis suadeant Christum pro solis electis sanguinem profudisse; respicientes, ut ajebat beatus Prosper, ad infidelium partem, qui delectati captivitate redimi noluerunt, aut ad eamdem sunt servitutem reversi, non vero ad Sacramenti virtutem, atque ad mortem, quam Redemptor subiit propter communem omnium hominum perditionem. Nos itaque redemptionem, ejusque fructum, Augustino, Prospero, D. Thoma, ac Tridentinis Patribus erudientibus, accurate distinguentes nulla Novatorum cavillatione percellimur. Nec quod illi ajunt Christo perspectam fuisse reproborum pervicaciam, ac damnationem, nos aliqua ratione perstringit: quia non debebat munus suum ob aliquorum perversitatem deserere; sicut publicus medicus visitat omnes in xenodochio laborantes, & publicus Advocatus damnandorum quoque agit caussam: ne quis dicat, ille medici culpa decessit, is strangulatur indiligentia advocati. Communi ergo suscepta causa, debuit Christus pro omnibus immolari; ne perditissimi homines vel pretium sanguinis ejus parvipenderent, vel prætermisso Mediatoris officio propriam adscriberent damnationem. Atque his summatim, omnibusque simul comprehensis pertractata iterum est controversia de universali hominum Redemptione.

De Mulieribus.

Nunc vero præconceptam a nobis justissimam indignationem adversus Redemptoris nostri inimicos, deliniam lepida quæstiuncula, quæ est hujus capitis pars altera, an mulieres quoque sint a Christo redemptæ. Id etiam, inquis, in disputatione positum est? nonne & mulier formata ex una costarum Adæ habet nobiscum ejusdem generis corpus, animumque ratione præditum? quisnam tam insanus fuit, ut ad hoc insinuandum ipse voce & sensu obbrutesceret, aut sacrilegio jocaretur? Fuit is quidam Horatius Plata in opusculo typis edito Lugduni 1647. ejusque meminit in Historia hæresum Dominicus Bernini Tom. 1. pag. 30. ac refutavit tam supinum errorem Philippus Maria Boninus edito adversus Platam libro vernacula lingua conscripto, & postea Opere, cui titulus, *Advocatus mulierum*, Franciscus Bordonius.

At primo manifestum est, mulieres eamdem nobiscum naturam ge-

gerere, quia Gen. I. 26. post ea verba, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, sequitur, *Masculum & feminam creavit eos*: quo textu non utor modo cum Bordonio, ut probem in femina, sicut in viro, imaginem Dei relucere, quippe ibidem, & versu proximo, necnon cap. v. versu I. Dei imago singulari numero tribuitur ipsimet viro, eique revera titulo convenit speciali, tametsi etiam mulier ratione mentis, & animi divinam imaginem præseferat; sed interim illud tantum assumo, quod pronomen *eos* nequeat ad aliud referri vocabulum, nisi ad præcedens, *hominem*; ideoque tam masculus, quam femina *homo* est. Deinde volucres, jumenta, ac bestias terræ, sive masculini sint generis, sive feminei, species habere suas, atque in his masculum & feminam non esse dissimiles, constat ex eodem cap. I. Genesis, versu 24. & ex cap. VI. 19. Quare autem brutis conceditur ejusdem naturæ fœmella, non autem viro? Præterea II. Genes. vers. 18. appellatur mulier *adjutorium simile* Adamo: atque Adam ipse cap. III. 12. suam illam vocavit *sociam*. Ineptit autem Plata, dum ait mulierem esse viri adjutorium, ut sutoris acus, & agricolæ asellus; quandoquidem mulier est *adjutorium simile*: non sexu, ut per se liquet, adeoque natura. Si enim ad similitudinem sufficit ratio tantum adminiculi, vel instrumenti; irrisorem feminei sexus dicemus jure similem asino, si unquam hoc animal ipsum proprio dorso vectavit. Est insuper mulier procreata in viri adjutorium, ut esset gignendorum liberorum auctrix; quod, ut commonstrat idea generationis, requirit naturæ similitudinem. Societas quoque est ratione utentium mutua consuetudo, Philosophorum nemine repugnante. Demum, ut vir, ita femina corpore, animoque prædita est. Et de corpore quidem ait Adam Gen. II. 23. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*: de anima vero, sive per *metonymiam* de personis anima non destitutis, Petrus Epist. I. cap. III. 20. *Octo animæ salvæ factæ sunt per aquam*: in quibus connumerari uxores Noe, & filiorum ejus constat ex Genes. VII. 7. quo etiam in libro cap. XLVI. 27. *Animæ domus Jacob* ingressæ in Aegyptum dicuntur *septuaginta*: animæ scilicet *filiorum*, & *filiarum*, ut habetur eodem cap. versu 15. Est ergo mulier animal præditum anima & corpore. Nec dici potest animam mulierum destitutam esse ratione; divina enim Scriptura, Patres, Historici, nostrorum quoque temporum experientia commendant mulieres plurimas, nulli virorum sanctitate, prudentia, doctrina, & rerum agendarum experimento posthabendas. Quis enim præstantior Sara, Rebecca, Juditha Estere, Anna, aliisque in veteris Testamenti historia magnopere commendatis? Quis eloquentior apud Ethnicos Aspasia, Amphiclæa, Sapho, cæterisque compluribus? Claret Hieronymi laudibus Eustochium, Paula, Fabiola,

 Mar-

Marcella; Augustini præconio Monnica, Italica, Florentina: laudat Clemens Alexandrinus Arthemisíon, Didymus Anaxandram, Eusebius Hypatiam. At sanctarum martyrum, ac virginum gloriosa pro fide certamina, & virtutum omnium decora nec recensere possumus, nec digne admirari. Una tantum femina hominum, & angelorum universorum merita superavit, Genitrix Dei, & perpetua Virgo Maria. Verum illustriores apud Gentes mulieres laudarunt Boccacius, Ribera, Alexander Piccolomineus: inter Divos relatas recensent Sanctorum Acta: eas autem, quæ florent ætate nostra ingenii acumine, morumque honestate, celebrabit venerabunda posteritas.

Sunt ergo feminæ ejusdem cum viris naturæ, ideoque redemptæ a Christo, qui communem causam suscepit. Et quantum spectat ad Redemptionem; apertissimum est, etiam in mulieres debacchari mortem, & calamitates innumeras, quæ consequuntur antiquam maledictionem, ad quam solvendam venit humani generis Reparator. Is ergo debuit etiam pro mulieribus subire mortem. Nam ad quos pertransit pœna primæ prævaricationis, ad illos omnes extenditur passio Christi; ut demonstrat serm. 214. Tom. 2. pag. 154. Albertus noster Patavinus, vulgari disticho:

Mortis homo calicem gustavit ut omnis in uno;
Omnis in unius morte revixit homo.

Et quidem legimus Act. 11. 17. tam filios hominum, quam filias frui participatione Spiritus Christi: in priori ad Corirth. VI. 18. nedum filiis, sed & filiabus adoptionis filiorum Dei beneficium conferri: ad Philipp. IV. 3. mulierum quoque nomina esse in libro vitæ: in prima Petri III. 5. etiam mulieres sanctas sperare in Deo, & versu 7. cohæredes esse *gratiæ vitæ*. Quomodo autem iis, quæ non sunt participes redemptionis, conferri potest Christi gratia, communicatio Spiritus sancti, & pignus hæreditatis? Præterea Christum gessisse salvandarum mulierum solicitudinem comprobatur ex misericordia qua excepit Chananæam, ex illius cum Samaritana colloquio, ex ejus ad Martham exhortationibus, ex ingenti erga hujus sororem caritate, ex suscepto adulteræ patrocinio, ex collocutione facta, dum Golgotham adscenderet, cum filiabus Jerusalem: licet præbens nobis exemplum nimiæ familiaritatis vitandæ, a feminarum contuberniis diligentius caveret, quam a conviviis publicanorum. Apostoli denique mulierum salutem æque ac virorum procurarunt. Paulus in 1. ad Corinth. VII. docet quæ cura habenda sit virginum: ad Philipp. IV. admonet Evodiam, ut cum Syntyche concordi sit animo: ad Timoth. 1. cap. V. plura habet de viduis: Petrus Epist. 1. cap. 3. instituit, atque erudit ad probitatem junctas marito. Ita Clemens Alex. Tertullianus, Ambrosius, aliique Patres de Pedagogiis puellarum,

de

de habitu mulierum, & de Institutione Virginis pertractarunt: non causa duntaxat nostri, quo fine reguntur & bestiæ; sed ut ipsæ mulieres consequerentur nobiscum sempiternam felicitatem; quippe non solum eis tradiderunt regulas domesticorum officiorum, verum etiam capessendæ æternæ vitæ præcepta. Hanc ergo tam viri, quam mulieres assequi possunt beneficio passionis Christi.

Ex LII. argumentis, quæ urget Plata adversus mulieres, hæc sunt præcipua. Primum femina non est producta ad imaginem Dei. Non itaque participat rationalem animum, in quo sita est hæc imago. Antecedens probatur ex Genes. I. 27. ubi legitur: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos*. Similia habentur cap. V. I. & utrobique imago Dei tribuitur tantum viro. Accedit Apostolus, qui in I. ad Corinth. XI. 6. ait de muliere: *Velet caput suum*: at de homine, versu proximo inquit: *Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est*. Ergo mulier juxta Apostolum non est imago & gloria Dei. Item in cap. *Hæc imago*, Caussa XXXIII. q. 5. num. 13. Augustini verbis sic Apostoli sententia explicatur, *Mulier autem ideo velet, quia non est imago Dei*. In eamdem rem conspirat Ambrosius in I. Epistolam ad Corinthios. Præcitatus Augustinus libro XI. de Gen. ad lit. cap. 42. num. 58. asserit Apostolum mulieri imaginem Dei non tribuere: idem sensit Magister Sent. dist. XVIII. lib. II. n. 2. Præterea objicit Plata. Mulieres destitutas esse ratione, inde colligitur quod nec peccati labem, nec remissionis gratiam habere queant. Si enim peccatum contrahunt, cur pro ipsis institutum non fuit originariæ contagionis remedium, uti pro masculis circumcisio? Etiam baptismum pro viris tantum institutum fuisse colligitur ex cap. ult. Mat. versu 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos*. Non istic occurrit feminini generis pronomen, ut exigebat τὸ *Gentes*, ne quis crederet mulieres sacro tingendas esse lavacro. Rursus opponit, feminas subjici dominio viri, ut bestiæ & jumenta Genes. I. 26. subjecta sunt Adæ: ineptas esse ad Reipublicæ regimen, eisque prohiberi docendi munus in prima ad Timoth. II. 12. necnon cap. *Mulierem*, Cauf. XXXIII. q. 5. n. 17. Ex quibus liquet quantum intercedat inter feminas, virosque discrimen. Postremo nullam habere illas in redemptione partem, infert Plata ex quo satis demonstratum supponat in humano genere non comprehendi: additque fuisse Christo Domino summopere exosas: cani comparasse mulierem Chananæam: eidem dixisse se non pro feminis missum, sed pro ovibus domus Israel, Matth. XV. 24. nullum mulieribus beneficium præstasse; nam & puella, quam fertur revocasse ad vitam, Lucæ VIII. 52. dormiebat: præcepisse ut relinquerentur uxores, Mat. XIX. 29. & Lucæ XIV. 26. non permisisse tangi se a muliere post resurrectionem,

nem, Joan. xx. 17. Quid plura? etiam Matri hoc responsum dedisse, Jo. 11. 4. *Quid mihi, & tibi est, mulier?* Indiciis igitur tam apertis ostendit Dominus, quam vehementer sexum femineum aspernaretur. Hæc improbus derisor, ineptus joculator, & pessimus dialecticus.

Respondetur ad primum, levis hujus scrupuli eximendi rationem esse, si quid importet Dei imago attendamus. Hæc primum sita est in facultate intelligendi ac volendi, deinde in dominio, quo rationalis creatura præest cunctis animantibus; tandem in productione, qua primus homo omnes ex sua posteritate præcedit. Disseruimus de hac re Vol. 11. pag. 14. & 482. Ergo si accipiamus imaginem Dei pro facultate intellectrice, in qua consistit natura hominis, tam masculus, quam femina refert imaginem Auctoris sui; si pro dominio erga res homini subjectas, hæc imago principaliter in homine, deinde etiam in muliere invenitur; si denique pro initio & prima causa effectrice humani generis, solus vir est gloria & imago Dei. Itaque in primo Genesis ratio divinæ Imaginis masculo ac feminæ indiscriminatim tribuitur, ubi legitur, *Creavit Deus hominem ad imaginem suam*; hic enim *homo* est masculus, & femina, nam sequitur, *masculum & feminam creavit eos*; nimirum uterque productus fuit præditus corpore & animo. Ibidem tribuitur tam viro, quam mulieri dominium in alia terræ animantia; legitur enim ibidem, *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, &c.* Nihilominus quia vir prior, quam femina creatus est, de illo singulari numero repetitur, *Ad imaginem Dei creavit illum*. Liquet vero quod si accipiatur *imago* hoc postremo sensu, etsi tribuatur duntaxat viro, non infert in illo naturæ diversitatem, nam alias nullus filiorum Adam esset homo, quoniam prior factus est Adam, quam filii possent ab eo gigni. Apostolus pariter docens feminas humilitatem & verecundiam, usurpat vocabulum *imaginis* quatenus in homine effulget regiminis dignitas, & principatus: unde ait, *Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.* Atque hinc recte sequitur, caput mulieris velandum esse, quia velamen in capite indicium est potestatis alterius, teste eodem Apostolo, qui ibidem versu 10. pro velamine usurpat *metonymice* vocabulum potestatis, scribens, *Debet mulier potestatem habere supra caput*: & e contra non velare caput suum, ut Augustinus inquit serm. IV. in Octava Paschæ, nunc 376. num. 2. *est indicium libertatis*. Eodem pacto accipitur Dei imago in Cap. XIII. Caussa 33. q. 5. quippe legitur eo loci, *Hæc imago Dei est in homine, ut unus factus sit quasi Dominus, ex quo ceteri orirentur, habens imperium Dei, quasi vicarius ejus*. Opus tamen Quæst. vet.

vet. & novi Test. ex cujus cap. 106. desumptus est canon, non esse Augustini consentiunt Eruditi. Mitto responsionem Auctoris libri *de nobilitate mulierum*, Etrusco idiomate eloquenter conscripti, editique anno 1549. pag. 15. Ambrosio etiam falso tribuuntur Commentaria in Epistolas Pauli; ubi tamen adversus Platam legitur, *Quamvis una substantia sit vir & mulier*. In lib. XI. de Gen. ad lit. loquitur Augustinus eodem sensu, quatenus mulier subjicitur *viro regenti, & dispensanti*: at S. Pater Dei imaginem locat etiam in rationalis animi perceptione, & amore, lib. VII. de Trinit. & XXIV. contra Faustum. Atque his omnibus subscribit Magister, cujus citato loco hæc sunt verba: *Per hoc imago Dei in homine apparuit, quia sicut Deus omnibus rebus extitit principium creationis; ita homo omnibus hominibus principium generationis*. Dicam verbo, Mulier non est imago Dei, ratione *naturæ*, nego: ratione *potestatis*, concedo. Vide quæ scripsimus lib. XII. cap. 7.

Ad argumentum alterum hoc habeto responsum: si mulier peccare nequit, cur Levitici XX. adversus illas, quæ viris alienis commiscentur, æque, ac viris ipsis mors præscribitur? cur in adulterio deprehensæ ait Jesus, Joan. VIII. 11. *Vade, jam amplius noli peccare*? cur mulieri, *quæ erat in civitate peccatrix*, inquit, Lucæ VII. 48. *Remittuntur tibi peccata*? Pro feminis ergo instituta remedia peccatorum indubitatum est; cum in Levitico pro utroque sexu occurrant sacrificia, atque expiationes; & licet ignoremus quale fuerit olim remedium pro originali peccato, quantum ad feminas attinet, negare non possumus extitisse; sicut fateri tenetur adversarius de masculis ante institutam circumcisionem. De baptismate vero scriptum est, *Baptizantes eos*, digniori genere consueta oratione usurpato pro epicœno & promiscuo, ut Gen. I. 27. *Masculum & feminam creavit eos*. Mirum! quod adeo insanierit Plata, ut mulieribus denegarit regenerationis lavacrum, tam labili fundamento innixus. Quomodo enim in ejus mentem cadere potuit nullam extitisse feminam in domo Stephanæ, quam baptizavit Paulus, I. ad Corinth. I. 16. nullam in familia custodis carcerum, cujus domum totam baptizatam legimus Act. XVI. 36. nullam in multitudine trium millium, de quibus eodem libro, cap. II. 41.? Atque si id quoque potuit comminisci; nonne in ipsis Apostolorum Actibus cap. XVI. 15. de Lydia purpuraria muliere civitatis Thyatirenorum habetur, *Cum autem baptizata esset, & domus ejus*? nonne legimus præcedenti cap. VIII. 12. *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres*? Vide ergo quam Plata deliret, dum in patrocinium erroris sui advocat sacras literas.

At argumentum tertium sic refellitur. Nedum viro, sed & mulieri dictum est Gen. I. 28. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram*; non ergo

ergo eo pacto, quo jumenta, viris subjectæ sunt feminæ; a quibus domum quoque regendam docet Paulus in priori ad Timoth. v.4. Debebat vero uxor subdi marito, quoniam in quolibet bene instituto regimine, unus præest; ut imperator exercitibus, civibus princeps: nec tamen ratione carent qui reguntur, alioqui bestia fuit Plata alieno subjectus imperio. Ut mulieres in Ecclesia taceant, recte monet Apostolus I. ad Corinth. XIV. 34. & ad Timoth. II. II. nam docere publico in loco est auctoritatis indicium; atque hæc causa affertur præcitato Canone, *Mulierem constat*: sed esse feminas ad perdiscendum idoneas asserit Apostolus utroque in loco; in primo quidem scribens, *Si volunt discere, domi viros suos interrogent*: in altero, *Mulier in silentio discat cum omni subjectione*. Imo non defuerunt, quæ, ut olim apud Græcos Aspasia, apud Italos in publico Liceo tradiderint disciplinas, Patavii præsertim, ac Bononiæ, ubi etiamnum ingenii sui specimina exhibet lectissima mulier Laura Catharina. Num optime id factum, non quæro; nam sat est hinc inferre, uti masculos, ita feminas pollere mentis acumine, ingeniique præstantia.

Ultimum vero argumentum indignum est, ut a nobis responsum habeat; perlegat ergo adversarius Evangeliorum historias, & inveniet Mariam sororem Marthæ a Christo laudari Lucæ X. 42. sanatam ab ipso socrum Simonis, IV. 39. feminam alteram habentem decem & octo annos infirmitatis, XIII. 12. *reversum* eo jubente *spiritum* mortuæ puellæ VIII. 55. exhibuisse illum Samaritanæ *aquam vivam*, Joan. IV. 10. dilexisse Martham ac sororem XI. 5. commendasse Matrem discipulo, XIX. 27. plorantem mulierem fuisse solatum, XX. 15. Quærit cur de Filia principis synagogæ dixerit, Lucæ VIII. 52. *Non est mortua puella, sed dormit?* Etiam de Lazaro vita functo inquit Joan. XI. II. *Amicus noster dormit*; quia potest Dominus *tanta facilitate excitare mortuum e sepulcro, quanta* nos non excitamus *dormientem de lecto*; ut ait Tract. XLIX. num. 9. Augustinus. Petit cur Chananæam comparaverit *cani?* Ipse quoque appellatus est *Agnus*, & quemadmodum Christus *Agno* comparatur propter humilitatem, ita Gentes *canibus* assimilantur, quoniam colentes idola quasi *lapides lingunt*, ut animadvertit S. P. serm. 74. de Chananæa, nunc 77. num. 10. Inquirit cur Dominus se missum dixerit *ad oves Israel?* Etiam pro hominibus non Israelitis genere passum Christum, fatetur Romanus homo mulierum despector; & Judæis Dominus ita *sui corporis præsentiam* exhibuit, ut oves, *quas habebat in gentibus non contemneret*, inquit Augustinus citato Serm. num. 4. In cap. XIX. Matth. & Lucæ XIV. non solum uxores dicuntur relinquendæ, sed etiam filii, parentes, ac fratres. Nullus ergo hominum est homo? Quis ita deliret? Immo uxores diligendas amore quodam peculiari, legimus Gen. II. 14. Matth. V. 32. ad Eph. V. 25. & ad Coloss. III. 19. Mulieres

lieres ergo, (quomodo & ceteri hominum) fugiendæ sunt, *si in Dei nobis itinere obsistant*, inquit hom. 37. in Evang. Gregorius Magnus. Noluit Christus post resurrectionem tangi a muliere, quia hæc figurabat Ecclesiam de gentibus, *quæ in Christum non credidit, nisi cum adscendisset ad Patrem*, juxta Augustinum Tract. in Joan. cxxi. num. 3. vel quia *non est quærenda gloria, donec perveniamus ad Patrem, ubi sit gloriatio omnis jam secura*, juxta Bernardum serm. v. de Omnib. SS. num. 7. Præstitisse Jesum Genitrici obedientiam filii constat ex Lucæ II.51. In Cana autem Galilææ cur illam appellaverit *mulierem* communi vocabulo, diximus hoc eodem Volumine pag. 100. Si quis ergo joculari audacia tecum nugas agat ineptiens cum Plata; hac nostra lucubratiuncula, juxta vetus adagium Proverb. xxvi. 5. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur*.

DE DAEMONIBUS.

Tertio loco quærendum est, an Christus dici possit redemptor dæmonum, & damnatorum hominum: Origenes enim hom. 1. in Levit. Comment. in Joannem, & in Epist. ad Rom. etiam angelos, imo & astra, quæ arbitratus est spiritali animo prædita, censuit morte Christi fuisse purgata; quod & sensit Didymus in Epistolam 1. Petri, Tom. iv. Bibl. vet. PP. p. 325. & quamquam Vasquesius III. p. disput. 49. cap. 5. scribat falli Sixtum Senensem, qui lib. v. Bibl. An. 117. adscribit prædictum errorem Origeni Com. in Leviticum, & videatur de aliis Origenianis locis ambigere; ipse tamen Vasquesius, inquit eruditus Petavius lib. xiv. de Incarnat. cap. 10. *falsus est*. Profecto Origenem in ea fuisse sententia, quod perpetua non sit pœna dæmonum & damnatorum, (qui error est huic valde affinis,) exploratissimum est, ut diximus lib. x. cap. 17. Verum aliquando illius pœnæ finem videtur adscribere sacrificio Crucis jam peracto; aliquando autem tradit iterum venturum Dominum, ut pro angelis crucifigatur, uti legitur in Epistola Justiniani Imperatoris ad Mennam, quæ extat in Actis v. Synodi, aliisque in locis paullo post proferendis. Nonnulli eumdem errorem de redemptis a Christo angelis tribuerunt S. Hieronymo, post Rufinum in priori Invectiva. Vasquez citato loco scribit non satis constare, an Hieronymus ex propria, an ex alterius sententia ita docuerit; sed paullo post castigatius loquens, existimo, inquit, errorem memoratum non docuisse ex propria sententia; sed ex aliorum libris, aut Origenis, aut Apollinarii, aut Didymi ad verbum transtulisse. Id extra omnem dubitationem positum esse demonstravi tertio Volumine pag. 338. Divinum Verbum Angeli induisse naturam est hæresis vetustior Origene, refutata a Tertulliano cap. xiv. de carne Christi: sed Tertullianus ibidem non

redarguit asserentes a Christo redemptos dæmones, ut falso scribunt recentiores quidam eruditi; sed ex quo angeli non sint redempti, refellit nonnullos, qui opinabantur, non Christum esse salutis nostræ auctorem, sed angelum, quem Christus induerit: quod constat ex ipso Tertulliano, & adnotatum est a Jacobo Pamelio num. 110.

At primum Origeniana sententia refellitur iis momentis, quibus alibi demonstravimus sempiterna fore dæmonum, aliorumque reproborum supplicia: quod expresse habetur Dan.XII.2. Matth.XXV. 41. Marci III. 29. ad Thessalon. secunda I. 9. in Epistola Judæ versu 13. Apoc. XIV. 11. ac traditur ab Irenæo lib. IV. cap. 47. nunc 28. a Tertulliano cap. 13. Apologetici, a Lactantio in secundo Institut. libro cap. 12. ab Hilario Canone 27. in Matth. ab Ambrosio in Octonario 20. Ps. 118. a Hieronymo in cap. 25. Matth. ab Augustino lib. XXI. de Civit. Dei, a Magno Gregorio lib. XXXIV. Moralium cap. 16. nec non ab aliis Patribus, quorum constantissimam traditionem necessum non est iterum explorare. Deinde ex sacris literis colligitur Christum esse Mediatorem *Dei & hominum*, I. ad Timoth. II. 6. Salvatorem *omnium hominum*, ibidem cap. IV. 10. dedisse *semetipsum pro nobis*, ad Tit. II. 14. Ubi autem legitur, esse Mediatorem Angelorum, Salvatorem dæmonum, Redemptorem damnatorum? Præterea ineptum est, putidumque commentum, asserere divinum Verbum induisse Angelorum naturam, cum Joannes cap. I. 14. affirmet tantummodo factum carnem, & in nobis habitasse, Paulus ad Heb. II. 16. scribat nunquam ab illo apprehensos *Angelos*, sed *semen* duntaxat *Abrahæ*; ipse Dominus testetur Lucæ XV. 4. advenisse se ad inveniendam ovem unam perditam, in qua Patres figuratum agnoscunt humanum genus: atque aperte asserat capite ejusdem Lucæ XI. 22. a se dæmonis spolia diripienda, Joan. XIV. 30. nihil sibi negocii esse cum principe tenebrarum, & præcedenti cap. XII. 31. foras hunc ejiciendum esse, atque exturbandum. Insuper apertissime Patres hanc veritatem confirmant. Tertullianus citato cap. XIV. de carne Christi inquit: *Nullum mandatum de salute angelorum suscepit Christus a Patre: quod Pater nec repromisit, nec mandavit, Christus administrare non potuit*. S. P. Augustinus in Ench. ad Laurentium cap. LXI. n. 16. ait: *Non enim pro Angelis mortuus est Christus*. Greg. Magnus lib. III. in Regum libros Tom. I. pag. 115. scribit malos angelos *pœnitentiam agere de perpetrata superbia nunquam posse*: & in IV. Moral. cap. 12. Tom. 2. pag. 382. *Idcirco namque Redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit, quod redemit, ut & perditum angelum non apprehendendo desereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet*. Ad hunc modum loquuntur alii Patres. Ad hæc vel Angeli mali salvari possunt beneficio mortis Christi jam præteritæ, vel juxta Origenianum delirium morte, quam ite-

iterum Christus perferet. Non beneficio mortis Christi transactæ; quoniam, ut vidimus, in hac devictus est diabolus, non redemptus; expulsus & judicatus, non factus salvus: perseveratque etiamnum inimicitia inter semen mulieris, & antiquum serpentem: cui nihil molestum magis & odiosum, quam Christi gloriosissimum nomen, fideique & Ecclesiæ propagatio. Multo minus futura Christi morte salvabuntur cum membris suis angeli tenebrarum; nam *Christus resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, inquit Paulus ad Rom. VI. 9. Quo testimonio Bernardus serm. 54. in Cantica num. 5. Origenianum delirium refutat, damnatque *impudentis mendacii*: quemadmodum illud appellaverat *sacrilegium* Hieronymus in Epist 59. nunc 94. ad Avitum, & apud Hincmarum loco citato Theophilus Alexandrinus in secunda Synodali, *vecordiam*, atque *dementiam*. Tandem, ut eo loci Theophilus & Hieronymus observarunt, fabricatum est Origenis commentum ex revolutione animorum: in qua sicuti opinabatur omnia circumagi, donec in meliorem substantiam commutentur, ita credidit Redemptorem nostrum qui salutem operatus est in medio terræ, iterum pro dæmonibus ac spiritualibus nequitiis in aere, vel apud superos affigendum cruci. Ut ergo ea revolutio, & animorum migratio est Platonicornm, Pythagoreorumque delirium, a nobis explosum lib. XII. cap. 6. ita eodemque jure subruitur, hoc fundamento suffosso, superstructa hujus & ceterorum errorum compago.

Opponebant Origenistæ duo Pauli loca: unum ex Epistola ad Eph. I. 10. ubi legimus instaurari in Christo omnia, *quæ in cælis & quæ in terra sunt*: alterum ad Colofs. I. 20. ubi legimus omnia per Christum reconciliata, & pacificata, *sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt*. His addi potest illustris sententia Hieronymi scribentis in Epistolam ad Ephesios Tom. 4. pag. 337. *Potest itaque responderi, quod absque peccato nullus sit, & sidera ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur*. Accedit quod Christus Agnus Dei, ut inquit Joannes I. 29. *tollit peccatum mundi*, atque, ut idem Joannes ait Epist. prima cap. II. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi*.

Verum hæc nil pro Origenianis evincunt: prioris enim loci sensus est, quem tradit Augustinus cap. 62. Ench. num. 16. his verbis: *Instaurantur quippe quæ in cælis sunt, cum id, quod inde in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur: instaurantur autem quæ in terris sunt, cum ipsi homines, qui prædestinati sunt ad æternam vitam, a corruptionis vetustate renovantur*. Si autem contendas idem esse *instaurare*, ac *recapitulare*, cum extet in Græco, ἀνακεφαλαιώσασθαι, *in unum colligere*; sensus erit, quod *omnis dispensatio, quæ est ante*

 mun-

mundum, & postea esse cœpit in mundo, tam invisibilium, quam visibilium creaturarum, adventum Dei Filii pollicebatur; inquit Hieronym. citato loco pag. 330. Chrysostomus hom. 2. pag. 1038. ait per peccatum abscissa fuisse *cælestia a terrestribus*, & per Christum fuisse iterum conjuncta: & *instaurare* nihil esse aliud, quam *conjungere*. Exponendus est eadem ratione locus alter; quoniam Angeli per Christi redemptionem cum hominibus redierunt in gratiam, *post inimicitias, quas inter homines, & sanctos angelos peccata fecerunt*; inquit S. P. Augustinus cap. 61. Ench. & Hieronymus eodem loco pag. 345. *quod Christus in suo sanguine terrena & cælestia copulavit, quæ inter se antea dissidebant*. Ac Joannes Chrysostomus hom. 111. p. 1337. *Quæ autem sunt in cælis quomodo pacificavit? Illic quoque erat bellum, & pugna. Abscissa erat terra a cælo: bellum gerebant Angeli adversus homines, videntes suum dominum probro, & contumelia affectum*. Nihil ergo in Epistolis Pauli pro dæmonum redemptione. Sed nec in Joanne: nam mundi nomine intelliguntur homines in toto terrarum orbe diffusi, tam mali, quorum princeps diabolus dicitur *princeps mundi*, Joan. XIV. 30. quam boni, ex quorum corde *princeps hujus mundi*, idest, ipse diabolus *ejicitur foras*, Joan. XVI. 11. Legitote Augustinum Tract. LII. in Joannem num. 10. Innumera sunt Scripturarum loca, in quibus *mundus* pro terra, & inhabitantibus in ea hominibus usurpatur, Mat. XXVI. 13. Marc. XIV. 9. XVI. 15. Joan. I. 10. III. 17. VIII. 23. XII. 19. XVI. 28. ad Rom. I. 8. &c.

Quantum ad Hieronymum attinet; si quæ sunt in ejus Commentariis ad Epistolam Pauli ad Ephesios, quæ redolere videantur Origenianum dogma, ipsi Hieronymo nequaquam sunt tribuenda. Respondet enim Rufino similia objicienti libro I. Apologiæ pag. 365. Tom. IV. *Ego in Commentariis ad Ephesios sic Origenem & Didymum & Apollinarium sequutus sum (qui certe contraria inter se habent dogmata,) ut fidei meæ non amitterem veritatem. Commentarii quid operis habent? Alterius dicta edisserunt: quæ obscure scripta sunt, plano sermone manifestant: multorum sententias replicant, & dicunt: Hunc locum quidam sic edisserunt: alii sic interpretantur: illi sensum suum, & intelligentiam his testimoniis, & hac nituntur ratione firmare: ut prudens lector, quum diversas explanationes legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit, judicet quid verius sit: & quasi bonus trapezita, adulterinæ monetæ pecuniam reprobet. Num diversæ interpretationis, & contrariorum inter se sensuum tenebitur reus, qui in uno opere, quod edisserit, expositiones posuerit plurimorum?* Vide hujus Operis Tom. II. pag. 338. Addendum est modo, S. Hieronymum in fine Præf. Commentariorum in Epistolam ad Ephesios, in qua Præfatione obsecrat Paulam, Eustochium, & Marcellam, ne *maledicis & invidis* opuscula sua tradant,

dant, asserere se dedisse operam, *ut studiosus statim in principio lector agnosceret*, an *hoc opus* suum esset, *vel alienum*: unde arbitror in Hieronymi autographo fuisse accurate distincta, quæ sunt Origenis, quæ Apollinarii, quæ Didymi: ea vero postmodum indiligentia Amanuensium permixta nonnisi difficulter distingui. Præterea dato, quod verba superius objecta sint Hieronymi, possunt facile exponi ex dictis: asserendo scilicet, eatenus per crucem Salvatoris fuisse purgata omnia, quatenus terrenis & cælestibus copulatis, inter sanctos angelos, & homines inita est amicitia. Idem enim Hieronymus sese aperte explicat infra pag. 345. *Et hanc totam intelligentiam ad angelos, virtutesque cælestes, & ad animas temperabit humanas: quod Christus in suo sanguine terrena, & cælestia copulavit, quæ inter se antea dissidebant: & bonus pastor morbidam ad montem revectans ovem, fecerit esse cum ceteris; drachmamque quæ perierat, drachmis quæ salvæ fuerant copulaverit: & mandata legalia ad illa retraxerit dogmata, ad quorum typum, & imaginem Moyses quæ essent in tabernaculo fabricanda conspexit. Atque ita fieri, ut crux Domini non solum terræ, sed & cælo profuerit: non solum hominibus, sed & angelis: & omnis creatura Domini sui cruore purgata sit.* En aperte Hieronymus *purgationem* creaturarum omnium, de qua supra pag. 337. scripserat, *Crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur*, nihil aliud esse declarat, quam hominis, qui perierat, & angelorum, qui nunquam Deo contrarii fuerant, copulatio.

Præterea objiciunt Christum ad inferos descendisse, ut inde erueret etiam incredulos impiosque, scribente Apostolorum Principe in Priori Epist. cap. III. 18. 19. 20. *Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo & iis, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam, cum fabricaretur Arca.* Verum perdifficilis Petri textus, etsi omnium fere interpretum torquet ingenia, nullo tamen pacto probat, incredulos, qui sine pœnitentia discesserant, fuisse extractos a Christo e sempiternis gehennæ suppliciis: sed accipiendus est uno, vel altero sensu ex iis, quos innuimus IV. volumine p. 381. idest, quod Christus spiritu divinitatis prædicarat olim incredulis, quemadmodum adveniens in carne Judæis primum, deinde Gentibus Evangelium nuntiavit; sive quod ad inferos descendens, detentis in Patrum *lymbo* spiritibus lætum attulerit nuntium redemptionis peractæ, inter quos & ii conumerabantur, qui dum fabricaretur Arca, quamvis aliquandiu increduli fuerint, nihilominus priusquam fluctibus mergerentur, egerunt pœnitentiam. His addo Petrum eo loci nos hor-

hortari ad ferendum adversa, & calumniantium dicteria; proposito nobis exemplo Christi: qui cum justus esset, mortem oppetiit pro impiis, nec deseruit pervicaces; sed, ut olim ad pœnitentiam vocavit incredulos, ita venit ad filios Israel, qui ipsum recipere noluerunt: nec ad hos tantum, etiam ad nos delitescentes in tenebris & idolis addictos, quos salvos fecit, & per lavacrum regenerationis locavit in Ecclesia, cujus typum gerebat Arca Noe. Atque de hac planiori interpretatione legi poterit noster Basilius Poncius P. 1. variarum disputationum quæst.9.expositiva nam hunc præ ceteris Petri verba accurate enodasse liquet ex Indice illustriorum interpretum Fabiani Justiniani.

Nunc ego, quoniam prior interpretatio est Augustini in Epistola 164. ad Evodium, & postrema traditur a præclarissimo Ordinis nostri Theologo, in utramque paulisper intendam animum. Interpretationem Augustini refellit doctissimus Bellarminus, modeste tamen, eoque consilio, ut ex loco producto Petri demonstret adversus Novatores catholicum dogma de Christi descensu ad inferos. Ait se ideo ab Augustino recedere, quoniam & ipse fatetur se hunc locum minime intellexisse, rogatque, ut qui commodiorem invenerit interpretationem, ipsi impertiat: alia autem ex parte expositionem diversam suppeditant Patres; & momenta, quibus ductus est Augustinus, videntur infirma, cum Christi *spiritum* non ad animam referat, sed ad virtutem divinitatis, & nomine *carceris* intelligat custodiam corporis, non inferna animorum receptacula. Cornelius a Lapide Augustinianam illam interpretationem non rejicit, sed inquit esse potius symbolicam, & mysticam. Benedictus Justinianus ait, ab hac Augustini sententia parum admodum discrepare Novatores. Permulti illam absque nota ulla recensent, præferunt tamen allatam paullo supra secundo loco.

Principio itaque affirmo Augustinianam expositionem nulla esse censura notandam; cum in eadem Epistola num. 3. non solum Augustinus asserat Christi descensum ad inferos, verum etiam hunc demonstret ex Psalmo XV. 10. & ex Act. II. 24. 27. concludatque in hæc verba: *Quis ergo, nisi infidelis, negaverit fuisse apud inferos Christum?* Quibus similia habet lib. XII. de Gen. ad lit. cap. 33. n.63. & de Civit. Dei lib. XX. cap. 15. Nihil ergo habet Augustinus affine damnatis placitis Novatorum. Deinde assero, non solum Augustini sententiam probari a Beda, a D. Thoma, atque ab Interpretibus a Cornelio a Lapide laudatis, verum & ab aliis, ut a Joanne Gagnæo, a Tacito Nicolao Zegero, a Francisco Titelmano, ceterisque compluribus: Divum autem Thomam non probare illam duntaxat, sed existimare alia qualibet meliorem; nam 3. p. q. 52. art. 2. ad tertium inquit: *Augustinus tamen melius exponit in Epistola ad Evodium, ut refera-*

referatur non ad descensum Christi ad inferos, sed ad operationem divinitatis ejus, quam exercuit a principio mundi. Affirmo præterea, Augustinum existimasse traditam a se expositionem, non ambiguam & fluxam, sed talem, quæ non possit de falsitate convinci, & ex singulari ejus modestia non esse arripiendam ansam eam refellendi, sed apprehendendum documentum alias quoque interpretationes Sanctorum debito obsequio excipiendi, ut nos præstare studuimus præcitato volumine quarto. Ad hunc enim modum loquitur S. Pater in ipsa ad Evodium Epistola num. 22. *Hæc expositio verborum Petri, cui displicet, vel cui, etiamsi non displicet, non tamen sufficit, quærat ea secundum inferos intelligere. Qui si valuerit illa, quibus me moveri supra commemoravi, ita solvere, ut eorum auferat dubitationem, impartiat & mihi: quod si factum fuerit, poterunt illa verba utroque modo intelligi; sed ista sententia de nulla falsitate convincitur.* Dico insuper probabilius videri, quod Petrus sermonem instituat de prædicatione facta incredulis, dum adhuc detinerentur in carne. Enimvero pro *iis, qui in carcere erant*, habent nonnullæ Versiones, *iis, qui in carne conclusi erant*: neque ita legit solus Thomas Anglicus, quem unicum citat A Lapide; verum etiam hanc lectionem præfert Venerabilis Beda: eamdem occurrere in nonnullis codicibus vetustioribus scribit Zegerus: idem affirmat Correnfis apud Erasmum. Præferendam tamen censemus vulgatam Versionem, cum extet in Græco, *ἐν φυλακῇ, in carcere*: atque arbitramur sapientissime adhibuisse Petrum eam verborum phrasim, dum ageret de incredulis; eo quod uno vocabulo designavit corpus, quo concluditur anima, & mentis cæcitatem, & captivitatem dæmonis, in qua delitescunt increduli: unde Augustinus laudata Epist. num. 16. ait: *Ad illum ergo sensum, qui te movet, ideo videntur adtracti qui hoc Petrum sensisse crediderunt, quia dixit conclusis in carcere spiritibus prædicatum; quasi animæ non possint intelligi spiritus, quæ tunc erant in carne, atque ignorantiæ tenebris velut carcere claudebantur: de quali carcere se desiderat liberari ille, qui dicit, Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo; quæ alibi umbra mortis appellatur. De qua non utique apud inferos, sed hic liberati sunt, de quibus scriptum est, Qui sedebant in umbra mortis, lumen ortum est eis.* Neque in uno tantum loco, sed in multis infideles & iniqui dicuntur sedentes in tenebris, mortui, captivi; tametsi vitam agant corpoream: ut Is. IX. 2. LXI. 1. Matth. IV. 16. Luc. I. 79. IV. 18. Rom. V. 15. VI. 11. VII. 6. Tandem assero particulas illas, *In quo*, si referantur ad *spiritum*, quod, ut dicam paullo infra, non est necessarium omnino, melius significare *spiritum divinitatis*, quo Filius Dei antequam veniret in carne, venit ab initio mundi ad homines commonendos, quàm *animam*, in qua descendit ad inferos. Si enim atten-

attendatur verborum ordo, inquit Petrus Christum fuisse mortificatum carne, vivificatum vero spiritu: *in quo* spiritu, in eo scilicet, quo vivificante resurrexit, prædicavit & illis spiritibus, qui increduli fuerant aliquando in diebus Noe: præsertim cum difficile sit demonstrare eos pœnitentiam egisse, & rationem afferre, cur iis Christus apud inferos prædicaverit, aut Petrus istorum potius, quàm aliorum mentionem fecerit, atque hac in re tot fere inveniantur sententiæ, quot capita.

Ex quibus omnibus infertur Augustinianam expositionem de nulla posse falsitate convinci: & ad eam corroborandam ulterius animadverto, S. Hieronymum in caput LIV. Isaiæ absque ulla ambiguitate referre verba Petri ad prædicationem factam in diebus Noe, & dum inferebatur diluvium. *Unde* (inquit Tom. III. pag. 395.) *Dominum fecisse diluvium, qui juxta Apostolum Petrum occisus est carne, vivificatus spiritu, & prædicavit spiritibus in carcere constitutis, quando Dei patientia expectabatur in diebus Noe, diluvium impiis inferens*. Audin quando prædicavit? *In diebus Noe*. Vides quomodo? *Diluvium inferens*. Revera de quo argumento pertractat Apostolorum Princeps? Aut de perferendis contumeliis, ut mihi satis perspicuum videtur; aut de Ecclesia, quam ibidem comparat Arcæ Noe. Ad perferendas contumelias movet quidem plurimum, si dicamus etiam Christum justum pro injustis passum fuisse deglutiendo pro nobis mortem, nec detrectasse Evangelium nuntiare Judæis, quamvis credere noluerint, quemadmodum diluvii tempore vocavit ad pœnitentiam incredulos, eos quoque, qui perierunt extra arcam: sed quam vim habeat ad hoc comprobandum commemorare beneficia facta iis, qui egerant pœnitentiam, id mehercule non satis assequor. Quid enim habet roboris hæc exhortatio, Patimini eos, qui detrahunt vobis, vestramque calumniantur conversationem; quoniam & Christus evangelizavit spiritibus olim incredulis, sed justis postmodum, ac fidelibus? Nonne habere videtur majorem efficaciam hortatio istiusmodi: Patimini, quoniam etiam Christus olim spatio centum annorum pertulit incredulos, postea Judæis pervicacibus in carne apparuit, deinde pro iniquis subiit crudelissimum supplicium crucis, & modò vos omni labe inquinatos purgavit baptismate? Itaque Augustini interpretatio scopo Petri cohæret quammaxime. Quod si dicas hunc instituere comparationem inter Arcam Noe, & Ecclesiam; nec illud percipio, quomodo gentibus, quæ venerunt ad fidem, æquiparari possint increduli, qui extra Arcam demersi sunt, & qui typum gesserunt damnandorum, ut legimus Matth. XXIV. 37. & Lucæ XVII. 26.

Ut modo expositionem Augustini cum Basilio Legionensi referamus etiam ad pervicaces Judæos, quibus Christus adveniens in carne præ-

prædicavit, & percipiamus quomodo & ii sint, *qui fuerunt increduli, dum fabricaretur Arca*; observandum est, quod supra dixi, particulas illas, *in quo*, non esse necessario accipiendas de *spiritu*. Habere enim vim caussalis, & idem valere, ac, *ideo*, *propter quod*, *quapropter*, tradunt scholia Græcorum, & Oecumenius præsertim scribens Tom.2. pag.514. τοῦτο ἀντὶ τοῦ διὸ, *Hoc*, ἐν ᾧ, *causaliter sumitur pro ideo*. Idem Poncius plura indigitat loca, ubi propositio *In* sexto juncta casui est idem, ac *propter*: ut Psalmo LXV. 3. *In multitudine virtutis tuæ*. Michææ III. 11. *Principes ejus in muneribus judicabant*. Mat. 11. 6. *Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me*: quibus in locis constat sensum esse, *Ob multitudinem virtutis tuæ*, *Propter munera*, *Propter me*. Illis quoque verbis, *In diebus Noe*, censet Basilius supplendum *sicut*; ut sensus sit, *Propter quod*, idest, ut nos offerret Deo *mortificatos quidem carne*, *vivificatos autem spiritu*, veniens prædicavit etiam illis, qui aliquando fuerant increduli, *sicut* increduli fuerant homines, cum fabricaretur Arca. At videtur Legionensis probare lectionem quorumdam Bibliorum, ut Plantinianorum anni 1583. Sixti V. anni 1590. & Complutensium: quum proculdubio legendum sit *mortificatus*, & *vivificatus*, ut habet modo Scriptura Canonica, necnon correctior Sixtina anni 1592. in cujus margine aureis notis propria manu conscriptis Angelus Rocca demonstrat hanc lectionem esse ceteris præferendam. Retenta hac tamen, persistit adhuc sententia Legionensis, si dicamus morem esse cum profanorum, tum sacrorum Scriptorum, dum alloquuntur præsentes, eis tribuere, quæ eisdem antiquitus acciderunt, veluti dum idem populus putatur, qui nunc extat, & qui fuit majorum ætate, aut plurimis ab hinc annis. Atque exempla apertissima hujus rei occurrunt apud Marc. x. 3. Joan. VI. 32. VII. 19. Act. VII. 38. & apud Latinos quoque, Græcosque Scriptores laudatos a Grotio lib. 2. de Jure belli & pacis cap. 9. Hanc loquendi consuetudinem eo magis servare debebat Petrus, quo pervicaces, & increduli, quibus prædicavit Christus, aut in spiritu Christi prædicarunt Apostoli, non minus ac ii, qui vixerunt ætate Noe, degebant sub peccati captivitate; & quemadmodum ad naufragium vitandum tunc Arca construebatur, ita Christi, & Apostolorum temporibus ad salutem credentium ædificabatur Ecclesia. Recte itaque Basilius Poncius supplendum censuit τὸ *sicut*, nec male Petri locum explicavit de incredulis in carne viventibus: quod postea fecerunt alii citati a Calmet, & nuperrime Joannes-Thomas Melitensis.

Infertur ex hactenus dictis posse utramque sententiam Augustini, ejusque discipuli simul defendi, & commodiorem esse intelligentiam Apostolici textus, si dicamus proponi nobis ad patientiæ exemplum Dominum Jesum Christum, qui pro injustis affixus est cruci;

qui venit ad oves quæ perierant domus Israel; qui post resurrectionem ex mortuis per Apostolos prædicavit spiritu virtutis suæ gentibus idololatris, sicut olim antequam appareret in carne, aut per ora prophetarum, aut occulto divinitatis suæ spiritu increpaverat improbos, rectosque docuerat, ut unumquemque erueret e dæmonis captivitate: quæ fusiori stilo dicta sint ad vindicandam Augustini expositionem, ad explicandam alteram eximii Augustinensis Theologi, ad enodandum Scripturæ locum, in quo expediendo sudant quamplurimi; salva tamen interpretatione meliori, & persistente Catholico, & Orthodoxo dogmate de Christi descensu ad inferos, quod libro XXII. cap. 7. adversus hæreticos propugnavimus.

CAPUT X.

De Christi merito, oratione, & Mediatoris officio.

Facile ex præmissis disputationibus infertur quid Candidati nostri tenere debent in ceteris quæstionibus apud omnes fere Scholasticos pertractatis, circa Christi meritum, orationem, atque munus, officiumque Mediatoris: sed nihilominus eas in hujus libri postremo capite diluere curabimus, ne rudiores querantur, quod illæ non sint a nobis singillatim expositæ. Ergo circa meritum Christi illud primo loco definimus, quod revera fuerit merendi capax: nam fuit in ipso necessaria ad meritum libertas, cum oblatus sit quia voluit, & potestatem habuerit ponendi animam suam, Is. LIII. 7. & Joan. X. 18. Servavit præterea mandatum Patris factus obediens usque ad mortem, ad Philipp. II. 8. Fuisse plenum Spiritu sancto, & gratia exornatum liquet ex Is. XI. 2. Dan. IX. 24. & Luc. II. 35. Ad hunc quoque finem in mundum venerat, ut salutem nostram operaretur, atque honorem libera prævaricatorum culpa Deo ablatum, voluntaria sui ipsius immolatione restitueret, Joan. III. 16. & Epistola prima IV. 9. Ejus præterea singulari obedientiæ retributum a Deo præmium exaltationis nominis sui, Patris glorificationem in universo terrarum orbe, necnon omnium redemptionem, justificationem multorum, atque electorum suorum gloriam, manifeste colligitur ex Isaia LIII. 10. Joan. XVII. 5. 9. Rom. V. 2. 9. 11. Fuerunt autem hæc omnia suis quæque locis comprobata. Nihil ergo ad Christi meritum deest: non arbitrii libertas, non gratiæ ornamentum, non obedientiæ perfectio, non denique Dei præordinatio, ac promissio.

Quærunt deinde nonnulli, quandonam Christus Dominus incœperit promereri: qua in re arbitramur subscribendum sententiæ communiori, quam propugnat Magister in III. dist. XVIII. S. Thomas

mas q. 34. art. 3. Scotus in distinct. præcitatam, Argentinas ibidem q. 1. art. 3. Gavardi q. VIII. art. 1. Gabr. a S. Vincent. disp. XIX. dub. 2. Juenin disser. VI. q. 6. Witasse q. X. ar. 3. & cum his propemodum infiniti, quod nempe Christus meruerit a primo suæ conceptionis momento. Ac præter Scriptorum auctoritatem, constat 1. ex Apostolo ad Hebræos X. 5.7. Dominum Jesum in exordio vitæ suæ, & mundum ingrediendo sese obtulisse Deo hostiam & oblationem pro peccato, cum ad hoc expiandum satis non essent holocautomata, eoque priori momento divinæ voluntati obedientiam præstasse: *Ingrediens mundum dicit: Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi, ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus voluntatem tuam.* Diximus præterea lib. X. cap. 15. nec Angelis id denegandum, quin promeruerint in primo instanti; quamvis ordine causalitatis ipsorum mentis perceptio præcesserit motum liberum voluntatis: quod multo magis est asserendum de Christo, in quo fuit plenitudo scientiæ, neque ad deliberandum potuit præcedere hæsitatio ulla animi fluctuantis. Insuper affirmavimus eo loci, nunquam juxta Magnum Gregorium lib. 1. in Ezech. hom. 6. beatissimam Christi animam fuisse absque merito. Ad hæc Christus & lumine gloriæ, & gratiæ virtute suffultus fuit. Ut ergo per lumen gloriæ statim vidit Dei essentiam; ita per effectricis gratiæ virtutem statim promeruit. Demum quod movit perpaucos sententiæ oppositæ assertores, requiri scilicet ad meritum liberum arbitrium, ad istud vero indifferentiam, non videtur alicujus esse ponderis. Alia est enim indifferentia suspensionis, quæ sita est in hæsitatione animi, & per quam quid agendum sit, consultatione quadam inquiritur: alia est indifferentia libertatis, qua ita operamur, ut possimus non operari propter mediorum liberam electionem. Prior quidem indifferentia nequit conjungi cum actu; sed cum proveniat ex ignorantia, & sit arbitrii defectus, locum non habuit in Christo. At indifferentia altera cum ipso actu persistit, cum sit exercitium libertatis; quamvis idem actus a voluntate perspicuo scientiæ lumine collustrata absque ulla mora exeratur. Vide Tom. 1. pagina 408.

Tertia, eaque præcipua quæstio est, an Christi merita infiniti sint pretii: sed hanc etiam dirimunt quæ præcedenti capite sexto disserui de Christi satisfactione. Infinita quippe esse Christi merita inde colligimus, quia etsi meruit per actiones tantum humanæ naturæ, cujus proprium est Deo subjici, & ipsius mandatis obtemperare; ipsæ tamen actiones erant hominis-Dei, & a persona, quæ in sua jura eas vindicabat, habebant summum, maximumque valorem. Demonstravimus enim Patres ideo satisfactioni Christi tantam vim tri-

 buere,

buere, ut non solum sufficiens fuerit ad omnia exhaurienda peccata, verum etiam superexcedens, plurisque æstimanda, quoniam non homo nudus passus est, sed homo-Deus: neque a forma assumptæ humanitatis segreganda est divinæ personæ majestas. Quare, ut cum Damasceno, & Leone Magno dictum est, patienti carni connexa erat divinitas; & licet aliud sit Creator, aliud creatura, aliud deitas inviolabilis, aliud caro passibilis; in una tamen persona concurrit proprietas utriusque substantiæ, ut sive in infirmitatibus, sive in virtutibus, ejusdem sit contumelia, cujus est gloria. Verum ab iis repetendis, in quibus multum locavi operis, supersedeo.

Prætermittendum non est autem, negare quosdam infinitum meritorum Christi valorem; propterea quod promeruerit operibus naturæ humanæ finitis, & finita quoque fuerit gratia ipsius, effectrix causa promeriti. Illud quoque nonnullos movet, quo pacto si infinita fuerunt Christi merita, non sit una tantum actione consummata humani generis redemptio. Quærunt denique quomodo diversa merita in Christo sint, si infinitum est unumquodque, neque in suo genere potest perfici.

Verum hæc omnia diluimus disputantes contra Socinum. Ad primum enim dictum est, stare cum humano opere, & finita gratia promeritum summum atque infinitum, si persona, ex cujus dignitate æstimatur opus, sit Deus ipse. Ad alterum responsum est, Christum actionibus plurimis, quarum unaquæque ad nos redimendos sufficiens erat, dedisse nobis salutaria præcepta, & ingentem erga nos caritatem manifestasse. Adde fuisse in eo potestatem referendi vel mortem, vel opus aliud ad hominum reparationem, cum sit Deus summus plenissima pollens auctoritate. Ad ultimum dicimus unum quidem esse singulorum operum Christi valorem attenta dignitate personæ, sed esse multiplicem respectu operum & objectorum: quemadmodum est una Dei actio, si referatur ad ejus omnipotentiam; multiplex, si ad res creatas: servato tamen discrimine, de quo superiori capite VII.

Quid, & quibus Christus meruerit, hoc loco non repetam; quum ex cap. 20. libri XXVII. constet non potuisse sibi promereri hypostaticam unionem, ac primam gratiam, quæ duo merita quæque præcedunt. Eadem ratio est de beatifica visione, & sanctitatis ornatu, quæ unionem ipsam hypostaticam consequuntur: non enim cadunt sub merito, quæ in primo conceptionis momento alicui tribuuntur. Meruit ergo Dominus Jesus sibimet gloriam corporis, nominis exaltationem, cultum populorum, creaturarum omnium obsequium, dæmonum subjectionem, & Ecclesiæ suæ firmitatem, atque incrementum. Quæ omnia licet sibi deberentur jure divinæ generationis, ad nostræ tamen profectum virtutis comparare voluit profusione sanguinis, maximorumque meritorum impendio. Illustris est sententia Hugonis

gonis Victorini q. 150. in Epist. ad Rom. scribentis: *Mereri geminam habet significationem: dicitur enim mereri, cum per bonum opus efficitur dignus aliquo qui prius non erat dignus; secundum quam significationem videtur nobis quod nec secundum divinitatem, nec secundum humanitatem Christus aliquid meruit, etiam in ipsa morte. Dicitur etiam aliquis mereri, cum bonum aliquod facit, quod sit dignum remuneratione; secundum quod Deus dicitur etiam mereri, cum beneficia praestat pro quibus tenemur eum in aeternum laudare, & Christus secundum humanitatem in sua passione meruit nobis introitum vitae aeternae*. Vide Thomass. lib. v. cap. 16. & Du-Hamel lib. iv. cap. 1. At nobis Christum promeruisse redemptionem, remissionem peccatorum, omniaque gratiarum munera, quae justificationem praecedunt, vel subsequuntur, liquet ex 11. capite hujus libri: quid demum praestiterit Angelis dictum est supra pag. 354. Haec itaque de Christi merito.

De Christi Oratione.

De oratione autem illud principio statuendum est, Christum Dominum Patrem orasse: quod extra controversiam omnem positum censeo. Lucae enim vi. 12. legitur: *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei*. Joann. xvii. 1. *Et sublevatis oculis in caelum dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te*. Ibidem versu 20. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me*. Legimus quoque orasse dum in Bethania suscitaret Lazarum, Joan. xi. 41. in horto Gethsemani, Mat. xxvi. 39. necnon e cruce pendens, Lucae xxiii. 34. Atque id factum optime, primo ut nobis demonstraret unde petendum sit auxilium, & quomodo in corporis animique angustiis divinam voluntatem debeamus eligere; ut praeclare demonstrat hom. 38. in Mat. pag. 707. Jo. Chrysostomus. Deinde ut omnia referret ad Patrem, inquit Epiphanius haeresi 69. quae est Arianorum, num. 30. Tum ut nobis Filii persona innotesceret, & sermo deprecantis alterum nobis fidem Trinitatis & Incarnationis insinuaret, juxta doctrinam Hilarii libro x. num. 22. praeterea, ut impleret Mediatoris officium, Sacerdotis munus, Capitis nostri partes, optimique Magistri munia; quemadmodum exponunt Augustinus in Psalm. lxxxv. num. 1. & Damascenus lib. iii. de Fide orthodoxa cap. 24.

Secundo loco animadverto Christi orationem non tam illum verum hominem demonstrasse, quàm ostendisse majestatem divinitatis: quod summopere notandum est adversus Arianos. Primo enim orans pro electis suis, Joan. xvii. 10. dixit sua esse omnia, quae Patris sunt: & versu 21. rogans, *ut omnes unum sint*, ait, *sicut tu, Pater, in me*,

me , & ego in te ; non vero , *ut tu in nobis , & nos in te* ; aperte se a creaturis separans, inquit Ambrosius lib. iv. de Fide cap. 3. num. 37. Item orans eodem cap. versu 5. *Nunc clarifica me tu , Pater , apud temetipsum , claritate quam habui priusquam mundus esset, apud te* , ostendit , *Unigenitum , quod ad divinam quidem naturam spectat, gloria sibi convenienti non esse destitutum* ; inquit Cyrillus lib. xi. in Joan. cap. 4. Lazarum pariter suscitaturus , Joan. xi. 43. postquam Patri gratias egerat, ait voce magna , *Lazare veni foras* , quæ vox imperantis est, non precantis , demonstratque internam Christi gratiam vivificantem , & divinitatis potentiam , juxta Augustinum Tract. xlix. in Joan. num. 24. Demum , ne alia exempla proferam , Lucæ xxiii. 34. exoravit veniam crucifixoribus suis , sed ibidem vers. 43. ait Latroni , *Hodie mecum eris in Paradiso* , ostendens , quomodo propria auctoritate regnum dabat , ut inquit Ambrosius citato libro iv. cap. 5. num. 56. Itaque , ut eo loci concludit sanctus Antistes , *Rogat quando passurus ostenditur , imperat quando filius Dei creditur* . Atque hinc duo inferuntur digna notatu ; perperam Arianos ex oratione, qua Christus comprobavit propriam humanitatem , impugnare divinitatis substantiam : & Paulinum Aquilejensem , dum libro i. adversus Felicem tinctum pice Nestoriana , videtur asserere Christum non orasse , intelligendum esse de illa oratione , quæ divinæ personæ deprimit majestatem .

Affirmo tertio loco quamlibet Christi orationem , absolutam , atque proficiscentem ex voluntate regimine rationis directa fuisse a Patre exauditam , ut docet S. Thomas 3. p. q. 21. art. 4. Sylvius , ac Thomistæ omnes ibidem , Estius in dist. xvii. §. 4. aliique unanimiter . Atque id in sacris literis expressum est . In Psalmo enim xx. 3. de Christo Rege legimus prænuntiatum : *Desiderium cordis ejus tribuisti ei , & voluntate labiorum ejus non fraudasti eum* . Martha Joannis xi. 22. ait : *Sed & nunc scio , quia quodcunque poposceris a Deo, dabit tibi Deus* . Ipsemet Christus eodem capite vers. 42. *Ego autem sciebam quia semper me audis* . Paulus denique in Epistola ad Heb. v. 7. *Qui in diebus carnis suæ , preces , supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere a morte , cum clamore valido , & lacrymis offerens , exauditus est pro sua reverentia* . Et quidem duo sunt , quæ non sinunt quemquam de hac re dubitare : unum , quod Christus nullam habens voluntatem rationis contrariam Deo , nil poterat absolute precibus petere , quod nollet idem Deus elargiri ; ideoque exaudiri debuit omnis oratio istiusmodi voluntatis interpretativa ; quæ est ratiocinatio D. Thomæ : alterum vero , quod cum omnia quæ petuntur in Christi nomine , cunctis , juxta Evangelica eloquia , concedantur , Mat. xxi. 21. Marc. xi. 24. Joan. xiv. 13. multo magis credendus est accepisse quicquid petiit Unigenitus filius : cujus orationi

tioni neque caritatis fervor defuit, neque fiduciæ firmitas, neque expetendarum rerum honestas, neque præstantia meritorum.

Hæc cum ita sint, illud principio a me quæritas, Eccur quando oravit ad Patrem, Matth. XXVI. 39. *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste*, nequaquam fuerit exauditus? Sed quamquam id Christus peteret commonstrans humanam infirmitatem, ac sensum, pro quo mortem refugiebat; in ipsa tamen oratione expressit desiderium ratione directum, atque absolutum & efficax, ut Patris adimpleretur voluntas, idque iterum, ac tertio dicens, *Fiat voluntas tua, & ostendens*, ut diximus paullo supra cum Chrysostomo, *voluntatem se Dei omnino continere, & ubique voluntatem Dei quærendam, & eligendam esse*. Quamobrem in hac oratione non solum attendi debet voluntas, quæ sentiens tristitiam mortis, exclamavit, *Transeat a me calix iste*, verum etiam imperium rationis, quo addidit, *Fiat voluntas tua*: atque istud præsertim, cum voluntas quæ sequitur rationis deliberationem, sit absoluta & propria; quæ vero sectatur motum sensualitatis, (inquit ibidem S. Thomas) sit potius *velleitas*. In illa ergo oratione quod Christus absolute petiit, & deliberata voluntate exoravit, impletum est: atque huic responsioni lubens subscribo. Est tamen sententia beati Hilarii lib. x. de Trinit. num. 37. 38. & 41. non sibi orationem illam Christum fecisse, sed Apostolis, qui per calicem Dominicæ passionis tentandi erant: at Hilarius de Christi divinitate ibidem disserens demonstrat mortis tristitiam non potuisse perturbare mentem divinitati conjunctam, quod evenire utique potest hominibus ceteris; ideoque non indigebat Christus auxilio ad voluntatis reprimendam obluctationem: quale auxilium Martyribus implorabat. Quare, ni fallor, potest Hilarii sententia propugnari simul cum præcedenti. Idem dicendum arbitror de responsione quorumdam asserentium orationem Christi exauditam fuisse, non ut mortem evaderet non patiendo, sed ut mortem vinceret resurgendo, quod videtur conforme verbis Apostoli ad Hebr. v. 7. Recurrit enim responsio prima; quoniam ut mortem vinceret erat divina voluntas, idque Christus orabat voluntate deliberata: quamquam, me quidem judice, ea verba, *Transeat a me calix iste*, non mortis victoriam significant; sed afflictionem potius atque passionem, calicis poculo comparatam Matth. XX. 22. & Joan. XVIII. 11.

Quæris præterea, quomodo exaudita fuerit altera Christi oratio, qua in cruce clamavit, Luc. XXIII. 34. *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt?* Complures enim teterrimæ illius mortis auctores, atque magna Judæorum in illam conspirantium pars miserrime perierunt. Respondet autem S. Thomas citato art. 4. ad 2. non orasse Christum *pro omnibus crucifixoribus, sed pro iis solum, qui erant*

erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam: quam responsionem omnino tenendam esse demonstrat ibidem Sylvius ex verbis Christi Joannis XVII. 9. *Ego pro eis rogo, non pro mundo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt*: quo loco & nos usi sumus Tom. III. pag. 352. ad demonstrandam in Christo pro salute electorum peculiarem solicitudinem. Accedit ad hanc responsionem corroborandam Augustinus, cujus Tract. XXXI. in Joan. num. 9. hæc sunt verba: *Videbat quosdam suos inter multos alienos: illis jam petebat veniam, a quibus adhuc accipiebat injuriam*. Verum cum sæpenumero dictum sit mortem Christi omnibus, etiam reprobis, attulisse redemptionem, ac parasse salutarem medicinam, quamvis illius mortis beneficium singuli non accipiant, sed ii tantum, quibus per fidem, per caritatem, & per sacramenta applicatur: cohærenter assero, Christum in cruce pro electis orasse, *ut salutem consequerentur*, quod optime expressit D. Thomas; pro reprobis vero orasse, ut iis quoque pararetur salubre medicamentum, neque ulli mortalium pœnitentiam agenti denegaretur venia, atque in utraque parte exauditam fuisse Christi orationem. Audiendus est Augustinus serm. 175. aliàs 9. de verbis Apost. num. 2. & 3. *Ille autem*, inquit, *etiam cum occideretur medicus erat, vapulabat, & curabat: patiebatur phreneticum, nec deserebat ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei, postremo occidebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumferebatur, & medicus erat. Agnoscis phreneticos, agnosce & medicum. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Illi perdita mente sæviebant, & medici sanguinem sæviendo fundebant: ille etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamentum faciebat. Non enim frustra dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt; orat Christianus, & exauditur: orat Christus, & non exauditur? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant. Erant in ipso populo, a quo ipse medicus occidebatur, & in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur*. Hactenus de Christi oratione.

DE CHRISTO MEDIATORE.

Postremo loco dicenda nonnulla sunt de officio Mediatoris. Ac primo Christum Mediatorem esse peculiari quodam titulo, & ad differentiam Sanctorum, quatenus ipse solus nos redemit, ac pretio sanguinis sui debita persolvit nostra, quamvis etiam Sancti per Christi gratiam, & redemptione peracta, pro nobis fungantur intercessorum officio, satis superque demonstratum esse contra Socinum, ac traditum ab Apostolo 2. ad Corinth. v. 18. prima ad Timot. II. 5. aliis-

aliisque in locis innumeris. Inquirendum remanet, secundum quam naturam Christus sit Mediator, an secundum divinam, an secundum humanam, an secundum utramque. Missis itaque Socinianis, qui divinam in Christo naturam negant, aliisque Arianis & Ebionitis; sciendum est Andream Osiandrum Lutheri discipulum, cum refutaret sententiam aliorum Novatorum, autumantium justificari homines per solam fidem, excogitasse absurdiorem alteram, quam amplexi sunt Joachimus Westphalus, & Joannes Wigardus, fieri scilicet justificationem per ipsam justitiam *substantialem* Christi sanctis inhabitantem. Quem errorem oppugnaturus Franciscus Stancarus Mantuanus addictus partibus Lutheranis in Apologia edita adversus Witembergenses, docuit Osiandri sententiam labili innixam esse momento, cum Christus sit mediator, & justificationis auctor, spectata tantum natura humana, quæ nequit justis singulis inhærere. Ita Osiander divinæ tantum naturæ, Stancarus humanæ duntaxat tribuit Mediatoris officium. Legatur Florimundus Ræmundus lib. II. cap. XIV. num. 6. & cap. XV. num. 1. Contra Stancarum conscripsit Joannes Calvinus duas ad Polonos epistolas: in quibus mediam ingressus viam tradidit Christum Mediatorem esse secundum utramque naturam. Sed nec Calvinus recta incessit, autumans juxta utramque naturam Christum perfunctum Mediatoris officio: quum sententia Catholica teneat, Christum utique esse Mediatorem ut Deum & hominem, sed ex humana tantum natura tanquam a principio, ut inquiunt, *formali*, prodiisse opera redemptionis; quæ a persona Verbi exequentis quæ carnis erant, habebant pretium, valorem, ac dignitatem.

Hæc si probe distinguas, nihil occurret in hac materia difficultatis: & quamquam ad ea distinguenda satis superque sufficiunt quæ diximus in confutatione trium hæresum, Monothelitarum, Nestorianorum, Eutychianorum: majoris tamen perspicuitatis gratia affirmo primum, non fuisse Christum Mediatorem, prout est homo a persona Verbi præcisus. Quod probatur primo, quia in nostræ Redemptionis negotio non debet humanitas considerari a divinitate sejuncta; quoniam Christus non potuit occidi nisi ut homo, & non potuit morti suæ tantum conferre pretium, nisi ut Deus. Atque id præcedenti cap. VI. ratione, & auctoritate probatum est. Deinde ipsum Mediatoris nomen commonstrat, debuisse Christum habere aliquid cum Deo, & cum hominibus commune, quemadmodum docet Irenæus lib. III. cap. 20. nunc 18. num. 7. Joannes Chrysost. hom. VII. in Epistolam I. ad Timotheum, Theodoretus Dialogo III. Lactantius lib. IV. cap. 25. & S. P. Augustinus in Enchirid. cap. 108. n. 28. lib. X. Confess. cap. 42. num. 67. serm. 2. in Ps. 90. n. 1. aliisque in locis supra productis. Depromitur præterea illustris ratio ex ipsomet

Augustino lib. 1. de Consensu Evangelistarum cap. 35. num. 53. quæ ex Theologiæ nostræ principiis sponte fluit: & quam ut percipias, recole immutabilem virtutis regulam nihil esse aliud, quam sapientiam Dei: rectam esse rationalem Creaturam, dum hujus sapientiæ particeps facta casto amore adhæret summo bono; impiam vero, dum avertens mentis obtutum a luce sapientiæ, convertit se ad imaginem rerum commutabilium, atque his adhærescit amore noxiæ cupiditatis. Ut ergo hinc animus divellatur, & ad suprema redeat, opus habet ipsa Dei sapientia, quæ nos ex imis attrahat ad superna. Audi nunc citato loco Augustinum: *Quia omnia, quæ in contrarium pergunt per aliquod medium reducuntur, & ab æterna justitia temporalis iniquitas nos alienabat; opus ergo erat media justitia temporali, quæ medietas temporalis esset de imis, justa de summis, atque ita se nec abrumpens a summis, & contemperans imis, ima redderet summis. Ideo Christus mediator Dei & hominum dictus est, inter Deum immortalem, & hominem mortalem Deus & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat.*

Nihilominus assero, quod si attendantur opera, per quæ Christus partes Mediatoris implevit, Mediator est in quantum homo. Principio id affirmat Apostolus in 1. ad Timoth. II. 5. scribens: *Unus Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus.* Præterea Augustinus de Peccat. Origin. cap. 28. num. 33. inquit: *Non autem per hoc Mediator est, per quod æqualis est Patri.* Similia habet Tract. 82. in Joan. num. 4. & lib. x. Confess. cap. 43. num. 63. Deinde idem tradit Magister dist. 19. & antiqui omnes Scholastici, necnon S. Thomas q. XXVI. art. 2. Sylvius ibidem, Estius in dist. XIX. §. 7. Denique ratione constat mortem, obedientiam, orationem, sacrificium crucis, & cetera Mediatoris officia peracta quidem esse a persona divina, sed ratione naturæ assumptæ. Quamobrem mirari soleo recentiores aliquos, qui longam instituunt disputationem, ut ostendant hæc non juvare Scantarianos. Isti enim cum Nestorio negabant Verbi personam redemptionis opera perpetrasse, affirmantes τῷ λόγῳ adfuisse tantum naturæ humanæ, ut posset passionem perferre, ut inquit citato loco Ræmundus, Canisius in Præmonit. ad librum 1. de Corruptelis Verbi Dei, necnon Vasquesius disput. 83. cap. 2. At nos ipsum Dei Verbum passum, mortuum, & Mediatoris officio perfunctum profitemur ratione humanitatis assumptæ, quam a Verbi persona minime separamus, refutantes hac fidei professione, Stancari, Osiandri, Calvini, aliorumque omnium hæreticorum errores.

Habes hinc, Lector, quantum in Mediatoris officio Dominus Jesus discrepet a Sanctis suis. Primum quia humana natura Christi est Verbo unita *hypostatice*, Mediator est, ut inquiunt Theologi, per *me-*

mediationem substantialem, idest, Mediator noster non morali tantum affectu, ut sancti alii, sed *substantiali* unione conjunctus est Deo. Ille insuper est reconciliatio & propitiatio pro peccatis totius mundi; alii habent ministerium reconciliationis. Fecit ille proprio sanguine ægrotis medicamentum: ceteri tantum dant operam, ut ægrotis medicina applicetur. Christus est fons gratiarum, lux, via, veritas, vita; alii Christi gratiam suppliciter petunt, lumen quærunt, viam commonstrant, veritatem docent, vitam annuntiant. Christus denique est Ecclesiæ caput, vivus Panis, Sacerdos & holocaustum: sancti autem sunt Christi membra, pascuntur ad Christi mensam, offerunt Christi victimam.

Denique inquirunt aliqui, an etiamnum sedens a dextris Dei orando, atque interpellando pro nobis exerceat piissimus Jesus officium Mediatoris. Exercet utique. Nam Apostolus ad Rom. VIII. 34. ait: *Christus Jesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*: & ad Hebr. VII. 25. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Joannes etiam in priori Epistola cap. II. 2. *Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum*. Legatur Augustinus Epist. 59. ad Paulinum quæst. 5. nunc 149. num. 14. & 17. & Tract. I. in Epist. Joan. num. 8. Joannes Chrysostomus hom. XVIII. in Epist. ad Rom. hanc profert rationem, quoniam Christus in cælis *nostri curam non deposuit, & adhuc eamdem caritatem constanter servat*. Scribit idem Theodoretus Tom. III. pag. 70. Theophylactus in cap. VIII. ad Rom. ac Patres alii. Me non latet eruditum Vasquesium disp. LXXXII. cap. 2. contendere Patrum testimoniis, quod Christus in cælis non oret, nisi naturam nostram in Patris dextera collocatam incessanter Patri manifestando, ut inquit Paulinus Aquilejensis in libro Sacrosyllabo, Nazianzenus orat. 36. num. 52. & Gregorius Magnus libro 22. Moralium cap. 13. Verum manifestat quidem Salvator Patri susceptam pro nobis humanitatem; sed non absque interpellatione, atque oratione: quam si aliqui Patrum denegare videntur, aut sermonem instituunt de oratione illa, quam fecit in diebus carnis suæ cum lacrymis & clamore valido, ut inquit Apostolus ad Hebr. V. 7. vel de oratione, qua petitur redemptio hominum, non redemptionis applicatio; vel de ea, quæ sita est in vocibus oris, non in cogitationibus cordis. Priori sensu loquuntur Nazianzenus & Paulinus, postremo autem Gregorius: nam illi oppugnant hæreticos deprimentes personam Christi; hic vero demonstrat æternam vitam corde potius, quam ore petendam esse. Profecto orationem Christi nihil gloriæ & majestati ipsius derogare, demonstrat citato loco Theodoretus duorum regum exemplo: quorum unus si a regni consorte petat, ut ei quispiam reconcilietur, *hoc ne* (inquit Præsul Cyrensis) *de ejus qui*

 petit;

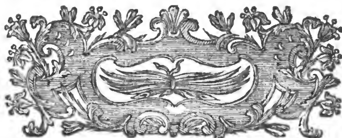
petit dignitate detrahit? *Nequaquam*. Atque hæc dicta sint de humani generis redemptione, de Unigeniti Filii Dei nimia erga nos caritate, de magno Sanguinis ejus pretio, & de beneficiorum omnium maximo perpetua contemplatione in memoriam revocando.

Hoc igitur pretio captivi cum redimuntur,
Agnoscant quali conclusi carcere, quove
Obsessi fuerint morbo: quibus eripiendis
Sucurri haud aliter potuit, quam morte Medentis:

inquit in Carmine de Ingratis cap. 54. alias 43. Aquitanorum decus, & Augustinianæ doctrinæ vindex, beatus Prosper.

DE

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS NONUS

In quo disputatur de tempore perfectæ Reparationis.

NESCIO, qua de causa recentiores Scholastici dantes operam Theologicis institutionibus politiori stilo tradendis, gravissimas disputationes de Christi ætate, ac de rebus ab ipso gestis omittant; nisi forte, quod hujusmodi dissertationes difficillimæ sint, easque sibi sacrarum Historiarum Scriptores, Chronologi, & Critici soleant jure suo quodammodo vindicare. At ego illas penitus non prætermittam, propterea quod Chronologicæ saltem necessariæ videntur, ut percipiantur libri xxv. supputationes; præsertim cum nostratium plurimi, non viri summi, ac domestici Norisii, sed Alexandri Natalis, doctissimi quidem, sed cum Usserio, ceterisque postremi ævi Chronologis haud recte de Christi ætate differentis, dediti pervolvendis lucubrationibus; atque assueti duntaxat lectioni Theologicorum librorum, qui nuper e Galliis ad nos cum magna Auctorum fama delati in dies typis Italicis recuduntur, nisi forte in controversiis ceteris, in his saltim a vero exorbitant: nec Norisii tantum, quod in Augustinensibus doleo magnopere, sed & Augustini de Christo affixo

fixo cruci Coss. duobus Geminis sententiam aut deserunt, aut ignorant, necnon, si probe scio, in supputatione hebdomadum Danielis ignoranter, ac temere oppugnant. Perpaucis itaque disputationibus exornandis, quæ ad domestica limina Norisianam Chronologiam revocarent, dicandos putavi conatus istos tenuissimi ingenii mei, fortassis Instituti nostri sodalibus haud inutiles, exterisque minime ingratos. Et quoniam etiam sunt, qui ut uno, vel altero studiorum anno se plurimum profecisse videantur, vix conjicientes oculos in Serrium, Tillemontium, Honoratum, aut Criticum alium, vel Historicum recentiorem, pervulgatis controversiis rejectis, disputare solent absque delectu de re aliqua, sciolis nova, & jucunda litteratulorum congressibus; ut iis simul morem geram, ostendamque quid in vellicandis receptis traditionibus sit periculi, & audaciæ, inferam Chronologicis discussionibus aliquam animadversionem in Christi vitam. Ero tamen hac in re brevis, tum quia plura non patiuntur voluminis hujus angustiæ; tum etiam quia opinione nostra Scholastica Theologia methodo, & ordine a nobis servatis tradenda est, ut juvenes his studiis peractis, certisque imbuti elementis, aut Ecclesiasticæ historiæ, aut lectioni sacrorum Canonum, aut Patrum monimentis se totos libero, ac maturo judicio devoveant. Si quis vero nobis auscultet; illum forte consilii non pœnitebit: neque ætate grandævus mirabitur se perperam diu lusisse operam, quod nos fecisse maximo cum dolore experimur. Ceterum, ut me revocem ad munus pensumque meum; Doctores quoque Scholastici multa de rebus a Christo patratis disseruerunt, Divus Thomas, Alexander Alensis, Suaresius, Sylvius, alii: ut mihi succensendum non sit, quod nonnulla tradam necessaria admodum, & quibusdam forsitan eruditulis hactenus incomperta.

CAPUT I.

Exposita sententia nostra de genere Herodis, hujus Epocha figitur, & explanatur.

CUm natus sit Jesus, teste Evangelista, in diebus Herodis regis; priusquam definiam annum salutiferæ nativitatis, statuere cogitavi Epocham Herodianam: quod nunc faciam, investigato genere ejusdem regis. Non consentiunt Auctores, cujas Herodes fuerit. Genus illum traxisse a primoribus Judæorum ait Nicolaus Damascenus apud Josephum lib. XIV. Antiq. cap. 2. nunc 1. num. 3. Fuisse Idumæum genere scribit eo loci Josephus, necnon lib. 1. de Bello cap. 5. nunc 6. num. 2. Assentiuntur Hegesippus lib. 1. cap. 14. Pho-

Photius in Biblioth. num. 238. Petavius lib. x. de Doctrina Temp. cap. 5. Natalis Alex. vi. Act. M. dissert. 9. Valesius in Notis ad Euseb. lib. 1. cap. 6. Usserius ad an. P. Jul. 4642. Ezech. Spanhemius in Stemm. Herodis, Cellarius in Hist. Herod. Noldius in Historia Idumæa, Sam. Basnagius in principio Annalium; innumeri denique, cum orthodoxi, tum hæretici. Fuisse Ascalonitam genere, ejusque patrem Antipatrum postea ab irruentibus Idumæis in Idumæam adductum, Ascalone in templo Apollinis functum officio æditui narrat Eusebius lib. 1. cap. 6. ex Epistola Africani ad Aristidem, & S. Epiphanius Hæres. 20. quæ est Herodianorum: idem propugnat Baronius in Apparatu, Salianus ad annum 3989. n. 12. in singulari opusculo de Herode Nicolaus Serarius, nec dissentiunt Magdeburgenses Cent. 1. lib. 1. cap. 3. Sive Idumæus fuerit, sive Ascalonita, fuisse alienigenam est communis traditio Patrum, quam defendunt Serrius Exerc. de Christ. 17. Tournelius q. 3. de Incarnat. art. 1. Witasse q. 3. art. 1. cap. 1. Censendum esse indigenam, & Judæum genere contendunt Joseph Scaliger in Animadvers. Eusebianis ad an. 1983. Casaubonus exercit. 1. in Baronium, Torniellus ad annum. 4018. num. 7. Daniel Huetius in Demonstr. Evangelica prop. ix. cap. 4. & Claudius Frassen disp. 1. art. 1. sect. 3. q. 5. Sententiam nostram proxima thesi explicabimus.

Propositio I. Herodes alienigena dicendus est: an Idumæus fuerit, an Ascalonita, incertum; videtur tamen probabilior opinio eorum, qui illum existimant Idumæum.

Demonstratur prima pars testimonio Judæorum. In omnibus quippe Hebræorum Chronicis, Regnum Herodianum appellatur regnum *Proselytorum*: deinde Josephus lib. xiv. Antiq. cap. 2. nunc 1. num. 3. ait Antipatrum fuisse *genere Idumæum*; fuit autem Antipater pater Herodis. Ibidem ait Nicolaum Damascenum deducentem Antipatri genus *a primoribus Judæorum*, mentiri *in gratiam Herodis, quem fortuna ad Hebræorum regnum evexit*. De eodem Antipatro scribit lib. 1. de Bello cap. 5. nunc 6. num. 2. *Erat autem genere Idumæus, & nobilitate, & opibus, & alia potestate gentis suæ princeps*. Probatur præterea traditione Patrum, quorum singuli Herodem faciunt *alienigenam*, etiamsi non videantur convenire in eo, an fuerit Idumæus genere, an Ascolonita; sed hanc esse nominis, verborumque discrepantiam merito asseruit citato loco Petavius. Sive enim dixeris Antipatrum Ascalone natum, & illinc abductum ab Idumæis cum Africano, atque Epiphanio; sive Idumæum genere, & Ascalone commoratum, ut dicam paullo infra, persistit sententia Herodem adstruens alienigenam, & cohærentia inter eos, quorum aliqui Herodem Ascalonitam appellant, aliqui vero Idumæum. Torniellus & Frassen respondent non esse attendendam traditionem Patrum, quod nec de genere Herodis hi data opera pertracta-

tractarint, nec hæc quæstio ad fidem pertineat. Sed cum omnia argumenta, quæ adversus traditionem istam proferuntur, inepta sint, & futilia; intemperanter se gerunt, qui putant Patres omnes in errore fuisse versatos, maxime cum Patribus ipsis compertum fuerit tradi Judæorum historiis literisque certissimis, *primum alienigenam Herodem regem fuisse in gente Judæorum quo tempore Christus natus est*, ut inquit Augustinus lib. XII. contra Faustum cap. 42.

Herodem itaque fuisse Ascalonitam probant primò ex Julio Africano, qui in Epist. ad Aristidem apud Eusebium inquit *Herodem Antipatri fuisse filium: huic vero Herodem quemdam Ascalonitam, unum ex numero servorum templi Apollinis, quod Ascalone est, fuisse patrem: Antipatrum, cum admodum puer a latronibus Idumæis captus esset, cum iisdem diutius vixisse, eo quod pater præ inopia pretium pro redemptione illius solvere non valeret; moribus postea, atque institutis Idumæorum innutritum Hircani Judæorum Sacerdotis amicitiam fuisse consecutum*. Idem confirmant ex Epiphanio eamdem historiam narrante ad hæresim XX. Herodianorum. Accedit S. Ambrosius lib. III. in Lucam num. 41. Ad hæc Herodem *Ascalonitam* appellant S. Martyr Justinus in Dialogo cum Tryphone, Theodoretus dialogo primo, Severus Sulpitius lib. 2. Historiæ sacræ, Photius etiam in Bibliotheca num. 76. licèt Cod. 238. faciat *Idumæum*, Eutychius denique Alexandrinus in Annalibus editis a Pocochio. Qui hanc sententiam propugnant, asserunt Herodem ab aliis Patribus dici Idumæum a nativitate, cum ab avorum origine fuerit Ascalonita. Atque ita facile singulos revocant ad concordiam.

At fuisse *Idumæum* genere affirmant longe plures, quibus adstipulatur, ut vidimus, Flavius Josephus. Hegesippus pariter lib. I. cap. 14. scribit de Antipatro: *Is erat Idumæus genere, moribus apud suos clarus, non tenuis pecuniæ, & prævalidæ potentiæ*. Rupertus libro 9. in Gen. cap. 29. *Herodes*, inquit, *Alienigena, patre Idumæus, matre ortus Hebraiea*. Qui autem huic sententiæ subscribunt, possunt reponere ab aliis Patribus Herodem dici *Ascalonitam*, quia etsi Idumæus genere, quandoque Ascalonem inhabitaverit; quæ videtur sententia Norisii dissert. V. de Epoch. Syromacedonum Tom. II. pag. 542. Ex his probatur propositionis nostræ pars prima: Omnium prorsus consensu Herodes vel Idumæus est, vel Ascalonita: aut fuerit Ascalonita genere, & nativitate Idumæus; aut Idumæus origine, Ascalonita domicilio atque sede. At sive Ascalonitam, sive Idumæum dixeris, semper alienigena est. Igitur Herodes est alienigena. Recte Serarius de Herode cap. 9. *Modò ex Hebræa gente non fuerit Herodes, cujusque gentis alterius fuerit, alienigena semper contra Scaligerum intelligitur*.

Quærenti a me tamen, cui parti potius adhæream, primum re-

respondeo me summopere eos commendare, qui vitantes ejuscemodi conflictum dicunt absolute Herodem alienigenam: atque ut id afferam, ducor hisce momentis. Primum est, quod hac ratione stat sua cuique Patrum auctoritas. Alterum, quod docti viri ajunt hanc esse verborum conflictationem, & cum possunt facile componi Scriptorum dissidia, non opus est singula expendere minutatim. Tertium quod Eusebius commendans traditionem Africani, laudat quoque sententiam Josephi scribentis Herodem paterno genere fuisse Idumæum. Quartum denique, quod inter Patres præstantissimi vocant Herodem alienigenam & proselytum, nihil de ipsius patria definientes: ut Hieronymus lib. I. in Oseam cap. 3. & lib. III. in Matth. cap. 22. S. P. Augustinus lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 45. num. 3. atque lib. XII. contra Faustum cap. 42. necnon Cyrillus Alexandrinus lib. VIII. contra Julianum pag. 260. quorum testimonia magis videntur expedita ad eos revincendos, qui arbitrantur Herodem Judæum genere.

Deinde affirmo videri mihi probabiliorem sententiam eorum, qui Herodem existimant *Idumæum*. Movet autem me primò numerus & eruditio eorum Scriptorum, qui sententiam istam propugnant. Deinde S. Ambrosius lib. III. in Lucam num. 41. ait opinionem alteram tradi *ab his, qui sive argumentati, sive simpliciter docentes, sive vera adstruentes* Herodem fecerunt Ascalonitam: in quæ verba adnotarunt Benedictini, *Narratio illa ut prorsus fabulosa, & commentitia rejicitur, neque omnino probatur Ambrosio*. Præterea non conveniunt Africanus atque Epiphanius, cum unus *Hierodolum*, sive æditumm Apollinis faciat Antipatrum, alter Herodem Antipatri patrem; & aliunde constet patrem Antipatri appellatum fuisse *Antipatrum Antipam*, ex Josepho lib. XIV. Antiq. cap. 2. nunc 6. quamquam fateor hæc posse facile conciliari, si Antipatro ac patri idem tribuamus in templo Apollinis ministerium, & avo Herodis nomen *Herodis* simul atque *Antipatri*. Verum gratis id fingitur. Insuper conciliari nulla ratione potest, Antipatrum fuisse non tenuis pecuniæ & prævalidæ potentiæ virum, ut cum Josepho scribit Hegesippus; ac non potuisse *præ inopia* redimi ab Idumæis, quemadmodum Epiphanius inquit post Africanum. Item quod de Antipatro scribit Josephus ex hoc redditur probabilius, quod vir miserrimus & captivus non adeo facile venisset in amicitiam Hircani summi Judæorum Pontificis, neque is Mariamnem neptem suam formæ venustate insignem, & nobilissimo exortam genere Herodi locasset in matrimonium. Insuper pater Antipatri, auctore ibidem Josepho, tenuit totius Idumææ præfecturam: quomodo ergo Antipater captivus in Idumæam a latronibus adductus est? Ad hæc cum Africanus opinionis suæ neminem alium laudet auctorem, quàm privatam traditionem quorumdam, qui

se faciebant Domini cognatos, Josephus autem gentis suæ origines, historiasque conscribat, antiquior etiam sit, & ætati Herodis proximior, hujusque avum, parentes, uxores, filios, universamque familiam recenseat; huic potius, quam illi videtur fides præstanda. Hæc sunt quæ me permovent, ut Herodem asseram Idumæum.

Non hinc tamen infertur, male a multis Patribus dictum *Ascalonitam*. Enimvero constat ex Josepho citato loco Antipam patrem Antipatri *fecisse amicitiam cum Arabibus, Gazæis, & Ascalonitis, eosque sibi multis & magnis muneribus conciliavisse*. Factum id, uti adnotavit dissert. v. de Epoch. Syromaced. Norisius, ut si forte æmulorum invidia excideret a gratia Alexandri regis, posset Ascalonem ad amicam urbem secedere. Valde itaque probabile est majores Herodis quandoque Ascalone fuisse commoratos. Confirmat sententiam suam Norisius, ex quo Herodes ad regnum evectus, memor pristinæ amicitiæ, & paterni domicilii construxerit *Ascalonitis balneas & fontes magnificos, prætereaque peristylia tam opere, quam magnitudine suspicienda*, ut ait Josephus lib. 1. de Bello cap. 16. nunc 21. num. 11. Cæsar etiam Herodis *sorori Salomi ædes regias in Ascalone largitus est*, ut inquit idem Historicus lib. 2. de Bello cap. 4. nunc 6. num. 3. Igitur Herodes & Idumæus, & Ascalonita recte dicitur; *Idumæus* genere, *Ascalonita* domicilio, semper tamen *proselytus*, *atque alienigena*.

Qui Herodem putant Judæum, opponunt primo testimonia Scriptorum, Nicolai Damasceni, de quo supra: ipsius Josephi, qui lib. xx. cap. 6. nunc 8. num. 7. sermonem instituens de rixa inter Judæos, & Syros orta Cesareæ, inquit: *Judæi primas sibi deferri volebant, quod Rex illorum Herodes fuerit Judæus*. Libro etiam xv. Antiq. cap. 14. Judæi ab Herode dicti sunt *viri ejusdem originis*, ἄνδρες ὁμόφυλοι. Strabo quoque lib. xvi. Geographiæ Herodem vocat ἄνδρα ἐπιχώριον, *virum indigenam*. II. Si Herodes fuisset Idumæus genere, ad solium evectus studuisset Idumæorum ritus inducere, quemadmodum Hircanus coegerat Idumæos ad Judæorum legem, ac politiam. III. Ex Josepho lib. xv. cap. 7. num. 9. Costobarus Idumæus factus gener regis indignum existimabat Idumæos servire Judæis. Herodes ergo Idumæos ipsos in suam libertatem vindicavisset, si ortus esset eodem genere. IV. Hircanus alienigæ non locasset in matrimonium neptem suam Mariamnem, cum id Exodi xxxiv. 16. & Deut. vii. 3. inhibeatur. V. Præsetulit Herodes Judaicæ legis zelum maximum, adeo ut Cæsar apud Macrobium lib. 2. Saturn. cap. 4. cum audisset Herodem occidisse filium suum, dixerit, *Melius est Herodis esse porcum, quam filium*. Ejusdem religionis argumentum sunt instauratum ab ipso Templum, solicitudo ne statua Caji Cæsaris persisteret in sacris ædibus, aliaque hujus generis facinora. VI. Nisi Judæus Herodes fuis-

fuisset, falsitatis convinceretur vaticinium Genesis xxv. 23. *Major serviet minori*, quandoquidem Idumæi originem ducentes ab Esau imperassent Jacobi posteritati. VII. Multo magis corrueret oraculum Jacobeum Gen. XLIX. 10. de non auferendo sceptro de Juda usque ad Messiæ adventum; nam ablatum foret anno ante Christum 35. dum Herodes regnum Judæorum adeptus est. VIII. Matth. 22. commemorantur Herodiani. Hi existimabant Herodem esse Christum, juxta Epiph. h. 20. Incredibile est autem habitum fuisse, ut Messiam, principem non Judæum. IX. Tandem Idumæi quoque erant Judæi: si ergo Herodes fuit Idumæus, Judæus fuit.

Resp. ad primum nil probare prædictorum Scriptorum testimonia, nam Nicolaum Damascenum in gratiam Herodis mentitum affirmat Joseph lib. XIV. cap. 1. num. 3. Ad seipsum, ceterosque intelligendos, facem præfert idem Historicus lib. XIII. cap. 9. num. 1. ubi de Idumæis ab Hircano devictis inquit: *Illi vero patriæ suæ amore tum circumcisionem admiserunt, tum vitam in ceteris similiter ac Judæi agere constituerunt. Atque eo tempore ipsis contigit, ut deinceps Judæi essent*. Hoc sensu dici ὁμοφύλους *Judæos*, atque *Idumæos* a Stephano, & a Strabone, compertum est. Ergo Judæi, Idumæique *idem genus* sunt, quatenus Judæorum nomine veniunt recutiti, & ritibus Mosis addicti; non quatenus designantur eo nomine posteri Jacob. Alterum diluitur iis, quæ de moribus Herodis narrantur lib. XV. Antiq. cap. 9. num. 6. *Cogebatur a receptis moribus decedere & patria instituta violare, dum & urbes ambitiosa sui ostentatione conderet, & templa erigeret, non hæc quidem in Judæa, nam Judæi nunquam tulissent, cum nobis interdictum sit statuas & simulacra Græcorum more colere, sed alias regiones & urbes ita instruxit & ornavit, Judæis semet purgans, quod non suapte sponte, sed ex jussu & mandatis hoc faceret, a Cæsare vero & Romanis gratiam iniens, quasi non adeo patriis moribus, ac eorum honori studeret*. Itaque Herodes non induxit ritus Idumæos, ne Judaicum populum adversum se concitaret, & quoniam Hebræorum statutis imbutus veram noverat religionem. Ad tertium respondeo Costobarum fuisse *de genere Sacerdotum Coze, quem Deum existimant Idumæi*, studuisse autem, ut Judæorum excuteret jugum, *quod arbitrabatur accisis Herodis viribus facile se posse gentis Idumææ dominatum adipisci*, inquit Historicus lib. XV. cap. 7. num. 9. Perperam itaque comparatur proselyto & regi homo principatum affectans atque idololatra. Ad quartum dico primum, vetitum Judæis jungere connubia cum idololatris, ut liquet ex locis objectis; Herodem vero fuisse *proselytum*: deinde peto a Torniello & Frassenio, qui adeo commendant Herodis pro lege zelum, & has argutiunculas objectant, cur Herodes Costobaro Idumæo, apud Josephum cit. loco, *Salomen sororem suam nuptui dedit?* Ad quintum idem,

idem, ac ad secundum esto responsum; ne longior sim narrando servitutem qua Herodes Judæos premebat, insidias quas struxit Aristobulo, cædem Hircano illatam, interfectam Mariamnem, aliaque flagitia innumera. In argumentatione sexta non immorabimur, longo enim tempore posteri Jacob tenuerunt principatum in filios Esau, at non semper. Quod sequitur nullius est ponderis; tempore quippe Herodis sceptrum penitus ablatum est, & quia ipse fuit Rex primus alienigena, & quia non permansit eo regnante *Dux de femoribus Juda*, ait Hieronym. lib. 3. in Matth. cap. 22., *Rex de femine Juda*, inquit Augustinus lib. XII. contra Faustum cap. 42. *Principes ex tribu Juda & David qui per successores sceptrum ad regnum Herodis usque transmiserunt*, scribit Cyrillus lib. VIII. contra Julianum 260. Quo autem pacto ad Herodem usque sceptrum permanserit non solum in Judæorum populo, sed etiam *in tribu David, in semine Juda, in duce ex hujus femoribus orto*, diximus alibi. Si vero cum viris doctis sceptrum referas ad solum regem genere Judæum; dico ablatum quidem paullo ante Christum, sed non esse vaticinium Jacobæum ad punctum & particulam temporis coarctandum: nam & in magnis rerum eventis solet tempus diutinum designari, ut dum dicimus adventurum Antichristum in fine mundi: & signum debet rem, quam promittit, præcedere. Sane Jacobi vaticinium eventum omnium maximum portendebat: & sceptri Judaici finem tanquam signum illius eventi prænuntiabat. Fateor tamen non posse falsitatis convinci celeberrimum vaticinium, etiamsi Herodes dicatur *indigena*, quoniam successor ejus Archelaus non obtinuit a Cæsare *regii nominis honorem*, ut legimus lib. XVII. Antiq. cap. 13. nunc 11. num. 4. Quare sententia Tornielli, Frassenii, & Huetii nullatenus enervat, ut quidam arbitrantur, oraculum Jacobeum: sed rejicitur a nobis tantummodo tanquam falsa. Ad objectionem octavam dico in sententia Hieronymi Herodianos fuisse *Herodis milites*, & S. Doctoris lib. III. in Matth. pag. 104. Tomi IV. hæc verba legi: *Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant: quod nusquam omnino legimus*. Sed dato id Herodianos credidisse; quid mirum hos Herodem pro Messia coluisse, quum Joseph Historicus Messiam dixerit Vespasianum, aliique Simonem Magum, & Dosithæum Samaritas? Adde hoc argumento, si quid evinceret, etiam probari Herodem esse filium Davidis, atque de Tribu Juda, quoniam verus Messias e semine David expectabatur. Postrema objectio facillime ex dictis diluitur, quoniam Idumæi erant quidem Judæi religione, sed genere atque origine ἀλλοφύλοι, *proselyti*, *alienigenæ*; qualem fuisse Herodem dixi hactenus: nunc de Epocha.

PROPOSITIO II. Duplex distinguenda est Epocha Herodiana, quarum prima figenda est anno U. C. 714. P. Julianæ 4674. Coss. Domitio

tio Calvino II. & Asinio Pollione: altera anno U.C. 717. P. Jul. 4677. Coss. M. Vipsanio Agrippa, & L. Caninio Gallo.

De priori Epocha consentiunt accuratissimi Chronologi, Petavius lib. x. de Doctrina Temp. Norisius dissert. 2. Cenot. Pisan., dissert. v. de Epoch. Syromaced. & in Paræn. ad Johan. Harduinum, Usserius ad annum 3964. Calvisius in Augusto, Pagius in Apparatu num. 80. Basnagius ad an. P. Jul. 4711. Auctor Chronologiæ ad Biblia Antonii Vitrè, & post doctrinam temporum majori in lumine collocatam, omnes propemodum. Demonstratur autem I. Joseph lib. xiv. Antiq. cap. 14. num. 5. olim cap. 26. inquit de Herode: *Ille regnum suscipit Olympiade centesima nonagesima quarta, Cajo Domitio Calvino iterum, & Cajo Asinio Pollione Consulibus*. Eadem repetit lib. I. de Bello cap. xiv. n. 4. Perspicuum est autem Consulatum Calvini, & Asinii Pollionis concurrere cum anno Augusti Imperatoris quinto, correctionis Julianæ sexto, P. Jul. 4674. & U. C. 714. nullo Chronologorum dissentiente. II. Utroque loco Josephus narrat Herodem decreto Senatus salutatum regem, *quod etiam ad Parthicum bellum expediret ut rex fieret*. Atqui Parthi aggressi Syriam ducibus Pacoro regis Parthorum filio, & Labieno, universam subegere anno U. 714. ex Dione Cassio lib. 48. pag. 372. edit. Hanoviæ, atque ex ipso Josepho lib. xiv. Antiq. cap. 2. Igitur eodem anno U. 714. Herodes a Romanis declaratus est Rex. III. Josephus eo loci scribit occupatam Syriam a Parthis altero anno ab adventu Antonii in Asiam. Antonius vero in Asiam se contulit anno Romæ 713. ex Dione ibidem. Sequenti ergo anno 714. Herodes senatusconsulto declaratus est rex Palæstinæ & Judææ. De priori hac regni Herodiani Epochâ nulla difficultas superesse videtur, inquit Cl. Pagius in App. num. 90. Similia Norisius de Nummo Herodis Antipæ Tom. 2. pag. 655. Emanuel a Schelstrate dissert. I. Antiq. Eccl. cap. 2. art. I. aliique complures.

Altera Epocha figenda est in anno, quo captis a Sosio & Herode Jerosolymis, atque interfecto Antigono, ipse Herodes rerum potitus est: quod etsi non omnino sit exploratum, contigisse arbitramur anno U. Romæ 717. Consf. Agrippa, & Gallo. I. Joseph. lib. xiv. Antiq. cap. 28. nunc 16. num. 4. ait accidisse Jerosolimitarum cladem *M. Agrippa & Caninio Gallo consulibus, olympiade centesima, & octogesima quinta, mense tertio, jejunii solemnitate, tanquam recurrente in idem temporis momento illata a Pompejo Judæis calamitate*: *nam & eodem die ab illo post septem & viginti annos Hierosolyma capta fuerat*. Memoratum consulatum incidere in annum U. 717. commonstrant Fasti. Occupatam a Pompejo Jerosolymam *Coss. M. Cicerone, & Antonio*, idest, anno Romæ 691. narrat etiam Dio lib. 36. pag. 36. Hinc ergo connumeratis annis 27.

per-

pervenitur ad consulatum M. Agrippæ, & Caninii Galli, & duplici nota, Fastorum scilicet, & devictæ a Pompejo Jerosolymæ, constat hanc a Sosio, & Herode fuisse occupatam anno 717. urbis Romæ. II. Consentiunt omnes captam Jerosolymam proximo anno post secundam victoriam, quam de Parthis retulit Ventidius. Is Labienum Parthorum ducem priori conflictu devicit anno U. 715. juxta Dionem lib. 48. pag. 380. Id confirmat Cl. Pagius in App. num. 91. & seq. ex quo Ventidius ab Antonio missus fuerit ad reprimendos Parthos post ultimum fœdus initum cum Cæsare, ut liquet ex Vellejo cap. 77. libri 2. & Appiano lib. 5. de Bello civ. At de pace pertractatum non est, nisi labente anno 714. ex ipso Dione libro 48. pag. 376. dum Sextus Pompejus occupata Sicilia vastabat Italiam; ideoque non potuit Ventidius Lambienum superare, nisi vertente anno U. 715. Atqui secunda victoria Parthica, qua P. Ventidius Pacorum in Syria Cyrrhestica prælio vicit, contigit elapso anno post primam e Labieno relatam: non ergo accidit ante annum U. 716. quo etiam anno narratur a Dione libro 49. pag. 404. cumque Chronologis omnibus assentientibus Sosias & Herodes Jerosolymas expugnaverint anno proximo post secundam victoriam P. Ventidii, idque colligatur etiam ex Josepho lib. XIV. Antiq. cap. 27. nunc 15. num. 7. & lib. 1. de Bello cap. 12. nunc 16. num. 6. consequens est Jerosolymitanam cladem consignandam esse anno Romæ 717.

Dixi tamen id omnino exploratum non videri. Doctissimus enim Norisius differt. 2. Cenotaph. Pisan. contendit captas Jerosolymas anno U. 716. Claudio, & Norbano Coss. quoniam hoc anno consignatur a Dione facta a Sosio & Herode expugnatio lib. 49. pag. 405. ubi etiam Dio addit: *Anno insequenti nihil memoratu dignum a Romanis in Syria actum est*. Addit Scriptor Eminentissimus Josephum deceptum anno Sabbatico, qui inchoatus fuit anno U. 716. mense Tisri, exiitque vertente anno 717. ideoque Josephum annum captæ urbis illum putasse, quo exibat annus Sabbaticus, cum revera fuerit A. U. 716. Vide Tom. III. pag. 231. Ita valde probabile est, ex Dione corrigendum esse Josephum. Fateor tamen me in priorem sententiam propendere: primum quia ubique Josephus sibi constans ait Herodem castra prope urbem metatum anno tertio postquam Romæ declaratus rex fuerat, & regnasse annos 34. ab interfecto Antigono, postquam vero rex designatus est a Romanis, 37. Ita lib. 1. de Bello cap. 13. nunc 17. num. 8. & cap. ultimo num. 8. Videntur ergo tres anni inter unam, & alteram Epocham statuendi. Præterea Jospehus consignans cladem Jerosolymitanam anno U. 717. diem, mensem, olympiadem, & priorem expugnationem commemorans satis ostendit quantum hac in re fuerit accuratus. Deinde præcedentia argumenta ipsius Dionis testimo-

stimoniis corroborata aperte evincunt Dionem, non Josephum errasse; quod Toinardus, Pagius, aliique viri doctissimi hujus problematis inquisitioni toto ingenii nisu insudantes rem nunc definitam, & in luce positam arbitrantur. Verum tanta est Norisii in Chronologicis difficultatibus enodandis diligentia, tantum argumentorum ejus pondus, & tanta ipsius apud omnes existimatio, ut illius judicium nec possim, nec debeam extrudere; præsertim cum id parum scopo hujus disceptationis afferat adjumenti.

Propositio III. Herodes decessit ante festum Paschatis anni U.C.751. a palilibus, sive antequam exiret annus U.C. 750, Augusti 41. correctionis Jul. 42. & P. Julianæ 4710. quo autem mense præcise, arduum est definire.

In priori propositionis parte conveniunt recentiores Chronologi, in altera plurimum dissentiunt; nam Herodem fatis cessisse circa festum Paschatis anni U. C. 750. putant Petavius lib. XI. cap. I. & lib. XIII. ad annum P. Julianæ 4710. Henschenius & Papebrochius in Apparatu ad Chronolog. Pontificiam, quæ præmittitur Tom. I. Act. SS. Aprilis, Tillemontius in Hist. Imp. Tom. I. p. 2. pag. 1041. aliique viri doctissimi. Herodem vita functum eodem anno U. 750. die 25. Novemb. tenent Usserius ad annum P. Jul. 4710. Schelstratius dissert. I. Antiq. Eccles. Franciscus Blanchinus in Chronolog. Consul. Tom. 2. Anastasii Prolog. p. 164. Antonius Pagius in App. n. 142. nec dissentit Norisius in dissert. de nummo Herodis Antipæ Tom. 2. p. 654. sed Pagius hoc asserit ex sententia Usserii, nec aperte negat contigisse mortem Herodis sequenti anno circa festa Paschalia, quod & propugnat Norisius dissert. 2. Cenotaph. Pisan. Tom. III. pag. 232. & seq. Hi enim duo viri de Chronologia optime meriti certo statuunt Herodis obitum ante festum Paschatis anni Romæ 751. a palilibus, diem ex sententia Usserii duntaxat innuentes. Eo denique anno 751. non vertente 750. ad fata Herodem venisse scribunt loco nuper laudato Norisius, Aegidius Bucherius in Belgio Romano lib. II. sect. 3. Samuel Basnagius ad annum P. I. 4711. sive 43. Juliano, & U. 751. His positis primam thesis partem sic demonstro. I. Herodes regnavit annos ab interfecto Antigono 34. & ex quo salutatus fuerat rex a Romanis 37. Scribit enim Josephus lib. 17. Antiq. cap. 10. nunc 8. num. I. *Quinto post occisum Antipatrum die vitam finivit, cum regnasset post interfectum Antigonum annos triginta quatuor, postquam autem rex a Romanis creatus fuerat, triginta septem*. Et lib. I. de Bello cap. ult. num. 8. *Postquam autem a filii cæde quinque dies vixisset, mortem obiit, cum scilicet regnasset annos quidem triginta quatuor, ex quo Antigono interfecto rerum potitus est, triginta vero septem ex quo rex a Romanis declaratus est*. At sive supputentur anni 37. ab anno U. 714. quo demonstratum est Herodem

dem acclamatum fuisse regem; sive anni 34. ab anno U. 717. quo cum Sosio Jerosolymas expugnavit, pervenitur ad annum Romæ 751. Hoc ergo anno Herodes magnus interiit. II. Post Herodis obitum ejus filii Romæ apud Augustum de paterna hæreditate judicio disceptarunt: atque hoc judicium habitum Lentulo & Messalino Coss. constat ex quo eidem interfuerit Cajus Cæsar superiori anno Kalendis Januariis Consul destinatus, nec interesse potuerit Lucius Cæsar designatus consul anno insequenti, Cons. Augusto XIII. & Silvano, idest, anno Romæ 752. a palilibus. Decesserat ergo Herodes ante Azymorum festivitatem Cornelio Lentulo, & Valerio Messalino Consulibus, & anno Urbis 751. Præterea Archelaus successor Herodis, accusantibus fratribus ac primoribus Judæorum ab Augusto Viennam in Galliis relegatus est, *anno regni nono*, ex Josepho lib. 2. de Bello cap. 6. nunc 7. num. 3. sive *anno decimo*, ex eodem Auctore lib. 17. Antiq. cap. 15. nunc 13. num. 4. idest, expleto anno *nono*, & *decimo* inchoato. Pulsum vero in exilium Archealum *nono* principatus sui exacto anno consentiunt omnes, Eusebius ad annum Augusti 56. Beda Tom. 7. p. 195. Philippus Bergomas Historicus Ordinis lib. VIII. Supplem. Petavius, Norisius, Pagius, Tirinus, Usserius, Scaliger, omnes. Disceptatur tantum de anno hujusmodi exilii. Et quamquam Ecclesiasticorum Annalium Parens id contigisse contendat anno U. 767. paullo ante mortem Augusti, quem fatis cessisse hoc anno duobus Sextis Consulibus, 14. Kalendas Septembris, *est doctorum omnium sententia*, inquit Fastorum Pater Panvinius lib. 2. Fast. cap. 302. attamen compertum modo est Archelaum pulsum in exilium anno Romæ 760. Coss. Gretico, & Nerva, septem annis ante Augusti obitum. Relegato enim Archelao Quirinius ejus facultates redegit in censum, *anno post Actiacam pugnam trigesimo septimo*, ex Josepho lib. XVIII. cap. 3. nunc 2. num. 1. Cumque pugna Actiaca contigerit anno Urbis 723. Coss. Augusto III. & Messala, annus 37. a pugna Actiaca incœptus est tricesima die mensis Augusti anno U. C. 760. Ab hoc ergo anno retro enumeratis integris annis novem, devenitur ad annum U. 751. ideoque hoc anno Herodes magnus obierat. Liquet autem ex dictis Josephum sibimet per omnia constare, & perperam damnari a multis antilogiæ. IV. Julia Augusti filia in exilium deportata est anno U. C. 752. Coss. Augusto III. & Silvano, ob turpem vitam, & deditam libidini consuetudinem. At Philippus Tetrarcha filius Herodis Bethsaidam urbem ornatam splendidissimis ædificiis è nomine filiæ Augusti appellavit *Juliam*, non ut quidam autumant in honorem Liviæ Augusti uxoris, urbem *Juliæ* confundentes cum ædificata ab Herode Antipa fratre Philippi *Juliade*. Vide lib. 18. Antiq. cap. 3. nunc 2. num. 1. At numquam Julia ingrata Cæsari, adulteriisque infamis a Philippo tales habuisset hono-

honores. Præcedenti ergo anno Philippus Tetrarchiæ potitus Bethsaidam ornaverat, & appellaverat *Juliam*.

Ex his constat Herodem vita functum ante Pascha anni Romæ 751. Dixi autem perdifficile esse definire præcisum mortis tempus. Obiisse illum anno 750. ante Pascha, videtur colligi ex eclipsi lunæ hujus mortis prænuncia, ut legitur lib. 17. Antiq. cap. 8. sive 6. n. 4. quam eclipsim Keplerus, & tabulæ Astronomicæ consignant die 13. Martii tribus oris ante solis ortum, apud Bucherium in Belgio Rom. lib. 2. pag. 79. & Petavium lib. x1. de doctr. Temp. Tom. 2. pag. 292. Præterea constat ex Dione lib. 55. pag. 567. Archelaum trans alpes relegatum M. Aemilio Lepido, & L. Arruntio Coss. idest, anno U.C. 759. ideoque exordium habuit Archelai principatus ab anno 750. Insuper liquet ex nummo Rigordiano, de quo extat erudita dissert. Norisii, Herodem Antipam attigisse Tetrarchiæ suæ annum. 43. extat enim in postica, ΗΡΩΔΗΣ. ΤΕΤΡΑΡΧΗΣ. L. ΜΓ. *Herodes tetrarcha, anno quadragesimo tertio*. Atqui in altera nummi parte cusum est nomen Caji Cæsaris, cujus postremus imperii annus est U. C. 793. Ab hoc ergo anno detractis 43. adinvenitur annus Urbis 750. ac primus tetrarchiæ Herodis Antipæ. Obiter nota Rigordii nummum Parisios delatum ab omnibus eruditis judicatum fuisse antiquissimum, & germanum, & Cl. Norisium, qui initio dubitabat num esset adulterinus, deposuisse tandem omnem dubitationem. Legendus Schelstrate diss. 1. p. 32.

Decessisse Herodem eodem anno 750. labente Novembri, conjiciunt alii ex cit. lib. 17. Iosephi, ubi narrat post prædictam eclipsim, sumptumque de Matthia, ceterisque seditiosis supplicium, Herodem ingravescente morbo, & pœnam impietatis exigente Numine, profectum ultra Jordanem calidis aquis se fovisse apud Callirrohen, reversum deinde Hierichuntem, vocatos ad se Judæorum nobiliores conclusisse in circo, aliud testamentum condidisse, mandasse necem Antipatri, & exactis ab hujus morte diebus quinque cessisse fatis. Quæ omnia longiori egent tempore, quam quod inter diem 13. Martii, & festum Paschatis intercessit. Præterea Hebræi die septima mensis Cisleu, idest, die 25. Novembris festum celebrant ob mortem Herodis, ut liquet ex ספר תענית, *Sepher thabanith*, seu ex Volumine Jejunii edito Amstelodami anno 1659. ubi cap. 9. pag. 45. legitur, בשבעה ביה יום טוב יום שמת הורודוס מפני שהיה הורודוס שונא את החכמים:, *Septima die hujus, festiva dies; in hac enim mors Herodis: & habuit odio Herodes sapientes*. Fertur autem volumen illud Jejunii scriptum a sociis Rab. Eliezer Ben-Chaninà, qui floruit paullo post obitum ipsius Herodis. Atque hoc argumentum præcipuum est Livellii, Usserii, Emanuelis a Schelestrate, Gravesonii, aliorumque multorum; quod diximus prorsus non rejici a viris eruditissimis Pagio, & Norisio,

 Demum

Demum qui putant Herodem decessisse ante festum Paschatis anni Urbis 751. atque Paschate ipso imminente, his momentis ducuntur. Primo melius in hac sententia enumerantur anni Herodis 37. de quibus supra, & triginta quatuor a morte Antigoni; cum hi anni mense Novembri A. 750. vix fuerint inchoati. Deinde si Herodes obiit paullo ante Pascha, fatentibus adversariis, annus tricesimus septimus, ex quo Herodes declaratus fuit rex a Romanis, nec inchoatus erit; quoniam declaratus fuit rex labente autumno anni U. 714. Obiisse autem paullo ante Pascha, præter consensum omnium omnino veterum Chronologorum, videtur aperte demonstrari ex ipso Josepho, quia lib. 17. Antiq. cap. 11. nunc 9. num. 3. narrat instante festo Azymorum nonnullos Judæorum deflevisse Matthiam, aliosque Aquilæ aureæ violatores ab Herode supplicio affectos, *clamoribus, & ejulatu in defunctum regem jactantes convicia*: quod Historicus repetit lib. 2. de Bello cap. 1. & licet Judæi ad tempus animi amaritudinem simularint, perperam tamen asseritur a Novembri ad Pascha conceptum dolorem corde intimo compressisse; præsertim cum Herode mortuo necessaria non fuerit hæc simulatio ad regis indignationem evitandam.

Quamquam vero is ego non sum, qui possim hunc nodum dissolvere, atque ad institutum meum sat est, Herodem vita functum ante festivitatem Azymorum anni U. 751. quod puto evidentissime demonstratum: fateor tamen videri mihi postremam sententiam probabiliorem. Ad quam confirmandam tria addam argumenta. Ac primum sit. Joseph citato cap. 2. lib. 2. de Bello narrat Archelaum diebus septem in lugendo patrem consumptis, epulisque feralibus populo exhibitis, indutum candida veste processisse ad Templum solioque aureo residentem cunctis in gratiam populi postulatis annuisse. Deinde celebratis hostiis, invitasse amicos ad epulas: & ea die post meridiem excitatum fletum eorum, qui plorabant damnatos ob Aquilam auream. *Deinde* (inquit Historicus ibidem n. 2.) *re divina facta cum amicis convivia inibat. Ibi igitur sub vesperam non pauci ex illis, qui novis rebus studebant congregati, quando pro rege in communi luctu esse desierunt, vicem suam lamentari cœperunt eos lugentes quos supplicio affecerat Herodes propter Aquilam e templo auream e templi porta excisam*. Paucis ergo diebus post Herodis funera seditionis auctores tumultus excitaverunt; cumque id factum sit instante festo Azymorum, quis non videt Herodem paullo ante Pascha obiisse? Accedit argumentum alterum. Ait eo loci Josephus hac seditione irritatum fuisse Archelaum, *quod Romam proficisci omni festinatione pararet*, nimirum eò iter arripuerat Antipas paterni regni competitor. Hinc metu perculsus Archelaus immisso tribuno cum cohorte militum studuit cohibere seditionis auctores, deinde irritata multi-

tudine

tudine immisit exercitum, pedites per civitatem, equitesque per campum, dum omnes sacris faciendis intenti essent: atque ita compositis rebus, & relicto Philippo, ut simul regias tueretur, suamque domum curaret, *Ipse cum matre, nec non & Popla, & Ptolomæo, & Nicolao amicis ad mare descendit*. Vide & lib. XVII. Antiq. cap. II. nunc 9. num. 3. At magna profectò esset solicitudo, & itineris festinatio, discedere Jerosolymis post festum Azymorum, cum pater sex antea mensibus e vita migrasset! Tertium argumentum est hujusmodi. Eodem libro 2. de Bello cap. I. nunc 2. num. 2. ait Historicus: *Illis autem* (Archelao & sociis) *Cæsareæ obviam fit Sabinus Syriæ præses, in Judæam ascendens ad pecunias Herodis custodiendas*. Sabinum in itinere *properasse* & ratio proficiscendi commonstrat, & tradit idem Historicus lib. XVII. Antiq. citato loco, pagina postremæ edit. Amst. 851. At est prorsus incredibile Sabinum e Syria adventasse Cæsaream duntaxat post Pascha, dum properabat ad custodiendam demortui regis pecuniam. Hæc itaque me in tertiam sententiam magis trahunt.

Si quis ergo hanc præferendam sentit, momentis, quibus aliæ sententiæ nituntur, poterit respondere eclipsim, quæ contigit ante Herodis obitum, fuisse quemdam lunæ pallorem, ut solis deliquium, de quo idem Historicus lib. XIV. Antiq. cap. 21. nunc 12. num. 3. & quod eclipsim solarem non fuisse demonstrat Petavius lib. X. de doctr. Temp. cap. 66. quare illustris Pagius in App. n. 142. ait, ex illa eclipsi annum mortis Herodis *certo non detegi*. Et revera anno 42. Juliano, quo eclipsis contigit, ante Pascha non attigerat Herodes annum regni trigesimum septimum: quare secundæ sententiæ patroni putant commemorari a Josepho eclipsim aliam, quæ contigit eodem anno Juliano, & Urbis 750. die quinta Septembris, a qua Herodem protraxisse contendunt languidam vitam usque ad Novembris vicesimam quintam. De exilio autem Archelai standum sententiæ Josephi, præsertim cum Dio eodem libro 55. pag. 567. Archelaum appellet Herodem Palæstinum, eodemque anno U. C. 759. scribat partem dictionis ejus in publicum redactam, quod factum constat anno insequenti; nisi mavis asserere accusatum quidem Archelaum a fratribus anno 759. sed anno proximo pulsum in exilium: quo pacto omnia conciliantur. Ad Volumen Jejunii, dicendum pugnare cum historia, & nihili esse faciendum, ut censent in Conatu Chronologico Papebrochius, & ad annum, 751. U. C. Samuel Basnagius. Et quidem in Hebræorum Kalendario Tom. 2. Bibl. Rabbin. Julii Bartolocci pag. 558. nihil aliud die septima mensis Chisleu adnotatur præter jejunium ob combustum a *Jeojakim* volumen legis conscriptum a Baruch. Nummus denique Rigordianus aut cusus est cum sententia Romæ jam lata nondum promulgata esset in Galilæa; aut

 He-

Herodes Antipa in exilium detrusus est, cum vix annum tetrarchiæ 43. attigisset. Verum cum petitum ex hoc nummo argumentum sit talis ponderis, ut etiam Norisius, qui in Cenotaphiis Pisanis tradiderat Herodem decessisse *circa festum paschatis*, Tom. 3. p. 232. in Epist. ad Pagium de eodem nummo differens consignet cum Usserio obitum Herodis in labente autumno anni Urbis 750. Tom. 2. pag. 654. & idem Pagius in App. num 142. post consignatum cum Usserio Herodis obitum in autumno anni U. 750. non audeat negare quin *anno sequenti mortuus fuerit*: hinc fidenter pronuntio Herodem magnum decessisse ante Pascha anni U. 751. ignorans num eodem anno, num verò autumno elapso migrarit e vita, proferens momenta, ob quæ in priorem sententiam propendeam, & haut denegans propriam miserabilem ignorantiam. Ergo Herodes ante festum Azymorum anni Romæ 751. decessit; quo autem mense, vel die, me fugit.

Adversus statutam Epocham Herodianam objiciunt 1. Herodes, cum illi Antipater Galilæam commisit, *quindecim tantum annos natus erat*, ex Josepho lib. XIV. Antiq. cap. 17. nunc 9. num. 2. commendata autem fuit Galilæa Herodi anno U. 707. Cum ergo vixerit annos septuaginta, ex eodem Historico lib. XVII. cap. 8. nunc 6. n. 1. & lib. 1. de Bello cap. 21. nunc 33. num. 1. sequitur Herodem obiisse anno U. C. 759. Ita Baronius ad annum Christi VIII. num. 1. Præterea Archelaus in exilium pulsus est duobus Sextis Coss., ideſt, anno U. 767. paullo ante mortem Augusti. At relegatus ille est nono principatus sui anno, ex Josepho lib. 2. de Bello cap. 6. Igitur anno U. 759. obtinuerat suam, mortuo parente, tetrarchiam. Hæc idem Baronius ad annum Christi XVI. num. 1. Insuper Herodes magnus urbem Cæsaream in Judæa condidit, & splendidissimis ædificiis ornatam dedicavit *anno regni sui duodevigesimo*, ex Jos. lib. XV. Antiq. cap. 9. nunc 5. num. 1. Perfectam Cæsaream an. U. 745. Druso, & Crispino Consulibus demonstrant accurati quidam Chronologi. Si autem annus 28. regni Herodis incidat in annum Urbis 745. trigesimus septimus ac postremus concurret cum anno U. 754. primo Vulgaris æræ, quo anno Herodem objisse tenent quidam recentiores, statuentes Christi nativitatem in anno præcedenti 753. Lentulo, & Pisone Coss. Tandem ex eodem Josepho lib. XV. Antiq. cap. 12. nunc 9. num. 1. liquet annum, quo Herodes condidit Sebastem, fuisse regni sui *decimum tertium*, paullo ante, quam Aelius Gallus in Arabiam felicem susceperit expeditionem. Expeditio Aelii Galli contigit ex Dione anno U. 730. Sebaste ergo condita fuit anno U. 729. Coss. Augusto IX. & Silano, ut demonstrat Norisius differt. V. de Epochis Syromacedonum §. 1. Tom. 2. pag. 559. Ab hoc ergo anno Romæ 729. & decimotertio regni Herodis, enumeratis aliis 24., (regnavit enim Herodes annos 37.) inchoabitur trigesimus septimus anno U.C.

U. C. 753. ut demonstratum quoque est præcedenti argumentatione.

Hæc argumenta, si primum excipias, sententiam nostram confirmant, & miramur summopere esse inter Sodales nostros, qui eadem plurimum urgeant, magni Norisii in nos auctoritatem contorquentes, qua ipsimet penitus profligantur. Ac de exilio Archelai satis dictum supra: sive enim consignetur cum Josepho anno U. 760. sive cum Dione anno præcedenti, utcunque res se habeat, semper Herodes ante festum Azymorum anni U. 751., ut Norisius docet, fatis concesserat. Perfectam Cæsaream anno 28. Herodis concedo: sed si annos Herodianos numeras *a nece Antigoni*, & annum regni Herodis 28. refers in annum U. 745. residui sunt vitæ Herodis anni sex tantum, quoniam ab interfecto Antigono non regnavit Herodes annos XXXVII., sed XXXIV. Ergo hoc eodem argumento petito a dedicatione Cæsareæ evincitur objisse Herodem anno U. 751. quandoquidem sex anni additi anno *vigesimo octavo* complent numerum annorum XXXIV. additi vero anno U. 745. constituunt annum Romæ 751. Quod si anni regni Herodiani supputentur ab anno U. C. 714. quo declaratus fuit rex a Romanis, *Cæsarea perfecta fuit anno U. Romæ* 742., inquit Norisius in Par. ad Harduinum Tom. 3. p. 1284. non anno R. 745. Ab anno autem 742. ad annum 751. sunt anni 9. qui una cum 28. constituunt annos regni Herodiani XXXVII. Quòcunque ergo te vertas, ex ipsis quoque argumentis in me contortis liquet anno U. 751. Herodem fuisse mortuum. Nec aliud sequitur ex argumento postremo. Norisius dissert. v. de Epochis Syromaced. Tom. 2. pag. 559. inquit: *Cum vero Josephus ait Sebastem conditam anno* XIII. *regni Herodis, annos regni, non quidem a Triumviris primum A. U. C.* 714. *accepti, sed post necem Antigoni legitimi Judæorum regis A. U.* 717. *ab Herode initi, intelligit*. Bene habet. Enimvero si primus annus Herodiani regni inchoatus est anno Romæ 717. decimustertius initium ducit ab anno U. 729. postremus vero, & trigesimus quartus ab anno U. C. 750. Mortuus est ergo Herodes, etiam juxta adversariorum nostrorum calculos, ante festivitatem Azymorum anni U. DCCLI.

Itaque ad argumentum depromptum ex lib. XIV. Antiq. cap. 9. quo videtur evinci mortuum Herodem anno Romæ 759. liquet primum inde potius erui quod obierit anno U. 762. quod nemo unquam somniavit. Cum enim Herodes vixerit annos 70. si annus 707. fuit Herodis decimusquintus, superadditis annis vitæ Herodis LV. perveniemus ad annum 762. Respondent ergo doctissimi viri Possevinus Tom. I. Bibl. Tom. 2. cap. 6. Langius de annis Christi lib. 2. p. 1. cap. 6. Casaubonus exercit. 1. in Baronium, Keplerus de Anno Nat. Christi pag. 52. Norisius in Cenotaphiis dissert. 2. cap. 6. Pagius in Appparatu num. 62. Hudsonus Adnot. in hunc locum, aliique permulti legendum

dum esse κέ. xxv. non ιέ, xv. quæ literæ potuerunt facile ab Amanuensibus permutari, quamquam ιέ legit etiam Photius in Bibl. Cod. 238. pag. 970. Et quidem Usserius, & Pagius putant Ptolomæum, & Nicolaum Damascenum Josepho antiquiores, non ιέ, xv. sed κέ, xxv. scripsisse. Norisius verò mendum in Josephi textum irrepsisse invicte demonstrat, quoniam Herodes anno U. C. 687. jam vivebat, cum proximo anno una cum fratre Pherora, qui Herode erat major natu, datus sit ab Antipatro obses Aretæ regi Arabum. Herodes ergo anno U. 707. quando illi commissa est Galilæa, jam annum vigesimum excesserat: ideoque in textu Josephi xxv. non xv. legendum est. Atque mire cohærent omnia; si enim Herodes anno U. 707. expleverat annos tantum xxv. anno U. 751. inchoaverat annum vitæ suæ septuagesimum, quem non explevisse constat ex Josepho lib. 1. de Bello cap. 21. nunc 33. num. 1. Quod si petas, quomodo Herodes annos natus 25. dici potuerit *adolescens*, sive, ut habetur in Græco, *νέος*, *omnino juvenis*, respondent viri prælaudati, etiam Cæsarem a Sallustio in Catil. appellatum *adolescentem*, dum annos natus 27. superavit Q. Catulum in petitione Pontificatus: a Cicerone in Divinat. contra Verrem, M. Cecilium jam ad Prætoris dignitatem evectum: a Tacito lib. 1. An. anno U. 760. Cæsarem Germanicum, cum ageret 29. ætatis annum. Itaque adolescentia, atque *νέοτης*, etiam adultis juvenibus convenit, imo iis potius, quàm primum exeuntibus a pubertate, & quos accuratiores Scriptores non adolescentes dixerunt, sed egressos ex ephebis, aut hirquitallos. Tandem si in textu Josephi legendum contendas cum Christiano Noldio in vita Herodum pag. 342. xv. non xxv., dices cum eodem auctore, Herodem vixisse annos LX. non LXX. quod non rejicit Schelstratius pag. 16. Tom. 1. Antiq. Eccl. Verùm scribente Josepho citato loco de Bello, necnon lib. XVII. Ant. cap. 8. nunc 6. num. 1. Herodem vixisse annos fere LXX. ejusque invaletudinem nimium fuisse gravatam *senectute pariter*, *ac mærore*, non videtur hæc responsio alteri præferenda. Atque hæc de Epocha Herodiana.

CAPUT II.

In quo pertractatur de tempore Dominicæ Nativitatis.

ANNO Herodis emortuali firmato, inquirendum est de anno Nativitatis Dominicæ. Ut autem in re admodum dubia utamur certioribus Chronologiæ principiis, non disputabimus de anno Mundi, sed de annis Julianis, Augusteis, Urbis conditæ, Romanorumque Consulum; quoniam istorum fixa est Epocha Tom. 11. pag. 430.

430. eorumque ignorantia *nonnullos coegit errare*, ut lib. 2. de Doctrina Christ. cap. 28. recte Augustinus animadvertit. Et quidem quam variæ sint annorum supputationes a condito orbe ad Reparatoris adventum, legi potest in Elementis Hist. Vallemontii, apud Scifellium in differt. de quarta ætate mundi, atque in Tabulis Chronologicis Bibliorum nuper editorum Venetiis. At si fixis epochis insistamus, videntur nobis tantorum Auctorum opiniones, saltim quæ fulciuntur momento aliquo, ad septem nunc servato annorum ordine recensendas posse commode revocari. Est itaque sententia prima, quæ tenet natum Dominum anno U. C. 748. Consulibus Balbo & Vetere, sive anno Juliano 40. Cæs. Augusti 39. ac tertio Olym. 193. quam sententiam propugnant doctissimi viri, Antonius Pagius in App. Pagius alter in Brev. Summ. Pontif. in præfixa Operi serie Augustorum, Emanuel a Schelstrate Differt. 1. Antiq. Eccl. cap. 2. art. 4. Franciscus Blanchinus in Chronologia Consulari Tom. 2. Anastasii Biblioth. pag. 164. aliique recentiores. Secunda sententia refert Natalem Christi in annum proximum U. C. 749. Coss. Augusto XII. & Sulla, sive in labentem annum Julianum 41. Cæs. Augusti 40. & 4. Olympiadis 193. quam sententiam propugnant Decherius apud Petavium lib. XII. de Doctr. Temporum cap. 6. Chronicon Weingartense, Cornelius a Lapide in cap. 2. Lucæ, Norisius in Cenotaph. Pisanis differt. 2. Usserius, Cappellus, Tirinus, Basnagius, Alexander Natalis, Gravesonius, Antonius Vitrè, aliique complures. Locat sententia tertia Nativitatem Christi in anno U. C. 750. Coss. Calvisio Sabino II. & L. Passieno Rufo, sive in anno Juliano 42. Cæs. Augusti 41. & 1. Olymp. 194. & hanc sententiam defendit in Apparatu Chronologico Bern. Lamy, neque ab ea videntur abhorrere Irenæus, Tertullianus, Hieronymus, & Severus Sulpitius, quamquam incertum est, unde hi supputent annos Augusti. Sententia quarta natum Christum tenet proximo U. anno 751. Coss. Lentulo ac Messalino, sive anno Juliano 43. Augusti 42. & 2. Olym. 194. atque ita sentiunt Baronius, Gerardus Vossius, Scaliger, Langius, Calvisius, Marianus Scotus, Salianus, Sigebertus, & Cornelius a Lapide in Pentath. quam tamen sententiam retractavit, ut diximus, in cap. 2. Lucæ. Quinta sententia est Fastorum Conditoris Panvinii contendentis Christum natum anno U. C. 752. Coss. Augusto XIII. & M. Plautino Silvano, idest, anno Juliano 44. Augusti 43. & Olymp. 194. anno 3. a qua sententia non videntur recedere ex Patribus Epiphanius, ex Historicis Eusebius, Nicephorus, & Sigonius, atque ex sacrarum literarum Interpretibus Pererius, & Maldonatus. Accedit sententia sexta referens Natalem Christi ad annum U. 753. Coss. Cornelio Lentulo, & L. Calpurnio Pisone, Julianum 45. Cæs. Augusti 44. postremum Olympiadis 194. Habet & hæc sententia assertores plurimos, eosque gravissi-

vissimos, Joannem Lucidum, Dionysium Exiguum, Apollinarium Laodicenum, Burgensem, Tostatum, Genebrardum, Labbeum, quos nuper sequutus est noster Augustinus Aetini summopere Chronologicis studiis addictus. Postrema sententia est eorum, qui protrahunt Christi nativitatem ad annum U. 754. Coss. C. Jul. Cæsare Augusti F. & L. Aemilio Paullo, ad annum nempe Julianum 46. Augusti 45. & Olympiadis 195. annum primum. Traditur hæc sententia ab Auctore Fastorum, quos laudat Joannes Cuspinianus, ac plurimum desiderari ajebat Aegidius Bucherius, erutos autem ex vetusta membrana Bibliothecæ Cæsareæ vulgavit primum ad calcem Operis de Epochis Syromaced. Norisius noster, postea Schelstratius in Append. Tom. 1. Antiq. Eccles. & Collector Epitomes Romanarum Historiarum edit. Florentiæ an. 1723. Videtur in eamdem sententiam conspirare Cl. Bossuet in Epitome Univers. Hist. in Latinum conversæ ab Emmanuele de Partenay pag. 92. sed vir doctissimus loquitur de principio Ae. Vulgaris, & Natali Christi Dionysiano, quem a vero Natali distinguendum præmonuimus Tom. 2. pag. 428. ac paullo post demonstrabimus. Cum enim vir doctissimus affirmet Romam conditam anno M. 3250. & Christum natum desinente anno M. 4999. consequenter supponit veram Christi nativitatem consignandam anno U. C. 749. desinente, ut fert sententia, quam utpote probabiliorem amplectimur.

Propositio I. Christus natus est anno U. C. 749. P. Julianæ 4709. Olymp. 193. anno 4. Coss. Augusto XII. & Sulla, anno Juliano 41. Cæsaris Augusti 40. aut saltim præcedenti anno Romæ 748.

Demonstratur. Supposita Epocha Herodiana Christus natus est ante festum Azymorum an.U.C.751.At primo non potest retrahi Christi Natalis ad annum U. 747. Christus enim natus est *toto orbe in pace composito*, ex communi & vetustissima PP. traditione. Atqui constat anno U. C. 747. Tiberium Neronem Cos. II. Kalendis Januariis post devictos Germanos triumphasse, ac paullo post coortis iterum in Germania motibus ad bellum fuisse profectum, Norisio dissert. 2. Cenotaph. Pisan. cap. 10. id evidentissime commonstrante. Non ergo ad annum U. 747. retrahi potest annus Christi Natalis. II. Nec differri potest post annum 750. Enimvero Christus natus est *in diebus Herodis Regis*, atque, ut fert Ecclesiæ traditio inferius comprobanda, VIII. Kal. Januarias. Decessit autem Herodes ante Pascha anni U. C. 751. Eodem ergo anno, Decembri mense, & Herode e vivis sublato, Christus nasci non poterat. III. Multo minus consignari potest Christi Natalis, an. U. C. 752. aut sequentibus; quoniam & Herodes obierat, & eo anno erupit bellum, contigit Caji Cæsaris expeditio in Orientem, atque exinde Parthicum bellum per tres annos perduravit: ideoque nec anno 752. nec tribus sequentibus natus est

Rex

Rex pacificus, mundique Redemptor. Nec bellum tantum Parthicum, verum etiam Arabicum, & Armenicum erupit prædicto anno U. 752. *& circa exitum ejusdem anni*, inquit Norisius, *universus Romanus orbis armorum fragore resonabat*. III. Christus baptizatus est, cum esset annorum *quasi triginta*, ex Luca III. 23. idque retinendum *auctoritate Evangelica*, docet S. P. Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. cap. 28. Baptizatus est autem anno U. C. 779. ut cap. 5. demonstrabo. Si ergo retrocedas per annos XXX., vel trigesimus inchoatus tantum erit, & incides in annum U. C. 749. vel exactus, incœpto jam anno XXXI. & pervenies ad annum U. 748. At quæris, ex his duabus sententiis quænam est probabilior? Arbitror primam, eo quod verba Lucæ, *quasi annorum triginta*, videantur significare potius tricesimum annum inchoatum, quàm exactum, ut suo loco discutiendum est: & quoniam anno U. 748. etsi nusquam gesta a Romanis bella commemorentur, Dio tamen apud Zonaram narrat quosdam Armeniæ tumultus, quos Cæs. Augustus constituto Armeniis rege Artavasde compescuit. Quia tamen sedari poterant hi tumultus ante hiemales brumas, nec parvi ponderis est argumentum petitum ex nummis Quintilii Vari paullo post producendum, fateor sententiam referentem Christi natalem ad annum U. C. 748. non posse aperte revinci, quamvis non sit, ut fidenter quidam pronuntiant, exploratissima, & alteri præferenda. IV. Vulgaris Aera Dionysiana incipit, ut mox ostendam, anno U. C. 754. Atqui constat ex vetustis Aegyptiacis monumentis apud Laurentium-Alexandrum Zacagnium Tom. I. Collectan. Monum. Vet. Eccl. Græcæ & Latinæ, ac nostrum Guilelmum Bonjour Exercit. in Mon. Coptica Vaticana, vulgarem Aeram solido quadriennio antevertì a Christi Nativitate: ibi enim Euthalius Episcopus Sulcensis scribit usque ad Consulatum Leonis Augusti, (qui consulatum iniit anno Aer. vulgaris 458. Indict. XII. & Epochæ Diocletiani 173.) exactos fuisse a Dominica Nativitate *annos quadringentos sexaginta duos*. Igitur solido quadriennio ante annum U. 754. idest, anno 749. labente natus est Christus. Obiter nota sententiam nostram, priusquam calculis recentiorum Chronologorum probaretur, fuisse olim apud Aegyptios exploratissimam, atque receptam.

Propositio II. Vulgaris Aera incipit anno U. C. 754. Coss. C. Cæs. Augusti F. & L. Aem. Paulo, anno nempe Juliano 46. Augusti 45. Olym. 195. anno primo, & P. Julianæ 4714. solido quadriennio post veram Christi Nativitatem.

Adversus Scaligerum, qui in Animadversionibus Eusebianis asseruit Aeram Diocletianam, sive Martyrum Alexandrinorum initium ducere ab anno Christi 288. demonstrarunt apertissime viri clarissimi, Norisius in dissert. de duobus Nummis Dioclet. & Licinii, Pa-

gius ad annum Chr. 284. Petavius lib. XI. de Doctr. Temp. c. 29. Em. a Schelstrate differt. 2. Antiq. Eccl. cap. 8. revera initium imperii Diocletiani incidere in annum V. Ae. 284. & in Consulatum Carini Augusti II. & M. Aurelii Numeriani Aug. II. Atque id evincitur primo ex Cod. Justin. lib. 3. l. *Ut nemo*, quæ habet Rescriptum, *Dat. Id. Octob. Carino II. & Num. Coss.* Deinde confirmatur ex Consulatu anni proximi Ae. V. 285. quo idem Diocletianus una cum Aristobulo Consul prodiit, postcaquam XV. Kal. Octobris elapsi anni Chalcedone renuntiatus fuerat Imperator, ut liquet ex Chronico Alexandrino. Præterea idem probatur ex Epist. Ambrosii ad Episcopos Aemiliæ, in qua annum vulgarem 373. quo luna 14. incidit in diem nonum ante Kal. Aprilis, appellat S. Antistes *annum Diocletiani octogesimum nonum*; & annum 377. quo luna 14. incidit in V. Id. Aprilis vocat *annum Diocletianum nonagesimum tertium*. Detractis autem annis 89. ab anno Chr. 373. residui erunt anni 284. detractisque annis 93. ab anno Chr. 377. erunt pariter residui anni 284. ideoque hoc anno incipit Aera Diocletiani. Idem eruitur ex Inscriptione, quæ extat Romæ in atrio ædium Tiberii Cævuli, & apud Gruterum pag. 279. n. 3. in qua Diocletianus nominatur TRIB. POTEST. COS. II. At Diocletianus iniit Consulatum II. cum Aristobulo anno Vulg. Aeræ 285. ut dictum est paullo supra. Igitur Tribuniciam potestatem consecutus fuerat anno præcedenti 284. Ita ratiocinatur Baronius ad hunc annum, & Petavius lib. XI. de Doctr. Temp. cap. 30. Denique Diocletianam æram initium ducere ab anno vulgari 284. eruitur ex Apographo Græco Fastorum edito a Du-Cange, & latine reddito a Schelstratio, ubi ad Consulatum Carini & Numeriani apponitur titulus, *τὰ ἀπὸ Φιλίππου μέχρι Διοκλητιανοῦ τὸ Β. ἔτη χζ*. *Anni a Philippo usque ad Diocletiani secundum*, 607. quod inditium est eodem anno incipere Epocham Martyrum. Hoc autem evidentissime demonstrato sequitur assertum nostrum manifesta illatione: quippe si anni 284. retro numerentur a Consulatu Carini & Numeriani, & ab U. C. 1073. pervenietur ad Consulatum Cæsaris & Pauli, idest, ad annum U. C. 754. & consequenter erit iste vulgaris Aeræ annus primus.

Opp. 1. adversus primam propositionem. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 7. ait *testem fidelissimum Dominicæ Nativitatis* esse censum a Saturnino in Judæa actum, & inquit acta illius census *in Romanis Archivis custodiri*: quod repetit cap. 19. Descriptio itaque, quam Lucas cap. 2. ait factam *a Præside Syriæ Cyrino*, per Saturninum peracta est; unde Valesius in Notis ad H. Eccl. Eusebii lib. 1. cap. 5. demonstrare nititur pro Cyrini, aut Quirinii nomine, scriptum olim in Evangelio nomen *Saturnini*. Atqui Sentius Saturninus anno U. C. 748. Syriæ præfecturam absolvit; nec in superiorem annum retrahi potest Christi Natalis ob bella, quæ tunc grassabantur

per

per Romanum orbem. Igitur anno U.C. 748. natus est Christus. Et quidem hoc anno Saturninum Syriæ absolvisse præfecturam, constat ex nummis Quintilii Vari apud Norisium de Epoch. Syromacedonum cap. 7. Pagium in Apparatu ad Annal. Harduinum in Antirrhetico, Schelstratium in App. Tom. 1. ex quibus liquet Varum jam ab anno U. 748. Syriam administrasse: unde Norisius, qui in Cenotaph. Pis. scripserat Saturninum præfuisse Syriæ anno U. 749. suos confessus est anachronismos, & Parergon Præsidum reformavit.

Resp. 1. A me quoque hanc opinionem existimari probabilem. Deinde, ut appareat hoc argumento non refutari sententiam alteram ætati Christi, & vetustis monumentis magis consentaneam; concedo Varum præfuisse Syriæ anno U. 748. & nego descriptionem totius orbis factam tempore Dominicæ Nativitatis vel actam fuisse a Quintilio Varo, vel indictam a Saturnino. De Varo quidem nullam aliam afferunt conjecturam, nisi quod erat tunc temporis præses Syriæ. Sed quid Syriæ præsidi cum regno Judææ, vivente rege, licèt Augusti beneficentia ad solium evecto, nondum tamen vectigali, quemadmodum factum est demortuo Herode, & denegato filiis regiò titulo? Peractum ergo censum illum universalem ab administrante Syriam Præside eadem facilitate rejicitur, qua asseritur. Ac dato etiam actum censum illum a Syriæ præside, nullibi legitur peractum a Varo, & etiam dato hoc, Varus anno U. C. 749. non discesserat a Palæstina. Indictum vero censum a Saturnino, principio, missa auctoritate Tertulliani, absque ulla temeritate negare possum. Cyrinum apud Lucam lego, Cyrinum apud Ignatium disputantem cum Tryphone, Cyrinum apud ceteros Patres universos. Est ne magis æquum, ut Evangelio credamus, ac Traditioni universæ, an uni Tertulliano? Deinde nego Tertullianum agere de censu acto tempore Dominicæ Nativitatis, ubi meminit Saturnini. In cap. 7. adversus Marcionem, in quo de Dominica Nativitate verba facit, censum quidem commemorat, Saturninum verò nequaquam. Cap. autem 19. ait utique, *Sed & census constat actos sub Augusto, nunc in Judæa per Sentium Saturninum*. At istic non loquitur Tertullianus de censu acto tempore Dominicæ Nativitatis, sed de aliis, quos ille opinatur actos a Saturnino, cum in Syriæ administratione successit Pisoni, anno Ae. V. 19. sive U.C. 772. jam Christo adulto: atque ita Tertullianus, & Lucæ Evangelium mire concordant, & perperam istud emendandum contendunt Valesius, Cappellus, & alii, qui pro Cyrino legendum putant Saturninum; necnon Huetius, qui substituendum censet Quintilium, nullius vel antiqui Scriptoris, vel Ms. auctoritate. Profecto Tertullianum citato cap. 19. loqui de censu acto per Saturninum adulto Christo, demonstrat particula *Nunc*, idest, dum illum Mater fratresque requirebant, ut liquet ex textu: ex vetere scriptura ad

marginem Rhenani, quæ talis est, *Nunc, idest, cum Christus illa diceret nuntiantibus adesse matrem, & fratres*; & ex notis in hunc Tertulliani locum Nic. Rigaltii pag. 100. Mirum hæc non observasse aut Pagium, aut Schelstratium, qui unice ob Tertulliani testimonium sententiam nostram repudiarunt. Sane C. Sentium Saturninum præfuisse Syriæ anno U. 772. & Ae. Vulg. 19. probat ex Tacito idem Schelstratius Tom. 1. Antiq. Eccl. pag. 123. & Pagius Tom. 1. pag. 16. num. 3. Nego itaque descriptionem universi orbis factam tempore Nativitatis Dominicæ per Saturninum, & nego id asserere Tertullianum: quem census a'ios ab eo, quem egit Cyrenius, innuere eodem lib. IV. contra Marcionem cap. 36. illum vero neque cap. 7. ejusdem libri, neque adversus Judæos pag. 219. adscribere Saturnino, ex ipso Tertulliano facile deprehendet lector.

Opp. 2. Natus est Christus dum describeretur universus orbis, & hæc descriptio facta est a Cyrino Syriam administrante. Augustus, ut inquit Suetonius in Octavio, *censum populi ter egit, primum ac tertium cum collega, medium solus*. Quo tempore acti fuerint singuli, constat ex lapide Ancyrano, quem attulit e Byzantina Legatione Busbequius, apud Andream Schottum in Scholiis ad Epitomen Aurelii Victoris, & apud Janum Gruterum lib. 1. Inscript. pag. 230. num. 2. Peractus est prior census Augusto & Agrippa Coss. anno 726. & cum Lap. Ancyrano concordat Dio lib. 53. Alterum censum peractum constat anno U. 746. si cum Justo Lipsio legatur in fragmento lapidis, *Censorino, & Asinio Gallo Coss.* Tertius peractus est Coss. duobus Sextis, paullo ante Augusti obitum, anno U. 767. Horum censuum nullus incidit in annum U. C. 749. Cyrinus vero, aut Quirinius in Judæam redactam in provinciam venit post Archelai relegationem anno U. C. 760. ut dictum est cap. præcedenti, aut juxta Dionem anno 759.

Resp. 1. Non probari, quin descriptio facta tempore Dominici Natalis fuerit media, quam Augustus egit solus: nam anno U. 746. nullum censum commemorat Dio: Consulum nomina abrasa sunt; ac necessum non est, ut asseramus actum censum ubique terrarum eodem anno. Deinde respondeo præter census actos ob exigenda tributa, factam ab Augusto descriptionem omnium capitum, ut ederet totius Imperii Breviarium: quod scriptum reliquisse legimus apud Dionem lib. 56. Suetonium in Octavio cap. 102. Suidam in voce, Ἀπογραφή. Hujus Breviarii conficiendi caussa in omnes provincias selectos viros dimissos, ibidem Dio & Suidas testantur. De hac universali descriptione loquitur S. Lucas, dum ait: *Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*. Missus ad hanc rem, non ut Syriæ præses, sed extraordinaria legatione Quirinius, nam in Judæa nondum exigebantur tributa, Herode magno superstite; nec

nec opus erat ad cenfenda Judæorum capita Syriæ Præfidibus. Eorum itaque verborum, *Hæc defcriptio prima facta a præfide Syriæ Cyrino*, fenfus magis planus hic eft: Hæc defcriptio eft prima facta a Quirinio, qui ad hunc conficiendum cenfum prius venit, quàm rediret relegato Archelao redacturus illius pecunias in fifcum, Præfes tunc Syriæ ordinarius. Cur enim dicitur defcriptio illa πρώτη, *prima*, nifi refpectu alterius ab eodem Quirinio peractæ? Quod fi velis, Quirinium faciendæ defcriptioni præpofitum, & fortaffis anno U. C. 749. in Judæa, quæ ditio populi Romani amica erat, poft devictos Homonadenfes commorantem dici Syriæ præfidem, quatenus imperium aliquod obtinebat, non prout fungebatur munere Proprætoris, neque id abfurdum erit; cum vox ἡγεμὼν, qua utitur Evangelifta, omnem rectorem, ducemque fignificet, penes quem eft arbitrium. Denique fi contendas geminam Quirinii delegationem effe commentitiam, potes refpondere, pofitivum πρώτη habere vim comparativi προτέρα refpectu genitivi ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου, ut fenfus fit: Hæc defcriptio eft prior ea, quæ poftea fuit inftituta adminiftrante Syriam Cyrenio. Refponfio prima eft apud Interpretes vulgaris, plana, ceterifque præfertur a Petavio lib. XII. de Doctrina Temp. cap. 8. Fraffenio in difquifit. Bibl. pag. 396. aliifque permultis. Alteram, quæ cum prima conciliari poteft, probat Pagius in Apparatu num. 129. & Norifius differt 2. Cenot. Pifan. Tom. 3. pag. 509. Ufferius ad annum M. 4000. pag. 531. Adhærent tertiæ Georgius Hervvartus Chron. cap. 241. Henfchenius in App. ad Chronologiam Pontif. Exercit. 2. Samuel Bafnagius ad an. U. C. 749. pag. 109. Verum quocunque anno locaveris Natalem Chrifti, hoc tibi argumentum folvendum erit, cum Quirinius ordinarius Syriæ præfes fuerit anno 37. Actiaco, U. C. 760. & Ae. V. 7. ut diximus capite præcedenti.

Opp. 3. Chriftum natum anno ab U. condita 752. & anno Imp. Octaviani Augufti 42. tenet Ecclefia in Martyrologio Romano: affentitur Caffiodorus vir Confularis, omniumque fcientiarum fplendore clariffimus in Chronico ad Regem Theodoricum, Euf. in Chronico, Epiph. in Panario lib. I. H. 20. aliique profitentes Chriftum natum anno Octaviani 42. Ad quam fententiam accedunt omnes, qui natum Dominum cenfent anno ejufdem Octaviani 41. quoniam hi non a nece Julii Cæfaris, fed a Triumviratu conftituto Augufti annos enumerant.

Refp. Ecclefiam in Martyrologio Romano adhibere Aeram Dionyfianam, & Vulgarem, licèt hæc minime fit exacta, ut vidimus fupra, idque prudentiffime, ne ob tricas & diffenfiones Chronologicas, Aeram femel receptam exantiquando quifque in annorum computatione propriam opinionem fequatur: quod inde liquet, quia ibidem

dem in Martyrologio sequitur Ecclesia supputationem Bibliorum Græcorum, asserens Christum natum anno a creatione mundi 5199. ob reverentiam antiquorum Patrum, qui LXX. Interpretum secuti sunt chronotaxim; cum tamen præferat in Vulgata hebraicam supputationem. Usus autem Vulg. Ae. in Ecclesia perantiquus non est, sed illam suadente Blondo adhibuit primum in publicis tabulis Eugenius IV. cum olim in Ecclesia usus obtinuerit annos numerandi per Græcorum Olympiades, per Fastos Consulares, & per Aeram Alexandrinam. Ac Baronius editor novi Martyrologii, (in vetusto enim Martyrologio Ecclesiæ Occidentalis, a Cassiodoro, Beda, aliisque appellato Hieronymi, & ex probatæ fidei codicibus an. 1668. edito a Florentinio, illa annorum partitio non legitur, sed tantum, VIII. *Kal. Nativitas Domini, & passio Anastasiæ Virginis*:) ideò vulgarem Aeram deduxit ab anno U. 752. quoniam imperante Gallieno expunxit Consulatus duos ordinarios, idest, anno Christi 259. Aemilianum & Bassum, & seq. anno 260. Cornelium Secularem, & Julium Donatum, neque in viam rediit rectæ Chronologiæ, nisi anno V.Ae.280. Similiter Conditor Fastorum Panvinius eamdem Aeram adsumens in usum, ac statuens Christi nativitatem Anno Juliano 44. & Augusti 43. in aptando fastis primorum sæculorum historias integro semper anno aberravit, donec anno Christi 217. prætermisso Consulatu Probi & Paulini, quem existimavit suffectum, in rectam sese reduxit. Neque nos imperiti de viris maximis Baronio, & Panvinio hæc dicimus; sed qui Fastos & Annales emendarunt, Norisius ac Pagius: effossi autem lapides, ac nummi, quos illi cernere non potuerunt, excusant ipsorum errorem; horum vero perspicacitatem commendant. Istorum beneficio Consulares Fastos, Herodianam Epocham non vidimus modo, sed contrectavimus: nec possumus iis assentiri, qui diversis supputationibus, & discrepantibus sententiis Veterum conantur nobis ostendere natum Dominum eo anno, quo Herodem regem invenire non possumus inter vivos. Supputantur utique anni Augusti a nece Julii Cæsaris, sive ab anno U. 710. a constituto Triumvirato, idest, ab anno insequenti 711. necnon ab Actiaca pugna, & ab anno U. 723. sed nequeunt calculi arithmetici dies Herodianos producere, vel curtare.

Opp. ultimo. In vetustis Consulum Fastis supra commemoratis ad annum U. C. 754. scriptum est: *Hoc Conf. Christus natus est* VIII. *Kal. Jan. lun.* XV. Igitur vulgaris Aera incipit ab anno Natali Reparatoris. Respondeo in iisdem Fastis hæc verba præter fidem Codicis addita esse ad commonstrandum initium Aeræ Dionysianæ; nam anno 782. ibidem signatur Passio Christi, nec potest circumscribi universa Salvatoris nostri ætas annis duntaxat XXVIII. quot sunt ab anno 754. ad 782. Eodem anno 754. die 25. Decembris luna signari debebat

bebat xvii. cum ibi proximis Kalendis Januariis signetur luna xxiv. & nihilominus signata est luna xv. quæ duo sunt manifesta factæ additionis argumenta. Compertum denique est Fastos ipsos non esse tantæ, ut olim credebatur, antiquitatis, sed Conradus Janningus in Epistola ad Schelstratium ait vix attingere ætatem 500. annorum, Schelstratius putat nec superare ætatem annorum 300. Vide Append. ad Opus Chronologicum pag. 541.

CAPUT III.

In quo demonstratur natum Christum VIII. *Kalendas Januarias.*

NON solum de anno, verum etiam de mense ac die Dominicæ Nativitatis litem nobis intentant quamplures. Nonnulli apud Clem. Alex. lib. 1. Stromatum pag. 340. edit. Morelli natum Dominum antumarunt die 25. Pachon, idest, 20. Maji juxta Christamanum, & Sylburgium, juxta Basnagium 25. Quin etiam eo loci quidam dixerunt natum Christum die 24. vel 25. Pharmuthi, Aprilis 19. aut 20. Epiphanius hæresi 51. num. 24. & 29. scribit Christum natum VIII. Idus Januarias, qui est apud Rom. Januarii dies 6. Aegyptiis autem Tybi 11. Syris, Græcisque Andynæi 6. Et quidem in Ecclesia Orientali celebratam olim ex antiqua traditione Epiphaniam simul, ac Domini Nativitatem affirmat etiam Cassianus Collat. x. cap. 2. Hinc Novatores plurimi asserunt nihil certum haberi, & falsam esse Ecclesiæ Romanæ vulgarem opinionem, ut Gerardus Vossius Tom. 6. p. 81. Samuel Basnagius ad an. ante Christum 5. num. 34. Clericus in dissert. 1. Harm. Evangelicæ subjecta. At Casaubonus Exercit. 2. in Baronium standum putat sententiæ Epiphanii, & Domini Nativitatem ac Theophaniam, diemque, ut Græci appellant, sanctorum Luminum esse unam eamdemque. Joseph Scaliger natum Christum contendit exeunte Septembri, vel Octobri ineunte, quæ fuit etiam sententia Matthæi Beroaldi, Hospiniani, & Henrici Wolphii gravi censura notata in Martyrologio Hispano Tom. 11. pag. 386. & a Gretsero lib. 1. de Festis cap. 29. pag. edit. Ingolstadii 216. & tamen hanc recudit Harduinus in Antirrhetico cuso Parisiis anno 1689. pag. 65. Recentiores Critici quamvis natum Christum VIII.Kal. Januarias aut certum, aut saltim probabile fateantur; negant tamen id sequi ex Dominica Incarnatione peracta, ut fertur, die 25. Martii: quod postremum vellicant Thomassinus lib. 2. de Festis, Tillemontius Annot. 1. in Jesum Christum, Serrius Exercit. 31. num. 3. & in Vit. SS. 25. Martii art. 7. Bailletus. Nos a Romanæ Ecclesiæ traditione nulla-

nullatenus recedentes sententiam nostram sequenti propositione explicamus.

Propositio. Christus natus est VIII. Kalendas Januarias.

Hæc enim sententia semper in Romana Ecclesia obtinuit, nec quando recepta sit demonstrare poterunt adversarii. Auctor Constitut. Apostol. lib. 5. cap. 13. pag. 312. inquit: *Dies festos custodite, fratres, in primis Natalem, qui celebratur a vobis die 25. x. mensis: post quem Epiphaniæ dies sit in maximo honore*. Vetustissimum Ms. Regium laudatum ibidem a Cotelerio habet: *Sciri debet, quod Annuntiatio facta est die Martii 25. Nativ. vero die 25. Decembris*. Laudat ibidem Cotelerius Ms. Regium alterum num. 1819. Idem tradit Chronicum Alexandrinum. Idem Kalendarium pervetustum editum a Bucherio. Idem omnia Martyrologia Occidentalis Ecclesiæ, cum reformato a Baronio. II. Hujus veritatis fulcimentum est maximum Traditio Patrum, cujus testem locupletissimum laudamus Hieronymum, qui initio Commentar. in Ezech. diem Epiphaniorum a Natali aperte distinguit, hac producta ex *Epiphaniæ* etymo ratione, *Tunc enim absconditus est, non apparuit*: quo in loco Hieronymum contrarium esse præceptori suo Nazianzeno, immerito queritur, ut mox videbimus, Isacius Casaubonus. S. P. Augustinus idem docet in Psalm. 132. lib. IV. contra Cresconium cap. 37. & lib. IV. de Trinit. cap. IV. nec ex vulgi opinione, sed *ex traditione majorum*. Ut nonnullos ex Græcis proferam, missa Epistola Joannis Nicæni edita a Combefisio, quam spuriam arbitrantur permulti, ac missis testimoniis aliorum, de quibus plura Suaresius q. 31. de vita Christi, & Natalis Alex. dissert. 2. sæc. 1. S. Joannes Chrysostomus homilia in Natalem Domini, quam laudat etiam Vossius Tom. VI. pag. 78. ait, sententiam nostram *Occidentem incolentibus jam a superioribus temporibus notam*: addit, *ab illis, qui exacte hæc norunt, hunc diem se accepisse*: concludit veritatis signum esse apertissimum, quod repente hæc sententia increverit, & ab omnibus recepta fuerit. Vide Tom. V. edit. Com. pag. 446. Produci etiam potest altera Chrysostomi Homilia de Nativitate Domini, in qua ait traditionem de die Servatoris nostri Natali in Romana Ecclesia fuisse servatam, atque in Occidente doceri nos a Petro, non in Oriente, ubi ortæ sunt hæreses, & discordiæ: quæ Homilia extat Tom. 2. edit. Basileensis pag. 1090. ac Lugdun. 522. Quamquam enim apparet spuria, neque Chrysostomi habet salivam, & a Sixto Senensi lib. IV. Bibl. S. aliisque rejicitur; accurate notandum est, a Tito Bostrensi fuisse collectam ex Commentariis Chrysostomi in Lucam, qui licèt magno litterariæ Reipublicæ detrimento perierint, a Chrysostomo tamen editos affirmant Suidas, & Euthymius. Asservari enim Florentiæ in D. Marci Bibliotheca perantiquum Ms. collectum ex Commentariis Chrysostomi in Lucam,

Tit.

Titi Bostrorum Episcopi inscriptum nomine, in quo hæc eadem oratio est secunda numero, scripsit olim ad Joannem Casam Christophorus Sarrarigus. Atque iis defendi possunt, qui hujus homiliæ ducuntur auctoritate. III. Annunciatio quoque Deiparæ Virginis die 25. Martii recte colitur, atque ita *traditum a Majoribus*, scribit citato libro IV. de Trinit. cap. 5. S. P. Augustinus. Auctor Chronici Alexandrini & die 25. Martii Dominum conceptum asserit, & enumeratis diebus ab apparitione facta Zachariæ mense Septembri explicat, quomodo in Virginis Annunciatione Elisabeth sextum mensem ageret a Præcursoris conceptu, Tom. XII. Bibl. PP. pag. 924. Idem demonstrat Chrysostomus præcitata homilia in Servatoris nostri Natalem; comprobatque Præcursoris Nativitas, quæ contigit, *sicut tradit Ecclesia*, VIII. *Kal. Julias*, ut inquit Augustinus in Psalmum 132. Conceptum Dominum die 25. Martii tradit Tom. IX. Bibliothecæ Patrum pag. 939. Anastasius Antiochenus, & Auctor Chronici Paschalis apud Honoratum in Animadv. Criticis Tom. I. pag. 267. Accedunt vetera Martyrologia, antiquissimum Anglo-Brittanicum ante annos mille exaratum, de quo Henschenius Tom. III. Martii, attributum Hieronymo apud Salianum ad annum Christi 34. antiquum Corbejense, & Ms. Reginæ Sueciæ nongentorum fere annorum apud Florentinium pag. 396. Si autem VIII. Kal. Aprilis conceptus est Christus; quare in dubium revocatur traditio de die Natali, cum omnes fere infantuli diebus 276. quot numerantur ab illa die usque ad 25. Decembris, idest, novem mensibus materno in utero claudantur? IV. Denique non desunt congruentiæ, cur debuerit in Decembri Salvator nasci: quandoquidem tempus, quo frigus riget, & crescere incipiunt dies, commonstrat mundi Reparatorem pro nobis vitæ hujus incommoda suscepisse, atque ortum justitiæ Solem, ut nos de tenebris revocaret ad lucem; præbuisse nobis exemplum ferendi æquo animo ingruentes calamitates, dum ipse, cujus in arbitrio erat quodcunque vellet eligere tempus, natalem suum asperrimo molestissimoque alligavit; nascendo tandem in fine anni extremam mundi ætatem adventu suo consecratam in mentem hominum revocasse. Verum de his Augustinus citata enarrat. in Psalm. 132. num. 11. Bernardus serm. 3. de Nat. Dom. Guilelmus etiam Durandus lib. VI. Enchiridii divinorum Officiorum cap. 13. num. 2.

Oppones I. Nequit ex traditione certo colligi dies Christi natalis, cum apud Clementem Alexandrinum diversæ de hac re notentur sententiæ, & Græci, ut liquet ex Epiphanio, & Cassiano supra laudatis, Domini Nativitatem cum Epiphania simul celebraverint.

Resp. I. Traditionem, si apud Orientales aliquandiu fuit incomperta, viguisse perpetuam atque incorruptam in Ecclesia Romana aliarum omnium Magistra: unde Chrysostomus citata homilia

in Servatoris nostri Natalem interprete Petro Pantino, ait: *Quare non erraverit, qui eumdem diem novum simul & antiquum nuncupet: novum quidem, quod nunc demum exacta ejus notitia ad nos provenerit: antiquum vero & vetustum, quod celeriter vetustioribus ætate velut suppar redditus sit, & ad eumdem cum ipsis temporibus commensum evaserit. Ut enim generosæ & nobiles stirpes (etenim simul terræ inferuntur, etiam celeriter in altitudinem magnam succrescunt, fructibusque onerantur,) non aliter hic dies, cum ab exordio iis qui in Occidente habitant cognitus fuerit, nunc ad nos demum non ante multos annos transmissus, repente ita increvit, talemque fructum tulit, qualem nunc cernere licet septis nostris ubique refertis, temploque universo præ multitudine concurrentium angustato*. Deinde respondeo Orientales utique priscis sæculis simul Natalem Christi, & Theophaniam celebrasse, ut liquet ex Menologio per Sirletum edito, & ex differt. de Dominicis Græcorum Leonis Allatii, num. 32. Græcorum tamen complures nativitatem ab Epiphania, Epiphaniam a Theophania, sive diem qua Christus apparuit in carne nascendo, ab illa, qua manifestatus est gentibus distinxisse. Theodorus enim Studita 37. catechesim sic incipit: Αἱ ἑορταὶ ἤδη παρῆλθον, τάτε θεοφάνια, καὶ ἐπιφάνια: *Jam feriæ transiere, cum Theophaniæ, tum Epiphaniæ*: Gregorii Nazianzeni Orat. 39. titulum præfert de secundis Epiphaniis appositus, ut inquit Cotelerius ad lib. 5. Constit. Apost., a Rufino. *Duas Epiphanias*, unam qua Christus apparuit Pastoribus, alteram qua revelatus est gentibus, distinguit etiam Isidorus lib. VI. Origin. cap. 18. & Auctor sermonis olim 18. inter Ambrosianos, nunc 137. in Appendice Augustinianorum. Potest ergo Latinorum, Græcorumque traditio facile conciliari, dicendo Orientales duas Apparitiones simul celebravisse: unde plurali numero hujus celebritatis diem nuncuparunt *Epiphaniorum, Theophaniorum, Sanctorum luminum*. Ita Nazianzeno secundas Epiphanias agnoscenti non adversatur Hieronymus, ut conqueritur Casaubonus. De Clemente Alexandrino plura non dicam, cum duas sententias a nostra diversas repudiet, affirmetque primam a curiosis quibusdam confictam, a Basilidianis postremam.

Opp. 2. Non ex Veterum traditione, sed duplici alia ex causa alligavit Romana Ecclesia Natalem Domini VIII. Kal. Januarias: quarum causarum una est, quod Ethnici celebrabant eadem die ortum Solis; in Kalendario enim Romano de Mithra, idest, Sole extabat, VIII. *Kal. Jan. N. Inv.* hoc est, *Natalis Invicti* Invictum vero esse Solem recte notavit Grævius, & ex Nummis Gallieni demonstravit Harduinus. Igitur congruum visum est eodem die Christi, qui est Sol justitiæ, recolere natalitia. Causam alteram præbuit falsa opinio, quod Zacharias fuerit summus Sacerdos: unde quidam inferunt mense Septembri, in festo Tabernaculorum, ingresso Ponti-

fici

ſici in Sancta, quò semel tantum in anno fas erat ingredi, Gabrielem Archangelum prænuntiasse nativitatem Joannis Baptistæ, & sexto post mense, ut legimus Lucæ 1. 36., nempe Martio, factam Virginis Annunciationem, ac novem revolutis mensibus natum Christum in Decembri. Id autem & valde dubiam habet supputationem, & falsum supponit; quia revera Zacharias non fuit summus Sacerdos, sed ex una ex 24. familiis, quæ non uno tantum die in Sancto Sanctorum, sed per unam hebdomadam, juxta familiarum vicissitudinem & sortitionem, extra velum, ubi erat ara suffitus, administrabant liturgiam: quod innuit ibidem Evangelista versu 8. illis verbis, *cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ*.

Resp. ineptam esse primam ex hisce duabus causis: nunquam enim Ecclesia Christi celebritatum suarum normam accepit ab Ethnicis, imo ex adverso dæmon superstitionis auctor cultus ritusque instituit in veræ religionis contemptum; & hæc cæremonias suas ad idololatriam eliminandam: quare ex ea ratione potius inferendum est, Orientales olim non celebrasse Domini natalitia proprio die, ut se opponerent Ethnicis celebrantibus ortum Mithræ, quàm Occidentales ex hujus cultu in diem impropriam transtulisse solemnia salutiferæ Nativitatis. Causam alteram nos quidem non produximus: nequit enim labefactari antiqua traditio per hoc, quod in ea comprobanda quidam scripserint aliquid falsi; quoniam traditio antiquitate sua, & Ecclesiæ auctoritate roboratur, non ratiocinantium additamentis. Sive ergo Zacharias summus Sacerdos fuerit, sive non fuerit; potuit Joannes nasci die XXIV. Junii, potuit Christus concipi die XXV. Martii: atque ita factum esse accepimus a Majoribus. Age tamen, nonnulla etiam de hac re differamus. Zachariam simplicem fuisse Sacerdotem non solum tradunt Etherodoxi, verum & Nostratium plurimi, Lyranus, Salmeron, Jansenius, Barradas, Sylveira, Didacus Stella, aliique Interpretes in Lucam. Adde Sigonium de Republica Hebr. lib. V. cap. 3, & Card. Gotti Tom. IV. de Verit. R. Ch. cap.7. Sed Zachariam fuisse Pontificem affirmat Joannes Chrysostomus citata Homilia in Servatoris nostri Natalem pag.473. Auctor Chronici Alexandrini a Radero latine reddito Tom. XII. Bibliothecæ Patrum pag. 924. Anastasius Sinaita Tom. IX. pag. 939. Theophylactus in Lucam pag. 300. Ambrosius (quamquam is utitur verbo, *videtur*,) lib. I. in Lucam num. 22. Augustinus Tract. 44. in Joannem 2. parte Tom. III. pag. 629. Venerabilis Beda Tom. V. pag. 219. Nec repugnat Hieronymus, qui Epistola 4. ad Rusticum in edit. Martian. 95. appellat Joannem Baptistam *filium Pontificis*. Arbitror non posse pro sententia opposita talem Patrum numerum laudari, imo pro se nullum citati Interpretes proferunt: quare majori ducuntur auctoritate Hofmeisterus, Paulus Burgensis, & Cajetanus, qui Zachariam connume-

numerant inter Pontifices. Videtur id magis conforme etiam Evangelio Lucæ, ubi versu x. legitur: *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi*; siquidem Levitici xvi. 17. præcipitur, ut *nullus hominum sit in Tabernaculo, quando Pontifex sanctuarium ingreditur*: ibique notatur in margine prædictus versus 10. Lucæ. Versu etiam proximo legitur, *Apparuit autem illi Angelus Domini stans a dextris altaris incensi*: nimirum, quod Pontifex semel in anno deprecaretur super cornua Altaris, ut legitur Exodi xxx. 10. Addit Evangelista versu 21. *Et mirabantur quod tardaret ipse in templo*; quæ aut significant Zachariam plebe expectante latitasse intra velum, aut saltim solum, & nullo Sacerdote comitante ingressum in Sancta: alioquî rei novitas ceteris innotuisset. Præterea probabilitate non caret intra velum fuisse situm altare thymiamatis: quod non solus Augustinus affirmat, ut inquit Lyranus, verum etiam Chrysostomus citato loco scribens, *Altare sacrificiorum & holocaustorum foris erat, intus vero incensi*: imo Apostolus ad Hebr. ix. 4. ait *thuribulum* fuisse *post velamentum secundum*: quod multum torsit interpretes, & perdifficile fatentur Salmeron disput. 32. Tom. 2. Joan. de la Haje in 30. caput Exodi. At, sive θυμιατήριον sit mensa, sive batillum cum prunis; cur intra velum collocabatur, nisi ob adolendum incensum? Probabilis est ergo sententia Patrum, quam temere nonnulli vellicant, de Zachariæ summo Pontificatu. Nam quod ajunt habitasse in montanis, non Jerosolymæ, ubi morabatur Pontifex, & dici Sacerdotem *de vice Abia*, solutum est ab Augustino præcit. Tract. 49. num. 27. ubi ait olim quidem unum fuisse summum Sacerdotem, cui mortuo succederet alius, sed postea constitutum, ut plures essent, & singulis vicibus ministrarent: idemque affirmat Beda superius laudatus, & serm. 92. Chrysologus. Ex Evangelica quoque Historia Luc. iii. 2. liquet fuisse eodem tempore Sacerdotum principes Annam & Caipham; & ex verbis Joannis xviii. 13. *Qui erat Pontifex anni illius*, infertur Pontifices singulis annis fuisse forte ac vicissitudine permutatos. Hæc tamen omnia dicta sint in defensionem sententiæ Augustini, aliorumque Patrum; quamvis in opposita adhuc persistat vetus traditio de tempore Dominicæ Nativitatis.

Opp. 3. Ea nocte, qua est natus Salvator mundi, *Pastores erant vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum*, Lucæ ii. 8. At incredibile est summa hieme armenta, ac pastores sub dio pernoctasse. Resp. Wolphii, & Beroaldi argumentum, etsi probatum Scaligero, & ab Harduino recoctum, sicut & affine aliud, quod census non fuisset indictus a Cæsare cum tanto populorum incommodo, dici a Gretsero vanitatem, & ratiunculam, necnon parum solidum etiam a Casaubono Exercit. ii. sect. 7. & a Vossio num. 13. quia etiam in Anglia, ubi nullus est a lupis, & aliis noxis animalibus me-

metus, armenta toto anno in agris pernoctant, idque Vossius, cum sæpius per Angliam iter faceret, a se compertum testatur: ac verisimilius est, si loquamur de Palæstino agro, non adeo glacie, nivibusque obsito; & si ulterius animadvertamus pastores mapalia construere, ingredi palearia, succendere arbusta, ac se vestire cæsi pecudis pellibus. Rejicimus tamen sententiam eorum, qui Lucæ textum exponunt de diurnis excubiis, eo quod ἀγραυλεῖν potius sit sub *dio agere*, quam *excubare*: etenim quod sequitur, φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς, *Custodientes vigilias noctis*, nocturnas excubias satis exprimit.

Opp. 4. Etiamsi detur conceptum Dominum die 25. Martii, non sequitur natum 25. Decembris, cum aliquando infantes ultra novem menses gestentur materno in utero, aliquando in lucem breviori tempore proferantur. Resp. 1. Nos attendere ad Ecclesiæ traditionem. Deinde dicimus cum Augustino lib. IV. de Civit. Dei cap. 5. parientibus feminis imputari decem menses, idest, novem menses & sex dies, & licèt non omnes ad sextum diem post nonum mensem perveniant, corpus tamen Domini diebus 276. fuisse perfectum, quia tot computantur ab VIII. Kalendas Aprilis ad VIII. Kal. Januarias. Addimus si citius, aut tardius emittatur fœtus, vel causam esse hujus imperfectionem, vel matris invaletudinem. Denique de Elisabeth legimus Lucæ 1. 57. *Impletum est tempus pariendi*, & de Maria Virgine Lucæ 11. 6. *Impleti sunt dies, ut pareret*: quæ verba nullibi in universa Scriptura leguntur, nisi de partu Joannis, & Christi, ut percipiamus servatum in his ordinarium tempus maturandi partum, quamvis unus fuerit de sterili, alter de puella conceptus.

Opp. ult. Ammianus Marcellinus de Cæsare Juliano Apostata inquit: *Feriarum die, quem celebrantes mense Januario Epiphaniam dictitant, progressus in eorum Ecclesiam, solemniter Numine adorato discessit*: quod referens Tom. III. Annal. Zonaras ait, *Ipse Natali Domini Ecclesiam ingressus, adorato Numine discessit*. Dies ergo Epiphaniæ, & Natalis est idem prorsus. Resp. nego conseq. nam Julianus tunc versabatur in Galliis, inquit Cotelerius, ubi more Occidentali dies Nativitatis & Epiphaniæ separate observabantur. Ad hæc nonne potuit utraque die Julianus adire templorum limina? Tandem Zonaras appellare potest *diem Epiphaniorum* diem Natalem, quod Græci olim duas simul Apparitiones recolerent, ut dictum est supra. Nota Casaubonum ipsum refellendo sententiam Scaligeri de Christo nato exeunte Septembri hæc verba veritate cogente protulisse, *Vetusta traditio Ecclesiæ non temere nobis rejicienda*. Dignum, quo dissertatio nostra absolvatur, proloquium.

CA-

CAPUT IV.

Vindicantur nonnulla, quae in vita Christi ante baptismum acta perstringunt morosi Critici.

ITAQUE VIII. Kal. Januarias anno Caes. Augusti XL. cum Joseph a Nazareth, sed familia Bethlehemensis, & Maria desponsata illi uxor Bethlehemum se contulissent, causa census a Caesare indicti, ut capita omnia provinciarum, regnorumque amicorum describerentur; impletis diebus ut pareret Virgo habens in utero de Spiritu sancto conceptum Desiderium gentium, ac mundi Reparatorem, enixa hunc est, & reclinavit in praesepio, cum nullus esset ei locus in diversorio referto hospitum multitudine. Paullo post advenerunt Jerosolymam Magi quaerentes Regem Judaeorum nuper natum, cujus stellam inusitato lumine radiantem in Oriente a se conspectam dixerunt; reique novitate Herode rege, & Jerosolymorum civibus perturbatis, cum assererent Scribae Christum nasciturum in Bethlehem Judae oppido, juxta Michaeae vaticinium, illuc dimissi Magi profecti sunt, & adorato Puero, auri, thuris, & myrrhae munera illi obtulere. Nec ad Herodem reversi sunt; sed diversum arripientes iter, illuso rege ipsorum reditum expectante, patrios lares adierunt. Tunc Herodes infantes omnes bimulos, minorisque aetatis in finibus Bethlehemiticis immanissime trucidavit; at interim Christo circumciso, ceterisque peractis secundum consuetudinem legis, Joseph, cum Maria ac puerulo, ab Angelo monitus in Aegyptum confugit; ibique permansit usque ad Herodis obitum: quo vita functo, Angelo pariter commonente, Joseph cum Virgine, divinoque Pignore in patriam reversus habitavit in Nazareth, quae est civitas Galilaeae distans a monte Thabor duabus leucis, & ab urbe Jerosolyma trium dierum itinere. Ab illa autem civitate, Domini primum conceptione, Lucae I. 26. deinde vero incolatu, Matth. II. 23. celeberrima, & eo grandiori, quo Judaei dictitabant e Galilaea nullum prophetam, atque e Nazareth nihil esse boni oriturum, Joan. I. 46. & VII. 52. ab illa, inquam, civitate Jesus Christus appellatus est Nazaraenus.

I.

Quantum ad Domini praesepe, & incunabula attinet, arguunt nos quidam nimiae credulitatis, quod persuasum nobis sit praesepi alligatos bovem & asinum. Sunt autem argumenta eorum, quae sequuntur. Primum ea verba Is. I. 3. *Cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui*: & quae habentur Habacuc III. 2. *In medio duorum animalium cognosceris*, non secundum literam debent acci-

accipi, sed primum locum exponunt Patres de Judæorum erga innumera Dei beneficia ingrato animo: alterum de Gentibus, quæ ad Christum venerunt, aut de Testamentis duobus, ut nos etiam cum Hieronymo, & Augustino diximus Tom. 2. pag. 434: ac præterea ita legitur juxta LXX. cum Vulgata & Hebraica habeant, *In medio annorum*. Bos ergo & asinus ad præsepe accubantes sunt *irrationabiles gentes pecudum intra præsepia more viventes*, inquit Ambrosius lib. 1. in Lucam num. 43. & Prudentius in Cathemerinon hym. XI.

Adorat hæc brutum pecus,
Indocta turba scilicet,

Argumentum alterum est Lucæ silentium, qui pastoribus ab Angelo hoc brutorum indicium ad puerum inveniendum minime datum commemorat. Ad hæc duo reducuntur quæ adversus piam fidelium traditionem objectant Erasmus in notis ad præfatum hymnum pag. edit. Hanoviæ 174. Rich. Montacutius P. 1. Originum Ecclesiasticarum n. 30. Basnagius ad annum 5. ante Christum, num. 21. Tillemontius Annot. 5. in *Jesum Christum*, Serrius Exercit. XXX. n. 4. & seqq.

Nunquam verò ad oppugnandam veritatem producta sunt infirmiora sophismata. Etenim quod bruta *per anagogen* commonstrent populum Judaicum, vel Gentilem, nil profecto historiam elevat: aliàs nihil fere in veteri Testamento gestum esset, cum omnia ibidem narrata aliquid præsignarint. Reprobat idem Basnagius aliorum, ratiocinationes ad sola testimonia Scripturæ nos provocans, nec negans Patres bene multos tradidisse, quod bos, & asinus ad præsepe Dominicum accubuerint. *Nobis constat*, inquit, *non allegorice duntaxat Patres esse locutos, sed etiam fide historica. Allegorica siquidem explicatio in historia nititur*. Incaute Novator ille quicquid alii exstruxerunt, evertit. Sed vicit aliquando etiam tenebriones aperta veritas. Hieronymus in Epist. 27. nunc 86. ad Eustochium Tom. 4. p. 674. absque ulla morali interpretatione *simpliciter* de Paula inquit: *In Bethlehem ingressa & in specum Salvatoris introiens vidit sacram Virginis diversorium, & stabulum, in quo agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*. Paulinus epist. XI. ad Sev. pag. edit. Platin. 139. *In Bethlehem quoque, ubi cognoverat bos possessorem suum, &c.* Nazianzenus orat. 38. pag. edit. Morelli 623. *Cognosce ut bos possessorem tuum, & cum asino præsepe Domini tui, cum stella curre, cum Magis adora, cum Angelis tripudia*. Quid est ad literam Scripturæ verba intelligere, si hoc non est? Vere stella antecessit, vere Magi adorarunt, vere Angeli gaudium magnum nuntiarunt. Ergo vere bos, & asinus ad Christi incunabula cubuerunt. Imo & Ambrosius priusquam mysticum innueret sensum, præcedenti num. 42. inquit: *Non audis bovis Dominum agnoscentis mugitus*;

gitus; necnon Prudentius appellaverat cunabula divini puerili, *Mutis & ipsis credita*, idest, (inquit Georgius Fabricius ejusdem edit. Hanoviæ pag. 343. quem opponimus Erasmo Roterodamo,) *pecoribus, quæ vocem non proferunt. Bos & asellus gratiores fuerunt, quam homines*.

Ad primum itaque argumentum respondemus stare allegoricam Patrum interpretationem cum veritate historiæ: ac priorem locum ex Esaia promptum a Patribus etiam aptari præsepi Dominico: alterum vero etiam ab Ecclesia in Officio Nativitatis & Circumcisionis ad puerum Jesum referri. Neque obstat quod sit in Hebraico, *In medio annorum*, ac ita pariter in Vulgata: quia utrumque cohæret, *In medio annorum*, si loquamur de tempore; *In medio animalium*, si loquamur de loco. Etiam in Græca LXX. versione ζωῶν valet, *animalium*, &, *vitarum*; cum olim neque circumflexus accentus fuerit in secundo *omega*, neque acutus in primo: quare *vitarum* habent Cyrillus Jerosolymitanus, & Theophylactus, *animalium* ceteri. Utrumque significaret etiam hebraicum בקרב חיים, quemadmodum legisse LXX. opinantur nonnulli. Non ergo exploditur decantata lectio, *In medio duorum animalium*, ut inquit Serrius num. 6. Utramque lectionem probat Ecclesia, utramque tradunt Patres, utramque non solum Versio LXX. verum etiam Hebraici Codices patiuntur. Ad alterum argumentum breviter respondemus, dum Lucas mentionem fecit præsepis, satis innuisse locum, in quo jacebat infantulus; nec necesse erat fœnum, animalia, & cetera hujusmodi commemorare, quæ non esse in præsepe nequit nisi temere denegari; cum ibidem esse non repugnet, fatente Basnagio. At quod Lucas non scripsit, tradiderunt Majores. Mirum quod Critici subscribant Broccardo asserenti in descript. Terræ sanctæ præsepe illud fuisse *excisum in rupe*, ac studeant Broccardum componere cum iis, qui *lateritium* faciunt atque ex luto coctili, & cum Ecclesia, quæ in Basilica Liberiana *ligneum* veneratur: ac nolint postea allegoricam significationem cum historia componere! Sed nec illud satis congrue conciliant, dum inquiunt *lateritiam* fuisse cavitatem, cui ad majorem firmitudinem inclusum erat vas *ligneum*, & utrumque, vas, & cavitatem recte dici *præsepe*. Præsepe enim proprie est locus præseptus, ubi pecudes stabulantur, a *sepio* dictus, atque hic locus est lapideus, vel *lateritius*; & per synecdochen præsepe dicitur *linter*, in quo pabulum jumentis ponitur, atque hic est vimineus, aut *ligneus*. Docet hæc etiam *Calepinus*, sive Latinum lexicon, ita a celebri familiæ nostræ Grammatico nuncupatum.

II.

De Magis etiam Christi adoratoribus complures nobis succensent, quod Reges illos populari credulitate arbitremur. De qua re pla-

placet mihi admodum exhortatio viri cl. Melchioris Cani lib. XI. de Locis cap. 5. ubi, posteaquam dixerat extremæ dementiæ esse frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere, *Sine*, inquit, *plebem probabilissimam opinionem, præsertim quæ penitus insedit & inveteravit, cum suis majoribus retinere*. Quod monitum, cum etiam Rich. Montacutius pag. 206. probarit, & omnibus hic legendum proposuerit, decet nos quammaxime custodire. Sed quoniam Magos fuisse reges negant præfracte, ac se evidenter demonstrare opinantur Casaubonus adversus Baronium, Stolbergius, & Dan. Rhoden Tom. 2. Thes. Theol. Philologici, Schmidius in Matth. aliique Etherodoxi, necnon in Carm. de Epiph. Domini Mantuanus, & Hyacinthus Serrius Exercitat. 34. num. 2. idque incertum saltim atque inexploratum scribunt Calmet, Tillemontius, & alii; ideo non videtur omnino hæc quæstio prætermittenda. De qua, si quis postea iis, quæ subjicimus, plura desideret, adire poterit Baronium ad annum 1. Christi num. 3. Joannem Eckium hom. 2. de Epiphania, Hieronymum a S. Fide Tom. 26. Bibl. Patrum, Salmeronem Tom. 3. Hist. Evang. tract. 37. Maldonatum, Barradium, Sylveiram, Jansenium, Cornelium a Lapide, & Natalem Alex. in Evangelia, necnon Aegidium Gelenium in Fastis Coloniensibus, Suaresium Tom. 2. in 3. p. disput. 14. sect. 2. Vincentium Cardinalem Gotti Tom. IV. Verit. Relig. Christ. cap. XI. §. 2. Honoratum in Animadv. Criticis Tom. 2. pag. 206. & Richardum ipsum Montacutium P. 1. Originum Eccles. pag. 202. ex quorum omnium lectione poterit etiam de hac nostra lucubratiuncula proferre judicium.

Ac primum non video quæ adversus piam populorum traditionem urgeri queant, nisi insequentia. I. Magi dicuntur, qui in rerum contemplatione, ac præsertim in inspectione siderum sunt occupati; sic dicti, quasi מהגים, ab radicali, הגה, *meditari*, juxta Vossium in Etym. & Hofmannum in Lexico. Erasmus in Matthæum *sophos*, aut *philosophos* appellat; quidam alii ex Apulejo in Apolog. *idolorum sacerdotes*. Nec desunt, qui in pravum sensum nomen istud accipiant, quatenus magia est *theurgia*, cultusque dæmonum, in qua significatione dicuntur magi præstigiatores Aegypti, Simon, & Elymas. De his plura Rhoden, & Storbergius. At sive Christi adoratores dicas inspectores astrorum, sive sapientes, sive sacerdotes, sive ariolos, nihil id est ad comprobandam regiam eorum dignitatem. II. Quamquam olim Magi regali apud Persas auctoritate pollerent; tempore tamen Natalis Christi dudum cessarat in Magis imperium, scribente Strabone lib. 1. eosdem Magos *non amplius ad regios fasces extolli*: quo argumento utitur in Matth. Schmidius. III. Barradius, aliique interpretes traditionis suæ ficulneum auxilium quærunt a licentia pictorum; atque hinc refelluntur a Casau-

bono. IV. Evangelista Magorum regium comitatum, & cetera, quæ in Dei honorem cederent, minime prætermisisset, cum & *Reguli* meminerit, cujus filium Christus restituit sanitati. Accedit veterum quoque Patrum silentium. Scripturæ testimonia; quæ huc a quibusdam adducuntur, non sunt peculiariter accipienda de Magis, sed universe de regibus gentium advocandis ad Christi fidem. VI. Si reges fuissent Magi, quomodo non præmissis nunciis ingressi fuissent ditionem Herodis? quomodo Herodes ipse cum imperio egisset cum illis, dicens, *Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis renuntiate mihi?* Postrema argumenta sunt Walæi in Matth. aliorumque. Vidit hæc & Mantuanus, dum cecinit:

Nec reges, ut opinor, erant, nec enim tacuissent
Historiæ sacræ Auctores genus istud honoris,
Inter mortales quo non sublimius ullum.
Adde quod Herodes, ut magnificentia Regum
Postulat, hospitibus tantis regale dedisset
Hospitium, secumque lares duxisset in amplos.

Ut iis respondeam ex ordine, ac simul vindicem piam, ac valde probabilem fidelium traditionem; animadvertendum est splendidissime mentiri Casaubonum Exercit. 2. in Baronium, & Theodorum Bezam in Matthæum, dum inquiunt Romanam Ecclesiam sola tyrannide tradere, ut fide certum, insignitos fuisse Magos dignitate regali, nec pati aliud quomodolibet opinantes. Movit id stomachum etiam Mantacutio, qui Casaubono respondet, aliter de pia traditione loquendum: non prodiisse hanc e gurgustio; sed fulciri Patrum multorum auctoritate. Diximus qua moderatione loquatur Canus: eamdem adhibet Cornelius Jansenius in Concordia cap. 9. Cardinalis Gotti pag. 236. & qui vel sententiam oppugnant, vel nihil definiunt, ut præcitatus Mantuanus, & Calmet. Atque nos pariter communiori sententiæ ita assentimur, ut adversariis nullatenus indignemur. Primum itaque argumentum confirmat potius regiam in Magis dignitatem, quàm evertit. Etenim in Oriente, & præsertim in Perside neminem regio potitum fastigio, qui non calleret Magorum disciplinam affirmat Cicero in primo de divinatione num. 41. atque olim Magos imperium obtinuisse scribunt Strabo lib. 1. Geograph. Plato in Alcibiade, Plinius lib. 3. cap. 1. Justinus lib. 1. Histor. cap. 9. Ammianus Marcell. lib. 24. Severus Sulpitius lib. 2. Hist. sacræ cap. 13. Ex quo ergo Magi fuerint sapientes, & in astrorum contemplatione occupati, quomodo eosdem non fuisse Reges evincitur? At, inquit Schimidius, Magi ex Strabone ab honore pristino ceciderant. Utique: non erant amplius Monarchæ; sed tamen honore adhuc conspicui, regni *primores*, ut appellantur a Juvenco pio quarti sæculi Vate, sive Dynastæ, Toparchæ, reguli, ac alte-

alterius principis tributarii: quales permultos tunc temporis extitisse demonstrant subjecti Romano Imperio, Ariobarzanes, Aretas, Tigranes, Dejotarus, Herodes ipse. Neque enim credibile est dejectos Magos ad fortunæ ludibrium, sive apud Persas, sive apud finitimas gentes; quibus semper fuit nomen inspectorum stellarum, Sophorumque præclarum atque honestissimum. Quod picturas attinet, nec recentiores omnino, nec plebis inventa dicendæ sunt quæ Magos referunt reges; quippe x. sæculi extant nummi, ubi sculpti visuntur tres reges puerulum Jesum adorantes; de quibus vide Anselmum Bandurium Numism. Imp. Tom. 2. & Cangium in Familia Zimiscæ pag. 152. edit. Billainii.

Cur Evangelista, qui & *Reguli* meminit, & Herodem immanissimum tyrannum non fraudavit regis titulo, regiam istorum conditionem nequaquam expresserit, rationes satis congruas reddiderunt Interpretes. Prima ratio est, quod ad veritatem occultam confirmandam regia appellatio otiosa erat, Magorum vox opportuna & præclara. Ita Canus. Alteram afferunt Palacius & Salmeron, ut commoneret Evangelista neminem mortalium coram summo principe Christo regia appellatione esse dignum. Tertiam assignat noster Simon a Cassia, quoniam reges quidem erant, sed parvi. Non militat eadem ratio de Herode, quia erat rex appellandus, ut distingueretur ab Herode Tetrarcha, atque ut ex rege alienigena innueretur Messiæ adventus. Joannis IV. 46. Regulo non aliud tribuitur nomen, quo distinguatur: at Magi proprio designati sunt charactere. Quid præterea, si inficiamur hunc *Regulum* fuisse parvum regem? Si Capharnaites erat, & sub Herodis Tetrarchia, quomodo Rex? *Regulum* dictum arbitror, quoniam erat Herodis, aut Tiberii minister. Βασιλικὸς, *Regius*, habent Græci Codices vetustiores, & Syrus, & Arabs, *Servus regius*. Non repugno tamen legendum Βασιλίσκος, *Regulus*, & Christum etiam primoribus attulisse salutem: sed quid cavilli valeant, ostendo duntaxat. Regium apparatum utique in Matthæo non legimus, quod humilis fuerit Christi Adoratorum incessus: legimus tamen ad eorum adventum commotam urbem universam: legimus liberos ab Herode dimissos: legimus obtulisse munera *apertis thesauris*; quod in reges maxime quadrat.

Quod spectat ad Patres, fatemur permultos regiam dignitatem in Magis non celebrare, quosdam etiam id non asserere quod contendunt quidam Interpretes. Sed Magos tamen fuisse reges probabilius est, quod nullus Patrum id expresse neget, nonnulli diserte affirment. Tertullianus adversus Judæos cap. IX. inquit: *De hoc auri munere etiam David dixit, Et dabitur illi de auro Arabiæ: & iterum, Reges Arabum & Saba munera offerent illi. Nam & Magos reges fere habuit Oriens, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, an-*

tequam transcripta esset in Syrophœnicem ex distinctione Syriarum; *cujus tunc virtutem Christus accepit*. Ubi Judæis objicientibus Christum Messiam non esse, quoniam non accepit Damasci spolia, neque regum obsequia, respondet id completum in Magis, quoniam & reges erant, & ex Arabia, cui deputabatur Damascus. Idem tradit in III. contra Marcionem cap. 13. & utrobique, quicquid alii sentiant, literalem sensum exponit, rationem afferens, cur Magi sint Damasci spolia, atque in iis completum fuerit vaticinium Psalmographi. Quare ut vere juxta Tertullianum erant Damasci robur, quia Arabes, ita vere erant reges. Auctor Hom. de Baptismo Christi inter Opera Cypriani inquit: *Non satis est quod Angeli locuti sunt Pastoribus, quod apparuerit stella Regibus, &c.* Theophylactus in cap. 2. Matth. ait: *Judæi quare turbantur? Oportebat enim gaudere potius, quod regem ipsi habituri essent, qui a Persicis regibus adoraretur*. Innocentius III. serm. 1. de Epiph. *Secundum historiam isti Magi tres Reges fuerunt*. In vetustissimo hymno, quem Damaso adscribunt, legitur:

Ecce pastores ovibus relictis
Convolant Bethlehem, videant ut ortum
Principem mundi, properant & acti
Sidere Reges.

His accedunt Cæsarius serm. 43. in Append. Augustinensium, Paschasius Radbertus in cap. 2. Matth. & alii. Addere possumus Martyrologia Usuardi, & Germanicum apud Bollandum Tom. 1. pag. 8. & 323. Ms. Florarium apud eumdem Bollandum die XI. Januarii, Molanum in Addit. Usuardi, vetustum Codicem Carthusianum, Gelenium, & Broelmannum eodem Tom. 1. pag. 664. Flavium Lucium Dextrum in Chronico ad an. 70. qui omnes communem traditionem reddunt probabiliorem, & quartam objectionem abunde refellunt.

Sacræ quoque literæ piam ipsam traditionem confirmant: nam Isaiæ LX. 3. de Christo prænuntiatum est, *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui*: ac Psal. LXXI. *Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent*. Accipienda hæc de vocatione Gentium fatemur, sed gentium fuerunt Magi primitiæ. In iis propterea implendum vaticinium, & ad Messiæ incunabula adventuros Reges agnoverunt veteres quoque Rabbini, de quibus Joannes a S. Fide cap. 6. & Raymundus Martini Pug. Fidei P. 3. dist. 3. cap. 10. Atque impletum reapse videtur tenere Ecclesia, quæ dum celebrat Magorum adventum, laudata verba frequenter intonat, affirmatque disertissime Leo III. & Fidei propugnator Eckius in homiliis supra laudatis. Et quidem tria in his vaticiniis prænuntiantur: lumen & splendor ortus, oblatio munerum,

rum, & regalis conditio. Primum completum est in stella, quæ apparuit in Oriente: alterum in auro, thure, ac myrrha: cur tertium quoque non putabitur adimpletum? Accedit quod si Magi ex Arabia venisse dicantur, ut sententia fert nostra, etiam aliæ præcitati Psalmi notæ in ipsos quadrant. Dicuntur enim versu 9. *Aethiopes* hebraico vocabulo ציים, quo intelliguntur incolæ *Aethiopiæ Orientalis* habitantes *circa Arabicum sinum*, juxta Strabonem lib. 2. pag. 89. Aethiopes enim Occidentales appellantur, כושים. Dicuntur *reges Tharsis & insularum*, מלכי תרשיש ואיים, nempe, ut Pagninus, & Marinus reddiderunt, incolentes *insulas maris*. Dicuntur denique *Reges Arabum*, *& Saba*, מלכי שבא וסבא, ubi *Saba* scriptum cum ש, Hieronymo interprete, *Arabiam* designat, cum ס, vero *urbem* Aethiopicam. Quare si dicamus Magos venisse ex Arabia, vel, ut quidam tenent, e Carmania, ex Strabone lib. xv. pag. 449. Arabis, Persisque contermina, non erit in Psalmi LXXI. nono, ac decimo versu lexis aliqua, quæ Magis ad literam non conveniat. Ipsi Aethiopes, ipsi Arabes, ipsi insularum incolæ, ipsi Sabæi, ipsi postremò Reges.

Quod in eos Herodes cum imperio se gesserit, illius superbiæ tribuit cum Interpretibus ceteris noster Sanctotisius pag. 144. in Matth. Addo verba illa *Ite*, *&c.* non esse præcipientis, sed cum simulatione dimittentis. In tanta enim perturbatione, si fas ei fuit exercere in Magos imperium, cur ut redirent indictis pœnis eos non coegit? Cur dies ad redeundum non præscripsit? Cur liberos absque satellitibus dimisit? Optime nimirum noverat, (ut in Catena inquit ex Chrysostomo D. Thomas,) quod tales viros non potuisset blandimentis flectere, nec minis terrere, nec auro corrumpere. Nam in regiam urbem ingressi, quamquam scirent Herodem illic regnare, natum tamen Regem Judæorum, eique se detulisse munera palam testati sunt, quamquam regi alienigenæ nil posset nunciari molestius, quam ortus regis proprii, ac legitimi. Talis ergo conditionis erant Magi, ut Herodis indignationem minime pertimescerent.

Baptistæ denique Mantuano Carmelitæ doctissimo opponimus alium ejusdem Instituti virum celebrem Joannem Mariam Verratum Ferrariensem, qui in *Catena* docet Magos fuisse *sapientes ac reges*. Et si Poetarum versibus certandum est; sententiam pangunt nostram Alvarus Gomez in Thalichrist. lib. 7. & Emmanuel Pimenta lib. 3. sacrorum Poematum. Contentus ero antiquo Epigrammate:

Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges.
Mirrham homo, Rex aurum, suscipe thura Deus.

Claudiano tribuitur a multis, eique adscribendum ex Cujaciano libro omnium optimo affirmat Joannes Camers in Vita Claudiani, & Gas-

Gaspar Barthius in notis. Hunc tamen Poetam fuisse a Christi nomine alienum scribunt Augustinus lib. v. de Civit. Dei cap. 26. & Orosius lib. v. Historiarum cap. 35. Ceterum, *si Claudiani non est, certe elegantissimi poetæ est*, inquit Canus.

III.

De exhibita a Magis adoratione autumarunt Sociniani non fuisse religiosam, & quæ possit divinitatis Christi præbere argumentum, sed qualem Orientis populi regibus suis exhibere consueverunt. Idem scripsit in caput secundum Matthæi Grotius; atque in dubium vertit, de qua adoratione loquatur Evangelista, Auctor versionis Gallicæ Bibliorum, quæ typis Trevoltiensibus cusa est anno 1702. ejusdemque versionis Apologista adversus Censuras eodem anno emanatas a Meldensi doctissimo Episcopo Bossuetio, & a Cardinali de Noailles Archipræsule Parisiorum, sive Apologista ille fuerit Simonius, sive alius quispiam. Refellitur autem perniciosus error ipsa Evangelica historia, traditione Patrum, mysterio munerum, necnon manifesta ratione. Primò enim ex Evangelio colligimus, Magos ex Oriente profectos non spectasse ad Judaici Regni ditionem, ut deberent nato regi Judæorum, tanquam regi suo in faciem procidentes præstare obsequium, atque hujus rei causa ex longinqua regione, sponte, ac tanta animi alacritate discedere, digna Deo munera offerre, & jacentem angusto in loco puerulum absque ullo majestatis apparatu, tam demisse venerari; ac tametsi Grotius, & Sociniani observarunt Josephum de Davide Saulem venerante scripsisse, *Adorat eum in faciem procidens, ut moris erat*; attamen in novo Testamento, nullibi, quem viderim, locus occurrit, ubi ea phrasis πεσὼν προσκυνεῖται, *procidens adorat*, aliam significet adorationem, quàm Deo dignam. Nam Apostolus 1. ad Corinth. xiv. 25. ait: πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, *Cadens in faciem adorabit Deum*: ac diabolus, qui non aliam affectabat adorationem, nisi divinam, inquit Matthæi iv. 9. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*, quæ phrasis etiam usurpatur de Christo Patrem adorante Mat. xxvi. 39. de Petro ad Christi genua provoluto Lucæ v. 8. de leproso Samaritano, cujus fides ceteris præfertur Lucæ xvii. 16. de senioribus ante Dei thronum prostratis Apocal. xix. 4. ubique iisdem Græcis verbis appositis. Historia itaque Evangelica verborumque accurata proprietas commonstrant revelatam Magis pueruli Jesu divinitatem. II. Patres diserte affirmant Magos exhibuisse Christo adorationem, tanquam Deo. Irenæus lib. iii. cap. 10. nunc 9. num. 4. scribit, *deductos Magos a stella ad Emmanuel per ea quæ obtulerunt munera ostendisse quis erat, qui adorabatur*. Origenes lib. 1. contra Celsum ait decrevisse adorare eum, quoniam e stella prænunciatrice conjectarant *potentiorem esse omnibus dæmoniis*. Nazianzenus Orat. 38.

pag.

pag. 623. *Cum stella curre: cum magis dona: offer aurum, thus, mirrham, ut Regi, ut Deo, ut tua causa mortuo.* Theophylactus in Matth. pag. 14. *Vide animae illustrationem. Pauperem videbant, & adorabant; multis enim argumentis didicerant quod esset Deus: ideo & ei offerunt munera ut Deo, & ut homini.* Consentiunt Graecis Latini PP. quos inter Ambrosius lib. 2. in Lucam num. 48. *Et cognoverunt hanc esse stellam, quae hominem, Deumque significat. Adoraverunt parvulum: utique non adorassent, si parvulum tantummodo credidissent.* Hieronymus in cap. 2. Matthaei pag. 10. Tom. IV. *Pulcherrime munerum sacramenta Juvencus presbyter uno versiculo comprehendit, Thus, aurum, myrrham, regique hominique Deoque Dona ferunt.* S. P. Augustinus ferm. 200. aliàs 30. de Temp. num. 3. instituens antithesim inter Judaeos, & Magos, *Isti*, inquit, *in membris parvis Deum agnoverunt, illi in factis magnis nec tanquam homini pepercerunt.* Et ferm. proximo num. 1. *Numquid tanta devotione requirerent, tanto pietatis affectu desiderarent, nisi eum agnoscerent regem Judaeorum, qui rex est etiam saeculorum?* Gregorius Magnus lib. 1. in Evang. hom. x. num. 6. *Eum ergo Magi quem adorant, etiam mysticis muneribus praedicant: auro Regem, thure Deum, myrrha mortalem.* III. Ex iis consequitur, quod tertio loco posuimus, Magos fidem suam oblatis muneribus contestatos, quod expressit etiam auctor antiqui Epigrammatis Claudiano attributi, nec non Sedulius lib. 2. num. 97.

Aurea nascenti fuderunt munera Regi,
Thura dedere Deo, myrrham tribuere sepulto.

Magos denique puerum Jesum veneratos tanquam Deum, comprobat ipsamet ratio: primò, quia illi erant *primitiae Gentium*, atque ut ait S. Pater ferm. 31. de Temp. nunc 201. num. 1. *Inde coepit, quod in universo mundo fructificaret & cresceret*; fides nempe Evangelica, qua profitemur Christi divinitatem. Praeterea hanc *mirabilem* in Magis *fidem* ostendit Chrysostomus hom. 8. in Mat. pag. 73. ex eo, quod admoniti ne redirent ad Herodem, *in nullum hinc scandalum commoventur, nihilque omnino turbantur, neque ipsi secum disputant dicentes: Si magnum quiddam esset hic puer, & potentiae aliquid haberet, nobis adoratoribus ejus quid opus esset fuga, occultusque discessus?* Incredibile demum est, *viros superni luminis ductum, & praevii fulgoris indicium intenta contemplatione comitantes, ad agnitionem veritatis gratiae splendore non pervenisse*, ut inquit S. Leo ferm. 1. de Epiph. cap. 2. praesertim cum sacramentum fidei suae intelligentiaeque manifestarint, & quod cordibus credebant, protestati sint muneribus, *scienter divinam humanamque naturam venerantes.*

Opposita verò argumenta nullius sunt roboris. Objiciebat auctor Apologiae Simonio attributae, nullum legitimum censorem alicujus

cujus Versionis censendum esse, nisi habeat exquisitam linguarum peritiam: Lucam Brugensem, aliosque nonnullos fateri verbum *προσκυνεῖν, adoro*, usurpari etiam dum homo hominem veneratur.

At respondet Cl. Meldensis Episcopus Instruct. 1. pag. 122. *Minime a linguarum peritia pendere præcipuas circa dogmata notas*; eosque decipi, qui contrarium sentiunt: quo nihil dici poterat verum magis, & utilius, cum fidei norma sit Ecclesiæ traditio, non loquacitas Grammaticorum. At Cardinalis de Noailles in sua Censura num. 12. arrogantiam quoque Apologistæ jure, meritoque his verbis perstringit: *Il s'éleve avec une presomption insupportable audessus de tous ceux qui ont traduit de nous jours le nouveau Testament: il ne creint pas même de se donner cet aire de superiorité sur les saints Peres, saint Chrysostome, saint Jerome, & sur tous les interpretes anciens, & nouveaux: & fait paroître par sa vanité, qu'il n'a pas éte conduit par l'esprit, qui a dicté le livre, dont il a entrepris la Traduction*. Ostendimus præterea paullo supra ea phrasi, *Et procidentes adoraverunt eum*, non uno in loco novi Testamenti religiosam adorationem, cultumque latriæ designari. Nonnulli denique interpretes, si de Catholicis loquamur, dixerunt tantummodo verbum *adorare* suapte natura cultum latriæ non semper præseferre; sed Magos civile tantum obsequium præstitisse, nullus, quod sciam, affirmavit: & idem Burgensis pag. 24. ait: *Profecuti sunt puerum bonore, eo qui regem, immo qui Deum decet*, & paucis interjectis, *In sacrificium munera ista dederunt*. Quod si aliquando interpretes aliqui minus accurate locuti sunt; exorta nondum erat tanta opinionum licentia, & audacia Criticorum, aut saltim hæc nondum Catholicorum studia labefactarat. Quamobrem Simonius, aut quisquis conscripsit citatam Apologiam, dum laudat Burgensem, Huræum, & Biblia quædam Gallica edita an. 1534. & 1541. Antuerpiæ, quemadmodum ait eruditus Auctor Bibliothecæ Criticæ sacræ Tom. IV. pag. 107. num. 86. *miserrimam ostentat eruditionem*.

IV.

Sunt præterea, qui negant Domum Nazarethanam Angelorum ministerio e Syria translatam Tersactum, olim Tarsaticam, hinc vero in Picentinum agrum, inter Recinetum & maris Adriatici oram, nunc Lauretum, urbem augustissimo templo, atque peregrinorum undique confluentium religiosa pietate clarissimam. Conati sunt præ Novatoribus ceteris translationem hanc oppugnare Apostata Vergerius in *Idolo Mariano*, Thomas Bernegerus, Basnagius, & alii. Sed refutantur a Hieronymo Angelita in Historia Virginis Lauretanæ, a Christiano Adrichonio pag. 141. a Canisio lib. V. de Virgine Deipara cap. 25. a Raynaudo Tom. VIII. pag. 145. a Tursellino lib. I. Historiæ Lauretanæ, a Francisco Turriano contra libellum Vergerii, a con-

a conterraneo nostro Sylvio Serralio a Petrasancta, ab Honorato Animadversionum lib. III. dissert. I. ac postremo a Viro Cl. & de Lauretana Historia optime merito Petro Valerio Martorelli Auximate, Episcopo olim Leopolitano. Ut autem ex Angelita, ac Tursellino narrat Tom. XIV. Eccl. Annal. Raynaldus, Nazarena Ecclesia, in qua sacra Deiparæ ædicula claudebatur, a Saracenis Syriam inundantibus solo æquata, Tersactum Dalmatiæ oppidum sacra ipsa ædes divinitus transvecta est anno 1291. VII. idus Majas, Nicolao IV. Pontifice Maximo: inde vero, sedente Bonifacio VIII. anno 1294. IV. idus Decembris in Picenum delata, ibique posteaquam sedem semel iterumque mutavit proximo anno, in loco, in quo etiamnum colitur, stationem elegit. Appellatur vero *Lauretana Domus*, & urbs *Lauretum* a loco, ubi constitit, ut inquit lib. 6. Agelariorum Mantuanus:

> *Et quia transvectam mulier Laureta recepit*
> *Virginis ædiculam, præbens ubi sisteret agrum,*
> *Lauretæ delubra vocant.*

Ut hæc ad fabulas Novatores amandent; negant primo sacrum Virginis domicilium Nazarethæ servatum ad annum usque 1291. non alio innixi argumento, nisi quod vero simile non videatur, a Romanorum legionibus Syriam occupantibus ædiculam illam dirutam non fuisse, præsertim cum Hieronymus Epist. 17. nunc 44. & 27. nunc 86. jejune admodum loquatur de Nazareth, quam etiam alibi appellat *Nazaram* exiguum *viculum Galilææ*. Utitur hoc argumento Basnagius ad annum 3. ante Dominum n. 25. At primum ex ipso Hieronymo colligi potest Nazarethanam domum eo tempore perstitisse, cum vetustæ urbis servaretur adhuc exiguus *viculus*, Deo minime permittente, ut profani milites tuguriolum sacratissimum violarent; maxime quod in amplas ædes, non in casas, idest, rusticas domos, ubi nulla supellex, furit militaris licentia. Cur etiam Paula, ut ibidem inquit Hieronymus, *percucurrit Nazareth nutriculam Domini*? cur is ad hanc invisendam invitat Eustochium, scribens, *Ibimus ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ*, si in *Nazara* exiguo tunc viculo, nihil veneratione dignum superat? Verum cum Etherodoxi urgeant negantes conjecturas nullius apud Dialecticos firmitudinis; nos Virginis ædiculam perstitisse comprobamus etiam testimonio Scriptorum. Nam Imperatricem Helenam, *cum pervenisset Nazareth salutationis Angelicæ domo reperta, ibidem peramœnum excitasse templum*, scribit lib. VIII. cap. 30. Nicephorus. Ejusdem templi meminit Venerab. Beda de Locis sanctis cap. 16. in eo se confecisse sacrum testatur in descript. Terræ sanctæ Jacobus S. Rom. Eccl. Cardinalis de Vitriaco: & ibidem S. Ludovicum Francorum Regem sacram accepisse communionem, non so-

lum affirmat Jodocus Clitovæus laudatus a Tursellino cap. 1. & a Rutilio in Speculo Episcop. disp. 1. q. 1. verum etiam præclari gestorum Ludovici Scriptores, Guilelmus de Nangiaco Monachus S. Dionysii Tom. v. Hist. Francorum pag. 359. & Gaufridus de Belloloco pagina ejusdem Voluminis 457. Casse itaque, & nullo fulti testimonio Sectarii autumant ab exundantibus Romanorum copiis sacram Virginis Aedem fuisse eversam.

Negant præterea Deiparæ ædiculam Tersacti apud Dalmatas constitisse, quum id asserendi nullum aliud habeant fundamentum, quàm pervicaciam. Primo enim traditionis nostræ invictum argumentum est perpetua & constans sententia omnium Illyricorum, ac Liburnensium, qui hæc a majoribus acceperunt; & præter cultum, quem exhibent sacratæ domus vestigiis, quotannis magno in numero Lauretum profecti teneris lacrymis ut ad propria revertatur, exorant. Insuper cum Dalmatiam Prætor regeret Nicolaus Fregipanius, veritate comperta cum juramento Tersactensium, tum missis Nazaretham legatis, in iisdem vestigiis ubi steterat sacra domus, parem extruxit, temploque Virgini sacro circumdedit: ibique in antiquo marmore legitur: *Hic est locus, in quo olim fuit sanctissima domus de Laureto, quæ nunc in Recineti partibus colitur*. Præterea Tersacti sacratam stetisse ædiculam, & illinc anno 1294. ab angelis asportatam, compertum est ex autographo invento in oppido Fluminis ad oram Adriatici sinus adjacente; quod autographum transmissum est ad Leonem X. Pontificem Maximum Illyricis conscriptum literis, nostrisque redditum Lauretana in Aede asservatur.

Derident insuper Novatores transmigrationem sanctæ domunculæ ad Picenos, utpote nullis suffultam momentis: nos contra firmissimis adminiculis munitam contendimus. Ac 1. liquet ex Angelita anno 1296. Recinetenses quosdam viros probatæ fidei jubente Magistratu Tarsaticam primum in Liburniam transmisisse, ac inde Nazaretham, & utrobique recentem populi recordationem explorasse, vestigia transvectæ ædis inspexisse, eademque accurate fuisse dimensos, & omnia prænarratæ historiæ, & Lauretani Cubiculi dimensionibus respondisse. Temere autem Adversarii negant hæc vestigia in Nazareth diu permansisse; cum ibidem constructum templum ab Augusta Constantini Matre narrent historiæ, imo hodierna die antiqua eadem vestigia superesse scribat in Historia itineris sui Morissonius. II. Paulus Rinaldutius, & Franciscus Recinetenses cives se ab avis multoties audivisse, quomodo sacra ædes ipsis, aliisque conspicientibus tranarit Lauretum, non semel interposito sacramento asseruerunt; uti relatum est in publicas tabulas, & scriptum ab Angelita. III. Accedunt in veritatis confirmationem miracula innumera ab eodem Auctore, a Riera, & a Tursellino e certis monumentis conscripta: Pauli

Pauli a Sylva anachoritæ per decennium cæleſtium flammarum intuitus in loco eodem, in quo ſtitit ſe Deiparæ ſacroſanctum cubiculum: Turcarum, Judæorumque teſtimonia mirabili eventu corroborata, quæ in Pſalmum LXXXVI. cap. 31. recenſet Lauretanus Epiſcopus Rutilius Benzonius: confluentium ex tota Europa, non vulgarium modo, ſed procerum, virorumque principum devotio, fides, vota, donaria: Romanorum Pontificum Gregorii XII. Joannis XXIV. Pauli III. Sixti V. Alexandri VII. aliorumque Conſtitutiones, Privilegia, ac Pontificiæ munificentiæ plurima, ampliſſimaque argumenta: quæ omnia apud Martorellum legi poſſunt, cum nequeant brevi hac diſſertatione comprehendi.

Denique objiciunt oppugnatores, ex verbis Bedæ ſcribentis eſſe in Nazareth Eccleſiam, *ubi domus erat, in qua Angelus ad Mariam venit*, everti hujus translationis miraculum; quoniam ex iis verbis infertur antiquam Virginis domum ætate Bedæ non extitiſſe. Addit Baſnagius tuguriolum, quo Maria utebatur, fuiſſe conductitium, ideoque ejus ſanctitatem, poſteaquam Virgo eo receſſit, a profanis hoſpitibus violatam: idque conjectat ex Virginis paupertate. Addit labentibus annis quadringentis Virginis cubiculum in tenebris latitaſſe, cum Euſebius non aſſerat Imperatricem Helenam Nazaretham urbem, & domicilium illud luſtraſſe. Quærit præterea cur Angelicis manibus tranſvecta potius non ſit domus Servatoris Capernaitica, & conſiſtens Jeroſolymis ſepulchrum? Ait denique rem tam miram ab illius ævi Scriptoribus ignoratam, nec traditam a Nicephoro, qui floruit ſub ea ætate, nec ab Antonino, qui annis duntaxat uno & quinquaginta tranſvectionis hujus tempore poſterior fuit.

Hæc cum leviſſima ſint, breviſſime percurremus. Verba enim Bedæ ſic accipienda ſunt, ut eadem ſacra ædes fuerit ſimul domus, ac templum, & in Dei cultum veneratione fidelium conſecrata: quæ etſi fuiſſet conductitia, ob peractum in ea Incarnationis myſterium, omni foret veneratione digniſſima; ſed inepte ratiocinatur Baſnagius, dum arbitratur conductam, cum potius ex quo ibidem habitaverit Virgo ab Angelo ſalutata, atque ad eamdem redierit cum Viro ex Aegypto reverſa, (quamquam is genere eſſet Bethlehemiticus,) haud obſcure conjicitur, paternum fuiſſe domicilium, etiam ſanctorum parentum habitatione conſpicuum. At de Helena contrarium, quam Baſnagius ſentiat, aſſerimus; cum hoc diſcrimine, quod ille inepte pugnat paucorum ſilentio; nos publica traditione, ac teſtimonio multorum. Cur vero aliæ Terræ ſanctæ monumenta Salvatoris noſtri ſanguine conſecrata ad nos divinitus aſportata non fuerint, cum plura tamen Romæ veneremur, altiſſimo Dei judicio humillime reſervamus. In poſtremo denique argumento nimium Baſnagius exorbitat. Sanctus enim Florentinorum Archiepi-

scopus Antoninus floruit medio sæculo xv. obiitque die 2. Maji 1459. quo tempore Lauretanum templum fuisse *totius Italiæ celeberrimum* scribit Blondus Flavius, qui fuit Eugenio IV. a secretis, & ejusdem cum Antonino ætatis, pag. edit. Basileensis 339. &, quod nescio num gratanter audituri sint adversarii, eodem fere tempore concione, liturgia, precibusque Lauretanam Virginem decoravit Erasmus Roterodamus: de quo vide illustrem Canisium lib. v. de Maria Deipara Virgine pag. 798. Floruit paullo post Mantuanus, de quo supra. Sed ante horum ætatem meminit almæ Lauretanæ Domus in Apostolicis literis Benedictus XII. qui Pontificatum iniit anno 1334. apud Tursell. & Martorellum Tom. 1. pag. 47.

Probabilitate non caret Lauretanæ domus mentionem fecisse celeberrimum quoque poetam Danthem Aligherium, natum anno 1265. vel ut quidam scribunt, 1260. & qui tempore transvectionis sacræ ædis ætate, ac fama florebat, dum de Petro Damiani Cantico 111. cant. xxi. inquit:

In quel loco fu io Pier Damiano
Et Pietro pescator fu nella casa
Di nostra donna in sul lito Adriano.

Ita legitur in Veneta editione anni 1529. pag. 270. & in altera 1569. pag. 525. Octo editiones similia habentes adnotavit vir clarissimus Joannes-Antonius Vulpius in sua anni 1727. pag. 402. Ipse tamen secutus est lectionem alteram, *Et Pietro peccator fu nella Casa*: quam vidimus haberi in Florentina editione antiquiori anni 1481. & arbitramur fulciri Mss. optimæ notæ; quippe eam probavit Landinus, qui ita in hunc locum scripsit: *In quel luogo. i. nell'heremo di Catria fu io piero damiano: & pone el nome proprio. Et pietro peccatore fu nella casa di nostra donna in sul lito adriano: La sententia e io fui heremita in catria dove non si chiama peccatore: perche purgato gia da vitii era dato alla contemplatione. Ma prima era stato monacho in sancta maria di ravenna in sul lito del mare adriatico: & quivi si chiama peccatore perche non era ancora purgato da vitii.* Ita juxta editionem anni 1481. Martorellus tamen ex sententia Antonii Magliabeci V. C. priorem lectionem præferendam censet Tom. 2. pag. 394. Mihi compertum est ex Vita Petri Damiani conscripta a Joanne Monacho ejus discipulo, & ex altera edita per Joannem Antonium Flaminium, non in Cœnobio S. Mariæ ad litus Maris Adriani, sed in Eremo Avellana eumdem Monachum induisse. Quare falsus est Landinus: qui etiam errat, dum montem Catriæ situm in diœcesi Eugubina locat inter Picenum, & Aprutium. Si ergo Danthes tam primo, quam secundo versu loquitur de Damiano, dicendum est cum Augustino Fortunio lib. v. Hist. Camal. cap. 6. Petrum antequam ad Eremum Avellanam sub Catria sitam commigrasset, sese aliquandiu in

in cœnobio ad Adrianum litus exercuisse *ad eremitici rigoris similitudinem*, quamvis Joannes Monachus, & Flaminius scribant illum se ad eremiticæ sanctionis instar conformasse *in cellula quadam*, nullo commemorato cœnobio. Sed & illud falsum est, Petrum priusquam ad eremum iter arriperet, indulsisse vitiis; cum illius afflictationes, eleemosynas, sæcularis fastus contemptum, atque supra ætatem singularem prudentiam laudati Scriptores commendent. Vero itaque similius est, Petrum nec *peccatorem* in Danthis Cantico nuncupari, nec ad litus Adrianum posuisse vitæ eremiticæ tyrocinia; ideoque poetam clarissimum memoriam *Lauretanæ domus* eodem tempore, quo ad Picentes transvecta est, literis consignasse. Verum quicquid sit de Danthis Cantico, Lauretanam Aedem Catholici omnes venerantur, atque ut Mantuani verbis hanc absolvam dissertationem,

Huc Itali, Siculique ferunt solemnia vota:
Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni,
Accola Danubii: venit usque a litore Narbo
Galliæ, & Isthmiacæ Spartanus ab æquore terræ.

CAPUT V.

Definitur Epocha Tiberii Cæsaris, & annus, quo Christus suscepit baptismum.

S. Lucas Evangelista cap. III. I. narrat Joannem Baptistam ministerium suum cœpisse prope Jordanem anno xv. imperii Tiberii Cæsaris, & versu 23. Christum ad baptismum venisse cum ageret ætatis suæ annum trigesimum. Liquido constat Tiberium, postquam decessit Augustus, adeptum imperium anno U. C. 767. die 19. sextilis mensis. Annus itaque xv. erit annus U. 782. quo juxta recentiores Chronologos cœpit Joannes baptizare,& si Christum natum dixeris cum Martyrol. Rom. an.U.C. 752. tunc annum trigesimum ipse Salvator inierat; si placeat Baptismum ejus cum iisdem recentioribus referre in annum proximum 783. & secundum prædicationis Joannis, juxta veterem Chronologiam inchoaverat Dominus a diebus XIII.trigesimum primum ætatis annum.Verùm cum iidem recentiores Chronologi nobiscum Natalem Christi retrahant ad an.U.C.749. & quidam etiam ad præcedentem, servata Epocha illa Tiberiana, nequeunt locare baptismum Christi in Urbis anno 782. Tiberii quintodecimo, vel in proximo U. 783. Tiberii XVI. nisi affirment baptizatum dominum anno trigesimo tertio, aut trigesimo quarto ineunte: quam postremam sententiam propugnat vir clariss. Natal. Alex. diss. 11. q. 2. Nobis verò extra controversiam positum esse videtur, venisse Christum ad baptismum cum

cum esset *fere annorum triginta*, idque ex Evangelica historia, ac Traditione compertum esse; ideoque consentientibus jam omnibus Christum natum an. U. 749. aut saltem præcedenti, jure contendimus tinctum Joannis baptismate anno U. 779. die sexta Januarii, cum ageret annum trigesimum, vel hunc a paucis diebus explesset. Verùm cum iste sit annus Tiberii ab Augusti obitu duodecimus; gravis oritur quæstio, quomodo Joannes incœperit ministrare baptismum anno Tiberii decimoquinto: aut quomodo si hoc anno, vel insequenti baptizatus est Jesus, non attigerit ætatem illam, quam adstruunt Recentiores.

Ut hunc solvamus nodum, recurrendum est ad imperium Tiberii Proconsulare: de quo etiam non levis insurgit quæstio, a quo anno sit deducendum. Pagius enim in dissert. Hyp. censet hanc dignitatem adeptum Tiberium anno U.C.763. x.Vulgaris Aeræ, Coss. Dolabella & Silano, anno ante obitum Augusti IV. quam opinionem propugnat dissert. cap.4. Schelstratius, & dissert. x. de Myst. & An. Christi Cl. Gravesonius. At Pagius postea ad annum Christi XI. n.2. & 10. retulit hunc Tiberii principatum in annum proximum U. 764. Coss. Lepido & Tauro: quæ fuit quoque sententia Cappelli dissert. de Anno Pass. Christi, & Henschenii in Exposit. vet. Catal. Pontif. Et quamvis Gravesonius asserat non videre se cur doctissimus Pagius a priori sententia recesserit, permotum hunc fuisse momentis firmissimis ea, quæ subjiciam apertissime commonstrabunt. Tenent præterea Petavius lib. XI. de Doct.Temp. cap.7. Norisius dissert. 2. Cenotaph. Pisan. pag. 519. Tom. III. & in Epist. IV. ad Pagium Tom. IV. pag. 765. nec non Tillemont. Not.IV. in hist.Augusti, indeptum Tiberium Proconsularem dignitatem Coss. Cæsare Germanico & Capitone, anno V. Ae. XII. & U. C. 765. quam sententiam nec Pagius rejicit, scribens citato num. 10. incertum esse, an erraverit Vellejus affirmans collatum imperium Tiberio ante triumphum, an Suetonius asserens concessum triumpho acto. Nam possunt hæc in eumdem annum convenire, idest, in præcitatum Romæ 765. quo Tiberium egisse triumphum res est apertissima. Pighius denique Tom. III. Annalium ait datam Tiberio in provinciis parem cum Augusto auctoritatem anno U. 766. C. Silio & Munatio Planco Coss. & V. Ae. XIII. quod Suetonius id evenisse scripserit post triumphum.

Prop. I. Tiberius imperium Proconsulare indeptus est an. U. C. 765. Coss. Cæsare & Capitone, anno IV. olymp. 197. Juliano 57. P. Jul. 4725. Ae. V. XII.

Etenim Vellejus Paterculus lib. II. cap. 121. de Tiberio ait: *Cum res Galliarum maximæ molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coercitione magis, quàm pœna mollisset; & Senatus populusque Romanus postulante patre ejus, ut æquum ei jus in omnibus provinciis exer-*

exercitibusque esset: (*etenim absurdum erat non esse sub illo, quæ ab illo vindicabantur*; *& qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non judicari parem*) *in Urbem reversus, jam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Delmatisque egit triumphum*. Igitur tum primo Imperium Proconsulare Tiberio delatum est, cum sedato Viennensium tumultu, compositisque rebus Germanicis reversurus erat ad Urbem, ut ageret triumphum ob Varianam cædem, bellorumque continuationem dilatum. At Tiberius triumphum egit anno U. 765. Cæs. Germ. & C. Fontejo Capitone Coss. Hoc ergo anno Tiberio æquum cum Augusto jus in provinciis collatum est. Præterea Suetonius *in Tiberio* cum narrasset domito Illyrico Tiberium distulisse triumphum, mœsta civitate clade Variana, scribit proximo anno repetita Germania prospere rem gessisse, ac e Germania in Urbem *post biennium* reversum, decretum, dilatumque egisse triumphum; & denique cap. 21. inquit: *Ac non multo post lege per Consules lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, &c.* Animadvertit Norisius in hoc tantum discrepare a Vellejo Suetonium, quod unus paullo post triumphum, alter paullo ante, Tiberium evectum ad honorem Proconsulis, litteris consignarit; ac Pagius, *Uter*, inquit, *erraverit incertum*. At sive paullo ante triumphum, sive paullo post, affirmes latam per Consules legem decernentem Tiberio par cum Augusto jus in provinciis; cum certum sit illum triumphum egisse anno V. Ae. XII. in hunc annum referri debet Tiberiani principatus initium. Aequum tamen est, ut Vellejo potius, quàm Suetonio credamus: illi enim fratrique suo triumphantem Tiberium, (ut scribit laudato cap. 121.) *inter præcipuos, præcipuisque donis adornatos viros, comitari contigit*.

Contraria argumenta sunt. I. Suetonii hæc sunt verba: *Dedicavit & Concordiæ ædem. Item Pollucis, & Castoris, suo fratrisque nomine de manubiis. Ac non multo post lege per Consules lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, &c.* Aedem verò Concordiæ dedicatam an. U. 763. die 17. Kal. Februarias constat ex Dione lib. LVI. pag. 586. & ex Ovidio 1. Fastorum. Igitur paullo post hanc dedicationem, eodem anno 763. Coss. Dolabella & Silano Tiberius Proconsulare imperium indeptus est. II. Tacitus lib. I. Annal. cap. I. inquit: *Nero solus e privignis erat: illuc cuncta vergere: Filius collega imperii, consors Tribunitiæ potestatis adsumitur, omnesque per exercitus ostentatur*. III. Dio Cassius citato loco pertractans de rebus gestis Coss. M. Aem. Lepido, & T. Statilio Tauro, idest, anno U. 764. inquit: *Tiberius & Germanicus cui Proconsulare erat imperium impressionem in Germaniam fecerunt*. Dio autem minime appellasset Tiberium Proconsulem initio anni 764. si tantum v. Kal. Septembris ejusdem anni, vel anno proximo accepisset imperium.

IV.

IV. Scripserat ibidem Dio ob victoriam a Tiberio relatam e Dalmatis, *Tiberio nomen Imperatorium ac triumphum decretum*; & Suetonius pariter cap. 17. *Triumphus ei decretus est, multique & magni honores*: ideoque Tiberius antequam Germaniam repeteret, potitus erat imperio. V. Plinius lib. XIV. cap. ult. appellat Tiberium Principem, quando Pisonem ad præfecturam Urbis delegit. At Piso obiit anno U. 785. Domitio & Scriboniano Coss. ex Tacito lib. VI. Ann. cap. 2. *viginti per annos probatus*. Si ergo viginti hinc eximas annos, invenies anno U. C. 765. Tiberium Imperii collegam. Hæc sunt argumenta, quibus Schelstratius & Gravesonius certissimum putant Epocham Imperii Proconsularis figendam in anno U. 763. ita, ut Gravesonius scripserit: *Nec sane video, qua ratione doctissimus Pagius ab hac certissima Epocha, quam in sua dissertat. Hyppatica multis stabilierat argumentis, postea in sua Critica Annalium recesserit*.

At recessit, me quidem judice, jure ac merito, cum nihil his argumentis erui queat circa exordium imperii Tiberiani. Etenim, quantum ad primum attinet, Suetonius non solùm eo loci commemorat dedicationem ædis Concordiæ, verum etiam Castoris & Pollucis, quam liquet consecratam anno U. 759. Coss. Lepido, & Arruntio. Suetonius ergo ordinem temporum non servavit, sed utramque dedicationem, nec non manubias, & prædatitias pecunias, quæ pompam auxerant, narravit post triumphum ann. U. 765. Quæ cum Norisius per Epistolam Pagio significasset, recte is sententiam verbis Suetonii haud rectè ponderatis innixam retractavit. Igitur ea verba, *ac non multo post*, non ad ædis Concordiæ dedicationem, sed ad triumphum referri debent: maxime cum sint exordium alterius capitis, & a præcedentibus sint sejungenda: ideoque Suetonius sententiam nostram confirmat. Tacitus vero demonstrat sane imperium Tiberii, sed de imperii exordio ne μῦ quidem. Drusi tantum, & Caji narrat obitum, ex quo colligi nequit Tiberii Epocha: nam Drusus obiit anno U. 755. ut demonstrat Panvinius lib. 2. Fastorum pag. 296. ex T. Livio, & Suetonio, ac Justus Lipsius in lib. 1. Taciti num. 26. Cajus autem ex Norisio dissert. 2. Cenotaph. Pis. cap. 17. decessit anno Romæ 756. IX. Kal. Martias. Argumentum quoque tertium corroborat sententiam nostram, nam Dionis verba, *Cui Proconsulare erat imperium*, ut liquet, non ad Tiberium sunt referenda, sed ad Germanicum: quod recte animadvertit Norisius in Cenotaph. dis. 2. cap. 9. & manifestissimum est ex Græco Dionis textu, *Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτου ἄρχων*, *Germanicus pro consule imperans*. Cum ergo Tiberius & Germanicus anno U. 764. *impressionem in Germaniam fecerunt*, Tiberius nondum adeptus fuerat æquum cum Augusto in provinciis imperium, sed illud obtinuit anno duntaxat insequenti. Quod sequitur, & nullius est roboris, & sententiam adversariorum evertit: nomen

nomen quippe *Imperatoris* non significat *imperium proconsulare*: sed appellatio erat militaris, qua duces confecto bello, primum acclamatione militum, deinde Senatus decreto honestabantur, ex Dempstero lib. x. Antiq. Rom. cap. 6. quare Tiberius appellatus est *Imperator* anno U. 759. ob res contra Illyricos præclare gestas, ex Panvinio in 2. Fastorum; & ex ipso Dione, ac Suetonio ante Varianam cladem, ideoque ante annum U. 763. Sed nec verum est consignandam cladem Varianam anno U. 763. x. V. Ae. & Dolobella & Silano Coss. ut Schelstratius ait Tom. 1. Antiq. Eccl. pag. 63. forte deceptus a Baronio idem tradente ad an. XII. Christi. Hunc enim anachronismum emendarunt summi viri, Petavius lib. XIII. de Doct. temp. pag. 663. Norisius in Cenotaph. Tom. III. pag. 494. Pagius ad annum Christi IX. num. 2. cum ex Dione lib. LVI. pag. 663. quem sequitur Panvinius in Fastis p. 41. inciderit Variana cædes in Consulatum Camerini, & Poppæi, scilicet, in præcedentem annum Urbis 762. & nonum vulgaris Aeræ. Postrema denique argumentatio ejusdem farinæ est: primo, quia anni XX. inter annum U. 765. & 785. intercessere, & consequenter non refutatur sententia nostra ex anno Pisonis emortuali: deinde Lipsius in notis ad lib. VI. Taciti ait ex geminata litera X. errorem in Taciti librum irrepsisse, quod pluribus confirmat Norisius Cenotaph. diss. 2. cap. XVI. §. 12. Denique Suetonius *in Tiberio*, cap. 42. scribit Tiberium in epulis, quas noctem, continuumque biduum cum Pomponio Flacco, & L. Pisone protraxit, illi *Syriam provinciam*, huic vero *præfecturam urbis detulisse*. Syria autem Pomponio Flacco commissa est juxta Norisium anno U. 775. Ae. V. 22. non dissentiente a Schelstrate Tom. 1. Antiq. Eccl. pag. 124. imo & Pagio ad annum XXII. num. 3. licèt is ad annum Christi XI. num. 5. scribat incertum esse, num Flaccus statim demandatam provinciam inierit, an propter ignotas nobis caussas tardius profectus fuerit ad Syriam regendam. Ut ut sit, nequeunt hæc argumenta Tiberianam Epocham e suo loco amovere; cumque Pighius statuens illius initium in an. 766. nulla alia ratione utatur, quàm petita ex verbis Suetonii scribentis lata per Consules lege, ut cum Augusto provincias administraret, *simulque censum ageret, condito lustro in Illyricum* Tyberium profectum esse: quorum verborum sensus est, legem hanc latam *non multo post* triumphum, non vero *paullulum ante* lustrum an. 767. conditum; firmior apparet assertio nostra etiam confutatione contrariarum, certissima autem ex ca quæ consequitur, positione.

Propositio II. Christus baptizatus est anno U. C. 779. Coss. Cornelio Lentulo Getulico, & Calvisio Sabino, Ae. V. XXVI. secundo Olymp. 201. P. Julianæ 4739. ætatis suæ trigesimo anno ineunte.

Demonstratur 1. Lucæ cap. III. describitur tempus prædicatio-

nis Joannis, quo baptizante confluentem ad eum multitudinem, ipse Jesus ad nostræ humilitatis exemplum ad baptismum accessit. Est autem tempus istud annus imperii Tiberii Cæsaris xv. *Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris*, inquit Evangelista. Atqui hoc loci nequit intelligi annus xv. quo Tiberius regnavit a morte Augusti, juxta enim hanc Epocham quintus decimus imperii annus incipit a die sextilis mensis xix. anno U. C. 781. & si Christus dicatur natus VIII. Kal. Januarias, an. U. 749. eadem die, labente præcitato anno Romæ 781. usque ad palilia explevisset annos duos supra triginta, atque die sexta Januarii egisset annum trigesimum tertium, aut, si retrahas Christi natalem in præcedentem annum U. 748. vel unum annum statuas inter inchoatam Joannis prædicationem & Salvatoris baptismum, (ut quidam faciunt,) annum inchoasset quartum supra tricesimum; quod eidem Evangelistæ, & Ecclesiæ auctoritati repugnat. Igitur Evangelista loquitur de anno xv. imperii Proconsularis, qui annus xv. juxta epocham fixam præcedenti propositione incidit in annum U. C. 779. ideoque hoc anno Christus baptismum suscepit. Et Jesum quidem baptizatum anno Tiberii xv. tradunt communiter Patres, & nemo unus, quem legerim, differt Redemptoris baptismum in annum Tiberii XVI. Imo antiquissimus auctor Tertullianus lib. I. contra Marcionem cap. 15. scribit baptizatum Dominum *anno* XII. *Tiberii Cæsaris*: quo in loco perperam Tertullianus a Pamelio, aliisque reprehenditur; cum fixa Epocha Imperii Proconsularis anno U. 765. vere cum anno 779. concurrat annus Tiberii XII. Augustalis.

Præterea confirmatur propositio versu 23. prælaudati capitis Lucæ, *Et ipse Jesus erat incipiens, quasi annorum triginta*. Cum itaque Christus natus sit anno U. C. 749. inchoaverat annum trigesimum anno U. 779. ideoque hoc anno baptizatus est. Quid vero ad tam expeditum, apertumque momentum Recentiores? Reponunt quidam extare in Græco particulam ὡσεὶ, i. *circiter*, per quam particulam ætatem, qua Christus ad baptismum venit, possimus extendere ad annum usque tricesimum quartum inchoatum: respondent alii participium illud *incipiens* non ad baptismum, sed ad prædicationem Christi esse referendum. Mirum doctos viros ad suam chronotaxim defensandam tam absurda effutire! Refellitur enim responsio, sive, ut melius dicam, commentatio prima sequentibus argumentis. Primum dato particulam ὡσεὶ idem valere, ac *circiter*, nonne potius innueret annum Christi XXIX. aut XXXI. quorum unus per diminutionem, alter per excessum annum circiter tricesimum complectuntur? Deinde particula ὡσεὶ, *quasi*, aut diminutionem, aut certe non tantam amplitudinem significat: nam, ut sacra proferantur exempla, ubi legimus Joan. I. 39. *Hora autem erat quasi decima*. IV. 6. *Hora erat quasi sexta*. XIX. 14. *Erat autem Parasceve*

Pa-

Paschæ hora quasi sexta : & versu 39. *quasi libras centum*, non habet adverbium *quasi* amplam significationem ; quemadmodum nec apud Latinos : inter quos dum Suetonius in Caligula ait, *Hora quasi septima cunctatus an ad prandium surgeret*, dum Terentius Heaut. *Quasi talenta ad quindecim coegi*, dum Cicero quarto Academ. qq. *Quantulus vobis videtur ? mihi quidem quasi pedalis* ; in iis, aliisque locis quamplurimis τὸ *quasi* diminutionem, non ampliationem significat. Præterea participium *incipiens*, de quo paullo infra, omnem particulæ *quasi* tollit ambiguitatem, demonstratque Christum, dum ad baptismum venit, annum inchoasse tricesimum. Insuper cum Latina mire conspirant Versiones aliæ : nam habet Syriaca, *Et Jesus erat quasi filius annorum triginta*. Aethiopica, *Et sufficiebat trigesimus annus Domino Jesu*. Persica, & Arabica, *Et Jesus cœperat ingredi in trigesimum annum*. Dominum baptizatum esse *annorum fere triginta*, (ut inquit S. P. Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. cap. 28. num. 42.) *retinemus auctoritate Evangelica* ; necnon perpetua traditione Sanctorum. Justinus enim in Dialogo cum Tryphone pag. 315. scribit baptizatum Christum, *cum haberet annos plus, minus triginta*. Irenæus lib. 2. adv. hæreses cap. 22. num. 1. aliàs cap. 38. *Salvator triginta annorum existens venit ad baptismum*. Eusebius lib. 1. Hist. cap. 10. *Quando jam ætatis suæ annum trigesimum agere incipiebat, ut scribit Evangelista, ad Joannem ut lavacro baptismatis tingeretur, se contulit*. Gregorius Nazianzenus Orat.39. *Christus cum trigesimum ageret annum baptizatur*. Hieronymus in cap.1. Ezech. *Illud quoque intelligendum, quod trigesimo ætatis suæ anno Dominus ad baptismum venerit*. Mitto brevitatis gratia Bedam, D. Thomam, Chronicum Alexandrinum, Zonaram, Genebrardum, Suaresium, Pererium, Nicolaum Lyranum, Dionysium Carthusianum, Tostatum, Cajetanum, Hugonem, & ex Chronologis Gravesonium, Pagium, Schelstratium, Norisium : Quid enim multus ero Scriptores connumerando, cum nec unum aut percelebrem, aut proletarium, qui afferat Christum baptizatum anno ætatis suæ XXXIII. aut XXXIV. novitiæ hujus sententiæ patroni in medium proferre valeant ?

Excutitur etiam facillime commentatio altera, quod participium *incipiens* non anni tricesimi, sed prædicationis Christi sit nota. Enimvero in tertio Lucæ capite, non Christi prædicatio, sed ætas, atque genealogia citato versu 23. & sequentibus describuntur : ac subinde initio capitis IV. regressus Salvatoris a Jordane, quadragenarium jejunium, & diaboli tentatio enarrantur ; quæ etiam ex capite Matthæi quarto baptismum inter & Evangelicæ prædicationis initium intercessere. Quomodo ergo huc spectat τὸ *incipiens* ? quomodo e versu 23. cap. III. divulsum, ad versum 15. capitis IV. violenter

lenter pertrahitur? Ad hæc perspicua est Vulgatæ authentica lectio, *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*: quibus in verbis *incipiens* ætati conjunctum est. Neque quidquam officit participii postpositio extans in Græco, cum interpunctione, quam ferunt ab Origene appositam, ad hunc plane modum: Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ἀρχόμενος. Ad quid enim, quæso, hæc interpunctio, nisi forte, ut participium ἀρχόμενος ad rectum Ἰησοῦς pertinere percipiatur? Adde, quod emendatissima exemplaria, & omnia, quæ vidimus, inter quæ Angelicæ Bibliothecæ Codex regius, ipsam interpunctionem non habent. Insuper Græcus antiquissimus Vaticanus n.1209. habet, Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, mire conveniens cum Vulgata, & commentitiam recentiorum interpretationem revincens. Præterea in Græco non extat illud tantum *incipiens*, sed, *incipiens existens*, ἀρχόμενος ὢν: quod ad ætatem, non ad ministerium referri debet; unde Vatablus, Isidorus Clarius, necnon Erasmus reddiderunt: *Incipiebat agere annum tricesimum*. *Incipiebat esse annorum triginta*. Denique si concedamus τὸ *incipiens* ad prædicationem spectare, quid adversum nos erit consecutionis? Nonne post baptismum, jejunio tamen dierum quadraginta præmisso, *cœpit Jesus prædicare*, ut inquit Matth. IV. 17. Marcus I. 14. & Petrus Act. I. 22? Christus itaque agens annum trigesimum baptizatus est in Jordane, eodemque anno prædicationem incœpit suam.

Insuper propositio confirmatur ex quo in priori anno Dominicæ prædicationis Judæorum quidam de Herodiano templo dixerint, Joan. II. 20. *Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc*, quæ verba de Templi ornatu, non de corpore ædificii accipienda esse ostendimus pag. 50. Ex Josepho insuper lib. VI. de Bello cap. 6. imo ex Mat. XXIV. I. infertur in sacræ ædis structura plurimum operis etiam posterioribus annis insumptum, neque, dum ea verba Judæi pronuntiarunt, fuisse amplissimum ædificium undequaque perfectum. At ex eodem Josepho lib. XV. Antiq. cap. 14. nunc 11. Herodes arduum hoc opus aggressus est *anno decimo octavo regni sui*; sive, ut inquit idem Historicus lib. I. de Bello Jud. cap. 21. aliàs 16. *anno regni sui decimo quinto*, idest, anno XV. a cæde Antigoni; anno XVIII. ab accepto regno a Romanis: ita enim nulla offenditur in probatissimo Auctore contradictio. Herodianum ergo Templum inchoatum est anno U. C. 732. qui est Regni Herodis a cæde Antigoni XV. & ab anno, quo a Romanis declaratus est Rex, XVIII. Addantur modo *quadraginta sex anni*, ac nobis tempora supputanda erunt usque ad annum Romæ 778. quo exacto, nimirum anno U. C. 779. præterierant adamussim anni ædificationis templi XLVI. & consequenter idem annus Urbis est primus Dominicæ prædicationis, & baptismatis Christi.

Opp. I.

Opp. 1. Illa Evangelistæ verba, *Anno quintodecimo, &c.* non sunt Chronologica nota imperii Proconsularis Tiberii, sed imperii Augustalis. Atqui annus imperii Augustei quintus decimus concurrit cum anno U. C. 782. & cum anno vitæ Christi tricesimo tertio, idest, Ae.V. 29. & Dominus baptizatus est altero anno prædicationis Joannis, ut argumentatione proxima demonstrabimus. Ergo Dominus ad baptismum venit anno U. 783. Coss. Vinitio, & Cassio, anno Ae. V. 30. atque ætatis suæ tricesimo quarto ineunte. Probatur major. I. Ex Tacito lib. 1. Annalium Livia Tiberii Mater defuncto Augusto *acribus custodiis domum & vias sepsit*, Filiumque vix ingressum Illyricum properis literis revocavit. Quid autem pertimescebat Livia, si Tiberius Senatusconsulto summum jam indeptus erat principatum? II. Inquit ibidem Tacitus: *Primum facinus novi principatus fuit postumi Agrippæ cædes*: ubi aperte imperium Tiberii dicitur *novum*, nuper scilicet arreptum. III. Aelius Spartianus de M. Aurelio & L. Vero inquit: *Hi sunt, qui postea duo pariter Augusti primi Rempublicam gubernavere*: ideoque nemo ante M.Aurelium, & L. Verum, in consortium imperii fuerat assumptus. IV. Historici omnes in supputandis annis Tiberii Epocham Augustianam usurpant, dum inquiunt Tiberium imperasse tribus ferme ac viginti annis, sive annis 22. mensibus septem: quibus accedunt PP. Clem. Alex. lib. 1. Stromat. Tertull. lib. adversus Judæos cap. 8. & Lactantius lib. IV. Institut. cap. 10. asserentes Christum affixum cruci anno XV. Tiberii, annos natum quasi triginta, & Consulibus duobus Geminis. Consulatus quippe duorum Geminorum concurrit cum anno XV. imperii Augustei, non Proconsularis. Commentitium est itaque Proconsulare imperium Tiberii, & incredibile omnino est Lucam Evangelistam in historia ubique terrarum narranda Epocham usurpasse sacris, profanisque scriptoribus prorsus ignotam.

Resp. nego majorem, quæ nullatenus tribus primis momentis fulcitur; quippe nos fatemur Tiberium in provinciis tantum parem cum Augusto adeptum eo vivente auctoritatem, quod & scribit Tacitus; non asserimus illum evectum ad imperium Augusteum, de quo anxia erat Livia, ne illius potiretur Germanicus, *in cujus manu tot legiones, & immensa sociorum auxilia*, ut eo loci narrat Historicus. Nihil ergo adversum nos aut Taciti, aut Aelii Spartiani testimonia. Sed & parum, aut nihil urget argumentum quartum, & quantum ad Patres attinet sententiam communit nostram. Quomodo enim Christus mortuus est anno XV. Tiberii, uti scribunt Clemens Alex. ac Tertullianus, si anno XV. venit ad baptismum, & adversarii, qui hæc objectant, inter baptismum, & mortem Christi quatuor Paschata fatentur intercessisse? Baptizatus est ergo Dominus anno XV. imperii Proconsularis, & Augustei XII. mortuus anno XV. imperii

Au-

Augustiani, & Proconsularis XVIII. & qui imperium Augusteum a Proconsulari non distinxerunt, maluerunt asserere Christum passum anno trigesimo vitæ suæ, quàm exploratissimam traditionem deserere de anno Christi emortuali. Nam e sententia nostra consequitur vere Christum suffixum cruci anno XV. Tiberii, & duobus Geminis Coss. ut suo loco dicetur. Falsum præterea est secutum Evangelistam Epocham ignotam penitus, cum ex dictis manifestum sit illam comprobari ex Tacito, Vellejo, & Suetonio. Idem Clem. Alexandrinus lib. I. Strom. pag. edit. Morelli 339. ait Tiberii tempora a quibusdam diversa ratione describi. Tertullianus dum scribit baptizatum Dominum anno Tiberii XII. nequit accipi nisi de anno Augusteo, at supponit alteram fixam a nobis Epocham. Atque hanc secutus est Evangelista usurpans notam imperii in provinciis notissimi; quemadmodum Jeremias, & sacra Regum Historia supputant annos Nabuchodonosoris Regis Babyloniorum ab ejus in Syriam expeditione, a quo tempore regnavit annis XLIV. quamvis Berosus lib. 3. Chald. hist. Josephus in X. Antiq. & Ptolomæus in Canone nonnisi annos XL. dinumerent, illos supputantes a morte patris. Quare Evangelista secutus quoque est aliorum divinorum Scriptorum consuetudinem.

Opp. 2. Non XV. Tiberii anno, sed XVI. baptizatus est Dominus: inter initium quippe prædicationis Joannis unum, vel alterum annum interfluxisse demonstrant viri clarissimi, Pagius, Scheistratius, & Gravesonius, ex quo Dominus ad baptismum accesserit, *cum impleret Joannes cursum suum*, ex Act. XIII. 25. & *cum baptizaretur omnis populus*, ex Lucæ III. 21.

Resp. doctissimorum virorum, quorum mentio a nobis facta est, chronotaxim nobis nullatenus adversari, cum Epocham imperii Proconsularis Tiberii vel uno, vel duobus annis antevertant. Placet tamen nobis in anno potius XV. quam XVI. Christi baptismum locare, primum quia circa principatum Tiberii subscribendum censemus Norisio: deinde quia nullus aut Historicorum, aut Patrum asseruit Christum lavacro Jordanis tinctum anno XVI. Tiberii, sed concordissime factum id narrant anno XV. excepto Tertulliano, qui posuit annum XII. recte concurrentem in sententia nostra cum anno U. C. 779. computatis annis XII. a morte Augusti, sive ab anno U. 767. & annis XV. ab exordio imperii Proconsularis, scilicet ab anno Romæ 765. Tandem quia argumentum istud nullius est efficaciæ. Annus quippe Tiberii XV. concurrit cum anno Ae. Vulgaris XXV. & XXVI. cum Tiberius imperium indeptus fuerit Sextili mense. A Septembri autem anni XXV. usque ad Januarium anni proximi, quatuor mensium decursu potuit Joannis nomen undique resonare, & ad Jordanis fluenta confluere populi multitudo: nam & Christi fama initio prædicationis *exiit per universam regionem*, Lucæ IV. 14. Atque his accedit,

cedit, quod non expleto Joannis ministerio, sed *cum impleretur*, (ex iisdem, quæ objiciuntur locis) Christus suscepit baptismum. Sed & Joannes peragravit duntaxat omnem regionem Jordanis, idest, omnia circa Jerichuntem campestria, quæ sacer fluvius perlustrat, & quæ quatuor tantum mensibus poterat prænuntii ministerio commode circuire.

Opp. 3. Evangelista non solum meminit anni Tiberiani xv. verum etiam Pilati eo temporis Judæam procurantis. At Pilatus anno U. 779. nondum erat Procurator Judææ: inde enim urgente Vitellio discedens *exactis in sua Provincia decem annis*, ad Urbem iter suscepit, quo priusquam perveniret, excessit e vita Tiberius. Obiit autem Tiberius Consulibus Cn. Acerronio Proculo, & C. Pontio Nigrino, idest, anno Ae. V. 37. & U. C. 790. Pilatus ergo ante annum U. 780. non fuit Judææ Procurator. Vide Josephum lib. XVIII. Antiq. cap. 3. alias 5. & de Bello Jud. lib. II. cap. 13.

Resp. Pilatum ex Josepho ibidem missum in Judæam successorem Grati, qui exactis annis XI. Romam repetiit anno Ae. V. 25. & U.C. 778. Quomodo ergo Pilatus proximo anno minime Judæam procurabat? Pervenit utique Romam anno U. 790. sublato e vivis Tiberio XVII. Kal. Apriles: sed Josephus scribens Romam illum venisse *consumptis decem annis in Judæa*, vel omisit menses aliquot primi ac postremi anni, ut efferret numerum annorum rotundum, vel pro *δέκα decem*, scripsit *ἕνδεκα, undecim*: vel sane Pilatus male sibi conscius, & judicium refugiens, seu morbum finxerit, seu ventorum contrarietatem, seu caussam aliam, expectavit in itinere mortem Tiberii Cæsaris.

Opp. 4. Ex Evangelicis verbis, *Et ipse Jesus erat quasi annorum triginta*: inferre non possumus, qua ætate Christus baptismum susceperit. Particula enim *Quasi* definitiva non est: nam de turbis a Domino satiatis legimus Marci VIII. 9. *Erant qui manducaverant quasi quatuor millia*. Joannis VI. 10. *Quasi quinque millia*; & Matth. XIV. 21. *Erant autem quinque millia virorum, exceptis parvulis & mulieribus*. Possumus ergo asserere Christum ad baptismum venisse anno ætatis suæ tricesimo quarto ineunte.

Resp. neque a nobis usurpari particulam illam *Quasi* tanquam anni tricesimi definitivam, cum sententia nostra veniens Dominus ad baptismum vix tricesimum annum attigerit. Quare affirmamus hujus particulæ eamdem vim esse, ac si diceretur *plus minus*, quemadmodum ait S. Martyr Justinus disputans cum Tryphone. In sensu autem diminutivo particulam illam accipiendam putamus, quod participium *incipiens* denotet inchoatum annum tricesimum, non exactum; quod communiter Patres, qui dum sacræ literæ ambiguæ sunt, nobis facem præferunt, baptizatum Dominum ubique affirment anno la-

labente triceſimo; quod præterea id maxime cohæreat cum annis Domini tam natali, quam emortuali. In præcitatis vero Evangeliſtarum verbis nihil prorſus difficultatis offendimus. Etenim Marcus cap. VIII. enarrat aliud Chriſti miraculum, atque ipſemet cap. VI. 44. *Erant autem* (inquit) *qui manducaverunt quinque millia virorum*, non ſecus, ac in capite XIV. Matthæus. Miraculum iſtud patratum eſt in deſerto, multiplicatis quinque panibus, & duobus piſcibus: at quod Marcus narrat cap. VIII. contigit prope mare Galilææ in panibus ſeptem, pauciſque piſciculis. Perperam itaque hiſce exemplis nonnulli nituntur ut differant baptiſmnm Chriſti ad annum quartum ac triceſimum, paſſionem vero ad triceſimum ſeptimum: quod pariter repugnans eſt, adverſatur Patrum traditioni, & paullo poſt refutabitur.

Opp. ultimo: Negari ſaltim non poteſt, quin Dominus ad baptiſmum accedens annum triceſimum exegerit; quippe id comprobatur expreſſo teſtimonio Ignatii Martyris ſcribentis ad Trallesios, *Et expletis tribus annorum decadibus vere baptizatus eſt a Joanne*. Adverſus autem tam patens de ætate Chriſti teſtimonium nemo vel mutire, nedum refragari debet, inquit Baronius. Accedunt Canones præſcribentes, *ne quis presbyter ordinetur, niſi triginta ætatis annos impleverit, quoniam & Dominus trigeſimo anno baptizatus eſt.* Ita Canon XI. Concilii Neocæſarienſis, 17. Agathenſis, 4. Carthaginenſis III. & 20. Toletani IV. Conſonat & antiquus Ordo Romanus laudatus ab Albino Flacco de Off. Eccleſ. cap. 6. nec non cap. *Siquis*, diſt. 78. & cap. *Cum in cunctis*, de Elect. & Electi poteſt.

Reſp. 1. His nullo pacto ſententiam noſtram concuti, ſi natalem Chriſti referamus ad annum U. 748. aut inter paſſionem ac baptiſmum tria duntaxat Paſchata dinumeremus: quæ duo poſſunt aliqua probabilitate defendi, nec pugnant cum Antiquorum conſenſu, quemadmodum pugnat ſententia eorum, qui contendunt Chriſtum baptizatum anno ætatis ſuæ XXXIV. Reſpondemus præterea his quoque momentis demonſtrari baptizatum Dominum anno XXX. inchoato, nondum autem exacto. Martyr enim Ignatius ad Trallianos inquit: Καὶ τρεῖς δέκαδας ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἀληθῶς: *Et triginta annos agens baptizatus eſt a Joanne verè*: non ut vertit olim Vairlenius Silvius, *Et expletis tribus annorum decadibus*. Pagius in Apparatu num. 151. obſervat hæc verba legi quidem in Epiſtola Ignatii interpolata, at non in genuina. Revera non comparent in Florentino Codice edito ab Iſacio Voſſio. Extant tamen in vetuſtiſſimo Vaticano num. 859. & laudantur ab Auctore Chronici Alexandrini. Ignatii itaque teſtimonio admiſſo, eodem ſententia noſtra fulcitur. Canon etiam Neocæſarienſis habet, *Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur*, nec aliter Agathenſis,

thensis, ac Toletanus. In antiquo pariter Ordine Romano legitur, *Expletis enim Christus quasi triginta annorum curriculis venit ad Jordanem, ut baptizaretur*; non autem absolute, *expletis*. Aliter legi fatemur in cap. *Siquis*, dist. 78. sed ex regulis Juris, & ex eadem distinct. infertur canonem explicandum esse de anno tricesimo duntaxat inchoato; quoniam dum agitur de muneribus & honoribus computatur etiam tempus, quo infans in utero materno delituit, & sat est si annus præscriptus una tantum die attingatur, ut censeatur transactus: uti observat Glossa in lib. 1. Decret. tit. 6. c. 7. & de Laicorum muneribus extat ff. *de mun. & bon. ad Remp.* Canone etiam *Cum in sanctis*, nequaquam inhibetur, (servatis terminis juris,) ne Episcopus eligatur dum tetigit, nec explevit annum trigesimum; sed id inhibitum duntaxat est Constitutione Gregorii XV. edita die 15. Maji an. 1591. ut inquit in hunc titulum Emmanuel Gonzalez. At Joannes Cardinalis a Turrecremata in cap. *Siquis*, definitam quidem censet ætatem tricesimi anni completi: sed ait rationem petitam *ex Christi baptismate* videri Glossæ & Hugoni inefficacem; cum Christus ad baptismum accedens non attigerit anni tricesimi, nisi diem tertiumdecimum. In distinct. LXXVIII. cap. *Nemo presbyter*, definitur, *ne quis dum consecratur, minor triginta annis sit*; atque proximo cap. *Si triginta*, ut si necessitas exposcat, *a vigintiquinque annis & supra Levitæ, & Sacerdotes ordinentur*. In veteri quoque Testamento legimus Num. IV.3. admissos Levitas ad ministrandum in tabernaculo fœderis, *a trigesimo anno & supra*, ut habet Vulgata, & Hebræus Codex, *a filio triginta annorum*. מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. At ibi in Versione LXX. legimus, ἀπὸ εἰκοσαίτους ϗ πέντε ἐτῶν ϗ ἐπάνω, *a vigintiquinque annis, & supra*. Hæc spectasse videntur prædictorum canonum Conditores, ac Tridentina Synodus sess. XXIII. cap. 12. dum ait: *Nullus in posterum ad Presbyteratus Ordinem ante vigesimum quintum ætatis annum promoveatur*. Cum igitur in promovendis presbyteris post Tridentinum Concilium requiratur tantum annus vicesimus quintus inchoatus, non autem expletus; dicendum est eamdem ætatem præscribi Canone, *Si triginta*, dist. 78. quemadmodum tricesimum annum Can. *Siquis*, eadem distinctione, necnon præcitatis definitionibus Toletani, Carthaginensis, & Agathensis Conciliorum; præsertim cum Toletanum apud Aguirre Tom. II. pag. 483. præferat legem præcitatam Numerorum. Ex quibus infertur præscriptionibus Canonum nequaquam adversari, sed quammaxime consentire sententiam, quæ asserit baptizatum Dominum anno tricesimo nondum expleto; prout nos hac dissertatione exponere, & comprobare curavimus.

PROPOSITIO III. Christus baptizatus est VIII. idus Januarias.

Hanc propositionem addimus adversus recentiores perpaucos,

qui unius Epiphanii sententiam secuti baptismum Christi referunt in autumnum, cum idem Epiphanius H. LI. scribat baptizatum Jesum *die 12. mensis Athir, idest, octava Novembris*. Verum cum hæc Epiphanii sententia singularis sit, ab ea recedendum esse arbitramur. Movet nos primum traditio Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ, quæ in solemni Epiphaniorum die Magorum adventum, & Redemptoris baptismum concelebrat, affirmatque eadem die recurrente utrumque contigisse. Viget eadem traditio apud Ecclesias ceteras: nam Christiani Copti, ut scribit Scaliger lib. VII. Emendat. temporum, quotannis sexta Januarii die memoriam baptismi Dominici recolentes sese in piscinam immergunt. Armenii pariter VIII. idus Januarias crucem in aquam immittunt Christi baptismum recolentes, appellantque diem illam *Cacciciuran*, idest, *Crucis immersionem*: atque hanc Armeniorum cæremoniam se in Perside vidisse scribit Epist. VIII. Petrus a Valle. Ecclesiæ Orientis aliæ prædicta die in aquam Christi statuam immittunt trina immersione, atque eamdem aquam diutissime incorruptam permanere narrat ad annum Christi 29. Antonius Pagius, referens Josephum Georgerinum Archiepiscopum in insula Arcipelagi anno 1676. hoc Orientalium ritu servato Aquam consecrasse, quæ limpidissima perduravit annis plurimis, & servata esset diutius, nisi phiala fortuito fuisset confracta. Apud Aegyptios recoli in Epiphaniis Christi revelationem, atque baptismum, scribit Collat. x. cap. 2. Joannes Cassianus. Omnes Orientis Christianos die 6. Januarii in memoriam Dominici baptismatis solemni ritu benedicere flumen, quo regio ipsorum abluitur, narrat lib. 2. de Festis cap. 7. Thomassinus. Est ergo utriusque Ecclesiæ cum Latinæ, tum Græcæ, aliarumque universarum sensus unanimis baptizatum Dominum in Jordane VIII. idus Januarias.

Hujus traditionis meminerunt etiam Patres. Nam Eusebius in Epistola ad Marinum apud Baronium ad annum Ch. XXXI. num. 18. ait constare *antiquissima traditione*, quod Christus baptizatus sit sexta die Januarii. Epistolæ Eusebianæ fragmentum posteritati traditum est a Christophorsono post Historiam Evagrii. S. Hieronymus in cap. I. Ezech. Tom. III. pag. 699. inquit: *Illud quoque intelligendum quod in tricesimo ætatis suæ anno Dominus ad baptisma venerit, in quarto mense, qui apud nos vocatur Januarius, & est in anni primus exordio*. S. Paulinus Nat. IX. in S. Felicem de Epiphaniorum die cecinit:

Qua Puerum stella duce mystica dona ferentes
Suppliciter videre Magi; seu qua magis illum
Jordanis trepidans lavit tinguente Joanne
Sacrantem cunctis recreandis gentibus undas.

Accedit Chronicon Alexandrinum, in quo Tom. XII. Bibl. PP. p.927. legi-

legimus: *Christus verus Deus noster in Jordane tinctus est die sexto Januarii mensis, quemadmodum sine controversia eodem die Catholica & Apostolica Ecclesia in suo ipsius typo & XII. Apostolorum suorum diem festum Luminum, sive Epiphaniam Domini nostri Jesu Christi magni Dei & Salvatoris celebrare consuevit*. In Codice item Regio apud Coteler. Tom. I. PP. Apost. pag. 312. legitur: *Et cum esset annorum triginta, baptizatus est a Joanne 6. Januarii mensis, hora 7. diei*. Denique ipsi severiores Critici fatentur hac die Dominum baptizatum. Hyacinthus Serry Exercit. XLV. num. 5. ait: *In id consentiunt universi, ut die 5. aut 6. Januarii fuerit baptizatus, qua die etiam Ecclesia Catholica a primis sæculis Theophaniam solita est celebrare*. Tillemontius Not. XVI. in Jesum Christum ait certiorem esse diem baptismatis Christi, (quod & ipse alligat diei Januarii sextæ,) quàm diem Dominicæ Nativitatis. Ipse Basnagius, quamvis diem qua Christus baptizatus est affirmet prorsus incertam, mensem quod attinet, fatetur vero simile Januarium fuisse baptismo Dominico consecratum. De die nutat Basnagius, quoniam Clemens Alexandrinus lib. I. Stromatum de Basilidis sectatoribus inquit: *Dicunt autem eum esse quintumdecimum annum Tiberii, quintumdecimum mensis Tybi. Aliqui autem esse undecimum ejusdem mensis*. Incidit verò Tybi XV. in Januarii X. & Tybi XI. in Januarii VI. Addit Basnagius Hieronymum in cap. I. Ezech. alligare baptismum Domini quintæ Januarii, non sextæ diei. Objicit & Epiphanium, qui hæresi LI. num. 24. ait Christum baptizatum VI. *idus Novembris*. Sed hæc parum urgent. Sectatorum enim Basilidis nullam rationem habemus; & qui in ea secta baptismum Domini celebrabant die X. Januarii, ab aliorum consuetudine desciverant. Ex quo præterea aliqui assererent consecratum Dominico baptismate diem XI. Tybi, sive VI. Januarii traditionis nostræ colligi potest antiquitas. Hieronymus ait, *Quintam autem diem mensis adjungit*, (Ezechiel) *ut significet baptisma, in quo aperti sunt Christo cæli*: sed festivitates celebrantur a vespera præcedentis diei, consuetudine vetustissima. Epiphanius denique unus est, qui asseruit Jesum baptizatum die octava Novembris, ut etiam Tillemontius adnotavit præcitato loco, etsi ibidem male pro die VIII. Novembris scripserit VI. Sane unus Epiphanius non sufficit ad probandam Ecclesiæ universæ traditionem: erratque Bernardus Lamy, qui in apparatu Chronologico pag. 234. scribit: *Hac die octava Novembris Jesus baptizatus est juxta veterem traditionem ex S. Epiphanio*. Id legi in Panario Epiphanii, verum est; tenendum tanquam traditionem veterem, falsum prorsus, atque ementitum.

CAPUT VI.

De Christi post susceptum baptismum prædicatione.

TAMETSI nonnulli Patrum Christum uno tantum anno prædicasse existimaverint, ut Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. Philastrius hær. 106. & Gaudentius Tract. 3. de 1. Dominica Paschæ, & quidam alii; necnon fuerint, qui prædicationem Domini dixerint annis duobus completam, ut Apollinarius Laodicenus apud Hieronymum in cap. 9. Dan. & Cyrillus Alex. in Isaiæ 61. omnes tamen hujus ævi Chronologi tribus annis, ac totidem mensibus Dominum Jesum Evangelium annuntiasse fatentur; sive contendant baptizatum Dominum anno XII. Imperii *Augustalis* Tiberii, Ae. V. 26. ac passum anno Tiberii XV. Ae. V. 29. sive baptizatum hoc anno, crucifixum vero anno Tiberii XVIII. Ae. V. 32. sive denique baptizatum anno Tiberii XVI. Ae. V. 30. affixum cruci anno Tib. XIX. & Ae. V. 33. In unaquaque enim istarum sententiarum tres anni inter baptismum & mortem Christi intercesserunt, ac præterea tres circiter menses, quibus baptismus antevertit Paschati Azymorum.

Et quidem juxta Augustinum lib. II. de Doct. Christ. cap. XXVIII. n. 42. quot annos Dominus in hac vita egerit post baptismum, ex textu ipso Evangelii animadverti potest, *& ne aliunde caligo dubitationis oriatur, de historia gentium collata cum Evangelio liquidius certiusque colligitur*. Ex Evangelio constat baptizatum Dominum cum esset *fere annorum triginta*; quod & nos *retinemus auctoritate Evangelica*, inquit ibidem S. Pater. Ex Gentilium historiis liquet Consulatum duorum Geminorum incidere in annum U. C. 782. Ae. V. 29. quo anno Christum affixum cruci demonstrabo capite sequenti, & absque ulla hæsitatione asserit idemmet Augustinus lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 54. Cum itaque demonstratum sit præced. cap. Christum baptizatum anno Ae. V. 26. die 6. Januarii, dum ageret annum tricesimum, idque sit consentaneum historiæ Evangelicæ; si passus est duobus Geminis Coss. quos ex Romanis historiis constat iniisse consulatum anno Ae. V. 29. apertissime ex Evangelio cum Romanorum Fastis collato sequitur Dominum tribus integris annis prædicasse. II. Idem ex Evangelio potest confirmari, ubi invenimus baptismum inter, ac mortem Domini quatuor Paschata. Primum post miraculum in nuptiis Canæ patratum, de quo Paschate Joannis II. 13. *Et prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam*. Alterum est Pascha, de quo Joannis V. 1. *Post hæc erat dies festus Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam*. Tertium Pascha est, de quo idem Evangelista cap. VI. 4. *Erat autem proximum Pascha, dies festus*

festus Judæorum. Quartum denique illud est, in cujus solemnitate impii Dominum crucifixerunt, Mat. xxvi. 17. & Joannis xviii.39. Ac de primo quidem, tertio, ac postremo Paschate nulla oriri potest dubitatio: diem tamen festum, de quo Joannis v. 1. fuisse Pentecostem tradiderunt nonnulli Patres, quibus subscribit D. Thomas in caput v. Joan. lect. 1. Sunt & qui putant fuisse festum Encæniorum. Sed fuisse Azymorum solemnitatem tenent in Commentariis h. l. Rupertus, Jansenius, Cornelius a Lapide, Pererius in Dan. Suarez disp. 30. de Vita Christi, sect. 3. Natalis Alex. in Synopsi 1. sæc. art. 4. Gravesonius dissert. xv. §. 2. Cardin. Gotti de Christi gestis cap. 19. necnon Usserius ad annum P. I. 4744. Grotius in Joannem, & alii permulti. His ultro subscribimus, quia *dies festus* absolute denotat Pascha, etiamsi in Græco ubique non apponatur articulus, ut Marci xv. 6. & Lucæ xxiii. 17. Conferas Mat. xxvi. 5. & Joan. xii. 12. ac xiii. 29. Adde Joannem, ubi in aliis locis usurpat vocabulum *diei festi* ad aliam festivitatem commonstrandam præter Paschalem, adjicere proprium festivitatis nomen, ut *Scenopegiæ* cap. vii. 2. & *Encæniorum*, cap. x. 22. Præterea Irenæus lib. 2. adv. H. cap. 29. nunc 22. num. 3. scribit: *Secunda vice ascendit* (Jesus) *ad diem festum Paschæ in Hierosolymam, quando paralyticum curavit*: quod enarratur Jo. v. Deinde ex præcedenti cap. iv. Joan. vers. 35. cum esset Dominus in Samaria, ait: *Adhuc quatuor menses sunt, & messis venit*: postea adiit Galilæam; & cum ibi aliquandiu esset commoratus, ascendit Jerosolymam *ad diem festum*: ad quem festum, nisi ad festum Paschatis, quo redeunte solent in Judæa segetes maturescere? Postremo Dominum Jesum quotannis in Azymorum solemnitate Jerosolymas adscendisse apparet ex sacra Evangeliorum historia. Itaque *festus dies*, de quo Joannis v. 1., Pascha erat: & quatuor Paschata baptismum inter, ac mortem Christi interfluxerunt.

IV. In sententia quoque D. Thomæ connumerantur quatuor hæc Paschata; nam inter baptismum, & nuptias in Cana Galilææ celebratas Doctor Angelicus Lect. 1. in cap. 2. Joan. censet annum solidum interfuisse, quod & asserunt Interpretum bene multi, ac noster Simon a Cassia in Evan. Hist. lib. v. capite 1. qui scribit eadem die, *revoluto anno*, a Domino primum signum patratum, qua die undis tinctus fuerat Jordanis. In hac autem sententia, si inter baptismum & prædicationis initia annus solidus intercessit, Pascha de quo Joan. ii. 13. est a baptizato Domino secundum, non primum; ideoque in eadem opinione, etsi Joannis v. 1. de Paschate non fiat sermo, idem tamen annorum numerus computatur. At nos sententiæ præcedenti subscribimus; neque arbitramur Dominum Jesum in baptismate divina voce manifestatum, anno integro latitasse; præsertim quod ex cap. 1. Joannis vers. 35. colligitur paucis post baptismum diebus Andream ac Pe-

Petrum secutos Dominum, ac paullo post in Cana Galilææ factas nuptias: ex Matthæi autem IV. 1. Marci I. 12. & Lucæ IV. 1. liquet, Jesum statim post baptismum ductum in desertum a Spiritu, post jejunium vero, ac Satanæ tentationem profectum ad prædicandum in Galilæam. III. Tribus annis Dominum prædicasse commonstrat Patrum traditio. Ignatius ad Trallianos, *Tribus annis*, inquit, *prædicavit Evangelium*: atque hunc locum insititium non esse ostendimus supra ex vetustissimo Cod. Vaticano, & ex Chronico Alexandrino: unde quæ non leguntur circa ætatem Christi in editione Vossiana, jure sunt restituta a Schelstrateno Tom. I. Antiq. Eccl. pag. 58. & a Cotelerio Tom. II. Pat. Apost. pag. 68. Irenæus cit. loco pag. 147. (quamquam adversus Gnosticos unum prædicationis annum Christo tribuentes afferat passum Dominum circa annum quinquagesimum ætatis suæ) idem tamen Dominicæ prædicationis spatium ad tres annos extendi ex Evangelica historia demonstrat. Hinc Pagius ad annum 32. num. V., contendit ea, quæ de anno passionis Christi scribit Irenæus, insititia esse & corrupta, quoniam si Irenæus fatetur Christum baptizatum anno tricesimo, & prædicationis tempore tria paschata peregisse, debuit consignare passionem Christi, non anno ipsius quinquagesimo, sed tricesimotertio. Sed fallitur vir doctissimus, quoniam Irenæus tria Paschata non a baptismo enumerat, sed ab eo tempore, quo magistri munere fungi cœpit, spatio plurium annorum interjecto, ut evidenter probat Massuetus differt. III. art. 6. num. 72. Verum, cum ex dictis constet tantum annorum intervallum inter baptismi, & prædicationis tempus minime intercessisse; haud obscure ex ipsomet Irenæo ætatem Domini, & maxime tempus, prædicationis inferimus. Tertullianus scribens lib. I. adversus Marcionem cap. 15. Dominum revelatum *anno* XII. *Tiberii Cæsaris*, & contra Judæos cap. 8. passum anno Tib. XV. *Consulibus duobus Geminis*, sententiæ noster adstipulator est, ac patronus. Joannes Chrysostomus Tom. VI. pag. 509. in illud *Exiit edictum*, inquit: *Jesus Tiberio imperante, cum annorum triginta esset, suam apud discipulos divinitatem declaravit, ac per tres deinceps annos prædicavit*. Suffragatur Chrysostomo Leontius Byzantinus, cujus in libro de Sectis hæc sunt verba: *Annos natus* XXX. *baptizatus fuit, ac post baptismum prodigia facere cœpit, & Judæos docere, atque anno* XXXIII. *in crucem actus*. Theodoretus in Dan. Tom. 2. pag. 665. *Cum annos* (inquit) *circiter tres cum dimidio prædicasset Dominus, suosque discipulos doctrina & miraculis confirmasset, tunc passus est*. Ex his vero, aliisque apparet cur Beda hanc sententiam adeo certam putaverit, ut eam ad fidem pertinere arbitratus fuerit, scribens de Rat. temp. cap. 45. *Habet, ni fallor, Ecclesiæ fides Dominum in carne paullo plus quàm triginta tribus annis vixisse*. IV. Accedunt fere omnes

omnes Historici: inter quos Eusebius lib. 1. H. E. cap. 10. edit. Valesii pag. 17. inquit: *Servator, ac Dominus noster Jesus Christus anno ætatis circiter tricesimo* (est in Græco ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, quæ verba denotant anni tricesimi initia,) *ad Joannis lavacrum accessit, tuncque primum Evangelium prædicare instituit*; & paucis interjectis, *Universum prædicationis Dominicæ tempus non totos quatuor annos complecti manifestum est*. Eadem scribit Nicephorus lib. 1. cap. 18. & cap. 29. Historici autem posteriores concordissime. Fatemur tamen Eusebii, ac Nicephori argumentum petitum ex serie Pontificum ab Anna ad Caipham, non esse firmissimum; quoniam Caiphas factus est Pontifex a Valerio Grato, qui ex Judæa discessit anno Tiberii XII. & idem Caiphas unà cum Anna, ex Lucæ III. 1., anno, quo Christus baptizatus est, erat Pontifex, sive per vices summi Sacerdotii munere fungeretur, sive Anna esset ex-Pontifex, ut contendit Henricus Valesius. Sane series Pontificum Annæ, Ismaelis Ben-Baphi, Eleazari filii Annæ, Simonis filii Camithi, & Caiphæ, quos Valerius Gratus substituit, ex Josepho lib. XVIII. Antiq. præcedit annos Dominicæ prædicationis, quæ proinde nequit ex ipsa serie Pontificum definiri, præsertim quod Caiphas Pontificatum obtinuit anno baptismatis Christi, & anno Passionis, ac fortassis toto tempore administrationis Pilati. V. Fulcitur denique assertum nostrum vetustissimis monumentis. Christum enim tribus annis prædicasse, & quatuor celebrasse post baptismum Paschata, probat ex Evangelio Joannis Auctor Chronici Alexandrini: idem tradunt Evodius Apostolorum discipulus apud Nicephorum Callistum lib. II. cap. 3. & Euthymium Zygabenum in cap. 3. Joannis; Hippolytus Thebanus in libro de Cognat. Christi apud Canisium tomo III. Antiq. lect. & Schelstratium in Append. ad Opus Chronologicum: Auctor antiquissimi Ms. Codicis Florentini conscripti temporibus Honorii primi, cujus meminit Ant. Capellus, & Schelstratius diss. 1. pag. 57. in quo legitur ex traditione Apostolorum, *Christum Dominum mansisse in hac vita* XXXIII. *annos*, *&* *menses* III. Manuscriptum denique Regium, ac vetustissimum, de quo Cotelerius ad lib. V. Constit. Apostol. pag. 312. Firmissimis itaque argumentis Evangelica historia, traditione Patrum, Historicorum testimonio, & antiquorum fragmentorum fide corroboratis constat Dominum Jesum tricesimo anno baptizatum, atque post tres annos prædicationis exactos affixum cruci.

Ab hac sententia recedendum non est, vel ob Irenæum, qui lib. 2. cap. 22. num. 6. scribit passum Dominum, cum non multum a quinquagesimo anno abesset, ductus traditione *Seniorum*, a quibus acceperat Christum quadragenario majorem cœpisse prædicationem, necnon textu Joan. VIII. *Quinquaginta annos nondum habes; &*

Abra-

Abraham vidisti? I. Quia hæc traditio Apostolica non erat, cum neque ab Ignatio, neque ab Evodio, neque a Clemente, neque ab aliis Apostolorum discipulis profluxerit, sed vel a Papia, ut putat Feuardentius, vel ab alio quopiam ingenii pertenuis. II. Quia S. P. Augustinus lib. 11. Doct. Ch. cap. 28. scribit, *Ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coegit errare, ut putarent quadraginta sex annorum ætate passum esse Dominum*, Irenæi sententiam suppresso nomine abjiciens. Tertio quia Irenæus Gnosticos asserentes uno post baptismum anno Dominum prædicasse ita refellit, ut Christi ætatem ultra Tiberii Cæsaris Principatum protrahat. IV. Quia ibidem Irenæus num. 4. recte scribit baptizatum Dominum cum tricesimum annum ageret, & posteaquam vinum fecit ex aqua in Cana Galilææ, tria Paschata celebrasse: dempto itaque magno illo annorum spatio inter Christi lavacrum & prædicationis ministerium, ipsius Irenæi sententia a communi traditione parum, vel nihil discrepabit.

Neque ad ætatem Christi definiendam plurimum valent ea Judæorum verba, *Quinquaginta annos nondum habes, &c.* Principio enim subscribendum est Lyrano planè ea verba explicanti, *Nondum vixisti unum Jubilæum*; aut Menochio similiter reddenti, *Ut te maxime provectum ætate facias, certe te facere non potes quinquagenarium*. Theophylactus in Evangelia pag. 690. inquit: *Hoc dicebant, existimantes Dominum ferme quinquaginta annorum esse; tametsi tunc triginta & tres tantum annos haberet*: sed post pauca, *Veruntamen dicunt quidam quinquagesimum annum ad honorem anni Jubilæi dictum*. Chrysostomus hom. 54. in Joan. pag. edit. Commel. 779. legit *quadraginta*: in quem locum irrepsisse mendum putat Erasmus ductus præcitatis verbis Theophylacti: quod non assentior; cum Euthymius in Joannem pag. 364. edit. Parisiensis scribat: *Quædam autem exemplaria habent quadraginta*. Aliquo igitur hujus generis exemplari ad Vulgatam tamen, & meliorum Codicum fidem castigando, usus est Chrysostomus, cujus lectiones omnes conspirant.

Eorum quoque opinio, qui Domini prædicationem ad unum contraxerunt annum, & fundata in vaticinio Isaiæ LXI. 2. *Ut prædicarem annum placabilem Domino*, nequit firmo talo consistere: eamque recensitis in Evangelio Joannis Paschatibus refutat cit. loco Irenæus tanquam Gnosticorum commentum, scribens num. 3. *Quoniam autem hæc Paschæ tempora non sunt unus annus, quomodo uno anno tantum Dominus prædicavit?* Ibidem ait Irenæus annum Domini acceptabilem esse *omne ab adventu ejus tempus usque ad consummationem, in quo ut fructus eos qui salvantur acquirit*. Potest insuper annus acceptabilis accipi non pro toto tempore Dominicæ prædicationis, sed pro anno redemptionis: unde Cyrillus Alex. lib. v. in

in Isaiam p. 859. ait: *Acceptus annus erat, quo pro nobis crucifixus est Christus*. Etsi vero Gnostici, quos exagitat Irenæus, annum duntaxat unum Christi prædicationis statuerint; Clemens tamen Alexandrinus, Philastrius, Gaudentius, & qui pariter coarctarunt Dominicæ doctrinæ ministerium, nequaquam id acceperunt a Gnosticis; sed in eam sententi am abierunt, quod non satis distinguerent inter imperium Tiberii Proconsulare, & Augusteum, atque illis aliunde persuasum foret Christum baptizatum an. Tiberii xv. & affixum Cruci Coss. Gemino, & Gemino: quorum primum habetur in Evangelio, alterum liquet ex Veterum traditione. Hinc recte de sententia S. Gaudentii in notis ad ejus Opera edita jussu doctissimi Cardinalis, Brixiensis Antistitis, & Apostolicæ Sedis Bibliothecarii Angeli Mariæ Quirini, pag. 249. scribit vir eruditus Paulus Galeardus, in eadem fuisse complures ex antiquis Patribus, præsertim qui mortem Christi anno xv. Imperii Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Coss. consignarunt: quamquam in sententia quam propugnamus utrumque verum est, Dominum cruci suffixum anno xv. imperii Augustalis Tiberii, & in Consulatu Geminorum, ut complures veterum tradiderunt, & tribus annis prædicasse, ut demonstratum est modò.

II.

In Christi prædicatione venit priori loco recensenda vocatio Apostolorum: quorum nomina hoc ordine recitat Matthæus cap. x. 2. 3. 4. *Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus, Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum*. Apostolorum Princeps *Simon* vulgari apud Hebræos vocabulo appellatus, & quo denotatur *vir obediens*, filius *Joannis*, Jo. xxi. 15. & *Jonæ* Mat. xvi. 17. quo nomine etiam *Columba* signatur, superinditum habet a Christo nomen *Petrus*, Matth. xvi. 18. sive *Cephas*, Joan. i. 42. eo, quod ipse sit Ecclesiæ *petra, fundamentum, & caput*. Neque hæreticis denegantibus Romanorum Pontificum in Ecclesia primatum suffragantur illi Patres, qui ea verba Matth. xvi. 18. *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, aliquando ad Christum referunt, aliquando ad fidei confessionem; enim vero hi Patres minime negant Petrum quoque esse Ecclesiæ *petram*, & in Ecclesia tenuisse primatum; imo asserunt ideo primatum obtinuisse, quoniam in ejus persona Christi fides inconcussa debebat persistere, & ipse Petrus Christi, qui Ecclesiæ fundamentum est, & angularis lapis, vices gerebat. Quare optime S. P. Augustinus Tract. cxxiv. in Joan. num. 5. ait ædificatam Ecclesiam super *Petram*, quæ est Christus; & serm. lxxvi. aliàs 13. de Verbis Dom. num. 1. super *Petram*, quam Pe-

Petrus confessus fuerat, ac demum lib. 1. Retract. cap. 21. num. 1. ait, ut lector eligat sententiam, quam putat probabiliorem, idest, an *Petra* ad Christum, an ad Petrum sit referenda. Verùm S. Pater litem omnem dirimit scribens eodem Tractatu cxxiv. quod si dicamus Ecclesiam ædificatam super *Petram*, quæ est Christus, claves datæ sunt Ecclesiæ, quatenus collatæ sunt Petro, qui ejusdem Ecclesiæ *propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam*. Quod Augustinus repetit citato serm. 76. num. 3. scribens: *Idem ergo Petrus a petra cognominatus beatus, Ecclesiæ figuram portans, Apostolatus principatum tenens, &c.* & lib. 1. Retract. loco citato non rejicit quod scripserat adversus Epistolam Donati, *quod in Petro, tanquam in petra fundata sit Ecclesia: qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait: Hoc ipsa petra Ecclesiæ canente, culpam diluit*. In Psalmum denique VIII. num. 1. ait S. Pater Ecclesiæ Petrum *in figura gestasse personam, propter primatum quem in discipulis habuit*. Sive ergo dixeris Petrum ipsum esse *petram*, sive dici *petram* vel a Christo, qui petra est, vel a fidei firmitudine & confessione; semper Petrus habet in Ecclesia primatum, ad quem commonstrandum dictus est *Cephas*. Atque hac ratione facilius respondebis Novatoribus, quàm si cum Bellarmino lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 10. dixeris Augustinum ex ignorantia linguæ Hebrææ fuisse deceptum. Verùm de his alibi.

Petro conjungitur Gentium Apostolus Paulus, quamvis post Christi ascensionem vocatus, Act. IX. 4. ex quo loco intelligimus proprium ipsius nomen fuisse *Saulum*. Hinc derivatum nomen *Pauli*, addita terminatione Græcorum more, & priori litera commutata, ut ex vocabulo Syro-hebraico fieret Græcis, Latinisque commune. Alii tamen derivatum putant a Proconsule Paulo. Penes Græcos *Paulus* idem sonat, ac *humilis & quietus*, a παύομαι; apud Latinos id, quod *pusillus*. Andreas frater Simonis Petri, & qui omnium primus secutus est Dominum, dicitur ἀπὸ τῦ ἀνδρὸς, idemque valet, ac, *fortis, virilis*. Jacobo & Joanni filiis Zebedæi, quem e Galilææ primoribus putat Turrianus contra Vergerum, nescio quo ductus argumento, superadditum Marci III. 17. nomen *Boanerges*, idest, *filii tonitrui*, Syro-hebraice, בני־רעם, *Banereem*, juxta Hieronymum. In Psalmo LXXX. 8. רעם, *tonitruum*, nos legimus *tempestatem*, quidam vero *majestatem*, quod ut plurimum divina Majestas cum tonitru apparuerit, ut Exodi XIX. 18. Jacobus itaque & Joannes *Boanerges* dicti sunt, quasi ad eximiam eorum electionem præsignandam, quod seorsim a ceteris cum Petro Apostolorum principe assumpti fuerint testes Dominicæ transfigurationis; & unus primus omnium sanguinem pro Christo fuderit: alter Apostolis omnibus superstes testimonium diutissime perhibuerit veritati. *Philippus* Græcum nomen est satis

tis notum; nisi repetendum velis ab פלאפי, quasi, *ore mirabilis*, ut censet Grotius in VI. Act. Fuit ille Andreæ, ac Petri concivis, hoc est, a Bethsaida, sita ad ripam maris Tiberiadis occiduam, in districtu tribus Zabulon, non, ut inquit ad annum 31. num. 70. Basnagius, *in tractu tribus Gad.* Et quidem ad tribum Zabulon Betsaidam pertinere docent in descriptione Terræ sanctæ Guilelmus Sanson Tom. 2. Op. S. Hieron. pag. 505. Christianus Adrichomius pag. 137. & in Tabulis Geographicis noster Lubin, Philippus de la Rue, M. de Fer, & alii; nec dubium est, quin Basnagius deceptus fuerit a Lightfootio locante Betsaidam ultra Galilææ tractum. Quare imperite simul, ac temere idem Basnagius reprehendit Baronium scribentem ad annum 32. num. 7. ex tribu Zabulon fuisse prælaudatos Apostolos; cum Baronii sententia vera sit, ac tradita etiam a magno Palæstinæ incola Hieronymo in caput 9. Isaiæ Tom. III. pag. 83.

Bartholomæus videtur dictus πατρωνυμικῶς, quasi *Filius Ptolomæi*, unde non male Onuphrius noster, Rupertus, Jansenius, Serarius, necnon Grotius in caput Lucæ 24. opinantur Bartholomæum esse *Nathanaelem*, de quo Joan. 1. 46. Matthæus appellatus quoque est *Levi*, Marci II. 14. & Lucæ IV. 27. an patronymice, an proprio nomine, incertum. Sunt qui contendunt *Levin* fuisse diversum a Matthæo, & fratrem Jacobi minoris, siquidem a Luca appellatur filius Alphæi, non tamen fuisse Apostolum: in qua sententia videtur fuisse Origenes disputans adversus Celsum. Thomas Joannis XX. 24. dicitur *Didymus*, idest, *geminus*; Hebræi namque gemellos appellant תאֹמים, *Thomim*: unde falluntur, qui censent eumdem Apostolum fuisse binomium. Thaddæi nomen proprium fuit *Judas*, ideoque in Græco Matthæi textu legitur, ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, *cognominatus Thaddæus*. Judam Jacobi appellat Lucas VI. 16. Thaddæus dictus est etiam Λεββαῖος, *Lebbæus*, quod Hieronymus interpretatur *corculum*. Romani *corculum* appellabant virum egregie cordatum, & prudentia conspicuum, ut P. Nasicam ex Cicerone lib. I. Tuscul. c. 9. Sunt qui Lebbæum derivant a לבי, quòd Hebræi eos, qui nomen habebant Judæ, vocarent ex Jacobi vaticinio *Leones*. Judas idem est, ac *laudator*, & *confessor*: eoque nomine duo inter Apostolos vocati sunt, *unus Domini sectator*, *alter insectator*, inquit Tract. LXXVI. in Joannem S. P. Augustinus. Simon dicitur Chananæus, non a terra Chanaam, sed a קנא, *æmulari*: appellatur enim *zelotes* apud Lucam VI. 15. quod nomen derivatum a *Chanà* legitur etiam Exodi XX. 5.

Apostolorum postremus fuit Judas *Iscariotes*, in cujus locum suffectum Matthiam legimus Act. I. 26. *Iscariotem* appellatum ab urbe *Carioth*, communis opinio est; quod *Iscariotes* idem Hebraice sonet ac *vir*, איש, *Isc*, קריות, *Kerjioth*. Hinc Serrius Exerc. 56. num. 7. inquit eos, qui hujus vocabuli originem repetunt a tribu *Issachar*,

 repu-

repugnantem habere Hieronymum, cum aliis Ecclesiæ Patribus: incertum tamen esse, an Judas fuerit ex *Carioth* in tribu *Juda*, de qua Josue xv. 25. an ex *Carioth* in tribu *Ephraim*, de qua Jeremias XLVIII. 41. & Amos II. 2. Puto patriam Judæ fuisse *Scharioth*, aut *Ischarioth*, vicum quemdam tribus Ephraim, non *Carioth* urbem, cujus nomen sine aspiratione in priori syllaba scribitur: quæ est sententia Hieronymi in cap. XXVIII. Isaiæ, tom. III. pag. 234. Ab *Scharioth* dicitur *Scharioth*, sive *Iscariotes* præposita Jod euphoniæ gratia: a *Carioth* dicendus potius erat *Cariotes*. Non probo autem dictum Judam *Iscariotem* ab איש, *Isc*, & קריות, *Carioth*: nam in textu Hebraico, & Syro legitur, סְכַרְיוֹטָא, *Schariota*, imo & Origenes in III. Periarchon cap. 3. Judam appellat *Scariotem*: in Mss. etiam Hieronymi legitur cit. loco, *de vico ejusdem tribus Scharioth*. Cum itaque in ea voce סכריוטא, neque איש, neque קריות contineatur, imo diversæ omnino sint radicales literæ; dicendum cum Hieronymo vicum *Scharioth*, non urbem *Carioth*, proditoris fuisse patriam. Hac ratione facilius refutatur Lightfootius, qui putat Judam dici *Iscariotem* vel ab אסקורטיא, *cinctorio corario*, vel ab אסכרא, *strangulatione*, ob affinitatem horum vocabulorum cum סכריוטא. At primum nequit esse hominis distinctivum; alterum non competit Judæ dum viveret. Dicendum est ergo hunc vocari *Iscariotem* a vico *Scharioth*. Ceterum admissa literarum permutatione haud repugnat *Iscariotem* derivari a tribu *Issachar*, quasi idem sit, ac איש יששכר; sed nimia literarum variatio. Non rejicit tamen, (quicquid scribat Serrius,) hanc interpretationem Hieronymus; nam lib. I. in Matthæum Tom. IV. pag. 35. de Juda inquit: *Vel a vico, aut ab urbe, in qua ortus est, vel ex tribu Issachar vocabulum sumpsit: ut quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit. Issachar enim interpretatur merces, ut significetur pretium proditoris*. Quidam derivat nomen *Iscariotis* ex איש, & סכר, *concludere in manu hostium*; ita, ut significet *supplantatorem*, ac *proditorem*. In Hebraicorum vocabulorum Interpretatione in Polyglottis Waltonianis ad calcem Tom. 6. *Iscariotes* interpretatur *vir occisionis & mortis*. Hæc tantum de nomine XII. Apostolorum.

III.

Prædicationem suam Christus confirmavit miraculis divina virtute patratis, quæ neque ab Evangelistis conficta, neque peracta naturali, aut magica facultate diximus lib. I. cap. 7. XXII. 3. necnon XXV. II. Unum duntaxat hoc in loco commemorabo maximum, & præclarissimum, quatriduani scilicet Lazari resurrectionem. I. Nequit miraculum istud in dubium revocari: Judæi enim complures, qui in Marthæ ac Mariæ domum convenerant, Joan. XI. 31. spectatores hujus prodigii fuere; ac *multi rei novitate, & miraculo victi cre-*

crediderunt, alii vero livore impulsi occasionem inde sumpserunt patrandi ea, quæ invidis mos est, principibusque quod factum erat retulerunt, inquit Cyrillus Alex. lib. VIII. in Joannem Tom. IV. pag. 691. & idem Evangelista citato cap. XI. 45. & 46. Testantur itaque signi magnitudinem non tantum Apostoli qui aderant, & Lazari piæ sorores; verum etiam conversi ad fidem Judæi, necnon invidi ac pervicaces, ita ut nullus prodigiosæ rei eventus possit ampliori testium auctoritate firmari. II. Fingi nequit Lazarum apparenter, & imaginatione quadam fuisse suscitatum: enim verò absente Domino idem Lazarus vitâ functus conditus fuerat tumulo; & dum Christus venit Bethaniam, ille *quatuor jam dies habebat in monumento*, Joan. XI. 17. Non ipse Christus amovit lapidem; sed Judæi, quibus ille ait vers. 39. *Tollite lapidem*. Curnam, quæso? Audire præstat eloquentissimum Joannem Chrysostomum hom. LXII. in Joan. pag. 324. *Ait ergo, tollite lapidem; quid tandem absens non idem jusserat, atque perfecerat? Quid non dimisso lapide suscitavit? Poterat enim, qui corpus mortuum voce movit, & corrupto animam inspiravit, multo magis lapidem movere: sed cur non fecit? Ut eos testes faceret miraculi, ne dicerent quod & de cæco, Hic est, non est*. Postquam etiam prodiit Lazarus e monumento manibus, pedibusque ligatus, non solvit illum Jesus, sed circumstantibus inquit versu 44. *Solvite eum*; nempe, ut ait prælaudatus Chrysostomus hom. LXIII. pag. 331. *jussit solvi, ut tangentes, & propius facti noscerent verè resurrexisse*. Postmodum etiam facta cœna, *Lazarus unus erat ex discumbentibus*, Joannis XII. 2. eòque confluxit turba multa, *ut Lazarum viderent*, ibid. versu 9. Præclare magnus Augustinus Tract. L. in Joannem num. 5. *Ne putarent homines phantasma esse factum, quia mortuus resurrexit, unus erat ex recumbentibus, vivebat, loquebatur, epulabatur: veritas ostendebatur, infidelitas Judæorum confundebatur*. Commonstrant itaque nullam hic interfuisse sensuum illusionem funeris apparatus, Judæorum conventus, lapis sepulchralis, membrorum ligamenta, contrectatio manuum, commune epulum, perturbatio malignantium, atque confluentis multitudinis stupor, auditus, aspectus. III. Patratum hoc signum divina virtute, non autem in nomine Beelzebub, aut magico summissoque susurro, liquet ex oratione facta ad Patrem, ut circumstans populus crederet, & ex magna voce, qua clamavit, *Lazare veni foras*, Joan. XI. 43. quod consultò factum notat Cyrillus pag. 684. *ne amplius dicerent illum facere signa in Beelzebub*; ac Theophylactus pariter in Joann. pag. 727. *Ut ne adversarium Dei illum putarent, ut ne dicerent, Non est ex Deo*: quæ deprompta sunt ex Chrysostomo Hom. LXIV. in Joan. IV. Nulla virtute naturali excitari potest mortuus quatriduanus. Neque enim Lazarus affectus fuerat lipothymia, asphy-

asphyxia, syncope, aut alio hujus generis morbo, quo extemplò sensuum facultatibus concidentibus, pulsuque plane abolito interdum viventes instar cadaverum jacent: quandoquidem Lazari legimus languorem, & præcedentem infirmitatem, Joan. XI. 1. ac subinde mortem versu 14. Præterea quamvis tali virium prostratione correpti aliquandiu mortuis similes videantur; superveniente tamen apoplexia, juxta Schenckium, & Benivenium, ac juxta Paulum Zacchiam, ceterosque artis medicæ peritissimos, jacere possunt sensu omni penitus destituti tribus tantum diebus, sive spatio horarum LXXII. affecti autem forti syncope vix horis vigintiquatuor: atque in his præterea exili aliqua respiratione, admoto ori speculo, minimo saltim circa carotides motu, aliisque experimentis dignosci potest an prostratus vitam agat, an decesserit. Hæc quoque experimenta necessaria non sunt, si ut in Lazaro, certa caussa mortis præcessit; tum enim ægrotus e vivis exemptus deprehenditur ex corporis frigiditate, ac pondere, vocisque, pulsus, & respirationis defectu. At de his plura in magno Opere de Servorum Dei Beatificat. & Beatorum Canoniz. lib. IV. P. I. cap. 21. vir eruditione Summus, literarum cultu Eximius, dignitate ter Maximus, nobisque, & universæ Ecclesiæ in Pastorem Optimum ac Munificentissimum, hoc labente anno XVI. Kalend. Septembris divinitus datus, BENEDICTUS XIV. Quantum ergo ad Lazarum attinet, & præcedens mortis caussa, & quatriduana sepultura evidentissime comprobant verè illum fuisse mortuum, & ad vitam insigni miraculo revocatum; necnon jure an. 1316. Patavii igni damnata ossa Petri de Apono, quod inter cetera flagitia istud quoque patratum in Lazaro miraculum elevaret, ut scribit lib. IV. Sentent. dist. XXXIX. art. 4. præclarus Instituti nostri Theologus Thomas ab Argentina, qui Patavii tum temporis commorabatur. Spondanus tamen ad annum 1316. num. 8. narrat sublato furtim cadavere combustam inanem Petri statuam. Haud recte itaque ex Inscriptione Patavina opinantur nonnulli, Petrum Aponium *falso hæresis postulatum, & absolutum fuisse*, idque frustra confirmant ex libro 2. classe 9. Bernardini Scardeonii, qui licet p. 201. scribat Petrum fuisse orthodoxum; inquit tamen, *Inquisitores id, quod præ manibus erat judicium prosequuti, uti ex propriis scriptis convictum, eum vel sic defunctum condemnarunt: præcipientes sub pœna anathematis Potestati, & præfectis Reipublicæ Patavinæ, ut ipsius cadaver effossum publicitus ureretur*. Deinde narrat sublatum Petri cadaver a Marieta quadam ejus contubernali, & incensam in medio foro illius statuam. Hinc liquet exscripsisse Spondanum. V. Ut ad Lazarum revertatur oratio; non solum e monumento surrexit, sed etiam *prodiit ligatus manus, & pedes institis*, Joan. XI. 44. In quem locum Patres aliud miraculum agnoverunt: unde scribit Chrysostomus hom. LXIII. in Joan-

Joannem: *Prodire ligatum non minus admirandum videbatur, quam suscitari*. Augustinus Tract. XLIX. num. 24. *Quomodo processit ligatis manibus miraris, & non miraris quia surrexit quatriduanus? In utroque potentia Domini erat, non vires mortui*. Basilius pag. edit. Morelli 360. hom. de Grat. act. *Ligatus quoque ambulabat. Admirare miraculum in miraculo, Pedes institis habebat invinctos, nec interim a motu prohibebatur: aderat enim vis quædam superior remorantibus vinculis*. Theophylactus pag. 728. *Et miraculum erat verè vinctum moveri, conjunctum miraculo resurrectionis*. Euthymius denique in Joan. interprete Joanne Hentenio pag. 378. *O maximum, ac duplum miraculum! Non solum qui jam olebat resurrexit, sed etiam qui obvinctus erat, exivit a monumento*. VI. Adaugent postremò miraculi granditatem Lazari ante Domini pedes velata quamvis facie progressio, repentinus abscessus fœtoris atque putredinis, aliæque circumstantiæ, de quibus ornate tom. IV. pag. 689. Cyrillus Alexandrinus: *Fœtentem mortuum post quartum a morte diem e sepulcro eduxit, vinctumque ac impeditum ambulare jussit: tuncque repente & mors aufugit, & mortuus a putredine liberatus cucurrit, abjecto omni ejus fœtore portis mortis elapsus, nihil vinculis suis vivere prohibitus. Et vultus quidem velamento videndi usu privatus, nullo tamen impedimento, quominus ad eum qui vocaverat curreret retardatus agnoscens Domini vocem, &c.* Ex quibus omnibus constat Lazari suscitationem ejusmodi esse, quæ sola possit confirmare veritatem Evangelicæ prædicationis.

IV.

Fama virtutum ac miraculorum Christi extra Judæorum fines resonante, fertur ad eum epistolam dedisse Abgarus Edessenorum Toparcha, & vicissim Domini literas recepisse: quarum exemplum e Syriaco idiomate Græce redditum profert lib. 1. H. Ec. cap. 13. Eusebius. Spuriam utramque epistolam censent bene multi, Canus lib. XI. cap. 6. Dupinius initio Bibliothecæ, Nat. Alex. dissert. 3. sæc. 1. Gravesonius dissert. 13. de myst. & annis Christi, Cardinalis Gotti de libris Novi Testam. cap. 4. & de Gestis Ch. cap. 9. necnon ex Acatholicis Casaubonus Exercit. XXXIII. ad an. 31. Clericus ad annum XXIX. post Adscens. num. 13. Basnagius ad an. Ch. 29. ut mittam Cocum, Rivetum, Spanhemium, aliosque quamplurimos. Ducuntur autem his argumentis. I. Gelasius utramque Epistolam anno 494. declaravit *apocrypham*. II. Augustinus lib. 1. de Conf. Evan. cap. 7. Hieronymus in cap. 45. Ezech. & D. Thomas III. P. q. 42. art. 4. docent Salvatorem nihil scripsisse. III. Si revera Jesus Christus aliquam propria manu conscripsisset Epistolam, nonne illius meminissent historiæ Evangelicæ Conditores? IV. Ex quo saltim pervenit ad Ecclesiarum notitiam, eamdem divinarum Scripturarum canoni inseruissent.

sent. V. Extant in Epistola Abgaro supposita, hæc verba: *Statui in animo meo unum esse e duobus, aut quia tu sis Deus, & descenderis de cœlo, ut hæc facias; aut quod filius Dei sis, qui hæc facis*: quæ si essent genuina, proculdubio ea usurpassent Orthodoxi Patres contra Arianos; maxime quod in Græco habetur, ὁ Θεὸς, & τοῦ Θεοῦ υἱὸς, cum articulo. VI. Hanc etiam loquendi rationem, qua exprimitur Deus κατ' ἐξοχὴν, in Ethnicum minime quadrat. VII. In Rescripto quoque ad Abgarum est sententia quædam deprompta ex Evangelio Joannis cap. xx. 29. nondum mandato literis, videlicet: *De me enim scriptum est, eos qui me vident non credituros in me, ut qui non vident credant, & vitam accipiant*. VIII. Abgaro credenti nequaquam piissimus Jesus beneficium distulisset sanitatis. IX. Cur præterea promittere missurum se Edessam post assumptionem ad Abgari sanandam ægritudinem aliquem discipulorum, dum poterat statim, verbo, vel nutu sanitatem illi præstare? X. Thaddæus etiam dicitur ab Eusebio ex Actis Edessenis venisse ad Abgarum anno Edessenorum ccccxxx. qui est primus Olympiadis ccii. cum Osdroëni uterentur Epocha Seleuci, annos supputantes ab anno i. Olymp. cxvii. ut animadvertit Valesius in Notis ad Eusebium pag.23. & Norisius Tom. iii. pag. 516. Annus autem i. Olym. ccii. annum xxxiii. Ae.V. quo passus est Christus, solido quadriennio præcedit.

Complures tamen utramque Epistolam Abgari ad Christum, & Christi ad Abgarum genuinam esse propugnant: ac præ ceteris Jacobus Gretserus de Imaginibus non manufactis cap. 3. Tillemontius not. vii. in S. Thomam Apostolum, Serrius Exercitat. 46. Honoratus Animadvers. Critic. lib. iv. dissert. 2. Gardeboschius de Scriptoribus Ecclesiasticis, & nuper vir Cl. Petrus Thomas Cacciari in notis ad Eusebium: ex Acatholicis autem Centuriatores cent. i. lib. i. cap. 2. Rich. Montacutius Tom. i. Orig. Eccles. p. 2. num. 96. Guilelmus Cave initio Historiæ Eccl. Script. & in Spicilegio Joannes Ernestus Grabe, qui datâ operâ studet impugnare Alexandrum. Neque hi rationum præsidio destituuntur. Etenim eruit has literas ex Edessenis Archivis, & Græca lingua donavit primus historiæ Ecclesiasticæ Conditor Eusebius, quem os sibi sublini passum, temere affirmat Jo. Clericus. II. Monumenta Edessena laudat probatque lib.i. in Matth. Tom. iv. pag. 35. Hieronymus; quamquam is ait missum ad Abgarum Osroenæ regem Thaddæum, sive Judam Jacobi, unum ex duodecim Apostolis; cum Eusebius scribat missum ad Abgarum Thaddæum quemdam unum ex septuaginta discipulis: quod eruditi existimant probabilius. III. Meminerunt prædictarum Epistolarum Historici omnes celebratissimi, Evagrius libro iv. cap. 27. pag. edit. Valesii 400. Procopius Rhetor lib. 2. Rerum Persic. apud Photium Cod. 63. pag. 75. Cedrenus lib. 2. Comp. hist. & alii. IV. Accedit

S. Ephræm

S. Ephræm Syrus & Ecclesiæ Edessenæ Diaconus, qui in Opusculo inscripto *Testamentum Ephræm*, Tom. III. pag. 292. edit. Vatic. Epistolas ipsas commemorat. Ipsius vero Ephræmi testimonium, quoniam ille eruditione plurimum præstat, nec ignorare poterat Ecclesiæ suæ traditionem, minime est contemnendum. V. Earumdem Epistolarum mentionem fecerunt viri alii percelebres, Darius Comes Epistola ad Augustinum 263. nunc 230. num. 5. Theodorus Studita Epistola ad Paschalem Romanum Pontificem, & S. Joannes Damasc. lib. IV. Fid. Orthodoxæ cap. 17. VI. Servatas has literas ad tempora usque Michaelis Paphlagonis, idest, ad annum 1035. tradunt Cedrenus, Zonaras, & Nicetas apud Serrium pag. 312. & Honoratum pag. 275. VII. Gregorius II. in Epistola ad Leonem Isauricum apud Baronium ad annum 726. & Tom. VII. Concil. Collect. Labbeanæ pag. 14. scribit: *Cum Jerosolymis ageret Christus, Augarus, qui tum temporis dominabatur, & rex erat Urbis Edessenorum, cum Christi miracula inaudisset, epistolam scripsit ad Christum, qui manu sua responsum, & sanctam gloriosamque faciem suam ad eum misit.* VIII. Tandem ad explodenda tanquam supposititia vetera monumenta idoneæ nequaquam sunt levissimæ conjecturæ; sed requiruntur testimonia Antiquorum, firmissimaque argumenta: istiusmodi autem non videntur ex Dupinio, Natali Alexandro, Basnagio, aliisque paullo supra deprompta, & innixa duntaxat negantibus ratiocinationibus, quorumdam silentio, infirmisque momentis.

Qui ergo pro iisdem Epistolis pugnandum censet, poterit hæc adversariis reponere. Primum argumentum inane est, quoniam Gelasius recenset has Epistolas inter apocrypha, *apocryphum* appellans quod non est hagiographum, & in Evangelio conscriptum, non quod est confictum, atque suppositum, ut animadvertit Baronius ad annum XXXI. num. 6. Alterum facile diluitur, si dicamus Augustinum ac D. Thomam accipiendos de libris, qui res a Christo gestas enarrent; Hieronymum vero de opusculis, quæ in Ecclesiæ incunabulis ad Apostolica scripta labefactanda Simon, Cleobius, aliique hæretici evulgarunt, ut legitur lib. VI. Constit. Apostolic. cap. 16. pag. 345. Id quod sequitur, facillimæ expeditionis est; multa enim fecit Jesus, quæ non sunt scripta in Evangelica historia, ut inquit Joannes cap. XXI. vers. ult. Ad proximum respondetur ea scripta inserta canoni, quæ spectant universorum fidelium eruditionem. Ad quintum respondent verba Abgari nullius esse efficaciæ ad Arianos revincendos, cum discrimen statuere videantur inter Deum summum, ac Filium. Quod e vestigio additur, nil probat; nam & potuit Ethnicus aliquod supremum Numen agnoscere, & fortassis emphatico articulo carebat Epistola Abgari Syrorum charactere conscripta. Septimam argumentationem refellunt negando Jesum in sua Epistola digitum in-

tendere ad cap. Joannis xx. cum videatur potius respicere ad Vaticinium Isaiæ cap. v. 9. ac sæpenumero usus fuerit hujusmodi apophthegmatibus. Octavum, ac nonum diluunt hoc pacto: distulit Jesus impendere regulo sanitatis beneficium, ut ei prius impertiretur Evangelicæ fidei donum, neque è Judæa discessit, ne videretur deserere *oves domus Israel*; quibus nuntiandum erat verbum salutis, antequam Apostoli converterentur ad gentes. Argumentatio postrema nullatenus eos urget, qui tenent passum Dominum anno Tib. xv. Coss. duobus Geminis, & U. C. 782. iste quippe annus concurrit cum 1. Olymp. ccii. unde qui hanc sententiam propugnant, eamdem Actis Edessenis confirmant, ut dicam infra. Habes in epitomen redactum quicquid de Epistolis Abgari ad Christum, & Christi ad Abgarum tradunt fusiori stilo prælaudati Scriptores: & quamvis illas non rejiciam, ut ex dictis arbitror manifestum, imitabor tamen Augustinum, qui Dario Comiti easdem Epistolas proponenti, respondet ep. 264. nunc 231. sed nullam de his epistolis mentionem facit, ratus, ut arbitror, parum interesse si habeantur tanquam genuinæ, vel rejiciantur inter apocrypha.

CAPUT VII.

Quo anno, ac die Salvator noster cruci suffixus sit.

AMPLISSIMAM, gravissimamque de tempore Dominicæ passionis quæstionem aggredimur, ex præmissis tamen dissertationibus nostris perspicue, ut opinamur, definiendam. Facta enim hypothesi, quod Christus a baptismate tribus annis, mensibusque nonnullis vitam ad passionem usque protraxerit, undis autem Jordanis tinctus fuerit Coss. Cornelio Lentulo Getulico, & C. Calvisio Sabino, idest, anno vulgari, juxta communiorem supputationem, xxvi. consequitur apertissime crucis patibulum subjisse, Coss. Rubellio Gemino, & C. Fusio Gemino, hoc est, V. Ae. anno xxix. Neque falsa reputanda est hæc sententia, quod eam repudient Chronologorum recentiorum innumeri, atque ii omnes, qui vel fictitium censent Proconsulare imperium Tiberii, vel posterius, ac nos statuimus, Domini natale consignant, & quos in figendis superioribus Epochis laudavimus: cum adstipulentur nobis Ecclesiæ Patres antiquissimi, ac præclarissimi, necnon ex accuratis Chronologis Antonius Capellus in libro de Christi Cœna suprema, Godefridus Henschenius in App. ad Chronol. Pontif. Exercit. 1. Norisius in Cenotaph. Pis. dissert. 2. Tom. 111. pag. 515. Antonius Pagius ad an. xxx. num. 3. & seq. Em. Schelestratenus dissert. 1. cap. 4. Gravesonius de Myst.

Myst. & annis Christi dissert. 15. eximius Blanchinus in Prolegom. ad Anast. Tom. II. pag. x. & in Chron. Consulari pag. CLXX., ac ne singulos commemorem, cum aliis Acatholicis junioribus Joannes Clericus in Harmonia, & in Historia priorum Sæculorum ad annum Ch. XXIX. Imo non desunt, qui Patrum auctoritate coacti consignent passionem Domini in consulatu duorum Geminorum, quamquam illum biennio tantum ante vulgarem Aeram natum existimant, anno scilicet U. C. 752. Coss. C. Octav. Augusto XIII. & M. Plautio Silvano, aut anno præced. 751. Coss. Cn. Cornelio Lentulo, & Valerio Messala: quam sententiam propugnavit olim Jo. Gerardus Vossius dissert. 2. de annis Christi num. III. ac nuper Honoratus a S. Maria Tom. III. pag. edit. Venetæ 32. Sed cum juxta Vossium Consulatus Geminorum concurrat in annum ætatis Christi XXXI. juxta Honoratum vero in XXX. neque ad tam exiguum tempus coarctari possit Domini prædicatio; ac præterea male hi de obitu Herodis, & de anno Christi natali ratiocinentur, prout liquido percipiet, qui præmissas lucubratiunculas nostras pervolutarit: nequeunt hi duo viam nobis sternere, quam inoffenso pede, & absque difficultate ingrediamur. Id vero iis, quibus chronologia arridet nostra, erit tanquam certissimum præsupponendum. In Chronologia autem præstantissimi viri Francisci Blanchini ad præcedentem annum Vulg. Ae. 28. consulatus Geminorum retrahitur, quod non absque prævalidis momentis factum est: tametsi nos consulto pervulgatas, probatasque Norisio, Pagio, aliisque Fastorum Tabulas secuti sumus, ne qui his utuntur, rhombi adinstar agitarentur: atque id pariter prænotamus, ne oscitantiæ nos damnet qui adierit laudatum a nobis egregium ornatissimumque Scriptorem. At ne prologio quempiam exanimemus, accedendum ad theorema.

Propositio I. Christus crucem subiit anno U. C. 782. Coss. Rubellio Gemino, & C. Fufio Gemino, ætatis suæ anno XXXIII. imperii Augustei Tiberii Cæsaris XV. imperii autem Proconsularis XVIII. anno I. Olimpiadis CCII. Aeræ Vulg. XXIX. Correct. Jul. 74. Periodi Julianæ 4742.

Ac primum demonstratur ex præmissis Chronologicis thesibus. Christus enim, assentientibus iisdem recentioribus, qui mortem Domini protrahunt ad annum Ae. V. XXXIII. ætatis suæ XXXVII. & U. C. 786. natus est an. U. C. 749. anno 4. Olymp. CXCIII. Fatentur iidem Recentiores, & præcedenti cap. demonstratum est, post susceptum baptismum Dominum Jesum quatuor Paschata celebrasse: baptismate autem tinctum anno tricesimo ætatis suæ, Evangelica historia, Patres, & recta chronotaxis evincunt; quicquid moliantur adversarii, ut arenoso fundamento suam de morte Christi sententiam superstruere nitantur. Quid ergo? Addantur anno U. C. 749. anni

xxx.compertum erit Dominum baptizatum anno U.779.huic anno adjiciantur quatuor Paschata, ac tres anni Dominicæ prædicationis; inveniemus Jesum suffixum cruci an.U.C. 782. duobus Geminis consulibus. II. Prædixit Daniel occidendum Christum in medio hebdomadæ LXX. idest, anno ab hebdomadum exordio 486. Incipiunt autem hebdomadæ Danielis anno ante Ae.V. 457. & VII. Artax. Longimani, ut diximus lib. XXV. cap. 5. At si anno quadringentesimo quinquagesimo septimo ante Christianam Aeram addantur anni ejusdem æræ XXIX. resultabunt anni 486. Idem ergo annus Aeræ communis XXIX. est dimidium hebdomadæ LXX. in qua juxta Danielis vaticinium delenda erat iniquitas, Christo suorum livore in crucem sublato. III. Apertissimus character ad annum passionis Christi investigandum est Eclipsis illa percelebris, quam recensent Matth. XXVII. 45. Marcus XV. 33. & Lucas XXIII. 44. De hac mentionem fecisse Phlegontem Hadriani Augusti libertum, eximiumque Chronologum scribunt Tertullianus in Apologetico adversus Gentes cap. 21. Origenes lib. 2. contra Celsum, Julius Africanus, qui floruit Heliogabali tempore, apud Georgium Syncellum pag. edit. Regiæ 322. Eusebius in Chronico ad annum Tib. XVIII. Orosius lib. VII. Hist. cap. 4. Nec de alia solis defectione potest Phlegon explicari, cum scribat illam fuisse *magnam, & excellentem inter omnes, quæ antea acciderant, evenisse autem hora sexta diei*: quæ omnia tenebris moriente Auctore ac Redemptore nostro factis super universam terram, conveniunt quammaxime. Verùm hinc inferunt passum Dominum anno vulg. Aeræ XXXIII. Usserius ad annum Per. Jul.4746. Natalis Alex. dissert. II. I. sæc. q. 3. Possinus Epist. I. ad Papebrochium, num. 13. & qui vel Usserianam Chronologiam sectantes putant passum Christum anno ætatis suæ XXXVII. vel hærentes adhuc Eusebianæ ad annum XVIII. *Augustalem* Tiberii referunt tricesimum tertium ætatis Christi: plauduntque sibi plurimum, quoniam apud Eusebium citato loco Phlegon scribit contigisse memoratam Eclipsim *quarto anno Olympiadis* 202. qui incidit in annum vulgarem tertium, ac tricesimum; si Olympiades, quæ a solstitio æstatis ducunt initium, cum anno sæculari supputentur. At Africanus, ex quo hæc exscripserat Eusebius, ait præcitatam eclipsim a Phlegonte commemoratam incidisse *in annum Tiberii decimum sextum, & in annum* 2. *Olympiadis* 202. non solum apud Syncellum pag. 323. verum etiam apud Eusebium lib. VIII. Dem. Evangelicæ pag. 558. edit. Basileensis, & apud Hieronymum in cap. IX. Dan. Tom. III. pag. IIII. hoc tantum excepto, quod Hieronymus non annum Tiberii XVI. ponit, sed XV. nulla, ut liquet, contradictione, si anni Tiberii supputentur cum anno sæculari, non a sextili mense, & ab obitu Augusti. Igitur anno 2. Olymp. CCII. ex Africano, Eusebio, & Hieronymo Phlegon horrendam illam, ac mira-

mirabilem eclipsim consignavit; quamvis Eusebius in Chronico chronotaxi insistens suæ scripserit *Olympiadis* 202. *annum quartum*. Adde modo Africanum antevertere communes Olympiades biennio, easque auspicari ab anno periodi Græco-Romanæ 4716. licèt Olympias communis incœperit anno ejusdem periodi 4718., ut inquit Schelstratius Tom. 1. Antiq. Ecclesiæ pag. 73. demonstratque Pagius ad annum Ch. XXXII. num. 11. quod non animadvertentes illustres viri, Petavius, & Keplerus putarunt memoratam a Phlegonte eclipsim contigisse anno Christiano XXXI. concurrente cum 2. Olymp. 202. post solstitium æstatis, melius tamen tempora supputantes, quàm faciant rejicientes eclipsim illam in annum IV. Olymp. præcitatæ, imo in annum 1. Olymp. 203. ut observarunt Schelstratenus & Gravesonius. Dele itaque biennium, quo Africanus anticipavit Aeram Olympiadum communem, & meridiana luce perspicuum erit mirabilem illam eclipsim consignandam ex Phlegonte anno vulgari XXIX. Quid vero ingeniolum nostrum obruimus calculis arithmeticis, dum apud Hieronymum, qui testatur proferre se verba ipsa Africani, legimus annum Tiberii Cæsaris XV., apud Eusebium autem, & Georgium Syncellum annum Tiberii XVI. qui duo anni concurrunt cum anno Aeræ Christianæ XXIX.? Hoc itaque anno accidit magna illa defectio lucis, hoc anno naturæ Auctor mortem oppetiit. IV. Traditur expresse sententia nostra a Patribus: unde Alexander Natalis ad propriam opinionem firmandam præmittendum censuit, non posse annum passionis Christi certo colligi ex traditione, ut etiam affirmat Serrius Exercit. 56. falsò tamen, ut dicam infra. In consulatu ergo duorum Geminorum passum Christum tradit Tertullianus lib. adversus Judæos cap. 8. scribens: *Quæ passio hujus exterminii intra tempora* LXX. *hebdomadarum perfecta est sub Tiberio Cæsare Coss. Rubellio Gemino, & Rufio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die* VIII. *Calendarum Aprilium, die prima Azymorum, qua Agnum ut occiderent ad vesperam a Moyse fuerat præceptum*. Eodem capite inquit Tertullianus: *Hujus* [Tiberii scilicet] *quintodecimo anno imperii passus est Christus, annos habens quasi* XXX. *cum pateretur*: ubi Hieronymus Tom. III. pag. 1116. legit, *annos habens quasi triginta tres*: quod consentaneum est iis, quæ scribit Tertullianus in 1. adversus Marcionem, *Christum anno* XII. *Tiberii Cæs. revelatum*. Tertullianus ergo triplicem nobis notam ad tempus passionis dominicæ investigandum suppeditat, annum ætatis Christi XXXIII. annum principatus Tiberii XV. & Consulatum Gemini, & Gemini; omnesque hi characteres quadrant in annum vulgarem XXIX. Lactantius Firmianus lib. IV. Instit. cap. 10. ait: *Sub imperio Tiberii Cæsaris anno quintodecimo, idest, duobus Geminis Coss. ante diem septimam Calendarum Aprilium Judæi Christum cruci affixerunt*.

Ha-

Habent nonnulli Codices, *ante diem decimum*: sed *ante septimam* effert, quo utimur, pag. 115. atque ita legendum hoc in loco, & in libro de mortibus Persecutorum, consentiunt Betulejus, Blanchinus, & alii: utroque autem loco signari mortem Christi *in consulatu Geminorum*, nemo unus inficiabitur. Augustinus quoque lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 54. haec habet: *Mortuus est ergo Christus duobus Geminis Coss. octavo Kalendas Aprilis*. Victorius etiam Aquitanus in Chronico Paschali scripto anno Domini 457. inquit: *Ex tempore Dominicae Passionis diebus Kalendarum Januariarum, & nominibus Consulum, a duobus Geminis Rufo scilicet, & Rubellio, usque ad Consulatum Constantini, & Rufi, diligenti annotatione collectis, per* CCCC. *&* XXX. *annos cum lunis, atque temporibus, &c.* Ubi praeter expressum consulatum duorum Geminorum, notanda est summa annorum 430. a Domini passione ad consulatum Constantini & Rufi, idest, ad annum Christi 457. a quo arithmetica numeratione comprehenso, si retrocedas per annos 430. pervenies ad annum communis Aerae XXIX. Extat in eodem Victorii canone inobservata hactenus nota: in vetustissimo enim MS. S. Andreae de Valle legitur: *Anno a passione Domini* CCCXL. *Lupicino, & Jovino Coss. Gratianus Imperator factus est*: quod vir doctissimus Lucas Holstenius propria manu signavit ad pag. 48. Bucheriani Codicis Angelicae Bibliothecae. Constat vero Gratianum a patre dictum Augustum Ambianis IX. Kal. Septemb. anno vulgari 367. a quo pariter connumerato si retrahamur per annos 340. sistendum erit in anno V. Ae. XXIX. Quid ergo requiritur manifestius, ut eodem anno consignemus Dominicae Passionis Epocham? V. Alii quoque Patres, quos nobis Natalis Alex. opponit, ut evincat traditionem hac in re non esse attendendam, singuli ex novae Chronologiae principiis sententiam confirmant nostram. *Anno quintodecimo Tiberii* passum Dominum scribunt Clem. Alex. Tertullianus, Gaudentius, aliique superius laudati. Annum quintumdecimum Tiberii adversantes nobis Chronologi non agnoscunt, nisi imperii Augustei. Iste vero XV. annus nonne concurrit, ante diem 19. Augusti, cum anno vulgari Dionysiano XXIX.? Hi ergo Patres, quantum ad annum Passionis attinet, nobiscum consentiunt, quamvis universam Christi vitam triginta annis definiant; quod tamen, si de Tertulliano loquamur, concedendum non est adversariis. Martyr Ignatius, Chrysostomus, Leontius Byzantius, & Ven. Beda Christo XXXIII. annos tribuunt. At quando ex Virginali utero Redemptor in lucem prodiit? Haud negant novae Chronologiae defensores natum anno U.C. 749. Designato huic anno addamus, quaeso, annos XXXIII. an non resultat annus U. 782. quo consulatum inierunt duo Gemini? Protrahit Irenaeus mortem Domini ad annum fere quinquagesimum; at nonne baptizatum scribit anno ineunte *tricesimo*, nonne

nonne prædicationem *ad tres annos* coarctat? Tricesimum annum inchoasse Dominum anno U. 779. haud negat Natalis: de tempore peracti ministerii funem contentionis non ducit. Cur ergo nobis Irenæum objectat? Eusebius ipse, qui omnium primus ad annum Tiberii XVIII. & juxta correctionem Scaligeri XIX. protraxit Domini crucifixionem, scite animadvertens baptizatum Christum anno Tiberii XV. & vitam egisse annis XXXIII., si locasset natalem Christi in anno U. C. 749. uti locandum annuunt adversarii, nonne affirmasset baptizatum Dominum anno XV. imperii Proconsularis, qui est annus Christi *tricesimus*, & in crucem actum anno Ae. V. XXIX. qui est vitæ Christi XXXIII.? Sententia ergo nostra omnium Patrum traditione fulcitur, & quamquam illi ætatem Domini recensentes in diversam abeant opinionem, nullus eorum undequaque nobis opponitur. Inquiunt passum Jesum anno XV. Tiberii Cæsaris? His nos assentimur. Annis tribus a suscepto baptismate? Iis adhæremus. Anno tricesimo tertio ætatis suæ? Horum sententiam propugnamus. VI. Quoniam Eusebium nuper commemoravi, is sub finem libri I. H. Ec. loquens de Taddæo ad Edessenos profecto, *Acta*, inquit, *sunt hæc anno quadragesimo ac trecentesimo*: ita enim restituit Valesius ex vetustissimis exemplaribus, nec aliter habet interpretatio Ruffini nuper ab erudito Viro castigata ad Codices Vaticanos. Idemmet Eusebius ad annum I. Olymp. 117. inquit: *Ab hoc loco Edesseni sua tempora computant*; quod diximus supra demonstratum a Valesio, ac Norisio. Atqui ab anno I. Olymp. 117. dinumeratis annis CCCXL. pervenitur ad annum 1.Olymp.202. Igitur anno 1. Olymp. CCII. peracta a Domino redemptione, Taddæus, si Eusebium recipiamus, adiit Edessam. Facilius idem comprobatur: Annus primus Olymp. 117. est annus U. C. 742. Adde annos Epochæ Edessenæ, sive aeræ Seleucidarum, 340. & consurget annus Urbis 782. ex ipsa Eusebii Pamphili chronologia. VII. A passione Christi ad expugnatas a Tito Jerosolymas fluxerunt anni 42. Clemens Alexandrinus lib. I. Strom. pag. 340. ait: *Ex quo verò passus est ad excidium Jerosolymæ sunt anni* 42. Origenes lib. 4. adversus Celsum: *Quadraginta enim duos annos puto ex quo crucifixerunt Jesum fuisse ad Jerosolymæ eversionem*: & S. Hieronymus in cap. I. Sophoniæ Tom. III. pag. 1656. *Post quadraginta & duos annos Dominicæ crucis circumdata est ab exercitu Jerusalem*. Quo precise anno id evenerit, scribit Josephus lib. VI. de Bello cap. 10. aliàs 18. *Ita quidem capta est Hierosolyma secundo anno principatus Vespasiani, Gorpiæi* (Septembris) *mensis die octava*. Vespasianus renuntiatus est Imperator anno Ae. V. 69. Kal. Julijs. Ab anno itaque communis Aeræ 70. Vespasiani secundo, anni 42. retroflexi incidant necessum est in annum Christianum XXIX. ob crucem, mortemque Domini celeberrimum. VIII. Accedunt

dunt in sententiæ nostræ confirmationem veterum Historicorum, & Chronologorum notæ. Ac Severus quidem Sulpitius lib. 2. Historiarum ait, *A tempore crucifixi Domini usque ad Stiliconem sunt anni* 372. Incidit vero consultatus Stiliconis in annum V. Ae. quadringentesimum, a quo detractis annis 372. residui erunt anni 28. post annum vero XXVIII. duo Gemini Consules prodiere. In libro Julii Hilarionis de Hebdomadibus Danielis apud Schelstratium p. 103. enumerantur *a Consulatu Luculli anni* 179. *usque ad mortem Christi, & a morte Christi ad Consulatum Cæsarii & Attici anni* 369. Consulatum gessit Lucullus anno U. 603. si addas annos 179. resultabit annus U. C. 782. In eodem anno sistendum erit, si a Consulatu Cæsarii & Attici, inito anno Christi 397. ab Urbe condita 1151. per annos 369. retroagamur. Joannes Cuspinianus Comment. in Consules Cassiodori profert indiculum quemdam vetustissimum, in quo legitur: GEMINO. ET. GEMINO. HIS. COSS. CHRISTUS. PASSUS. EST. additque perantiquum Catalogum Pontif. quod incipit: *Imperante Tiberio Cæsare passus est Dominus Jesus Christus duobus Geminis Coss.* VIII. *Kal. Apriles*. Idem habetur in fastis Anonymi editis a Norisio ad calcem Operis de Epochis Syro-Macedonum. Haud aliter exhibent Fasti Idatiani editi a viro Clarissimo Jacobo Sirmondo. In Auctario denique Chronici Prosperi apud Labbeum Tom. I. Biblioth. MS. legitur: *Usitatior traditio habet D. N. decimo quinto anno Tiberii Cæsaris duobus Geminis Coss. crucifixum*. Plura addi possent; sed quis productis hactenus momentis non acquiescet?

Prop. II. Christus crucifixus est VIII. Kal. Aprilis.

Id primo demonstratur Patrum traditione, Tertulliani, Lactantii, & Augustini, quorum verba producta sunt paullo supra. S. Pater idem repetit in IV. de Trinitate cap. 5. num. 9. scribens: *Octavo enim Kalendas Aprilis conceptus creditur, quo & passus*: eademque repetit lib. LXXXIII. Quæst. q. 56. Accedit Canon Paschalis Sancti Martyris Hippolyti Portuensis ab anno D. 222. marmoreæ tabulæ incisus, & in agro Verano repertus anno 1551. in quo legitur: Η. ΚΑΛ. ΑΠΡΕΙ ΠΑΘΟΣ ΧC. VIII. *Kal. Aprilis passio Christi*. Servatur etiamnum cum Hippolyti statua in Vaticana Bibliotheca: neque in tam vetusto & insigni monumento possumus vel traditionis novitatem suspicari, vel inscitiam Scriptoris, vel literarum depravationem. Idem tradere Ecclesiæ Magistros alios scribit Beda de rat. temp. cap. 28. & 45. Confirmatur deinde propositio vetustissimis Martyrologiis. Viginti MSS. in celebrioribus Europæ Bibliothecis se legisse affirmat Henschenius, omniaque consignare passionem Domini VIII. *Kal. Apriles*. Insigniora sunt Anglo-Brittanicum annorum mille, alterum ad usum olim Reginæ Sueciæ exaratum ante annos 890. Consimile Bibliothecæ Barberinianæ, Leodiense, Corbejense,

ac

ac Bruxellense, quæ vide Tom. III. Martii Act. SS. Bollandi p. 540. in Propylæo Baertii, & Ianningi, in Martyrologio Florentinii p.396. & apud Schelstr. dissert. I. cap. 4. Consentiunt ex editis Martyrologia Adonis, Usuardi, Hieronymiana, & quod anno 1487. editum est Papiæ ad vetusta monumenta emendatum ab instituti nostri præclaro viro Bartholomæo de Palatiolo: cujus, [sicut etiam Bellini inter Theologos nostrates eximii, & cujus Martyrologium laudant plurimum etiam Scriptores Galli, præsertim Launojus dis. de commentitio Lazari in Provinciam appulsu, atque illud commendat parte 2. lib. IV. de Canoniz. SS. pag. 137. eruditissimus Auctor Prosper Cardinalis de Lambertinis, nunc Benedictus XIV.] æquissimum est, nos hoc loco mentionem facere. Præterea comprobant sententiam, quam propugnamus, Kalendaria antiquissima, Palatinum, Beneventanum, Atrebatense, de quibus legendus pag. 69. tom. I. Antiq. Ecclesiæ Cl.Em. a Schelstrate. Prætermittendus non est Catalogus Romanorum Pontif. quem transtulit, ut diximus, in Fastos suos Jo. Cuspinianus, & de quo vide Bucherium pag. 269. & Volumen 2. Anastasii Biblioth. pag. VII. Corroborat hanc opinionem, quod ex sententia Patrum diximus lib. XI. cap. 6. eadem die hominem fuisse conditum, ac redemptum, nec aliam esse diem illam præter XXV. Martii, ut legitur etiam in antiquo Carmine citato Tom. III. Sanct. ejusdem mensis pag. 541.

Salve festa dies, quæ vulnera nostra coerces:
Angelus est missus, est Christus in cruce passus:
Est Adam factus, & eodem tempore lapsus.

Quum insuper ab hac communi sententia tertiodecimo Ecclesiæ sæculo recessisset Rogerus Bachonus, asserens Christum mortuum die 3. Aprilis, anno Ae. V. XXXIII. ductus calculis Astronomicis, rejectus est ab omnibus, ac suspectus de errore habitus est, ut ex Wadingo refert ad annum 32. num. VIII. Antonius Pagius. Turbas excitasse plurimas etiam Tostatum, dum sedente Eugenio IV. Senis eamdem Bachoni sententiam instaurare conaretur, affirmat ibidem Pagius. Damnatam Tostati assertionem nos quidem minime affirmamus, quamvis id aliqui conjecerint ex quodam MS. Cardinalis a Turrecremata, de quo MS. legendus Salmeron Tractatu Prolegomeno XXXVIII. Imo fatemur ab eo tempore ob editam a Tostato apologiam, probatamque calculis Astronomorum, in eamdem sententiam complures descendisse. Sed istinc tamen inferimus, opinionem nobis contrariam fuisse incompertam veteribus, malè apud fideles audiisse, nec alio fulciri fundamento, quàm Astronomorum paullo post discutiendis observationibus. Tandem sententia nostra firmatur insigni miraculo, & non semel Notariorum judiciariis actibus exploratо, quod refert Pompejus Sarnelli Episcopus Vigiliensis Tom. III. Epist.

Eccl. ep. 33. In urbe enim Andria servatur una ex Spinis coronæ Domini, nonnullis pretiosi Sanguinis conspersa guttis, quæ dum concurrit Parasceve, ac dies Passionis Dominicæ cum VIII. Kalendas Apriles, conspicientibus omnibus diffluunt, totamque spinam cruentant: idque etiam thecæ hisce versibus insculptum legitur:

En cuspis de tot majoribus una Coronæ,
Qua diræ pupugere manus pia tempora JESU.
Quando Parasceve, & Martii vigesima quinta
Concurrunt, veluti majores ore probarunt,
Tunc hæc (ob quam mirum!) tota cruenta videtur,
Quæ solet esse aliàs guttis aspersa quibusdam.

Traditione ergo, ac tam mirabili signo tenendum est, non alia die passum Dominum, quàm vicesima quinta Martii.

BREVIS OBJECTORUM DISCUSSIO.

Quicquid opponunt adversarii, nihil difficile tinnit, quod non sit jam explosum præcedentibus theorematibus, uno excepto argumento deprompto ex tabulis Astronomicis, sive ex Bachono, Tostato, & Paulo Burgensi, ex quorum fontibus, ut inquit Gerardus Vossius in dissert. de temp. dom. passionis num. 8. juniores contendentes passum Christum anno Aeræ V. XXXIII. & die 3. Aprilis, hortos suos irrigarunt: quare summatim argumentationes ceteras prosequar, istam vero paullulum accuratiùs. Opponunt itaque I. nihil hac in re deferendum Patribus, quorum de ætate Christi sententia tam varia est, & perplexa. II. Augustinus in libro de Civit. Dei XVIII. cap. 54. ait annum a Passione Domini 365. expletum fuisse idibus Maji, Honorio, & Eutychiano Coss. ideft, anno Ac. V. 398. quo ex numero si subtrahantur anni 365. residui erunt anni V. Ac. 33. III. Crucifixus est Christus in medio hebdomadis LXX. juxta Danielis oraculum, anno scilicet ab hebdomadarum exordio 487. Hebdomadæ autem Danielis initium ducunt ab anno XX. Artaxersis Longimani, ante Ac. V. 454. Ut ergo coalescat numerus annorum 487. adjiciendi erunt anni 33. æræ Dionysianæ. IV. Defectio lucis ad tres horas protracta, quæ temporis Dominicæ Passionis character est singularis, ex Phlegonte contigit *Olympiadis* 202. *anno quarto*: eoque tempore solare hoc deliquium præter naturæ ordinem etiam Sinas in monumentis rerum suarum adnotasse imperante Quamvutio, inquiunt in Historia Sinensium Hadrianus Gressonius, & Huetius in demonst. Evang. prop. III. num. 8. V. Litteræ, quibus Pilatus a Senatu petiit Christi apotheosim, quas nos pag. 68. vindicavimus, conscriptæ dicuntur in Chronico Eusebiano anno U. C. 788. Ac. V. XXXV. ideoque paullo ante Dominus cruci fuerat affixus. VI. Petrus Apo-

Apostolorum princeps martyrio coronatus est anno 34. post Christi mortem, Ae. V. 67. Ab anno autem 67. demptis annis 34. consurget annus passionis Domini, communisque aerae tertius ac tricesimus.

Dixi in his nihil offendi difficultatis. Ad primum enim ex dictis constat omnes Patres aliquod sententiae nostrae fulcimentum nobis suppeditare, sive afferant passum Christum anno Tiberii Caesaris xv. sive consulatum Geminorum producant, sive designent annum suscepti baptismatis, ac tempus Dominicae praedicationis, ipsumque Eusebium nobis consentire, dum affirmat Christum baptismate tinctum anno tricesimo, dum ait praedicasse tribus saltim annis, dum aeram commemorat Edessenorum. Perperam ergo quidam discrepantes Patres nobis objiciunt; & unâ cum horum traditione, sacrosanctum Evangelium expresse designans tempus Dominici baptismatis, unde haec thesis fluit perspicua consecutione; inaudito olim, & commentitio sensu detorquent. Ad 2. dicimus Augustinum eo loci affirmare passum Christum *Coss. duobus Geminis*: quomodo ergo credidit mortuum *Sulpitio Galba, & Cornelio Sulla Consulibus*? Ait affixum cruci VIII. *Kal. Aprilis*: quomodo Aprilis *die tertia*? At dinumerat, inquiunt, ad Consulatum Honorii & Eutychiani annos a Christi morte 365. Percepisti ne mentem Augustini? Jactabant Pagani Christianam religionem nonnisi annis 365. duraturam. Stultissimum Paganorum mendacium S. P. hoc validissimo ratiocinio redarguit: Non eversa est Honorio Consule Religio Christiana; quin potius Carthagine *Gaudentius & Jovius comites Imperatoris Honorii quartodecimo Kal. Aprilis falsorum Deorum templa everterunt, & simulacra fregerunt*: & tamen superiori anno Coss. Eutychiano & Honorio, *trecenti sexaginta quinque anni reperiuntur impleti*. Firmissimum est Augustini argumentum, tametsi a morte Christi praeteriissent anni 388. Connumeravit tamen 365. quia Pagani hunc terminum Christianae religioni statuebant; aut si forte quidam alio anno mortem Domini consignarent, adhuc ratiocinatio in suo robore permaneret. At argumentum tertium, supputantibus nobis Danielis hebdomades ab anno VII. Artaxersis, ante Ae. Vulg. 457. nihil est aliud, quam cantilena, verborumque jactatio. Quarto satisfactum iri confidimus iis, quae produximus in 1. propositione num. 3. nam quae afferuntur ex Sinensium historia, Gressonius Chronologiae aptavit suae; nec memorandum solis deliquium, quo vehementer Quamvutius Sinarum imperator dicitur fuisse commotus, consignavit anno Ae. V. XXXIII. sed XXXII. in quo plenilunium Nisan contigit feria prima, die 13. Aprilis, aut feria 2. die 14. ideoque adversarii nostri Astronomicis calculis decertantes nequeunt ad Sinensium annalium monumenta confugere. Ad 5. dicimus,

cimus, si recipiantur Acta Pilati, iis quoque assertum nostrum stabiliri: quippe in iis narratur, Sejanum præfectum Tiberii suscipiendæ Christianæ religioni pervicaciter obstitisse. Videatur Orosius l. 7. cap.4. At Sejanus a Tiberio interfectus est, *Memmio Regulo Consule*, ex Dione lib. 58. pag. 628. idest, anno vulgari 31. haud repugnantibus Tacito lib. v. Annal. & Suetonio in Tiberio cap. 65. ubi narrant contigisse Sejani necem in v. Consulatu Tiberii, hoc est, anno U. 784. vulg. æræ 31. ex quibus patet castigandum errorem eorum, qui vel referunt cædem Sejani cum Eusebio ad an. Ae. V. xxxv. vel consulatum Memmii Reguli suffecti Fulcinio Trio, dum Tiberius anno U. C. 784. consulatum v. agebat, deorsum trudunt. Ad 6. ad hunc respondeo modum. Tradunt Patres, præsertim Hieronymus de Script. Eccles. Petrum sub Nerone martyrio coronatum *anno* 37. *post Christi passionem*: quo Neronis anno, gravis est controversia. Ultimum ponit Hieronymus: Epiphanius hæresi xxvi. 6. duodecimum. Hinc in partes abeunt Historici, quibusdam referentibus Apostolorum Martyrium ad annum Ae.V. 65. aliis ad annum 66. aliis ad 67. nonnullis quoque ad 69. Non vacat in præsentia controversiam istam dirimere. Subscribamus interim Pagio Tom. 1. pag. 51. referenti Martyrium Apostolorum ad annum Ae. V. 65. In hunc annum incidit xxxvii. a passione Domini, & xii. Neronis, si eadem passio statuatur anno æræ V. xxix. Quod etiam salvatur, si dicas Petrum occubuisse proximo anno 66. & annis 37. post Christi passionem prorsus exactis, & si imperium Neronis auspiceris a die 13. Octobris anni Vulg. Ae. 54., atque ut inquit Lactantius in libro de mortibus Persecut., *anno a morte Christi* xxv. Omnia itaque argumenta hactenus producta non quatiunt sententiam nostram, sed recenti munimento suffulciunt.

Verum discutiendum est perdifficile argumentum, quod sequitur: In die crucifixionis Dominicæ duo concurrere debent, Parasceve sabbati, sive feria vi. qua necatum Christum patet ex Joannis xix. 31. & plenilunium mensis Nisan incidens in eamdem feriam sextam, cum feria quinta præcedenti ad vesperam, primo Azymorum die Christus cum Apostolis paschalem agnum comederit, quartadecima die mensis juxta præscriptum legis, Levit. xxiii. 5. At hæ notæ in nullum quadrant annum, nisi in Ae. V. xxxiii. & Christi 37. Tiberii xix. Enimvero juxta emendatissimas tabulas Astronomicas, anno V. Ae. 31. luna 15. mensis Nisan incidit in diem 26. Martii fer. 2. Anno proximo 32. in diem 13. Aprilis feria 1. vel in diem 14. feria 2. Anno 34. in diem 23. Martii feria 3. Anno duntaxat 33. incidit plenilunium in diem 3. Aprilis, sextam feriam, & sabbati Parasceven; ideoque hoc anno ac die consignari debet Passio Salvatoris. Ita Natalis Alex. Tom. 3. pag. 81.

Huic

Huic verò argumento tres adhibemus responsiones, propositam spem habentes quod ad harum unam, vel alteram adversarii obmutescant, aut fateantur saltim non esse sententiam nostram adeo infirmam, quæ non valeat oppositæ contraniti. Ac responsio prior est ingenua inscitiæ nostræ confessio, quod nihil prorsus de lunæ phasibus, & Astronomicis regulis edocti simus. Legimus tamen apud eos, qui in hoc studiorum genere plurimum fuerunt exercitati, minime esse idoneos Astronomorum calculos ad vetusta Judæorum Paschata investiganda, sive hi exacto cyclo non uterentur, sive ob non satis compertum astrorum motum mathematicæ tabulæ aliquando sint minus rectæ. De hac re legi poterunt in Eclogis Chronologicis Keplerus, Henschenius Exercit. 1. in Catalogum Rom. Pontificum, Petavius animadv. in Epiphan. ad hæresim LI. Pagius ad annum 32. num.8.& Schelstratius volum.1.pag.70.Revera Judæos anno Passionis Christi ante legitimum diem Paschale epulum celebrasse scribit citato loco S. Epiphan. num.26. necnon Magnus Constantinus in Epistola ex Nicæna Synodo ad Ecclesias conscripta. Astronomicas tabulas emendatas a Metone primum, deinde a Calippo tradit idem Keplerus. Quas confecerat Ptolomæus princeps Astronomorum, opus fuit tempore Alphonsi Hispanorum Regis ad exactiorem calculum revocare. Alphonsinis subsequutæ sunt Prutenicæ exaratæ a Nicolao Copernico. Et hæ fortassis annorum decursu experientur fata ceterarum: insudant enim & nunc in iis castigandis viri laboris patientissimi. Quantum verò errent, qui Patrum documentis præferunt Astronomicas observationes, demonstrant quæ de Pachomio Aegyptio Monacho, & de aqua pro catechumenis baptizandis, (quæ dum contra usum Ecclesiæ astronomici calculi servarentur, evanuit è sacro fonte,) in libro de rat. temp. cap. 41. narrat Beda. Ob eam rem ait Henschenius *non videri viri sapientis*, propter calculos mathematicos recedere a Patrum sententia. Quod etsi fas esset sapientibus, mihi sane Astronomiæ penitus imperito non licet.

Si huic non acquiescas responsioni, de Astronomicis calculis disseram aliquantulum; & erit responsio altera. Concedo nullo ex annis in argumento citatis consignandam Christi passionem. Hanc refero ad Consulatum Geminorum, alligatum communi supputatione anno Dionysiano XXIX. Nullam de hoc anno litem adversarii intentabunt circa feriam sextam; cum anno prædicto 29. litera Dominicali B. signando dies 25. Martii fuerit Sabbati Parasceve: quod & probat argumentum Natalis, nam si anno 31. dies 26. Martii fuit feria 2. omni dubio procul anno 29. dies 25. ejusdem mensis incidit in feriam sextam. De luna tantum remanet inquirendum. Judæi non solum luna 14. mensis Nisan observabant, sed etiam æquinoctium vernum, caventes ne ante ipsum immolarent Pascha, ut probat Petavius Animad.

mad. in Epiph. pag. 169. necnon Vossius Tom. vi. pag. 85. testimoniis Anatolii, Agathobuli, Philonis, Epiphanii, & Eusebii: quæ brevitatis gratia prætermitto. Illis Herodes Jerosolyma expugnata servandam proposuit *Octaeteridem* Lunarem Romanorum, cum Hieronymus in Chronico scribat servasse illos *secundum Romanos lunarem cursum*. Hanc *Octaeteridem* tibi propono ex Eclogis Chronologicis Samuelis Petiti Tom. VIII. Thes. Antiq. Rom. pag. 386. quoniam perdifficile est ipsam eruere ex tabulis Kepleri ibidem a Petavio productis, & etiam a Vossio permutatis literis, ac numeris sit exscripta. Petitus ergo illam hoc diagrammate delineat.

OCTAETERIS ROMANORUM LUNARIS.

Anni Periodi.	*Dies a quo incipiunt.*	*Lit. Dominicalis.*
I.	XVIII. Martii.	C B.
II. Embol.	VII. Martii.	A.
III.	XXVI. Martii.	G.
IV.	XV. Martii.	F.
V. Embol.	III. Martii.	E. D.
VI.	XXII. Martii.	C.
VII. Embol.	XI. Martii.	B.
VIII.	XXX. Martii.	A.

Expugnata fuit ab Herode Jerosolyma anno U. C. 717. quare Judæi hanc Octaeteridem ex eo tempore adsumentes in usum, & in Periodo Romano-Judæa anno I. in 2. *Octaeteridis* commutato, ut servarent æquinoctium Romano more, perverterunt lunares phases, atque hoc pacto constat cur lunam XIV. mensis Nisan è sede sua deturbarent: quod tradunt cum Epiphanio alii Patres, ab iis, qui hanc Octaeteridis regulam non observarunt, inscite, & perperam lacessiti. Demonstrat autem præcitatus clarissimus Mathematicus recepta a Judæis Romana *Octaeteride* necessariò servandam fuisse hanc aliam Romano-Judaicam, ne Pascha æquinoctium præcederet.

OCTAETERIS

ROMANA.		JUDAICA.	
Anni Per.	*Neomeniæ.*	*Anni Per.*	*Neomeniæ.*
II. Emb.	VII. Martii.	I.	VI. Aprilis.
III.	XXVI. Martii.	II.	XXVI. Martii.
IV.	XV. Martii.	III. Emb.	XV. Martii.
V. Embol.	III. Martii.	IV.	II. Aprilis.
VI.	XXII. Martii.	V.	XXII. Martii.
VII. Emb.	XI. Martii.	VI. Emb.	XI. Martii.
VIII.	XXX. Martii.	VII.	XXX. Martii.
I.	XVIII. Martii.	VIII. Emb.	XVIII. Martii.

In

In hac *Octaeteride* diversa intercalandi Judæorum ratio orta est ex prædicta ratione, ne scilicet celebrarent Pascha nondum transacto æquinoctio. Hac *Octaeteride* adhibita ad investigandum Pascha Judaicum anni Dionysiani XXIX. idest, diviso XXIX. per 8. & addita unitate juxta arithmeticum canonem, ut resultet numerus 30. apparebit Neomeniam mensis Nisan incidisse in diem XI. Martii, & solemnitatem Azymorum, sive lunam XV. in feriam sextam, ac in diem Martii 25. quo pacto omnia, quæ tradunt veteres PP. conciliantur, Judæos scilicet tempore Christi non servasse phases lunares, & Dominum Jesum affixum cruci die Paschatis, in Parasceve sabbati, VIII. Kal. Apriles, & Coss. duobus Geminis. Quum possimus tam facile omnia conciliare, cur hanc responsionem a viris doctissimis traditam, & a nobis, ni fallimur, dilucide expositam nihili faciemus?

Si adhuc calculos arithmeticos urgeas, en tibi responsio tertia. Percelebris Franciscus Blanchinus Opusc. IV. Tom. 2. Anastasii pag. x. contendit consulatum Geminorum esse retrahendum in annum Vulg. Ae. XXVIII. quoniam eclipsis prænuntia mortis Cæsaris Augusti, de qua Dio Cassius lib. 56. nequit inveniri nisi in anno Ae. V. XIII. in quo si locemus Consules duos Sextos, necesse est, ut Gemini prodierint Coss. anno bissextili XXVIII. in hoc autem anno, inquit Blanchinus, ibi pag. XII. *rationes lunæ* XIV. *Paschalis ita sunt apertæ, ut qui tabulas hac de re tam veteres, quam recentes concinnarunt, inter se non dissentiant.* Fatentur siquidem omnes, lunam Paschalem incidisse eo anno in diem 25. Martii, feriam quintam, qua post cœnam Christus in horto incœpit passionem, postera die, feria sexta consummatam in cruce. Sanè Blanchini sententia eruditissimo Opere quamprimùm in lucem edendo invictissimè confirmatur. Hac ratione petitum ex Astronomorum calculis argumentum omnino labascit: quamvis nobis necessarium non videatur ob hoc unum pervertere communes fastos, & universam ætatem Christi ex Epochis supra firmatis extrudere: quod tamen si fiat, nihil erit repugnans Patribus, aliud non commemorantibus ad designandum annum diemque Domini emortualem, quàm annum Tiberii XV. Consulatum Geminorum, & VIII. Kal. Apriles; quemadmodum & nos hacce Chronologica diatriba propugnavimus.

CAPUT ULTIMUM.

Continet quasdam notas in Dominicæ Passionis historiam.

Die itaque Martii quinta ac vicesima, a vespere primo inchoata, postquam cum Apostolis celebravit postremum epulum, gratiis de more peractis, trajecit Redemptor torrentem Cedron, contulitque se in hortum Gethsemanis, ita appellatum, quasi גיא־שמנים, *vallis*

vallis pinguis, quod ad pedes montis *Olivarum* situs esset, umbroso in loco, unde fluentis nomen a קדר, *nigresco*. Ubi eò perventum est, Petro & filiis Zebedæi comitantibus, nonnihil ab iisdem progressus, in genua concidens ter oravit ad Patrem, & vehementissime mortis subeundæ sensu commotus in vultum procidit; diffluxitque e corpore ejus sudor, *sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*, cum illi apparuisset *Angelus de cælo confortans eum*, ut legimus Lucæ XXII. 43. 44. Male hunc locum insititium quidam dixere, quoniam defuit olim in exemplaribus quiqusdam vetustis; male etiam negant aliqui sudorem Christi sanguine fuisse permixtum, putantes Evangelistam designare sudorem crassum, quales esse solent grumi sanguinis. Etenim Patres celebriores, & hunc locum agnoscunt, & illum interpretantur de sudore sanguineo. Primum S. Irenæus lib. III. adversus hæreses cap. 32. nunc 22. num. 2. contra denegantes in Christo verum corpus, *Nec lacrymasset*, inquit, *super Lazarum, nec sudasset globos sanguinis*. Præterea Epiphanius in Anchorato num. 31. ut ad literam ex Græco translatus est a Massuetio in notis ad Iren. pag. 219. inquit: *Sed & ploravit. In iis Lucæ exemplaribus, quæ interpolata non fuerunt, legitur: (eoque testimonio S. Irenæus in Opere contra hæreses ad eos refellendos utitur, qui Christum specie tenus apparuisse dicebant; catholici verò timore quodam inducti sententiam eam sustulerunt, illius neque finem, neque vim maximam intelligentes) Et in agonia constitutus sudavit, &c.* Hoc Epiphanii loco ex emendatissimis codicibus restituto, liquet errasse Hugonem Grotium, qui in Lucam Tom. 2. pag. 441. ait Epiphanium loqui de fletu tantum, de quo Lucæ XIX. 41. nec locum apud Irenæum inveniri; necnon constat decipi Petavium, qui in Animadv. ad Epiph. pag. 369. indigitat Irenæi lib. I. cap. 17. Ubi nihil de sanguineo sudore. Ac præter hanc Irenæi, & Epiphanii collationem, Grotius hinc etiam revincitur, quod nullibi legatur e capite XIX. Lucæ versum 41. fuisse abrasum, quemadmodum interpolata fuere verba ejusdem Evangelistæ cap. XXII. 43. 44. Cum ergo Epiphanius & Irenæum laudet, & loquatur de exemplaribus Lucæ, & de loco, qui alicubi pia quorumdam inscitia, ne hinc hæretici opponerent indiguisse Christum consolatione Angelorum, passus fuerat depravationem; manifestum est S. Epiphanium existimasse textum, de quo differimus, autographum ac genuinum. Hilarius quoque lib. X. de Trinit. num. 40. pag. 1061. scribit, *Angelum extitisse confortantem eum, quo assistente orare prolixius cœperit, ita ut guttis sanguinum corporis sudor effueret*. Chrysostomus item in hunc locum intendit, dum Hom. 84. in Matt. pag. 713. ait: *Et ad hæc sudor quidam, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit*. Hieronymus denique lib. 2. Dialogi adversus Pelagianos

Tom. IV. pag. 521. scribit: *Salvator in passione ab angelo confortatur, & Critobulus meus non indiget auxilio Dei habens liberi arbitrii potestatem: & tam vehementer orabat, ut guttæ sanguinis prorumperent ex parte, quem totus erat in passione fusurus*. S. Pater Augustinus in Psalm. CXL. num. 4. *Cum oraret globi sanguinis de toto corpore ejus destillabant, sicut scriptum est in Evangelio: Oravit Jesus intenta oratione, & sudavit sanguinem*. Igitur tam disertè Patres historiam sanguinei sudoris agnoscunt, atque explanant, ut revocari nequeat in dubium. Profecto evangelica verba *ὡσεὶ θρόμβοι τοῦ αἵματος*, *ut guttæ sanguinis*, non significant, (ut quidam cum Euthymio contendunt) nudam comparationem; nec sunt capienda hyperbole quadam proverbiali, sed planissima significatione commonstrant sanguinem ita guttatim manasse, ut sanguinolentos grumos efficeret: immo ex quo sudoris materies adeo spissa fuerit, ut grumulis transmitteretur, sequitur rarefactis vasorum tunicis, cutisque meatibus, serosum & tenuem sanguinem profluxisse, qui vel deficiente sudoris materie, vel huic permixtus in grumulos coalesceret. Quomodo autem talia Christus expertus fuerit in assumpta humanitate, etsi fuerit quoque Deus summus, cum explicatum sit Lib. XXVI. a cap. 6. usque ad 10. rursus exponendum esse non arbitror.

II.

In horto comprehensus Jesus a Romana cohorte, missisque a Judæorum Senatu apparitoribus, quos illuc adduxit proditor Iscariotes, arctaque vinctus custodia ad Annæ & Caiphæ ædes perductus est, ac tandem ad Romanum præsidem Pontium Pilatum, ubique ludibriis affectus, & declaratus a Judæorum consessu reus mortis. Proditor interim facti pœnitens retulit pretium execrandi facinoris, *triginta* scilicet *argenteos*, projectisque in templo, in desperationem actus laqueo sese necavit. Inquiritur, quanti triginta hi nummi penderent. Sunt, qui tribuunt singulis hujusmodi nummis unius *drachmæ* valorem, ita, ut Dominus venditus sit *Juliis* Romanis ejusdem plus, minus cum drachma ponderis, XXX. Quidam nummos istos *argenteos* putant fuisse *siclos*, sed an sacri, an profani fuerint, non dicunt; nec de pretio conveniunt, adeo, ut alii scribant XXX. *argenteos* idem esse, ac Romanos *Julios* 60. alii 150. Pro *argenteis* Baronius ad an. Ch. 34. Estius in cap. 26. Matth. necnon Camerarius *de Re nummaria* intelligunt nummos aureos, sive argenti libras, ita, ut pretium XXX. *argenteorum* ad summam 300. coronatorum accesserit; quod abunde sat erat ad emendum agrum figuli, a pretio sanguinis appellatum Jerosolymitana dialecto הקל־דמא, *Hacel-dama*. At mihi quidem de triginta *argenteis* sic statuendum, salvo meliori judicio, videtur. Fuit apud Hebræos argenteus *siclus*,

 dictus

dictus שקל־הקדש, *Schecbel backedesc*, Siclus sanctuarii, quod ad ornatum, & structuram Templi impenderetur. Refert ex una parte florescentem virgam Aaron, ex altera thuris vasculum cum literis, vel Samaritico, vel Hebraico charactere cusis, שקל ישראל, *Siclus Israel*. Invenies hujus nummi sculptam figuram apud Villalpandum in Apparatu, Kircherum in *Turri* Babel, Waserum de Antiquis nummis Hebræorum, & nostrum Scacchum Myroth. II. cap. 4.. Pendebat *Siclus* sacer viginti obolis, Exodi XXX. 13. Levit. XXVII. 25. & Num. III. 47. Pro *obolo* est in Hebræo גרה, *Gera*, vertitque Onkelos מעה, *Meha*. *Gera*, sive *Meha*, est minutus nummulus habens tantum ponderis, quantum 16. grana hordei. *Siclus* ergo pendens 20. *geris*, tanti pendet, quanti hordei grana 320., idest, ut pendent viginti quatuor oboli Attici, sive drachmæ Atticæ quatuor, aut quatuor *Julii* Romani. Obolus enim Atticus octo habet χαλκοῦς, drachma verò sex obolos, ut ostendit lib. V. Atticarum lect. cap. 16. Joannes Meursius. Est itaque idem Hebræorum *Siclus*, & *Tetradrachmum Atticum*, sive, ut dicitur Matth. XVII. 23. *Stater*. His ex clarissimis Auctoribus, qui de re nummaria pertractarunt, depromptis accedit Hieronymus, qui in Ezech. cap. 4. Tom. III. pag. 722. inquit: *Siclus autem*, *idest*, *stater habet drachmas quatuor*. Assentiuntur Rabbini, scribente in 1. Samuelis Rab. Kimchi: *Siclus continet quatuor Susas*: *Susa est drachma Attica*, *sive denarius Romanus*, & Salom. Jarchi, *Siclus pendet quatuor drachmis*. Et quamvis sunt, qui inter drachmam, ac denarium argenteum nonnihil ponant discriminis; certissimum est tamen, atque ex nummis ante Neronem cusis a viris doctissimis comprobatum, tam antiquum denarium, quam drachmam fuisse ejusdem ponderis, octavam scilicet unciæ partem, quod plurimi non attendentes differendo de re nummaria deprehenduntur errasse. At a *drachma*, si æqui sit ponderis, non esse discrepantem *Julium*, res est aperta. Poterit quisque id experiri si *siclum*, tetradrachmum Atticum, & *Julium* ponderet. Hunc noscunt omnes: *Sicli* notas attuli paullo supra; nummum vero Atticum dignosces ex *noctua*, Athenarum insigni, atque ex effigie *Palladis*; ac talem exhibet Hudsonus Operum Josephi Tom. I. pag. 139. Hinc habes XXX. *argenteos*, si fuerunt *Sicli* sacri, idem habuisse pretium, ac 120. drachmæ, sive totidem denarii, quos *Julios* dicimus. Atque his emi poterat ager *figuli*; quem, sive dictum velis a terra inde effossa pro vasis fingendis, sive a testarum fragmentis in eum projectis, emptum non arbitror argenti libris triginta.

At fuit Hebræis *Siclus* alter communis, duplo minor sacro, ac pendens *geris*, sive obolis decem, idest, granis hordei 160. Atticis obolis 12. drachmis Atticis, aut denariis argenteis duobus,

Se-

Semiſtatere , & nummo illo Atticorum , qui refert ex una parte vultum Theſei , ex altera *bovem*: unde intelligimus vetuſtum proverbium , *Bos in lingua* , de iis , qui pecunia corrupti mentiuntur , vel tacent . Procuſus fuit communis *Siclus* pro tributis ſolvendis ; nam ſicli dimidium ſingulis impoſitum legimus Exodi xxx. 15. *Didrachmum* dicitur Matth. xvii. 22. & ibidem verſu 26. *ſtater* iis datus eſt , qui accipiebant *didrachma* , pro Chriſto , & pro Petro : de qua re plura diximus agentes de Immunit. Clericorum lib. xx. cap. 17. Ex quo autem *ſtater* idem penderet , ac *tetradrachmum* , liquet nummum inventum in ore piſcis non fuiſſe dimidium *ſicli* , aut *didrachmum* , ſed *ſiclum* ſacrum , duplumque communis . Qui ergo putant *argenteos* Judæ perſolutos fuiſse profanos *ſiclos* , aſserere debent venditum Dominum drachmis , denariis , ſive *Juliis* Romanis ſexaginta . Etſi autem complures in hanc ſententiam deſcendant , veriſimilius puto deſignari Matthæi xxvi. triginta *tetradrachma* , ſive *ſiclos* drachmis quatuor pendentes : ubicunque enim in Scripturis nominantur argentei , *ſicli* intelliguntur , ut Gen. xx. 16. ii. Regum xviii. & ii. Paralip. 1. 17. & quidem *ſicli* pendentes viginti obolis ; nam lxx. reddunt pro *ſiclis* , *δίδραχμα* ; ac *didrachmum* Alexandrinum ejuſdem eſt pretii , ac *tetradrachmum* Atticum . Deinde ipſum nomen *argentei* numiſma aliquod ſignificat , non ita ob materiam , ſed ob ſingularem nummi ſpeciem dictum antonomaſticè . Præterea Matthæus xxvii. 9. de triginta *argenteis* , quibus venditus eſt Dominus, impletum ait vaticinium Jeremiæ , *Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati* : quod verbis conſimilibus extat in Zacharia xi. 12. atque illud de Zacharia ſumptum putat Hieronymus lib. iv. in Matthæum, inveniri tamen ait in apocrypho Jeremiæ volumine , quod ſibi obtulerat Nazarenæ ſectæ vir quidam . In Zacharia & nos vaticinium illud legimus ; at quæ Jeremias non conſcripſit in libro Canonico, ſed vel prædixit ore , vel in fragmento aliquo reliquit ſcriptum , potuit id Zacharias ſuis vaticiniis inſerere ; neque Matthæus erraſſe dicendus eſt. Quod huc ſpectat , Zacharias *ſiclos* argenteos , ſive pendentes quatuor drachmis expreſſit . Fuit ergo Iſcariotes adeo avaritiæ mancipatus , ut 120. *Juliis* Romanis ad patrandum maximum , horrendiſſimumque flagitium potuerit impelli , ac tanti Dominum vendiderit , quanti æſtimatur Exodi xxi. 32. caput ſervi .

III.

Tam vili Dominus , & univerſorum Conditor venditus , traditusque manibus peccatorum , poſt quædam judicialia acta immaniſſime flagellis cæſus eſt , nudus omnino , & ad columnam alligatus . Numerum quidem verberum definire non auſim , quoniam diverſa
ratione hæc numerant S. Vincentius Ferrerius ſerm. de Paraſceve, I. 5009.
Joannes Eckius de Chriſti paſſione Art. 4. Conſid. 4. Lodulphus de II. 5375.
vita III. 5475.

IV. 5460. vita Christi p. 2. cap. 58. Lanspergius hom. 50. de Passione, & alii:
V. 6666. sed opinionem quorundam asserentium Christi flagellationem non fuisse adeo diram atque cruentam, ut solet tradi, jure meritoque tanquam derogantem Dominicæ passionis atrocitati hoc in loco refellam. Sunt ergo qui affirmant Dominum Jesum ab uno duntaxat lictore flagellis cæsum; quoniam Romanorum jure unicus tantummodo verberandi ministerium obibat, juxta formulam illam Juris: *I lictor, alliga manus, caput obnubito, virgis cædito*. Addunt Pilatum indixisse, ut Christus cæderetur flagellis ad correctionem; nam Lucæ XXIII. 16. inquit Præses: *Emendatum ergo illum dimittam*. Objiciunt & legem Deuteronomii XXV. 3. ut servaretur plagarum modus, ne quadragenarium numerum excederent; quam legem ætate quoque Christi servatam testis est Paulus 2. ad Corinth. XI. 24. scribens, *A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi*: ictus enim undequadraginta reis infligebantur, ne excederetur numerus Deuteronomii lege definitus. Addunt ad exaggerandam immanitatem supplicii nonnullos scripsisse cæsum Dominum catenis, virgisque spineis; quum flagella nodosis tantum funiculis fuerint contexta.

Quantum hi alucinentur, commonstrant qui accuratius de Christi flagellatione scripserunt, Alphonsus Paleotus Bononiensis Archiepiscopus in Historia de Jesu Christi Stigmatibus sacræ Sindoni impressis, cap. 5. pag. edit. Duaci 80. Daniel Mallonius in Elucidat. ejusdem Capitis pag. 84. Lipsius lib. 2. de Cruce cap. 3. Tom. 2. pag. 777. Jacobus Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 8. pag. 36. Consalvus Durantus Not. in lib. 1. cap. 10. Revelat. S. Brigittæ pag. Rom. edit. 21. Jacobus Bosius in Opere, quod Cardinali Petrocchino Augustinensi nuncupavit, de Triumph. Crucis lib. 1. cap. 13. nec non Gerardus Vossius in Harmonia Evangelica, Tom. VI. pag. 176. At ego hæc reponam. Affirmo I. distinguendum fustuarium a flagellatione: fustibus enim cædebantur liberi, tenuisque fortunæ homines; nam Romani cives fustibus non subjiciebantur, ut liquet ex lege 28. *Capitalium*. D. de pœnis. Servi autem, non solum fustibus, sed etiam flagellis cædebantur, ibidem lege 10. *In Servorum*. II. Assero flagella non fuisse funiculis tantum contexta, sed quædam fuisse *flagra talaria*, talis scilicet insertis confecta; quædam *pecuinis ossibus catenata*; quædam *contortis tæniis, ac multinodis fimbriata*; quædam *loris taxillatis* compacta; quædam arte fabricata horribiliori; ut ex probatissimis Auctoribus demonstrat citato loco Justus Lipsius. III. Dico in flagellatione servorum non hanc fuisse adhibitam consuetudinem, ut ab uno lictore, vel certo verberum numero servi plecterentur; scribit enim Ulpianus lib. VIII. de pœnis eo loci citatus a Lipsio, *ministrorum immanitate multos sub hujusmo-*

jusmodi flagellis interiisse. Terentius in Adelphis scen. 1. Att. 2. inducit Aeschinum ita alloquentem:

Usque ad necem operiere loris. Sannio. *Loris liber?*

Josephus lib. VI. de Bello cap. V. num. 12. pag. 390. de Jesu quodam filio Anani rustico homine, qui quadriennio ante Jerosolymorum cladem incessanter clamabat, *Væ*, *Væ*, scribit: *Eum ad præsidem Romanum adducunt: apud quem ad ossium usque denudationem laniatus, nec preces, nec lacrymas ullas effudit*. Complures denique Christi Martyres sub flagellorum ictibus efflasse animam recte scribit lib. 1. de SS. Martyrum cruciatibus cap. 4. pag. 98. Antonius Gallonius. Vide & Ruinartium in Acta Hippolyti, ubi explicat pag. 146. versus Aurelii Prudentii, hymno de Coronis XI.

Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.

IV. Præterea affirmo *castigationem* flagris factam, non fuisse solam admonitionem, ut rei se se honestius gererent; citato enim tit. de Pœnis habetur lex VII. Callistrati, *Veluti fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorum verberatio*: unde apparet *castigationem* flagellorum fuisse pœnam *fustuario* acerbiorem. Pilatus etiam flagris Dominum subjecit, ut Judæorum livor miserrimo spectaculo satiaretur, nec usque ad illius internecionem sæviret: quod & Historiæ Dominicæ passionis est consentaneum, & his verbis traditur ab Augustino Tract. 116. in Joan. n. 1. *Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem sævire desisterent*. Nec verisimilitudine caret, invidos morti Christi inhiantes, ac timentes ne sententia judicis absolveretur, pecunia sanguinarios carnifices corrupisse, ut plagas infligerent asperiores, scelestos verò ministros annuisse, connivente ob caussam prædictam Romano præside, instigantibus Judæorum proceribus, ac Deo propter salutem peccatorum id permittente. Unde Hieronymus in cap. 37. Mat. Tom. IV. p. 136. inquit: *Traditus est Jesus militibus verberandus; & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, Multa flagella peccatorum, illo flagellato nos a verberibus liberaremur*. V. Dicendum est insuper flagellatum Jesum dirè, irreverenter, immaniter, & tanquam humilem servulum. Id enim primo commonstrat ipsum *flagellationis* nomen paullo supra explicatum: quod etiam innuit cæsum minime fuisse, (ut cædebantur milites, & rei honestiores) vitibus, aut fustibus solis, quæ vestitis ut plurimum inferebantur; sed prorsus nudum, funiculis taxillatis, infixisque aculeis, aliisque acerbioribus flagris fœde laceratum. Flagellum quippe ita explicat Euthymius cap. 67. in Matt. 27. φραγέλλιον *verber erat e funiculis, aut loris contextum*.

textum. Theophylactus in cap. xv. Marci pag. 282. ait: *Flagellavit Dominum, hoc est cecidit eum loris*. Nonnus in cap. 19. Joannis: *Horribili Christi corpus flagello rubefecit*. Prudent. in Enchiridio Tom. v. Bibl. PP.

Vinctus in his Dominus stetit ædibus, atque columnæ
Annexus tergum dedit, ut servile, flagellis.

Videatur & S. Brigittæ liber quartus Revelat. cap. 70. pag. 309. Illatum istiusmodi flagellis supplicium, futurum utique horrendissimum prænuntiatum fuerat Ps. xxi. 18. xxxiv. 15. lxxii. 14. Isaiæ liii. 2. 5. atque hæc vaticinia fuisse completa etiam ex notis sacræ Taurinensis Sindonis Chiffletius, & Mallonius demonstraverunt. VI. Non Judaico more, sed Romano flagellatus est Dominus, ideoque ex lege Deuteronomii colligi nequit numerus verberum. Lege enim Mosaica verberandus debebat prosterni. At Jesus ad columnam alligatus fuit; quæ etiamnum visitur Romæ in Templo S. Praxedis, huc translata, sedente Honorio III. anno 1223. a Joanne Cardinali Columna, ut narrant Panvinius noster in libro de septem Urbis Ecclesiis, Raphael Volaterranus lib. 2. Anthropologiæ, & citato loco Jacobus Bosius. Quare columna, de qua Hieronymus in Epitaphio Paulæ Tom. iv. pag. 674. *Ostendebatur illi columna Ecclesiæ porticum sustinens infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur flagellatus*, non est quæ Romæ asservatur, neque hæc illius pars, ut complures scripserunt; sed columna altera, ad quam Salvator vinctus est post carnificum verbera cruore perfusus, quod etiam innuit, si probe intelligatur, Hieronymus. Nam quæ Romæ colitur, integra est, & trium duntaxat altitudine palmorum atque dodrantis, flagellationi quidem accomodatior, cum totum corpus ad eam revinctis manibus alligatum. verberibus plagisque patuerit. Hunc morem servos flagellandi fuisse apud Romanos tradit Josephus Laurentius Lucensis de Tormentis cap. 7. Tom. vi. Thes. Antiq. Græc. idque ostendunt citato loco Lipsius, & Vossius ex Plauto in Bacchide Act. vi. scena 7.

Abducite hunc
Intro, atque adstringite ad columnam fortiter.

Apparet ex dictis quàm infirma sint argumenta initio hujus paragraphi collocata. Gratis enim dato, quod aliquando lictorum unus plagas infligeret, cum fustuarium pars erat extremi supplicii; fustigatio tamen ex Polybio lib. 6. & Sigonio de Antiq. Jure Rom. lib. 1. cap. 16. ac pariter castigatio, idest, verberatio servorum peragebatur ad nutum tribuni, vel præsidis, quandoque ab universis militibus, ita, ut complures verberum immanitate interierint, id asserente Ulpiano. Quod sequitur redolet grammaticalem inscitiam; *admonitio* enim, & *castigatio*, ubi de suppliciis agitur, non significant

cant

eant correctionem, sed plagas fustibus, flagrisque illatas; ut ostendimus ex lege Callistrati: & quod est in Luca *παιδεύσας*, *emendatum*, respondet Latino, *castigatum*. Quare dum ait Pilatus, *Emendatum ergo illum dimittam*, innuit dimissurum se Christum flagellis cæsum: quamquam varia tum animo versaret consilia, ac postea præter fas jusque pronuntiarit sententiam. Petitam ex lege Deuteronomii objectationem id retundit, quod Jesus flagris fuerit subjectus juxta Romanorum consuetudinem: unde recte Hieronymus in cap. 27. Matthæi: *Sciendum est Romanis eum legibus ministrasse*. Postremam facile diluimus, quoniam flagrorum diversa fuerunt genera, nec ea funiculis tantummodo texebantur, sed *servilia*, atque atrociora verbera funibus, virgis, loris, stimulis, & catenis quoque inferebantur, ut Levinus Torrentius commonstrat ad ea verba Horatii lib. 1. sat. 3. *horribili sectere flagello*. Sævitum præterea in servos nequam, hominesque viliores atrocissime, dum ad columnam Meniam verberabantur: de qua Cicero Divinat. in Verrem, & Asconius Pedianus, Carolus de Merouville, aliique in Ciceronem

IV.

Flagellis addidere milites coronam spineam, coccineam chlamydem, & pro regali sceptro arundinem ad ludibrium augendum, & risum concitandum, *sive* hæc Pilatus *jusserit*, *sive permiserit*; inquit Augustinus Tract. CXVI. in Joan. num. 2. Invaluit opinio coronam illam è marinis juncis fuisse contextam: quod asserunt Auctor Dialogi de Passione Domini inter Opera Anselmi, Suarez Tom. 2. in III. Partem disput. XXXV. 3. Durandus in Ration. lib. VI. cap. 77. Serrius Exercit. LII. num. 7. Gravesonius dissert. XX. §. 2. nec repugnat Sandinus de Christo Domino cap. 15. Fulcitur hæc sententia duplici argumento; quorum unum petitur ex ipsis marinis juncis, habentibus aculeos oblongos, multoque spinis rubi, aut rhamni duriores: alterum promitur ex eadem corona Domini, quæ a sanctissimo Gallorum Rege Ludovico IX. ingenti redempta ære, summa nunc religione Parisiis colitur. Hinc Serrius pronuntiat ex tripode, spinas omnes, quæ variis in locis ad fidelium cultum asservantur, si ex rhamnis sint, aut dumis, vel sentibus, omnino habendas tanquam suppositas. Censeo nihilo tamen minus plexam coronam illam ex illo spinarum genere, quod appellant rubum, aut rhamnum, ut contendunt Baronius ad annum Christi XXXIV. num. 86. Daniel Mallonius cap. 12. Bosius lib. 1. cap. 14. Jacobus Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 12. Lorinus in Psal. 57. Vossius quoque in Harmonia lib. 2. c. 5. necnon Natalis Alexander in Evangelium Matth. pag. 732. Movet autem me primum, quod Evangelistæ expresse ajunt textam coronam illam *ex spinis*, ἐξ ἀκανθῶν, Matth. XXVII. 29. Marci XV. 17. Joan. XIX. 2. A nullo autem scriptore, inquit Vossius, nomine ἀκανθῶν intelligi-

telligitur ὀξύσχοινος, *acutus juncus*. Nullam deinde Versionem reperi habentem aliud vocabulum, quam *spinarum*: imò in Syriaca legimus *coronam rhamnorum*, in Polyglotis Waltonianis Tom. VI. pag. 46. Omnes pariter antiqui Patres coronam *spineam* appellant, Tertull. de Corona cap. 14. Chrysostomus hom. LXXXVIII. in Matth. Hieronymus Tom. 4. pag. 136. Augustinus citato loco, & alii. Afferunt præterea Patres coronæ spineæ symbolum: ac Tertullianus ibidem ait Domini tempora spinis *lancinata*, in figuram *delictorum quæ nobis protulit terra carnis*. Similia habet Isidorus lib. 1. epist. 95. Tom. VII. Bibl. PP. pag. 544. S. Pater Augustinus serm. IV. ex additis a Sirmondo, nunc XIX. num. 3. ait Dominum figuratum in ariete hærente vepribus, quem Abraham mactavit pro Isaac. Hieronymus verò in rhamno, quem dicit *sentium genus asperrimum aculeis, & flore gratissimum*, figuratam agnoscit duplam Christi virtutem; nam *justis floret ad ornatum, peccatoribus præbet spinas ad confringendum*. Videsis in Ps. 57. Tom. 2. pag. 268. Præterea Clem. Alex. lib. 2. Pedag. cap. 8. pag. 183. diserte docet universorum Dominum olim Mosi in rubo apparuisse, postea spinis coronatum instaurasse *veteris descensus principium*: ibique contendit rubum fuisse ἀκανθώδες φυτὸν, *dumosam plantam*, ac Dominum coronatum ἐξ ἀκανθῶν, *ex dumis*. Argumenta denique in contrarium producta nullam vim habent: juncus enim marinus caret in fuste aculeis, ac tantum in oblongam spinam desinit illius acumen. Exhibet omnigenas junci acuti species Rembertus Dodonæus Pemptadis IV. lib. 5. num. 19. & alii, qui pertractarunt de plantis. Nec in Hierosolymorum districtu germinant ὀξύσχοινοι, ubi tamen berberum, rhamnorum, ac sentium copiosus proventus. Sacra ergo Corona Parisiis servata asperrimis rhamni sentibus plexa est, aculeis tamen marini junci parum absimilibus; nullus enim spinosus frutex frequentior eo rhamni genere, quod Arabes vocant *Albansegum*, nascitur in Hierosolymitano agro; ut libro 2. Observationum pag. 344. testatur ocularis inspector Petrus Bellonius Cenomanus. Quare vir eruditissimus Parisiensis, P. Hyacinthi Serry olim præceptor, & quem latere non poterat sacer Parisiorum thesaurus, Natalis Alexander in cap. XXVII. Matth. num. 12. scribit: *E spinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes imposuerunt eam super caput ejus, diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium*. Atque talis viri auctoritate Serrio, & Gravesonio abunde satisfactum esse arbitramur.

V.

Dimisso Barabba humani generis typum gerente (*Bar-abba* enim idem sonat, ac *filius Patris*) Christus ad crucem damnatus suppliciumque gestans suum, ad montem urbi Jerosolymæ proximum,

ximum, cui nomen *Calvariæ*, trahitur crucifigendus. In occursum ejus venisse fertur pia mulier, lineoque, aut bombycino velo manantem e Jesu vultu sanguinem, sudoremque abstersisse, expressa divinitus in panniculo sacrati vultus imagine. Quod, ut alia plura pietatis, ac traditionis monumenta, post audacem hæreticorum hominum conatum, alii quoque critici tentarunt evertere. Scripsi autem pag. 118. a me absque ulla hæsitatione communem sententiam teneri, ubi præsertim agitur de opinione, quæ fidelium insedit animis, neque inconcussis monimentis obruitur; idque, dum pertractatur de Veronica, (ita piam appellant mulierem) omnino servandum existimo. Neque idonea sunt, quæ virum cordatum nonnihil moveant, criticorum illorum objectamenta. Inquiunt neminem veterum Sudarii Veronicæ meminisse: altissimum hujus rei esse silentium non modò in Evangelio, verum etiam apud omnes Ecclesiæ Patres, & medii etiam ævi Scriptores: cadente duntaxat sæculo undecimo Marianum Scotum, auctorem lubricæ fidei, & eruditionis exiguæ, hanc primum omnium cudisse fabulam: ab illo quidem laudari Methodium quemdam, sed hunc non esse magnum Tyriorum Antistitem, in cujus scriptis minime ista narrantur; fuisse denique *Veronicæ* nomen tota retro antiquitate prorsus ignotum; neç aliud Græce hoc vocabulum *Veronica* sonare, quàm *vera Imago*. Hæc Exercit. LIII. num. 4. Hyacinthus Serry.

Ista tamen non videntur ad labefactandam piam traditionem idonea. Servatur enim in Bibliotheca Vaticana Sudarii Veronicæ Historia antiquissimis literis exarata. Ait quidem Serrius non eo titulo libellum auctoritatem obtinere, quod in Bibliotheca Vaticana servetur, quæ alibi ab ipsomet Baronio assimilatur sagenæ *ex omni genere piscium congreganti*: at de antiquitate & auctoritate Vaticani Codicis legendus erat Pamelius ad cap. XII. Apologetici Tertull. num. 184. ubi ait: *Ejus imaginis Romam sub Tiberio advectæ historiam graviter conscriptam, & antiquissimo charactere MS. totam perlegisse se mihi retulit clarissimus Theologus Thomas Stapletonus Anglus*. Perperam in Marianum Scotum scriptorem sui ævi præclarum inscitiæ fraudisque notæ ingeruntur. Methodii Martyris extant nunc tantùm Convivium Virginum editum a Combefisio, & Pousino, & fragmenta quædam ex Epiphanio & Photio collecta: cetera, ut inquit Dupinius Volum. I. novæ Biblioth., perierunt. Frustra ergo conjicitur de *Sudario* nil scripsisse Methodium, qui in persecutione Diocletiani Martyr occubuit. Nec movemur nos solius Mariani Scoti testimonio, sed Romanorum Pontificum erga Veronicæ velum antiqua ac singulari pietate. Ad illud enim custodiendum Joannes VII. construxit tessellati operis *ἱερατεῖον*, quod dictum est *S. Maria in Beronica*. Meminere Imaginis Salvatoris

eodem in velo expressæ Innocentius III. Serm. in Dom. 1. post Epiph. pag. 19. Honorius III. Alex IV. & alii apud Chiffletium de Lineis Sepulch. cap. 34. Gretserum de Imaginibus non manufactis cap. 17. Mallonium cap. 1. Augustinum Calcagninum de Imag. Edessena Obs. 27. Sandinum in Historia Familiæ sacræ, de Christo Domino cap. 19. Is tamen post Gretserum, ni fallor, labitur dum ait meminisse *Sudarii Veronicæ* Anastasium Bibliothecarium in vita Stephani II. qui Pontifex renuntiatus anno 752. ad opem divinam implorandam adversus nequissimum Longobardorum regem Aistulphum, indixit supplicationem, in qua nudis pedibus incedens gestavit sanctissimam Christi imaginem *non manufactam*. Scripsi pag. 116. confundi a viro doctissimo cum *Sudario Veronicæ* Imaginem SS. Salvatoris *Achiropitam* ad Sancta Sanctorum: quam gestasse Stephanum liquet ex eodem Anastasio pag. 198. novæ edit. ubi ait sanctissimum Papam gestasse sacram Imaginem *proprio humero* ad Ecclesiam S. Mariæ ad Præsepe, è Lateranensi scilicet Basilica, ubi ante *letaniam* ad populum effusè lacrymantem peroraverat. Attendendus est cum locus, tum gestandi modus: sacra enim ad Sancta Sanctorum Imago in tabula picta est altitudinis palmorum VIII. latitudinis III. At de Stephani supplicatione, & gestata ab eodem Imagine Salvatoris Panvinius de VII. Urbis Eccl. pag. 191. Carolus Sigonius lib. III. de Regno Italiæ ad annum 753. Cæsar Rasponi de Basilica Lateranensi lib. IV. cap. 19. & Victorius in Explicat. *Nummi ærei* Musei sui p. 1. cap. 12. Sudarium autem Veronicæ comprobant monumenta alia quamplura, ac vetusta Martyrologia, de quibus eo loci Gretserus, & ad IV. diem Februarii Bollandus. Commemoratur ibidem etiam Missa S. Veronicæ in Missali Ambrosiano typis impresso anno 1560. & in Augustano edito an. 1555. ubi extat *Sequentia*:

Salve sancta Facies
Nostri Redemptoris,
In qua nitet species
Divini splendoris,
Dataque Veronicæ
Ob signum amoris, &c.

Laudantur & monumenta Ecclesiæ Giennensis in Hispania, quæ pariter de *Sudario Veronicæ* gloriatur, fertur enim sanctæ mulieris Velum fuisse duplum, aut etiam triplum. Veronicam dictam ipsam imaginem putat quoque Natalis Alexander in Synopsi I. Sæculi art. 5. num. 5. Accedit vir Cl. Joan. Mabillonius in Itinere Italico Litterario ad an. 1685. num. 9. ubi ipsam imaginem dici *Veronicam* demonstrat Petri Mallii, Romani, Petri Diaconi, Augustini Patricii, aliorumque testimoniis. Verùm ait postmodum Mabillonius: *Si tamen Veronicæ nomen primum mulieri, & ab hac imagini tributum præ-*

fracte

fracte velint alii, per nos licet. Sanè Hierosolymis diu permansisse S. Veronicæ domum scribit Adrichomius 2. p. descript. Jerusalem n.44. pag.154. At, inquiunt, nomen *Veronicæ* tota antiquitate ignotum fuit. Derivatum dicimus a *Berenice*: quod negare non audet Vossius scribens in Harmonia lib.11. cap. 6. num. 8. *Veronicæ nomen corruptum ex* φερονίκη, *sive potius ex* Βερονίκη. Ac Tillemontius Not. XXXIII. in Jesum Christum: *Mais ce pourroit bien être le même nom, que celui de Berenice, assez commun en ce tems-là parmi les Juifs*. Rectè Baronius *Berenicem* appellat ad annum XXXIV. num. 138. Simulacro tamen sanctæ mulieris in Vaticana Basilica sub Conditorium magnificentiùs extructum ab Urbano VIII. anno Jubilæi 1625. inscriptum legimus: S. VERONICA HIEROSOLYMITANA. Hactenus de *Sudario Veronicæ*.

VI.

Sequitur, ut quambrevissime agamus de Domini crucifixione, de qua cum omnes Interpretes diligentissime pertractent, sat erit, si perpauca ex accuratioribus delibemus. In disquisitionem veniunt locus, tempus, crux, & modus affixionis. Ad locum quod attinet, *Golgotha* Syriaco nomine appellatur, elisa litera ex גלגלתא, *Golgoltha*, Hebraico גלגל *Gilgal*, caput, cranium, calvaria: unde Matth. XXVII. 33. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha*, *quod est Calvariæ locus*. Quæritur, an *Calvariæ* nomen derivatum sit ex eo, quod illic facinorosis detruncaretur caput, vel quod ibidem sepultum esset Adæ *cranium*: at quoniam hac de re disseruimus disputantes de resipiscentia primi hominis lib.XII. cap.14. eadem non ducimus repetenda. Est Golgotha *ad septentrionalem plagam montis Sion*, ex Hieronymo de Locis Hebraicis Tom. II. pag. 45. proximus civitati, extra portam *Jebus*, sive Judiciariam, petrosus, & mediocriter altus, ex Adrichomio in descriptione Jerusalem num. 166. & 235.

De anno, ac die crucifixionis Dominicæ plura cap. præcedenti. Nonnihil difficultatis ingerit circa definiendam horam, quod ait Marcus XV. 25. *Erat hora tertia, & crucifixerunt eum*: nam Joannes XIX. 14. id factum narrat *Parasceves hora quasi sexta*. Sunt qui putant in textum Marci mendum irrepsisse incuriâ Amanuensium permutata numerali litera γ. in ς. quam sententiam tradit Hieronymus Breviario in Psalt.Tom.III.pag.316.his verbis: *Error scriptorum fuit. in Marco hora sexta scriptum fuit: sed multi episemum Græcum* ς, *putaverunt esse* γ: *sicut & ibi error fuit scriptorum, ut pro Asaph, Isaiam scriberent*. At de Commentariis Hieronymianis in Psalmos legenda admonitio Joannis Martianæi eodem volumine pag. 118. Quidam è contra censent falsatum textum Joannis: & quidem Petavius lib.XII. de doctrina temp. cap.19. pag.454. testatur Petrum Ale-

Messiæ man. & pedum transf. & hæreticorum alii. Vindicarunt egregiè hunc locum Lorinus in Psal.pag.380.Huetius in Demonstrat.Evangelica Prop. IX. cap.127. Galatinus de Arcanis Cath. veritatis, VIII. 17. aliique benè multi: quorum hæc sunt argumenta. I. Hieronymus Hebraicæ linguæ peritissimus, aliique Veteres reddidere, *Foderunt*. II. Similiter LXX. verterunt, ὤρυξαν χεῖράς μου, καὶ πόδας, *Foderunt manus meas, & pedes*. III. Idem habent Versiones Aethiopica, Syriaca, & Arabica, Tom. III. Polygl. pag. 116. IV. Testantur Isaac Levita apud Huetium, & R. Jacob Ben Chaiim in Masora magna, in quibusdam Exemplaribus correctis scriptum in textu, *Charù*. V. Manifestum est literam א aliquando esse *servilem*, & in dictione locari per *epenthesin*; si autem *radicalis* non sit, nequaquam subsistit lectio, *sicut leo*. Duo hic addimus singularia: ac primum, quod Felix Pratensis nostri Ordinis in suo Psalterio pag. 13.2. jurejurando testatur vidisse se quemdam librum magnæ apud Judæos auctoritatis habentem כרו, *foderunt*, & Cabbalistas altiora speculantes fateri, ubi legitur, כארי, *Chaari*, literam א esse *servilem*, ac positam, ut idem in hac voce resultet numerus, ac est in literis nominis tetragrammaton, יהוה. Alterum est, quod Felicis Pratensis testimonium confirmat. Doctissimus Martianæus in notis ad Tom. I. Hieronymi pag. 850. laudat Hebraicum Codicem Colbertinum, qui antiquam & propheticam vocem *Charù* retinet; & nullo puncto apposito literæ א, ipsaque litera obelo confixâ, apertissime commonstrat eamdem esse *servilem*. Atque his præcitatum Psalmi textum extra omnem controversiam, & perspicuum esse contendimus. Nam quod Judæi objiciunt a suis moribus abhorrere suffixionem noxiorum, id miserrimum subterfugium est; cum ipsi tradiderint Jesum extremo supplicio plectendum Romano Præsidi, tunc in Palæstina capitalia judicia exercenti.

Romano itaque more, & quidem clavis, Dominus suffixus est cruci. Ex quo ligno crucem fabricatam existimamus? Non desunt qui scribant ex quatuor lignorum generibus; & est in Glossa ad primam Clementinam de summa Trinitate expressa hæc sententia versu: *Ligna crucis sunt Palma, Cedrus, Cypressus, Oliva.* At unius generis lignum fuisse, & quidem ex quercu, arbore apud Palæstinos crebra & frequenti, contendunt Justus Lipsius lib. III. de Cruce cap. 13. Noster Angelus Rocca in dissertat. de SS. Crucis particula, Serry Exercit. 54. num. 1. Joseph Laurentius Lucensis in disquisitione ad Lælium Altogradium cap. 7. Gravesonius dissert. XX. & alii complures. Ducuntur verò his argumentis. I. In crucifigendo roboris, vel quercus usum esse, colligitur ex Silio lib. I. ubi ait, *Quem postquam diro suspensum robore vidit*. II. Crux facta est de ligno aliquo obvio ac prompto, qualis profecto est quercus, ob duritiem quoque

quæ fixioni aptissima. III. In typum hujus transfixionis Deus sub quercu fœdus iniit cum Abraham, Gen. xvii. 18. sub quercu Jacob idola defodit, Gen. xxxv. 4. sub quercu etiam Josue fœdus percussit, Jos. xxiv. 26. Demum sacratissimi Ligni frusta, quæ etiamnum extant, speciem ligni quercus præseferunt. Hæc tamen a me nequeunt extorquere assensum, firmum saltim, ac certum. Non primum argumentum; nam Silius *dirum robur* appellat crucem, ut Ennius, Catullus, Maro navim solent appellare *alnum*, *pinum*, *abietem*, usurpata specie lignorum pro genere. Non secundum; nam deceptum Lipsium, & quercum in Judæa rarissimam esse liquet ex libro 2. Observationum Petri Bellonii pag. 331. & 344. Non tertium; etenim in typis non requiritur omnimoda similitudo: ac præterea non subter quercum, sed subter terebinthum Jacob infodit idola; defixioni etiam, & cruci, quæ de Abraham, Jacob, & Josue dicta sunt, non undequaque conveniunt. Non quartum denique; nam lignorum frusta, præsertim Palæstinæ arboris, ac tot annorum intervallo immutata colore, atque attrita, non adeo facile dignoscuntur. Me itaque fugit, cujus generis sit sacratissimum Lignum: aliorumque nec probo, nec refello sententiam.

In eadem sum hæsitatione circa lignum ὑποπόδιον, *suppedaneum*. Legi quæ de hoc ligno scribunt Feuardentius, & Ernestus Grabe in Irenæum lib. 2. cap. 42. nunc 24. Gretserus lib. 1. cap. 24. Raynaudus in Metamorphosi Latronis cap. 3. num. 2. Honoratus lib. v. Animadvers. dissert. 4. nec non Salmasius de Cruce pag. 362. Vossius libro 11. Harm. cap. 7. num. 2. Nicolaus Fullerus lib. iv. Miscellaneorum sacrorum cap. 12. Qui *suppedaneum* adstruunt, his momentis ducuntur. I. Irenæus citato loco num. 4. scribit: *Et ipse habitus Crucis fines habet quinque, duos in longitudine, & duos in latitudine, & unum in medio, in quo requiescit, qui clavis affigitur.* II. Antiquior Irenæo Justinus in Dialogo cum Tryphone pag. 318. agnoscit in cruce *lignum in medio impactum, in quo cruciarii vehuntur, ac insident.* Innocent. III. serm. 1. de uno Martyre pag. 171. inquit: *Fuerunt in cruce Domini ligna quatuor, stipes erectus, lignum transversum, truncus suppositus, & titulus superpositus.* Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap. 6. ait: *In stipite erecto foramen factum manifestum est. Pes quoque parvæ tabulæ in hoc foramine inseritur: super hanc verò tabulam, tanquam stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ.* III. Laudari solet pro hac sententia Tertullianus lib. III. contra Marcionem cap. 18. & adversus Judæos cap. 10. IV. Traditionem hanc confirmant vetustæ imagines, (inquit Honoratus) de quibus Lipsius in Tract. de Cruce, & Cornelius Curtius in libro de Clavis Dominicis.

Verùm, ut fatear, ambigua hæc sunt, excepto solius Gregorii

rii Turonensis testimonio. At Gregorius cum obierit paullo ante annum sexcentesimum, nequit solus certissimam traditionem constituere. Justinus enim, Irenæus, Tertullianus, an de suppedaneo intelligendi sint, an de mediano ligno prominenti, cui suffixus quodammodo insideret, est valde incertum. Sanè lignum in medio impactum, lignum in quo cruciarii insident, atque, ut loquitur Tertullianus, *sedilis excessus*, sive, *unicornis in medio stipite palus*, denotare potius videntur medianum stipitis arrectarii lignum, quam *hypopodion*. Non tamen Salmasio, ac Vossio tantum defero, ut ipsis omnino assentiar. Nam Justini verba, *ἐφ' ᾧ ἐποχοῦνται*, *cui insident*, reddere possumus cum viro docto, *cui insistunt*; Tertullianum verò de ipso palo arrectario, cui accesserit suppedaneum, commode possumus interpretari. Innocentii III. verba vel de *trunco* basi crucis apposito, vel de *trunco*, cui rectus crucis stipes immissus fuerit, possunt faciliùs exponi: nam *truncus* proprie non est suppedanea tabella, sed pars arboris major, unde rami enascuntur. Imagines crucis apud Lipsium omnes, una excepta, carent suppedaneo; & idem Lipsius lib. 2. c. 10. suppedaneum potius rejicit, quàm adstruat, scribens non fuisse *fabricam crucis tam delicatam & accuratam*, ac truncum, de quo Innocentius, fuisse obliquum crucis sustentaculum, non minutam tabellam, cui pedes insisterent. Nec *suppedaneum* habent antiquæ imagines apud nostrum Curtium delineatæ, si unam, vel alteram excipias; & falsus est Honoratus. Argumenta itaque ab hoc auctore, & a Gretsero primum, pro suppedaneo crucis producta, nullius sunt roboris. Quare in dubitationem magis trahor, sed tamen Gregorii Turonensis sententiam temerè non oppugno.

Ex vetustis Crucifixi imaginibus, de quibus erudite pertractat Curtius, potius infertur, non tribus, sed quatuor clavis Dominum Jesum fuisse suffixum, quam sententiam video probatam Bosio lib. 1. cap. 15. Justo Fontanini de Corona Ferrea cap. 1. & præclarissimis Scriptoribus ab eo laudatis, & quibus addendus noster Angelus Rocca in præcit. dissert. cap.4. Serry Exercit.54. num.3. Gravesonius dissert. 20. §. 2. & Sandinus cap. 15. Prima itaque ratio pro hac sententia petitur ex prælaudatis Crucifixi *iconibus*: referunt enim Jesum quatuor suffixum clavis, ac pedibus disjunctis, cruribusque divaricatis Imago sanctissimi Crucifixi Lucæ asservata; quæ colitur Siroli in Piceno: *Iconismus* Romæ in Sacrario Apostolico servatus, & quem anno 450. misit Leoni Magno Juvenalis Jerosolymitanus Episcopus: altera Crucifixi imago, quam Carolo Magno fertur attulisse cælestis Angelus: & argentea, quam idem Carolus dono dedit Basilicæ S. Petri: item quæ colitur in Conventu nostro Burgensi, aliæque complures. II. Eumdem clavorum numerum exhibet aureus num-

nummus, de quo Curtius pag. 119. asservatus in Hannonia in Monasterio Lætiensi. III. Quatuor clavos connumerant Innocentius III. serm. 1. de uno Mart. Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 6. Lucas Tudensis lib. 2. adversus Albigenses cap. 11. Tom. xxv. Bibliothecæ Patrum. IV. Idem clavorum numerus eruitur ex Revelationibus S. Brigittæ lib. 1. cap. 10. in quem locum legendus Consalvus Durantus. V. Serrius & Vossius eumdem Clavorum numerum stabiliunt ex quo Rufinus lib. 1. H. Ec. cap. 8. de Helena Constantini matre scripserit, *Clavos quoque, quibus corpus Dominicum fuerat affixum, portat ad filium: ex quibus ille frænos composuit, quibus uteretur ad bellum: & ex aliis galeam fertur armasse.* Theodoretus pariter lib. 1. cap. 18. pag.48. edit. Valesii ait: *Clavorum partem galeæ imperatoris inseruit: partem vero fræno equi illius admiscuit.* At Ambrosius in Orat. de obitu Theodosii num. 47. inquit: *De uno clavo frænos fieri præcepit, de altero diadema intexuit.* VI. Producuntur verba Plauti in Mostellaria Act. II. scena 1. *Affigantur bis pedes, bis brachia*: sed videtur sensus esse, ut servulus ad majorem cautionem bis affigeretur, idest, binis clavis in utraque manu, & pedibus: quod vidit Lipsius lib. 2. cap. 9. & in Plautum Taubmannus. Adde pro libito affixos reos clavis tribus, aut quatuor, jure Romano, ut legimus Tom. VI. Thes. Antiq. Græcarum pag.3691. Nil ergo ex Plauto concludas. Clavi Dominici 25. variis in locis servantur; quidam tamen veris consimiles, horumque contactu, aut scobe aliqua consecrati, quidam forte ex iis, quibus confixi sunt Martyres mystica Christi membra, ut ait Baronius ad annum 326. n. 54.

Suffixum cruci Redemptorem spectasse Occidentem, tradunt Germanus in Theoria rerum Ecclesiastic. Damascenus lib. IV. cap. 13. & alii apud Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 27. & Vossium lib. II. Harm. cap. 7. num. 36. Hinc mos veterum orandi Orientem versùs, ut legimus lib. 2. Const. Apost. pag. 264. quam consuetudinem propter hæresim Manichæorum corpus inflectentes versus nascentem Solem ab ipsis adoratum, carpit S.P. Augustinus disp. 1. contra Fortunatum, num. 3. & lib. XIV. contra Faustum cap. 11. nec non Magnus Leo Serm. VII. de Christi nat. cap. 4. De Crucifixo spectante Occidentem inquit Sedulius lib. IV. aliàs V.

Occiduo sacra lambuntur sidere Plantæ,
Arcton Dextra tenet, medium Læva erigit axem.

VII.

Cetera, quæ spectant ad redemptionem peractam, speciali disquisitione non indigent. Scimus quæ de crucifixoribus Domini ætate nostra disputata sunt, aut potius recocta, nec deesse qui immane illud munus adtribuerint Bruttiis, incolis scilicet extremi tra-

ctus Italiæ, quem Geographi appellant Calabriam; Bruttiorum enim fines ad Tyrrhenum mare Laüs amnis, ad mare Siculum, sive Tarentinum sinum, Sybaris fluvius. Derivata hæc sinistra opinio ex fragmento Catonis apud Gellium lib. x. cap. 3. *Decemviros Brutiani verberavere*: in quem locum scribit idem Gellius, Bruttios ex quo desciverant ad Annibalem, ignominiæ causa e militum albo dispunctos, ac Magistratibus in provincias euntibus deinceps vice servorum ministrasse, quos erant jussi, vincientes ac verberantes. At arenoso fundamento innititur illata Bruttiis calumnia. Primo enim gratis concessis quæ scribit Gellius, non sequitur Bruttios duntaxat objisse lictorum, ac lorariorum munera, ut ad annum Christi XXXIV. num. 84. animadvertit eximius Annalium Auctor. Accedit post prælium ad Cannas commissum defecisse ad Annibalem non solum Bruttios, verum etiam Atellanos, Calatinos, Samnites, Lucanos, Locros, Cisalpinos, aliosque Italiæ populos fama ingentis victoriæ permotos, ut liquet ex Tito Livio in fine libri XXII. & adnotatum est in Scholiis Ascensianis ad Gellium pag. 71. Rediisse postea Bruttios in pristinum apud Romanos honorem, & in eos deductam Latinam coloniam, scribit idem Livius lib. XXXIV. num. 52. Præterea Brutianos, de quibus Catonianum fragmentum, alios esse à Bruttiis demonstrat in erudita de hoc argumento dissertatione num. 12. & 13. vir Cl. Petrus Polidorus. Nunquam Brutianos aureo florente sæculo dictos Calabros, evincit vir doctissimus Tullii, Livii, Plinii, aliorumque testimoniis. Adde Græcos, Dionysium Afrum, Stephanum, Diodorum, Strabonem: de quibus Cluverius lib. IV. Italiæ Antiquæ cap. 15. Ad hæc non lictores tantùm, sed & legionarios milites, necnon Tribunos noxiis extremum supplicium intulisse, ante ipsum Polidorum demonstraverat luculenter lib. I. de Cruce cap. 25. Jacobus Gretserus. Ex Evangelio insuper perspicuum est, crucifixum Dominum a militibus, Joannis XIX. 2. 23. 24. 32. 34. Eadem est sententia Patrum. Tertullianum de Corona Milit. cap. II. produxerat loco citato Baronius. Alios Patres laudat Polidorus num 47. præcit. dissertationis, & in Prolegomenis ad Barrium Thomas Aceti. Tandem ex quo milites diviserint Christi vestimenta in quatuor partes, & *unicuique militi* obtigerit pars una, Joan. XIX. 23. sequitur quatuor milites fuisse Domini crucifixores: *Unde apparet quatuor fuisse milites, qui in eo crucifigendo Præsidi paruerunt*, inquit S. P. Augustinus Tract. CXVIII. in Joan. num. 2. Judæi quatuor palliorum angulis assuebant vittas hyacinthinas, Num. XV. 38. & Deut. XXII. 12. Hinc fortasse discissæ Christi vestes supernæ. Nam interior inconsutilis, utrimque conclusa uni militum sorte obvenit. De hac Euthymius in cap. 27. Matthæi pag. 117. scribit: *Hanc verò tunicam è traditione Patrum accepimus opus fuisse Dei Ma-*

Matris, a superioribus partibus contextam, veluti sunt apud nos capitis, aut pedum hyemalia operimenta. Ex his constat perperam in Bruttios unius Auli-Gellii auctoritate conflari calumniam. Adeat, qui plura desiderat, Perrimezzium, Polisichium, Sandinum, Acetium, Polidorum.

De tenebris moriente Christo factis *super universam terram*, satis superiori capite; ubi ostendimus de his locutum Phlegontem, uti etiam lib. 2. de Mundi creatione testatur Philoponus. Alucinantur ergo, qui putant a Phlegonte notari aliam eclipsim ab ea, quæ describitur in Evangeliis: errant etiam, qui *per universam terram* putant signari Judæam, ducti Origenis expositione, ut Erasmus in cap. 27. Matthæi, Vossius in Harmonia lib. 2. cap. 10. ac nuper Serry Exerc. 57. Sed refutantur a Melchiore Cano lib. XI. cap. 2. Huetio Demonstrat. Evang. prop. 111. num. 8. Schelstratio dissert. 1. cap. 4. num. 10. Tillemontio Not. XXXV. in Jesum Christum, Natali Alex. in Evang., ab aliis. Et quidem oppositum argumentum de silentio Scriptorum eliditur Phlegontis auctoritate. Adde harum tenebrarum meminisse Thallum Gentilem apud Julium Africanum, ut vidit etiam Grotius in Matthæum: relatas in Ethnicorum Archivis, afferunt Tertullianus cap. 21. Apologetici, & Lucianus Martyr Antiochenus apud Ruf. lib. IX. Hist. Eusebii, cap. 6. Hieronymus in Matth. cap. 27. ait eos, qui scripserunt contra Evangelia, suspicari Evangelistas ob imperitiam malè interpretatos deliquium solis, *quod certis statutisque temporibus solet accidere*: id verò Sanctus Doctor refellit, ex quo nunquam naturalis solis defectus contingat in plenilunio, nec breves ac ferrugineæ fuerint illæ tenebræ, sed ad trium horarum spatium protractæ. Eadem tradit S. P. Augustinus epist. 80. ad Hesychium, nunc 199. num 34. Concludendum itaque cum Theophylacto in Evangelia pag. 176. *Erant autem* (tenebræ) *in toto mundo, non in parte mundi: ut monstretur quod lugeat in passione Conditoris creatura, Judæi quoque petentes signum de cælo nunc videant solem obtenebrari*.

Verba Christi è cruce pendentis, & clamantis ad Patrem, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* vindicata fuerunt pag. 143. hujus voluminis adversus blasphemiam hæreticorum, asserentium Dominum Jesum cum desperatione luctatum. Adscripsi ibidem sententiam adeo absurdam Joanni Fero: cujus tamen Commentaria majori otio pervolutans adinveni orthodoxa; in editione tamen Romana recognita, atque expurgata: an antiquior editio conspurcata sit fœdo Calvini errore, me latet. Certe Ferum acriter reprehendit Franciscus Lucas Brugensis in Matthæum pag. 535. necnon Vossius Tom. VI. pag. 202. Forsitan Commentarios docti, facundique viri quidam hæreticorum depravaverat. Qua lingua ea

verba Christus protulerit, non satis compertum est. Prolata Hebraice, & quemadmodum ea scripserat Psalmo XXI. regius Vates, tenent Erasmus in Matthæum, Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei c. 16. Estius in loca difficiliora. Pronuntiata Syriace censent hæresi 69. Epiphanius, Brugensis loco citato, & Lorinus in Psalmos pag. 365. His subscribo, quoniam priores voces, *Eli*, *Eli*, *lamma*, sunt Hebræis, Syrisque communes; immo priorem Marcus effert, *Eloi*, *Eloi*, quod propiùs accedit ad dialectum Syriacam. At *Sabacthani* vox Syrorum est, non Hebræorum, qui dicunt, עְזַבְתָּנִי *hhazauthani*. Ait Bellarminus scriptum priori modo caussa pronuntiationis: at cum uterque Evangelista, Matthæus, & Marcus in hac voce conveniant, qui tamen discrepant in priori; quod Bellarminus ait, omnibus non probatur. Sunt qui observarunt, nunquam Græcos reddidisse, σ pro ע, neque χϑ pro בת. Cum ergo in Evangelio habeatur σαβάχϑανι, *Sabacthani*, non videtur Jesum pronuntiasse Hebraice, עְזַבְתָּנִי *hhazauthani*, sed usum fuisse lingua Syriaca, sive potius permixta, aut Hebræa corrupta, qualis per id temporis obtinebat.

Postquam ergo hæc, aliaque nonnulla verba Redemptor noster protulerat, commendata piissima Matre discipulo, repromisso cælorum regno latroni, & consummatis omnibus, quæ de eo scripta erant, *inclinato capite tradidit spiritum*. Hoc habet omnium redemptio complementum, hanc arrham fidelium expectatio, hunc scopum amantium gemitus, hanc lucubratiuncula nostra coronidem. Optabat Paulinus in Epist. XII. ad Severum pag. 151. ut sanctissimi Crucifixi Imagini, in templis collocatæ, & aureo diademate redimitæ hi versus inscriberentur:

Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare Crucem, duro spondentem celsa labori
Præmia: tolle crucem, qui vis auferre coronam.

Explicit Liber undetrigesimus.

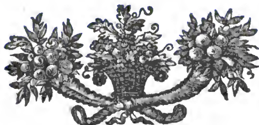
QUIN-

QUINTI VOLUMINIS

PROPOSITIONES.

XLV.

LXIV.

La Spezia
LABORATORIO
SANT AGOSTINO